

การสร้างคานวณยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทย

นายกานต์ บุญยะกาญจน

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE POPULARIZATION AND THE INTERPRETATION OF MACHIAVELLI'S THE PRINCE IN
THAI POLITICAL CONTEXT

Mr. Kan Boonyakanchana

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Political Science

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การสร้างความนิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของ
มาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทย
โดย นายกานต์ บุญยะกาญจน
สาขาวิชา รัฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สมบูรณ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ วันทะนะ)

กานต์ บุญยะกาญจน : การสร้างความนิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทย (THE POPULARIZATION AND THE INTERPRETATION OF MACHIAVELLI’S THE PRINCE IN THAI POLITICAL CONTEXT) อ.ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร.ไชยันต์ ไชยพร, หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจว่า ชนชั้นนำ นักวิชาการและผู้คนในสังคมไทยวาดภาพและนำเสนองานเขียนเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลีอย่างไร อีกทั้งประเมินความความคงเส้นคงวาของการตีความนับตั้งแต่งานเขียนชิ้นแรกที่มีความเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจนถึงปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังต้องการนำเสนอกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดของมาคิอาเวลลีให้เข้ากับสังคมไทย รวมถึงทำความเข้าใจว่ากระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อการเพิ่มความนิยมของงานเขียนเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลีอย่างไร โดยทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ วิธีการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง และการอ่านตัวบทอย่างละเอียด

ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้จะมีอุปสรรคระหว่างจารีตของไทยและตะวันตก แต่แนวคิดของมาคิอาเวลลีก็สามารถประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ในประเทศไทย ยิ่งไปกว่านั้นแนวคิดของมาคิอาเวลลียังถือเป็นหนึ่งในแนวคิดทางการเมืองตะวันตกที่เก่าแก่ที่สุดที่ได้รับการเผยแพร่ในประเทศไทย และยังคงถูกประยุกต์ใช้จนถึงปัจจุบัน จากผลการศึกษาพบว่าเราสามารถแบ่งพัฒนาการของการสร้างความนิยม เจ้าผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทยออกเป็น 3 ช่วง 1)ยุคที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีปรากฏตัวเป็นครั้งแรกในสังคม ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้รับการประยุกต์ใช้อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำของไทย 2)การศึกษามาคิอาเวลลีในโลกวิชาการ และการปรากฏของตัวบท เจ้าผู้ปกครอง ฉบับแปล 3) การเติบโตของแนวคิดของมาคิอาเวลลีในประชาชนทั่วไป โดยมีเครื่องมือสำคัญคือ หนังสือพิมพ์ ละครเวที นวนิยาย และการ์ตูน ที่ช่วยยกระดับการสร้างความนิยม นิยม เจ้าผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลี ในสังคมไทยมากขึ้นไปอีก

สาขาวิชา รัฐศาสตร์

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อนิสิต .....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

5481201924 : MAJOR POLITICAL SCIENCE

KEYWORDS: MACHIAVELLI / THAI POLITICAL CONTEXT / HISTORY OF POLITICAL
THOUGHT / POLITICAL THEORY

KAN BOONYAKANCHANA: THE POPULARIZATION AND THE INTERPRETATION
OF MACHIAVELLI'S THE PRINCE IN THAI POLITICAL CONTEXT. ADVISOR:
PROF.CHAIYAN CHAIYAPORN, Ph.D., pp.

This dissertation aims to understand how elites, scholars and people in Thai society depicts and represents Machiavelli's The Prince in relation to their contexts and interpretations form the first version to the present. Moreover, this study addresses the localization of Machiavelli's thought in Thai society and understands how it engages with the promotion of Machiavelli's The Prince popularity. Many theories and concepts are used as Framework for this dissertation including History of Political Thought method and textual analysis.

The result shows that despite the barrier between Thai and western tradition, Machiavellian concept reached the shores of Thai society. Moreover, Machiavelli's thought is one of the earliest sets of western political thoughts that has been disseminated and applied in Thai society up until now. The study shows that the popularization of Machiavelli's The Prince in Thai political context can be divided into 3 periods: 1) The period which Machiavelli's thoughts was firstly introduced in Thailand during Siam modernization in king Rama V. It was politically made to reality by groups of Thai elite. 2) The study of Machiavelli in Thai academics and the first appearing in translated version 3) The growth of Machiavelli's thought with the mass; Newspaper, stage play, novel and cartoon, has increased level of popularity of Machiavelli's The Prince in Thai society.

Field of Study: Political Science

Student's Signature .....

Academic Year: 2015

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

โดยปกติแล้ว ส่วนมากของกิตติกรรมประกาศ ผู้คนมักสรรหาถ้อยคำอันดีงามมามอบ แต่ผู้มีพระคุณในการทำวิทยานิพนธ์ ข้าพเจ้าผู้ซึ่งบัดนี้ทำวิทยานิพนธ์สำเร็จจุล่งแล้ว ย่อมปรารถนาจะกระทำเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้าพบว่า ในบรรดาถ้อยคำทั้งหลายที่ข้าพเจ้ามี ไม่มีสิ่งใดที่ข้าพเจ้าถือว่ามีความมากกว่า สิ่งที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาและตรวจตราด้วยความหมั่นเพียร ซึ่งบัดนี้ปรากฏเป็นวิทยานิพนธ์ในมือท่านแล้ว

และถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะวินิจฉัยว่าวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ไม่คู่ควรกับความประเสริฐของผู้มีพระคุณทั้งหลาย อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าหวังใจว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงได้รับความกรุณาบ้าง เมื่อท่านได้พิจารณาแล้วว่าไม่มีคำขอบคุณและของตอบแทนอันใดที่จะยิ่งใหญ่ไปกว่า การมอบสิ่งที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้และกว่าจะเข้าใจอย่างยากลำบากก็เป็นเวลาหลายปี ให้ท่านได้เข้าใจในเวลาอันสั้น

กระนั้นก็ดียังมีบุคคลอีกหลายท่านที่ความเข้าใจของข้าพเจ้าเป็นเพียงเศษเสี้ยวและไม่อาจให้วิทยานิพนธ์อันเล็กน้อยนี้แทนคำขอบคุณได้เพียงพอ นอกจากจะกล่าวขอบคุณอีกครั้งไว้ ณ ที่นี้

แรกที่เดียวมาคืออาเวลลี มิได้อยู่ในความสนใจของข้าพเจ้า แต่ต้องขอบคุณกระแสแห่งโชคชะตาจาก ศ.ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ผู้พิชิตา The Prince ของมาคิโออาเวลลี มาให้ในห้องสอบด้วยความกรุณา ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ศ.ดร.ไชยันต์ ไชยพร ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ช่วยเหลือแนะนำข้าพเจ้าถึงวิธีการสร้างเชื่อกุเพื่อให้อวิทยานิพนธ์ดำเนินไปตามทิศทางอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย โดยมี ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิมมณี รศ.ดร.วีระ สมบูรณ์ และ รศ.ดร.สมเกียรติ วันทะนะ คอยส่งอุปกรณ์ก่อสร้างอันเป็นประโยชน์ให้เสมอๆ ดังนั้นความสำเร็จทั้งหลายที่เกิดขึ้นก็ย่อมเป็นของท่านเหล่านี้ส่วนหนึ่ง และคงไม่เป็นการเกินเลยไปนักหากจะกล่าวว่าอีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นของเทพแห่งโชคชะตา ที่ช่วยเหลือข้าพเจ้า โดยไม่ต้องคุณหรือเกรี้ยวกราด

ท้ายที่สุดข้าพเจ้าขอย้อนกลับไปยังสิ่งแรกที่มาคิโออาเวลลีอธิบายอย่างละเอียดในหนังสือของเขา หลังจากข้ามสิ่งอื่นมา ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จอย่างน้อยที่สุดในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับความยากลำบากที่ผู้อื่นได้รับ ก็ด้วยข้าพเจ้าสืบตระกูลมาในครอบครัวที่รักการศึกษาเล่าเรียนและพร้อมจะสนับสนุนการศึกษาอย่างเต็มที่ ดังนั้นแล้วความสำเร็จส่วนสำคัญที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ก็ล้วนเป็นผลจากการตามรอยระเบียบแบบแผนอันดีงามของครอบครัวที่กรุณาข้าพเจ้าอย่างหาที่สุดไม่ได้นั่นเอง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ	ฐ
สารบัญแผนภาพ	ฑ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฒ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ที่มาของปัญหา	1
จุดมุ่งหมายในการศึกษา	15
คำถามการวิจัย	15
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	15
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	16
วิธีการศึกษา	21
ลำดับการนำเสนอ.....	21
บทที่ 2	24
ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ The Prince ของมาคิโอเวลลีในประเทศไทย.....	24
2.1. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิโอเวลลีจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์.....	25
2.2. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิโอเวลลีจำแนกตามประเภทของงานเขียน	27
2.3. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิโอเวลลีจำแนกตามลักษณะการอ้างอิง.....	30

บทที่ 3	57
จุดเริ่มต้นของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย	57
3.1. แนวคิดแบบมาคิอาเวลเลียนก่อนการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี.....	59
3.1.1. มาคิอาเวลเลียนก่อนการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี: ทศนคติของชาวตะวันตกต่อ สยาม.....	59
3.1.2. ความคิดทางการเมืองไทยที่สอดคล้องกับคตินามาคิอาเวลเลียน.....	68
3.1.3. การเปิดรับความรู้จากโลกตะวันตกและอิทธิพลของ Pax Britannica	72
3.1.4. หอสมุดชิรญาณ : การนำเข้าตำราความคิดทางการเมืองในสยามเป็นครั้งแรก.....	75
3.2. การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่รับราชการในสยาม.....	77
3.2.1. อิตาลีในฐานะแหล่งศิลปะวิทยาการและมิตรของสยาม.....	77
3.2.2. บริบททางสังคมการเมืองก่อนเยรีนีเดินทางมาสยาม: Risorgimento และการรื้อ ฟื้นมาคิอาเวลลีในอิตาลี	82
3.2.3. พระสารสาสน์พลขันธ์ (ยี่ อี เยรีนี) เจ้ากรมยุทธศึกษาคนแรกจากอิตาลี.....	85
3.2.4. On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions ของเยรีนีและจุดกำเนิด มาคิอาเวลเลียนในสยาม.....	89
3.2.5. แนวทางการตีความมาคิอาเวลเลียนในฐานะสิ่งจำเป็นเพื่อความมั่นคงของรัฐ: บทบาทความเป็นมาคิอาเวลลีแห่งราชสำนักสยามของเยรีนี.....	94
3.2.6. มาคิอาเวลเลียนกับเจ้ากรมยุทธศึกษา: จากพระสารสาสน์พลขันธ์ (เยรีนี) ถึง สม เด็จฯ เจ้าฟ้าจักรพงษ์	99
3.2.7. มาคิอาเวลลี ใน พงศาวดารยุทธศิลป์ และความเป็นมาคิอาเวลเลียนของเจ้าฟ้า จักรพงษ์.....	102
3.3. การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวสยามที่ได้รับการศึกษาในตะวันตก.....	111
3.3.1. พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์: เชื้อพระวงศ์สยามผู้ได้รับการศึกษาทางประวัติศาสตร์ใน ตะวันตกและงานเขียนเรื่อง <i>เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย</i>	112

3.3.2. การปรากฏตัวครั้งแรกของ “เจ้าผู้ครองนคร” และมาคิอาเวลลีในฐานะ “นักรัฐ ประศาสน์” ใน <i>เฟรเดอริก มหาราชแห่งปรัสเซีย</i>	114
3.3.3. ความทับซ้อนของ “เจ้าผู้ครองนคร” ของมาคิอาเวลลี และ <i>เฟรเดอริก มหาราช แห่งปรัสเซีย</i> ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์: จาก “มาคิอาเวลเลียน” สู่ “ทำตาม แบบเฟรเดอริก”	117
3.3.4. แนวทางการตีความมาคิอาเวลลีเพื่อประโยชน์ชาติและการแยกศีลธรรมของปัจเจก ชนออกจากรัฐใน <i>เฟรเดอริก มหาราชแห่งปรัสเซีย</i>	120
3.3.5. พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กับความเป็นมาคิอาเวลเลียนและเจตนาของหนังสือ <i>เฟรเด ริคมหาราชแห่งปรัสเซีย</i>	123
3.3.6. การหายไปของมาคิอาเวลลีในงานของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์	140
3.4. จุดเริ่มต้นของมาคิอาเวลลีในการเมืองไทยยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง	147
3.4.1. วารสารยุทธโศภกับอิตาลีนิยมและการตัดแปลงคติมาคิอาเวลเลียนเข้ากับยุครัฐ นิยม	147
3.4.2. จอมพล ป.พิบูลสงครามและความเป็นมาคิอาเวลเลียน	151
3.4.3. หลวงวิจิตรวาทการและการสืบทอดความคิดของมาคิอาเวลลี	159
3.4.4. ปริศนาการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีที่ไม่มี <i>The Prince</i> ของพระยาอนุমানฯ	162
3.4.5. บทบาททางการเมืองและงานเขียนการเมืองของพระยาอนุমানฯ และความ เป็นมาคิอาเวลเลียน	169
3.4.6. สมมุติฐานว่าด้วยศาสตราจารย์ศิลป์ในฐานะ “ผู้จุด” และการปรากฏตัวของมาคิ อาเวลลีในจดหมายของพระยาอนุমানฯ	180
บทที่ 4	199
พัฒนาการงานเขียนและความนิยมของ <i>The Prince</i> ในวงการวิชาการ	199
4.1. ยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ (พ.ศ.2500 – พ.ศ.2515).....	205
4.1.1. บริบททางสังคมการเมืองและการศึกษา.....	205
4.1.2. งานเขียนที่โดดเด่น	211

4.1.3. ผลกระทบต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียน	229
4.2. ยุคเป่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง (พ.ศ.2516 – พ.ศ.2538).....	231
4.2.1. บริบททางสังคมการเมืองและการศึกษา.....	231
4.2.2. งานเขียนที่โดดเด่น	236
4.2.3. ผลกระทบต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียน	290
4.3. ยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของการศึกษา (พ.ศ.2538– ปัจจุบัน).....	293
4.3.1. บริบททางสังคมการเมืองและการศึกษา.....	293
4.3.2. งานเขียนที่โดดเด่น	295
4.3.3. ผลกระทบต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียน	338
บทที่ 5	343
การแพร่กระจายความนิยมของ <i>The Prince</i> ในสังคมทั่วไป.....	343
5.1 บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียน	347
5.2. มาคิอาเวลลีในฐานะผู้บริหาร	351
5.3. มาคิอาเวลลีในฐานะนักการเมือง.....	356
5.4. มาคิอาเวลลีในงานวรรณกรรมและความบันเทิง	368
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	375
จุดเริ่มต้นของงานเขียนเรื่อง <i>The Prince</i> ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย	375
พัฒนาการความนิยมในงานเขียน <i>The Prince</i> ของมาคิอาเวลลีในวงการวิชาการ	378
การสร้างความนิยม <i>The Prince</i> ของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไป	380
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมในงานเขียนเรื่อง <i>The Prince</i> ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย	383
กลวิธีในการนำเสนอ <i>The Prince</i> ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย.....	384
แนวทางในการตีความ <i>The Prince</i> ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย.....	386

ข้อเสนอแนะ	389
รายการอ้างอิง	390
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	401

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.	จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์	26
ตารางที่ 2.	จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามประเภทของงานเขียน	27
ตารางที่ 3.	จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี	28
ตารางที่ 4.	จำนวนงานเขียนจำแนกตามลักษณะการอ้างมาคิอาเวลลี	31
ตารางที่ 5.	จำนวนการอ้างอิงมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี	32
ตารางที่ 6.	รายชื่อหนังสือที่อ้างอิงมาคิอาเวลลีพร้อมรายละเอียดเรียงลำดับตามปีที่พิมพ์	34
ตารางที่ 7.	แสดงลำดับของบท เปรียบเทียบชื่อบทภาษาไทยของ เจ้า และ เจ้าผู้ปกครอง	300
ตารางที่ 8.	แสดงวิทยานิพนธ์ประเภทปรัชญาการเมืองทฤษฎีการเมือง	314
ตารางที่ 9.	แสดงวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวเลียนในสาขาจิตวิทยา	349

สารบัญภาพ

รูปที่ 1. ประกาศการแข่งขันตอบปัญหารัฐศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2557 ของมหาวิทยาลัย รามคำแหง ที่อธิบายถึงหนังสือ เจ้าผู้ปกครอง	343
รูปที่ 2. ภาพจากการ์ตูนเรื่อง The Prince เจ้าผู้ปกครอง แสดงให้เห็นถึงเจตนาารมณ์ของมาคิอาเวลลี	372

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	20
แผนภาพที่ 2. แสดงจุดกำเนิดความคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย.....	198

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์	26
แผนภูมิที่ 2. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี.....	28
แผนภูมิที่ 3. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี	29
แผนภูมิที่ 4. จำนวนงานเขียนจำแนกตามลักษณะการอ้างมาคิอาเวลลี	31
แผนภูมิที่ 5. จำนวนการอ้างอิงมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี	32
แผนภูมิที่ 6. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามช่วงเวลา	204
แผนภูมิที่ 7. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี (เน้น เฉพาะช่วง พ.ศ. 2516- 2536).....	236
แผนภูมิที่ 8. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี (เน้น เฉพาะช่วง พ.ศ. 2536- 2558).....	339

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาของปัญหา

งานเขียนทางปรัชญาการเมืองที่มีความสำคัญต่อการศึกษาทางปรัชญาการเมืองและประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองมีจำนวนหลายชิ้น ดังที่ William L. Richter ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากตำราที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาทางปรัชญาการเมืองในระดับปริญญาตรี และสร้างข้อสรุปไว้ว่า ในการศึกษางานทางปรัชญาการเมือง มีงานเขียนของนักปรัชญาการเมืองคนสำคัญๆ ที่เหล่าผู้ศึกษาต่างมีฉันทามติร่วมกันว่าเป็นตัวบทสำคัญ (core text) ที่ผู้ศึกษาทางด้านปรัชญาการเมืองจำเป็นต้องอ่าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในมิติใดๆก็ตาม เพียงไม่กีท่าน ได้แก่ เพลโต, อริสโตเติล, อไควนัส, มาคิอาเวลลี, ฮอบส์, ล็อก และรุสโซ ส่วนนักปรัชญาที่เหลือนั้นยังคงถูกนับรวมในตำราเรียนอย่างกระจัดกระจายตามความนิยมของผู้เขียนตำรา เพราะยังมีข้อถกเถียงและมติไม่ตรงกันเกี่ยวกับความสำคัญในการศึกษา¹

---

¹ สาเหตุที่ผู้วิจัย เลือกงานของ William L. Richter เพราะงานของเขาครอบคลุมมากที่สุดในการศึกษา ตัวบทสำคัญในทางปรัชญาการเมือง แม้จะมีหนังสือเล่มอื่นทำการรวบรวมเช่นกันแต่ก็ถูกนับรวมอยู่ในงานของเขาแล้ว โดยหนังสือที่ William L. Richter รวบรวม มี 8 เล่มได้แก่

- (1.) Great Political Thinker: Machiavelli to the present ของ William Ebenstein
- (2.) History of Political Philosophy ของ Leo Strauss และ Joseph Cropsey
- (3.) Western Political Theory ของ Lee Cameron McDonald
- (4.) Western Political Thought: From Socrates to age of ideology ของ Brian R. Nelson
- (5.) Introduction to Political Thinker ของ Alan Ebenstein
- (6.) Reconstructing The Classic: Political Theory from Machiavelli to Marx ของ Edward Bryan Portis

- (7.) Classics in Political Philosophy ของ Gene M. Poter
  - (8.) Political Thought: A Guide to the Classics ของ Laurie M. Bagby
- โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน William Ritchen, *Approaches to Political Thought* (Lanham: Rowman and Littlefield, 2009). p 5-7.

เมื่อเราพิจารณาจากข้อสรุปการศึกษาของ Richter จะพบว่า งานเขียนของนักปรัชญาที่มีชั้นทามติร่วมกันว่าจำเป็นต่อการศึกษา และเก่าแก่ที่สุดจนถึงือเป็นรากฐานของการศึกษาปรัชญาการเมืองนั้น เป็นของเพลโต และนักคิดที่เกิดในยุคหลังที่สุดเป็นของรุสโซ แต่ในระหว่างกึ่งกลางนั้นมีนักปรัชญาการเมืองอยู่คนหนึ่ง ซึ่ง ลีโอ สเตราส์ (Leo Strauss) นักปรัชญาการเมืองร่วมสมัยได้เสนอว่า แนวคิดของเขาผู้นี้ทั้งมีสีสัน เจียบแหลม และสง่างาม จนไม่อาจมีนักคิดคนใดเหมือนได้² เขาคนนั้นก็ือ นิโคโล มาคิอาเวลลี (Niccolo Machiavelli)

ในโลกตะวันตก มาคิอาเวลลี ือือนักปรัชญาการเมืองที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคนหนึ่ง โดยเฉพาะงานเขียนอันสร้างชื่อให้เขาอย่าง *The Prince* เพราะเมื่อพิจารณาจากตัวอย่างการจัดลำดับหนังสือที่เป็นที่นิยม ครั้งสำคัญๆเช่นการจัดลำดับหนังสือของ Oxford World's Classics ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1901 ก็มี *The Prince* รวมอยู่ด้วย และ Harvard Classics ในปี ค.ศ. 1909³ ซึ่งเป็นการรวบรวมและคัดกรองโดย Charles W. Eliot อธิการบดีของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในขณะนั้น ชุดหนังสือดังกล่าวประกอบไปด้วยงานหลากหลายตามขนบงานเขียนแบบตะวันตกไม่ว่าจะเป็น บทความ บทประพันธ์ นิยาย หรือแม้กระทั่งผลการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี ก็จัดรวมอยู่ในการจัดลำดับนี้ด้วย โดยเขาถูกจัดให้อยู่ในชุดหนังสือที่ 36 ซึ่งประกอบไปด้วยนักเขียนสำคัญอีกสองคน อันได้แก่ Sir Thomas More และ Martin Luther⁴

---

² Herbert J. Storing, *Essay on the Scientific Study of Politic*(New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1979). p.327.

³ การจัดลำดับนี้มีอีกชื่อหนึ่งว่า ชั้นหนังสือ 5 ฟุต (five foot shelf of books) ด้วยเหตุผลจากการที่ Eliot ผู้สร้างการจัดลำดับพยายามนำเสนอว่า ใครก็สามารถมีการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ โดยอ่านหนังสือที่คัดกรองแล้วและวางเรียงกันสูงไม่เกิน 5 ฟุต โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดลำดับดังกล่าวใน Adam Kirsch, "The Five-Foot Shelf" Reconsidered," *Harvard Magazine* 103, no. 2 (2001).

⁴ หนังสือในชุดนี้ประกอบด้วย 1. *The Prince* , by Niccolo Machiavelli 2. *The Life of Sir Thomas More*, by William Roper 3. *Utopia*, by Sir Thomas More 4. *The Ninety-Five Theses* , *Address to the Christian Nobility & Concerning Christian Liberty*, by Martin Luther

จากตัวอย่างของ Harvard Classics collection ได้แสดงตัวอย่างให้เห็นชัดแล้วว่า *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี เป็นหนังสือที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะหาก Oxford World's Classics จำเป็นต้องคัดเลือกหนังสือในโลกตะวันตกให้เหลือกอนไม่เกิน 5 ฟุต *The Prince* ก็จำเป็นต้องอยู่ในนั้น แต่การจัดลำดับดังกล่าวมีปัญหาบางประการ เช่น การเรียงลำดับเวลาที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริงและเป็นการจัดลำดับที่มักเป็นงานยุคเก่า โดยไม่มีงานร่วมสมัยเลย นำมาสู่ตัวอย่างการจัดลำดับต่อมาคือ หนังสือที่ยิ่งใหญ่ของโลกตะวันตก (Great Books of the Western World) การจัดลำดับครั้งนี้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1952 โดย บริษัท Encyclopaedia Britannica ซึ่งเริ่มต้นจากการที่ John Erskine ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ต้องการพัฒนาศึกษาในอเมริกาจึงรวบรวมคณะผู้จัดทำ⁵ กำหนดเกณฑ์ขึ้น

เกณฑ์ในการเลือกว่าหนังสือใดสมควรเป็นหนังสือที่ยิ่งใหญ่ของโลกตะวันตกประกอบไปด้วยเกณฑ์สำคัญๆ ได้แก่ หนังสือดังกล่าวต้องสามารถประยุกต์ใช้ได้กับปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงแค่สำคัญในแง่ประวัติศาสตร์ หนังสือเล่มดังกล่าวเป็นส่วนประกอบสำคัญของแนวคิดที่ยิ่งใหญ่ และการเลือกต้องไม่ถูกจำกัดโดยข้อจำกัดเรื่องเชื้อชาติ หรือ วัฒนธรรม ซึ่งในการจัดลำดับครั้งนี้ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ก็ถูกจัดให้เป็นหนึ่งหนังสือที่ยิ่งใหญ่ของโลกตะวันตกอีกเช่นกัน⁶

ความสำคัญของ *The Prince* มิใช่เพียงในฐานะตัวบททางปรัชญาการเมืองหรือหนังสือที่ยิ่งใหญ่เพียงอย่างเดียว แม้แต่ในพื้นที่ของนักอ่านทั่วไป งานเขียนของ มาคิอาเวลลี ก็ยังถูกจัดอยู่ในงานเขียนที่เป็นที่นิยมและควรอ่านอย่างยิ่งด้วย ตัวอย่างเช่นในหนังสือชื่อ *How to Read a Book* ที่ตีพิมพ์ครั้งที่หนึ่งในปี ค.ศ. 1940 ของ Mortimer J. Adler ผู้ร่วมจัดลำดับ Great Books of the Western World หนังสือเล่มดังกล่าวถือเป็นหนังสือที่สำคัญยิ่งในฐานะหนังสือที่แนะนำทางการอ่านให้กับนักอ่านทุกๆ ไปที่ไม่ได้จำเป็นต้องมีความรู้เฉพาะทางด้านใดด้านหนึ่ง ผู้เขียนได้จัดให้ มาคิอาเวลลี เป็นหนึ่งในนักเขียนที่คนทั่วไปสมควรได้อ่าน⁷ แม้ในปี ค.ศ. 1972 การจัด

⁵ ซึ่งคณะผู้จัดทำครั้งนี้ประกอบด้วย Robert Hutchins, Mortimer Adler, Stringfellow Barr, Scott Buchanan, และ Alexander Meiklejohn.

⁶ โปรดดู "The Beginnings of the Great Books Movement at Columbian," *Columbia Magazine* Winter(2001).

⁷ Mortimer Adler, *How to Read a Book: The Art of Getting a Liberal Education*(Newyork: Simon and Schuste, 1940).

อันดับของหนังสือ *How to Read a Book* จะถูกปรับปรุงและแก้ไข โดย Adler และ Doren⁸ แต่ความสำคัญของ มาคิอาเวลลี ในการจัดอันดับนักเขียนที่ผู้อ่านทั่วไปควรอ่านก็ยังเป็นเหมือนเดิม

มิเพียงเท่านั้น *The Prince* ได้ถูกจัดอันดับเข้าไปในหนังสือชุด “100 หนังสือดีเท่าที่มีการเขียนขึ้น” ของสำนักพิมพ์ Easton (List of Easton Press 100 Greatest Books Ever Written) ซึ่งการจัดพิมพ์ครั้งนี้ไม่ได้เป็นเพียงเพื่อการอ่าน หากแต่เป็นหนังสือสวยงามสำหรับเก็บสะสม ซึ่ง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ก็ได้รับการจัดลำดับให้เทียบเท่ากับหนังสือที่เป็นที่นิยมตลอดกาล และควรค่าแก่การสะสมเล่มอื่นๆเช่น นิทานอีสป (Aesop's Fables), เจน แอ (Jane Eyre), โมบีดิก (Moby Dick), มหาภาพยโอดิสซีย์ (The Odyssey) และ อาหรับราตรี (Tales From The Arabian Nights)⁹ เป็นต้น

การจัดอันดับหนังสือที่เป็นที่นิยมดังกล่าว สอดคล้องกับการการจัดอันดับของหนังสือพิมพ์ *The Guardian*¹⁰ ในปี ค.ศ. 2011 ในหมวด 100 หนังสือที่ไม่ใช่เรื่องแต่งขึ้นที่เป็นที่นิยม (The 100 greatest non-fiction books) โดยผู้จัดอันดับกล่าวว่า การจัดอันดับครั้งนี้มาจากการถกเถียงอย่างหนักว่า หนังสือที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงเล่มใดควรค่าแก่การจัดอันดับ โดยในหมวดหนังสือเกี่ยวกับการเมือง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ก็ได้รับการจัดอันดับเข้าไว้ในอันดับ 100 หนังสือดีของหนังสือพิมพ์ *The Guardian* ด้วยเช่นกัน

ไม่เพียงแต่ความนิยมที่ยกตัวอย่างจากการจัดอันดับของ หนังสือ สำนักพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ ที่กล่าวไปข้างต้น เรายังสามารถพิจารณาความนิยมของงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี ในมิติอื่นๆได้อีก เช่น ในฐานะงานเขียนที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ (ต้นฉบับเป็นภาษาอิตาเลียน) ที่ได้รับการแปลและกล่าวถึงเป็นภาษาอังกฤษมากที่สุดเล่มหนึ่ง ดังปรากฏในการรวบรวมของ Silvia Ruffo Fiore ในงานเขียนชื่อ *Niccolò Machiavelli: An Annotated*

⁸ Mortimer J. Adler and Charles Van Doren, *How to Read a Book: The Art of Getting a Liberal Education Revised Edition* (New York: Simon and Schuster, 1972).

⁹ โปรดดู รายชื่อหนังสือเพิ่มเติมใน http://www.eastonpress.com/books/prod/C33/GREATEST-BOOKS-EVER-WRITTEN_0001.aspx

¹⁰ The 100 greatest non-fiction books, theguardian.com, (Tuesday 14 June 2011)

Bibliography of Modern Criticism and Scholarship ซึ่งเป็นหนังสือ ที่มีความหนามากถึง 773 หน้า ภายในบรรจุข้อมูลเกี่ยวกับงานเขียนที่กล่าวถึง มาคิอาเวลลี ในขอบเขตครอบคลุมทั้ง รัฐศาสตร์ กฎหมายและทฤษฎีการเมือง โดยมีขอบเขตการเขียนขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1935 – ค.ศ. 1988 โดยผู้วิจัยพบว่าในเวลา 50 ปีดังกล่าว สามารถรวบรวมงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี ได้ถึง 1978 ชิ้น¹¹

เมื่อ *The Prince* เป็นที่นิยมจนทำให้มีงานเขียนที่เกี่ยวข้องกว่าสองพันชิ้น มีทั้งการอ้างอิงสรุปความ และ เป็นการแปลตัวบททั้งเล่ม ทำให้สำนวนแปล *The Prince* เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก นำไปสู่การตีความงานเขียนชิ้นนี้ที่มีความหลากหลายเป็นเงาตามตัว ดังที่ Quentin Skinner กล่าวไว้ในงานเขียนของเขาที่เขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีและมีชื่อเดียวกันกับมาคิอาเวลลีว่า ไม่มีใครถูกขูดคิ้วจากในสุสานเพื่อแสวงหาความจริงเกี่ยวกับความคิดของเขาได้มากมายเท่ามาคิอาเวลลี¹² ในงานชื่อ *The Originality of Machiavelli*¹³ Sir Isaiah Berlin พยายามสรุปการตีความของมาคิอาเวลลี โดยเขากำหนดขอบเขตการศึกษาเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 อันเป็นสมัยเดียวกับที่ *The Prince* ถูกเขียนขึ้นเป็นครั้งแรก จนถึงในช่วงเวลาปัจจุบันของเขา ผลการรวบรวมพบว่า มีแนวทางการตีความ *The Prince* ที่แตกต่างกันกว่า 20 รูปแบบ และแต่ละแบบก็มีมิติที่หลากหลาย ทั้งอาจตีความสนับสนุนกันหรือตีความความตรงข้ามกัน

ตัวอย่างการตีความที่หลากหลายเหล่านั้นเป็นการตีความตั้งแต่ มาคิอาเวลลี ในฐานะผู้เขียนงานตามชนบของการเป็นกระจกสะท้อนผู้ปกครอง¹⁴ ผู้พยายามนำเสนอความจริงทางการเมืองที่เป็นวิทยาศาสตร์¹⁵ เป็นทั้งผู้สมและปอปเปอร์ที่มาก่อนเวลา¹⁶ จนอาจถูกมองว่าเป็นผู้ให้คำแนะนำกษัตริย์ที่เลือดเย็น แต่ทั้งหมดที่เขาทำ ก็อาจทำไปด้วยความรักชาติ ในมุมตรงกันข้าม

¹¹ Silvia Ruffo Fiore, *Niccolò Machiavelli: An Annotated Bibliography of Modern Criticism and Scholarship*(New York Greenwood Press, 1990).

¹² Quentin Skinner, *Machiavelli*(Oxford: Oxford University Press, 1987). p. 87.

¹³ Sir Isaiah Berlin, *The Originality of Machiavelli* (G. C. Sansoni editore, 1972).

¹⁴ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น Allan H. Gilbert, *Machiavelli's Prince and Its Forerunners*(North Carolina: Durham, 1938).

¹⁵ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น Leonardo Olschki, *Machiavelli the Scientist*(California: Berkeley, 1945).

¹⁶ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น George H. Sabine, *A History of Political Theory*(London 1951).

มาคิอาเวลลี อาจเป็นนักเขียนที่เขียนแบบแฝงนัย ผู้มิได้พยายามพูดความจริงโดยตรง¹⁷ หรือเป็นนักปฏิวัติที่ร้ายกาจ¹⁸ โดยอยู่ในฐานะคนไร้ศีลธรรมที่ต่อต้านศาสนา¹⁹ มาคิอาเวลลีอาจยิ่งใหญ่ในฐานะผู้เสนอแนวคิดเหตุผลแห่งรัฐ²⁰ หรือทำที่สุดเขาเป็นแต่เพียงผู้ที่สนใจสุนทรียศาสตร์ซึ่งพยายามหลีกเลี่ยงความวุ่นวายทางการเมือง²¹ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างการตีความ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี²² ²³ที่เราอาจพบได้เมื่อทำการศึกษางานชิ้นดังกล่าว

ผลลัพธ์ที่แตกต่างจากความหลากหลายของการตีความ ไม่ได้ทำให้ความนิยมงานเขียนเรื่อง *The Prince* ขาดเอกภาพแตกสลายกระจัดกระจาย หากแต่สะท้อนอย่างชัดเจนว่าความนิยมใน *The Prince* สำหรับการศึกษาศาสตร์ของโลกตะวันตกนั้นมีอยู่มากและมีอิทธิพลต่อนักปรัชญาทุกยุคทุกสมัยดังที่ ฟรานซิส เบคอน นักปรัชญาผู้ครุ่นโรจน์ได้กล่าวถึงมาคิอาเวลลีไว้ว่า “เราเป็นหนึ่งในมาคิอาเวลลีและคนอื่นๆ เป็นอย่างมาก...”²⁴

ด้วยเหตุผลทั้งเรื่องความนิยมที่สะท้อนผ่านปริมาณของฉบับการแปล ความหลากหลายของแนวทางการตีความ และความกว้างขวางของสาขาที่นำไปใช้กล่าวอ้าง ทำให้ ลีโอ สเตราส์ นักปรัชญาการเมืองร่วมสมัยผู้เขียนสำคัญเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีอย่าง *Thoughts on Machiavelli* กล่าวสรุปไว้ว่างานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี ไม่ได้เป็นเพียงการศึกษา

¹⁷ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น Garret Mattingly, "Machiavelli's the Prince: Political Science or Political Satire?," *American Scholar* 27 (1958).

¹⁸ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น Antonio Gramsci, "Note Sul Machiavelli," in *Opera*(Turin: 1949).

¹⁹ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น Hiram Haydn, "The Counter-Renaissance," (New York: 1950).

²⁰ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น F. trans. Douglas Scott Meinecke, *Machiavellianism*(London: Routledge, 1957).

²¹ ตัวอย่างการตีความในแนวทางนี้ เช่น Rene Konig, *Niccolo Machiavelli: Zur Krisenanalyse Einer Zeitenwende*(Zurich1941).

²² สำหรับการตีความเพิ่มเติม ผู้เขียนจะกล่าวถึงการตีความแบบต่างๆโดยละเอียดในบทที่ว่าด้วยแนวทางการตีความงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ Machiavelli ที่พบในปัจจุบัน

²³ สำหรับตัวอย่างการตีความที่แตกต่างกันในประเทศไทย ผู้อ่านสามารถพบได้ในความแตกต่างของการแปลสองฉบับ “เจ้า” ของ พิเชิต และ “เจ้าผู้ปกครอง” ของ สมบัติ หรือ อ่านข้อถกเถียงเพิ่มเติมอื่นๆจาก บทความ ศาสตร์ของผู้ปกครอง: ก้าวกระโดดที่ไม่ไกลจากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี โดย ไชยันต์ ไชยพร และ ข้อมูล ความหมาย “ประเด็นในใจ” : บทวิพากษ์สมทบ “ศาสตร์ของผู้ปกครอง” ของ ไชยันต์ ไชยพร โดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ใน *วารสารสังคมศาสตร์*, 3 (2539) เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงเพิ่มเติมในบทต่อไป

²⁴ โปรดดูในส่วนที่ II.21.9 ของ Francis Bacon, "Of the Advancement of Learning."

ทางการเมืองเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังเป็นความรู้ที่เป็นเสมือนกฎสากลที่สามารถปรับใช้ได้ในทุกสาขา ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เพราะ *The Prince* ไม่ได้เป็นเพียงงานเขียนเพื่อสะท้อนเจ้าผู้ปกครองตามที่นิยมเขียนในศตวรรษที่ 16 หากแต่เป็นการสังเคราะห์ความคิดที่สามารถนำมาใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย และ *The Prince* ก็ไม่ได้เป็นเพียงงานเขียนของนครฟลอเรนซ์หรือของชาวอิตาลีเลียน หากแต่เป็นงานเขียนของโลกทั้งใบ หรือถือเป็นสารที่คนสามารถเข้าใจได้โดยทั่วไปเช่นปรัชญาอันยิ่งใหญ่อื่นๆที่ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่²⁵

สำหรับในประเทศไทย โดยเฉพาะในแวดวงการศึกษา รัฐศาสตร์ถึงแม้จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเช่นในระดับนานาชาติว่า ตัวบทเรื่อง *The Prince* ถือเป็นตัวบทสำคัญต่อการศึกษา แต่เมื่อหันมาพิจารณาการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก เช่นประเทศไทย เราจะพบข้อจำกัดประการสำคัญของการศึกษาตัวบททางปรัชญาการเมือง เพราะถึงแม้การศึกษาตัวบทต้นฉบับ (original text) ในภาษาของนักปรัชญาการเมืองเป็นเรื่องจำเป็น แต่ก็ต้องอาศัยเวลา และความพยายามมากกว่าปกติ เพราะอาจเผชิญหน้ากับอุปสรรคของภาษาซึ่งทำให้การทำความเข้าใจคลาดเคลื่อน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนที่มีต้นฉบับไม่ใช่ภาษาอังกฤษ เช่น *The Prince* ซึ่งนับเป็นเรื่องยากที่จะให้ผู้ศึกษาในสาขาวิชาปรัชญาการเมืองต้องมีความสันทัดในภาษานั้นๆ ซึ่งในกรณีนี้คือ ภาษาอิตาลีเลียน จึงกลายเป็นว่า การศึกษา *The Prince* ต้องอาศัยการอ่านเอาจากตัวบทที่แปลเป็นภาษาอังกฤษซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแทน แต่การทำเช่นนั้น ก็ไม่เพียงพอต่อการศึกษาและทำความเข้าใจงานเขียนเรื่อง *The Prince* เพราะยังติดปัญหาที่ตัวบทมิได้แปลเป็นภาษาพื้นฐานของผู้อ่าน เพราะการที่ผู้อ่านจะสามารถตีความงานเขียนใดๆได้ลึกซึ้งก็ต้องอาศัยการแปลให้เป็นภาษาพื้นฐานของผู้อ่านเสียก่อน เพราะมิเช่นนั้นแล้ว การศึกษาปรัชญาการเมืองก็จะเป็นเพียงการพุดถึง และอ้างถึงอย่างผ่านๆโดยไม่อาจลงรายละเอียดใดๆได้ รวมถึงหากไม่มีการแปลตัวเป็นภาษาไทยแล้ว ก็ย่อมเป็นเรื่องยากอย่างยิ่งที่จะทำให้ตัวบทเหล่านี้แพร่หลายในหมู่นักศึกษา รวมทั้งบุคคลทั่วไป ซึ่งผู้จะแปลงานเขียนทางปรัชญาการเมือง ให้เข้าใจได้ และเป็น

²⁵ Leo Strauss, *Thoughts on Machiavelli* (Illinois: Glencoe, 1958). p. 10.

ประโยชน์ต่อการศึกษา นั้น ย่อมต้องอาศัยความพยายาม และมีความรู้ความเข้าใจในงานเขียนชิ้นนั้นๆ อย่างดียิ่ง²⁶ ไม่เพียงเท่านั้น การจะให้งานเขียนชิ้นดังกล่าวแพร่หลายต่อไปก็จำเป็นต้องมีการอธิบายขยายความให้สอดคล้องกับการความนิยมที่มีอยู่ในหมู่อ่านด้วย สำหรับ *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี ถือเป็นงานเขียนทางปรัชญาการเมืองชิ้นหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการเอาชนะอุปสรรคที่คอยท้าทายดังกล่าว

เมื่อพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ จากการรวบรวมข้อมูลงานแปลด้วยบทปรัชญาการเมืองในประเทศไทยของ ศุภชัย ศุภผล²⁷ เราพบว่า ถึงแม้ด้วยบท *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี จะเป็นด้วยบทปรัชญาการเมืองที่ถูกแปลซ้ำกว่างานชิ้นอื่นๆ มาก เพราะกว่าจะมีการแปลขึ้นใหม่ที่สมบูรณ์ก็เกิดขึ้นมาเมื่อ 20 กว่าปีมานี้เอง แต่หากเริ่มพิจารณาตั้งแต่การกล่าวถึงนักปรัชญาการเมืองในไทย โดยตั้งต้นจากงานชิ้นแรกที่ได้รับการแปลขึ้นเป็นภาษาไทย เราจะพบว่ามาคิอาเวลลีก็มีชื่อเสียงอยู่นานแล้ว เพราะหากนับการแปลด้วยบทตั้งแต่การที่กรมพระยาเทววงศ์วโรปการได้ทรงแปลงานเขียนชื่อ “ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน” จากด้วยบท *Lysis* ของเพลโต ในฉบับภาษาอังกฤษของ Benjamin Jowett เมื่อปี พ.ศ.2431 เป็นการแปลด้วยบทครั้งแรก มาคิอาเวลลีก็กลายเป็นนักปรัชญาการเมืองคนที่สามที่ถูกแปลในประเทศไทย แต่หากนับที่การกล่าวถึงในสังคมไทย มาคิอาเวลลีกลับกลายเป็นนักคิดที่เก่าแก่ที่สุด เพราะคำว่ามาคิอาเวเลียนถูกใช้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2447 ซึ่งนับว่าเก่าแก่กว่าการแปล “ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน” ถึง 20 ปี

การปรากฏตัวครั้งแรกของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย เป็นการปรากฏผ่านงานเขียนของข้าราชการไทยชาวอิตาลีเชื้อสายเยรีนี ผู้ซึ่งต่อมาได้รับการเลื่อนยศเป็นพระสารสาสน์พลชั้นตรี เยรีนีผู้นี้เป็นผู้ที่สนใจสังคมไทยและต่อเขานำประเทศไทยเข้าสู่สนามนานาชาติอย่างยิ่ง เขาได้เขียนและแปลงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยเพื่อแลกเปลี่ยนและเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมตะวันตกอยู่เสมอ โดยหนึ่งในนั้นคืองานเขียนเรื่อง *On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions* ที่

²⁶ โปรดดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับความจำเป็นของการการศึกษาปรัชญาการเมืองโดยอาศัยด้วยบทโดยตรงใน สมบัติ จันทร์ทวงศ์, ด้วยบท (*the Text*) กับการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527). หน้า 11.

²⁷ โปรดดูรายชื่อการแปลด้วยบทปรัชญาการเมืองเป็นภาษาไทยได้ทั้งหมดใน ไชยันต์ ไชยพร, “การแปลด้วยบททางปรัชญาการเมือง (ตอนที่ 1): การแปลด้วยบททางปรัชญาการเมืองครั้งแรกในเมืองไทย : จุดมุ่งหมายและนัยความหมาย,” วิชาษา 6(2555). p. 27-28.

เขาเขียนขึ้นประกอบสยามสมาคมครั้งแรกในปี พ.ศ. 2447 ในงานชิ้นนั้นเขาได้กล่าวถึงสุภาษิตคำพังเพยของไทยจำนวนมาก และในส่วนที่เขาอธิบายถึงคำว่า “ตัดไผ่อย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” ก็ปรากฏคำอธิบายที่เปรียบเทียบกับมาคิอาเวลลีขึ้น²⁸

งานแปลในทางปรัชญาการเมืองเริ่มต้นอย่างเห็นได้ชัดหลังปี พ.ศ. 2500 โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในงานของ มาคิอาเวลลี ที่ถึงแม้จะมีการกล่าวอ้างถึงมาคิอาเวลลีในตำราทางรัฐศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่บ้าง²⁹ แต่กว่า *The Prince* จะมีการแปลเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ก็ล่วงเลยมาในปี พ.ศ. 2516 นับเป็นเวลากว่า 69 ปีหลังจากมีการกล่าวถึง มาคิอาเวลลี เป็นครั้งแรก ซึ่งงานแปลตัวบทชิ้นแรกของ มาคิอาเวลลี ก็คือ “เจ้า”³⁰ ซึ่งแปลโดย พิชิต จงสถิตยวัฒน์ ถึงแม้จะเป็นตัวบทที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาปรัชญาทางการเมืองของ มาคิอาเวลลี เพราะถือเป็นการแปลตัวบททั้งเล่มเป็นครั้งแรก แต่กระนั้นการแปลตัวบทของ มาคิอาเวลลี ในครั้งนี้ของพิชิต ก็เป็นเพียงการแปลอย่างคร่าวๆ มิใช่การแปลโดยละเอียด เพื่อจะให้เป็นการตำราทางวิชาการ จนนำมาสู่การแปลฉบับที่ละเอียดถี่ถ้วนขึ้นของ สมบัติ จันทร์วงศ์ ในชื่อ “เจ้าผู้ปกครอง” (*The Prince*) ในปี พ.ศ. 2538

แต่ใช้ว่าก่อนช่วงเวลาดังกล่าวแนวคิดเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี จะไม่ได้รับความสำคัญ ความเป็นจริงกลับเป็นในทางตรงกันข้าม การตีความ การนำไปใช้ และการเผยแพร่ *The Prince* นั้นมีอยู่ไม่ขาดสาย การเผยแพร่งานเขียนของ มาคิอาเวลลี ในรูปแบบงานเขียนตำราวิเคราะห์หรือตำราชั้นทุติยภูมิ (secondary text) ก็ปรากฏให้เห็นได้เด่นชัดว่า นับตั้งแต่ตำราการศึกษาทางปรัชญาการเมืองเล่มแรกๆ ที่เริ่มเขียนขึ้นก็ได้บรรจุแนวคิดของ มาคิอาเวลลี โดยเฉพาะที่อ้างถึงงานเขียนชิ้นสำคัญของเขาอย่าง *The Prince* เอาไว้แล้ว และยังปรากฏต่อเนื่องอยู่

²⁸ Gerolamo Emilio Gerini, "On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions," *The Journal of Siam Society* 1(1904), p.11-12.

²⁹ ไบรด์ดู เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, *ทฤษฎีการเมืองและสังคม(พระนคร: บุญส่งการพิมพ์, 2504).*

สุขุม นวลสกุล, *ทฤษฎีการเมือง:สมัยโบราณและสมัยกลาง(พระนคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516).*

เอ็ม.เจ. ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองจากแปลได้ถึงปัจจุบัน trans. เสน่ห์ จามริก(กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย ทรรศน์, 2555).* พิมพ์ครั้งแรก 2510

³⁰ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *เจ้า*, trans. พิชิต จงสถิตยวัฒน์(กรุงเทพฯ: โคมทอง, 2524).

เสมอ³¹ ดังที่ สมบัติ จันทรวงศ์ อ้างอิงถึงความแพร่หลายของแนวคิดเรื่อง *The Prince* ซึ่งนำมาสู่ความจำเป็นของการแปลตัวบทของของ มาคิอาเวลลี ให้เป็นภาษาไทยอย่างจริงจัง ไว้ในย่อหน้าแรกของถ้อยแถลงสำหรับการแปล “เจ้าผู้ปกครอง” ว่า

อาจกล่าวได้ว่า *The Prince* เป็นงานเขียนทางการเมืองที่ผู้รู้ทางรัฐศาสตร์ไทยทั้งหลายพูดถึงกันมากที่สุดเล่มหนึ่ง ถ้าไม่ใช่เพียงเล่มเดียว แต่ความอัปจนของการศึกษาปรัชญาการเมืองในมหาวิทยาลัยทำให้ *The Prince* เป็นเพียงสิ่งที่มีการพูดถึงอย่างผ่าน ๆ มากกว่าที่จะมีการศึกษากันอย่างจริงจัง³²

จากตัวอย่างที่ยกมาต่างสะท้อนว่า ความแพร่หลายของ มาคิอาเวลลีในการศึกษาและวงวิชาการไทยนั้นมีอยู่มากและถึงแม้จะมีลักษณะการใช้แนวคิดของ มาคิอาเวลลี โดยการอ้างอิงอย่างผ่าน ๆ แต่กระนั้นก็ชี้ว่าการอ้างถึงมาคิอาเวลลีเพื่อประโยชน์ในทางวิชาการโดยตรงจะไม่มีไปเสียทีเดียว เราพบยังคงมีตำราเรียนที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเกิดขึ้นเสมอดังที่ยกตัวอย่างไปข้างต้น นอกจากนั้นการใช้มาคิอาเวลลีในทางวิชาการเริ่มพบเห็นอย่างเด่นชัดเมื่อพิจารณาเพิ่มเติมจากจำนวนวิทยานิพนธ์ประเภทปรัชญาการเมือง ทฤษฎีการเมือง ของ คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับตั้งแต่มีการทำการศึกษาครั้งแรกในปี พ.ศ. 2538 จนถึงปี 2558 ที่มีการทำการศึกษาครั้งล่าสุด จะพบว่า มีวิทยานิพนธ์ประเภทปรัชญาการเมือง ทฤษฎีการเมือง มีวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับงานของ มาคิอาเวลลี มากที่สุด ดังปรากฏว่ามีจำนวนถึง 14 เล่ม ไม่เพียงแนวคิดของมาคิอาเวลลีจะเป็นที่นิยมในคณะรัฐศาสตร์และทฤษฎีการเมือง การ

³¹ ตัวอย่างหนังสือที่อ้างแนวคิดของมาคิอาเวลลีดังกล่าวเช่น

สุขุม นวลสกุล สิริวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์ และ เฉลิมพล ประทีปะวณิช, ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย(กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519).

เขียน ธีระวิทย์, สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแมคคิอาเวลลี ถึง รุสโซ (กรุงเทพฯ: วิชาการ, 2523).

คำนวล คำมณี, ปรัชญาการเมือง(ปัตตานี: สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2547).

พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่(กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547).

ทินพันธุ์ นาคะตะ, ปรัชญาการเมือง(กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย, 2549).

³² นิโคโล มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง, trans. สมบัติ จันทรวงศ์(กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2551). ถ้อยแถลง.

ขยายตัวของแนวคิดของ มาคิอาเวลลียังพัฒนาไปสู่การสะท้อนถึงบุคลิกลักษณะของบุคคล สอดคล้องกับที่ ไชยันต์ ไชยพร แสดงทรรศนะไว้ใน “จากบรรณาธิการ” ของวารสารสังคมศาสตร์ ฉบับของมาคิอาเวลลี ว่า

ในแวดวงรัฐศาสตร์นั้น ดูเหมือนว่ามาคิอาเวลลี จะเป็นนักคิดทางการเมืองที่ถูกกล่าวถึงหรืออ้างบ่อยที่สุด แต่มักจะไม่ใช้การถกเถียงทางวิชาการแต่เป็นการที่ นักวิชาการกล่าวถึงทั้งในแง่เสียดสีและชื่นชมพฤติกรรมของคนทั้งในและนอก แวดวงวิชาการด้วยกันเอง...นักรัฐศาสตร์มักจะใช้ตราประทับของความเป็น “มาคิอาเวลเลียน” ประทับลงไปทีหน้าผากของของคนที่ตนไม่ชอบ ไม่ว่าจะคนคนนั้นจะเป็นนักการเมืองหรือนักวิชาการที่ร่วมงานกันอยู่ ใครที่เป็นที่นิยมชมชอบหรือได้ ความดีความชอบก็มักจะเป็นหรือเหยื่อชี้ปากของการถูกเรียกว่า “มาคิอาเวลเลียน” และเท่าที่ตัวบรรณาธิการได้พยายามประเมิณการใช้ตราประทับยี่ห้อ “มาคิอาเวลเลียน” ในแวดวงรัฐศาสตร์มาตั้งแต่สมัยที่เรียนปริญญาตรี จนกระทั่งบัดนี้ ก็พบว่าคนในแวดวงรัฐศาสตร์แทบทุกคน ถูกเรียกกันไปกันมาว่า “มาคิอาเวลเลียน”³³

ด้วยเหตุผลที่ว่า แนวคิดของมาคิอาเวลลีได้พัฒนาจนกลายเป็นตราประทับ เพื่อแสดงลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพคนหนึ่งๆ ในนามนิสัยแบบ “มาคิอาเวลเลียน” ทำให้แนวคิดของมาคิอาเวลลี ขยายตัวไปสู่สาขาอื่น ดังที่สามารถพบได้ว่าวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีนั้นปรากฏใน สาขาด้านจิตวิทยาและ ครุศาสตร์ด้วย

ไม่เพียงความหลากหลายทั้งการตีความ การใช้งาน ในหลายสาขาที่ยกมา ซึ่งสะท้อนความนิยมใน *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี โดยเฉพาะความนิยมใน “เจ้าผู้ปกครอง” ในฉบับของ สมบัติ จันทรวงศ์ ซึ่งถือว่ามีค่ามากในการเป็นเครื่องยืนยันการแพร่ขยายไปของแนวคิดของ มาคิอาเวลลี ในแวดวงการศึกษาปริญญาการเมืองของไทย ถึงแม้ในการแปลขึ้นที่สอง ผู้แปล จะกล่าวในถ้อยแถลงว่า

³³ ไชยันต์ ไชยพร, “จากบรรณาธิการ,” วารสารสังคมศาสตร์ 30, no. 3 (2539).

ปกติแล้วการที่หนังสือหมดไปจากตลาดและต้องมีการตีพิมพ์ซ้ำนั้นน่าจะเป็นสิ่งที่ผู้เขียนหรือผู้แปลรู้สึกพึงพอใจ และน่าจะหมายความว่าผลงานดังกล่าวเป็นที่ต้องการ หรือเป็นที่สนใจของผู้อ่าน...แต่ในกรณีของ เจ้าผู้ปกครอง (The Prince)...ต้องถือเป็นกรณียกเว้น เพราะจำนวนที่ตีพิมพ์เพียง 1000 เล่ม แต่ต้องใช้เวลาในการจำหน่ายถึงกว่า 3 ปีจึงจะหมด น่าจะหมายความว่าแท้จริงแล้วความสนใจใน เจ้าผู้ปกครอง (The Prince) มีน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับภาควิชาหรือคณะในมหาวิทยาลัยต่างๆ...เมื่อพิจารณาในแง่นี้แล้ว การตีพิมพ์เจ้าผู้ปกครอง (The Prince) เป็นครั้งที่สองในจำนวน 1000 เล่ม จึงน่าจะมากเกินความต้องการของนักศึกษาไทยในปัจจุบันอยู่มาก จึงไม่น่าจะมีการตีพิมพ์ เจ้าผู้ปกครอง (The Prince) ฉบับนี้อีกต่อไป³⁴

จากถ้อยแถลงดังกล่าวอาจชวนให้เข้าใจว่าความนิยม *The Prince* ในไทยน่าจะมีอยู่อย่างจำกัดและความนิยมในงานเขียนชิ้นนี้น่าจะสิ้นสุดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นปีที่มีการตีพิมพ์ครั้งที่สอง แต่ความเป็นจริงกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม ความนิยมใน *The Prince* ยังคงดำรงอยู่อย่างชัดเจน ผ่าน ความนิยมของหนังสือ *เจ้าผู้ปกครอง* ซึ่งหาได้หมดความนิยมลงดังที่ผู้แปลกล่าวไว้ แต่กลับเพิ่มความนิยม จนทำให้มีการพิมพ์ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2544 และมีการตีพิมพ์เพิ่มเติมอีกหลายครั้ง สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่าความนิยม ในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี ได้แพร่หลายในสังคมไทยอย่างมากในเชิงปริมาณ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบกับงานเขียนชิ้นอื่นๆที่มีจำนวนครั้งที่ตีพิมพ์ไม่มากนัก ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาในแง่ที่ว่า “...วงวิชาการด้านปรัชญาการเมืองของไทย ที่ปกติแล้วขาดแคลนทั้งด้านงานแปลตัวบท (text) และงานแปลประเภทเขียนวิเคราะห์”³⁵ ความนิยมที่อยู่เบื้องหลังการแปล *The Prince* ฉบับดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้มีการพิมพ์เพิ่มเติมหลายครั้งเช่นนี้จึงน่าสนใจยิ่ง

ดังนั้นเราจะพบการทำความเข้าใจตัวบท ย่อมไม่เพียงพอสำหรับการเข้าใจ *The Prince* ของ มาคิอาเวลลีในบริบทของสังคมไทย เพราะด้วยความนิยมของ *The Prince* ทำให้ การแปล การตีความ การนำไปใช้และการเผยแพร่แนวคิดในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี มี

³⁴ มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง. ถ้อยแถลง.

³⁵ สมบัติ จันทรวงศ์, "คำนำ," วารสารสังคมศาสตร์ 30, no. 3 (2539).

ความแตกต่างหลากหลายและแพร่กระจายอย่างมาก ดังนั้นการทำความเข้าใจ การแปล การตีความ การนำไปใช้และการเผยแพร่แนวคิดจึงจำเป็นต่อการศึกษาริบทไม่แพ้การพิจารณาด้วยทอย่างถี่ถ้วน

ที่กล่าวไปข้างต้นเป็นเพียงข้อสังเกตในการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี ผ่านตัวบท ที่มีประเด็นด้านปริมาณของการแปล ความหลากหลายของตัวบทที่เลือกแปล เนื้อหาของตำราทฤษฎี และค่านิยมบางประการต่องานเขียนของมาคิอาเวลลี ไม่ใช่เพียงสิ่งเหล่านี้ที่เป็นตัวกระตุ้นต่อการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย เท่านั้น อีกด้านหนึ่ง ในโลกของการศึกษาเอง การศึกษาแนวคิดปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี ก็เผชิญกับปัจจัยอีกประการซึ่งส่งผลต่อการศึกษานี้ แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของนักปรัชญา นั้นคือหลักสูตรการศึกษาของคณะรัฐศาสตร์ ในประเทศไทย

จากการศึกษาของ อนุสรณ์ ลิ้มมณี พบว่าหลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์ในประเทศไทยนั้น มีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง แต่เดิมที่เป็นวิชาเพื่อการผลิตข้าราชการ เมื่อได้รับแรงกดดันทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม หลักสูตรก็เปลี่ยนไปตามปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ การเริ่มต้นขึ้นการศึกษาทางด้านปรัชญาการเมือง หรือ ทฤษฎีการเมืองในสังคมไทย ก็หนีไม่พ้นปัจจัยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เช่นกัน จากการศึกษาพบว่า ในปลายทศวรรษ ที่ 2500 วิชาทางด้านทฤษฎีการเมืองได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับวิชาในหลักสูตรเดียวกัน ในตอนต้นทศวรรษ โดยเฉพาะในกรณีของคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลักสูตรในปี พ.ศ. 2511 ได้ถือว่าการศึกษาทางทฤษฎีการเมืองกลายเป็นหนึ่งในสี่สาขาหลักในชื่อ “รัฐศาสตร์ศึกษา”³⁶

เมื่อพิจารณากับช่วงเวลาที่มีการแปลตัวบททางปรัชญาการเมือง เราจะพบว่าในช่วงทศวรรษ ที่ 2510 อันเป็นช่วงที่การศึกษาทางทฤษฎีการเมืองเริ่มก่อร่างขึ้นอย่างเป็นรูปเป็นร่างในหลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์นั้น ตัวบทปรัชญาการเมืองที่แปลเป็นภาษาไทยของมาคิอาเวลลีมี

³⁶ อนุสรณ์ ลิ้มมณี, พัฒนาการของรัฐศาสตร์ไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง : การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา (กรุงเทพฯ: โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2543). หน้า 112.

แปลแล้วเสร็จเพียงหนึ่งเล่มคือ มาคิอาเวลลี ก็คือ “เจ้า” ซึ่งแปลโดย พิชิต จงสถิตย์วัฒนา และกว่าจะมีการแปลตัวบทอื่นๆที่สมบูรณ์แล้วเสร็จก็ใช้เวลาอีกหลาย ปี ความขาดแคลนตัวบทแปลปรัชญาการเมืองที่เป็นภาษาไทยนี้ เกิดโดยที่การขยายตัวของการศึกษาในหลักสูตรคณะรัฐศาสตร์ก็ยังคงดำเนินไปไม่อยู่นิ่ง จึงเป็นเรื่องที่น่าสงสัยว่าในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวการศึกษาในทางปรัชญาการเมืองของสังคมไทย ดำเนินไปอย่างไร มีการศึกษาตัวบทใดเป็นสำคัญ และใช้ตำราใดในการศึกษาเมื่อต้องศึกษางานเขียนของมาคิอาเวลลี

จากเหตุผลที่น่าเสนอไปในข้างต้น ก็จะได้เห็นว่าตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันงานเขียนของมาคิอาเวลลี โดยเฉพาะ *The Prince* ถือได้ว่าเป็นงานเขียนตะวันตกที่มีความสำคัญมากที่สุดเล่มหนึ่งในแวดวงวิชาการในเมืองไทย ในฐานะงานเขียนปรัชญาการเมืองเล่มแรกๆที่ได้รับการแปลตัวบทเป็นภาษาไทย ขณะเดียวกันก็ถูกอ้างอิงในหมู่คนทั่วไปอย่างมาก โดยเฉพาะนอกแวดวงวิชาการ ดังนั้นเองผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า แนวคิดทางปรัชญาการเมืองใน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีได้เข้ามาสู่เมืองไทยได้อย่างไร ในบริบทใด มีการเผยแพร่อย่างไร ทั้งในแวดวงการศึกษาทางการเมืองและบุคคลทั่วไป และการเผยแพร่งานเขียนของมาคิอาเวลลีมีแนวทางการตีความงานเขียนอย่างไรบ้าง

โดยผู้เขียนมุ่งหาคำตอบ ถึงวิธีการทำความเข้าใจและวิธีการประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีที่ใช้ในแวดวงการศึกษา ทั้งในสาขารัฐศาสตร์และสาขาอื่นๆ ใกล้เคียงว่ามีทิศทางอย่างไร ด้วยคำถามสำคัญดังกล่าวนี้ของผู้วิจัย จึงนำไปสู่การทำการศึกษากลับเกี่ยวกับการเผยแพร่แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย ด้วยการสืบค้นจากหลักฐานจากเอกสารต่างๆในแต่ละช่วงเวลา ทั้ง รูปแบบงานเขียนที่เป็นทางการเช่นตำราเรียน และงานเขียนที่ไม่เป็นทางการอื่นๆ เช่นบทความในหนังสือพิมพ์เพื่อศึกษาหาพัฒนาการของเผยแพร่แนวคิดปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายในการศึกษา

เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเผยแพร่แนวคิดทางปรัชญาการเมืองในหนังสือ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีที่ปรากฏอยู่ในบริบททางการเมืองของไทย โดยจะพิจารณาในแง่ของการนำแนวคิดเข้ามาใช้ในประเทศไทย ว่าแนวคิดดังกล่าวนี้เข้ามาสู่ประเทศไทยได้อย่างไร และการเข้ามาของแนวคิดนั้นมีพัฒนาการอย่างไร ตลอดจนจะศึกษาถึงวิธีการตีความ การทำความเข้าใจแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่เกิดขึ้นในบริบทการเมืองไทย โดยไม่ตัดสินใจว่าการตีความแบบใดผิดหรือถูก

คำถามการวิจัย

1. งานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเริ่มต้นเผยแพร่ในเมืองไทยได้อย่างไร
2. ความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี มีพัฒนาการในเมืองไทยอย่างไร
3. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย
4. การนำแนวความคิดใน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีมาใช้ในประเทศไทยมีกลวิธีในการนำเสนอและแนวทางในการตีความอย่างไร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจแนวคิดทางปรัชญาการเมืองใน *The Prince* ของมาคิอาเวลลี
2. เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจประวัติศาสตร์การศึกษาทฤษฎีการเมืองตะวันตกในประเทศไทย
3. เป็นประโยชน์ในการต่อยอดของผู้ที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในปัจจุบันการศึกษา ความคิดทางการเมืองได้มีผู้แบ่งแนวทางออกเป็นจำนวนมาก เช่น ในบทความชื่อ *Capital and Carbuncles* ของ Andrew Hacker เขาได้แบ่งการศึกษาความคิดทางการเมืองออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่ 1.Capital and Carbuncles 2.The Hero-Worshippers 3.Intellectual Plagiarism 4.Who-Said-It-First 5.The Mind-Readers 6.The camera-eyes 7.Influencing the Intelligentsia 8. Influencing the Mass 9.The Logic-book 10.Timeless³⁷ ในเวลาต่อมาหนังสือชื่อ *Approaches to Political Thought* ของ William Ritcher ได้แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1.textual approaches 2.contextual approaches 3.postmodern approaches³⁸ สำหรับในประเทศไทยได้มีการแบ่งการศึกษาความคิดทางการเมืองออกเป็นสองทางสำคัญด้วยกัน โดยการแบ่งแบบแรกเป็นของ สมบัติ จันทรวงศ์ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1.การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอย่างละเอียด 2.การแยกเจตนาของนักปรัชญาและผลอันเกิดจากความคิด 3.การศึกษาชีวประวัติของปรัชญาเมธี 4.การศึกษาแนวทางจิตวิทยา 5.การศึกษาแนวทางอุดมการณ์ 6.การศึกษาแนวทางประวัติศาสตร์³⁹ และอีกแนวทางหนึ่งเป็นของไชยันต์ ไชยพร ซึ่งได้แบ่งออกเป็นสามประเภทคือ แนวทางปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) แนวทางทฤษฎีการเมือง (Political Theory) แนวทางประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (History of Political Thought)⁴⁰

กรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาเรื่องการเผยแพร่ปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยครั้งนี้ คือ กรอบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (History of Political Thought) เนื่องจากการศึกษาค้นคว้านี้เกี่ยวกับการเผยแพร่แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของมาคิ

³⁷ Andrew Hacker, "Capital and Carbuncles," *American Political Science Review* 48, no. September (1954). p. 775-786.

³⁸ Ritcher, *Approaches to Political Thought* p. V-VI.

³⁹ จันทรวงศ์, ตัวยก (*the Text*) กับการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง. หน้า 10-16.

⁴⁰ ไชยพร, ระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวใน ไชยันต์ ไชยพร, รายงานการวิจัยเรื่อง นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในกับวิกฤตการเมืองไทย, (คบไฟ, 2557)

อาเวลลีที่ปรากฏอยู่ในบริบททางการศึกษาของไทย โดยจะพิจารณาในแง่ของการนำแนวคิดเข้ามาใช้ในประเทศไทย ว่าแนวคิดดังกล่าวนี้เข้ามาสู่ประเทศไทยได้อย่างไร และการเข้ามาของแนวคิดนั้นพัฒนาการอย่างไร ตลอดจนจะศึกษาถึงวิธีการตีความ การทำความเข้าใจของคนไทย โดยเฉพาะการนำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาในสาขาต่างๆ

ผู้วิจัยพบว่างานศึกษามาติอาเวลลีที่ปรากฏในประเทศไทยที่ผ่านมามีอ้างอิงว่าใช้แนวทางปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) เนื่องจากการศึกษาแบบปรัชญาการเมืองให้ความสำคัญกับการตีความและวิเคราะห์ความคิดของนักปรัชญาอย่างละเอียดผ่านตัวบทรูปแบบต่างๆที่เขาเขียนขึ้น เช่น ความคิดทางการเมืองในสามก๊กและเจ้าผู้ปกครอง ของ ไพร่ตัน เทศพานิช หรือ ความชอบธรรมทางการเมือง : เปรียบเทียบแนวความคิดของมาติอาเวลลีกับปีแธม ของ รสขง เปรมทรัพย์ เป็นต้น ส่วนการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แม้จะมีผู้ทำการศึกษาอยู่บ้างแล้ว แต่การศึกษาประวัติของความคิดในสังคมไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่มีเลย และการศึกษาเช่นนี้มีความแตกต่างไปจากแนวปรัชญาการเมืองอยู่มาก คือมิได้มุ่งตีความที่ตัวบทของนักปรัชญาให้ลึกซึ้งละเอียดลออเพียงอย่างเดียว หากแต่ให้ความสำคัญกับบริบทที่แวดล้อมของตัวปรัชญาอย่างรอบด้าน ทั้ง บริบททางการเมือง บริบททางสังคม วัฒนธรรม ภาษาที่ใช้ ประเด็นปัญหาสำคัญที่นักปรัชญาเคยพิจารณาในอดีต อีกทั้งปัจจัยสำคัญอื่นๆที่ส่งอิทธิพลต่อตัวนักปรัชญา และความคิดของเขา

เพื่อความเข้าใจในการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง เราควรเข้าใจเบื้องต้นว่า แนวทางการศึกษาดังกล่าวมีความเชื่อพื้นฐานว่า การที่ผู้คนจะคิดเรื่องต่างๆขึ้นได้นั้น มิได้คิดขึ้นได้โดยอิสระ ปราศจากปัจจัยที่นำเงื่อนไขใด หากแต่ความคิดของผู้คนเหล่านั้นเป็นผลที่ส่งมาจากการที่เขาต้องอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมแบบใดแบบหนึ่งอันทำให้เขาสามารถคิดถึงสิ่งต่างๆได้ จึงกล่าวได้ว่านักปรัชญาผู้คิดค้นถึงประเด็นดังกล่าวได้มีปฏิสัมพันธ์ ต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นบริบท (context) ซึ่งเขาดำรงอยู่อย่างแนบแน่น จนแปรเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขาและสภาพแวดล้อม ออกมาเป็นตัวบททางปรัชญา

จากข้างต้นเราจึงอนุมานได้ว่าสภาพแวดล้อมที่ตัวนักปรัชญาดำรงอยู่นั้นได้กำหนดความเป็นไปในงานเขียนของนักเขียนผู้นั้น ดังนั้นการที่จะศึกษาความคิดทางการเมืองของใครก็ตาม จึงหนีไม่พ้นที่จะต้องทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมและยุคสมัยที่เป็นบริบทในการเขียนงานชิ้นนั้น เพื่อเป็นเครื่องประกอบให้เราสามารถทำความเข้าใจตัวบท (text) ที่เรากำลังศึกษาอยู่ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ไม่เพียงแต่การศึกษาบริบทแวดล้อมของผู้เขียนตามแนวทางการศึกษาแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองจะช่วยให้ผู้อ่านทำความเข้าใจตัวบทของผู้เขียนได้แจ่มชัดขึ้น การศึกษาแนวทางนี้ยังครอบคลุมไปถึง การรับรู้แนวคิด (reception) การปรับเปลี่ยนทางความคิด (transformation) ตลอดจนการนำแนวคิดทางการเมืองไปใช้ในบริบททางการเมืองและสังคมอื่นๆ ด้วย (application) ⁴¹

ดังนั้นในการศึกษาความนิยมของงานความคิดทางการเมืองหรืองานเขียนทางการเมืองหนึ่งๆ เราอาจใช้แนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองมาประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจ การรับรู้ การเปลี่ยนแปลง และการประยุกต์ใช้แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของนักคิดคนหนึ่งๆ ได้เช่นกัน โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่การเข้ามาของความคิด การแปลตัวบทซึ่งเป็นงานเขียนชั้นปฐมภูมิ โดยศึกษาว่าผู้แปลมีความเข้าใจต่อบทมากน้อยเพียง และรับรู้แนวคิดของอย่างไร สอดคล้องเป็นระบบเดียวกัน กับผู้แปลคนอื่นๆ หรือไม่ มีการเติบโตเป็นไปในทิศทางใด และมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสร้างแนวทางการแปลตัวบทมาคิอาเวลลีของตนเองหรือไม่ โดยทำที่สุุดนำไปสู่การประยุกต์ใช้ประโยชน์จริงอย่างไร อีกทั้งเรายังสามารถทำการศึกษา ตำราในวิชาปรัชญาการเมือง ที่เป็นงานเขียนชั้นทุติยภูมิ ว่าผู้แปลก็ตีผู้เขียนก็ดี มีความเข้าใจต่อบทมากน้อยเพียง มีการตรวจทานกับหนังสือเล่มใด สอดคล้องเป็นระบบเดียวกันกับผู้เขียนคนอื่นๆ หรือไม่ เน้นส่วนใดเป็นพิเศษ และมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในแนวทางการสรุปความของตนเองหรือไม่ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ประโยชน์ดีควมอย่างไร

สำหรับการศึกษาของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ที่ต้องการทำความเข้าใจการเผยแพร่ปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย กรอบแนวคิดแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง เป็นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะสามารถช่วยให้เราสามารถเข้าใจได้ว่า ภายใต้บริบทบริบท

⁴¹ Quentin Skinner, *Liberty before Liberalism*(Cambridge: Cambridge University Press, 1998).

ของยุคสมัยที่แนวคิดปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีได้เข้ามาสู่สังคมไทยเป็นครั้งแรก ได้พัฒนาแนวคิด การตีความผ่านการแปล และการสร้างตำราเรียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี อย่างไรก็ตาม มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสภาพแวดล้อมอย่างไร โดยงานเขียนเหล่านั้นมีการปรับตัวผ่านกลวิธีการนำเสนออย่างไร รวมถึงในการศึกษามาคิอาเวลลีมีการตีความและหยิบใช้ตัวบทในการเรียนการสอนอย่างไร มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาของหลักสูตรวิชารัฐศาสตร์หรือ ปัจจัยอื่นๆ หรือไม่

อีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถอธิบายกระบวนการการเผยแพร่ปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย โดยส่งผ่านความนิยมสู่คนทั่วไป คือแนวคิดเรื่อง จุดพลิกผัน (The Tipping Point) ของ มัลคอม แกลดเวล (Malcolm Gladwell) ซึ่งเขานิยาม จุดพลิกผันว่า คือช่วงเวลาที่เป็น การเปลี่ยนแปลงความนิยมของสิ่งหนึ่งเข้าสู่มหาชน (the moment of critical mass)⁴² คำอธิบายสำคัญของแนวคิดนี้คือ ความสำเร็จของการแพร่ระบาดในสังคมขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องของผู้คน กลุ่มเฉพาะที่หาได้ยากและมีพรสวรรค์ในการเข้าสังคม (The success of any kind of social epidemic is heavily dependent on the involvement of people with a particular and rare set of social gifts)⁴³ โดยกลุ่มคนต่างๆที่มีส่วนร่วมในการสร้างความนิยมให้สังคมทั่วไปเป็นวงกว้างมีอยู่ 3 กลุ่มได้แก่

- ผู้เชื่อมต่อ (Connectors) หมายถึงผู้คนที่มีความสามารถในการดึงดูดผู้อื่นเป็นจำนวนมาก และสามารถชักนำความสนใจของคนให้มาต่อผู้อื่นได้ คนเหล่านี้เป็นยอดสูงสุดของความสัมพันธ์ต่างๆ เป็นผู้บังคับบัญชา หรือ ผู้ที่มีคนรู้จักมาก
- ผู้รู้ (Mavens or information specialists) หมายถึงผู้คนที่เต็มไปด้วยข้อมูล เป็นแหล่งความรู้ของคนอื่นๆ และพร้อมจะแบ่งปันฐานข้อมูลให้คนอื่น คนเหล่านี้เป็นผู้สร้างความนิยม หรือ แพร่กระจายความระบอบทางสังคมผ่านคำพูดหรือ

⁴² Malcolm Gladwell, *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference*(Little Brown, 2000). p. 12.

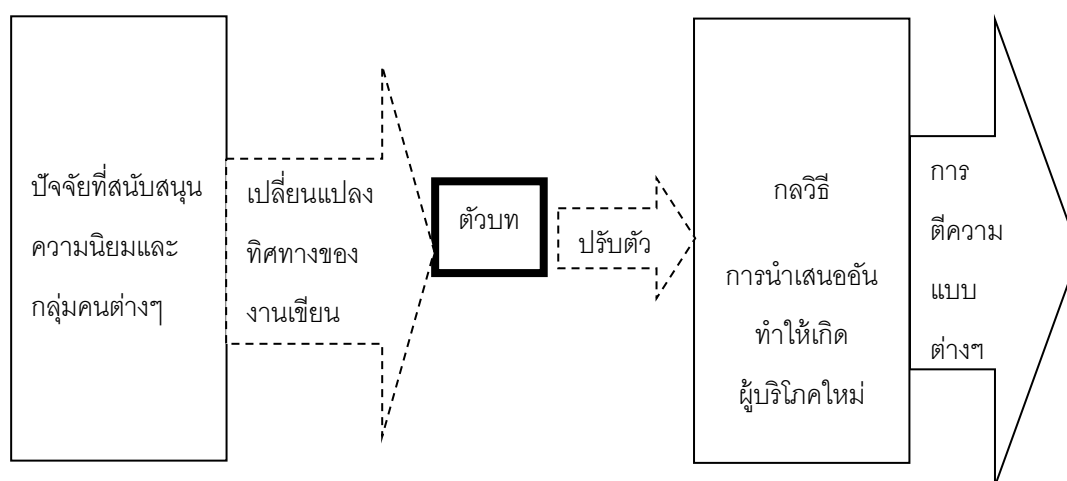
⁴³ Ibid. p. 33.

ที่ แกลดเวล เรียกว่า "word-of-mouth epidemics" ที่ได้รับการสนับสนุนจากความรู้ ทักษะ และความสามารถในการสื่อสาร

- นักขาย (Salesmen or persuaders) หมายถึงผู้คนที่มีความสามารถในการเจรจาและสามารถดึงดูดผู้คนได้ คนเหล่านี้ทำให้ผู้ที่พุดคุยสนใจและตื่นตัวไปกับสิ่งที่ตนเสนอได้อย่างชัดเจน โดยอาจเป็นทั้ง ดารา นักเขียน นักพูด หรือบุคคลที่มีอำนาจที่นำคนอื่น

ซึ่งคนทั้งสามกลุ่มนี้จะมีส่วนสำคัญยิ่งในการมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทในการสร้างความนิยมให้กับงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี โดยในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ผู้วิจัยมีกรอบคิดในการศึกษาคือ ผู้วิจัยจะทำการค้นหาจุดเริ่มต้นของความคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย และทำการเรียบเรียงพัฒนาการงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทยทั้งหมดอย่างเป็นระบบ เพื่อศึกษาว่าปัจจัยที่สนับสนุนการสร้างคามนิยมว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีคืออะไร และมีผลอย่างไร ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวของงานเขียนผ่านกลวิธีการนำเสนอต่างๆ และเกิดเป็นแนวทางการตีความรูปแบบต่างๆอย่างไรบ้าง ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีการศึกษา

สำหรับวิธีการศึกษา (method) ในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เป็นหลัก แต่อาจจะมีการสัมภาษณ์ประกอบด้วย (interview) สำหรับเอกสารที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่

เอกสารชั้นต้น (primary source) ได้แก่ งานเขียน หนังสือพิมพ์ วรรณกรรมต่างๆ บันทึกปาฐกถารวมถึงเอกสารต่างของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

เอกสารชั้นรอง (secondary source) ได้แก่ งานเขียน บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลำดับการนำเสนอ

การศึกษาเกี่ยวกับ การสร้างค่านิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลี ในบริบทการเมืองไทย (THE POPULARIZATION AND THE INTERPRETATION OF MACHIAVELLI'S THE PRINCE IN THAI POLITICAL CONTEXT) นี้จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

บทนำ: กล่าวถึง สภาพปัญหา จุดมุ่งหมาย คำถามในการวิจัย วิธีการศึกษา ตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย

บทที่สอง ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ในประเทศไทย: ในบทที่สองของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ เป็นบทที่ว่าด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย ในบทนี้ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นภาพรวมของงานเขียน

ทั้งหมดโดยใช้เครื่องมือทางสถิติ โดยภาพรวมที่น่าเสนอนี้จะหมายถึงงานเขียนทั้งที่เขียนขึ้นใหม่หรือเรียบเรียงเป็นภาษาไทยรวมถึงงานแปลจากภาษาต่างประเทศ ซึ่งอาจมีเนื้อหาทั้งหมดหรือบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ซึ่งภาพรวมที่ได้นี้จะนำไปวิเคราะห์ในบทที่สาม สี่และห้าต่อไป

บทที่สาม จุดเริ่มต้นของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย: ในบทที่สามนี้ ผู้เขียนจะทำการค้นคว้าหาจุดกำเนิดของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ มาคิอาเวลลี หรือ คติแบบมาคิอาเวลลีเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นในประเทศไทยอย่างไร เริ่มเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใด ผ่านคนกลุ่มใด ถูกเริ่มต้นใช้งานอย่างเป็นทางการในงานเขียนสำหรับคนไทยและได้รับการแปลงเป็นภาษาไทยเมื่อใด และจากจุดเริ่มต้นดังกล่าวมีการส่งความคิดต่อไปยังงานเขียนชิ้นอื่น ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาจุดเริ่มต้นของการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีของชนชั้นนำกลุ่มแรกในบทนี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์พัฒนาการความนิยมของงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ในวงการวิชาการในบทที่สี่

บทที่สี่ พัฒนาการงานเขียนและความนิยมของ *The Prince* ในวงการวิชาการ: ในบทที่สี่นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์พัฒนาการงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ในประเทศไทย โดยใช้ฐานข้อมูลของวรรณกรรมจากในบทที่สอง และเริ่มศึกษาในช่วงเวลาต่อจากบทที่สาม ที่เป็นยุคของชนชั้นนำบางกลุ่ม โดยในบทนี้จะเป็นการสรุปงานเขียนชิ้นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในวงการวิชาการ โดยจัดประเภทงานที่อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน และมีลักษณะคล้ายกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน และทำการจัดกลุ่มแบ่งเป็นยุคต่างๆตามเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงหาบริบท ลักษณะเด่น และผลกระทบที่มีไปสู่งานเขียนยุคๆอื่น ซึ่งจะนำไปสู่การทำความเข้าใจพัฒนาการของงานเขียนความนิยม *The Prince* โดยทั่วไปในประเทศไทย

บทที่ห้า กระบวนการสร้างความนิยม *The Prince* ในสังคมทั่วไป: ในบทที่ห้า นี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่สร้างความนิยม กลวิธีการนำเสนอ และแนวทางการตีความ *The Prince* ในประเทศไทยในปัจจุบัน ที่ต่อยอดจากเฉพาะชนชั้นนำ และวงการวิชาการ โดยศึกษาฐานข้อมูลเพิ่มเติม นอกเหนือจากกลุ่มที่ได้นำเสนอไปแล้ว แล้วเน้นศึกษาในแนวทางที่สร้างความนิยมใน

สังคมทั่วไป เพื่อแสดงให้เห็นว่า กระบวนการสร้างความนิยม *The Prince* เกิดขึ้นกับบุคคลทั่วไป
ในสังคมได้อย่างไร

บทสรุป และอภิปรายผลการศึกษา: เป็นการสรุปแนวคิดทั้งหมดที่ได้มาจากการศึกษา
รวมทั้งข้ออภิปรายต่างๆที่เกิดขึ้นจากการศึกษา

บทที่ 2

บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีใน ประเทศไทย

ในบทที่สองของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ เป็นบทที่ว่าด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย ในบทนี้ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นภาพรวมของงานเขียนทั้งหมดโดยใช้เครื่องมือทางสถิติ โดยภาพรวมที่นำเสนอจะหมายถึงงานเขียนทั้งที่เขียนขึ้นใหม่หรือเรียบเรียงเป็นภาษาไทยรวมถึงงานแปลจากภาษาต่างประเทศ ซึ่งอาจมีเนื้อหาทั้งหมดหรือบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี โดยภาพรวมที่ได้นี้จะนำไปวิเคราะห์ในบทที่ห้าต่อไป

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ในประเทศไทยนั้นเคยมีการทำมาแล้วถึงสองครั้ง แต่ทั้งสองครั้งมักเริ่มที่ทศวรรษที่ 2500 ซึ่งถือเป็นช่วงที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีผู้รวบรวมงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเอาไว้ ดังปรากฏในต้นร่างข้อเสนอแปลของ “เจ้าผู้ปกครอง” ของวิกิจ สุขสำราญ⁴⁴ ที่อธิบายว่ายุคบุกเบิกในการนำเข้ามาคิอาเวลลีคือการนำเข้ามายังประเทศไทยผ่านงานเขียนที่ใช้การเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2510 สอดคล้องกับการรวบรวมรายชื่องานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีของ จุมพฏ คำสนอง⁴⁵ ที่ทำการรวบรวมไว้ในวารสารสังคมศาสตร์ ปี 30 ฉบับที่ 3 ในการรวบรวมชิ้นนั้นปรากฏว่า งานของ เสน่ห์ จามริก ฉบับพิมพ์ปี พ.ศ. 2515⁴⁶ คืองานเขียนเก่าสุดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีที่ถูกบันทึกในการรวบรวมของเขา โดยจุมพฏทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 จนถึงปีพ.ศ. 2538 ซึ่งถือเป็นการเป็น

⁴⁴ วิกิจ สุขสำราญ, "The Prince กับการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยใหม่," วารสารสังคมศาสตร์ 30, no. 3 (2538). หน้า 71.

⁴⁵ จุมพฏ คำสนอง, "รวมรายชื่อบทความและหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในภาษาไทย," *ibid.* หน้า 192-193.

⁴⁶ ในการรวบรวมของ จุมพฏ ก็มีงานเขียนเรื่อง “ทฤษฎีการเมืองและสังคม” ของ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ แต่เขาเลือกใช้เป็นงานฉบับตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2524 จึงทำให้งานของเสน่ห์ เป็นงานที่เก่าที่สุดในการรวบรวมของจุมพฏ

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีที่ยาวนานที่สุด และครบถ้วนที่สุดในเวลานั้น ดังปรากฏว่าจุมพฏสามารถรวบรวมงานที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีได้ถึง 28 ชิ้น อย่างไรก็ตามการเก็บข้อมูลของจุมพฏไม่ได้มีการจัดระบบของข้อมูล เป็นแต่เพียงการแบ่งประเภทอย่างคร่าวๆ และเรียงตามลำดับอักษรของผู้แต่ง โดยมีข้อมูลแบบบรรณานุกรมเท่านั้น ซ้ำยังขาดงานชิ้นสำคัญไปบางชิ้น ในแง่หนึ่งการรวบรวมของจุมพฏจึงขาดความเชื่อมโยงทางด้านพัฒนาการในประวัติศาสตร์งานเขียน และขาดคำอธิบายลักษณะเด่นๆของงานแต่ละชิ้นไป แต่ก็นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญสำหรับการเริ่มต้นทำความเข้าใจการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีหลังปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยค้นพบการอ้างมาคิอาเวลลีที่เก่ากว่าในงานของเยรีนีในปี พ.ศ. 2447 และงานของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในปี พ.ศ. 2475 (ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปในบทที่สาม) ก็ทำให้การรวบรวมของจุมพฏไม่เพียงพอต่อการอธิบายต้นกำเนิดความนิยมของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยอีกต่อไป ยิ่งไปกว่านั้น จุมพฏยุติการเก็บข้อมูลในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งถือว่าล่าช้ากว่าช่วงเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ถึง 20 ปี

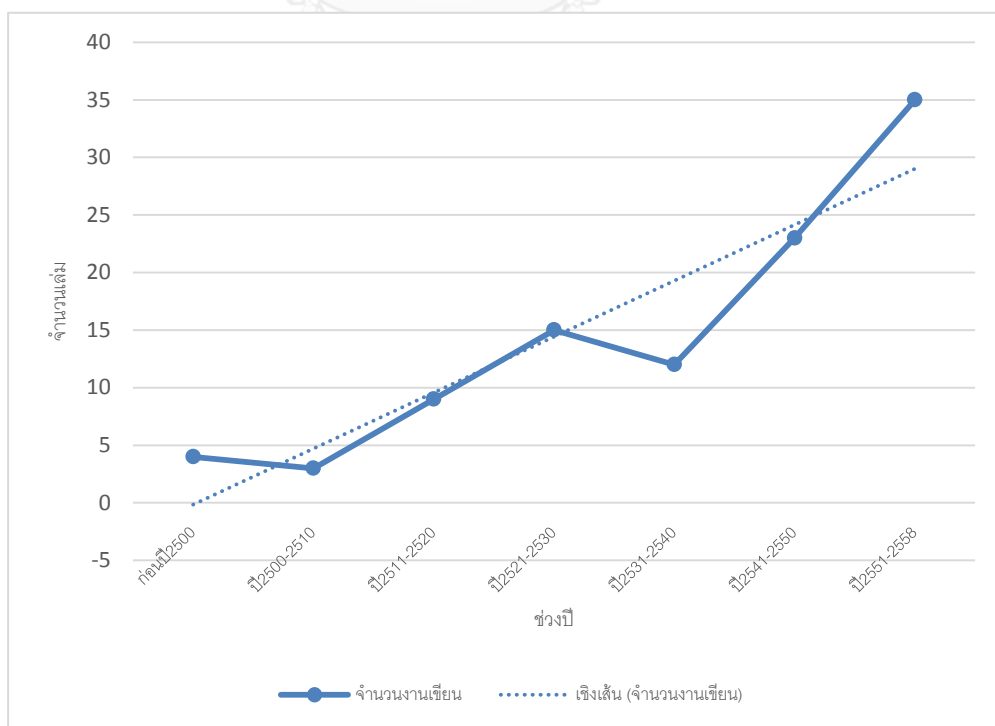
2.1. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์

จากการสำรวจเพิ่มเติมของผู้เขียนครั้งล่าสุด โดยใช้ฐานข้อมูลของหอสมุดแห่งชาติและฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยของรัฐ อีกทั้งใช้การสำรวจแบบ snowball sampling หากไม่พบคำว่ามาคิอาเวลลีที่ชื่อเรื่อง ซึ่งวิธีการดังกล่าวหมายถึงการตรวจสอบต่อจากแหล่งข้อมูลที่เจอ โดยอ้างอิงจากผู้เขียนคนเดียวกัน เนื้อเรื่องใกล้เคียงกัน เป็นต้น โดยสำรวจเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2447 อันเป็นปีที่ผู้วิจัยพบงานที่อ้างถึงมาคิอาเวลลีชิ้นแรกจนถึงปี พ.ศ. 2558 ผู้วิจัยพบว่ามิงงานที่อ้างอิง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในไทยเพิ่มขึ้นกว่าการรวบรวมของจุมพฏมากกว่าสี่เท่า นั่นคือมีงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีถึง 101 ชิ้น โดยจำแนกตามปีได้ดังตารางและแผนภาพต่อไปนี้

ตารางที่ 1. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์

ช่วงปี	จำนวนเล่ม
ก่อน 2500	4
ปี 2500-2510	3
ปี 2511-2520	9
ปี 2521-2530	15
ปี 2531-2540	12
ปี 2541-2550	23
ปี 2551-2558	35

แผนภูมิที่ 1. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์

จากแผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นว่าจำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเพิ่มจำนวนอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา โดยเพิ่มอย่างต่อเนื่องในอัตราก้าวหน้าโดยตลอด โดยเฉพาะในช่วงสิบปีที่ผ่านมา มีงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีสูงถึง 29 ชิ้น และรวมจนถึงทุกวันนี้ถึง 100 ชิ้น ในปริมาณงานเขียนจำนวนมากเช่นนี้ เราสามารถจำแนกและจัดระบบงานเขียนได้หลายประเภท เช่นแบ่งงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเป็นประเภทสารคดี (non-fiction) และ บันเทิงคดี (fiction) หรือแบ่งตามภาษาที่ใช้ (language) เช่นงานที่ถูกเขียนขึ้นใหม่ในภาษาไทยและงานที่ได้รับการแปลมาจากอีกภาษาหนึ่ง รวมถึงการแบ่งตามงานที่เป็นปฐมภูมิ (primary) และทุติยภูมิ (secondary)

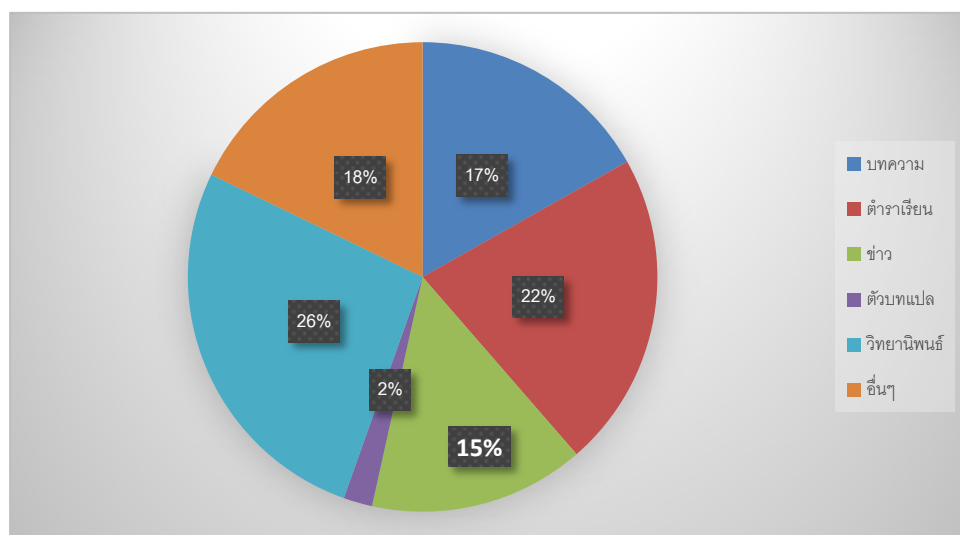
2.2. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามประเภทของงานเขียน

เนื่องจากการรวมงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลจำนวนมาก และแต่ละชุดข้อมูลต่างมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องจำแนกโดยใช้หลักการพื้นฐานที่สุดในการจำแนกงานเขียนเพื่อให้ครอบคลุมงานเขียนทุกประเภทมากที่สุด โดยผู้วิจัยแยกประเภทเป็น บทความ ตำราเรียน ข่าว ตั๋วบทแปล วิทยานิพนธ์ และ อื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นในตารางและแผนภาพด้านล่าง

ตารางที่ 2. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามประเภทของงานเขียน

ประเภทของงานเขียน	จำนวนเล่ม
บทความ	17
ตำราเรียน	22
ข่าว	14
ตั๋วบทแปล	2
วิทยานิพนธ์	27
อื่นๆ	18

แผนภูมิที่ 2. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี

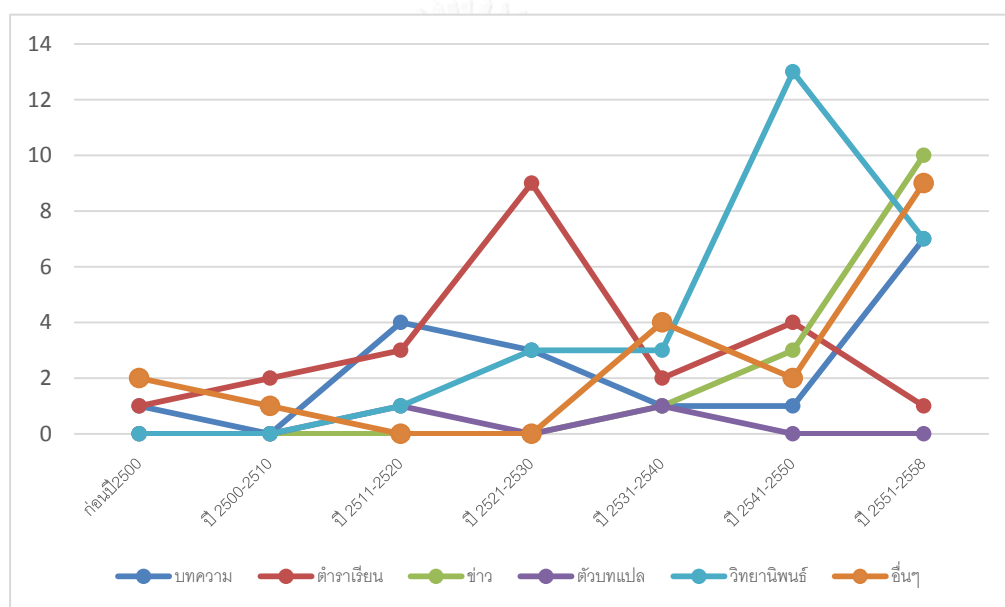
จากแผนภูมิที่ 3 แสดงให้เห็นว่า งานที่อ้างอิง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีนั้นมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน อันหมายความว่างานเขียนเหล่านี้มีความเติบโตในหลากหลายประเภท ทั้งวิทยานิพนธ์ บทความ ตำราเรียน และ ชาว แต่อย่างไรก็ดี การทราบเพียงประเภทของงานที่อ้างอิง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีก็ยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจทิศทางและพัฒนาการความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ว่าการเติบโตของงานแต่ละประเภทยังเติบโตในอัตราเร็วเท่ากันหรือไม่ ผู้วิจัยจึงทำการรวบรวมข้อมูลการเติบโตของงานแต่ละประเภท จำแนกเป็นรายสิบปีดังปรากฏในตารางและแผนภาพด้านล่าง

ตารางที่ 3. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี

ช่วงปี	บทความ	ตำราเรียน	ชาว	ตัวบทแปล	วิทยานิพนธ์	อื่นๆ
ก่อน 2500	1	1	0	0	0	2
ปี 2500-2510	0	2	0	0	0	1
ปี 2511-2520	4	3	0	1	1	0

ปี 2521-2530	3	9	0	0	3	0
ปี 2531-2540	1	2	1	1	3	4
ปี 2541-2550	1	4	3	0	13	2
ปี 2551-2558	7	1	10	0	7	9

แผนภูมิที่ 3. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี

จากแผนภูมิที่ 3 แสดงให้เห็นชัดเจนว่างานที่อ้างอิง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี แต่ละประเภทต่างมีช่วงเวลาในการเติบโตแตกต่างกัน นั่นคืองานเขียนประเภทตำราวิชาการเติบโตอย่างต่อเนื่องในช่วงกลางทศวรรษที่ 2520 และเริ่มลดจำนวนลงนับในกลางทศวรรษที่ 2540 ส่วนงานประเภทวิทยานิพนธ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปี พ.ศ. 2540 และงานประเภทข่าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2550 จากข้อมูลข้างต้นเราสามารถจัดช่วงสำคัญของงานเขียนได้เป็นสี่ช่วงหลักๆ คือ ช่วงที่หนึ่งคือ ก่อน พ.ศ. 2515 ช่วงที่สอง คือหลัง พ.ศ. 2516 จนถึงกลางทศวรรษที่ 2540 ช่วงที่สามคือ กลางทศวรรษที่ 2540 จนถึง พ.ศ. 2550 และ ช่วงสุดท้ายคือ พ.ศ. 2550

จนถึงปัจจุบัน ซึ่งการแบ่งช่วงดังกล่าวนี้จะได้รับการอธิบายอย่างละเอียดอีกครั้งในบทที่ห้า ซึ่งว่าด้วยพัฒนาการของความนิยม *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย

2.3. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำแนกตามลักษณะการอ้างอิง

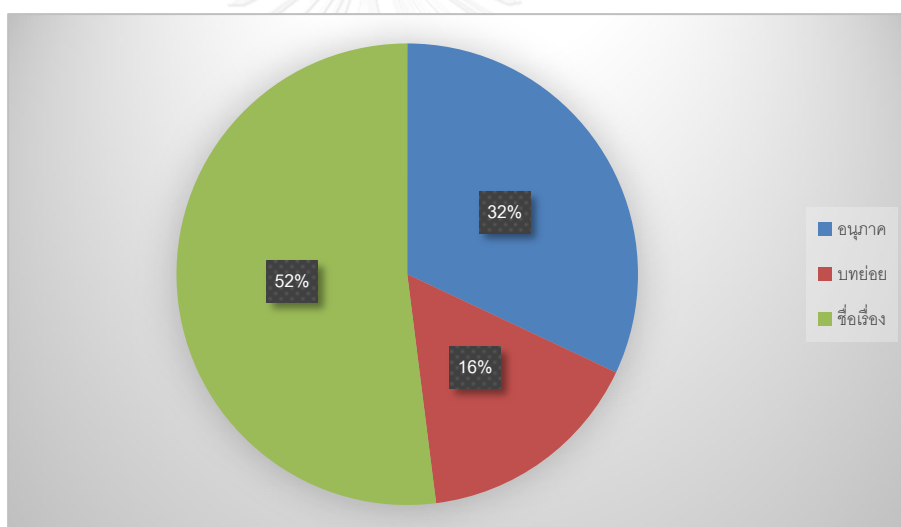
นอกจากการทำความเข้าใจจำนวนของงานเขียนที่อ้างอิง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว การทำความเข้าใจลักษณะการอ้างอิง “*The Prince*” และ “มาคิอาเวลลี” ในงานแต่ละชิ้นก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันในการทำความเข้าใจความนิยมของ *The Prince* และมาคิอาเวลลี เพื่อการทำความเข้าใจลักษณะการอ้างอิงที่ชัดเจนขึ้นในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะการอ้างอิงออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ การอ้างอิงแบบอนุภาค (motif) การอ้างอิงแบบบทย่อ (chapter) และการอ้างอิงแบบชื่อเรื่อง (title)

การอ้างอิงแบบอนุภาค (motif) คือการอ้างอิงโดยมีส่วนใดของส่วนหนึ่งของงานเขียน กล่าวถึงมาคิอาเวลลี โดยการอ้างอิงเช่นนี้เป็นการอ้างอิงที่ละเอียดที่สุดเนื่องจากอาจปรากฏการอ้างอิงเช่นนี้ในงานเขียนที่ไม่ได้มีบทย่อหรือชื่อเรื่องเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเลยก็ได้ การอ้างอิงแบบบทย่อ (chapter) เป็นการอ้างอิงมาคิอาเวลลีที่ปรากฏในฐานะบทย่อของหนังสือ โดยจะเป็นบทหลักหรือบทรองของงานเขียนก็ได้ และการอ้างอิงแบบสุดท้ายคือการอ้างอิงแบบชื่อเรื่อง (title) เป็นการอ้างอิงที่สังเกตง่ายที่สุดนั่นคือหากชื่อเรื่องของหนังสือ หรืองานเขียนนั้นมีชื่อของมาคิอาเวลลี ก็ถือเป็นการอ้างอิงแบบนี้ทั้งสิ้น เมื่อนำรายชื่องานเขียนทั้งหมดมาทำการหาลักษณะการอ้างอิงจะได้ข้อมูลดังตารางและแผนภาพด้านล่าง

ตารางที่ 4. จำนวนงานเขียนจำแนกตามลักษณะการอ้างมาคิอาเวลลี

ลักษณะการอ้างมาคิอาเวลลีที่ปรากฏ	จำนวนเล่ม
อนุภาค	32
บทย่อย	16
ชื่อเรื่อง	52

แผนภูมิที่ 4. จำนวนงานเขียนจำแนกตามลักษณะการอ้างมาคิอาเวลลี

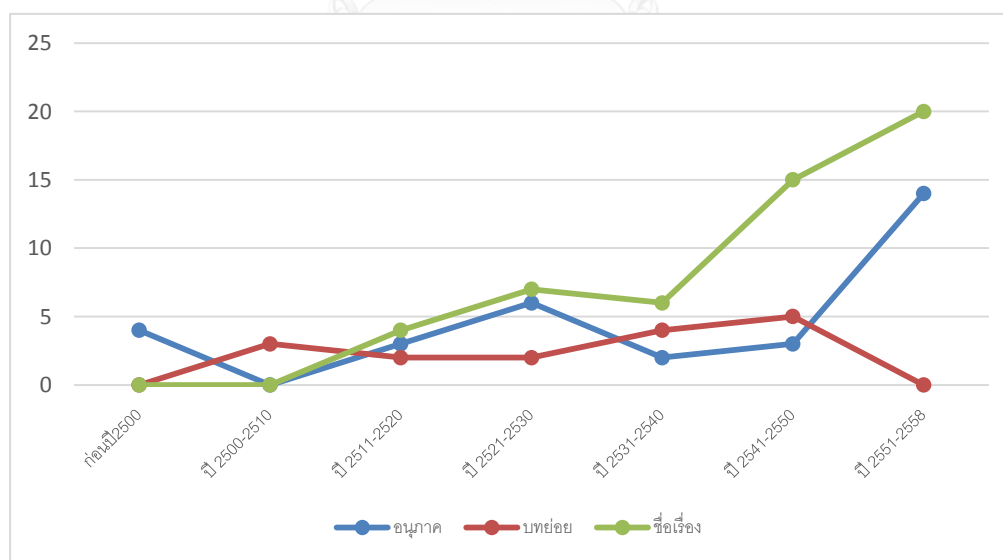
จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่าความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีนี้มีอยู่อย่างมากเนื่องจากในงานเขียนทั้งสิ้น 90 ชิ้น มีงานเขียนที่เป็นการอ้างอิงโดยใช้มาคิอาเวลลีเป็นชื่อเรื่องโดยตรงถึง 48 ชิ้น ซึ่งถือเป็นร้อยละ 53 ของงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีทั้งหมด และน่าจะเป็นนักปรัชญาการเมืองที่งานเขียนเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีมากที่สุดในประเทศไทย และเมื่อพิจารณาการอ้างอิงลักษณะต่างๆตามรายปีก็จะพบข้อมูลที่หน้าสนใจดังตารางและแผนภาพด้านล่าง

ตารางที่ 5. จำนวนการอ้างอิงมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี

ช่วงปี	อนุภาค	บทย่อย	ชื่อเรื่อง
ก่อน 2500	4	0	0
ปี 2500-2510	0	3	0
ปี 2510-2520	3	2	4
ปี 2521-2530	6	2	7
ปี 2531-2540	2	4	6
ปี 2541-2550	3	5	15
ปี 2551-2558	14	0	20

แผนภูมิที่ 5. จำนวนการอ้างอิงมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี

จากแผนภูมิที่ 5 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้เบื้องต้นว่างานเขียนที่อ้างอิง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี มีพัฒนาการเป็นช่วงๆที่สำคัญคือ การอ้างอิงมาคิอาเวลลี

ช่วงแรกเป็นเพียงการอ้างอิงแบบอนุภาค (motif) จนกระทั่งในช่วงกลาง ทศวรรษที่ 2520 ที่การอ้างอิงแบบเป็นบทย่อย (chapter) ปรากฏอย่างชัดเจนและยาวนานจนถึงทศวรรษที่ 2540 ในขณะที่การอ้างอิงแบบชื่อเรื่อง (title) เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในกลางทศวรรษที่ 2500 ก่อนที่การอ้างอิงแบบอนุภาค (motif) จะกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา เมื่อเปรียบเทียบการอ้างอิงทั้งสามแบบเข้ากับงานเขียนประเภทต่างๆ เราจะพบว่าการอ้างอิงแบบอนุภาค (motif) สะท้อนถึงงานเขียนประเภทอื่นๆ และ ชาว ที่เริ่มเป็นที่นิยมนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา และการอ้างอิงแบบบทย่อย (chapter) ก็สะท้อนถึงงานเขียนประเภทตำราเรียน ที่มาคิอาเวลลีเป็นเพียงบทย่อยๆ ซึ่งเริ่มเป็นที่นิยมในช่วงหลัง พ.ศ. 2515 และลดความนิยมลงในราวกลางทศวรรษที่ 2540 และการอ้างอิงแบบชื่อเรื่อง (title) ก็สะท้อนความเติบโตงานเขียนประเภทหนังสือบทความและวิทยานิพนธ์ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดดนับตั้งแต่ปีกลางทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมา

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลทางสถิติดังกล่าวเข้ากับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย เช่นการปรากฏตัวครั้งแรกในปี พ.ศ. 2447 การเกิดตัวบทแปลครั้งแรกในปี พ.ศ. 2516 การเกิดตัวบทแปลครั้งที่สอง ในปี พ.ศ. 2538 และช่วงเวลาในปัจจุบันโดยมีช่วงเวลาจุดเริ่มต้นเป็นงานเขียนจำนวนหนึ่งที่มีการอ้างอิงแบบอนุภาค (motif) และมีปีที่ตีพิมพ์กระจายตัวกระจาย นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2447 จนถึง ปี พ.ศ. 2495 ผู้วิจัยก็สามารถสร้างหลักการการแบ่งยุคคร่าวๆให้กับงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีโดยใช้การปรากฏก่อนและหลังตัวบทแปลทั้งสองฉบับและทิศทางของกราฟเป็นเกณฑ์ได้ดังนี้

- ยุค เริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2447 ที่กราฟเติบโตในระดับต่ำ
- ยุคการขยายตัวตั้งแต่ พ.ศ.2500 – พ.ศ.2558 ที่กราฟมีการเติบโตในทิศทางขึ้นและลงสลับกัน
- ยุค ปัจจุบัน ที่กราฟเติบโตอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งรายละเอียดของยุคต่างๆเหล่านี้จะถูกอธิบาย โดยใช้ทั้งข้อมูลในกราฟและบริบททางสังคมประกอบโดยละเอียดอีกครั้งในบทที่สี่ โดยสรุปเราจะเห็นได้ว่า งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อ้างถึง *The Prince* มีอยู่เป็นจำนวนกว่า 100 ชิ้น แต่ละชิ้นนั้นจัด

กระจายและไม่ต่อเนื่อง แต่สามารถแบ่งได้คร่าวๆ 3 ช่วง ซึ่งถือว่ามีเป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับนักปรัชญาการเมืองคนอื่น ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งว่าความนิยมในมาคิอาเวลลีและ *The Prince* ในแต่ละช่วงเวลานั้นเริ่มต้นและพัฒนาไปอย่างไรจึงมีจำนวนชิ้นงานมากมาย ซึ่งการวิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้จะมุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับความนิยมในมาคิอาเวลลี ว่างานชิ้นใดกลายเป็นหมุดหมายหลักและจุดเริ่มต้นของการศึกษามาคิอาเวลลีในแต่ละยุค และถูกนำเสนอผ่านคนกลุ่มใด โดยแต่ละยุคพัฒนาการงานเขียนของมาคิอาเวลลีเป็นอย่างไร อีกทั้งมีอะไรเป็นปัจจัยสนับสนุน และการตีความแบบต่างๆ เป็นอย่างไร มีกลวิธีนำเสนอแบบใดบ้างในแต่ละยุคสมัย

อย่างไรก็ดีในช่วงเวลาทำงานเขียนซึ่งเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีมีปีที่ตีพิมพ์กระจายกระจายในยุคเริ่มต้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2447 ก่อนจะลดจำนวนลงในปี พ.ศ. 2495 ยังคงเป็นปริศนาสำหรับแวดวงวิชาการอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นข้อมูลที่เก๋ากว่าของที่วิกิและจุ่มพญเคยรวบรวมไว้ และตรวจฉบับนี้ยังไม่มีการศึกษาใดๆ ที่ตอบสนองต่อปริศนานี้ อีกทั้งยังไม่อาจมีคำอธิบายได้ว่าเหตุใดมาคิอาเวลลีจึงลดความนิยมไปช่วงเวลาหนึ่ง การทำการศึกษาระยะเวลาดังกล่าวในฐานะยุคเริ่มต้นมาคิอาเวลลีจึงเป็นเรื่องจำเป็นยิ่งสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เพื่อชี้แจงให้ถึงจุดเริ่มต้นของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยก่อนจะพัฒนาไปสู่ยุคสมัยต่างๆ โดยการศึกษาจุดเริ่มต้นนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอในบทต่อไปที่ว่าด้วย จุดเริ่มต้นของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ตารางที่ 6 รายชื่อหนังสือที่อ้างอิงมาคิอาเวลลีพร้อมรายละเอียดเรียงลำดับตามปีที่พิมพ์						
ชื่องานเขียน	ประเภท	ชื่อผู้เขียน	สำนักพิมพ์/ ต้นสังกัด	ปี	ศัพท์ที่ใช้	ลักษณะที่ปรากฏ
1. On Siamese proverbs	บทความ (วารสารสยามสมาคม)	พระสารสาสน์พลขันธ์ (เยรินี)		2447	Machiavellian ทับศัพท์	อนุภาค
2. พงศาวดารยุทธศิลป์ปะ	หนังสือ	เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภู		2459	ใช้มคคิอาเวลลี แทน	อนุภาค

		นวนาม			Machiavelli	
3. เพรเดริคมหา ราชแห่งปรัสเซีย	อื่นๆ (หนังสือ ชีวประวัติ)	พระองค์ เจ้าจูลจักร พงศ์	กระทรวง ศึกษาธิการ	2475	1. ใช้ มาคิอเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้าผู้ ครองนคร แทน The Prince	อนุภาค
4. บันทึกเรื่อง ความรู้ต่างๆ	อื่นๆ (จดหมาย โต้ตอบ)	พระยา อนุমানราช ธิน	มูลนิธิเสฐียร โกเศศ	2485	Machiavelli ทับศัพท์	อนุภาค
5. กำเนิดพรรค การเมือง	อื่นๆ (บทความ ของ หนังสือ งานศพ)	สวาสดี อภัยวงศ์		2501	ใช้มักเซียเวล ลี แทน Machiavelli	บทบย่อ
6. ทฤษฎีการเมือง และสังคม	ตำรา เรียน	เดชชาติ วงศ์โกมล เชษฐี	วงแดด	2504	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับศัพท์	บทบย่อ
7. ความคิดทาง การเมืองจากแปล ได้ถึงปัจจุบัน	ตำรา เรียน (แปล)	เอ็ม เจ ฮาร์ มอน ซึ่ง แปลโดย เสนห์ จาม ริก	สถาบันวิถึ ทรรศน์	2510	1. ใช้เมเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้า แทน The Prince	บทบย่อ
8. เมกเคยเวลลีกับ ธรรมชาติของ มนุษย์	บทความ (รัฐศาส ตรินิเทศ)	ศิโร อังศุ วัฒน์นะ		2514	1. ใช้เมคเคย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ กษัตริย์	ชื่อเรื่อง

					แทน The Prince	
9. ปรัชญา การเมือง 1 บท สนทนากาการเมือง เรื่องรัฐ	ตำรา เรียน (บท สนทนา แปล)	มอริซ แคน รอนสตัน แปลโดย ส. ศิริรักษ์	โครงการ ตำราฯ	2515	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง
10. ปรัชญา การเมืองและ รัฐศาสตร์	บทความ (รัฐศาส ตร์สาร)	สมบัติ จัน ทรวงศ์		2515	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli	อนุญาต
11. เจ้า	ตัวบท แปล	นิโคโล มาคิอาเวล ลี แปลโดย พิชิต จง สถิตย์ วัฒนา		2516	1. ใช้แมคเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้า แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
12. บทความ ปริทรรศน์	บทความ (วารสาร ธรรมศา สตร์)	ส. ศิริรักษ์,		2517	1. ใช้แมคเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้า แทน The Prince	อนุญาต
13. การศึกษา เปรียบเทียบความ อยากรู้ อยากเห็น ทัศนคติเชิง วิทยาศาสตร์ น้ำใจของการเป็น ครูและเพทุบาย ของนักศึกษาปีที่ 1-4 วิทยาลัยครู นครราชสีมา (A	วิทยานิพ นธ์	วันทนี บุพพัณษา ติ	มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิ โรฒ	2517	1. ใช้คำว่า เพทุบาย แทน คำว่า Machiavellia nism	ชื่อเรื่อง

study of curiosity, scientific attitude, teacher's spirit and machiavellianism of students of Nakornrajsima Teacher's College)						
14. ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย	ตำราเรียน	สุขุม นวลสกุล สิริวัฒน์ สุภรณ์ ไพบุลย์ และ เฉลิมพล ประทีปะวณิช	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2519	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับศัพท์	บทย่อย
15. การเมืองอุบายมารยา แบบมาคิอาเวลลี	บทความ (วารสารธรรมศาสตร์)	สมบัติ จันทรวงศ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2519	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli	บทย่อย
16. ปรัชญาการเมืองฝรั่ง	ตำราเรียนหนังสือ	ส. ศิวรักษ์	เคล็ดไทย	2519	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้าแทน The Prince	อนุภาค
17. ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่	ตำราเรียน	สมบัติ จันทรวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2521	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. The	อนุภาค

					Prince ทับ คัฟท์	
18. แนวคิด พื้นฐานอารยธรรม ตะวันตก	ตำรา เรียน	มนตรี อูมะ วิชชณี	มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	2521	ใช้แมคคิอาเวล ลี แทน Machiavelli	อนุภาค
19. รัฐวิทยา	ตำรา เรียน	โกวิทย์ วงศ์ สุวรรณ	แพร์พิทยา	2522	1. ใช้มาคิเวล ลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับ คัฟท์	อนุภาค
20. พื้นฐาน แนวคิดและ ปรัชญาการเมือง	ตำรา เรียน	บุญทัน ดอกโธสง	โอดีเยนสโตร,	2523	1. ใช้มาเชีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เดอะ พริน แทน The Prince	บทย่อย
21. สถาปนิก ผู้สร้างทฤษฎี การเมืองตะวันตก จากแมคคิเฮอร์ ถึงรูสโซ	ตำรา เรียน	เชียน ธีระ วิทย์	วิชาการ	2523	1. ใช้แมคคิเฮอร์ เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ ราชา แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
22. แก่นแท้คำ สอนมาคิอาเวลลี	บทความ (วารสาร ธรรมศา สตร์)	ชัยวัฒน์ สถา อานันท์		2523	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ ผู้ปกครอง หรือ เจ้า แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
23. บทบาททาง การทหารและ การเมืองของ	วิทยานิพ นธ์	ศิรินันท์ บุญศิริ	คณะอักษร ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์	2523	1. ใช้แมคเคีย เวลลี แทน Machiavelli	อนุภาค

สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวง พิษณุโลกประชานาถ			มหาวิทยาลัย			
24. เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-7 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัย นครราชสีมา	ตำราเรียน			2527	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้าแทน The Prince	อนุภาค
25. บทสนทนาเพลโตและ The Prince ในฐานะจุดเริ่มต้นการศึกษาปรัชญาการเมือง	ตำราเรียน/เอกสารประกอบคำสอน	ชัยวัฒน์สถา อานันท์		2527	ทับศัพท์	ชื่อเรื่อง
26. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองในคัมภีร์อรรถศาสตร์ของเกอฏีลยกับแนวความคิดในหนังสือเรื่องเจ้าของมาเคียเวลลี	วิทยานิพนธ์	ลุยง ตริยไชยาพร ที่ปรึกษา: วิจิตร เกิดวิสิษฐ์	คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2528	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้าแทน The Prince	ชื่อเรื่อง
27. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับลักษณะนิสัยนักศึกษา ด้านมาเคียวิลเลียนนิสซึมด้านสิทธิอันต์	วิทยานิพนธ์	วรรณดี สุทธินรากร ที่ปรึกษา: ประกอบ คุปรัตน์	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2528	มาเคียวิลเลียนนิสซึม	ชื่อเรื่อง

และความคิดเห็นที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมและการเมือง						
28. ความคิดทางการเมือง	ตำราเรียน	พลศักดิ์ จิรไกรศิริ	ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,	2529	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ ผู้ เจ้า แทน The Prince	บทย่อย
29. การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนักปรัชญาตะวันตก	ตำราเรียน	วิรัช เดียงหงษา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,	2529	1. ใช้ แมคคิโอะเวลลี แทน Machiavelli	อนุภาค
30. The Prince และ The Discourses: เจตนารมณ์ของมาคิอาเวลลี	บทความ , (วารสารธรรมศาสตร์)	สมบัติ จันทร์วงศ์		2529	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับศัพท์	ชื่อเรื่อง
31. Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี	บทความ (รัฐศาสตร์สาร)	สมบัติ จันทร์วงศ์		2529	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับศัพท์	ชื่อเรื่อง
32. วิธีบริหารคน หานแพย Vs หานแพย เรียบเรียง	อื่นๆ (หนังสือแปล)	ปกรณ์ ลิ้มปณูสวณ	สำนักพิมพ์ ชุนเขา	2534	1. ใช้แมคเคียเวลลี แทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง

					2. ใช้ เจ้า แทน The Prince	
33. ทฤษฎี การเมืองยุคใหม่	ตำรา เรียน	พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์	สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมา ธิราช	2536	1. ใช้แมคเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ เจ้า แทน The Prince	บทย่อย
34. ภูมิปัญญา ผู้นำ ยอดผู้นำของ โลก	อื่นๆ (หนังสือ อ่านเล่น)	สุภาณี ปีย พสุนทรา	บิกนุก	2536	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ จักรพรรดิ แทน The Prince	บทย่อย
35. การเมือง แนวความคิดและ การพัฒนา	ตำรา เรียน	สมบัติ ธำรงธัญ วงศ์		2537	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า แทน The Prince	บทย่อย
36. “ซิลวิโอ เบอร์ ลุสโคนี”, คอธมันน์ ทูน นิยม โลก, ผู้จัดการรายวัน	ข่าว	วิษณุ ชาติ กุล		2537	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli	อนุภาค
37. เจ้าผู้ปกครอง	ตัวบท แปล	สมบัติ จัน ทรวงศ์	สำนักพิมพ์ จุฬาร	2538	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง

38. วารสาร สังคมศาสตร์ ฉบับ มาคิอาเวลลี	บทความ	ไชยันต์ ไชยพร บรรณาธิก าร		2538	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
39. ข้อคิดทาง ยุทธศาสตร์ ของ นักยุทธศาสตร์ ระดับโลก ของ	อื่นๆ (หนังสือ ยุทธศาส ตร์)	อภิชาติ ธีร ดำรง	สำนักพิมพ์ ธรรมนิติ	2539	1. ใช้แมคคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับ ศัพท์	อนุภาค
40. การศึกษา เปรียบเทียบ: "ผู้ปกครอง" ใน ทฤษฎีการเมือง ของมาคิอาเวลลี กับการเป็น "ผู้ปกครอง" ของ พลเอก สุจินดา คราประยูร	วิทยานิพ นธ์	อุทัย ทะจร สมบัติ ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะ รัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	2539	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
41. บทบาททาง การเมืองของจอม พล ป. พิบูล สงครามกับ ความคิดทางการ เมืองของมาคิอา เวลลี	วิทยานิพ นธ์	นิรัตน์ พงษ์ สิทธิถาวร ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะ รัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	2539	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
42. การศึกษา เปรียบเทียบ ความคิดทางการ เมือง ของมาคิอา	วิทยานิพ นธ์	ธงชัย ขำ สุวรรณ ที่ปรึกษา: ไชยันต์	คณะ รัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง	2539	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า	ชื่อเรื่อง

เวลลีกับหลวง วิจิตรวาทการ		ไชยพร	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย		ผู้ปกครอง แทน The Prince	
43. สารานุกรมนัก ปรัชญาบูรพสมัย ของ	อื่นๆ (สารานู กรม)	นวม สงวน ทรัพย์	สำนักพิมพ์โอ เดียนสตรี	2540	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับ ศัพท์	บทย่อย
44. นักคิดผู้ ยิ่งใหญ่ของโลก: ปรัชญาและทฤษฎี การเมืองของ	ตำรา เรียน	ทินพันธุ์ นาคตะ	สหายบล็อก และการพิมพ์	2541	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับ ศัพท์	บทย่อย
45. รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก- ตะวันตก	ตำรา เรียน	ประยงค์ สุวรรณบุ ผา	โอเดียนสตรี	2541	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli	บทย่อย
46. ความคิดทาง การเมืองในสาม ก๊กและเจ้า ผู้ปกครอง	วิทยานิพ นธ์	ไพรัตน์ เทศพานิช ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะ รัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	2541	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
47. การใช้อำนาจ ของตำรวจกับ แนวความคิดเรื่อง อำนาจใน "เจ้า ผู้ปกครอง" ของ มาเคียเวลลี	วิทยานิพ นธ์	สุรกาญจน์ นาคสิงห์ ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะ รัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	2542	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง

48. การวิเคราะห์การปกครองและการบริหารราชอาณาจักรสยามของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยใช้แนวความคิดของนิโคโล มาคิอาเวลลี	วิทยานิพนธ์	นิธิพล บูรณฤกษ์ ที่ปรึกษา: วัชรินทร์ ชาญศิลป์, สมเกียรติ วันทะนะ, มนฤตย์ พล อรุณบุญ นวลชาติ	คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	2543	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้าผู้ปกครองแทน The Prince	ชื่อเรื่อง
49. ความชอบธรรมทางการเมือง : เปรียบเทียบแนวความคิดของมาคิอาเวลลีกับปีแธม	วิทยานิพนธ์	รชชง เปรมทรัพย์ ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะ รัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2544	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้าผู้ปกครองแทน The Prince	ชื่อเรื่อง
50. คุณธรรมของผู้ปกครอง ศึกษากรณีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตามกรอบทฤษฎะนิโคโล มาเคียเวลลี	วิทยานิพนธ์	แสง คำหงษา ที่ปรึกษา: พิเชษฐ กาลามเกษตร	บัณฑิตวิทยาลัย จริยศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล	2544	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้าผู้ปกครองแทน The Prince	ชื่อเรื่อง
51. เจ้าผู้ครอบครองบริษัท เรื่องจากปก	อื่นๆ (นิตยสาร cooperate Thailand)			2545	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับศัพท์	บทย่อย

52. บทบาทของจิตใจกับความคิด ทางการเมืองของ มาคิอาเวลลี	วิทยานิพนธ์	ปิยพงษ์ แจ่มแจ้ง ที่ปรึกษา: สุรพันธ์ ทับ สุวรรณ, รุจิรา เต ชางกูร, दनัย ทอง ใหญ่	คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง	2546	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
53. ความสัมพันธ์ ระหว่างอาชีพเดิม ก่อนการดำรง ตำแหน่งและ บุคลิกภาพแบบ มาคิอาเวลลี รูปแบบพฤติกรรม การแก้ปัญหา ความขัดแย้งและ ค่านิยมในการ ทำงาน ของ สมาชิกวุฒิสภา ไทย	วิทยานิพนธ์	สาวิตรี แสงเงิน ที่ปรึกษา: ธีระศักดิ์ กำ บรรณารักษ์	คณะศิลปะ ศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	2546	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
54. วาทะแห่ง ปัญญา	อื่นๆ (หนังสือ)	เจษฎา ทอง รุ่งโรจน์	สุขภาพใจ	2547	ใช้มาคิอาเวล ลี แทน Machiavelli	อนุภาค
55. แนวความคิด เรื่องอำนาจ ภาวะ ผู้นำ และการ สงครามของซุนจื๊อ และมาคิอาเวลลี : การศึกษา เปรียบเทียบ	วิทยานิพนธ์	มาภรณ์ ศรี ม่วง ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะ รัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	2547	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง

56. ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกจากโสกราตีสถึงยุคอุดมการณ์	ตำราเรียน	ไบรอัน เนลสัน แพลโดย สมนึก ชูวิเชียร		2548	ทับศัพท์	บทย่อ
57. มาคิอาเวลลีสอนอะไร	บทความ (สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์)	สมเกียรติ วันทะนะ		2548	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับศัพท์	ชื่อเรื่อง
58. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมธุรกิจ บุคลิกภาพแมคคิอาเวลลีเรียน คำนิยมในการทำงานกับความเครียดของผู้ประกอบการ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานคร	วิทยานิพนธ์	ฐิติมา วัฒนโสภาคีศิริ ที่ปรึกษา: ธีระศักดิ์ กำ บรรณารักษ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2548	แมคคิอาเวลลีเรียน	ชื่อเรื่อง
59. สงครามป่วน “บ๊ิกบ้ง-บ๊ิกแ่ด” เข้าเป้า “ทักษิณ” เปิดเกมรุก-ส่งสัญญาณพลพรรคเขย่าต่อ, ผู้จัดการรายสัปดาห์	ข่าว	สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร		2549	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli	อนุภาค
60. คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊ก	วิทยานิพนธ์	อดุลย์ ศรีคล้าย ที่ปรึกษา:	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย	2549	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง

ตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี		รุ่งพงษ์ ชัยนาม	สุโขทัยธรรมาธิราช		2. ใช้เจ้าผู้ปกครองแทน The Prince	
61. อิทธิพลของบุคลิกภาพแมคคิเวลเลียนและการแข่งขันต่อพฤติกรรมประจวบประจางในบริบทขององค์การ	วิทยานิพนธ์	มนฤดี สายสิงห์ ที่ปรึกษา: คัตนางค์ มณีศรี	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2549	แมคคิเวลเลียน	ชื่อเรื่อง
62. ประวัติปรัชญาการเมือง	ตำราเรียน	ลีโอ สเตราส์ และ โจเซ็ฟ ครอปชีเย่ แปลโดย สมบัติ จันทร์วงศ์	คปไฟ	2550	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับศัพท์	บทย่อย
63. การเมืองของนายกรัฐมนตรีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ศึกษาผ่านแนวคิดของ นิโคโล มาคิอาเวลลี (Niccolo Machiavelli)	วิทยานิพนธ์	ธนภัทร แก้วบ่อ ที่ปรึกษา: สมชัย ภัทรชนานันท์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	2550	1. ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้าผู้ปกครองแทน The Prince	ชื่อเรื่อง
64. ความสัมพันธ์ระหว่างเขาวนั อารมณื บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียนและจริยธรรมในการทำงานของ	วิทยานิพนธ์	ทิพย์สุดา เผือกสกนธ์ ที่ปรึกษา: ธีระศักดิ์ กำ บรรณารักษ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2550	มาคิอาเวลเลียน	ชื่อเรื่อง

ผู้ประกอบการ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมใน เขต กรุงเทพมหานคร						
65. เหตุผล 8 ประการที่มัด รัฐบาลรัฐประหาร, ประชาไท ออนไลน์	ข่าว	ไชยันต์ ไชยพร		2550	1. แมคคิอา เวลลี แทน Machiavelli	อนุภาค
66. มาเคียเวลลี สอนอะไร พล.อ. สุรยุทธ์, ผู้จัดการ ออนไลน์	ข่าว	การุญ ไช งาม		2550	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับ ศัพท์	ข้อเรื่อง
67. ประวัติศาสตร์ ศิลปะตะวันตก 2 : ศิลปะตะวันตกยุค กลาง	ตำรา เรียน	กำจร สุ นพงษ์ศรี	สำนักพิมพ์ แห่ง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	2551		อนุภาค
68. (จากนครรัฐถึง นครหลวงปรัชญา การเมืองคลาสสิก ได้สั่งสอนให้อะไร แก่เรา พร้อมการ หาทางออกให้ ปรากฏการณ์สูญ นิยม	บทความ (วิชาการ)	พิศาล มุกดาร์ศมี		2551	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	อนุภาค
69. จากนครรัฐถึง นครหลวงว่าด้วย ขวาพิฆาตเสรีนิยม ประชาธิปไตย ใน	บทความ (วิชาการ)	พิศาล มุกดาร์ศมี		2551	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า	อนุภาค

ปรัชญาการเมือง					ผู้ปกครอง แทน The Prince	
70. จากนครรัฐถึง นครหลวงว่าด้วย สิ่งสารสาส์ตวโน บริบทความคิด และงานเขียนของ นักปรัชญา การเมือง	บทความ (วิชา) ภาษา	พิศาล มุกดาร์ศมี		2551	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	อนุภาค
71. การเรียนการ สอนแนวคิดของนิ โคโล มาคิอาเวลลี เจ้าผู้ปกครอง ใน ฐานะสาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย เอกชน ระดับ ปริญญาตรี	บทความ (รัฐศาส ตร์สาร)	ดุษฎี วร ธรรมดุษฎี		2551	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
72. ความสัมพันธ์ ระหว่างค่านิยมใน การทำงาน บุคลิกภาพแบบ แมคคิอาเวลเลียน และจริยธรรมใน การทำงานของผู้ สอบบัญชี : กรณีศึกษา บริษัทเอกชนแห่ง หนึ่ง	วิทยานิพน ธ์	นพรัตน์ นิยมนยาตี ที่ปรึกษา: ธีระศักดิ์ กำ บรรณรักษ์ ษ์	คณะศิลป ศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	2551	แมคคิอาเวล เลียน	ชื่อเรื่อง
73. รัฐศาสตร์สาร The Prince และ The Discourses	บทความ (รัฐศาส ตร์สาร)	ของ พิศาล มุกดาร์ศมี		2552	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง

สองหน้าของมาคิอาเวลลีระหว่างอำนาจของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองกับเสรีภาพในมหาชนรัฐ					2. ใช้เจ้าผู้ปกครองแทน The Prince	
74. ปมมรณะบุคคลก้องโลก	อื่นๆ (หนังสือแปล)	กฤษดา ศิรามพุช	ฐานบุ๊ค	2552	1. ใช้มาคิอาเวลลีแทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทัปส์พี	อนุภาค
75. สัมภาษณ์ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน, ความล้มตายกับตัว, ไทยโพสต์	ข่าว	สัมภาษณ์ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน		2552	1. ใช้มาเคียเวลลีแทน Machiavelli	อนุภาค
76. เบิดอก พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน 4 ปี รัฐประหาร 19 กันยา 2549 ยอมรับ 'พลาด' - บ้านเมืองลูกเป็นไฟ, มติชนรายสัปดาห์	ข่าว	บุญเลิศ ช้างใหญ่ สัมภาษณ์ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน		2553	1. ใช้แมคเคียวเวลลีแทน Machiavelli	อนุภาค
77. ศึกษาภาวะความเป็นผู้นำของโจเซฟ สตาลิน ตามทฤษฎีของนิโคโล มาคิอาเวลลีที่ปรากฏในหนังสือเจ้า	วิทยานิพนธ์	นายจิรายุ สุขสุริยะโยธิน	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2553	1. ใช้มาคิอาเวลลีแทน Machiavelli 2. ใช้เจ้าผู้ปกครองแทน The Prince	ชื่อเรื่อง

ผู้ปกครอง						
78. การทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองในประเทศไทยที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัยด้วยตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน	วิทยานิพนธ์	สุมาลัย พวงเกตุ ที่ปรึกษา: ธีระพร อูวรรณโณ	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2553	แมคคิเวลเลียน	ชื่อเรื่อง
79. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแมคคิอาเวลเลียนเจตคติต่อจริยธรรมธุรกิจและพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักบรรษัทภิบาลของพนักงานตัวแทนจำหน่ายสินค้า	วิทยานิพนธ์	สมพงษ์ สิงหา ที่ปรึกษา: มุกดา ศรียงค์, นवल ละออ สุภาผล	คณะศึกษาศาสตร์ หลักสูตร จิตวิทยา อุตสาหกรรม และองค์การ มหาวิทยาลัย รามคำแหง	2553	แมคคิอาเวลเลียน	ชื่อเรื่อง
80. บัญญัติใจแมคเคียวเวลลี	อื่นๆ (นวนิยายแปล)	อัลแลน ฟอลซั่ม แปลโดย สุวิทย์ ขาวปลอด	วรรณวิภา	2554	1. ใช้แมคเคียวเวลลีแทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับศัพท์	ชื่อเรื่อง
81. มองความขัดแย้งการเมืองไทยผ่าน	ข่าว	วสันต์ ติมปีเฉลิม		2554	1. ใช้มาคิอาเวลลีแทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง

แนวคิดมาคิอาเวลลี, ประชาไทออนไลน์						
82. นิโคโล มาคิอาเวลลี เรียนค่านับมายัง ๗พณฯ ท่านยิ่งลักษณ์ ชินวัตร, มติชนออนไลน์	ข่าว	ชินรัช สุนันต์๊ะ		2554	1.ใช้มาคิอาเวลลี แทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง
83. อิทธิพลของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนและลักษณะนิสัยวิตกกังวลต่อการรับรู้ความสามารถในการโกหก	วิทยานิพนธ์	ณัฐพร ใจอยู่ ที่ปรึกษา: อภิชนา ไชยวุฒิกรรณวานิช	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2554	แมคคิเวลเลียน	ชื่อเรื่อง
84. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนกับความพึงพอใจในงานโดยมีโครงสร้างองค์การเป็นตัวแปรกำกับ	วิทยานิพนธ์	สิรินญา อมรเสถียรพงศ์ ที่ปรึกษา: อภิชนา ไชยวุฒิกรรณวานิช	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2554	แมคคิเวลเลียน	ชื่อเรื่อง
85. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแมคคิเวลเลียนบุคลิกภาพหลงตนเอง และการเลือกที่รักมักที่ชัง	วิทยานิพนธ์	นิเช็ง นิเงาะ, ประกาศิตถาวรศิริ, พิเชษฐพัชรประทีปะ วณิชที่ ปรึกษา: จรุงกุล บุรพวงค์	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2554	แมคคิเวลเลียน	ชื่อเรื่อง
86. Antiphon :	บทความ	ไชยันต์		2554	1.ใช้มาคิอา	ชื่อเรื่อง

หนึ่งในโซฟิสต์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งเอเธนส์ (4) : Nomos VS Physis และเค้าโครงความคิดต่อแนวคิดแบบและอีออบบัส	(วิชา)	ไชยพร			เวลลีแทน Machiavelli	
87. การปฏิวัติไฟร (ฟ้าผ่าแผ่นดิน) (15) : ความคิดเรื่องการปฏิวัติของมาเคียเวลลี	บทความ (วิชา)	ธเนศ อาภรณ์ สุวรรณ		2555	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง
88. ชนชั้นกลางพีดกันเอง 'กองทัพ' นิ่งบนภู, กรุงเทพมหานคร	ข่าว	ปกรณ์ พึ่ง เนตร		2555	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli	อนุภาค
89. การ์ตูน The Prince เจ้าผู้ปกครอง	อื่นๆ (การ์ตูน แปล)	นิโคโล มาคิอาเวลลี แปลโดย ฤทัยวรรณ เกษสกุล	เนชั่นบุ๊ก	2555	1. ใช้แมคเคียวเวลลี แทน Machiavelli	ชื่อเรื่อง
90. กฎทองของผู้นำ	อื่นๆ (หนังสือ แปล)	Karen McCreadie, Tim Phillips, Steve Shipside แปลโดย กุลธิดา มงคลศิริ	เนชั่นบุ๊ก	2555	1. ใช้มาเคียเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทัพค์ัพท์	อนุภาค

		เกียรติ				
91. ประวัติศาสตร์ ปรัชญาฉบับ กะทัดรัด	อื่นๆ (หนังสือ แปล)	ปราบดา ยุ่น		2556	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้าชาย ผู้ปกครอง แทน The Prince	อนุภาค
92. สารานุกรม ผู้นำและคนสำคัญ ของโลก ของ	อื่นๆ (สารานุกรม)	วิทยากร เชียงกุล	สำนักพิมพ์ แสงดาว	2556	1. ใช้มาเคีย เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า แทน The Prince	อนุภาค
93. คนสำคัญวัน ละคน	อื่นๆ (หนังสือ แปล)	เดวิด เอส. คิดเดอร์ และโนอาห์ ดี. ออฟ เพนเฮ็ม		2556	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้ The Prince ทับ ศัพท์	อนุภาค
94. ความตายของ เด็กน้อยกับคำ สัญญาแห่งสันติ, บางกอกโพสต์	ข่าว	ชัยวัฒน์ สถา อานันท์		2556	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้าชาย ผู้ปกครอง แทน The Prince	อนุภาค
95. การเมืองนอก อุดมคติแบบมา เคียเวลลี, มติชน รายวัน	ข่าว	สุจิตต์ วงษ์ เทศ		2557	. ใช้มาเคียเวล ลีแทน Machiavelli 2. The Prince ทับ ศัพท์	ชื่อเรื่อง

96. มาเคียเวลลี เจ้าทฤษฎี การเมืองสมัยใหม่	อื่นๆ (หนังสือ แปล)	ไมลส์ เจ. อังกอร์ แปลโดยศิริ รัตน์ ณ ระนอง	มติชน	2557	1. ใช้มาเคีย เวลลีแทน Machiavelli 2. The Prince ทับ ศัพท์	ชื่อเรื่อง
97. "จตุพร"ไล่"บวร ศักดิ์" ไปพบจิต แพทย์ หลังเสนาอ ไอ่เดียวกระชูด, บางกอกโพสต์	ข่าว	จตุพร พรหมพันธ์		2558	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับ ศัพท์	อนุภาค
98. มอง "ลี กวน ยู" ผ่านแว่น "มาคิ อาเวลลี, ประชาไท ออนไลน์	ข่าว	ศักดิ์ ภัท เขาวน ลักษณ์ สกุล		2558	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
99. พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กับ ทฤษฎี "เจ้า ผู้ปกครอง" ของ "มาคิอาเวลลี, ประชาไทออนไลน์	ข่าว	ศักดิ์ ภัท เขาวน ลักษณ์ สกุล		2558	1. ใช้มาคิอา เวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง
100. การประยุกต์ ทฤษฎีภาวะผู้นำ ของมาคิอาเวลลี เพื่อวิเคราะห์ คุณลักษณะของ ผู้นำทางการ เมืองไทย	อื่นๆ (เอกสาร ประชุม วิชาการ)	พิสิษฐิกุล แก้วงาม	ประชุม วิชาการ ระดับชาติ มหาวิทยาลัย ราชภัฏ เพชรบูรณ์ (ครั้งที่ 2)	2558	1. ใช้มาคิ อาเวลลี แทน Machiavelli 2. ใช้เจ้า ผู้ปกครอง แทน The Prince	ชื่อเรื่อง

101. "ผู้ปกครอง," โปสทูเดย์ (ไม่ปรากฏในแผนภาพเนื่องจากข้อมูลในแผนภาพสิ้นสุดที่ปี พ.ศ. 2558)	ข่าว	ทศกร ธนาวิรินทร์		2559	1. ไซมาเคีย เวลลี และ เม เคียเวลลี แทน Machiavelli 2. The Prince ทับ ศัพท์	ชื่อเรื่อง
---	------	---------------------	--	------	---	------------

บทที่ 3

จุดเริ่มต้นของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย

ในบทที่สามนี้ผู้เขียนจะทำการค้นคว้าหาจุดกำเนิดของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ มาคิอาเวลลี หรือ คติแบบมาคิอาเวลลีเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นในประเทศไทยอย่างไร เริ่มเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใด ผ่านคนกลุ่มใด ถูกเริ่มต้นใช้งานอย่างเป็นทางการในงานเขียนสำหรับคนไทย และได้รับการแปลเป็นภาษาไทยเมื่อใด และจากจุดเริ่มต้นดังกล่าวมีการส่งความคิดต่อไปยังงานเขียนชิ้นอื่น ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาจุดเริ่มต้นของการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในบทนี้จะเติมเต็มช่องว่างของความรู้ที่มีอยู่และนำไปสู่การวิเคราะห์พัฒนาการความนิยมของงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ The Prince ในประเทศไทยในบทที่สี่ โดยใช้ฐานข้อมูลของวรรณกรรมที่ได้นำเสนอไปแล้วในบทที่สอง

การศึกษาความคิดและงานเขียนที่เกี่ยวกับมาคิอาเวลลี เพื่อหาจุดตั้งต้นของการเข้ามาของ มาคิอาเวลลีในประเทศไทยนั้นได้เริ่มมีการศึกษาก่อนหน้านี้อยู่บ้างแล้ว เช่นงานของ วิกิจ สุขสำราญ ที่อธิบายจุดกำเนิดงานเขียนที่เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในสังคมไทยว่า **“สำหรับสังคมไทยนั้นเรานั้น ความสนใจต่อมาคิอาเวลลี ได้ถูกปลูกสร้างขึ้นอย่างเป็นทางการในแวดวงอันจำกัดได้ไม่นานเกินกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยผ่านทางสิ่งพิมพ์ที่อาจนับเป็นตำราชั้นสอง”**⁴⁷ ข้อสังเกตของวิกิจแสดงให้เห็นสมมุติฐานของเขาที่ว่า ความสนใจต่อมาคิอาเวลลีที่เพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้นในแวดวงวิชาการผ่านตำราชั้นสองในช่วงทศวรรษที่ 2500 นี้เอง ดังที่เขากล่าวต่อไปว่าตัวอย่างงานยุคบุกเบิกคืองานในปี พ.ศ. 2510 ของ **สุลักษณ์ ศิวรักษ์** ข้อเสนอของวิกิจได้รับการสนับสนุนโดย **จุมพฏ คำสนอง** ที่ทำการรวบรวมงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย⁴⁸ ผู้วิจัยพบว่างานเขียนเก่าสุดที่ถูกบันทึกในการรวบรวมของจุมพฏก็

⁴⁷ สุขสำราญ, "The Prince กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่." หน้า 71.

⁴⁸ จุมพฏ คำสนอง, "รวมรายชื่อบทความและหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในภาษาไทย," *ibid.* หน้า 192-193.

คืองานของ เสน่ห์ จามริก ฉบับพิมพ์ปี พ.ศ. 2515 ข้อสรุปของงานทั้งสองดูเหมือนจะพาเราไปได้ไกลที่สุดเพียงทศวรรษที่ 2500 แต่อย่างไรก็ดีจากคำแนะนำของ วีระ สมบูรณ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า งานที่อ้างถึงมาคิอาเวลลีที่เก่าแก่กว่านั้นคือจดหมายของพระยาอนุমানราชชนในปี พ.ศ. 2495 คำแนะนำดังกล่าวนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง แต่ก็ยังมีไขปลายทางของความเข้าใจเรื่องจุดกำเนิดความคิดของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย เพราะไม่อาจตอบได้ว่าแนวคิดดังกล่าวเข้ามาสู่สังคมไทยได้อย่างไร ข้อจำกัดดังกล่าวจึงนำมาสู่การศึกษาในบทที่สามของงานวิจัยชิ้นนี้ที่พยายามศึกษาหลักฐานที่เก่าแก่กว่าเพื่อหาจุดเริ่มต้นของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทยที่แท้จริง

สำหรับสมมุติฐานต่อแนวทางที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีเผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้แยกออกเป็นสองแนวทางสำคัญคือ การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่รับราชการในสยาม ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเผยแพร่เข้ามาในสยามเป็นหนทางแรก และอีกหนทางหนึ่งก็ตามเข้ามาในช่วงเวลาใกล้เคียงกันก็คือ การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวสยามที่ได้รับการศึกษาในตะวันตก ที่ถือว่าเป็นการแสวงหาความรู้ด้วยคนไทยเอง ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นผู้วิจัยจะปูพื้นโดยการชี้ให้เห็นภาพรวมของการใช้ความคิดทางการเมืองตะวันตกโดยชาวตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทยก่อนการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี โดยทำการศึกษาตั้งแต่หลักฐานในสมัยอยุธยาก่อนที่จะไปพิจารณาในส่วนหลักที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาของความคิดทางการเมืองมาคิอาเวลลี และเพื่อเป็นการส่งท้ายไปสู่บทต่อไป หัวข้อย่อยปิดท้ายจะเป็นการทำการศึกษาความเป็นไปได้ของจุดเริ่มต้นที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีเริ่มเกี่ยวข้องกับการเมืองไทยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผ่านการออกนโยบายของรัฐบาลในยุครัฐนิยม

โดยหัวข้อย่อยในบทนี้จะแบ่งออกเป็นสี่ส่วนคือ

- แนวคิดแบบมาคิอาเวลลีก่อนการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี
- การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่รับราชการในสยาม
- การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวสยามที่ได้รับการศึกษาในตะวันตก
- จุดเริ่มต้นของมาคิอาเวลลีในการเมืองไทยยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

3.1. แนวคิดแบบมาคิอาเวลเลียนก่อนการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี

3.1.1. มาคิอาเวลเลียนก่อนการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี: ทศนคติของชาวตะวันตกต่อสยาม

ถึงแม้วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้จะให้ความสำคัญกับการศึกษาพัฒนาการการสร้างความนิยมและการตีความงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี แต่ก่อนจะไปสู่การทำทำความเข้าใจการเผยแพร่งานเขียนของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย ผู้วิจัยเชื่อว่าเราสมควรเริ่มพิจารณาตั้งแต่จุดเริ่มต้นของความคิดแบบมาคิอาเวลลีเสียก่อนว่า มูลเหตุของการเข้ามาของความคิดแบบมาคิอาเวลลีในประเทศไทยคืออะไร ถูกลำนำใช้ด้วยวัตถุประสงค์ใด หรือมีความคิดอื่นใดในสังคมไทยที่สอดคล้องคล้ายคลึงซึ่งอาจส่งผลต่อการสร้างความนิยมของมาคิอาเวลลีก่อนการปรากฏตัวของงานเขียนที่เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีและอาจนำไปสู่การ “นำเข้า” แนวคิดหรือคำอธิบายของมาคิอาเวลลีมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว⁴⁹

จากการสืบค้นเกี่ยวกับงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยพบหลักฐานบางประการที่ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าการพูดถึงแนวคิดแบบมาคิอาเวลเลียนในประเทศไทย ก่อนการปรากฏตัวของงานเขียนเรื่อง *The Prince* และเก่าแก่กว่าการปรากฏตัวของชื่อ มาคิอาเวลลี ซึ่งเพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยการปรากฏตัวแต่แรกของความคิดแบบมาคิอาเวลลีนั้น ไม่ใช่การถูกอ้างถึงโดยนักเขียน หรือ งานเขียนของไทย หากแต่เป็นการอ้างอิงของชาวตะวันตกที่ใช้แนวคิดของมาคิอาเวลลี หรือ “มาคิอาเวลเลียน” อธิบายสิ่งที่ตนได้พบเห็นในสังคมสยามตั้งแต่สมัยสมัยอยุธยา การเปรียบเทียบเหตุการณ์กับคำอธิบายในงานเขียนของมาคิอาเวลลี ซึ่งสะท้อน

⁴⁹ ก่อนที่จะไปสู่ส่วนหลักของบทนี้ ผู้วิจัยสมควรนำเสนอ ภาพรวมงานวิจัยประวัติศาสตร์การปรากฏและการใช้ความคิดทางการเมืองตะวันตกในประเทศไทยเสียก่อน เพื่อจะเป็นพื้นฐานสำคัญให้แก่ผู้อ่านในการเข้าใจต้นกำเนิดการนำเข้ามาคิอาเวลลีในประเทศไทยได้อย่างชัดเจนขึ้น การศึกษาความคิดทางการเมืองตะวันตกว่าเริ่มเข้ามาในประเทศไทยเมื่อไหร่นั้นก็นับว่ามีงานที่ศึกษาในเรื่องนี้อยู่มากนัก หรืออาจกล่าวได้ว่ามีแต่เพียงงานของศุภชัย ศุภผล ซึ่งศึกษาความคิดทางการเมืองของรัสเซียในสังคมไทยเท่านั้น ที่พยายามศึกษาแนวความคิดทางการเมืองตะวันตกในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ แต่การศึกษาดังกล่าวกำหนดขอบเขตการศึกษาทางปรัชญาทางการเมืองในยุคแรกแต่เพียงสมัยรัชกาลถึงสี่ถึงช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งนับว่าเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจรากฐานการปรากฏตัวของแนวคิดของรัสเซียซึ่งเป็นแนวคิดที่รองรับกับการบริหารทางการเมืองสมัยใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่การย้อนไปถึงสมัยรัชกาลที่สี่ ไม่เพียงพอกับการศึกษา มาคิอาเวลลี ที่เป็นแนวคิดที่สามารถปรับใช้ได้ตั้งแต่ในสมัยยุคต้นสมบูรณาญาสิทธิราชและก่อนหน้านั้น ดังจะได้นำเสนอต่อไป

พฤติกรรมการเปรียบเทียบสิ่งที่ตนได้พบมาในดินแดนใหม่ ๆ กับวรรณกรรมสำคัญของตนดังกล่าว ดูเหมือนจะเป็นชนบทที่สืบทอดกันในหมู่ปัญญาชนชาวตะวันตกยุคเรอเนซองส์ที่ปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป โดยผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดแบบมาคิอาเวลเลียนในบันทึกทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญชิ้นนี้ได้แก่

- *The historical account of the war of Succession following the death of King Pra Interajasia, 22nd King of Ayuthian Dynasty* ของ Jeremias van Vliet

สมมุติฐานนี้สอดคล้องกับงานของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่เสนอในงานเขียนเรื่อง *คำสอนทางการเมืองของ วันวลิต หรือวิเทโศบายของพระเจ้าปราสาททอง* (ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2519) ในงานชิ้นนี้ สมบัติ ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้อธิบายเหตุการณ์ของสยามในสายตาชาวตะวันตกอย่างเยเรเมียส ฟาน ฟลิต หรือ นิยมเรียกว่า วันวลิต (Jeremias van Vliet) (ค.ศ. 1602 - ค.ศ. 1663)⁵⁰ นายวาณิชย์ของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดียประจำกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองระหว่างปี พ.ศ. 2176 ถึงปี พ.ศ. 2185 ในแง่หนึ่งถึงแม้ชื่อเขียนเรื่อง *The historical account of the war of Succession following the death of King Pra Interajasia, 22nd King of Ayuthian Dynasty* (พ.ศ. 2183, ค.ศ. 1640) ของวันวลิตเต็มไปด้วยข้อสงสัยถึงความเป็นกลางและความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ แต่เมื่อศึกษาในทางความคิดทางการเมืองแล้ว สมบัติพบว่า บันทึกประวัติศาสตร์ของวันวลิตสะท้อนความคิด ความเชื่อ และคำสอนทางการเมืองของเขาที่ใช้ประวัติศาสตร์ไทยสมัยพระเจ้าปราสาททองเป็นเครื่องอธิบายอย่างชัดเจน ทั้งการขึ้นสู่อำนาจ และการรักษาอำนาจ ความเด็ดขาด และความโหดเหี้ยมในการออกคำสั่ง

ในแง่หนึ่งคำสอนทางการเมืองที่ผ่านการเล่าประวัติศาสตร์ของวันวลิตดังกล่าวยังคงจะสอดคล้องกับคำสอนของมาคิอาเวลลีในงานเขียนเรื่อง *The Prince* อยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งหลักการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และคุณลักษณะของผู้ปกครอง ยิ่งไปกว่านั้น วิธีการที่วันวลิตเขียนบรรยายถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่เขาได้ประสบมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เคย

⁵⁰ ในส่วนนี้จะใช้การบอกปีเป็น พุทธศักราชเป็นหลัก เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในประเทศไทยได้ง่าย สำหรับในส่วนใดที่ต้องการเทียบกับตะวันตก ผู้วิจัยจะเพิ่มคริสต์ศักราชเข้าไว้ด้วย

เกิดขึ้นมาแล้วในประวัติศาสตร์ตะวันตก โดยแสดงทัศนะของตนกำกับเพื่ออธิบายรายละเอียด นั้นคล้ายคลึงกับกลวิธีที่ในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคำอุทิศ ซึ่งเขาเขียนจากพื้นที่ห่างไกล ในโรงงานของเนเธอร์แลนด์ในอยุธยา โดยมุ่งหวังให้เป็นเครื่องบรรณาการแด่ อันโตนิโอ แวน เดแมน แห่ง ปัตตาเวีย เพื่อความก้าวหน้าของอาชีพ ก็ดูจะคล้ายกับลักษณะคำอุทิศของ *The Prince* ที่มาคิอาเวลลีเขียนให้ โลเรนโซ เดอ มิดีชี เพื่อขอตำแหน่งทำงานอยู่ไม่น้อย⁵¹ ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งของบันทึกของวันวลิตคือการที่วันวลิตเขียนบันทึกเพื่อส่งให้เจ้านายของตนในต่างแดน และไม่ใช้บันทึกทางราชการ บันทึกของเขาจึงเป็นบันทึกที่ปราศจากอิทธิพลการครอบงำของอำนาจใดๆทั้งสิ้น และมีความเป็นไปได้ที่จะสะท้อนความเป็นมาคิอาเวลลีของพระเจ้าปราสาททองอย่างตรงไปตรงมา

อิทธิพลของข้อเสนอในงานชิ้นดังกล่าวของสมบัติ นำไปสู่การค้นหาลักษณะเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนความเชื่อที่ว่า คำสอนของมาคิอาเวลลีอาจปรากฏอยู่ในสังคมไทย ก่อนการปรากฏตัวของชื่อ “มาคิอาเวลลี” ของคนไทยเสียอีก ในงานเขียนชื่อ *Van Vliet's Siam* ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2548⁵² โดยเฉพาะในบทที่ว่าด้วย งานเขียนของวันวลิตเรื่องบันทึกประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าปราสาททอง โดย ธีรวัฒน์ ฌ บ็อมเพซ และ Chris Baker เสนอว่าเราควรใช้วิธีการสำหรับศึกษาวรรณกรรมในการศึกษางานของวันวลิต และด้วยวิธีการดังกล่าว เราสามารถพิจารณาจากการยกตัวอย่างในเนื้อหา และการอ้างอิงงานเขียนอื่น ๆ ของวันวลิตเพื่อแสวงหาร่องรอยทางความคิดของเขา ซึ่งงานชิ้นดังกล่าวพบว่ามีตัวอย่างที่วันวลิตใช้ในงานของเขาเพื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสยามและเป็นตัวอย่างเดียวกันที่พบได้บ่อยครั้งในงานเขียนของมาคิอาเวลลี ตัวอย่างดังกล่าวคือ กรณีของ Marcus Antonius Caracalla ซึ่งปรากฏในส่วนที่ 48 ของจดหมายเหตุวันวลิต และ ปรากฏในบทที่ 19 ของงานเขียนเรื่อง *The Prince* และ บทที่ 2 ของ *Discourse*⁵³

จากหลักฐานการยกตัวอย่างและการอ้างอิงที่แสดงความใกล้ชิดของงานเขียนทั้งสองชิ้นดังกล่าว จึงอาจอนุมานได้ว่า ไม่เพียงแต่วันวลิตจะรู้จักมาคิอาเวลลี และหยิบยืมตัวอย่างในงาน

⁵¹ มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง. หน้า 89.

⁵² Leonard Y. Andaya, Van Ravenswaay, L. F. , Wyatt, David K. , Van der Kraan, Alfons. , Thirawat Na Pomphet. , Baker, Christopher John, *Van Vliet's Siam*(Chiang Mai: Silkworm Books, 2005).

⁵³ Ibid. p.320.

ของเขา มาอธิบายเท่านั้น แต่เพื่อเป็นการแสดงถึงความเป็นบุรุษผู้รักในการเรียนรู้แห่งยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ วันวลิตคงได้นำหนังสือปรัชญาการเมืองพร้อมกับหนังสืออื่น ๆ จำนวนมากเดินทางมากับตนด้วย และเขาคงจะสร้างห้องสมุดของตน ณ โรงงานของเขา ที่ซึ่งเขาได้ลงมือเขียนผลงานชิ้นสำคัญโดยเทียบเคียงไปกับงานของมาคิอาเวลลี เมื่อพิจารณาด้วยกรอบเวลาการอนุমানนี้ย่อมจะเป็นได้อยู่มากเพราะช่วงเวลาในวันวลิตเขียนงานของเขาในปี พ.ศ. 2183 (ค.ศ. 1640) นั้น งานเขียนของมาคิอาเวลลีก็ได้ซบเซาหายไปทั่วยุโรปแล้ว⁵⁴ ดังจะพบได้ว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว งานเขียนเรื่อง *The Prince* และ *The Discourses* ได้กลายเป็นงานเขียนขายดี และมีการแปลและตีพิมพ์อย่างหลากหลายกว่า 35 ฉบับนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1553 จนถึงปี ค.ศ. 1664⁵⁵ และบันทึกของเขาก็เป็นผลจากความนิยมที่เพิ่มขึ้นเหล่านั้นด้วยนั่นเอง

- *Histoire civile et naturelle du royaume de siam* เรียบเรียงโดย Turpin

ถัดจากการเข้ามาของวันวลิตในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง ขนบของการอธิบายพระมหากษัตริย์อยุธยาด้วยการใช้กรอบอธิบายพฤติกรรมแบบมาคิอาเวลเลียนของชาวตะวันตกที่เข้ามาในสยามก็ยิ่งปรากฏให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง ในการเดินทางเข้ามาทำหน้าที่ในเขตแดนที่ยังไม่มีสังฆมณฑลของคณะมิชชันนารีฝรั่งเศสเสนาธิการโรมันคาทอลิก (Apostolic vicariate) ในปี พ.ศ. 2205 (ค.ศ. 1662) อันตรงกับสมัยพระนารายณ์มหาราชพระราชโอรสของพระเจ้าปราสาททอง เหล่านักบวชคาทอลิกได้อธิบายการเมืองภายในอยุธยาอย่างน่าสนใจ พวกเขาบันทึกถึงอยุธยาว่ามีความขัดแย้งระหว่างเจ้านายกับขุนนางอย่างชัดเจน ซึ่งนำไปสู่การลอบสังหารพระนารายณ์ และพระองค์ได้ตอบการลอบสังหารครั้งนั้นอย่างเด็ดขาดด้วยการประหารวังหน้า ถึงแม้พระองค์จะมีความโหดเหี้ยมในการรับมือปัญหาทางการเมือง แต่พระองค์ก็ยังทรงรักษาภาพลักษณ์ของการ

⁵⁴ ยิ่งไปกว่านั้นธีร์ว็ธน์ และ Chris Baker ยังเสนออีกว่า ไม่เพียงแต่จะม้งานเขียนของมาคิอาเวลลีในห้องสมุดของวันวลิตดังที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในงานเขียนของเขา แต่ห้องสมุดวันวลิตยังจะมีหนังสือปรัชญาการเมืองที่เป็นที่นิยมในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการเล่มอื่นๆอีกด้วยเช่น งานของกรีกโบราณโดยเฉพาะ เฮโรโดตัส และ ยูริพิเดส รวมถึงงานของอริสโตเติล อีก ด้วย โปรดดู Van Vliet's Siam, p.251.

⁵⁵ Jacob Soll, "The Reception of the Prince 1513-1700, or Why We Understand Machiavelli the Way We Do " *Social Research: An International Quarterly* 81, no. No. 1 Spring (2013). p. 46.

เป็นกษัตริย์นักบุญผู้เคร่งศาสนาไว้ได้อย่างแนบเนียน ดังที่ Turpin ผู้แก้ไขตรวจทานบันทึกในชื่อ *Histoire civile et naturelle du royaume de siam* ได้ถอดความไว้ว่า

**“พระองค์มีความโน้มเอียงที่จะมีมนุษยธรรม แต่ก็โหดเหี้ยมด้วยนโยบาย
พระองค์เข้าใจดีว่าพระองค์จะต้องถืออาวุธอยู่ในมือเสมอเพื่อให้ประชาชนสยบ
ยอม และพร้อมที่จะปราบปรามเมื่อเขาไม่หวาดกลัวและต่อต้านพระองค์”⁵⁶**

พฤติกรรมเช่นว่านี้ Dirk Van Der Cruysse ผู้ทำการศึกษานบันทึกทางประวัติศาสตร์ขึ้น
ดังกล่าวได้สรุปไว้ว่าบันทึกดังกล่าวมีร่องรอยการวิจารณ์ลักษณะนิสัยในแง่ลบของเจ้าผู้ปกครอง
ตามขนบงานเขียนของมาคิอาเวลลีเรื่อง *The Prince* ที่กำลังเป็นที่เพ่งเล็งของศาสนาจักรในเวลา
นั้น⁵⁷ เพราะมุ่งสอนให้เจ้าผู้ปกครองที่ครองรัฐใหม่ต้องมีความโหดเหี้ยมและพร้อมจะจัดการศัตรูผู้
ขัดขืนและเป็นภัยต่ออำนาจอย่างรุนแรง ดังปรากฏในบทที่ 17 ของ *The Prince*⁵⁸ ยิ่งไปกว่านั้น
จากงานเขียนเรื่อง *Histoire civile et naturelle du royaume de siam* เราก็ยังพบวิธีการอธิบาย
บนฐานของงานเขียนเรื่อง *The Prince* ทั้งการอธิบายว่า กษัตริย์ปกครองผู้คนด้วยความหวาดกลัว
และความหวาดกลัวคือเครื่องมือในการรักษาอำนาจของกษัตริย์ ไม่เพียงเท่านั้นภาพลักษณ์ของผู้
เคร่งศาสนา รักสันติ ที่สามารถจะใช้ความโหดเหี้ยมได้ในยามจำเป็นของพระนารายณ์ก็สะท้อน
ภาพลักษณ์กษัตริย์ที่ควรจะเป็นของมาคิอาเวลลีอยู่ไม่น้อย แต่กระนั้นแรงจูงใจของการอธิบาย
ผู้ปกครองอยุธยาแบบมาคิอาเวลลีนั้นก็ยังไม่ถูกอธิบาย และสาเหตุของการพยายามอธิบายเจ้า
ผู้ปกครองอยุธยาตามขนบมาคิอาเวลลีนั้นก็กระจ่างชัดขึ้นในงานเขียนของชาวตะวันตกที่เข้า
มาในสยามชุดต่อไป

- *Du Royaume de Siam* ของ Simon de La Loubère

⁵⁶ Turpin, *Histoire Civile Et Naturelle Du Royaume De Siam*, vol. 2(1711). p. 58.

⁵⁷ Dirk Van Der Cruysse, *Siam and the West 1500-1700*(Silkworm Books, 2002). p. 81.

⁵⁸ Ibid. p. 82.

ในช่วงเวลาเดียวกันกับการเกิดบันทึก *Histoire civile et naturelle du royaume de siam* ของนักบวชคาทอลิกจากฝรั่งเศส งานเขียนชิ้นสำคัญอีกหนึ่งชิ้นที่ปรากฏร่องรอยของความคิดทางการเมืองตะวันตกก็ปรากฏขึ้น นั่นก็คือบันทึกของ ซีมง เดอ ลา ลูแบร์ (Simon de La Loubère) (ค.ศ.1642 - ค.ศ.1729) ลา ลูแบร์ เป็นราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส เขาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะทูตฝรั่งเศสร่วมกับโกลด เซแบเรต์ ดุบูลลา (Claude Céberet du Boullay) คณะทูตของ ลา ลูแบร์ เดินทางมาเพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกและส่งเสริมการค้าของฝรั่งเศสในอยุธยาในปี พ.ศ. 2230 (ค.ศ.1687)

ลา ลูแบร์ ไม่เพียงปฏิบัติหน้าที่อย่างดียิ่งในฐานะหัวหน้าคณะทูตฝรั่งเศสเพื่อการเจรจากับอยุธยา เขายังได้สังเกตและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ โดยบันทึกเพื่อส่งกลับไปให้ราชสำนักฝรั่งเศสศึกษาอีกด้วย จนทำให้เกิดงานเขียนชิ้นสำคัญที่ชื่อว่า *Du Royaume de Siam* ในปี พ.ศ.2234 (ค.ศ.1691) บันทึกของ ลา ลูแบร์ได้กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา เพราะลา ลูแบร์ได้กล่าวถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และการปกครอง ของอยุธยาไว้อย่างละเอียด และยิ่งไปกว่านั้นเขายังเปรียบเทียบกับเรื่องราวหรือค่านิยมตะวันตกแทรกไปอยู่ตลอดด้วย

การสอดแทรกความคิดแบบตะวันตกในบันทึกอยุธยาของ ลา ลูแบร์ นี้ไม่เพียงแต่เปรียบเทียบความคิดของตะวันออกและตะวันตก ผู้วิจัยยังพบอีกว่าในหลายส่วนเขาได้เปรียบเทียบเหตุการณ์ที่ได้พบกับความคิดของนักคิดตะวันตกที่สำคัญๆ ทั้ง Aristotle, Diogenes, Epicurus, Herodotus, Lucianus, Plato, Pythagorus, Suetonius, Tacitus, และ Virgil⁵⁹ ยกตัวอย่างเช่นการยกถ้อยคำของเพลโต ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีการใช้งานเขียนของนักปรัชญาการเมืองมาวิพากษ์ปรากฏการณ์ในสยาม โดย ลา ลูแบร์ อ้างข้อความของเพลโต จากงานเขียนเรื่อง *Laws* ว่า “What you have nor laid down, take not up” มาวิพากษ์นิสัยชอบลักขโมยและขาดความซื่อสัตย์ของชาวอยุธยา⁶⁰

⁵⁹Ronald S. Love Glenn Joseph Ames, *Distant Lands and Diverse Cultures: The French Experience in Asia, 1600-1700*(Greenwood Publishing Group, 2003). p. 197.

⁶⁰Simon de La Loubere, *The Kingdom of Siam with an Introduction* trans. David K. Wyatt(London: Oxford University Press, 1969). p. 75.

ข้อความ “What you have nor laid down, take not up” (เมื่อไม่ได้ทิ้งอะไรไว้ ก็จงอย่าได้หยิบฉวยอะไรไป) ปรากฏอยู่ในงานเขียนเรื่อง Laws เล่มที่ 11⁶¹ เมื่อเพลโตกำลังกล่าวถึงกฎหมายที่ควรจะมีเพื่อจัดการกับทรัพย์สินของผู้คนที่ถือเป็นหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเพลโตถือว่าเป็นหลักการที่ง่ายที่สุด (simplest) และทรงเกียรติที่สุด (noblest) โดยเหตุนี้ลา ลูแบร์ จึงวิพากษ์ชาวสยามที่ชอบขโมยเป็นนิสัยไปโดยการใช้อ้อยคำของเพลโตอย่างแนบเนียนว่าชาวสยามนั้นโง่งมและไร้เกียรติ

ในส่วนของมาคิอาเวลลี แม้ไม่มีการอ้างถึงชื่อโดยตรง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลที่ว่า การรายงานนี้จะมีไปถึง พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ผู้ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าเกี่ยวพันกับมาคิอาเวลลีอย่างแนบแน่น⁶² และพระองค์คงจะไม่พอพระทัยนักที่จะมีใครพยายามเปรียบเทียบนิสัยแบบคำสอนมาคิอาเวลลีกับผู้ปกครอง หรือด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่เราก็พบว่า ในการไม่ปรากฏการอ้างชื่อนั้น เรายังคงพบขนบการบรรยายกษัตริย์อยุธยาด้วยการเล่าเรื่องแบบมาคิอาเวลลีเช่นคณะทูตชุดอื่น ๆ ดังที่ ลา ลูแบร์ ได้แยกบทที่ว่าด้วย “การดำเนินนโยบายอันโหดเหี้ยมของกษัตริย์อยุธยา” และ “ภาพลักษณ์ทางศาสนาของกษัตริย์อยุธยา” โดยลา ลูแบร์ สรุปว่า กษัตริย์ของอยุธยามีนโยบายการรักษาอำนาจที่โดดเด่นนั่นคือ ทำให้ประชาชนกลัวมากกว่าทำให้ประชาชนรัก และไม่ไว้วางพระทัยขุนนางคนใดเลย เพื่อรักษาพระราชอำนาจ พระองค์พร้อมที่สังหารทุกคน แต่พระองค์จะแสดงที่ท่าที่เมตตาในยามที่เหมาะสมด้วยเช่นกัน⁶³ ลักษณะการบรรยายดังกล่าวของ ลา ลูแบร์ นับว่าเป็นการบรรยายที่สอดคล้องกับคำสอนของมาคิอาเวลลี ในงานเขียนเรื่อง *The Prince* อย่างยิ่ง ทั้งบุคลิกของกษัตริย์และกลวิธีรักษาอำนาจ

เราอาจวิเคราะห์เหตุผลของการ เลี่ยงจะหยิบยืมความคิดทางการเมืองมาบรรยายอยุธยาในทางลบ ทั้งการหยิบยืมเพลโตในงานเรื่อง Laws มาโจมตีชาวอยุธยาโดยทั่วไปและการใช้ขนบการวิจารณ์กษัตริย์ว่าเป็นมาคิอาเวลลีเนียนของ ลา ลูแบร์ ได้จากข้อเสนอของลา ลูแบร์ ที่แทรกไว้เสมอ ๆ เมื่อกล่าวถึงปัญหาของความเป็นมิชฌาติฐิของชาวอยุธยา และการที่เขาแสดงความ

⁶¹ Benjamin Jowett, *Dialogues of Plato: Translated into English, with Analyses and Introduction*(Cambridge University Press, 2010). p.423. (913d)

⁶² Quentin Skinner Gisela Bock, *Machiavelli and Republicanism*(Cambridge University Press 1993). p.251.

⁶³ Loubere, *The Kingdom of Siam with an Introduction* p. 104-106.

เชื่อมั่นว่า เมื่ออยุธยาได้เปลี่ยนเป็นคริสเตียนแล้ว ปัญหาต่าง ๆ จะหมดไป⁶⁴ จึงไม่แปลกที่ว่าเหตุใดคณะทูตชาวตะวันตกทั้งหลายโดยเฉพาะจากฝรั่งเศสจึงนิยมบรรยายลักษณะกษัตริย์อยุธยาด้วยบุคลิกแบบมาคิอาเวลเลียน เพราะคำสอนของมาคิอาเวลเลียนนั้นถูกศาสนจักรถือเป็นคำสอนของพวกนอกรีต และเมื่อคนเถื่อนในอยุธยาถูกปกครองโดยเจ้านอกรีต ก็ย่อมเป็นเหตุให้ฝรั่งเศสฉวยโอกาสเข้าไปแทรกแซงเพื่อเผยแพร่คริสต์ศาสนาและขยายแขนงชาในดินแดนนั้น ได้ง่ายขึ้น

- จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินพระเจ้าเสือแลพระเจ้าท้ายสระ (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 37) ของ เดอซีเซ

จดหมายเหตุอีกฉบับหนึ่งที่มีความน่าสนใจนั้นคือ จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินพระเจ้าเสือแลพระเจ้าท้ายสระ ในจดหมายเหตุนี้มีข้อความบางส่วนของบาทหลวง เดอซีเซ บอกเป็นนัยถึงบุคลิกแบบมาคิอาเวลเลียนของพระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 หรือพระเจ้าเสือ ดังที่ กล่าวไว้ว่า **“แลเพื่อจะได้ ครองราชสมบัติให้เปนสุขโดยไม่มีใครมารบกวนนั้น พระมหาอุปราช จึงได้ประหารพระญาติของราชวงศ์เก่าจนหมดสิ้น การที่ทำเช่นนี้ก็ดำเนิน ตามแบบอย่างของเมืองอันเปนมิจฉาที่ฐินั้นเอง”** การบรรยายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 นั้นใช้วิธีการแบบเดียวกับที่มาคิอาเวลลีได้สอนไว้ นั่นคือใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการกำจัดเชื้อสายของกลุ่มอำนาจเก่า ยิ่งไปกว่านั้น พระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 มิได้คำนึงถึงความผูกพันทางศีลธรรมและความเป็นมิตรที่มีอยู่ก่อน พระองค์พร้อมจะกำจัดเจ้าพระยาสุรสงครามผู้เป็นมิตรเก่าแก่ได้ทันทีหากเป็นภัยต่อราชบัลลังค์ของพระองค์ ยิ่งไปกว่านั้นเดิมทีที่พระเพทราชามิได้เป็นมิตรกับชาติตะวันตก พระองค์ก็หันมาเป็นพันธมิตรด้วย เพื่อรักษาไว้ซึ่งพระราชอำนาจของพระองค์ ดังที่พระองค์มีพระราชดำรัสแก่บาทหลวงฝรั่งเศสว่า **“มีความนับถือประเทศฝรั่งเศสมาก ...สิ่งที ข้าพเจ้าจะทำให้พอพระทัยนั้นไม่มีอย่างใดยิ่งกว่าที่ ข้าพเจ้าจะเปนธุระช่วย ให้ไมตรีซึ่งเคยมีในระหว่างไทยกับฝรั่งเศสมาแต่ก่อนนั้น ได้คงมีอยู่ ตามเดิม”**⁶⁵

⁶⁴ Ibid. p. 75.

⁶⁵ "จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินพระเจ้าเสือแลพระเจ้าท้ายสระ (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 37),"

แต่อย่างไรก็ดี พระองค์ก็เรียนรู้ที่จะแสดงท่าทีที่ไม่เป็นมิตรกับชาติตะวันตกจนเกินไป อันจะนำไปสู่ การเสื่อมเสียพระเกียรติของพระองค์ พระองค์จึง “**แก้งทำอิดออดต่าง ๆ แต่ความจริงนั้นทรง ยินดีเปนอนายิ่ง**”⁶⁶ เพื่อให้ข้าราชการอยุธยาไม่หวาดระแวงพระองค์ เหมือนเมื่อครั้งพระ นารายณ์ ซึ่งทำให้พระองค์สามารถรักษาพระราชอำนาจเอาไว้ได้ ด้วยบุคลิกที่เป็นมาคิอาเวลเลียน เช่นว่านี่ จึงทำให้ชาวตะวันตกมีความหวั่นเกรง และต้องการจะใช้อุบายทางการเมืองกับพระองค์ดังที่บาทหลวง กล่าวไว้ว่า “**บางทีถ้าได้ดำเนินการ ปอลิติกอย่างดีก็อาจจะทำให้เปลี่ยนพระนิสัยได้บ้าง กระมัง**”⁶⁷ เราไม่อาจทราบได้ว่าปอลิติก (politic) ของบาทหลวงฝรั่งเศสที่กระทำต่อพระองค์คือ อะไร ที่จะเปลี่ยนพระนิสัย เพราะนับเป็นเรื่องแปลกประหลาดมากที่คณะบาทหลวงจะใช้การเมือง แทนที่ศาสนาในการเปลี่ยนนิสัยเจ้าผู้ปกครองต่างแดน การที่บาทหลวงจำใจที่ต้องใช้การเมือง เช่นนี้ก็อาจเป็นไปได้ว่า พระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 อาจจะชำนาญในทางการเมืองยิ่งเสียกว่าบาทหลวง พระองค์อาจจะซึมซับความเป็นมาคิอาเวลเลียนที่ร่ายกาจมาแต่ครั้งพระนารายณ์ หรือไม่ก็ศึกษา เองด้วยพระอุปนิสัยที่เปิดกว้างต่อตะวันตกของพระองค์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ตัวอย่างทั้งสี่กรณี ไม่ว่าจะ เป็น จดหมายเหตุวันวลิตในสมัยพระเจ้าปราสาททอง บันทึกของ นักบวชฝรั่งเศส จดหมายเหตุลาลูแบร์สมัยพระนารายณ์ และจดหมายเหตุของคณะบาทหลวง ฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินพระเจ้าเสือแลพระเจ้าท้ายสระ ย่อมเป็นหลักฐาน ยืนยันอย่างดีว่า แนวคิดในการอธิบายพฤติกรรมบุคคล ผ่านกรอบการอธิบายของมาคิอาเวลลีนั้น ถูกใช้โดยชาวตะวันตกที่เข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว มาคิอาเวลลีและ *The Prince* ของเขา จึง อาจเข้ามาในสังคมไทย ผ่านห้องสมุดของวันวลิต หรือไม่เช่นนั้น อย่างน้อยก็เข้ามาสู่สังคมไทย ผ่านความคุ้นเคยของ วันวลิต หรือ ลา ลูแบร์ และคณะทูตชาวฝรั่งเศส ที่จงใจบรรยายพฤติกรรม กษัตริย์จากเมืองเถื่อนด้วยลักษณะมาคิอาเวลเลียน และนั่นย่อมไม่เป็นการเกินเลยที่อาจตีความ ได้ว่า แท้จริงแล้วองค์ความรู้ทางด้านปรัชญาการเมืองตะวันตกก็ ค่อย ๆ ซึมซับเข้าสู่ สังคมไทยตั้งแต่ในเวลานั้นด้วยเช่นกัน

%B8%9E%0%B8%87%0%B8%A8%0%B8%B2%0%B8%A7%0%B8%94%0%B8%B2%0%B8%A3_%0%B8 %A0%0%B8%B2%0%B8%84%0%B8%97%0%B8%B5%0%B9%88_%0%B9%93%0%B9%97.

⁶⁶ อังแล้ว

⁶⁷ อังแล้ว

จากการสัมภาษณ์ รุ่งสุเนตร ชุตินธรานนท์⁶⁸ ซึ่งให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำอยุธยากับชาวตะวันตกอยู่บ้าง แต่ไม่น่าจะปรากฏเป็นรูปธรรมในเชิงของการศึกษางานเขียนหรือหนังสือของชาวตะวันตก ด้วยทั้งอยุธยาและชาวตะวันตกต่างก็ตั้งแง่ใส่กัน ในความเป็นมิชฌาธิฐิ(หรือความต่างศาสนา)ของอีกฝ่ายหนึ่ง อยุธยาจึงมุ่งแต่จะรับเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากกว่าจะเป็นแนวคิดหรือปรัชญา สิ่งที่น่าจะเป็นไปได้และใกล้เคียงที่สุดคือการส่งผ่านประสบการณ์ทางการเมืองที่มีความคล้ายคลึงกัน หากพฤติกรรมใดมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่มีอยู่แล้วของชาวตะวันตกก็น่าจะเป็นความเป็นสัจจะทางการเมืองของพฤติกรรมนั้นเสียมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น พฤติกรรมของพระเจ้าเสือหรือพระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 ไม่ใช่พฤติกรรมที่แปลกประหลาด หรือเลวร้ายสำหรับคนอยุธยาแต่อย่างใด เพราะในพงศาวดารฉบับคำให้การชาวกรุงเก่าที่บันทึกเป็นภาษาพม่าก็ยังมีทำที่ชื่นชมพระเจ้าเสืออยู่อย่างเด่นชัด เมื่อพิจารณาจากหลักฐานร่วมสมัยของชาวตะวันตกที่มีทำที่ต่อต้านก็ย่อมเข้าใจได้ว่า การตีความพระเจ้าเสือเป็นมาคิอาเวลเลียนนั้นจึงเป็นผลผลิตของชาวตะวันตกที่อธิบายพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย แต่สังคมไทยเรียกคำสอนเหล่านั้นด้วยชื่ออื่นนั่นเอง

3.1.2. ความคิดทางการเมืองไทยที่สอดคล้องกับคตินามาคิอาเวลเลียน

ที่กล่าวไปข้างต้นเป็นเพียงการทำความเข้าใจการอ้างอิงถึงความคิดของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย ที่ถูกกระทำโดยชาวตะวันตกเท่านั้น และตัวอย่างที่ยกมาก็เป็นการใช้ความคิดในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในการอธิบายพฤติกรรมของกษัตริย์ไทยอีกด้วย ปัญหาสำคัญประการหนึ่งจึงมีอยู่ว่า ทั้งพระเจ้าปราสาททอง พระนารายณ์มหาราช และพระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 นั้น กระทำพฤติกรรมทางการเมืองตามคำสอนของมาคิอาเวลลีจริงดังที่ชาวตะวันตกบันทึก หรือเพียงแต่ทั้งสองคนมีพฤติกรรมตามหนทางที่มีอยู่เดิมซึ่งคล้ายคลึงกับของมาคิอาเวลลีเท่านั้น สำหรับในกรณีแรกย่อมเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ได้ว่าพระเจ้าปราสาททอง พระนารายณ์มหาราช และพระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 ได้มีโอกาสสัมผัสหรือรับฟังงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ผ่านชาวตะวันตกหรือไม่ เพราะถึงแม้จะมีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าใน

⁶⁸ การสัมภาษณ์ รุ่งสุเนตร ชุตินธรานนท์ วันที่ 12 พฤษภาคม 2559

ช่วงเวลาดังกล่าว งานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี เป็นที่นิยมมากในโลกตะวันตก และมีหลักฐานอันชวนเชื่อได้ว่าชาวตะวันตกที่เข้ามาในอยุธยาในเวลานั้นอาจจะนำต้นฉบับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเข้ามาด้วย และชาวอยุธยาที่ตื่นตื่นยินดีกับการเข้ามานั้น แต่ก็มีอาจนำมาสู่ข้อสรุปอย่างรวบรัดว่า คำสอนของมาคิอาเวลลีจะถูกส่งผ่านไปยังผู้ปกครองอยุธยาเวลานั้น

สำหรับในกรณีที่สองในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวคือพฤติกรรมของทางการเมืองของตัวอย่างที่ยกมาเป็นไปตามคำสอนอื่นที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย เพียงแต่ไปคล้ายคลึงกับงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเท่านั้น การอธิบายเช่นนี้ดูจะมีความเป็นไปได้อยู่มากกว่าเมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองของสังคมไทย เราอาจกล่าวได้ว่าคำสอนพื้นฐานทางการเมืองในสังคมไทยประกอบด้วยสองแนวทางหลัก หนึ่งคือคำสอนที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ทั้งจากคัมภีร์อรรถศาสตร์ ราชันิธิ และมนูธรรมศาสตร์ สองคือคำสอนจากศาสนาพุทธเช่น ราชธรรม และชาดก คำสอนทั้งสองสำนักดังกล่าวนี้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน พราหมณ์นั้นเน้นการรักษาระเบียบ มีการวางโครงสร้างระบบราชการอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นผลประโยชน์การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมที่ปฏิบัติได้เพื่อประโยชน์ทางโลก ส่วนพุทธศาสนา กลับสอนไปในทางตรงกันข้าม คือสอนให้มีจริยธรรมอย่างเคร่งครัด ดำรงชีวิตอยู่เพื่อการหลุดพ้นซึ่งยากจะปฏิบัติได้จริงในสังคมการเมือง

รากฐานของศาสนากับคำสอนทางการเมืองในสังคมไทยดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Peter A. Jackson ที่มุ่งพิจารณาความสำคัญของการเมืองไทยกับศาสนาว่า

โดยทั่วไปแล้วในรัฐสมัยใหม่ ศาสนาและการเมืองจะถูกแยกออกจากกัน แต่อย่างไรก็ดี ในทางทฤษฎีการแยกศาสนาออกจากคำสอนทางการเมืองไทย เป็นไปได้ยาก และมีปัญหาอย่างยิ่งที่จะทำให้มีเส้นแบ่งชัดเจน ดังนั้นการละเลย

คำสอนทางศาสนาในฐานะคำสอนทางการเมืองก็มีโอกาสอย่างยิ่งที่จะทำให้เรา เข้าใจความคิดทางการเมืองอย่างผิด ๆ⁶⁹

การหยิบใช้ศาสนามาเป็นเครื่องมือทางการเมืองนี้เอง ทำให้ความคิดทางการเมืองไทย ก่อนการเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ โดยเฉพาะในยุคกรุงศรีอยุธยาถูกครอบงำด้วยความคิดทางการเมืองที่ปรากฏในตำราศาสนา หนึ่งในเครื่องมือเหล่านั้นคือนิทานชาดก ซึ่งมีที่มาตั้งแต่ในวัฒนธรรมพราหมณ์และเบ่งบานในวัฒนธรรมพุทธ นิทานชาดกนี้นำเสนอคำสอนทางการเมืองที่แยกออกจากคำสอนที่เป็นเรื่องการหลุดพ้นของศาสนา แต่อธิบายคุณธรรมในแง่ปัญญาปฏิบัติ (practical wisdom) ไม่มีคุณธรรมข้อใดสามารถใช้ได้ตลอดกาล คุณธรรมแต่ละแบบต่างถูกกำกับด้วยบริบทที่แตกต่างกันออกไป ความเหมาะสมในการใช้จึงเป็นเรื่องของการวิเคราะห์เลือกสรรของผู้มีปัญญา ด้วยเหตุนี้เอง ชาดก เหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นแหล่งอ้างอิงความชอบธรรมให้แก่เจ้าผู้ปกครอง ในการเลือกใช้คุณธรรมให้เหมาะกับบริบท เหมือนในคำสอนในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีที่ให้เจ้าผู้ปกครองพิจารณาคุณธรรมในเชิงการพิจารณาปรับใช้กับบริบท ในอีกแง่หนึ่ง ชาดก หรือเรื่องเล่าทางศาสนาเหล่านี้ ทำหน้าที่เหมือนผู้สอนคำสอนแบบหนึ่ง ซึ่งอาจเรียกให้เข้าใจง่ายได้ว่าคำสอนมาคิอาเวลลีแก่นเจ้าผู้ปกครองไทย ซึ่งการสอนนี้มีมาก่อนที่จะมีชื่อของมาคิอาเวลลีและ *The Prince* ปรากฏขึ้นในสังคมไทยเสียอีก การยืนยันถึงสถานะของการเป็นศูนย์กลางความคิดทางการเมืองไทยก่อนการปรากฏตัวของปรัชญาการเมือง ตะวันตกนี้ ปรากฏอยู่ในงานเขียนของ Patrick Jory ความว่า

ไม่มีงานเขียนใดในราชอาณาจักรไทย จวบจนเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ที่ทำให้ การศึกษาสำรวจธรรมชาติทางการเมือง ดังที่พบในขนบงานเขียนความคิดทาง เมืองในยุโรปตั้งแต่ศตวรรษที่สิบหกเป็นต้นมา ในทางตรงกันข้าม นิทานชาดก และเรื่องเล่าทางศาสนาอื่น ๆ ได้ทำหน้าที่เป็นฐานของอำนาจและคำอธิบายต่อ ประเด็นสำคัญ ๆ ทางการเมือง ให้กับเหล่าประชาชน ภาษาของการบริหารราช

⁶⁹ Peter A. Jackson, *Buddhism, Legitimation, and Conflict: The Political Functions of Urban Thai Buddhism* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1989). p.3.

กิจและการเมืองในราชอาณาจักรไทยจนกระทั่ง กลางศตวรรษที่สิบเก้าล้วนแต่ เป็นสิ่งที่มีรากเหง้ามาจากวาทกรรมทางศีลธรรมและศาสนา⁷⁰

ต่อกรณีดังกล่าว ชัยอนันต์ สมุทวณิช เสนอว่า คำสอนทางการเมืองตามหลักศาสนาที่ปรากฏผ่านเรื่องเล่า และศาสนาพราหมณ์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้ปกครองไทยสมัยโบราณ เนื่องจากความยึดหยุ่นและเน้นการปฏิบัติได้ จึงทำให้กลายเป็นอุปกรณทางอำนาจที่สำคัญ ในการบริหารจัดการภายในรัฐ โดยลักษณะดังกล่าว ชัยอนันต์ สรุปว่า เป็นคุณธรรมที่เอื้อให้เกิด บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียนขึ้นในบรรดาผู้ปกครอง⁷¹ คุณธรรมดังกล่าวทำให้เจ้าผู้ปกครองไทย สามารถจัดการกับการเมืองที่แท้จริง (realpolitik) ได้โดยไม่ติดกับเงื่อนไขข้อห้ามของคุณธรรม แบบศาสนาพุทธ อย่างไรก็ดี ภายใต้กรอบปฏิบัติแบบนี้ เจ้าผู้ปกครองของไทยจึงจำเป็นต้องรักษา ภาพลักษณ์ของการเป็นกษัตริย์ชาวพุทธที่มีคุณธรรมเปี่ยมล้นเยี่ยงพระโพธิสัตว์ พร้อม ๆ กับใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด ผนวดยโอกาสเมื่อจำเป็นตามคติพราหมณ์เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐไว้ ด้วย

เราอาจตีความต่อไปได้ว่า พฤติกรรมของการใช้ภาพลักษณ์ของธรรมราชาปิดบังกลอุบาย โหดเหี้ยมแบบกษัตริย์ในชนบทพราหมณ์อันเป็นวิถีที่แท้จริงของเจ้าผู้ปกครองไทยแต่เดิม และ รวมถึงการใช้นิทานชาดกเป็นฐานคำอธิบายเรื่องคุณธรรม เพื่อไม่ต้องติดกับกับดักของจารีตที่ถ่วงของศาสนาพุทธ ก็สอดคล้องอย่างแนบแน่นกับการตีความคำสอนในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ในแง่ที่ว่ามาคิอาเวลลีสอนให้ เจ้าผู้ปกครองต้องหาศาสนาสำหรับทางโลก ที่เอื้อให้เกิดคำสอนและเหตุผลสำหรับการตัดสินใจที่เด็ดขาดของรัฐ แต่อย่างไรก็ดีผู้ปกครอง ต้องไม่ละเลยการทำตัวเป็นคนเคร่งศาสนา เพราะผู้คนส่วนมากเห็นเจ้าผู้ปกครองด้วยตามากกว่า สัมผัสด้วยมือ

⁷⁰ Jory, Patrick. "A History of the Thet Maha Chat and its Contribution to a Thai political culture" Ph.D.diss. Australian National University.1998. อ้างใน Jory Patrick, "Thai and Western Buddhist Scholarship in the Age of Colonialism: King Chulalongkorn Redefines the Jatakas.," *The Journal of Asian Studies* 61, no. 3 (2002). p. 914.

⁷¹ Roger Kershaw, *Monarchy in South East Asia: The Faces of Tradition in Transition*(Routledge, 2002). p.184.

ด้วยวิธีการในการปิดบังดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ คำสอนของมาคิอาเวลลี หรือ คำสอนที่คล้ายคลึงกับมาคิอาเวลลีที่อาจปรากฏตัวก่อนการมาถึงของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย ถูกแฝงเร้นเอาไว้ได้ คำสอนทางศาสนาจนยากที่จะมีผู้ตระหนักได้โดยง่าย ดังนั้นการถูกพูดถึงคำสอนแบบมาคิอาเวลลีจึงเป็นเพียงแต่การกล่าวถึงของบรรดาชาวตะวันตกที่รู้สึกคุ้นเคยกับวิถีโคบายายทางการเมืองของผู้ปกครองไทย ในแง่ที่วิถีโคบายายทางการเมืองดังกล่าวเป็นสิ่งที่ปรากฏเหมือนกันในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ผู้ซึ่งเปิดโปงวิธีการเช่นนั้นไว้แล้วในโลกตะวันตก

3.1.3. การเปิดรับความรู้จากโลกตะวันตกและอิทธิพลของ Pax Britannica

ในส่วนนี้แม้ไม่มีความเกี่ยวข้องกับความคิดของมาคิอาเวลลีโดยตรง แต่ผู้วิจัยเห็นว่ามี ความสำคัญและควรนำมาพิจารณา ในด้านหนึ่งเพื่อชี้ให้เห็นรอยต่อระหว่างความคิดทางการเมือง ยุคจารีตและการรับความคิดทางการเมืองตะวันตก โดยเฉพาะจะสนับสนุนสมมุติฐานของผู้วิจัยที่จะได้ขยายความต่อไปว่าจุดเริ่มต้นของมาคิอาเวลลีน่าจะมาจากชาวตะวันตกที่เป็นอิตาเลียนมากกว่าชาติอื่น เนื่องจากงานในกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลของ Pax Britannica ที่มีอิทธิพลในสยามอยู่ ก่อนนั้นไม่มีงานของมาคิอาเวลลีอยู่แล้ว และอีกทางหนึ่งเพื่อนำเสนอข้อค้นพบของผู้วิจัยเกี่ยวกับการพบเจอรายชื่อหนังสือภาษาอังกฤษชุดแรก ๆ ของสยามซึ่งนำไปสู่การทำความเข้าใจการเข้ามาของความคิดทางการเมืองตะวันตกในประเทศไทยได้ดีขึ้น

ในส่วนที่แล้วผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าสยามจะมีคำสอนและความคิดทางการเมืองเป็นของตัวเองจากเรื่องเล่าทางศาสนาอย่างยาวนานดังที่ Patrick Jory เสนอไว้ และความคิดทางการเมืองดังกล่าวนั้นก็ดูจะปฏิบัติได้จริงทั้งยังสอดคล้องกับความคิดตะวันตกอย่างคำสอนของมาคิอาเวลลีในงานเขียนเรื่อง *The Prince* เป็นอย่างดี ในภายหลังรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ ผนวนโยบายของอยุธยาที่ยังเป็นการเจริญรอยตามคำสอนของมาคิอาเวลลีมากขึ้น ทั้งการไม่ไว้วางใจต่างชาติ และไม่ต้องการพึ่งกำลังของผู้อื่น ท่าทีของสยามต่อชาวตะวันตกภายหลังรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ค่อย ๆ เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน ด้วยยังหวาดระแวงเหตุการณ์ที่ฝรั่งเศสหวยโอกาสเข้าแทรกแซงการเมืองภายในเมื่อคราวผลัดแผ่นดินพระนารายณ์ สยามจึงมิได้ต้อนรับ

ชาวตะวันตกที่ใกล้ชิดพอจะบรรยายลักษณะกะตริย์ว่ายังคงความเป็นมาคิอาเวลเลียนไว้ได้ตั้งแต่ก่อนและปิดกั้นตัวเองจากโลกตะวันตกอยู่เป็นเวลานาน แต่ในที่สุดสยามก็ไม่อาจทนการกดดันจากสภาพภายนอกและไม่อาจต่อต้านการเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจ อันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ และนั่นเป็นเหตุให้สยามต้องนำเข้ความคิดทางการเมืองตะวันตกเป็นครั้งแรกเพื่อรับมือกับการคุกคามของการมหาอำนาจในสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป

สถานการณ์ของโลกในเวลานั้น เป็นผลพวงโดยตรงจากการประสบความสำเร็จในการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศอังกฤษสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ความสำเร็จดังกล่าวนำมาสู่ความมั่งคั่งและมั่นคงของประเทศอังกฤษ และผลักดันอังกฤษไปสู่การเป็นผู้นำของระบบโลก ระบบที่อังกฤษเป็นผู้กุมอำนาจของโลกดังกล่าวอาจเรียกอีกอย่างได้ว่า Pax Britannica⁷² อังกฤษได้กลายเป็นต้นแบบทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมือง โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์คลาสสิก ที่เน้นการค้าเสรีได้กลายเป็นกลไกสำคัญที่ผลักดันการขยายตัวและอำนาจทางการเมืองของอังกฤษ ดังปรากฏในกรณีสนธิสัญญาเบอร์นี (Burney Treaty) สนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและการพาณิชย์ฉบับแรกของสยามกับประเทศตะวันตกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2369 อันถือเป็นภาพแทนสำคัญของปรากฏการณ์ที่อำนาจของ Pax Britannica แผ่มาถึงสยาม

Pax Britannica ส่งผลต่อความคิดความเชื่อของชาวสยามต่ออังกฤษในเวลานั้นอย่างยิ่ง ด้วยถือกันว่า ชาวอังกฤษเป็นผู้มีมารยาดี ดังที่สมเด็จพระยาตากสินฯ แสดงทัศนะไว้ว่า “แตกต่างจากฝรั่งเศสที่มักจะเอะอะมะเทิ่ง ฉาบฉวย และอีกทีก็คึกโครม อันเป็นสิ่งที่ราชสำนักไทยไม่ชอบ ไทยจึงทำตัวสนิทสนมกับอังกฤษมากกว่าฝรั่งเศสชาติใด ๆ แบบคนรู้จักกัน”⁷³ ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับอังกฤษนี้ ปรากฏหลักฐานใน หนังสือ *สยามประเภท* ของ กศกร ภูหลาบฉบับวันที่ 11 เมษายน ปี พ.ศ. 2444 ที่ชี้ให้เห็นว่า ราชสำนักสยามมีความพึงพอใจต่ออังกฤษมากกว่าชาติตะวันตกอื่น ๆ ถึงขั้นมีรูปของควีนวิกตอเรียประดับไว้ที่พระที่นั่งอัมรินทร์วิ

⁷² คำว่า Pax ในภาษาละตินแปลว่า สันติภาพ (Peace) ส่วนคำว่า Britannica หมายถึงประเทศอังกฤษ Pax Britannica จึงอาจแปลได้ว่า ระบบที่อังกฤษเป็นผู้สร้างให้เกิดสันติภาพ

⁷³ สมเด็จพระยาตากสินฯ, *ความทรงจำ*, อ่างใน ไกรฤกษ์ นานา, *คันทรัตนโกสินทร์ : สิ่งที่เราไม่รู้* อาจไม่ใช่ทั้งหมด (กรุงเทพฯ: มติชน, 2552). หน้า 100.

นิจฉัยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยถือเป็นเจ้าตะวันตกคนเดียวที่มีที่ทาง อยู่ในความเข้าใจของราชสำนัก ดังที่คัดลอกมาว่า **“ข้าพเจ้าเป็นข้าราชการตั้งแต่ในรัชกาลที่ 3 กรุงเทพฯ ข้าพเจ้าเคยหมอบเฝ้าพระกรุณาในพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย เสมอ ๆ ข้าพเจ้าเคยเห็นรูปควินวิคตอเรียแต่ยังทรงพระเยาว์ มีพระชนม์ประมาณ 17-18 ปีเศษ”**⁷⁴ ความพึงพอใจที่มีต่ออังกฤษเป็นพิเศษตามครรลองในสมัย Pax Britannica นี้ นำไปสู่ การที่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวส่งนักเรียนไทยและข้าราชการไปศึกษาและดูงาน ประเทศอังกฤษมากที่สุด รวมถึงเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการเมืองไทยก็มีแนวโน้มจะใช้ในรูปแบบของอังกฤษดังที่ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ได้สรุปไว้ว่า **“รูปแบบการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองของไทย ได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษมากที่สุด”**⁷⁵

ดังปรากฏว่า งานเขียนของเพลโตซึ่งเป็นตัวบทปรัชญาชิ้นแรกที่ได้รับการแปลขึ้นเป็นภาษาไทย ก็เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น นั่นก็คือการที่กรมพระยาเทววงศ์วโรปการได้ ทรงแปลงานเขียนชื่อ “ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน” จากตัวบท Lysis ฉบับภาษาอังกฤษของ Benjamin Jowett ในปี 2431 และทรงแสดงทรรศนะเกี่ยวกับงานเขียนของเพลโตกำกับงานแปลของพระองค์ไว้ว่า **“เป็นการแสดงให้เห็นความคิดของท่านนักปราชญ์ท่านคิดได้ภก(ลึก)ซึ่งหลายชั้น แล กลับกลอกยกย่อนได้หลายทาง”**⁷⁶ เราจึงอาจกล่าวได้ว่านี่เป็นทรรศนะแรกๆต่อความคิดตะวันตก โดยเฉพาะปรัชญาที่เป็นภาษาไทย โดยพระองค์ได้รับต้นฉบับมาจากพระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ กรมพระสวัสดิวัฒนวิเศษฐ์ ที่ทรงส่งมาให้ในขณะที่กำลังศึกษากฎหมายอยู่ที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ในประเทศอังกฤษ

⁷⁴ กศร กุหลาบ, สยามประเพณี, ฉบับวันที่ 11 เมษายน 2444.

⁷⁵ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475(กรุงเทพฯ: สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533). หน้า 72.

⁷⁶ กรมพระยาเทววงศ์วโรปการ, "ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน," วารสารสังคมศาสตร์ 1-2(2549). หน้า 27.

3.1.4. หอสมุดวชิรญาณ : การนำเข้าตำราความคิดทางการเมืองในสยามเป็นครั้งแรก

หากเราพิจารณา ว่าสยามในเวลานั้น ได้รับอิทธิพลจากอังกฤษทางด้านรูปแบบการปกครองอย่างมาก ก็ย่อมอนุมานได้ว่า ความคิดทางการเมืองของนักคิดอังกฤษ ก็น่าจะส่งอิทธิพลในสยามในห้วงยามแห่งการปฏิรูปนั้นด้วย ผู้วิจัยจึงเริ่มตั้งต้นสำรวจการแสวงหาความรู้ของชนชั้นนำสยามที่เกี่ยวข้องกับความคิดทางการเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากการสำรวจงานเขียนโบราณจำนวนมากเพื่อหางานเขียนที่เกี่ยวข้องกับความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะเพื่อหาความเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี การสำรวจนี้ทำให้ผู้วิจัยค้นพบหลักฐานชิ้นสำคัญว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว ราชสำนักสยามได้ตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้ทางการเมือง และงานเขียนที่แสดงถึงความคิดทางการเมืองก็ได้ถูกนำเข้ามายังสยามแล้ว เป็นจำนวนมาก นอกจากการส่งมาเป็นส่วนพระองค์ดังเช่นกรณีมิตรหรือเพื่อน หลักฐานดังกล่าวปรากฏอยู่ใน รายการหนังสือของหอสมุดวชิรญาณอันเป็นหอสมุดประจำพระนคร โดยรายการดังกล่าวถูกเขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) โดย Chas S. Sveistrup บรรณารักษ์หอสมุดวชิรญาณตามคำสั่งของสมเด็จพระยาดำรงฯ⁷⁷

ในรายการหนังสือของหอสมุดวชิรญาณ ปี พ.ศ. 2435 แสดงให้เห็นหนังสือภาษาอังกฤษจำนวนมากในหอสมุดแห่งนี้ โดยมีจำนวนถึง 6564 เล่ม จากการแบ่งรายชื่อหนังสือภาษาอังกฤษออกเป็นหมวด ๆ พบหมวดที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาของเราครั้งนี้คือ หมวดปรัชญา (มีจำนวน 55 เล่ม) และ หมวดสังคมวิทยาและการเมือง (มีจำนวน 118 เล่ม) ความน่าสนใจของหมวดการเมืองนั้น นอกจากจะมีหนังสือที่เป็นในเชิงปฏิบัติเพื่อปฏิรูปกลไกระบบราชการที่ส่วนมากเป็นรูปแบบอังกฤษแล้ว ยังมีหนังสือที่อาจจัดประเภทได้ว่าเป็นแนวคิดทางการเมือง อยู่อีกสามเล่ม ได้แก่ หนังสือ *The Wealth of Nations* ของ Adam Smith's⁷⁸ หนังสือ *Considerations on Representative Government* และ *The Principles of Political Economy: with some of their applications to social philosophy* ของ John Stuart Mill โดย *The Principles of Political Economy* นั้นมีถึงสองชุด⁷⁹ หนังสือทั้งสามเล่มนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือความคิดทางการเมืองตะวันตกชุดแรกที่มี

⁷⁷Chas. S. Sveistrup, *Catalogue of the Books of the Royal Vajirajan Library*(R. Götte, 1892). cover.

⁷⁸ Ibid. p.190.

⁷⁹ Ibid. p.187.

หลักฐานยืนยันว่าถูกนำเข้ามาในสยาม และเป็นที่น่าสังเกตว่า งานเขียนทางการเมืองที่ชนชั้นนำสยามเลือกนำเข้าห้องสมุด ล้วนเป็นงานเขียนของนักคิดชาวอังกฤษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของ Pax Britannica อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยสมควรเสนอต่อไปว่า หนังสือที่นำเข้าไว้ในหอสมุดวชิรญาณนั้น มิใช่เป็นการนำเข้าเพื่อเก็บ หรือมีไว้เพื่อให้เชื้อพระวงศ์อ่านเท่านั้น หากแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระประสงค์จะให้ขุนนางใหญ่่น้อยและสมาชิกทั้งหลายได้อ่านกันอย่างแพร่หลาย ด้วยการสืบค้นของผู้วิจัยปรากฏว่าพระองค์ทรงแสดงความเห็นต่อรายงานการใช้บริการหอสมุดว่าควรจะต้องมีการอ่านการยืมเพิ่มขึ้นไปอีก ถึงแม้ว่าในเวลาดังกล่าว จะมีการยืมหนังสือถึง 1511 เล่มจากสมาชิก 450 คน⁸⁰ ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่น่าตื่นตะลึงแล้ว กับกิจการหอสมุดเปิดใหม่ในสยามที่เพิ่งเปิดประเทศได้ไม่นานนัก

อิทธิพลขององค์ความรู้แบบ Pax Britannica ส่งผลในด้านต่างๆอีกหลายสาขา ทั้งในหมวดปรัชญาที่พบงานของ *Philosophical works, with a preliminary essay* ของ John Locke⁸¹ ในหมวดวิทยาศาสตร์ก็พบ *On the Origin of Species* ของ Charles Darwin⁸² ด้วยลักษณะนิยมอังกฤษดังกล่าว จึงทำให้งานเขียนของนักคิดชาติอื่น ๆ แทบจะไม่ปรากฏเลยในรายชื่อหนังสือ งานเขียนของมาคิอาเวลลิจึงอยู่ในข่ายของการถูกละเลยไปด้วย ดังจะพบว่าความสนใจในความรู้เกี่ยวกับอิตาลีในเวลานั้นมีน้อยมาก ถึงขั้นที่หนังสือเรียนภาษาอิตาลีเขียน ถูกจัดเป็นหมวดสุดท้ายของภาษาทั้งหมดที่มีการระบุชื่อ แต่ก็ยังถือว่าเริ่มได้รับความนิยมาแล้วเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาอื่น ๆ ที่ไม่มีตัวเล่มเลย

การปรากฏตัวของมาคิอาเวลลิจึงน่าจะเริ่มปรากฏเมื่อการแสวงหาความรู้ของสยามเริ่มโหยหาสิ่งใหม่ ๆ นอกจาก Pax Britannica หรือในแง่หนึ่งเมื่อสยามต้องการแสวงหาพันธมิตรที่จะมาถ่วงดุลอำนาจอังกฤษ โดยการถ่วงดุลเป็นไปทั้งการแสวงหาความรู้ใหม่ ข้อตกลงใหม่ โดยเฉพาะบุคลากรที่จะมารับราชการกับสยามใหม่ ๆ แทนชาวอังกฤษที่นับวันจะเป็นอันตรายต่อ

⁸⁰ สจ.ร.5ศ21/2 “เรื่องการประชุมที่หอพระสมุด” (ธันวาคม ร.ศ.104-14 ธันวาคม ร.ศ.117)

⁸¹ Sveistrup, *Catalogue of the Books of the Royal Vajirajan Library*. p.465.

⁸² Ibid. p.26.

การป้องกันการล่าอาณานิคมยิ่งขึ้น และอิตาลีดินแดนบ้านเกิดของมาคิอาเวลลีก็เป็นหนึ่งในตัวเลือกสำคัญที่สยามต้องการจะเป็นมิตรและแสวงหาบุคลากรมารับราชการด้วย การหันมาหาอิตาลีแทนที่อังกฤษนั้นไม่ใช่เกิดขึ้นแต่ในสยาม หากแต่เกิดขึ้นในประเทศใกล้เคียงด้วย ดังปรากฏในกรณีของคณะทูตของพระเจ้าสีป่อแห่งพม่า เมื่อเดินทางไปเยือนปารีส ได้แวะไปเยี่ยมสถานทูตอังกฤษในกรุงปารีสเพื่อแจ้งว่าจะไม่เดินทางต่อไปลอนดอนแต่จะไปกรุงโรมแทน เพื่อเป็นการแจ้งเป็นนัยว่าพม่าจะถืออิตาลีเป็นพันธมิตรในการต้านทานการคุกคามของอังกฤษ⁸³

3.2. การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่รับราชการในสยาม

3.2.1. อิตาลีในฐานะแหล่งศิลปวิทยาการและมิตรของสยาม

ผู้วิจัยเริ่มต้นสมมุติฐานการเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่รับราชการในสยาม ด้วยการตั้งข้อสังเกตว่า งานในหอสมุดวชิรญาณที่ลี้วแล้วแต่อยู่ในอิทธิพลของ Pax Britannica ไม่มีงานของมาคิอาเวลลี หรืองานของนักคิดอิตาลีเลย ดังนั้นความเป็นได้คือเมื่อมาคิอาเวลลีเป็นชาวอิตาลี หนทางที่มาคิอาเวลลีจะเข้ามาก็น่าจะผ่านการทูตกับอิตาลีเสียมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอิตาลีและสยามนั้นเริ่มต้นใกล้เคียงกับการเปิดประเทศของสยาม และงอกงามไปพร้อมกับการที่สยามแสวงหาพันธมิตรใหม่ ๆ เพื่อถ่วงดุลอำนาจของอังกฤษ ประเทศอิตาลีนั้นแต่เดิมเป็นเพียงอาณาจักรเล็ก ๆ ที่กระจัดกระจายในคาบสมุทรอิตาลี อิตาลีเพิ่งปรากฏตัวในฐานะประเทศเอกราชอย่างเป็นทางการหลังการรวมชาติและสถาปนาราชอาณาจักรอิตาลีในปี พ.ศ. 2404 (ค.ศ. 1861) ปลายศตวรรษที่ 19 ในเวลาเดียวกันนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งคณะราชทูตสยามไปยังยุโรป เพื่อเข้าเฝ้า พระเจ้านโปเลียนที่ 3 แห่งฝรั่งเศส และ สันตะปาปาปิอุสที่ 9 แห่งโรมซึ่งในเวลานั้นได้ถูกผนวกไปรวมกับอิตาลีเกือบทั้งหมดแล้ว เมื่อเมืองท่าของโรมทั้งหลายต่างอยู่ในอำนาจอิตาลี กองเรือราชทูตของราชอาณาจักรสยามที่จำต้องขึ้นฝั่งเพื่อไปพบสันตะปาปาจึงน่าจะเริ่มรู้จักอิตาลีเป็นครั้งแรกในเวลานั้น

⁸³ คีฤทธิ ปราโมช, พม่าเสียเมือง (นานมีบุ๊ค, 2548). หน้า 131.

ภายหลังการสถาปนาเอกราชอย่างเป็นทางการ ราชอาณาจักรอิตาลีได้เริ่มขยายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไปอย่างกว้างขวาง เนื่องด้วยอิตาลีเป็นชาติเกิดใหม่ในยุโรปจึงไม่มีดินแดนอาณานิคมในปกครองเหมือนชาติอื่น ความสัมพันธ์กับชาติอื่นๆในทวีปที่ไกลออกไปจึงมีความสำคัญยิ่ง อิตาลีได้เพิ่มความสนใจมายังทวีปเอเชีย โดยเริ่มทำสนธิสัญญาการค้าไมตรีทางพาณิชย์กับจีนและญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2409 และในปี พ.ศ. 2411 (ค.ศ. 1868) นับได้ 7 ปีหลังจากอิตาลีก่อตั้งชาติได้สำเร็จ ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการของราชอาณาจักรสยามและราชอาณาจักรอิตาลีก็ได้เริ่มต้นขึ้น เมื่ออิตาลีและสยามได้ทำสนธิสัญญาไมตรีพาณิชย์ร่วมกันที่กรุงลอนดอน โดยมี เซอร์ จอห์น เบาว์ริง เป็นตัวแทนฝ่ายไทย และ เคานต์คาร์โล อัลแบร์โต มัฟเฟย์ (Carlo Alberto Maffei) เป็นตัวแทนฝ่ายอิตาลี⁸⁴

ในปี พ.ศ. 2414 (ค.ศ. 1871) ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ราชอาณาจักรอิตาลีสามารถยึดโรมมาไว้ในอำนาจโดยสมบูรณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างสยามและอิตาลีได้พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อนายคาร์โล อัลแบร์โต รัคเคีย (Carlo Alberto Racchia) อัครราชทูตอิตาลีคนแรกได้เข้ามาเยือนสยาม ในขณะนั้นการต้อนรับของทางฝั่งสยามก็แสดงให้เห็นถึงความรู้และความสนใจที่ราชสำนักสยามมีต่อราชอาณาจักรอิตาลีเป็นอย่างดีที่ อัครราชทูตได้เล่าว่า **“เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศสยามได้กล่าวชื่นชมยินดีกับการรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียวกันของอิตาลีและความก้าวหน้าของประเทศในช่วงนั้น”**⁸⁵ จากการบอกเล่าดังกล่าวสะท้อนว่า ราชสำนักสยามในเวลานั้น มีความสนใจอย่างยิ่งใน สภาพทางสังคมการเมืองของอิตาลี และด้วยการให้ความสำคัญกับการรวมชาติสำเร็จ ความสนใจนี้น่าจะรวมถึงประวัติศาสตร์การเมืองที่มีความแตกแยกก่อนการรวมชาติอิตาลีอีกด้วย

ใช่แต่เพียงความสนใจที่สยามมีให้กับอิตาลีเท่านั้น ทางฝั่งอิตาลีก็มีความสนใจในสยามอย่างยิ่ง โดยเล็งเห็นว่า สยามเป็นประเทศที่จะพัฒนาไปได้ไกลและจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศอิตาลี ความสนใจนี้ทำให้ เจ้าฟ้าดอมมาโซ (Tommaso di Savoia) ดยุกออฟเจนิว (Duke of

⁸⁴ ัญญพร อารีญา หนึ่งฤดี โหลผล, อาคารนิทรรศการสยาม ณ งานเอ็กซ์โปเมืองตูริน 2454 (สถานเอกอัครราชทูตอิตาลีประจำกรุงเทพฯ, 2555). หน้า 14.

⁸⁵ C.A. Racchia, D una missione italiana al Siam, in “Bollettino Consolare”, Vol. VII, Parte I, 1871, p.62. อ้างใน ibid. หน้า 15.

Genoa) เสด็จเยือนราชอาณาจักรสยามในปี พ.ศ. 2424 (ค.ศ. 1881) โดยถือเป็นเจ้าตะวันตกคนแรกที่เดินทางมาสยาม และพระองค์ทรงมีแนวนโยบายทางการเมืองที่จะเชื่อมโยงอิตาลีเข้ากับสยาม ดังมีพระดำริความว่า

**หากเรารักษาสัมพันธอันดีกับประเทศนี้ไว้เช่นที่เป็นอยู่ ข้าพเจ้าย่อมคิด
ถูกแล้วในอันที่จะเชื่อว่า วันที่ประเทศนี้ จักทะยานไปบนถนนแห่งความก้าวหน้า
ย่อมจะเอื้อประโยชน์ในด้านการงานแก่คนในบังคับของเรา⁸⁶**

ด้วยแนวนโยบายที่อิตาลีต้องการจะรักษาความสัมพันธ์กับสยามไว้อย่างแน่นอน การเสด็จเยือนสยามของราชวงศ์อิตาลีในครั้งนั้น จึงนำมาสู่การที่ ทหารหนุ่มชาวอิตาลีคนหนึ่งได้เข้ามารับราชการที่สยามในเวลาเดียวกัน โดยทหารผู้นั้นก็คือ เจโรลาโม อีมิลิโอ เยรีนี (Gerolamo Emilio Gerini) ผู้ซึ่งต่อมาจะได้ทำความดีความชอบในทางราชการ ทั้งทางทหารและทางวิชาการในการเชื่อมสยามเข้ากับโลกตะวันตก จนได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพระสารสาสน์พลชั้นโท และเยรีนี ผู้นี้ นับว่ามีความสำคัญมากในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นของคติแบบมาคิอาเวลเลียนในเมืองไทย โดยจะได้กล่าวถึงในส่วนต่อไป

การที่อิตาลีไม่มุ่งขยายอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งมีประสบการณ์การสร้างชาติให้เป็นสมัยใหม่จนประสบความสำเร็จ ทำให้อันเป็นมิตรและการมีตัวอย่างการสร้างชาตินี้ ได้ทำให้ความพยายามทำความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างสยามและอิตาลีเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังเห็นได้ว่า อิตาลี ได้กลายเป็นประเทศแรกในการเสด็จประพาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ และในการเสด็จประพาสดังกล่าวนี้เอง ได้แสดงให้เห็นความเข้าใจอย่างดีของราชสำนักสยามต่ออิตาลี โดยเฉพาะความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นครฟลอเรนซ์ในช่วงเวลาอันเป็นบริบทของมาคิอาเวลลี ดังปรากฏว่าในการเสด็จประพาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ว่า พระองค์ทรงโปรดการเสด็จนครฟลอเรนซ์เป็นพิเศษ ในการเสด็จประพาสยุโรปทั้งสองครั้ง ก็มีนครฟลอเรนซ์อยู่ในหมายกำหนดการทั้งสองครั้ง ยิ่งไปกว่านั้นในการ

⁸⁶ Tommaso di Savoia, *Visita a Siam e Solendida accoglienza avuta da S.M. il Re*. Dattiloscritto, Rangoon, 1881 อ้างใน *ibid.* หน้า 23.

เสด็จปี พ.ศ. 2440 พระองค์ยังพำนักอยู่ที่นครฟลอเรนซ์ยาวนานที่สุดกว่า ที่อื่น ๆ ในช่วงเดียวกัน โดยนับรวมเวลาได้กว่า 9 วัน

จากการตรวจสอบข้อเขียนในจดหมายเหตุเสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. 116 (พ.ศ.2440) ของ พระยาศรีเทพ (เส็ง วิริยศิริ) เราสามารถพบการอ้างถึงประวัติศาสตร์ของนครฟลอเรนซ์ ทั้งการอ้างถึง ตระกูลเมดิชี และผลงานศิลปะวิหยาการที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก⁸⁷ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ชนชั้นนำในเวลานั้น เริ่มที่จะพอมีความรู้เกี่ยวกับนครฟลอเรนซ์ และ ประวัติศาสตร์ การเมืองของนครฟลอเรนซ์อยู่บ้าง⁸⁸ และที่สำคัญที่สุด คือชนชั้นนำในเวลาดังกล่าวมีความชื่นชม ในศิลปะวิหยาการของฟลอเรนซ์เป็นอย่างมาก ดังที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้ว่าการเมืองความว่า

เรามีความเสียใจมากที่จะต้องไปเสียจากเมืองนี้...เราขอตั้งให้พรวิชาอัน ประณีตของท่านให้มั่นคงถาวรไม่มีที่สิ้นสุดกับอันไม่รู้อันตรธาน ให้พรแก่เมือง ฟลอเรนซ์อันงามนี้ ให้มีความเจริญสืบต่อไปด้วย

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ มีความสนพระทัยในศิลปะวิหยาการของชาวอิตาลีเป็นอย่างยิ่ง ความสนใจดังกล่าวสะท้อนในนโยบาย การทำสยามให้เป็นสมัยใหม่ โดยการรับเอาสถาปัตยกรรมและการก่อสร้างแบบตะวันตกเพื่อมา สร้างบ้านแปลงเมืองให้เป็นอารยะผ่านการว่าจ้างช่างชาวอิตาลีทุกคนะ โดยเริ่มที่สกุลช่างตูริน เพื่อเข้ามาก่อสร้างสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในสยามจำนวนมากและภายหลังเสด็จเยือนฟลอเรนซ์ก็ ได้เปลี่ยนมาเป็นสกุลช่างฟลอเรนซ์ในที่สุด

นอกจากนั้นราชวงศ์สยามกับราชวงศ์อิตาลียังมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ดังที่ พระองค์ได้แสดงถึงความสนิทสนมกับพระเจ้าอุมแบร์โตไว้ในพระราชหัตถเลขาเมื่อคราวให้สมเด็จพระ ฯ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ฯ เป็นผู้แทนพระองค์ไปงานพระศพกษัตริย์อิตาลี ว่า

⁸⁷ พระยาศรีเทพ (เส็ง วิริยศิริ), จดหมายเหตุเสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. 116 (กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคुरुสภา, 2541). หน้า 181 – 194.

⁸⁸ จากการตรวจสอบรายชื่อหนังสือเกี่ยวกับอิตาลีในหอสมุดวชิรญาณปี พ.ศ. 2435 ก่อนเสด็จประพาสยุโรป 5 ปี ถึงแม้ ภาษาอิตาลีจะถูกจัดเป็นหมวดสุดท้ายของหมวดภาษา แต่ก็มีหนังสือเกี่ยวกับอิตาลี และ การคลังอิตาลีรวมอยู่ในงานเขียน ประเภทอื่นๆ ด้วย โปรดดู Svestrup, *Catalogue of the Books of the Royal Vajirajan Library*. p. 86.

อนึ่ง ในวันนี้เป็นอันตกลงในการที่เล็ก (สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์) จะไปช่วยการพระศวกังฮัมเบ็ดแนแล้วหวังใจว่า คงเป็นการเรียบริยดี ไม่ชุลลุกขลักอันใด พ่อมีความสงสารควินมากเรตมาก เมื่อไปอยู่ที่โรม เคยวานให้พ่อช่วยเตือนให้รักษาพระองค์ให้ดีขึ้น เพราะอายพวกบ๊อกเซอร์ฝรั่งคอยทำร้ายมาก เพราะก่อนไปถึง คนปีนรถขึ้นไปจะแทงท่าน ทรงพระสรลว่า “ฉันเห็นเป็นหน้าที่ของเจ้าแผ่นดินฝรั่ง จะต้องเอาชีวิตออกแลก้อายพวกนี้ จะไม่ทำเช่นนั้นก็ได้ ถ้ามันเห็นว่าคร้ามๆมันยิ่งกำเริบมาก ดังนี้”⁸⁹

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสนิทสนมของกษัตริย์สยามและอิตาลีในแง่ที่ต่างก็เป็นกษัตริย์ในยุคเปลี่ยนผ่าน กษัตริย์อุมแบร์โตและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่างก็ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศของตนไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยอิตาลีได้กลายเป็นประเทศเกิดใหม่ที่โดดเด่นในยุโรปได้สำเร็จ ในแง่หนึ่งอิตาลีจึงเป็นพิมพ์เขียวให้สยามทั้งในเชิงเป้าหมายและวิธีการในการรับมือกับปัญหาอีกด้วย ความชื่นชมและความสนิทสนมในอิตาลีของราชสำนักไทยได้ขยายตัวไปถึงด้านการศึกษาและความคิดทางการเมืองอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่าชาวอิตาลีเคยได้มีโอกาสได้รับราชการเป็นอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนทหารสราญรมย์ และยังได้เป็นเจ้าของมหาวิทยาลัยคนแรกอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าอิตาลีเป็นเพียงต่างชาติเดียวเท่านั้นที่ได้มีอำนาจสูงสุดในการให้การศึกษาทางทหารกับประเทศสยามในยามที่สยามกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่⁹⁰ จึงไม่เป็นการเกินเลยที่จะกล่าวว่า การเลือกที่จะตั้งชาวอิตาลีเป็นผู้ได้รับการอบรมมาอย่างทหารอิตาลีเช่นแท้ ๆ ใน Military Academy of Modena แห่งอิตาลีนั้น ย่อมสะท้อนถึงความพึงพอใจอย่างยิ่งของชนชั้นนำสยาม ที่มีต่อความคิด ยุทธวิธี กลอุบาย และอาจหมายรวมถึงปรัชญาการเมืองการปกครองแบบอิตาลีอีกด้วย ดังปรากฏว่าในคราวก่อสร้างพระบรมรูปทรงม้าเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็จำลองแบบมาจากพระบรมรูปทรงม้าของกษัตริย์วิกเตอร์ เอมมานูเอลที่กรุงโรม ซึ่งพระองค์ตรัสชมไว้ว่า “งามอย่างยิ่ง” ในพระราชนิพนธ์เรื่องไถลบ้าน

⁸⁹ ลายพระหัตถเลขาหลวงวันที่ 7 สิงหาคม 2443 ใน พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ : สมัยบูรณาญาสิทธิราชย์และสมัยประชาธิปไตย(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิเวกบุ๊คส์, 2547). หน้า 439.

⁹⁰ ความไว้วางใจในชาวอิตาลีให้ทำงานด้านการเมืองการปกครองไม่เพียงปรากฏในสยามเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏในพม่าอีกด้วย ดังปรากฏว่าอังกฤษในพม่าฝ่ายใต้ได้ตั้งให้ เซอร์วาเลียร์ อันเดรนีโอ กงสุลชาวอิตาลีเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ทั้งหมดของอังกฤษในพม่าฝ่ายเหนือของพระเจ้าสีปอ โปรดดู ปราโมช, พม่าเสียเมือง. หน้า 139.

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่า ผู้ที่เริ่มนำความคิดของมาคิอาเวลลีเข้ามาในประเทศไทย น่าจะเป็นชาวอิตาลีคนใดคนหนึ่ง ในราชสำนักสยาม ด้วยความรู้ความเข้าใจในเรื่องตะวันตกดังกล่าวยังไม่แพร่หลาย ไม่มีแม่หลักฐานทั้งงานเขียนและบันทึกชี้แจงถึงความรู้ของชาวสยามหรือข้าราชการชาวตะวันตกชาติอื่นคนใด ที่มีความเกี่ยวข้องต่อมาคิอาเวลลีอย่างมีนัยยะสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่ผู้วิจัยจะอนุมานว่า การเข้ามาของมาคิอาเวลลีนี้น่าจะเข้ามาพร้อมกับการหลั่งไหลเข้ามาในสยามของผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ จากอิตาลี โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านด้านการเมืองการทหาร ซึ่งก็คือ เจโรลาโม อีมิลิโอ เยรีนี เจ้ากรมยุทธศึกษาคนแรกที่ได้เริ่มวางรากฐานการศึกษาในโรงเรียนนายทหาร ผนวกกับบริบทในเวลาที่ เยรีนีเติบโตและเข้ามารับราชการ ก็เป็นช่วงที่กระแสความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ได้รับการรื้อฟื้นขึ้นด้วยการตีความใหม่ของขบวนการ Risorgimento ที่ปกคลุมไปทั่วยุโรป

3.2.2. บริบททางสังคมการเมืองก่อนเยรีนีเดินทางมาสยาม: Risorgimento และการรื้อฟื้นมาคิอาเวลลีในอิตาลี

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอประวัติศาสตร์ของอิตาลีในช่วงสมัยการรวมชาติ อันเป็นเวลาเดียวกันกับการเริ่มการทูตต่อกันระหว่างสยามกับอิตาลี และยังเป็นช่วงที่มีการฟื้นฟูแนวคิดมาคิอาเวลลีขึ้นในอิตาลีอีกด้วย โดยผู้วิจัยจะนำเสนอโดยมีช่วงชีวิตของเยรีนีก่อนเข้ามาในไทยเป็นจุดเริ่มต้น เพราะถึงแม้พระสารสาสน์พลชั้นท์ (เยรีนี) จะเป็นข้าราชการสยามที่รอบรู้ในภาษาและประวัติศาสตร์สยามและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เราปฏิเสธความจริงไม่ได้ว่าเยรีนีมีชาติกำเนิดเป็นชาวเจนัว อันเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรปีเอมอน (ก่อนที่จะรวมชาติเป็นประเทศอิตาลี) เยรีนีเกิด ในปี พ.ศ.2403 ตรงกับปี ค.ศ.1860 หนึ่งปีก่อนการที่ราชอาณาจักรอิตาลีสามารถรวมกันเป็นหนึ่งเดียวได้สำเร็จหลังจากต้องเผชิญกับอุปสรรคมาอย่างยาวนาน และเป็นหนึ่งปีก่อนการออกสัญจรของ คามิลโล เบนโซ, เคานท์แห่งคาวัวร์ (Camillo Benso, conte di Cavour) นายกรัฐมนตรีแห่งปีเอมอนและอิตาลีผู้บุกเบิกการรวมชาติอิตาลี อาจกล่าวได้ว่านับตั้งแต่เยรีนี

ล้มตาดูโลก กลืนอายุของการรวมชาติอิตาลีหรือขบวนการ Risorgimento ก็ได้ปกคลุมไปทั่วแผ่นดินเกิดของเขา

ขบวนการ Risorgimento ที่เกาะกุมหัวใจชาวอิตาลีในเวลานั้น ก่อตัวขึ้นภายหลังจากการสิ้นสุดสงครามนโปเลียน มหาอำนาจในยุโรปได้รวมตัวกันจัดสรรอำนาจบนภาคพื้นทวีป จนนำไปสู่การเกิดการประชุมที่เวียนนา (Congress of Vienna) ในปี ค.ศ. 1815 ที่จัดแบ่งดินแดนในคาบสมุทรอิตาลีให้บางส่วนตกอยู่ในอำนาจของอาณาจักรออสเตรีย โดยออสเตรียในเวลานั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของเสนาบดีเมเตออร์นิก ผู้เชื่อมั่นในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และต้องการให้การปกครองของยุโรปเป็นแบบอนุรักษนิยม

บรรดาอาณาจักรใหญ่น้อยในคาบสมุทรอิตาลี จึงถูกเอารัดเอาเปรียบ และถูกกดขี่ให้อยู่ในอำนาจออสเตรีย ความขัดแย้งจากการครอบงำของออสเตรียแพร่ขยายไปอย่างกว้างขวาง ในที่สุดกระแสการปลดแอกอิตาลีก็ก่อตัวขึ้นจากทุกทิศทุกทาง แนวคิดทั้งประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญนิยม สังคมนิยม รวมถึงแนวคิดชาตินิยมที่เริ่มต้นไว้โดยมาคิอาเวลลีก็ถูกหยิบขึ้นมาเพื่อปลุกระดมมวลชน⁹¹ ในด้านหนึ่ง จูเซปเป การ์ibaldi (Giuseppe Garibaldi) นักปฏิวัติและแม่ทัพชาวอิตาลีได้นำชาวอิตาลีฝ่ายนิยมสาธารณรัฐ เข้าร่วมขบวนการรวมชาติในอิตาลีตอนใต้ โดยร่วมมือกับกำลังหลักในอีกด้านหนึ่งทางตอนเหนือของอิตาลีในราชอาณาจักรปีเอมอน ที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของขบวนการปลดแอกอิตาลี

ในดินแดนปีเอมอนอันเป็นดินแดนเดียวกันกับเยรีนีเกิดนี้เอง ที่คามิลโล เบนโซ, เคานท์แห่งคาวัวร์ นายกรัฐมนตรีแห่งปีเอมอนได้วางแผนรวมชาติ โดยใช้กลยุทธ์นานาประการที่สะท้อนคติเบ มาคิอาเวลลี⁹² ทั้งการทูตอย่างมีชั้นเชิงกับชาติมหาอำนาจ ทั้งการเข้าร่วมสงครามไครเมียเพื่อให้นานาชาติยอมรับ และทำที่สุดคือการยอมเข้าสงครามรบกับออสเตรีย เพื่อปลดปล่อยแคว้นทัสคานี แคว้นลอมบาร์ด และแคว้นเมโดนา เขาขุยงให้เกิดความขัดแย้งและใช้สงคราม

⁹¹ Harry Hearder, *Italy in the Age of the Risorgimento 1790 - 1870*, (Routledge, 2014). p. 157.

⁹² สำหรับผู้ที่สนใจความเป็นมาคิอาเวลลีในนโยบายของคาวัวร์ โปรดดู งานของ Richard J. Samuels บทที่ว่าด้วย How to Build a State Count Cavour Ito Hirobumi and Yamagata Aritomo ใน Richard J. Samuels, *Machiavelli's Children: Leaders and Their Legacies in Italy and Japan* (Cornell University Press, 2005). p. 41.

ขยายอำนาจในอาณาจักร ซีซีลี รวมถึงการไม่รักษาสัญญาเพื่อยึดครองรัฐสันตะปาปา จนทำให้สามารถประกาศอิสรภาพสำเร็จ และก่อตั้งราชอาณาจักรอิตาลีขึ้นเป็นครั้งแรกในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1861 โดยมีพระเจ้าวิกเตอร์ เอ็มมานูเอลที่ 2 กษัตริย์แห่งปีเอมอนจากราชวงศ์ซาวอยทรงดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรอิตาลีพระองค์แรก แต่กระนั้น คาร์วาร์ก็ยังคงได้รับการวิพากษ์ว่าแม้จะเจริญรอยตามมาคิอาเวลลีจนสำเร็จแต่คาร์วาร์ละเลยหลักการสำคัญของมาคิอาเวลลีนั่นคือไม่พึงพากลั้วชาวต่างชาติ⁹³ ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับฝรั่งเศสและออสเตรียในเวลาต่อมาและยังทำให้การibaldiไม่พึงพอใจนัก

ในฝั่งของการibaldi เขาอยู่ภายใต้การสนับสนุนทางความคิดของจูเซปเป มาซซินี (Giuseppe Mazzini) นักเคลื่อนไหวทางการเมืองคนสำคัญของยุโรป ถึงแม้เขาจะสนับสนุนสาธารณรัฐ แต่เขาก็กล่าวถึงมาคิอาเวลลีในฐานะจุดกำเนิดของขบวนการรักชาติเอาไว้หลายแห่ง ไม่เพียงเท่านั้น เขายังปกป้องชั้นเชิงของนโยบายมาคิอาเวลลีที่มีไว้เพื่อกอบกู้ชาติอีกด้วย มาซซินีแยกมาคิอาเวลลีออกจากคติแบบมาคิอาเวลลีเยิน ดังที่เขาเสนอว่า **“ในบรรดาคนจำนวนมากที่คิดแบบมาคิอาเวลลี มีน้อยต่อมือนักที่มีสติปัญญาเท่ามาคิอาเวลลี”**⁹⁴ ซึ่งเท่ากับมาซซินีได้พาคำสอนของมาคิอาเวลลีก้าวข้ามข้อจำกัดด้านการผิดพลาด ด้วยการเสนอว่า อูบายแบบมาคิอาเวลลีนั้นต้องใช้สติปัญญาอย่างยิ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าในขบวนการกู้ชาติที่ไม่ได้นำด้วยตัวคาร์วาร์และต่อต้านกษัตริย์ มาคิอาเวลลีก็ยังคงเป็นตัวละครสำคัญในการต่อสู้

จากตัวอย่างที่ยกมาจึงอาจกล่าวได้ว่าในช่วงเวลาที่อิตาลีเริ่มดำเนินการทูตกับไทยและช่วงเวลาที่ เยรีนีสข้าราชการคนแรกของไทยที่เป็นชาวอิตาเลียนผู้ที่จะได้เป็นเจ้าของกรมยุทธศึกษาเกิดและเติบโต เป็นช่วงเดียวกันกับช่วงเวลาที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีได้รับความนิยมไปทั่วทั้งอิตาลี ความนิยมที่มีอยู่อย่างแพร่หลายนี้จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ ชาวอิตาเลียนผู้นี้เป็นผู้เริ่มกล่าวถึงมาคิอาเวลลีในประเทศไทยในงานเขียนชิ้นสำคัญ แต่ก่อนจะไปถึงงานชิ้นสำคัญชิ้นนั้นผู้เขียนเห็นว่าเราควรเริ่มต้นที่ประวัติของเยรีนีสเพื่อให้รู้จักเขาเป็นเบื้องต้นเสียก่อน

⁹³ Harry Hearder, *Cavour*(Routledge, 2014). p.177.

⁹⁴ Maurizio Viroli, *Machiavelli's God*(Princeton University Press, 2010). p.274.

3.2.3. พระสารสาสน์พลซันน์ (ยี อี เยรินี) เจ้ากรมยุทธศึกษาคนแรกจากอิตาลี

ยี อี เยรินี (Gerolamo Emilio Gerini พ.ศ. 2403-2456)⁹⁵ หรือที่รู้จักว่า พระสารสาสน์พลซันน์ เกิดที่แขวงเมืองเจนัว ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ.2403 บิดาของเขาคือศาสตราจารย์คาร์โล เยรินี เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแห่งเมืองตูริน ในวัยเด็กเยรินีได้รับทุนให้ไปศึกษาต่อยังโรงเรียนนายร้อยโมเดนา ซึ่งถือกันว่าเป็นสถาบันสอนวิชาทหารที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของอิตาลี นอกจากนั้นยังได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียนเนื่องจากมีผลการเรียนดีเด่น อีกด้วย หลังสำเร็จการศึกษาเขาได้รับราชการประจำกองพันทหารราบ ปิเนโรโล ณ เมืองเปรูเจีย ในเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2424 เจ้าฟ้าดอมมาโซ (Tommaso di Savoia) ดยุกของเจนัว (Duke of Genoa) ได้เดินทางมา กรุงเทพฯ ด้วยเรือหลวงเวตตอร์ปีซานี (Vettor Pisani) ในเวลาเดียวกันนั่นเอง เยรินี ในวัย 21 ปี ก็ได้เข้ามารับราชการที่กรุงเทพฯ ด้วยการเข้ามาครั้งนั้น เป็นการเข้ามาพร้อมกับกระแสดิสัยปะอิตาลียุคแรกในสยามคือสำนักตูริน โดยชาวอิตาลีเรียนอีกสองคนที่เข้ามาพร้อมกับนั้นรับราชการเป็นช่างเขียนและวิศวกร

ในเวลาต่อมา เยรินีได้ออกไปรับราชการกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ เสนาบดีมหาดไทย ในระหว่างนี้เอง เยรินีได้มีโอกาสเดินทางไปทั่วประเทศ เขาได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย และเป็นเหตุให้เขาพยายาม หาจุดร่วมของสองวัฒนธรรม เพื่อประสานความเป็นไทยเข้ากับวัฒนธรรมตะวันตก ดังที่สามารถพบได้ในงานเขียนหลายชิ้นของเขา เช่นในงานเขียนเกี่ยวพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลและพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ เมื่อคราว เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ สิ้นพระชนม์ เขาพยายามเปรียบเทียบหาความเหมือนหรือความคล้ายคลึงกันระหว่างพิธีกรรมของไทย กับพิธีกรรมที่ปรากฏในอารยธรรมโบราณของโลก ตั้งแต่ในยุโรป อียิปต์ จนถึงในอินเดีย รวมทั้งวิเคราะห์หาแนวความคิดร่วมกันที่อยู่เบื้องหลังวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้

ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ เยรินีก็เข้ารับราชการทหารในกรมทหารหน้าอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2429 โดยมีหน้าที่แปลหนังสือแบบ

⁹⁵ ประวัติของเยรินีในส่วนนี้เป็นการสรุปจากประวัติที่มีการตีพิมพ์เป็นตอนๆ ใน ยุทธโกษา ใน ปี พ.ศ.2436 โปรดดูเพิ่มเติมใน ประวัติครูสอนวิชาโรงเรียนนายร้อยทหารบก” ใน , ยุทธโกษา 2 no. แผ่นที่ 14 ประจำวันพุธที่ 27 ธันวาคม (2436).

ทหารและข้อบังคับทหารต่าง ๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2432 เยรินี้ได้เข้ารับราชการในกรมยุทธนาธิการ โดยเริ่มต้นด้วยการเป็นครูสอนวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก (ปัจจุบันคือโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า) ด้วยความรู้ความสามารถอันดีเยี่ยม เยรินี้จึงได้เลื่อนขั้นเป็นอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนนายร้อยทหารบกดูแลกิจการทั้งหมดของโรงเรียน ต่อมาในปี พ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้ง กรมยุทธศึกษา เพื่อมีหน้าที่จัดการศึกษาของนักเรียนนายทหารบกโดยเฉพาะ และให้เยรินี้ (ยศในขณะนั้นร้อยเอก) อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนนายร้อยทหารบก รับหน้าที่เป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาเป็นคนแรก (ปัจจุบันคือกรมยุทธศึกษาทหารบก) มีหน้าที่ในการเรียบเรียงตำราวิชาการและวางแผนหลักสูตรการเรียนการสอนแก่นักเรียนนายทหาร ความก้าวหน้าในอาชีพราชการของเยรินี้ มีมากขึ้นตามลำดับ จนได้รับยศสูงสุดเป็นนายพันเอก รวมถึงได้รับพระราชทานราชทินนามเป็นพระสารสาสน์พลชั้นตรี และได้ความเคารพอย่างสูงในหมู่ทหารจนถึงปัจจุบัน⁹⁶

การที่ชาวต่างชาติผู้หนึ่งจะได้รับตำแหน่ง อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนายทหารและเจ้ากรมยุทธศึกษาที่มีอำนาจควบคุมองค์ความรู้ทั้งสิ้นทั้งปวงของกองทัพดูจะเป็นเรื่องยิ่งใหญ่มากในประเทศไทยที่กำลังเผชิญหน้ากับการคุกคามของต่างชาติ แต่ด้วยความรู้ความสามารถของพระสารสาสน์พลชั้นตรีที่มีอย่างดีเยี่ยม จนเป็นที่ไว้วางใจของราชสำนักสยาม จึงทำให้พระสารสาสน์พลชั้นตรีกลายเป็นพหุสูตรของกองทัพสยามดังที่ สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ แม่ทัพบัญชาการกองทัพบก ได้กล่าวไว้ในประกาศแต่งตั้งเจ้ากรมยุทธศึกษาเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2438 ความว่า

ผู้ที่จะรับตำแหน่งเจ้ากรมยุทธศึกษานั้น เห็นว่านายร้อยเอก เยรินี้ เป็นผู้ที่มีวิทย์หาทั้งการทหาร แลการอื่น ๆ อันนับว่าเป็นพหุสูตรแลคุ้นเคยแก่การศึกษาทุกอย่าง สามารถอาจจะปฏิบัติราชการได้ดี แลมีประโยชน์แก่ราชการเป็นอย่างยิ่งสมควรจะให้รับตำแหน่งนี้ได้⁹⁷

⁹⁶ "ผบ.ทบ.เป็นปธ.วันสถาปนากรมยุทธศึกษา120ปี," <http://news.sanook.com/1842986/>

⁹⁷ กนกวรรณ เยรินี, "ดินสอกับดาบเคยเป็นคู่กันเสมอ: การเขียนเพื่อสยามของ ยี.อี. เยรินี," วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 39 no. ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) (2556).

ความไว้วางใจของสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช ต่อพระสารสาสน์พลขันธ์ไม่ได้มีแต่ในวิชาทหารเท่านั้น แต่รวมถึงในวิชาหนังสือด้วย ดังมีรับสั่งโปรดเกล้าฯ ให้พระสารสาสน์พลขันธ์รับหน้าที่เป็นบรรณธิการหนังสือยุทธโกษาในปี พ.ศ. 2438 ต่อจากพระองค์ซึ่งเป็นบรรณธิการมาตั้งแต่ช่วงแรกตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2435 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของกองทัพสยาม

เมื่อพระสารสาสน์พลขันธ์ได้รับตำแหน่งเจ้ากรมยุทธศึกษาและบรรณธิการยุทธโกษา เขาก็ได้จัดการหนังสือยุทธโกษาในรูปแบบใหม่ไป ๆ พร้อมกับปรับเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนทหารในกรมยุทธศึกษา โดยรับเอาทั้ง ระเบียบแบบแผน องค์ความรู้ และกลยุทธ์ เพื่อยกระดับสถานภาพ และศักยภาพของการทหารในสยามให้เทียบเท่าแบบแผนกองทัพตะวันตก ดังที่กนกวรรณ เจริญได้สรุปลักษณะงานเขียนของพระสารสาสน์พลขันธ์ ไว้ว่า

ตำราวิชาทหาร ชาวต่างประเทศ และหัตถ์คดีของนายร้อยเอก เจริญ ในหนังสือยุทธโกษา ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 3,000 หน้า มีความพิเศษที่ผู้อ่านชาวสยามนิยมชมชอบ อันเป็นผลมาจากวิสัยทัศน์ในการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของวิทยาการตะวันตกเข้ากับอัตลักษณ์ของชาวสยาม ความรอบรู้ด้านภาษาและความสามารถในการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ไม่มีใครเทียบ ผู้อ่านหนังสือยุทธโกษา จึงได้สัมผัสประสบการณ์ทันสมัย แปลกใหม่ด้านการทหาร เป็นการรู้เท่าทันทางวิชาการ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ของกองทัพสมัยใหม่ เข้าใจกฎหมายนานาชาติ การศาล พงศาวดาร กลศึกการสงครามของตะวันตก เท่ากับเป็นการเสริมสร้างคุณภาพ รสนิยม ทักษะคดีให้นักอ่าน

สิ่งสำคัญที่สุดคือคุณภาพของหนังสือยุทธโกษา เป็นเครื่องหมายในทางสากลที่บอกความก้าวหน้าในคุณภาพทางความคิดของนายพล นายทหาร พลทหาร และนักเรียนทหารในกองทัพ สมาชิกหนังสือยุทธโกษา ตามบัญชีรายพระนามและนามสมาชิกที่ตีพิมพ์ในหนังสือ มีทั้งเจ้านาย พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ เสนาบดี ข้าราชการสำนัก ข้าราชการพลเรือนทั่วราชอาณาจักร ชาวต่างประเทศ ราชทูตสยาม และชาวสยามทั่วไป คือตัวบ่งชี้ระดับความน่าเชื่อถือและความพึง

พอใจในสาระวิทยาที่นายร้อยเอก เจริญ สรรพามาในฐานะ “เอดิเตอร์” และผู้เขียนหลัก⁹⁸

ด้วยความรู้ความสามารถที่ได้กล่าวมา พระสารสาสน์พลขันธ์จึงได้เป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งสยามสมาคม (The Siam Society) และยังคงดำรงตำแหน่งเป็นรองประธานสมาคมอีกด้วย โดยสยามสมาคมที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2447 นี้เป็นความร่วมมือของนักวิชาการไทยและต่างประเทศในการสร้างสมาคมเพื่อเป็นแหล่งพบปะ ประชุม และแลกเปลี่ยนความรู้ในกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันกับการดูแลสยามสมาคม รัชการทหาร และมิ่งงานเขียนให้กับ ยุทธโกษ พระสารสาสน์พลขันธ์ก็ยังดำเนินบทบาทนักเขียนและหนังสือพิมพ์ควบคู่ไปด้วย โดยเขาใช้นามปากกา Ausonius สำหรับบทความในหนังสือพิมพ์ Bangkok Times และนามปากกา Hesper ในหนังสือพิมพ์ Siam Free Press ไม่เพียงแต่มีงานเขียนอย่างต่อเนื่องในสยาม พระสารสาสน์พลขันธ์ยังคงมีผลงานในหนังสือพิมพ์และแวดวงวิชาการในอิตาลี อีกด้วย เช่น เขียนบทความลงใน Secolo d'Italia และ Illustrazione Italiana เป็นต้น

พระสารสาสน์พลขันธ์ได้รับความไว้วางใจจากราชสำนักสยามอย่างยิ่งทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะถือว่าเป็นผู้ชำนาญทั้งความรู้ความสามารถ รอบรู้ทั้งภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรม ของไทยและของตะวันตกอย่างดีเยี่ยม จนสามารถที่จะเชื่อมโยงสยามไปสู่ความเข้าใจอันเป็นสากลของนานาชาติ พระสารสาสน์พลขันธ์มีความสามารถในการเปรียบเทียบและเชื่อมโยงความคิดของไทยให้มีที่ทางในโลกตะวันตกอย่างเหมาะสม และยังมีความสามารถในการเขียนที่จะเสนอการตีความปรากฏการณ์และประวัติศาสตร์ในสยามแบบใหม่ ๆ ที่สามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสยามในสายตานานาชาติ ด้วยความสามารถอันโดดเด่นนี้เอง พระสารสาสน์พลขันธ์จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงแทนพระองค์ เพื่อเตรียมและดูแลงานนิทรรศการของสยามในงานระดับนานาชาติเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่สยาม ทั้งงานมหกรรมโลก ณ เมืองฮานอยในปี พ.ศ.

⁹⁸ Ibid.

2445 งานมหกรรมโลกฯ เมืองเซนต์หลุยส์ ในปี พ.ศ. 2447 และงานนิทรรศการในเมืองตุริน เพื่อฉลองการรวมชาติครบรอบ 50 ปีของอิตาลีในปี พ.ศ. 2454⁹⁹

3.2.4. On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions ของเยรีนีและจุดกำเนิดมาคิอาเวลลีเนียนในสยาม

ผู้วิจัยนำเสนอส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระสารสาสน์พลขันธ์หรือเยรีนีมาทั้งหมดก็เพื่อสนับสนุนสมมุติฐานของผู้วิจัยว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีน่าจะถูกนำเข้ามาในประเทศไทยผ่านชาวตะวันตกที่เข้ามารับราชการ เพราะจากการค้นงานในหอสมุดวชิรญาณก็ล้วนมีแต่งงานในกลุ่มอังกฤษเพราะได้รับอิทธิพล Pax Britannica ดังนั้นผู้วิจัยจึงเจาะจงไปที่ชาวอิตาเลียนเนื่องจากมีพื้นเพเดียวกันกับมาคิอาเวลลี และชาวอิตาเลียนที่ผู้เขียนคิดว่ามีพื้นเพเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีที่สุดและน่าจะมีความรู้ทางการเมืองการปกครองที่สุดและยังเป็นคนอิตาเลียนที่เข้ามาในสยามยุคแรกสุด ก็คือ พระสารสาสน์พลขันธ์ (ต่อจากนี้จะเรียกว่า เยรีนี) แต่เนื่องจากเยรีนี มีงานเขียนเป็นจำนวนมาก นับเพียงบทความในหนังสือยุทธโศภ ก็มีจำนวนมากกว่า 3,000 หน้า¹⁰⁰ อีกทั้งในดัชนีคำค้นท้ายเล่มของเขาเท่าที่มีอยู่ก็ไม่ปรากฏคำว่ามาคิอาเวลลีเลย ผู้เขียนจึงต้องเริ่มทำการสำรวจและจัดระบบงานเขียนของเขาทั้งหมด และลงมือตรวจสอบเพื่อหาหลักฐาน ซึ่งในที่สุดผู้เขียนก็พบหลักฐานการอ้าง คำว่า Machiavellian ครั้งแรกในประเทศไทยในงานเขียนชิ้นสำคัญของเยรีนีคือ On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารของสยามสมาคมฉบับแรกประจำปี พ.ศ. 2447¹⁰¹

งานเขียนเรื่อง On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions นั้นมีสาระสำคัญอยู่ที่การทำความเข้าใจสุภาษิตคำพังเพยของสยาม โดยลักษณะของงานนั้นเป็นงานสองภาษา มีทั้ง

⁹⁹ หนึ่งฤดี โหลผล, อาคารนิทรรศการสยาม ณ งานเอ็กซ์โปเมืองตุริน 2454. หน้า 40

¹⁰⁰ ผลงานชิ้นอื่นๆ ของเยรีนีที่น่าสนใจ เช่น พิไชยสงครามฮินดู (The Art of War, Military Organization, Weapons and Political Maxim of the Ancient Hindus), บทความต่างๆ ที่ลงในวารสาร Asiatic Quarterly Review, เช่น Trial by Ordeal in Siam and the Siamese Law of Ordeals (ว่าด้วยการตัดสินคดีความด้วยวิธีที่น่าลูยเพลิง)

¹⁰¹ Gerini, "On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions." p. 11-168, เข้าถึงจาก http://www.siam-society.org/pub_JSS/jss_index_1904-1910.html

ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย คำอธิบายทั้งหมดถูกเขียนด้วยภาษาอังกฤษ แต่ภาษาไทยจะเป็นเพียงตัวเขียนสุภาษิตคำพังเพยเท่านั้น งานชิ้นนี้มีความยาว 158 หน้า มีส่วนของเนื้อหาที่เป็นการวิเคราะห์ของเยรีนี 41 หน้า ส่วนที่เหลือเป็นเชิงอรรถที่ทำการแปลแปลอธิบายความสุภาษิตต่าง ๆ ของไทย เช่น สุภาษิตพระร่วง สุภาษิตอิศรญาณ รวมถึงสุภาษิตชาติใกล้เคียงกับสยามเช่น สุภาษิตมอญ เป็นต้น

เยรีนีเริ่มต้นงานเขียนของเขาว่า สุภาษิตคำพังเพยของสยามนั้นมีอยู่มากมายไม่แพ้ชาติอื่น และในความมากมายนั้นก็เต็มไปด้วย ความคิด ความเชื่อ และบุคลิกภาพของชาวสยาม เขาทำการสำรวจวรรณกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่มีงานเขียนอื่นใดก่อนหน้าเขาที่พยายามศึกษาสำรวจชาวสยามในประเด็นเหล่านี้มาก่อน หรืออาจกล่าวได้ว่าความรู้เกี่ยวกับสุภาษิตคำพังเพยในสยามนั้นยังไม่มีพื้นที่ในแวดวงการศึกษาตะวันตกเลย ดังนั้นในงานชิ้นนี้เยรีนีจึงต้องการสำรวจความคิดเรื่องสุภาษิตคำพังเพยอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มตั้งแต่ในระดับชีวิตประจำวันของผู้คนในสยาม โดยทั่วไปเพื่อหาแบบแผนความคิดวิถีชีวิตที่แท้จริงของกลุ่มคนที่เขาเรียกว่าชาวสยามผู้เป็นมิตร

102

เขาแสดงให้เห็นถึงจุดเชื่อมโยงระหว่างสุภาษิตคำพังเพยของสยามจำนวนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากต่างชาติเช่น อินเดีย ซึ่งเป็นแหล่งความคิดทางการเมืองของสยามดังได้กล่าวถึงไปแล้วใน ส่วนแรกของบทนี้ โดยปรากฏผ่านงานจำพวก นิติ ของศาสนาพราหมณ์ ปัญจตันตระ ชาดก รวมถึงงานเขียนอันเป็นที่นิยมของพุทธศาสนา แต่อีกส่วนหนึ่งเยรีนีอธิบายว่าสยามก็สร้างสุภาษิตคำพังเพยขึ้นมาด้วยปัญญาของตัวเอง ที่เป็นของติดปากในหมู่ชาวบ้านซึ่งแสดงถึงร่องรอยความฉลาดและอารมณือันมาแต่โบราณกาล

ในงานของเยรีนี เขาเสนอสมมุติฐานว่าสุภาษิตคำพังเพยอันเป็นของโบราณ มีความเก่าแก่ และสะท้อนความเป็นสยามแท้ ๆ ที่มีการใช้ทั่วกันไปทั้งประเทศทั้งในภาษาเขียนและภาษาพูดของคือ “สุภาษิตพระร่วง หรือ ปัญญติพระร่วง” ในการอธิบายถึงสุภาษิตพระร่วงนี้เองที่เยรีนีได้สอดแทรกแนวคิดยุค Risorgimento ที่เขาเติบโตมาในอิตาลีเข้ากับประวัติศาสตร์กรุงสุโขทัย โดย

¹⁰² Ibid. p.11-12.

การเน้นย้ำถึงลักษณะ การรวมชาติ (United) และความเป็นเอกภาพ อยู่ตลอดเวลา ดังที่เขาอธิบายภูมิหลังของสุภาสิตพระร่วงว่า

“ชาติ (สยาม) เรื่องอำนาจขึ้นมาจากการเป็นเพียงรัฐที่มีสถานะทาสจนกลายเป็นรัฐที่มีอิสระโดยสมบูรณ์ และด้วยโชคชะตาอันดีอย่างไม่อาจจะคาดฝันได้ สยามได้ตระหนักถึงความคิดและความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ของตน อีกทั้งด้วยความบังเอิญที่กัมพูชาเจ้านายเก่าแก่ของตนก็แหลกละเอียดลงเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยจนไม่อาจกลับมามีอำนาจได้ดังเดิมตลอดกาล ส่วนศัตรูอื่น ๆ นั้นก็ล้วนถูกถ่วงดุลอำนาจไว้อย่างเหมาะสมเจาะ ทุกสิ่งทุกอย่างอันยืนยันถึงสถานะที่ถูกครอบงำตั้งแต่อดีตและปัจจุบันจึงถูกปลดปล่อยออก ทั้ง ภาษา การเขียน วรรณกรรม เพื่อจัดร่องรอยความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์การเมืองอันไม่พึงปรารถนา¹⁰³

ลักษณะการบรรยายของเขรินีดังกล่าวนับว่าเป็นเรื่องแปลกใหม่ในการอธิบายประวัติศาสตร์สยาม ทั้งการอธิบายการปรากฏของรัฐสยามผ่าน “โชคชะตาอันดี” ที่ทำให้สยามสามารถมีอิสรภาพและทำลายศัตรูของสยามลง ความอธิบายนี้สอดคล้องกับกับคำอธิบายเรื่อง โชคชะตา (Fortuna) ในคำสอนของ มาคิอาเวลลีที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง *The Prince* บทที่ 7 ว่าด้วยรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองรัฐใหม่ ซึ่งได้มาโดยกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา และบทที่ 25 เทพแห่งโชคชะตา สามารถทำอะไรได้มากแค่ไหนในกิจการของมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้นเขรินียังอธิบายถึงการรักษารัฐที่เพิ่งสร้างมาได้ใหม่ หรือ “สุโขทัย” ด้วยกร ก้าจัดรูปแบบของอำนาจที่เคยครองจำอยู่แต่เดิม ทั้งภาษา งานเขียน และวรรณกรรม อันเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงของรัฐที่ได้มาใหม่ตามแบบฉบับ *The Prince* และยังสอดคล้องกับแนวนโยบายของอิตาลีในยุค Risorgimento ในการปลดแอกอิตาลีออกจากมหาอำนาจออสเตรีย จนคล้ายกับว่า ประวัติศาสตร์สุโขทัยในการประกาศอิสรภาพที่อธิบายด้วย สุภาสิตพระร่วง ถูกวางทับลงบนประวัติศาสตร์อิตาลีที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของ *The Prince* บทที่ 26 ที่ว่าด้วยคำแนะนำให้ยึดอิตาลีและกอบกู้เสรีภาพของอิตาลีจากพวกป่าเถื่อน ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

ข้าพเจ้ามีแนวโน้มที่จะเชื่อว่า “สุภาสิตพระร่วง” คือผลผลิตของยุคสมัยอย่างแท้จริง ในฐานะที่หลักการดังกล่าวคือหลักจริยธรรมของชาติที่เพิ่งเกิดขึ้นอีกครั้ง (the ethical code of the re-born nation)¹⁰⁴

¹⁰³ Ibid. p. 15.

¹⁰⁴ Ibid. p. 16.

ด้วยเหตุที่เยรีนีพิจารณาสุภาสิตพระร่วงในฐานะ “หลักจริยธรรมของชาติที่เพิ่งเกิดขึ้นอีกครั้ง (the ethical Code of the re-born nation)” ทำให้ในส่วนของสรุปลักษณ์สุภาสิตพระร่วง เยรีนีเลือกที่จัดระเบียบหัวข้อและเรียงลำดับประเด็นใหม่ ตามที่เขาเห็นสมควรมากกว่ายึดโครงสร้างเดิม¹⁰⁵ โดยเขาได้เพิ่มหมวดของความสุ่มรอบคอบ (Prudence) การเมืองและการทูตแบบฉลาดแกมโกง (polity and diplomatic cunning)¹⁰⁶ ซึ่งเติมไปด้วยคำสอนที่มีกลิ่นอายของมาคิอาเวลเลียนเข้าไปด้วย โดยในระหว่างการนำเสนอสุภาสิตแต่ละหมวดนั้นก็จะมี การเปรียบเทียบกับสุภาสิตคำพังเพยอิตาเลียน โรมัน¹⁰⁷ และนักคิดคนสำคัญ ๆ ด้วย เช่น ซีเซโร¹⁰⁸ ไสกราตีส¹⁰⁹ เป็นต้น การเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นไปดังที่เขาอธิบายขยายความในส่วนของคุณลักษณะเฉพาะของสุภาสิตสยามว่าสุภาสิตคำพังเพยสยามนั้นมีลักษณะที่สามารถเปรียบได้กับความคิดของยุโรปยุคคลาสสิกเพราะมีลักษณะคล้ายกันและมาจากรากเหง้าเดียวกันดังที่เขากล่าวไว้ว่า “Siamese thought runs much in the same grooves as our own”¹¹⁰ ซึ่งลักษณะความคล้ายคลึงดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าคือ ความเป็นปัญญาปฏิบัติ (Practical) – มากกว่าคำสอนทางจริยธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับคำสอนทางศาสนาพุทธทั่ว ๆ ไป แต่กระนั้นสุภาสิตของสยามก็ไม่ได้มีความใจแจ้งที่จะแสดงถึงความโหดเหี้ยมโดยตรง เมื่อเปรียบเทียบกับสุภาสิตเดียวกันของชาติอื่น ๆ¹¹¹ หรืออาจกล่าวได้ว่าสุภาสิตของสยามมีชั้นเชิงที่จะกลบซ่อนความโหดเหี้ยมไว้มากกว่า (less vulgar) ด้วยการใช้อุปมาต่าง ๆ ในการสื่อความและในบรรดาการอธิบายเทียบเคียงสุภาสิตที่เยรีนียกมานี้เอง ที่คำว่า “มาคิอาเวลเลียน” (Machiavellian) ปรากฏขึ้นแรกในงานเขียนของไทย

เยรีนีเลือกใช้คำว่า “มาคิอาเวลเลียน” (Machiavellian) เพื่ออธิบายสุภาสิตคำพังเพยชุดหนึ่งซึ่งมีที่มาจากประวัติศาสตร์ สุภาสิตคำพังเพยดังกล่าวก็คือ “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” (เยรีนีใช้ตัวอักษรภาษาไทยเขียนเป็นคำสุภาสิตกำกับคำอธิบายที่เป็นภาษาอังกฤษ – โดยผู้เขียน) ดังที่เขาบรรยายว่า

ในบรรดาสุภาสิตที่กลายเป็นประวัติศาสตร์นั้นมีคำสอนหนึ่งที่เป็นคติแบบมาคิอาเวลเลียนอย่างชัดเจน (Machiavellian adage) :

¹⁰⁵ Ibid. p. 19.

¹⁰⁶ Ibid. p. 21.

¹⁰⁷ Ibid. p. 18.

¹⁰⁸ Ibid. p. 20.

¹⁰⁹ Ibid. p. 32.

¹¹⁰ Ibid. p. 17.

¹¹¹ Ibid. p. 22.

“ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ผ่าพ้ออย่าไว้ลูก”

เราพบคำสอนดั้งเดิมนี้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาของปฐมกษัตริย์ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ปัจจุบัน โดยใช้เพื่อสนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองเพื่อกำจัดบุตรพระเจ้าตาก เพราะการที่พระองค์ตัดสินพระทัยปล่อยหลงเหลือไว้จะเป็นภัยในภายหลัง แน่หนอนว่าคำสอนที่เคร่งครัดนี้ดูจะไม่รี้นหูและไม่น่าทำตาม แต่เมื่อเวลาผ่านไปบุตรพระเจ้าตากก็ได้เข้าร่วมกับกลุ่มกบฏกับบรรดาผู้สมรู้ร่วมคิดคนอื่น ๆ และทำการต่อต้านพระราชอำนาจ ท้ายที่สุดก็ต้องลงเอยด้วยการถูกประหารเช่นเดิม¹¹²

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เยเรนียกมาประกอบคำอธิบายดังกล่าว สุภาษิต “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ผ่าพ้ออย่าไว้ลูก” เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2325 ช่วงปลายกรุงธนบุรีต่อมาถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงถูกพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสำเร็จโทษ แต่ด้วยพระเจ้ากรุงธนบุรีมีบุตรคนหนึ่งคือ เจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์ อันเกิดจาก เจ้าฟ้าฉิมใหญ่ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงอาลัยในหลานคนโตของตน เจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์จึงทรงรอดพ้นจากการประหาร ดังปรากฏพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังฯ เสด็จลงมาเฝ้า กราบทูลว่าบรรดาบุตรชายน้อย ๆ ของเจ้าตากสิน จะขอรับพระราชทานเอาใส่เรือไปลงน้ำเสียให้สิ้น คำบุราณกล่าวไว้ ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ผ่าพ้ออย่าไว้ลูก ซึ่งจะเลี้ยงไว้ค้นหาประโยชน์ไม่ จะเป็นเสียหน่อมต่อไปภายหลัง สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระอาลัยอยู่ในเจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์ พระราชนัดดา จึงดำรัสแก่สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าขอชีวิตไว้ทั้งสิ้น¹¹³

จากพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา แสดงให้เห็นว่า กรมพระราชวังบวรฯ ตระหนักในคำสอนที่เยเรนีเรียกว่าลักษณะแบบมาคิอาเวลเลียนอย่างชัดเจน ดังที่พระองค์ทรงเตือน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกว่า การที่ทรงละเว้นเจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์เพราะเป็นหลานคนโตเอาไว้ไม่มีประโยชน์อีกทั้งจะนำภัยมาในภายหลัง อีกทั้งลักษณะการอ้างของกรม

¹¹² Ibid. p.24.

¹¹³ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา, (กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2516). หน้า 460.

พระราชวังบวรฯ เป็นการกล่าวว่คำสอน “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” นี้เป็น “คำโบราณ” ซึ่งย่อมาหมายความว่า พฤติการณ์ของชนชั้นนำสยามแต่โบราณล้วนอยู่ในจารีตแบบมาคิอาเวลเลียนดังที่ชาวตะวันตกคนก่อน ๆ ที่เข้ามาในสยามได้เคยอธิบายไว้

อย่างไรก็ดีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มิได้ยึดตาม “คำโบราณ” ดังกล่าว ข้ำภายหลังพระองค์ยังพระราชทานนามใหม่แก่เจ้าฟ้าสุพันธุ์วงศ์ เป็น เจ้าฟ้าอภัยธิเบศร์ ต่อมาปี พ.ศ. 2349 ก็ได้เลื่อนชั้นเป็นกรมขุนกษัตราธิบดี อีกทั้งโปรดเกล้าพระราชทานวังถนนหน้าพระลาน ด้านตะวันตก ซึ่งเรียกว่า “วังท่าพระ” เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2352 เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จสวรรคตได้ 3 วัน กรมขุนกษัตราธิบดี ได้วางแผนกับขุนนางจำนวนหนึ่งคิดก่อกบฏแย่งชิงราชสมบัติ ครั้นได้สวนจนได้ความเป็นจริงแล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดให้สำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์ที่วัดปฐมคงคา

3.2.5. แนวทางการตีความมาคิอาเวลเลียนในฐานะสิ่งจำเป็นเพื่อความมั่นคงของรัฐ: บทบาทความเป็นมาคิอาเวลลีแห่งราชสำนักสยามของเยรีนี

การเลือกเหตุการณ์กบฏกรมขุนกษัตราธิบดี มานำเสนอพร้อม ๆ กับคำอธิบาย “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” สะท้อนให้เห็นความชาญฉลาดของเยรีนี อันที่จริงเยรีนีไม่ได้ต่างกับชาวตะวันตกคนอื่น ๆ ที่มองผู้ปกครองสยามเป็นคนโหดเหี้ยมยึดหลักการแบบมาคิอาเวลเลียน หากแต่ว่าเยรีนีเขียนงานชิ้นนี้ในฐานะข้าราชการในราชสำนักสยาม เขาจึงเลือกที่จะนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองสยามและคติมาคิอาเวลเลียนในมิติที่ต่างออกไป นั่นคือเขาเลือกที่จะเขียนถึงมันด้วยกลยุทธ์แบบขอได้แย่งเชิงปฏิเสธ (negative argument) อันเป็นกลวิธีที่ใช้โดยทั่วไปในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี

ถึงแม้ในประวัติศาสตร์จะมีตัวอย่างจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าผู้ปกครองสยามยึดหลักการ “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” ดังที่วันวลิตอธิบายพระเจ้าปราสาททอง หรือนักบวชฝรั่งเสสอธิบายพระนารายณ์ แต่เยรีนีไม่ได้เลือกตัวอย่างเหล่านั้นมาอธิบายสุภาษิตคำพังเพยนี้ เขากลับเลือกตัวอย่างของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่ไม่เชื่อคำโบราณและไม่ปฏิบัติตามหลักการ “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” เพราะพระองค์มีความเมตตาสงสารต่อหลาน

เยรินี่จึงใจแสดงให้เห็นว่าองค์ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีที่ตนรับใช้นั้นมีความเมตตา กรุณา มิได้โหดเหี้ยมเหมือนกษัตริย์สยามคนอื่น ๆ ที่ยึดหลักแบบมาคิอาเวลเลียนโดยเคร่งครัด แต่ เยรินี่ก็แสดงให้เห็นต่อไปว่าความเมตตาไม่ได้สร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นแก่รัฐโดยตลอด เพราะ เมื่อเวลาและสถานการณ์เปลี่ยนไป เมื่อสิ้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสียแล้ว คนที่ พระองค์ไว้ชีวิตก็พร้อมจะกบฏยึดอำนาจอันนำมาสู่การประหารชีวิตเฉกเช่นที่ได้ละโทษไว้

การตีความของเยรินี่ในครั้งนี้เป็นทั้งการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่กษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ว่ามีเมตตาหาได้มีพระอุปนิสัยโหดเหี้ยมโดยธรรมชาติเหมือนกษัตริย์อยุธยา อีกทั้งยังเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่คติแบบมาคิอาเวลเลียน ด้วยการนำเสนอว่า ความเมตตาของกษัตริย์มีอาจ ถำรงรัฐไว้ได้ยืนยาวนาน และด้วยความจำเป็นที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งความสงบของอาณาจักร พระองค์ก็จำเป็นจะต้องใช้วิธีการอันโหดเหี้ยมแบบมาคิอาเวลเลียน การตีความมาคิอาเวลลีของเยรินี่ครั้งนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญมากในการเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างความชอบธรรมในการดำเนิน นโยบายแบบมาคิอาเวลเลียนของสยามในเวลาต่อมา โดยเฉพาะที่เขาอธิบายการทำความเข้าใจ สุภาสิตเช่นนี้ว่าเป็นการเข้าไปถึงความคิดจิตใจของชาวสยามเสียยิ่งกว่าการคาดเดาเพื่อทำความเข้าใจในแง่มุมมองปรัชญา (philosophical speculations) เสียอีก¹¹⁴

สิ่งหนึ่งที่เราควรศึกษาต่อไปเกี่ยวกับเยรินี่ นั่นคือเยรินี่มองตนเองอย่างไรในสยาม และเยรินี่มองสยามอย่างไร สมมุติฐานหนึ่งต่อการพิจารณาบทบาทของเยรินี่นั่นคือ เยรินี่ไม่เพียงนำเสนอ คำสอนของมาคิอาเวลลี แต่ตัวเยรินี่เองยังมองว่าตนเป็นเสมือนมาคิอาเวลลีของเจ้าผู้ปกครอง สยามอีกด้วย เขาพยายามนำเสนอข้อคิดทางการเมืองและการทหารจำนวนมากให้แก่เจ้า ผู้ปกครองสยามด้วยหวังจะให้สยามมีความก้าวหน้าและมั่นคงทัดเทียมนานาอารยะประเทศเฉก เช่นที่มาคิอาเวลลีให้คำปรึกษาคณะรัฐบาลแห่งฟลอเรนซ์ และเพื่อสนับสนุนสมมุติฐานดังกล่าว เราอาจพิจารณาเพิ่มเติมได้จากประวัติการรับราชการของเยรินี่ เยรินี่เริ่มต้นรับราชการเป็นทหาร แต่ก็มีบทบาททางการเมืองการปกครองด้วยการตามเสด็จ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ไปจัดการความวุ่นวายในภาคเหนือของสยามเป็นเวลานาน ในคราวนั้น เขาได้เกี่ยวพันกับเหตุการณ์วุ่นวายหลายคราว ก่อนจะกลับมารับราชการอีกครั้งในฐานะครูฝึก

¹¹⁴ "On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions." p. 51

ทหารของสยาม และได้เลื่อนขั้นเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาคนแรก ประวัติการเดินทางที่หลากหลายเหล่านี้แม้เป็นเรื่องทำทนายแต่ก็เต็มเปี่ยมไปด้วยประสบการณ์ คล้ายคลึงกับภารกิจทางด้านการทูตในช่วงต้นชีวิตราชการของมาคิอาเวลลี

แม้ในทางส่วนตัวเยรีนีกีก็เป็นคนที่ใช้ชีวิตอย่างลึกลับซับซ้อนไม่แพ้มาคิอาเวลลี เขาหลบหลีกผู้คนและนำเสนอตัวเองด้วยชื่อที่แตกต่างกันดังที่ มีผู้กล่าวว่า “เยรีนีกีทำตัวเป็นปริศนาเหมือนกับเกมต่างๆที่เขาชอบเล่น เขาใช้นามปากกาต่างๆกันในหลายๆที่”¹¹⁵ เยรีนีกียังแสดงความคลั่งกับมาคิอาเวลลีในอีกประเด็นหนึ่งนั่นคือการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับในวิวาทะ โลกโบราณและโลกสมัยใหม่ (ancient and modern) เยรีนีกีแสดงออกหลายครั้งในงานของเขาเกี่ยวกับประวัติอันยาวนานของสยามและเขาต้องการให้สยามฟื้นฟูตนเองให้ยิ่งใหญ่เฉกเช่นในอดีต เฉกเช่นที่อิตาลีสามารถกำเนิดขึ้นใหม่เป็นโรมอีกครั้งหนึ่งในยุค *Risorgimento* ตามคติของมาคิอาเวลลี นอกจากนี้เยรีนีกียังมีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญายุคโบราณ ดังปรากฏผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งของเขาที่ชื่อว่า *Ptolemy's Geography* ในหนังสือเล่มนี้เยรีนีกีพยายามเชิดชูภูมิปัญญาโบราณของ *Ptolemy* ด้วยการเสนอว่า แผนที่ต่างๆที่ *โทเลมี* ได้วางรากฐานเอาไว้ล้วนสามารถเข้าใจและพิสูจน์ได้ด้วยหลักการวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ถึงแม้งานชิ้นนี้จะเป็นที่วิจารณ์อย่างมาก แต่ก็ขบขันให้เห็นความคล้ายคลึงระหว่างมาคิอาเวลลีและเยรีนีกีมากยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในอีกแง่หนึ่งของการเป็นมาคิอาเวลลีแห่งสยามของเยรีนีกี คือการนำเสนอ *On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions* ผ่านวารสารของสยามสมาคมฯ ที่เต็มไปด้วยชนชั้นนำของสยามทั้งชาวไทยและชาวตะวันตกที่ล้วนแต่มีหน้าที่อยู่ในราชสำนัก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนบทบาทที่ปรึกษาของเยรีนีกี(ผู้ซึ่งในขณะนั้นเป็นรองเลขาธิการสยามสมาคมฯ) ดังที่ อวยพร เกิดช่วย ที่ปรึกษาอาวุโส อดีตผู้จัดการสยามสมาคมฯ ได้กล่าวถึงลักษณะของสยามสมาคมว่า

**เดิมทีเดิยวคงประสงค์ที่จะนั่งพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน แต่ช่วงเวลา
นั้นยังไม่มีหนังสืออะไรมากนัก ถึงมีก็มีแต่ภาษาไทย ภาษาบาลี ซึ่งก็ยากต่อการ**

¹¹⁵ สยามคมไทย-อิตาลี, ชาวอิตาลีในราชสำนักสยาม(กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2539). หน้า 24.

อ่านก็เลยมีความคิดกันว่าจะทำอย่างไรให้สถานที่นี้เป็นแหล่งรวบรวมเลือกสรร และสนทนากัน¹¹⁶

เมื่อพิจารณาว่าในเวลานั้นสยามยังไม่มีมหาวิทยาลัย ไม่มีหอสมุดแห่งชาติ จะมีก็แต่เพียง หอสมุด วชิรญาณ การนำเสนอการตีความคติมาคิอาเวลเลียนและเจ้านายสยามในมิติใหม่ของ เยรินี่ก็นับได้ว่าเป็นการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองกับชนชั้นนำสยามที่มีประสิทธิภาพที่สุด และ อาจกล่าวได้ว่า การกล่าวถึงคติแบบมาคิอาเวลเลียนที่เริ่มต้นตีความเทียบเคียงกับตัวอย่างใน สยามและให้ความชอบธรรมในนามของความจำเป็นและการเผยแพร่คตินั้นสู่ชนชั้นนำสยามผ่าน สยามสมาคมฯของเยรินี่ในครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นจุดแรกของการตีความมาคิอาเวลลีอย่างเป็นทางการ ผ่านงานเขียนในสังคมไทย

ยิ่งกว่านั้นแนวทางการตีความนโยบายแบบมาคิอาเวลเลียนในแง่ความจำเป็นไม่ได้จำกัด อยู่เพียงใน On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions ของเยรินี่ หากแต่มันยังผูกติด กับเยรินี่ในงานเขียนชิ้นอื่นๆด้วย เช่น งานที่เก่ากว่าอย่าง พิชัยสงครามอินดูโบราณ ซึ่งเขาเขียน เพื่อสนองพระเดชพระคุณ ในคราวที่เข้ามารับราชการได้สิบกว่าปีใน พ.ศ. 2430 ในอีกทางหนึ่ง ผู้วิจัยก็สันนิษฐานว่า พิชัยสงครามอินดูโบราณ ก็ดูเหมือนจะเป็นคำอุทิศของเยรินี่ เจกเช่นที่มาคิ อาเวลลีเขียนไว้ในส่วนแรกของ *The Prince* เพื่อฝากเนื้อฝากตัวเข้ากับราชสำนักอีกด้วย งานเขียน ชิ้นนี้แม้จะไม่มีอะไรแปลกใหม่เนื่องจากเป็นงานแปลตำราพิชัยสงครามจากฉบับภาษาฮินดู แต่เขาก็ได้เริ่มอธิบายให้เห็นถึงการไม่จำเป็นต้องยึดหลักศีลธรรม เช่น เมื่ออยู่ในคราวสงครามและการ ปกครองดังที่เขากล่าวว่า

ถึงแม้ว่าจะต้องกระทำสัมพันธมิตรพระราชไมตรีกับผู้ครองแผ่นดินที่ไม่ สมควรอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี เมื่อได้ชัยชนะศึกสำเร็จพระราชประสงค์แล้วจะ ทำลายล้างผลาญผู้ปกครองแผ่นดินที่ไม่สมควรนั้นเสียก็ได้¹¹⁷

¹¹⁶ "สยามสมาคมฯ" คลังความรู้...อนุรักษมรดกไทย, เติลินิวส์ (กรอบบ่าย), ฉบับวันที่ 30 พฤศจิกายน 2552.

¹¹⁷ ร้อยเอก ยี.อี. เยรินี่ (พันเอก พระสารสาสน์พลชั้นท์), พิชัยสงครามอินดูโบราณและตำราพิชัยสงครามค้ำกลอน (นนทบุรี: ศรีปัญญา, 2548). หน้า 131.

การถอดความคำสอนดังกล่าวของเยรีนีอุสจะสอดคล้อง กับ *The Prince* บทที่ 18 ที่ว่าด้วยในแบบวิธีการใดที่เจ้าผู้ปกครองควรจะรักษาข้อตกลง ที่แนะนำอย่างเดียวกันว่าผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องรักษาสัญญาใด ๆ กับผู้อื่น โดยเฉพาะหากการตรึงมัดลัทธิ นั้นเป็นไปด้วยความจำเป็นหรือเพื่อผลประโยชน์แห่งรัฐ ในแง่นี้ก็คล้ายกับว่า เยรีนีอุสกำลังทำหน้าที่ปรึกษาแบบมาคิอาเวลลีในการสร้างความชอบธรรมให้กับความพยายามทั้งหลายที่เกิดขึ้นของสยามในช่วงเวลาแห่งการล่าอาณานิคม ยิ่งไปกว่านั้นทางการตีความนโยบายแบบมาคิอาเวลลีในแง่ความจำเป็นยังติดตามเยรีนีอุสไปในวารสารยุทธโกษ วารสารที่เขาดำรงตำแหน่งบรรณาธิการและผู้หาเรื่องพิมพ์อีกด้วย และวารสารยุทธโกษนี้เองที่ทำหน้าที่ดัดแปลงและนำเสนอคติแบบมาคิอาเวลลีและปลุกฝังไปในกองทัพไทยในเวลาต่อมา

โดยสรุปเราอาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่เข้ามารับราชการในสยามนั้น มีจุดเริ่มต้นจากการที่สยามต้องการเปลี่ยนตัวเองให้ประเทศสมัยใหม่ และต้องการเปิดรับองค์ความรู้จากตะวันตก การแสวงงองค์ความรู้ของชนชั้นนำสยามจากตะวันตกเป็นไปอย่างแข็งขัน ดังพบว่ามีงานเขียนภาษาอังกฤษอยู่ในหอสมุดวชิรญาณเป็นจำนวนมาก แต่ด้วยสยามกำลังมีข้อพิพาทกับอังกฤษและต้องการหาทางเลือกอื่น ๆ ให้พ้นจากการครอบงำของอังกฤษ อิตาลีที่ไม่ได้มุ่งหาอาณานิคมในทวีปเอเชียดูจะเป็นคำตอบหนึ่งสำหรับสยาม ความสัมพันธ์ระหว่างอิตาลีกับสยามเพิ่มขึ้นตามลำดับ และสยามก็ไว้วางใจในองค์ความรู้และความรู้ความสามารถของชาวอิตาลีจนถึงขั้นตั้งชาวอิตาลีคนหนึ่ง ซึ่งมีชื่อว่าเยรีนีอุส เป็น เจ้ากรมยุทธศึกษาคนแรกของประเทศ ทำหน้าที่อำนวยการศึกษาของทหารทั่วทั้งราชอาณาจักร เยรีนีอุสนี้เกิดและเติบโตมาในช่วงที่แนวคิด *Risorgimento* เบ่งบานไปทั่วยุโรป เหล่านักคิดและวีรบุรุษคนสำคัญต่างกล่าวถึงแนวคิดการรวมชาติและอิสรภาพที่ได้เริ่มไว้โดยมาคิอาเวลลีได้งานเรื่อง *The Prince* ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกที่เมื่อเยรีนีอุสบรรยายถึงกรุงสุโขทัยจึงเต็มไปด้วยคำว่า การรวมชาติ ปลดปล่อย และเป็นอิสรภาพ การทาบทัพสยามลงไปประวัติศาสตร์อิตาลี และการวางตัวเขาเองลงไปบนแนวทางของมาคิอาเวลลี เด่นชัดในงานที่เขาเขียนเกี่ยวกับสุภาภิตไทย เขาอธิบาย “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” ว่าเป็นคติแบบมาคิอาเวลลี แต่กระนั้นก็เลือกตัวอย่างที่ผู้ปกครองสยามเลือกที่จะเมตตาไม่ใช้มาตรการโหดเหี้ยม และชี้ให้เห็นว่าเมื่อเวลาและ

สถานการณ์เปลี่ยน คนผู้ได้รับการไว้ชีวิตก็จะกลับมาทำลายความมั่นคงอีก ดังนั้นวิธีการที่รุนแรงแบบมาคิอาเวลลีนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยการทำเช่นนี้เอง เยรีนิจึงได้ทั้งเทิดพระเกียรติกษัตริย์สยามพร้อม ๆ กับเสนอการตีความนโยบายแบบมาคิอาเวลลีในแง่ความจำเป็น การตีความของเขาได้แพร่หลายไปสู่ชนชั้นนำผ่านการตีพิมพ์ในวารสารของสยามสมาคมฉบับที่ 1 และยังเผยแพร่ไปสู่ข้าราชการทหารในฐานะที่เขาดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนนายร้อยทหาร เจ้ากรมยุทธศึกษา และบรรณาธิการวารสารยุทธโกษ จึงอาจกล่าวได้ว่าอย่างก้าวแรกของลัทธิมาคิอาเวลลีในประเทศไทย ได้เริ่มต้นขึ้นด้วยชาวอิตาเลียนผู้มารับราชการทหารในสยามที่มีนามว่า เยรีนิจึงเอง

3.2.6. มาคิอาเวลลีกับเจ้ากรมยุทธศึกษา: จากพระสารศาสตร์พลขันธ์ (เยรีนิจึง) ถึง สมเด็จฯ เจ้าฟ้าจักรพงษ์

ในส่วนก่อนหน้านี้ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดของมาคิอาเวลลีเริ่มเข้ามาสู่สยามโดย พระสารศาสตร์พลขันธ์ (เยรีนิจึง) และโดยเฉพาะในฐานะที่เขาดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนนายร้อยทหารบก เจ้ากรมยุทธศึกษา และบรรณาธิการ วารสารยุทธโกษ แนวความคิดของมาคิอาเวลลีก็คงได้ส่งผ่านไปสู่ลูกศิษย์ และ ผู้ใต้บังคับบัญชา จนอาจกล่าวได้ว่ามาคิอาเวลลีได้เริ่มต้นในสยามผ่านกองทัพประจำการของสยามที่เพิ่งเริ่มสร้างขึ้นได้ไม่นานโดยมี เยรีนิจึง เป็นผู้ฝึกสอนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่คำถามต่อไปของผู้วิจัยว่าภายหลังจากเยรีนิจึงพ้นจากตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนนายร้อยทหารบก และ เจ้ากรมยุทธศึกษาแล้ว แนวคิดของมาคิอาเวลลีได้รับการสานต่อในวงการทหารหรือไม่ และมีใครเป็นผู้สานต่อแนวคิดดังกล่าว

สำหรับการตอบคำถามข้างต้น เราสมควรพิจารณาว่าใครเป็นผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญในการศึกษาของทหารสยามต่อจากเยรีนิจึง จากหลักฐานพบว่าภายหลังจากเยรีนิจึงได้รับการอนุญาตให้ลาออกจากตำแหน่งด้วยปัญหาสุขภาพ เพื่อเดินทางกลับไปรักษาตัวที่อิตาลี ตามคำสั่งที่ 425/11956 ลงวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2449¹¹⁸ ผู้ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยทหารบกและเจ้ากรม

¹¹⁸ ทำเนียบเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก, กรมยุทธศึกษาทหารบก <http://www.atc-rta.com/opresident.htm>

ยุทธศึกษาเป็นลำดับต่อไป เพื่อสานงานต่อจากที่เยรีนีได้วางรากฐานเอาไว้ก็คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ (พ.ศ. 2426 - 2463) (ต่อไปนี้จะเรียกว่า เจ้าฟ้าจักรพงษ์และอาจพบการอ้างชื่อในเอกสารบางชิ้นว่า “เล็ก” อันเป็นอีกพระนามหนึ่งของพระองค์) ทรงประสูติในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2426 ทรงเป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงเป็นสมเด็จพระอนุชา ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้รับการศึกษาเบื้องต้นในประเทศไทยและในประเทศอังกฤษ ก่อนเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนายร้อยมหาดเล็กของรัสเซียตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 แห่งรัสเซีย เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจึงทรงกลับเข้ามารับราชการในกองทัพสยาม โดยเป็นผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพร้อมกับการเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษา และเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ พระองค์ก็ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นรัชทายาท

ถึงแม้เจ้าฟ้าจักรพงษ์จะจบการศึกษาจากประเทศรัสเซีย แต่พระองค์ก็มีความสนใจในวัฒนธรรมอิตาลีเป็นอย่างมาก ทั้งวังปารุสกวัน และ วังจักรพงษ์ ต่างก็เป็นศิลปะอิตาลีเลียน โดยเฉพาะวังจักรพงษ์ หรือวังท่าเตียน ที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2450 ทันทันที่พระองค์รับตำแหน่งต่อจากเยรีนี โดยมีพระประสงค์จะสร้างเป็นที่ประทับส่วนพระองค์ และทรงเป็นผู้ริเริ่มก่อสร้างเอง โดยกำหนดให้เป็นวิลล่าแบบอิตาลี ส่วนวังปารุสกวันนั้นก็ได้รับการออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลีเลียน ชื่อมาริโอ ตามานโญ ที่เข้ามารับราชการในกรมโยธาธิการพร้อมกับ เยรีนี อดีตเจ้ากรมยุทธศึกษาที่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ทรงรับตำแหน่งแทน ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยยังพบหลักฐานอีกว่า ครอบครัวของเจ้าฟ้าจักรพงษ์มีความสนิทสนมกับชาวอิตาลีในสยามเป็นอย่างดี ดังที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์บรรยายไว้ใน *เกิดวังปารุสกวัน* ว่า **“แม่มีเพื่อนดีที่ซื่อสัตย์ต่อกันมากในอิตาลี คือสุภาพสตรีชื่อ โคลติลด์ เคยเป็นน้องสาวของทูตอิตาลีที่เมืองไทย แม่ได้เคยรู้จักคุ้นกันมาอย่างดี”**¹¹⁹ ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างเจ้าฟ้าจักรพงษ์กับอิตาลีไม่เพียงเป็นเรื่องในครอบครัว หากแต่ยังเป็นเรื่องที่เปิดเผยโดยทั่วไป ดังที่ได้รับการยืนยันในบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

¹¹⁹ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, *เกิดวังปารุสกวัน ฉบับสมบูรณ์* : สมัยบูรณาญาสิทธิราชย์และสมัยประชาธิปไตย. หน้า 215.

เจ้าอยู่หัวความว่า “ในสมัยนั้นน้องชายเล็กเธอคุมฝรั่งมากอยู่ เพราะนอกจากการที่เธอมีเมียเป็นฝรั่ง ยังมีหน้าข้าชอบพอสสนิทสนมอยู่มากกับนางสาวซิคโคติโคลา น้องสาวอัครราชทูตอิตาลี”¹²⁰ จากความนิยมชมชอบอิตาลีเป็นพิเศษของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ในหลักฐานปฐมภูมิที่ผู้วิจัยได้ยกมานั้น ทำให้เราอาจอนุมานได้ว่าสาเหตุหนึ่งของความใกล้ชิดกับชาวอิตาเลียนของเจ้าฟ้าจักรพงษ์เป็นเพราะพระองค์รับตำแหน่งต่อจากเยรีนีนาถทหารชาวอิตาเลียนที่มีบทบาทอย่างมากในการตั้งชุมชนชาวอิตาเลียนในประเทศไทยดังปรากฏในหนังสือ *ชาวอิตาเลียนในราชสำนักไทย (140 ปี ความสัมพันธ์ไทยอิตาเลียน) ความว่า*

*เยรีนีคือผู้เปิดยุคของการเข้ามาทำงานและตั้งหลักแหล่งในเมืองไทยของศิลปินชาวอิตาเลียน... หากปราศจากชื่อเสียงและอำนาจของนายทหารจากโรงเรียนนายร้อยแห่งเมโดนา ผู้สวมแว่นตานิบบจุมุกและไว้หนวดเคราแบบพระเจ้าอุมแบร์โตผู้นี้แล้วไซ้ไร ก็คงไม่เกิดชุมชนศิลปินอิตาเลียนอันน่าทึ่งในสยามประเทศนี้ได้อย่างแน่นอน*¹²¹

ไม่เพียงความสนิทสนมกับชาวอิตาเลียนในสยามที่เป็นการสืบทอดมาจากเยรีนี นอกจากนั้นเจ้าฟ้าจักรพงษ์ยังมีความสัมพันธ์กับประเทศอิตาลีอย่างแนบแน่นผ่านภารกิจทางการทูต เพราะพระองค์ได้รับการแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งมีความสนิทสนมกับพระเจ้าอุมแบร์โต ให้เป็นผู้แทนพระองค์ไปในงานพระศพของกษัตริย์อิตาลีอีกด้วย ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขา ว่า

อนึ่ง ในวันนี้เป็นอันตกลงในการที่เล็ก (เจ้าฟ้าจักรพงษ์) จะไปช่วยการพระศพคิงฮัมเบิร์ตแน่แล้วหวังใจว่า คงเป็นการเรียบร้อยดี ไม่ชุลลุกขลักอันใด พ่อมีความสงสารควีนมากเรตมาก เมื่อไปอยู่ที่โรม เคยวานให้พ่อช่วยเดือนให้รักษาพระองค์ให้ดีขึ้น เพราะอ้ายพวกบ็อกเซอร์ฝรั่งคอยทำร้ายมาก เพราะก่อนไปถึงคนปีนรถขึ้นไปจะแทงท่าน ทรงพระสรรวลว่า “ฉันเห็นเป็นหน้าที่ของเจ้าแผ่นดิน

¹²⁰ ราม วชิราวุธ, ประวัติต้นรัชกาลที่ 6 (ศิลปวัฒนธรรม, 2545). หน้า 218.

¹²¹ สยามคมไทย-อิตาลี, ชาวอิตาลีในราชสำนักสยาม. หน้า 29.

ฝรั่ง จะต้องเอาชีวิตออกแลก้อายพวกนี้ จะไม่ทำเช่นนั้นก็ได้ ถ้ามันเห็นว่
คร้าม ๆ มันยิ่งกำเริบมาก ดังนี้¹²²

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยกมาทั้งที่ปรากฏในชีวิตส่วนตัวและการปฏิบัติหน้าที่
ทางราชการก็พอจะชี้ให้เห็นได้ว่าเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ไม่เพียงเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียน
นายร้อย และเจ้ากรมยุทธศึกษาต่อจาก เยรินี หากแต่พระองค์ยังสืบทอดความนิยมในประเทศ
อิตาลีทั้งศิลปะและวิทยาการ มาจากทั้งเยรินีและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระ
ราชบิดา ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีความเป็นไปได้ว่าพระองค์คงจะเป็นผู้สืบทอดความเป็นมาคิอาเวล
เลียนมาอีกด้วย

3.2.7. มาคิอาเวลลี ใน พงศาวดารยุทธศิลป์ และความเป็นมาคิอาเวลเลียนของเจ้าฟ้าจักรพงษ์

ด้วยความที่พระองค์ได้รับการศึกษาทางทหารอย่างดีจากรัสเซีย ผสมกับความสนใจใน
ประเทศอิตาลีที่มีอยู่อย่างมากไม่แพ้ประเทศรัสเซียที่พระองค์จบการศึกษา มา ทำให้พระองค์สนใจ
ความคิดของชาวตะวันตก โดยเฉพาะทรงหันไปสนใจความคิดของนักคิดชาวอิตาเลียนอย่างมาคิ
อาเวลลีด้วย ถึงแม้จะไม่อาจตัดสินได้โดยแน่ชัดว่าพระองค์รู้จักมาคิอาเวลลีมาจากการเรียนตั้งแต่
ในรัสเซียหรือเพิ่งมาคุ้นเคยเมื่อกลับมารับราชการในสยาม แต่เราสามารถยืนยันได้ว่างานที่
เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีของพระองค์นั้นปรากฏเมื่อกลับมารับราชการแล้ว และนั่นเป็นสาเหตุหนึ่ง
ให้เจ้าฟ้าจักรพงษ์เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีส่วนในการส่งต่อความคิดแบบมาคิอาเวลเลียนในกองทัพ
สยาม เนื่องจากพระภารกิจของพระองค์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของทหารเป็นหลัก โดยเฉพาะการ
ที่พระองค์ได้ทรงพัฒนาระเบียบแบบแผนโรงเรียนนายร้อยขึ้นใหม่สืบทอดจากที่ได้เริ่มไว้โดยเยรินี
ชาวอิตาเลียน ทั้งที่ให้มีนักเรียนนายร้อยชั้นปฐุม และนักเรียนนายร้อยชั้นมัธยมขึ้นเป็นครั้งแรก อีก
ทั้งพระองค์ยังทรงแต่งและแปลตำราวิชาการทหารสำหรับทำการสอนนักเรียนนายร้อยเป็นจำนวน
มาก การแต่งและแปลตำราเหล่านั้นทำให้พระองค์ต้องทรงค้นคว้างานเขียนของตะวันตกอย่าง
แตกฉาน จากการค้นคว้าของผู้วิจัย พบว่าหนึ่งในงานเขียนของตะวันตกที่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ทรงสน

¹²² ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2443 ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เกิดวังปารุสก์ ฉบับ
สมบูรณ์ : สมัยบูรณานุสาวลิตทราชนิพนธ์และสมัยประชาธิปไตย. หน้า 439.

พระทัยและทำการศึกษาย่างจริงจัง ในระหว่างเตรียมการสอนที่โรงเรียนนายร้อย คือ มาคิอาเวลลี ดังที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง *พงศาวดารยุทธศิลป์* ของพระองค์ว่า

อีกประการหนึ่งการพิจารณาดำรณหนังสือของพวกคลาสสิก ก็กระทำให้คนสมัยนี้ มีความคิดมากขึ้น เช่นมัคคิอาเวลลี(ชาวอิตาลี) ซึ่งมีได้เป็นทหารเลย แต่ได้แต่งหนังสือมีนามว่า “วิถีกระทำสงคราม” ไว้แต่ในร้อยปีที่ 20 แห่งพุทธศักราช¹²³

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เจ้าฟ้าจักรพงษ์รัฐจักรมาคิอาเวลลีอย่างแน่นอน และน่าจะรู้ประวัติมาคิอาเวลลีเป็นอย่างดี เพราะพระองค์ทรงทราบว่ามาคิอาเวลลีไม่ใช่ทหาร ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า เจ้าฟ้าจักรพงษ์ผู้สืบทอดตำแหน่งจากยอร์นินั้น น่าจะเป็นผู้สืบทอดความสนใจในคำสอนของมาคิอาเวลลีมาอีกด้วย ดังปรากฏในส่วนที่พระองค์อธิบายคำสอนของมาคิอาเวลลีว่าเป็นสิ่งที่ “สูงเกินกว่าที่คนในสมัยนั้นจะแลเห็นและเข้าใจได้ แต่เป็นความคิดที่ถูกต้อง” ดังปรากฏในหนังสือความว่า

ความคิดของมัคคิอาเวลลีในทางระเบียบจัดการทหารในยุทธวิธี ยุทธศาสตร์นับว่าสูงเกินกว่าที่คนในสมัยนั้นจะแลเห็นและเข้าใจได้ แต่เป็นความคิดที่ถูกต้อง จนกระทั่งในสมัยปัจจุบันนี้ก็นับว่ายังจะปฏิบัติตามได้บางอย่าง ...ทั้งนี้มัคคิอาเวลลีนับว่าสำคัญที่สุดในเวลาสงคราม การรบเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ต้องรบให้แพ้ชนะกันลงไป ไม่ใช่คุมเชิงกันอยู่นาน ๆ¹²⁴

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจอย่างยิ่งของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ต่อมาคิอาเวลลี ทั้งที่ชมถึงสถานะที่สูงและความถูกต้อง รวมถึงการย้ำให้เห็นว่า แม้ในปัจจุบันการปฏิบัติตามคำสอนของมาคิอาเวลลีก็เป็นเรื่องสมควรทำได้ในบางประเด็น พระองค์ยังชี้ให้เห็นอีกว่า งานเขียนของมาคิอาเวลลีนั้นมีความลุ่มลึกและยากเกินกว่าที่คนสมัยนั้นจะมีความรู้พอที่จะเข้าใจ จึงทำให้งานเขียนของมาคิอาเวลลีไม่มีคนอ่านและถูกทิ้งร้างเป็นเวลานาน แต่อย่างไรก็ดีเจ้าฟ้าจักรพงษ์เชื่อมั่นว่าคำสอนของมาคิอาเวลลีนั้นเป็น “ข้อความที่ดีและถูกต้อง” และเมื่อเวลาผ่านไป

¹²³ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ, *พงศาวดารยุทธศิลป์*(2459), หน้า 247.

¹²⁴ Ibid. หน้า 247.

ผู้คนที่มีความรู้มากขึ้นคนก็จะตระหนักในคุณค่าของหนังสือของมาคิอาเวลลีดังปรากฏในหนังสือ
ความว่า

ตามที่ว่ามาเป็นใจความเท่านี้ ก็จะแลเห็นได้แล้ว ว่าหนังสือเล่มนี้มี
ข้อความที่ดีและถูกต้องเพียงใด แต่โดยที่คนสมัยนั้นไม่มีความรู้พอที่จะเข้าใจได้
เลยไม่มีใครอ่านและลืมกันเสียจนถึงตั้ง 200 ปี ภายหลังจึงได้รู้สึกกันว่าเป็นของ
ดี¹²⁵

ในแง่หนึ่งข้อความดังกล่าวคงไม่ใช่หมายแต่เพียง หนังสือ “**วิถีกระทำสงคราม**” ของมาคิอาเวลลี
แต่น่าจะรวมถึงงานเขียนอื่นๆ และ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีอีกด้วย เพราะการที่ผู้คนไม่เข้าใจ
คำสอน หรือเข้าใจอย่างผิดๆ และละเลยหรือวางตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อหนังสือของมาคิอาเวลลีนั้นก็
เป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในงานเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเช่นกัน ดังนั้น
“**เลยไม่มีใครอ่านและลืมกันเสียจนถึงตั้ง 200 ปี**” จึงหมายความว่า *The Prince* ของมาคิอาเวลลี
ถูกละเลยความสำคัญไปเป็นเวลานานกว่าจะมีการรื้อฟื้นก็ในยุค Risorgimento ในอิตาลี ซึ่ง
เกิดขึ้นช้ากว่าที่มาคิอาเวลลีคาดหวังถึง 200 ปี โดยอาจอนุมานต่อไปได้ว่าการกล่าวหาว่าชาวยุโรป
หลงลืมไปกว่า 200 ปีนี้อาจจะเป็นการบอกโดยนัยถึงการที่พระองค์หันมาสนใจมาคิอาเวลลีก็
เพราะยุคแห่งการฟื้นฟูความนิยมมาคิอาเวลลีในบริบท Risorgimento ของอิตาลีอันสืบต่อมาจาก
เยอรมนีนั่นเอง

ไม่เพียงการที่พระองค์จะนำเสนอคำสอนของมาคิอาเวลลีอย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น
พระองค์ยังใช้ปรากฏการณ์ที่งานเขียนของมาคิอาเวลลีถูกเพิกเฉยละเลย มาอธิบายสภาพความรู้
ในสังคมไทยที่ไม่รู้จักแสวงหาความรู้ ไม่ชวนชวนอ่านหนังสือ และกว่าที่ประเทศไทยจะเจริญเท่า
เทียมยุโรปจริงๆ ในด้านความรู้ก็จะต้องตามหลังยุโรปอยู่ 500 ปี ดังปรากฏในหนังสือของ
พระองค์ว่า

เมื่อว่ามาถึงตรงนี้ ก็อดไม่ได้ที่จะกล่าวไว้ในเมืองไทยเราเวลานี้ ในเรื่อง
หนังสือตำราที่ออกจะเหมือนกับในทวีปยุโรปเมื่อ 500 ปีมาแล้ว คนที่จะชอบอ่าน
ตำราใด และอ่านเข้าใจนั้นมีน้อยเต็มที และถึงจะอ่านก็เมื่อส่งให้เปล่าเท่านั้น ที่

¹²⁵ Ibid. หน้า 248.

ใครจะซื้อหนังสืออ่านนั้นมีน้อยที่สุดเกือบจะนับตัวถ้วน เมื่อการเป็นเช่นนี้ ถ้าเราจะเปรียบเทียบกับยุโรป ก็ต้องนับว่าอีก 500 ปีบ้านเมืองของเราจึงจะถึงซึ่งความเจริญได้เต็มที่¹²⁶

ความสนใจในมาคิอาเวลลีของพระองค์เจ้าจักรพงษ์มิได้จำกัดอยู่แต่เพียงการทหารแต่ยังรวมถึงในด้านการเมืองด้วย เพราะพระองค์สนพระทัยที่จะเข้าใจการปกครองรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะในงานของตะวันตก ซึ่งในวิทยานิพนธ์ของศิรินนท์ บุญศิริ เสนอว่า เมื่อพิจารณาในทางการเมือง พระองค์ก็ทรงสนพระทัยมาคิอาเวลลีเป็นพิเศษ โดยเฉพาะงานเขียนเรื่อง *The Prince* ดังที่ศิรินนท์อ้างว่า

จากการศึกษานี้ ยังพบว่าสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ทรงสนพระทัยศึกษาเกี่ยวกับระบอบการปกครองของประเทศต่างๆ ทรงอ่านตำราการปกครอง (*The Prince*-อ้างในเชิงอรรถโดยศิรินนท์) ที่มีชื่อของ แมคเคียเวลลี นักคิดปรัชญาการเมืองชาวอิตาลีเลียนที่มีอิทธิพลข้ามสมัย¹²⁷

แต่การอ้างอิงเพียงงานเขียนและข้อเสนอของศิรินนท์ที่ไม่มีหลักฐานอ้างอิง หรือการอธิบายเพิ่มเติมด้วยการยกหลักฐานที่เป็นพฤติกรรมของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ก็อาจจะทำให้ไม่เห็นลักษณะของบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลีเลียนของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ชัดเจนนัก และทำให้ไม่เห็นภาพรอยต่อระหว่าง คำสอนใน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีและตัวพระองค์เอง ดังนั้นผู้วิจัยจะทำการพิสูจน์สมมุติฐานว่าเจ้าฟ้าจักรพงษ์ทรงสนพระทัยในงานเขียนของมาคิอาเวลลี และดำเนินนโยบายตามหลักการของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* โดยการวิเคราะห์จากเอกสารชั้นต้นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ด้วยความที่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ทรงดำรงตำแหน่งรัชทายาทและที่ปรึกษาทางทหาร บทบาทดังกล่าวจึงทำให้พระองค์เป็นทั้ง “ว่าที่เจ้าผู้ปกครอง” และ “ที่ปรึกษาในการปกครอง” ไปในตัว และด้วยบทบาทที่ใกล้ชิดต่ออำนาจเช่นนั้น ทำให้พระองค์มีโอกาสให้คำแนะนำพระบาทสมเด็จพระ

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ ศิรินนท์ บุญศิริ, "บทบาททางการทหารและการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ," ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 151

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามหลักการของมาคิอาเวลลีหลายครั้ง และแต่ละครั้งล้วนตอกย้ำว่าเจ้าฟ้าจักรพงษ์ไม่เพียงแต่เคยอ่าน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีตามที่ศิรินันท์ บันทึกไว้ หากแต่พระองค์ยังนำหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติและให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองอีกด้วย

หนึ่งในการให้คำแนะนำแบบมาคิอาเวลลีเยนที่โดดเด่นของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ปรากฏในจดหมายที่พระองค์มีไปยังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อแนะนำหลักการปกครองเมื่อคราวที่เกิดกบฏ ร.ศ. 130¹²⁸ พระองค์เสนอว่าสิ่งแรกที่ได้อำนาจมาต้องทำคือการแสดงออกถึงความเด็ดขาด เพราะการจะทำให้ประชาชนรักนั้นจำเป็นจะต้องทำให้เกรงกลัวเสียก่อน เพราะเมื่อเกรงกลัวแล้ว ก็จะไม่ยากที่จะทำให้เกิดความรักขึ้นในภายหลัง แต่หากแสดงออกซึ่งความอ่อนแอประชาชนก็จะไม่เคารพและสูญเสียอำนาจ¹²⁹ ซึ่งคำสอนดังกล่าวก็สอดคล้องอย่างยิ่งกับคำสอนของมาคิอาเวลลีที่ว่า หากเจ้าผู้ปกครองไม่สามารถทำให้ประชาชนทั้งรักทั้งกลัวได้ เจ้าผู้ปกครองควรทำให้ประชาชนกลัวมากกว่ารัก เพราะความกลัวนั้นมั่นคงกว่า พระองค์ยังทรงย้ำถึงการมีอำนาจเด็ดขาดของเจ้าผู้ปกครอง ที่เสนาบดีทั้งหลายจะเป็นผู้ปฏิบัติตาม และเจ้าผู้ปกครองจะต้องแสดงให้เห็นถึงอำนาจสิทธิ์ขาดดังกล่าวนั้นด้วย ดังปรากฏในคำแนะนำที่ทรงมีไปยังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า **“...แสดงให้เห็นชัดว่าพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวทรงพระราชอำนาจในการปกครองบ้านเมือง ข้าราชการทั้งปวงตั้งแต่เสนาบดีลงไปเป็นผู้กระทำตามพระราโชบายเท่านั้น...”**¹³⁰

ถึงแม้เจ้าฟ้าจักรพงษ์จะทรงเน้นย้ำถึงอำนาจเด็ดขาดและการสร้างความหวาดกลัวแทนความรัก แต่พระองค์ก็ทรงตระหนักถึงหลักการการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของเจ้าผู้ปกครองตามคำสอนของมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจน เช่นเมื่อคราวแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ พระองค์ก็ทรงแสดงออกถึงการเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองที่เฉลียวฉลาดและมีความ

¹²⁸ กบฏ ร.ศ. 130 เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2455 โดยกลุ่มนายทหารที่ต้องการรัฐธรรมนูญ และต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีความตั้งใจจะให้เจ้าฟ้าจักรพงษ์ขึ้นเป็นกษัตริย์แทนหากมีการขัดขึ้น อย่างไรก็ตามแผนการดังกล่าวล้มเหลว นำมาสู่การจับกุมผู้สมรู้ร่วมคิด และตัดสินโทษประหาร แต่พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานอภัยโทษ งดเว้นโทษประหารชีวิต

¹²⁹ หจข., ร.6 ก.1/2 Lek to His Majesty the king date October 30th, 1910.

¹³⁰ หจข., ร.6 ก.1/12 ความเห็นเจ้าฟ้ากรมพิศณุโลกเรื่องจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน. ลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.

เป็นมาคิอาเวลเลียนอย่างโดดเด่น โดยที่พระองค์ได้เสนอให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือพันธุมนตรีสภาทันทีที่มีการขึ้นครองราชย์ เพื่อเป็นสิ่งที่เฉลิมพระเกียรติ แทนการเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะถึงแม้จะไม่สำเร็จก็จะเป็นการตบตาแก่ชาติตะวันตกได้ ดังปรากฏในบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวความว่า

ครั้นเมื่อทูลกระหม่อมสวรรคตลง น้องชายเล็กต้องการจะอะไรอย่าง 1 ซึ่งจะเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติยศของรัชกาลที่ 6 แทนการเลิกทาสของรัชกาลที่ 5, เถอนิกขึ้นได้ว่ารัฐมนตรีน่าจะพอใช้สำหรับประโยชน์เช่นนั้นได้ ...เธอได้ขอเข้าเฝ้าเป็นส่วนตัว, และแสดงความเห็นเรื่องรัฐมนตรีนั้นยืดยาว, แต่พอจะสรุปความได้ดังต่อไปนี้ (1) ต้องหาอะไรเป็นข้อเฉลิมพระเกียรติยศ สู้กับการเลิกทาสของทูลกระหม่อม....(4) สมัยนี้ฝรั่งกำลังนิยมปาร์ลีย์เมนต์, แต่ในเมืองเรายังไม่ถึงเวลาที่ควรจะต้องตั้งปาร์ลีย์เมนต์ขึ้น จึงเห็นว่าควรตั้งสภาอะไรขึ้นตบตาแทนไปทีหนึ่ง¹³¹

อย่างไรก็ดีดูเหมือนพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะตระหนักดีว่ากลอุบายของเจ้าฟ้าจักรพงษ์เป็นเพียงการตบตา และทำที่สุดกลับจะเป็นประโยชน์แก่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ผู้เป็นมาคิอาเวลเลียนที่แท้มากกว่า เพราะหากพระองค์ฟังฟังการริเริ่มจากเจ้าฟ้าจักรพงษ์มากกว่าที่พระองค์จะเป็นผู้ริเริ่มให้มีเอง พระองค์ก็ต้องสูญเสียความนิยมจากประชาชนไป ดังที่พระองค์ได้วิจารณ์การริเริ่มพันธุมนตรีสภาว่า

คุณ้องชายเล็กแกจวดยเอารัฐมนตรีสภานั้นเป็นเจ้าของเสียเลยทีเดียว, และความที่แกอยากให้คนนิยมตาม แกพอใจพูดอยู่บ่อยๆ ว่ารัฐมนตรีสภานั้นเป็นขั้นที่ 1 ของการมีปาร์ลีย์เมนต์, จนอ้ายพวกหนุ่มๆ ‘รักชาติ’ เข้าใจว่าน้องชายเล็กเป็นผู้ที่อยากให้มีปาร์ลีย์เมนต์, แต่ว่าฉันเป็นผู้ที่ไม่ยอม, มันจึงเรียกฉันว่า ‘อ้าย...’ และเรียกน้องชายเล็กว่า ‘เจ้าฟ่อนะไปเสียน’ ที่จริงนั้นน้องชายเล็กแกมิได้ต้องการเลยที่จะให้มีปาร์ลีย์เมนต์, เป็นแต่ต้องการให้มีรัฐมนตรีสภาซึ่งแกหวังให้

¹³¹ วชิราวุธ, ประวัติต้นรัชกาลที่ 6. หน้า 66.

ประโยชน์ 2 อย่าง อย่าง 1 สำหรับตบตาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว. อีกอย่าง 1 แก่คิดจะ
ใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือทำโทษคนที่ทำไม่ถูกใจแก่¹³²

ไม่เพียงแต่การแนะนำในทางราชการให้พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นมาคิอาเวลเลียน ใน
ประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ส่วนพระองค์ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ก็แสดงความเป็นมาคิอาเวลเลียนออกมา
อย่างชัดเจน เช่นในคราวที่มีกรณีพิพาทเรื่องแต่งตั้งเป็นรัชทายาท และมีเจ้านายบางพระองค์
คัดค้านการตั้งพระองค์เป็นรัชทายาท พระองค์ก็ทรงอ้างถึงการใช้ง้างเพื่อระงับปัญหาอย่าง
ชัดเจน ดังที่พระองค์ได้กล่าวอ้างว่า “ส่วนการแตกร้างนั้น, ในกรุงเทพฯนี้เท่านั้นที่มีดาบปลาย
ปืนอยู่แปดพันแล้ว”¹³³ พระอุปนิสัยที่ถือว่ากำลังคืออำนาจยังปรากฏในจดหมายถึงพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวอีกว่า “ถ้าการมีอยู่ต่อไปเช่นนี้น่ากลัวจะถึงต้องต้อยปาก.....คราว 1”¹³⁴
ถึงแม้พระองค์จะเชื่อว่ากำลังและอำนาจจะเป็นทางออกสำคัญของความขัดแย้ง แต่พระองค์ก็เชื่อ
ว่าการสร้างภาพลักษณ์และมีอุบายที่ดีก็จำเป็นเช่นกัน เช่นในกรณีการเสกสมรสของพระองค์ ที่
พระองค์สามารถหาเหตุผลมารับการแต่งงานในหมู่ญาติและกับคนนอกสายเลือดได้ทันที เมื่อ
พระองค์เปลี่ยนจุดยืนตามผลประโยชน์ ยิ่งกว่านั้นพระองค์ยังเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากศาสนา
เพื่อสนับสนุนผลประโยชน์ของตนอีกด้วย ดังปรากฏในบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวในคราวที่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ต้องการสมรสกับพระญาติคนหนึ่งว่า “เธอตอบบ๊อไปว่า ถ้า
เช่นนั้นก็ต้องพยายามหาอุบายใหม่ ฉันทถามว่าในส่วนของฝรั่งจะแก้กับเขาอย่างไร เธอ
ตอบว่าได้ทูลปรึกษาเสด็จแม่มาแล้ว เห็นพร้อมกันว่าควรจะแก้ได้ว่าเป็นการตามระเบียบ
ศาสนาของเรา”¹³⁵ จากการศึกษาแผนการ และความหลักแหลมที่จะอ้างศาสนาเพื่อประโยชน์
ทางการเมือง เจ้าฟ้าจักรพงษ์จึงเป็นบุคคลที่เต็มไปด้วยอุบาย ดังที่พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสนอว่า
“สิ่งใดที่เกี่ยวข้องไปถึงตัวของเธอแล้ว เธออาจสละกุศโลบายทั้งหมดแล้ว แลใช้อุบายอย่าง
ใด ๆ สุดแต่แต่จะได้ผลสมปรารถนาของเธอ”¹³⁶ จากข้อความดังกล่าวสะท้อนบุคลิกความ
เป็นมาคิอาเวลเลียนของพระองค์เจ้าจักรพงษ์อย่างชัดเจน ทั้งการที่พระองค์เรียนรู้จะใช้กุศโลบาย

¹³² Ibid. หน้า 71.

¹³³ Ibid. หน้า 153.

¹³⁴ Ibid. หน้า 157 .

¹³⁵ Ibid. หน้า 28.

¹³⁶ Ibid. หน้า 159-160.

อันหมายถึงวิธีการอันเป็นกุศลหรือวิธีการที่ดี และอุบายอันหมายถึงวิธีการที่ไม่ดี หรือกล่าวในอีกแง่หนึ่งเจ้าฟ้าจักรพงษ์ในสายตาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคือผู้รู้ในสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี และพร้อมที่จะใช้วิธีการที่ไม่ดีได้ หากส่งผลต่อตนเอง หรืออาจพูดด้วยภาษาใน *The Prince* ว่า เจ้าฟ้าจักรพงษ์คือผู้ปกครองที่สามารถใช้ความชั่วได้ในยามจำเป็นนั่นเอง

ยิ่งไปกว่านั้น ความเป็นมาคิอาเวลเลียนของพระองค์โดดเด่นอยู่ในฐานะรัชทายาทที่ทำการต่างๆ ในนามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทำให้พระองค์ไม่เพียงแต่ตามรอยมาคิอาเวลลีในฐานะที่ปรึกษาราชการ หากแต่พระองค์ยังเป็นภาพแทน ซีซาร์ บอร์เจีย ของสยามที่กำลังใช้บารมีของพระเชษฐาขยายฐานอำนาจของพระองค์อยู่อีกด้วย พระองค์จึงเป็นทั้งที่ปรึกษาที่ชาญฉลาด และว่าที่เจ้าผู้ปกครองที่แยกค่ายไปพร้อมๆ กัน โดยเราอาจสรุปลักษณะแบบมาคิอาเวลเลียนที่เด่นชัดของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ได้ตามสิ่งที่ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ ได้มีจดหมายมาถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยอ้างถึงข้อสังเกตเกี่ยวกับเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ที่เจ้านายผู้ใหญ่อื่นๆ ก็เห็นเช่นเดียวกับพระองค์ ความว่า

อ้างเอามากำบัง Ambition เท่านั้น ความทะเยอทะยานทูลนทูลราย ถือเอาข้อราชการของพระราชวงศ์ของแผ่นดิน ว่าเป็นการส่วนตัวไปเสียทำเดียว จนลิมละอายลิมกลัวบาป ออกนาคระแวงโต้ต้านดิงดัน รวากะว่าออกประจันประจันบานต่อศัตรู การต่อสู้ที่มีได้เลือกอาวุธตรงถาอาวุธคด ใช้หมดสุดแต่จะได้ทั้งไทแลหตุต ทิมแทงไม่เลือกที่ว่าจะถูกเบื่องบนถาได้สะเอว เร็วเป็นได้ท่า ซ้ำเป็นเสียการเช่นนี้¹³⁷

การบรรยายของกรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ถือเป็นการบรรยายถึงเจ้าฟ้าจักรพงษ์ด้วยบุคลิกลักษณะของมาคิอาเวลเลียนอย่างครบถ้วน ทั้งเป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานมีความปรารถนาอย่างแรงกล้า และเพื่อให้สำเร็จตามความปรารถนาก็สามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้โดยไม่ละอายต่อบาป สามารถเรียนรู้ที่จะใช้ทั้งวิธีการที่ตรงไปตรงมาและวิธีที่ไม่ซื่อตรง ทั้งเป็นผู้ที่ทำการต่างๆ อย่างรวดเร็วดุคั่น ซึ่งลักษณะที่กล่าวไปทั้งหมดนี้ผู้อ่านโดยทั่วไปก็ย่อมสัมผัสได้ว่าเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีได้สอนให้ผู้ปกครองปฏิบัติไว้ในหนังสือเรื่อง *The Prince* ของเขาทั้งสิ้น และเมื่อพิจารณาว่า

¹³⁷ หจข., ร.6 ว.1/2 รัชทายาท (28 ตุลาคม – 24 ธันวาคม 2453)

พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฎ์ ผู้วิจารณ์นั้นเป็นผู้ส่งต้นฉบับงานเขียนของเพลโตมาให้กรมพระยาเทววงศ์วโรปการตั้งแต่นั้นขณะที่กำลังศึกษากฎหมายอยู่ที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดในประเทศอังกฤษ ก็ย่อมจะสมเหตุสมผล ถ้าจะอนุมานว่าพระองค์พยายามจะอธิบายเจ้าฟ้าจักรพงษ์ด้วยความคิดของนักคิดตะวันตกคนอื่นเช่น มาคิอาเวลลี

เจ้าฟ้าจักรพงษ์ มีพระชนม์เพียง 37 พรรษา แต่ในช่วงที่พระองค์มีบทบาททางการเมืองและการทหารนั้น พระองค์ได้มีส่วนสำคัญยิ่งในการสืบทอดภารกิจของเยอรมันในการตัดแปลงคำสอนมาคิอาเวลลีให้เข้ากับสังคมไทยและเผยแพร่สู่สาธารณชน ทั้งผ่านการให้คำปรึกษาแก่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และในการเรียนการสอนแก่ทหารในกองทัพ นอกจากนี้ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ ยังเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนเสนาธิการบก เพื่อให้เป็นแหล่งการศึกษาของทหารระดับสูง และกำหนดว่าผู้ที่เข้าโรงเรียนเสนาธิการจะต้องมีความรู้ภาษาต่างประเทศ และต้องได้รับการศึกษาจากตำราภาษาต่างประเทศ¹³⁸ ซึ่งทำให้สามารถอนุมานเพิ่มเติมได้อีกว่า ในโรงเรียนเสนาธิการนี้เองที่ได้มีการส่งสอนงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี และส่งต่อไปสู่การเรียนการสอนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในกองทัพบกจนถึงปัจจุบัน¹³⁹ อีกทั้งยังรวมไปถึงการเริ่มต้นถือว่ามาคิอาเวลลีเป็นผู้ริเริ่มหลักการ ความมุ่งหมาย (maintain objective)¹⁴⁰ หรือหลักการถือผลลัพธ์เป็นสำคัญ ของกองทัพบกในเวลาต่อมาอีกด้วย และด้วยกระบวนการที่ส่งผ่านความรู้อย่างต่อเนื่องและเหนียวแน่นในกองทัพบกนี้เอง จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มที่ปรึกษาทางการเมืองที่นิยมอิตาลีหรือ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) ได้ก่อร่างขึ้นมาในสังคมไทยเรียบร้อยแล้วในเวลานั้น

กลุ่มที่ปรึกษาทางการเมืองที่นิยมอิตาลีหรือ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) ที่ผู้วิจัยกล่าวถึงนี้คือ กลุ่มคนที่ยึดถือคติความเด็ดขาด และยอมรับการใช้ความรุนแรงตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์ชาติ รวมถึงแนวคิดอื่นๆของมาคิอาเวลลีโดยเฉพาะในงานเขียนเรื่อง *The Prince* คนเหล่านี้เชื่อว่าคำสอนทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเป็นเรื่องที่ไม่จำกัดเวลา

¹³⁸ หจข., ร.6 ก.1/9 ภายหลังที่ตัดจักรพงษ์กราบบังคมทูลพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 19 เมษายน ร.ศ. 131

¹³⁹ โปรดดู เอกสารการเรียนเรื่องวิวัฒนาการของยุทธศาสตร์ ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า http://www.crma.ac.th/msdept/e_bookmsd2012/strategym4010/pdf/lesson_1.pdf

¹⁴⁰ โปรดดู หลักการสงคราม http://polsci-law.buu.ac.th/download.php?document_id=1178

และสถานที่ เราสามารถประยุกต์คำสอนของมาคิอาเวลลีเข้ากับประเทศใดและสมัยใดได้ก็ได้ ดังปรากฏว่ามีการนำมาใช้ในสยามในขณะที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่ และด้วยความที่คล้ายจะเป็นสังขรณ์เช่นนั้นคำสอนของมาคิอาเวลลีจึงถูกเชื่อมโยงต่อไปยังความนิยมระบบฟาสซิสต์อิตาลีในเวลาต่อมา และทำให้ภาพแทนของมาคิอาเวลลีในไทยนั้นรวมวิธีคิดอำนาจนิยมแบบอิตาเลียนเข้าไปด้วย โดยเครือข่ายดังกล่าว มีจุดหมายหลักที่เป็นจุดเริ่มต้นคือ พระสารศาสตร์พลซันท์ (เยรีนี) และเจ้าฟ้าจักรพงษ์ และมีการส่งผ่านความรู้ต่อเนื่องในกองทัพบก ทั้งในโรงเรียนนายร้อยและโรงเรียนเสนาธิการ ผ่านการเรียนการสอนและตำราเรียนที่ทั้งคู่เป็นผู้อำนวยการสอนและเป็นผู้เขียน คนเหล่านี้ได้ปรับให้คำสอนของมาคิอาเวลลีสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยอย่างชาญฉลาด เช่นกรณีใช้ กบฏเจ้าฟ้าเหม็น อธิบายความเป็นมาคิอาเวลลีเลียน เป็นต้น ซึ่งวิธีการเช่นนั้นทำให้แนวคิดของมาคิอาเวลลีเติบโตอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยด้วยรูปแบบที่หลากหลายและกลมกลืน

3.3. การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวสยามที่ได้รับการศึกษาในตะวันตก

อีกหนึ่งในกระบวนการสำคัญของการที่สยามตัดสินใจเปิดประเทศและเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสมัย คือการตัดสินใจเปิดรับอารยธรรมตะวันตก ถึงแม้เทคโนโลยีและองค์ความรู้จะเป็นสิ่งที่ลอกแบบกันมาได้ แต่ทรัพยากรมนุษย์ กลายเป็นปัญหาสำคัญ ในชั้นต้นสยามรับคนตะวันตกเข้ามาฝึกหัดความรู้ให้ชาวสยาม ดังปรากฏในกรณีของ เยรีนี จากอิตาลี มาฝึกสอนวิชาทหาร ในเวลาต่อมาจากการว่าจ้างคนมาสอนก็เปลี่ยนเป็นนโยบายการสร้างบุคลากรที่มีความรู้เทียบเท่าตะวันตกแต่เป็นชาวสยามแท้ ๆ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสยามไปสู่ความทันสมัย การส่งบุคคลไปเรียนต่อต่างประเทศจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นของสยาม บรรดานักเรียนนอกเหล่านี้ได้กลายเป็นกลุ่มบุคคลผู้เป็นกำลังสำคัญในการวางรากฐานความเจริญให้แก่ประเทศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามส่งนักเรียนไทยจำนวน 206 คน และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่างประเทศ จำนวนถึง 304 คน นักเรียนเหล่านี้ไปศึกษาในประเทศที่เป็นต้นแบบของวิชาการแต่ละด้าน เช่น อังกฤษ เยอรมัน ออสเตรเลีย ฮังการี เดนมาร์ก และฝรั่งเศส เป็น

ต้น โดยแต่ละคนต่างไปศึกษาวิชาตามที่ตนถนัดและเป็นประโยชน์ต่อประเทศ เช่น วิชาทหาร กฎหมาย การทูต แพทย์ และวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น¹⁴¹ จากการสำรวจนักเรียนไทยในต่างประเทศในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบว่ามึนักเรียนไทยจำนวนไม่มากนักที่เรียนในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จากการสำรวจผลงานเขียนของนักเรียนไทยเหล่านั้นก็พบว่ามึงานเขียนของนักเรียนทางสาขาประวัติศาสตร์เพียงผู้เดียวซึ่งเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี นักเรียนคนดังกล่าวก็คือพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทหายาทเพียงพระองค์เดียวของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ นักเรียนผู้ได้รับศึกษาอย่างดีในต่างประเทศและเป็นคนไทยคนแรกที่ได้นำงานเขียนเรื่อง The Prince และมาคิอาเวลลีมาสู่สายตาผู้อ่านชาวไทยในเวลาต่อมา

3.3.1. พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์: เชื้อพระวงศ์สยามผู้ได้รับการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในตะวันตก และงานเขียนเรื่อง *เฟรดริค มหาราชแห่งปรัสเซีย*

พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ (พ.ศ. 2450 - 2506) ประสูติในวันที่ 28 มีนาคม ปี พ.ศ. 2450 โดยพระองค์เป็นพระโอรสพระองค์เดียวใน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ กับ หม่อมคัทริน ณ พิศณุโลก ชาวรัสเซีย พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงรับการศึกษานันต้นโดยครูจากโรงเรียนเตรียมทหาร และได้รับการศึกษาจากพระบิดา ต่อมาในปี พ.ศ. 2470 พระองค์ได้เดินทางไปศึกษาที่สหราชอาณาจักร โดยเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนแฮร์โรว์ (Harrow School) และเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ด้านประวัติศาสตร์ ที่ทรินิตี้คอลเลจ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Trinity College, Cambridge University) โดยทรงได้รับปริญญาตรีเกียรตินิยม ในปี พ.ศ. 2473 และสำเร็จปริญญาโทในปี พ.ศ. 2477 นับได้ว่าเป็นคนไทยที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ตะวันตก และจบการศึกษาจากสถาบันมีชื่อไม่กี่คนในสยามเวลานั้น

พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้ช่วยราชการอยู่เสมอ เมื่อยังเรียนอยู่ที่อังกฤษ ทรงได้รับเลือกเป็นสภานายกสมาคมศิษย์มาคมประจำประเทศอังกฤษ และทรงรับราชการเป็นนายทหารมหาดเล็ก

¹⁴¹ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, วัฒนนาการของนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงและนักเรียนทุนรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2540).

รักษาพระองค์ ปฏิบัติหน้าที่ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย กรุงลอนดอน¹⁴² นอกจากราชการ โดยทั่วไปแล้ว พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังทรงเป็นผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลายพระองค์ ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น ทรงเป็นผู้แทนพระองค์พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในงาน พระศพพระเจ้าอัลแบร์ที่ 1 แห่งเบลเยียม ในปี พ.ศ. 2477 และทรงเป็นผู้แทนพระองค์พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในงานพระศพพระเจ้าจอร์จที่ 5 กับงานพระบรมราชาภิเษก พระเจ้าจอร์จที่ 6 และพระนางเจ้าเอลิซาเบธ พระบรมราชินี เป็นต้น นอกจากนี้ยังทรงเป็นผู้แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ในงานพระบรมราชาภิเษก สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 แห่งสหราชอาณาจักร และยังทรงเป็นสมาชิกคณะผู้แทนไทยในสมัชชาใหญ่สหประชาชาติที่นิวยอร์กอีกด้วย¹⁴³

พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงมีความสามารถในงานประพันธ์และมีความสนพระทัยในประวัติศาสตร์ ทรงนิพนธ์หนังสือไว้เป็นจำนวนมากเช่น Lords of Life (เจ้าชีวิต), กองเกรสแห่งเวียนนา, คัทรินมหาราชินี, คาวัลร์และกำเนิดอิตาลีสระ, ฮันนิบาล, เนลสัน, เกิดวังปารุสก์, ชุมชุมจุลจักรสาร, ต้นรัชกาลเอลิซาเบธที่ 2, สามสาว, ดัดสันดานอิเหนา และ สาวสวย-หญิงงาม, ดาราทอง, ไทยชนะ และ เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย งานเขียนชิ้นสำคัญที่จะเป็นจุดเริ่มต้นการกล่าวถึงงานเขียนเรื่อง The Prince เป็นครั้งแรกในประเทศไทย

เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย มีลักษณะเป็นงานเขียนที่เล่าถึงพระประวัติของพระเจ้าเฟรเดริก กษัตริย์แห่งปรัสเซีย ผู้มีความสามารถอย่างยิ่งจนทำให้ปรัสเซียขยายฐานะกลายเป็นมหาอำนาจในยุโรป งานเขียนชิ้นนี้น่าเสนอตั้งแต่สมัยพระเจ้าเฟรเดริกทรงพระเยาว์ จบจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต งานเขียนชิ้นนี้เป็นหนึ่งในงานเขียนที่มีความสำคัญในแง่การเขียนเพื่อให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่คนไทย อีกทั้งยังมีความสำคัญกับการศึกษาของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เนื่องจากเป็นงานเขียนที่เกิดจากการรวบรวมองค์ความรู้เพื่อทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของพระองค์เอง ดังปรากฏในคำนำพิมพ์ครั้งที่ 1 ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2474 (ตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2475) พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้กล่าวไว้ว่าตนกำลังรวบรวมหนังสือเป็นภาษาอังกฤษชื่อว่า

¹⁴² สุชาติพิทย์ โมราลาช อรสม สุทธิสาคร, 100 ปี จุลจักรพงษ์ 1908-2008(ริเวอร์ บุ๊กส์, 2008). หน้า.63.

¹⁴³ Ibid. หน้า.17.

“การศึกษาของพระเจ้าแผ่นดินยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 18”¹⁴⁴ สำหรับปริญญา Doctor of Philosophy ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์¹⁴⁵ พระองค์กล่าวในคำนำต่อไปอีกเพื่อแสดงว่าการเขียนทั้งหมดเป็นผลงานของพระองค์เองว่า

หนังสือนี้เป็นของข้าพเจ้าเรียบเรียงเอง มิได้แปลตรงมาจากหนังสือต่างประเทศและบรรดาต่าง ๆ ก็ล้วนแต่เป็นหนังสือที่แต่งไว้ในสมัยเฟรเดริกเอง ...หรือตำราสมัยใหม่ที่ข้าพเจ้าได้อ่าน ค้นคว้า หาเนื้อความมาเขียนหนังสือนี้ ข้าพเจ้าก็ได้ทำบัญชีแจ้งไว้ให้ท่านทราบในหนังสือนี้แล้ว¹⁴⁶

และในบัญชีรายชื่อหนังสือต่าง ๆ ที่ใช้ในการรวบรวมเรื่องนี้เอง ก็มีงานเรื่อง *พระวิจารณ์ของพระราชอาเฟรเดริกว่าด้วยหนังสือของมาคิอาเวลลี* (สะกดตามต้นฉบับของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์) (*Examen du prince de Machiavelli*) รวมอยู่ด้วย¹⁴⁷ โดยอาจถือได้ว่าเป็นการอ้างอิงงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในงานเขียนภาษาไทยชิ้นแรกอีกด้วย ไม่เพียงการอ้างอิงงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเป็นภาษาไทยเท่านั้น ในงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริกมหาราช* ยังมีคำว่ามาคิอาเวลลีปรากฏอยู่เป็นจำนวนถึงห้าหน้า¹⁴⁸ นอกจากนั้นยังมีการอ้างถึงนักคิดคนอื่น ๆ เช่น เพลโต¹⁴⁹ ไทมัส คาไลย์¹⁵⁰ และ วอลแตร์¹⁵¹ อีกด้วย

3.3.2. การปรากฏตัวครั้งแรกของ “เจ้าผู้ครองนคร” และมาคิอาเวลลีในฐานะ “นักรัฐประศาสน์” ใน *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย*

การปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์นับเป็นเรื่องน่าสนใจอย่างยิ่ง โดยถูกเล่าในหนังสือในฐานะที่เกี่ยวข้องกับ

¹⁴⁴ พระเจ้าจอร์จที่ 4 แห่งสหราชอาณาจักร, *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย* (ขอจิตต์เมตต์, 2494). หน้า.8.

¹⁴⁵ จากการสืบค้นของผู้วิจัยก็ไม่พบตัวงานชิ้นดังกล่าวของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์แต่อย่างใด

¹⁴⁶ พระเจ้าจอร์จที่ 4 แห่งสหราชอาณาจักร, *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย*. หน้า.8-9.

¹⁴⁷ Ibid. หน้า. 479.

¹⁴⁸ Ibid. หน้า. 207, 241, 276, 342, และ 343

¹⁴⁹ Ibid. หน้า. 233.

¹⁵⁰ Ibid. หน้า. 51,84,85,110,117,264, และ317

¹⁵¹ Ibid. ตอนที่ 11 “วอลแตร์และการนิพนธ์”

งานประพันธ์ชิ้นหนึ่งของพระเจ้าเฟรเดอริกที่มีชื่อว่า *พระวิจารณ์ของพระราชอาเฟรเดอริกว่าด้วยหนังสือของมาคิอาเวล* (*Examen du prince de Machiavelli*) พระนิพนธ์ชิ้นนี้ของพระเจ้าเฟรเดอริกปรากฏอยู่ในหนังสือในช่วงเวลาที่พระองค์ยังมีได้เข้าสงคราม พระองค์ประพันธ์ขึ้นเพื่อโจมตีคำสอนให้ผู้ปกครองแสวงหาอำนาจ เห็นแก่ตัว และไม่จำเป็นต้องมีธรรมะ พระวิจารณ์นี้จึงเป็นการหยิบคำสอนของมาคิอาเวลีออกมาวิพากษ์อย่างตรงไปตรงมา ด้วยบริบทดังกล่าวการปรากฏครั้งนี้ไม่ใช่ปรากฏแต่เพียงการเอ่ยชื่อ หรือเปรียบเทียบด้วยคำพังเพยดังเช่นในกรณี พระสารสาสน์พลขันธ์ (ยรรนง) หากแต่เป็นการอธิบายมาคิอาเวลีอย่างชัดเจน โดยมีการกำหนดสถานะของมาคิอาเวลีเป็นครั้งแรก พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ไม่ได้จัดมาคิอาเวลีเป็น นักปราชญ์ เหมือนพระองค์จัดวอลแตร์ หรือดังที่ปรากฏในกรณี กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ได้จัดเพลโตเป็น นักปราชญ์ เมื่อทรงแปลงานเขียนชื่อ “ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน” จากตัวบท *Lysis* สำหรับกรณีของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พระองค์ทรงเลือกจัดมาคิอาเวลีในฐานะนักรัฐประศาสน์

เพื่อทำความเข้าใจทัศนคติของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ที่มีต่อมาคิอาเวลี เราสมควรทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “นักรัฐประศาสน์” เสียก่อน เมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ในยุคใกล้เคียงกันเราพบว่ามีการใช้คำว่า “รัฐประศาสน์” ในชื่อ โรงเรียนรัฐประศาสนศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2453 ซึ่งภายหลังโรงเรียนดังกล่าวจะกลายเป็นคณะรัฐประศาสนศาสตร์ เมื่อจัดตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459 และกลายเป็นคณะรัฐศาสตร์ในเวลาปัจจุบัน เราจึงอาจสรุปได้ว่า “นักรัฐประศาสน์” ที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เรียกมาคิอาเวลี ก็คือการกล่าวว่าเขาเป็น “นักรัฐศาสตร์” นั่นเอง เมื่อพระองค์แสดงให้เห็นสถานะความเป็นนักรัฐศาสตร์ของมาคิอาเวลีพระองค์ยังได้แนะนำงานเขียนชิ้นสำคัญของเขาที่ชื่อว่า *The Prince* ซึ่งพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์แปลชื่อไว้ว่า “เจ้าผู้ครองนคร” ดังที่ปรากฏในหนังสือความว่า

หนังสือสำคัญที่สุดที่ทรงพระนิพนธ์ในระหว่างประทับอยู่โรนส์แบรก ก็คือพระวิจารณ์หนังสือเรื่อง “เจ้าผู้ครองนคร” ของนักรัฐประศาสน์อิตาเลียนมาคิอาเวลี หนังสือนี้แต่งไว้ตั้งแต่ปลายยุคกลาง ราวก่อนสมัยเฟรเดอริก 200 ปี มาคิอาเวลีแต่งขึ้นเป็นหนังสือแนะนำพระเจ้าแผ่นดินสมัยนั้นว่า ควรปกครอง

บ้านเมืองและทำการติดต่อกับบ้านเมืองใกล้เคียงอย่างไร นัยว่ามาคือเวลลีได้ใช้
บุตรสันตะปาปา อเล็กซานเดอร์ที่ 6 ชื่อ เซซาร์บอร์เจียเป็นตัวอย่าง¹⁵²

ในข้อความดังกล่าวพระองค์ได้แนะนำให้เห็นภาพรวมของเนื้อหาอย่างย่อเบื้องต้นโดยไม่เจาะจงถึงหลักการว่า หนังสือเรื่อง “เจ้าผู้ครองนคร” แต่งขึ้นเพื่อสอนผู้ปกครองสมัยนั้นในเรื่อง “ควรปกครองบ้านเมืองและทำการติดต่อกับบ้านเมืองใกล้เคียงอย่างไร” และอธิบายว่า หลักการดังกล่าวว่าใช้ตัวอย่างจากปลายยุคกลาง เช่น ซีซาร์ บอร์เจีย ยิ่งไปกว่านั้นไม่เพียงพระองค์จะยกสถานะมาคิอาเวลลีเป็นนักรัฐประศาสน์ หากแต่พระองค์ยังยกงานเขียนของมาคิอาเวลลีอย่าง The Prince ให้ได้รับสถานะเป็นตำราสำคัญทางรัฐประศาสน์สำหรับผู้ที่ศึกษาอีกด้วย ดังที่ปรากฏในหนังสือว่า

**เป็นหนังสือสำคัญที่นักเรียนศึกษาประวัติของรัฐประศาสน์ของโลกจำเป็นต้อง
พิจารณาดู และมาคิอาเวลลินับว่าเป็นนักแต่งคนแรกที่แนะนำพระเจ้าแผ่นดินมิให้
ถือสัตย์ธรรม ให้นึกถึงประโยชน์ของพระองค์เองเป็นใหญ่**¹⁵³

จากข้อความดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์พิจารณาหลักการสำคัญของตำราทางรัฐประศาสน์เรื่อง The Prince ในแง่ของการเป็นตำราที่สอนกษัตริย์ในทางธรรมและมาคิอาเวลลีก็ “เป็นนักแต่งคนแรกที่แนะนำพระเจ้าแผ่นดินมิให้ถือสัตย์ธรรม ให้นึกถึงประโยชน์ของพระองค์เองเป็นใหญ่” และนับเป็นเรื่องน่าสนใจว่าคำแนะนำพระเจ้าแผ่นดินมิให้ถือสัตย์ธรรม และให้นึกถึงประโยชน์ของพระองค์เองของมาคิอาเวลลีได้กลายเป็นแก่นหลักของงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ โดยเฉพาะในแง่ที่พระเจ้าเฟรเดริกโจมตีคำสอนของมาคิอาเวลลีแต่พฤติกรรมทั้งหมดของพระองค์ก็เป็นมาคิอาเวลเลียนเสียยิ่งกว่าจนน่าขัน ดังที่ปรากฏในหนังสือความว่า

**...ข้อนี้แสดงพระนิสัยของเฟรเดริกอย่างชัดเจนข้อหนึ่ง และคงทำให้ผู้ที่อ่าน
หนังสือของพระองค์ที่ทรงตำว่ามาคิอาเวลลีเลวทรามสอนให้พระราชานึกถึงแต่
พระองค์เองและไม่ถือสัตย์นั้น อดยิ้มไม่ได้เป็นแน่**¹⁵⁴

¹⁵² Ibid. หน้า. 207.

¹⁵³ Ibid. หน้า. 208.

3.3.3. ความทับซ้อนของ “เจ้าผู้ครองนคร” ของมาคิอาเวลลี และ เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์: จาก “มาคิอาเวลลีเยน” สู่อุบัติตามแบบเฟรเดริก”

เมื่ออ่านงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ จนจบเล่ม ผู้วิจัยพบว่ามีความทับซ้อนกันระหว่าง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี และ *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ อย่างน่าประหลาด ในแง่หนึ่งถึงแม้งานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลีจะปรากฏไม่มากนักในหนังสือเล่มนี้ ก็เป็นเพียงการบรรยายถึงการประพันธ์ของพระเจ้า เฟรเดริกเมื่อยังทรงพระเยาว์ แต่พระวิจารณ์ของพระเจ้าของพระเจ้าเฟรเดริกต่อคำคำสอนของมาคิอาเวลลีกลับกลายเป็นแก่นเรื่องของงานเขียนชิ้นนี้ ดังปรากฏว่า พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เลือกว่าจะเล่าถึงเหตุการณ์อันโหดเหี้ยมของพระเจ้าเฟรเดริกที่พร้อมจะทำทุกอย่างเพื่อรักษาอำนาจของรัฐและขยายอาณาจักรปรัสเซีย โดยอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับคำสอนในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีอย่างยิ่ง และที่สำคัญที่สุดพระองค์มักย้าอู่เสมอว่าเมื่อผู้อ่านอ่านประวัติของพระเจ้าเฟรเดริกจนจบแล้วจะต้องพบกับกับความย้อนแย้งที่พระองค์วิจารณ์มาคิอาเวลลี ดังที่ปรากฏในหนังสือว่า

แม่น้ำ แม้ว่าท่วมพื้นที่ดินจนผู้คนล้มตายหลายแสน พายุแม้ว่าทำลายเหย้าเรือนในบ้านเมือง และโรคภัยแม้ทำลายชีวิตมนุษย์เสียมากมายก่ายกอง ก็ยังไม่ร้ายเท่าความหยิ่ง ความโลภ ของเจ้าแผ่นดินบางองค์” (จากงานพระวิจารณ์มาคิอาเวลลี) ข้อความนี้ฟังดูก็ไพเราะดีอยู่ แต่เมื่อท่านอ่านประวัตินี้ต่อไปจนจบแล้ว กลับมาดูข้อความข้างบนนั้นก็คงจะอดหัวเราะไม่ได้ที่เจ้าชายเฟรเดริกได้ทรงเขียนไว้อย่างนั้น แต่ท่านต้องไม่เข้าใจผิดคิดว่า เมื่อเจ้าชายเฟรเดริกทรงเขียนข้อความอันเต็มไปด้วยธรรมะ แล้วภายหลังไม่ประพฤติตามนั้น เจ้าชายเฟรเดริกได้แก่งเขียน โดยมีได้เชื่อตามนั้นจริง ๆ ความจริงแล้วหากเป็นเช่นนั้นไม่ เวลาเขียนเฟรเดริกทรงเชื่อในธรรมนั้นบ้าง แต่พอเริ่มทรงเขียนเข้าแล้วปากกาก็พาไป

¹⁵⁴ Ibid. หน้า. 276.

เลยเขียนอย่างฟุ้งซ่าน และเมื่อถึงเวลากระทำเข้าจริง ๆ แล้วก็มักจะเลยทรงลืมนเสีย คนชนิดนี้ในโลกก็มีมิใช่น้อย¹⁵⁵

ในข้อความดังกล่าวพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์แสดงให้เห็นว่าเราไม่ควรใส่ใจกับข้อเขียนที่ใช้ภาษาสวยงามของพระเจ้าเฟรเดริก เพราะนั่นเป็นเพียงการเขียนที่ไม่ตรงกับกรกระทำที่แท้จริง และการกระทำที่แท้จริงของพระองค์ ก็ปรากฏเด่นชัดในสองบทของงานเขียนที่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน นั่นคือ *ยุโรปพิศวง* และ *เริ่มรุกรานยุโรป* ทั้งสองบทดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมอันแปลกประหลาดพระเจ้าเฟรเดริกที่จะแสดงพระองค์ว่าไม่ปรารถนาสงครามและชอบจะอยู่อย่างสงบ และในภายหลังก็เข้าสู่สงครามอย่างดุเดือด พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังแสดงให้เห็นเด่นชัดลงไปอีกว่าการอยู่อย่างสงบไม่ต้องการอำนาจนั้นแสดงผ่านการที่พระเจ้าเฟรเดริกตีเตียนมาคิอเวลลี ดังปรากฏในงานเขียนว่า

คนทั้งหลายในยุโรปจึงพากันเห็นว่า เป็นโอกาสเหมาะที่พระราชอาเฟรเดริกผู้ทรงเกลียดการทหาร โปรดแต่การศึกษาทั้งหลาย นำทรงยินดีพักอยู่เงียบ ๆ ได้ทรงคบกับบรรดานักปราชญ์ทั้งหลายที่ทรงเชิญมาชุมนุมอยู่ที่กรุงเบอร์ลิน ต้องอ่านหนังสือที่ทรงแต่ง *ตีเตียนมาคิอเวลลี* ได้ทรงประณามความต้องการเป็นใหญ่ของพระเจ้าแผ่นดินจนทำให้ราษฎรได้รับความลำบากมามากแล้ว ก็จะทำให้คนทั้งหลายพากันหลงเชื่อว่า เฟรเดริกคงจะแสวงหาความสงบยิ่งกว่า แต่คนเหล่านั้นหาได้รู้จักพระนิสัยของพระราชอาเฟรเดริกดีเท่าที่เรารู้จักพระองค์ในสมัยนี้ไม่ ความจริงข้าพเจ้าเชื่อว่า พระนิสัยอันแท้จริงของเฟรเดริกที่ได้เป็นมาแต่กำเนิดนั้นก็คือความประสงค์แน่วแน่ที่จะเป็นวีรบุรุษ¹⁵⁶

จากข้อความดังกล่าวดูเหมือนว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะสังเกตเห็นว่าพระเจ้าเฟรเดริกมหาราชเต็มไปด้วยกลอุบาย การแสดงออกอย่างแปลกประหลาดระหว่างการรักความสงบและกระหายสงครามนั้น ก็เป็นเพียงอุบายที่จะเก็บซ่อนความปรารถนาในการขยายอำนาจและเป็นวีรบุรุษ และน่าสนใจที่ว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงใช้มาคิอเวลลีเป็นจุดเทียบเคียงของ

¹⁵⁵ Ibid. หน้า. 210.

¹⁵⁶ Ibid. หน้า. 241-242.

พฤติกรรมทั้งสองด้าน นั่นคือ การตีเตียนมาคิอาเวลลี เป็นตัวแทนความสงบ และการกระทำตามรอยมาคิอาเวลลี เป็นตัวแทนความกระหายในอำนาจ

การเทียบเคียงมาคิอาเวลลีลงไปในงานเขียนเรื่องเฟรเดริกมหาราช มีลักษณะที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงสร้างคำใหม่ว่า “ทำตามแบบเฟรเดริก”¹⁵⁷ แทนคำว่า “ทำตามมาคิอาเวลลี” หรือ มาคิอาเวลลีเรียนในภาษาอังกฤษนั่นเอง การบัญญัติศัพท์ใหม่นี้ปรากฏในงานเขียนเรื่องนี้ และเป็นที่ชัดเจนว่า “ทำตามแบบเฟรเดริก” นั้นเป็นการถอดแบบมาจากคำว่า มาคิอาเวลลีเรียน ดังที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงแสดงหลักฐานไว้ว่าพระราชินีคัทรินที่ 2 แห่งรัสเซีย ได้ทรงอ่าน *พระวิจารณ์ของพระราชอาเฟรเดริกว่าด้วยหนังสือของมาคิอาเวลลี (Examen du prince de Machiavelli)* แล้วทรงบันทึกไว้ริมหน้าหนังสือเล่มดังกล่าวเพื่อโจมตีการ “ทำตามแบบเฟรเดริก” ดังปรากฏในหนังสือว่า

หนังสือที่ทรงแต่งเมื่อยังทรงหนุ่มอยู่ ตีเตียนหนังสือของมาคิอาเวลลี (Machiavelli) เพราะอิตาเลียนผู้นั้นได้ออกความเห็นไว้ในทางการเมือง พระราชาไม่ต้องถือธรรมเป็นของสำคัญ ต้องทรงนึกถึงประโยชน์ของพระองค์เองเป็นใหญ่ เฟรเดริกว่าเป็นความเห็นที่เลวทรามชั่วช้ามาก ดังที่ข้าพเจ้าได้บรรยายไว้ในตอนต้นแล้ว แต่การกระทำของพระองค์เองภายหลังดูทรงดำเนินตามความเห็นของมาคิอาเวลลีมาก จนพระบรมราชินีคัทรินที่ 2 แห่งรัสเซีย เมื่อได้ทรงอ่านแล้วทรงบันทึกไว้ริมหน้าว่า “หนังสือนี้พิสูจน์ให้เห็นได้ว่า การเขียนและการกระทำนั้นเป็นสองอย่างต่างกัน”¹⁵⁸

อย่างไรก็ดีทรวงพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ต่อการ “ทำตามแบบเฟรเดริก” ก็ไม่ใช่ว่าจะเลวร้ายนักด้วยพระองค์ทรงเห็นว่าคนในเวลานี้อาจจะไม่เข้าใจหลักการ “ทำตามแบบเฟรเดริก” ที่ถูกต้องหรืออาจแปลกใจต่อพฤติกรรมดังกล่าว พระองค์จึงให้คำอธิบายกำกับคำสอนเรื่อง “กษัตริย์เห็นแก่พระองค์เอง” หรือ “เรื่องอะไร ๆ ในเวลานั้นก็มีแต่กษัตริย์” ว่าในเวลาดังกล่าวไม่มี

¹⁵⁷ Ibid. หน้า. 353.

¹⁵⁸ Ibid. หน้า. 342-343.

สิ่งที่เรียกว่าชาติ ดังนั้นชาติก็คือกษัตริย์ และในทางเดียวกันผลประโยชน์ของกษัตริย์คือผลประโยชน์แห่งชาติ ดังปรากฏในงานเขียนว่า

สมัยนั้นเป็นสมัยที่พระราชามีอำนาจรุ่งเรืองที่สุดในประวัติของยุโรป เกือบจะไม่มีใครนึกถึงพลเมืองหรือประเทศเสียเลย จนกระทั่งนามของประเทศก็เกือบจะไม่เคยถึง ถ้าอ่านคณหนังสือหรือจดหมายเหตุต่าง ๆ...จะเห็นได้ว่ามีข้อที่ผิดกับสมัยนี้อย่างสำคัญที่สุดอยู่ข้อหนึ่ง คือในสมัยเรามากจะอ่านว่า “อังกฤษกับฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรกัน ...แต่ในสมัยคริสต์วรรษที่ 18 ไม่มีผู้ใดเคยถึงประเทศเลยจนนิดเดียว มีแต่ว่า ...“พระเจ้าจอร์จที่ 1 แห่งอังกฤษจะทรงทำไมตรีกับพระเจ้าเฟรเดริก วิลเลียมที่ 1 แห่งปรัสเซีย..ถ้าใครไปพูดขึ้นว่า “ฝรั่งเศสจะรบกับปรัสเซีย” ดังนี้แล้วคนสมัยนั้นเห็นจะแปลกใจมาก¹⁵⁹

จากข้อความดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นว่าการกระทำต่าง ๆ ที่ไม่ถือสัจธรรม และนึกถึงประโยชน์ของผู้ปกครองเองเป็นใหญ่ แบบที่มาคิอาเวลลีเสนอ แท้จริงแล้วเป็นไปในทางตรงกันข้ามเพราะในเวลานั้นผลประโยชน์ของผู้ปกครองก็คือประโยชน์ของรัฐ จึงอาจกล่าวได้ว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ได้เริ่มต้นการตีความมาคิอาเวลลีในแง่การไม่จำเป็นต้องยึดธรรมะและเห็นแก่ตนของผู้ปกครองที่แท้ก็เป็นเพื่อประโยชน์ชาติแล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.3.4. แนวทางการตีความมาคิอาเวลลีเพื่อประโยชน์ชาติและการแยกศีลธรรมของปัจเจกชนออกจากรัฐใน *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย*

แนวทางการตีความมาคิอาเวลลีเพื่อประโยชน์ชาติและการแยกศีลธรรมของปัจเจกชน ออกจากรัฐอันถือเป็นแนวทางการตีความมาคิอาเวลลีแบบใหม่ในสังคมไทยถัดจากการการตีความคำสอนแบบมาคิอาเวลลีในแง่ความจำเป็นของเยรีนี ปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของหนังสือ *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* โดยเฉพาะในบทสุดท้ายที่ว่าด้วยพระชราภาพ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ชี้ให้ผู้อ่านเมื่ออ่านหนังสือจบตั้งคำถามว่า พระเจ้าเฟรเดริกสมควรได้ขนานนามว่ามหาราชหรือไม่ โดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมของพระเจ้าเฟรเดริกนั้นอาจตีความได้หลายทาง

¹⁵⁹ Ibid. หน้า. 199-200.

เพราะถ้านึกถึงคุณความดีของคนธรรมดาแล้วก็จะพบว่าพระเจ้าเฟรเดริกมีส่วนเสียอยู่มาก แต่ถ้ามองในแง่การทำประโยชน์ให้แก่ปรัสเซียก็จะพบว่าพระองค์ทำประโยชน์ให้แก่ชาติอย่างมากมาย ดังที่ปรากฏในหนังสือว่า

ก่อนที่จะวางหนังสือลง ผู้อ่านย่อมจะพากันนึกบ้างว่า พระราชาในประวัติศาสตร์สากลนั้น ก็มีอยู่มากมายหลายพระองค์ด้วยกัน แต่ที่ทรงได้รับสมญาว่า “มหाराช” (The “Great”) มีน้อยพระองค์ เฟรเดริกสมควรได้รับสมญานี้หรือไม่ ข้อนี้ย่อมแล้วแต่การตัดสิน ท่านจะนึกถึงแต่การเป็นพระราชาเท่านั้น หรือจะนึกถึงคุณความดีของบุรุษด้วย ถ้าพูดถึงคุณความดีของบุรุษธรรมดาแล้ว เฟรเดริกทรงมีส่วนเสียอยู่มาก ทรงกล่าวคำเท็จอยู่เนือง ๆ ถ้าเป็นประโยชน์ของพระองค์เอง มิตรนั้นถ้าถึงเวลาเหมาะแล้วก็ทรงทิ้งเสียได้อย่างง่าย ๆ เพราะเพื่อที่จะขยายอำนาจของปรัสเซียแล้ว แม้จะต้องทรงใช้วิถีเลวทรามเท่าใดก็ได้ ทรงนึกถึงแต่ผลลัพธ์เป็นสำคัญ แต่พระราชาเฟรเดริกได้ทรงทำประโยชน์มาให้แก่ปรัสเซียมากมาย แม้จะทรงให้ความทุกข์และลำบากในการสงครามก็จริง ถึงเวลาสงบศึกแล้วก็ตั้งพระทัยบำรุงเศรษฐกิจจนเต็มที ประเทศจึงได้พ้นจากความเสียหายในการสงครามได้...¹⁶⁰

ถึงแม้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะทิ้งให้ผู้อ่านขบคิดถึงข้อขัดแย้งว่าพระเจ้าเฟรเดริกสมควรเป็นมหाराชหรือไม่ แต่พระองค์ก็ได้เริ่มต้นชี้ให้เห็นถึงข้อขัดแย้งระหว่างคุณธรรมสองระดับนั้นคือ “ความดีของบุรุษธรรมดา” และ “ประโยชน์ของรัฐ” ความแตกต่างระหว่างคุณธรรมทั้งสองระดับนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษในงานของมาคิอาเวลลีที่เขาพยายามแยกคุณธรรมของรัฐออกจากคุณธรรมของปัจเจกชน เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า เพื่อที่จะรักษาและขยายอำนาจของรัฐให้มั่นคง ผู้ปกครองก็อาจจำเป็นต้องละเมิดคุณธรรมในฐานะปัจเจกบุคคล แต่นั่นหาใช่ว่าผู้ปกครองเป็นผู้ไร้คุณธรรมไม่ หากแต่ว่าเขากำลังตระหนักถึงคุณธรรมอีกชุดหนึ่งคือคุณธรรมของรัฐ การตามรอยข้อขัดแย้งดังกล่าวของมาคิอาเวลลีโดย พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ปรากฏเด่นชัดอีกครั้งในย่อหน้าสุดท้ายของงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริกมหाराชแห่ง ปรัสเซีย* ดังที่ปรากฏในงานเขียนว่า

¹⁶⁰ Ibid. หน้า. 457-458.

“...ฉะนั้นจะตกลงใจว่าเฟรเดरिकสมเป็น “มหาราช” หรือไม่ เราต้องตอบปัญหาสาม ข้อ:

- (1) จะนับเอาความดีชั่วในฐานะบุรุษธรรมดาด้วยหรือไม่
- (2) จะนับผลที่ได้ในเมื่อยังมีพระชนม์อยู่ หรือ
- (3) จะนับผลที่ได้ต่อมา

แต่การตกลงในที่สุคนั้น ผู้แต่งขอปล่อยให้แก่ท่านผู้อ่านคิดเอาเอง¹⁶¹

ในข้อความดังกล่าวสะท้อนแบบแผนการตีความมาคิอาเวลลีในงานเรื่อง *เฟรเดริกมหา* *ราชแห่ง ปรุสเซีย* โดยการที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์สร้างปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขแห่งการพิจารณา *มหาราช* ขึ้นมาและเงื่อนไขความเป็น*มหาราช*ดังกล่าวก็ดูจะสอดคล้องกับคำอธิบายของงานเขียน *เรื่อง The Prince* ดังเช่นในประเด็นที่หนึ่งซึ่งเป็นการ แยกความดีความชั่วในฐานะมนุษย์ธรรมดา ออกจาก การประเมินสถานะความเป็น*มหาราช* วิธีการดังกล่าวถือเป็นเอกลักษณ์ของมาคิอาเวลลี อย่างชัดเจนดังได้กล่าวไปแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังชี้ชวนให้เราพิจารณา ผลลัพธ์มากกว่าวิธีการ โดยใส่ใจผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าและเกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งก็ยัง สะท้อนความคิดของมาคิอาเวลลีที่สนใจความจริงที่มีผล หรือที่มีการสรุปง่าย ๆ ว่า “ผลลัพธ์ตัดสิน *วิธีการ*” ถึงแม้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในฐานะผู้แต่งจะปล่อยให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่าพระเจ้าเฟรเด ริคเป็น*มหาราช*หรือไม่ แต่อย่างไรก็ดีเราก็อาจประเมินได้ว่าตัวพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เชื่อว่าพระเจ้า *เฟรเดริก* เป็น*มหาราช* ดังปรากฏว่า พระองค์ทรงตั้งชื่องานเขียนว่า *เฟรเดริกมหา* *ราชอยู่แต่ต้น* *ท้ายที่สุด* เราจึงอาจกล่าวได้ว่า แนวทางการตีความมาคิอาเวลลีเพื่อประโยชน์ชาติและการแยก ศีลธรรมของปัจเจกชนออกจากรัฐอันถือเป็นแนวทางการตีความมาคิอาเวลลีแบบใหม่ในสังคมไทย ได้เริ่มขึ้นในงานเรื่อง*เฟรเดริก มหา* *ราชแห่ง ปรุสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์นั่นเอง

¹⁶¹ Ibid. หน้า. 460.

3.3.5. พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กับความเป็นมาคิอาเวลลีและเจตนาของหนังสือ *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย*

ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วว่าแนวทางการตีความมาคิอาเวลลีเพื่อประโยชน์ชาติและการแยกศีลธรรมของปัจเจกชนออกจากรัฐ ได้เริ่มต้นขึ้นในงานเรื่อง *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ แต่เจตนารมณ์ที่แท้จริงของงานเขียนเรื่องเฟรเดริกมหาราชและการตีความดังกล่าวจะเป็นอย่างไรนั้นเราสมควรพิจารณากันอีกครั้งเพื่อเชื่อมเจตนารมณ์ของการนำเสนอมาคิอาเวลลีและความเป็นมาคิอาเวลลีของผู้เขียน โดยในขั้นต้นเราควรทำความเข้าใจว่าหนังสือเล่มนี้แต่แรกแยกเป็นสองเล่ม เล่มแรกตีพิมพ์ ในปี พ.ศ. 2475¹⁶² และเล่มที่สองตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2476

เนื้อหาของทั้งสองเล่มนั้นมีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง เล่มที่หนึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพื้นฐานของของราชอาณาจักรปรัสเซีย ประวัติของราชวงศ์ที่ปกครองปรัสเซีย และชีวิตวัยเริ่มต้นของเจ้าชายเฟรเดริก ซึ่งเล่าผ่านการเชิดชูความสามารถด้านศิลปะและการประพันธ์ของเจ้าชายเฟรเดริกและความมีพระทัยหนักแน่นของพระองค์ที่สามารถผ่านอุปสรรคของความนิยมทหารและต่อต้านการประพันธ์และวรรณกรรมของพระราชบิดาจนสามารถขึ้นครองราชย์ในที่สุด ซึ่งแตกต่างจากเล่มที่สองอย่างชัดเจน เพราะในเล่มที่สองนั้น กลับหันไปสนใจในบทบาททางการเมืองการทหารของเจ้าชายเฟรเดริก โดยเฉพาะกลอุบายทางการเมืองเพื่อความยิ่งใหญ่ของปรัสเซีย พร้อมตั้งคำถามกับคุณธรรมและความเป็นมหาราชของพระองค์

ในส่วนของบริษัททางสังคมของหนังสือทั้งสองเล่มก็นับว่าแตกต่างกันอย่างมาก เนื่องจากเล่มแรกที่พิมพ์นั้นเขียนเสร็จสิ้นตั้งแต่ต้นในปี พ.ศ. 2474 และตีพิมพ์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2475 อันเป็นยุคที่สังคมไทยยังอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เล่มที่สองเขียนเสร็จและตีพิมพ์ออกมาในปี พ.ศ. 2476 อันเป็นช่วงที่คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว งานเขียนทั้งสองเล่มนี้จึงนับว่าถูกเขียนและตีพิมพ์ในบริบททางสังคมการเมืองที่แตกต่างกันอย่างยิ่ง ถึงแม้ลำดับการนำเสนอของเนื้อหาจะแตกต่างกันอยู่แล้วด้วยช่วงเวลาในชีวิตของพระเจ้าเฟรเดริก แต่เราก็สามารถสังเกตได้ว่า เนื้อหาของทั้งสองเล่มต่างก็มีวิธีการนำเสนอที่สะท้อนถึง

¹⁶² เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ : สมัยบูรณาญาสิทธิราชย์และสมัยประชาธิปไตย. หน้า 287.

เจตนารมณ์ของผู้เขียนที่แตกต่างออกไป โดยในส่วนนี้ผู้วิจัยจะพยายามทำความเข้าใจเจตนารมณ์ของผู้เขียนโดยแยกพิจารณางานเขียนเป็นสองส่วนได้แก่ส่วนที่หนึ่ง เฟรเดริคมหาราชเล่ม 1 (2475) และส่วนที่ 2 เฟรเดริคมหาราชเล่ม 2 (2476)

เฟรเดริคมหาราชเล่มที่ 1

การที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้มีผลงานออกมาในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมือง โดยตีพิมพ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงหนึ่งเดือน คือในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2475 นับเป็นเรื่องน่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบทบาทของพระองค์ในฐานะที่พระองค์เป็นเชื้อพระวงศ์ระดับสูงท่ามกลางวิกฤติการเมืองที่รุนแรงและเรียกร้องให้มีการรื้อฟื้นความศรัทธาของสถาบันพระมหากษัตริย์ ในอีกทางหนึ่งก็เป็นปัญหาส่วนพระองค์ในการที่จะพิจารณาว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วสมควรจะกลับมารับราชการที่ไหนในตำแหน่งใด ดังปรากฏผ่านการที่พระองค์ส่งต้นฉบับไปให้บุคคลสำคัญในสาขาต่างๆอ่านก่อนตีพิมพ์เพื่อให้เขียนบทวิจารณ์ดังปรากฏในท้ายเล่มที่มีคำวิจารณ์งานเขียนชิ้นนี้จากบุคคลหลายท่าน อันได้แก่ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ปัญญาชนคนสำคัญในเวลานั้น เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี อธิบดีเสนาบดีกระทรวงธรรมการ หลวงวิจิตรวาทการ ผู้ที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเมืองไทยในเวลาต่อมา นาวาเอกพระเรียมวิรัชพากย์ อาจารย์ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สวัสดิ์ เลขยานนท์¹⁶³

บุคคลเหล่านี้มีชื่อเสียงแต่ละด้านต่างแตกต่างกันไป และมีลูกศิษย์ที่ได้แลกเปลี่ยนและส่งต่อความรู้เป็นจำนวนมาก ซึ่งการให้คนเหล่านี้ได้เป็นคนกลุ่มแรกที่อ่านและวิจารณ์หนังสือชิ้นนี้ ก็เป็นการแสดงความรู้ความสามารถของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ให้เหล่าคนนี่ซึ่งต่างก็เป็นข้าราชการคนสำคัญในระบอบเก่าได้ประจักษ์ในศักยภาพอีกด้วย และเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าผู้คนเหล่านี้ตอบรับงานเขียนของพระองค์อย่างดี ซึ่งอาจจะเป็นด้วยพระอัจฉริยภาพของพระองค์ หรือต่างก็ทราบอยู่แล้วว่าพระองค์ได้รับการคาดหวังตั้งแต่ครั้งสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้กลับมารับราชการในตำแหน่งสำคัญของประเทศ จึงต่างแสดงออกว่ารอคอยการ

¹⁶³ เฟรเดริคมหาราชแห่งปรัสเซีย. หน้า. 487-532.

กลับมาสยามเพื่อช่วยพัฒนาประเทศของพระองค์ด้วยใจจดจ่อ และในอีกทางหนึ่งก็อาจกล่าวได้ว่า งานเขียนเรื่อง “เฟรเดอริคมหาราช” เล่มที่ 1 ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ก็เป็นการเปิดตัวมาคิอาเวลลีและ *The Prince* แบบสยามพากย์ให้ผู้คนวงกว้าง ทั้งข้าราชการและนักเรียน ได้รู้จักชื่อและสาระสำคัญโดยย่อของหนังสือที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเมืองโลกเป็นครั้งแรก

หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงได้รับการตอบรับอย่างดีจากบุคคลสำคัญในเวลานั้น หากแต่ยังได้รับการตอบรับอย่างดีจากหน่วยงานราชการเช่นกระทรวงธรรมการอีกด้วย โดยมีมติให้พิมพ์เป็นแบบเรียน¹⁶⁴ สำหรับนักเรียนโดยทั่วไป การตอบรับให้เป็นหนังสือแบบเรียนเกิดขึ้นก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงไม่นานนัก ดังนั้นในคำนำสำหรับการ์ตีพิมพ์เป็นหนังสือแบบเรียนจึงยังพบกลิ่นอายของแนวคิดราชาชาตินิยมอยู่เป็นจำนวนมาก ดังที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์แถลงว่าการให้อ่านหนังสือเล่มนี้ก็เพื่อหวังให้ “นักเรียนจะได้นับถือเป็นตัวอย่าง เมื่อเติบโตขึ้นจะได้พยายามกระทำตนให้มีประโยชน์แก่โลกและแก่ชาติของตนบ้าง”¹⁶⁵ คำถามสำคัญจึงมีอยู่ว่า เฟรเดอริคมหาราชที่พระองค์เขียนขึ้นนั้นกำลังนำเสนอคตินิยมผ่านตัวอย่างของตะวันตกเพียงอย่างเดียวหรือไม่ หรือพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์พยายามเปรียบเทียบพระเจ้าเฟรเดอริคกับกษัตริย์ของไทยพระองค์ใด และต้องการให้เด็ก ๆ ของชาตินับถือใครเป็นตัวอย่างกันแน่ อีกทั้งในการเล่านี้ได้แทรกทัศนคติ ความปรารถนาหรือปัญหาส่วนพระองค์ลงไปหรือไม่ อย่างไร โดยผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พยายามนำเสนอพระเจ้าเฟรเดอริคในงานเขียนของพระองค์เป็นภาพแทนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และในทางเดียวกันก็เป็นการนำเสนออุปสรรคของพระองค์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย

- พระเจ้าเฟรเดอริคในฐานะภาพแทนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

หลักฐานที่สนับสนุนสมมุติฐานว่า พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พยายามนำเสนอพระเจ้าเฟรเดอริคในงานเขียนของพระองค์เป็นภาพแทนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือการที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้เขียนงานแสดงถึงพระอัจฉริยภาพด้านการประพันธ์ของพระเจ้าเฟรเดอริค

¹⁶⁴ จากการค้นคว้าของผู้วิจัย ไม่พบหลักฐานว่ามีการใช้ในการเรียนการสอนระดับชั้นเรียนใด

¹⁶⁵ พระเจ้าจรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย. หน้า.14.

คมหาราชเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเล่มที่หนึ่งนั้น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าเฟรเดอริคล้วนต้องกล่าวถึงพระอัจฉริยภาพด้านนี้ของพระองค์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะการกล่าวถึงพระอนุปนิสัยอ่อนโยนและละเอียดอ่อนในช่วงแรกของพระเจ้าเฟรเดอริค เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับงานเขียนชิ้นอื่นๆของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะพบว่าพระองค์ทรงชื่นชมพระมหากษัตริย์ และต้องการจะเป็นดังพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการชื่นชมความสามารถในการเป็นกษัตริย์นักประพันธ์ดังตัวอย่างที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง *เกิดวังปารุสก์* ความว่า

ข้าพเจ้ารักทูลหม่อมลุงของข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่งและตั้งแต่เด็ก ๆ ได้มี

ความรู้สึกอยากจะทำอย่างท่านทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ และเพราะท่านทรงเป็นนักประพันธ์ ข้าพเจ้าก็อยากจะเป็นบ้าง ข้าพเจ้าจึงได้พยายามจะเป็นนักประพันธ์มาตั้งแต่เด็ก ๆ¹⁶⁶

ความสนใจในทางด้านการประพันธ์และการต้องการจะเป็นเช่นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทำให้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงตัดสินใจหันเหทิศทางการศึกษาที่อังกฤษ โดยในขั้นต้นนั้นพระองค์เดินทางมาเพื่อศึกษาวิชาทหาร แต่ในภายหลังพระองค์ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อในทางสามัญที่ Trinity College มหาวิทยาลัย Cambridge ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์บรรยายว่า **“ข้าพเจ้าจึงมีจดหมายไปกราบบังคมทูลอ่อนวอนทูลหม่อมมา ก็ไม่ทรงยินยอมเห็นด้วยอยู่เป็นเวลานาน แต่ข้าพเจ้าก็ไม่อยากเลิกไปเคมบริดจ์ คงบังอาจอ่อนวอนต่อไปเรื่อยจนสำเร็จ”**¹⁶⁷ การเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้จึงเป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตแบบทหารที่สืบทอดมาตั้งแต่พระองค์เจ้าจักรพงษ์ และความรู้สึกที่ว่า **“รวมความคิดถึงกองทัพไทยกับพ่อไปเสียว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”**¹⁶⁸ ก็ค่อยๆลดลงตามลำดับ จากกรณีดังกล่าวเราอาจจะอนุมานได้ว่า เพราะพระองค์มิได้สนใจวิชาทหาร และไม่ต้องการถูกรูปแบบทหารเฉกเช่นที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องการจนนำไปสู่ความขัดแย้งเป็นเวลานานระหว่างทั้งสองพระองค์ พระองค์จึงทรงท้อแท้อย่างมากในการบรรยายถึงความทุกข์ทรมานของพระเจ้าเฟรเดอริคเมื่อทรง

¹⁶⁶ เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ : สมัยบูรณาญาสิทธิราชย์และสมัยประชาธิปไตย. หน้า 63

¹⁶⁷ เฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย. หน้า 201

¹⁶⁸ Ibid. หน้า 201

พระเยาว์ที่ต้องต่อสู้กับพระราชบิดาที่นิยมทหารมากกว่าทางด้านการประพันธ์ และนำไปสู่เหตุผลที่ว่าทำไมเมื่อพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ต้องการจะเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระองค์จึงเลือกที่จะนำเสนอผ่านบุคลิกของกษัตริย์นักประพันธ์ของพระเจ้าเฟรเดริกที่ชวนให้นึกถึง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระกรุณาต่อพระองค์อย่างมากนั่นเอง

ความชื่นชมในตัวพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่เพียงแต่เป็นความชื่นชมในฐานะกษัตริย์ที่รักการประพันธ์และเปี่ยมไปด้วยความสามารถ หากแต่ยังยกระดับไปสู่การที่พระองค์ทรงแน่วแก่พระทัยว่าพระองค์มีความคลึงกับพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าผู้อื่น ทั้งอุปนิสัย ความประพฤติ และความสนใจ ความคล้ายคลึงนี้ทำให้พระองค์ต้องการจะไปรับราชการถวาย ดังปรากฏในข้อเขียนของพระองค์ว่า

**ท่านเป็นลูกคนเดียวของข้าพเจ้า ทั้งมีของหลายอย่างในพระนิสัยที่
ข้าพเจ้าบังอาจอดนึกไม่ได้ว่า ก็มีอยู่ในตัวข้าพเจ้าไม่ใช่น้อย จึงได้เคยตั้งใจไว้
เสมอว่า จะกลับไปทำราชการสนองพระคุณ¹⁶⁹**

ถึงแม้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะแน่วแก่พระทัยว่าพระองค์มีความคลึงกับพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากเพียงใด แต่พระองค์ก็ตระหนักดีว่าพระองค์ไม่มีสิทธิในราชสมบัติ เพราะภายหลังเมื่อมีการกำหนดกฎมณเฑียรบาลในสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กำหนดให้ผู้มีพระราชมารดาเป็นต่างด้าวห้ามขึ้นครองราชย์ พระองค์ก็หาได้ถือโทษ เพราะพระองค์ถือว่าไม่ได้เปลี่ยนแปลงสถานะของพระองค์แต่อย่างใด ด้วยพระองค์คิดเสมอว่า **“ข้าพเจ้าไม่เคยถูกตัดอะไรเลย ถือตามหลักว่า ถ้าไม่เคยมีโอกาสได้เป็นแล้ว จะถูกตัดอย่างไรได้ เช่นผู้ที่เกิดมาไม่เคยเป็นทหารก็จะถูกถอดยศนายทหารไม่ได้”¹⁷⁰** แต่ความซื่อนี้ไม่ได้แปลว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะไม่ได้ตระหนักถึงสถานะสำคัญที่ตนจะต้องได้รับเมื่อกลับไปรับราชการที่สยาม ด้วยพระองค์ทรงทราบอยู่แล้วว่าพระองค์จะต้องกลายเป็นกำลังสำคัญของพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากพระที่นั่งอัมพรสถาน ลงวันที่ 27 กันยายน

¹⁶⁹ Ibid. หน้า 215

¹⁷⁰ Ibid. หน้า 215

พ.ศ.2464 ถึงพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ความว่า “ลุงคิดถึงหนูจริงๆ...จะนั่นถ้าหนูรักลุงขอให้ตั้งใจเล่าเรียนดีๆ จะได้สำเร็จเร็วๆ และได้กลับมาให้ลุงใช้แทนตัวพ่อต่อไป ในเวลานี้ลุงก็มีหลานแต่คนเดียว”¹⁷¹ พระราชหัตถเลขาได้กล่าวได้แสดงให้เห็นสถานะสำคัญของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เพราะแม้พระองค์จะไม่ได้มีสิทธิในราชสมบัติ แต่พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้เตรียมตำแหน่งสำคัญเอาไว้ โดยตั้งใจจะให้รับราชการในตำแหน่งสำคัญเอกเช่นเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ในแง่นี้จึงนับพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์พิจารณาสถานะของตนเองว่าแตกต่างจากเจ้าฟ้าจักรพงษ์พระบิดาอย่างชัดเจน นั่นคือ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ทรงเป็นรัชทายาท ความเป็นมาคิอาเวเลียนของพระองค์จึงมีทั้งเพื่อเป็นที่ปรึกษาการปกครองและว่าที่ผู้ครอง ในขณะที่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ทรงประสงค์จะเป็นเพียงที่ปรึกษาเพื่อ “ช่วยพระเจ้าอยู่หัวปกครองประเทศ”

เป็นที่น่าเสียดายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตเสียก่อนที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะได้กลับมารับราชการ แต่กระนั้นในรัชสมัยต่อมาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถานะของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่เนื่องด้วยเป็นพระภาคิยะพระองค์โต และเมื่อพระองค์ได้ชี้แจงต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสำเร็จว่าพระองค์จะไม่ศึกษาวิชาทหาร แต่พระองค์จะเลือกศึกษาประวัติศาสตร์ เพราะจะเป็นประโยชน์แก่การช่วยปกครองประเทศมากที่สุด ความปรารถนาในการเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองแบบมาคิอาเวลิก็โดดเด่นขึ้นอีกครั้ง ดังปรากฏในงานเขียนของพระองค์ว่า

เมื่อได้ตกลงเลิกจะเป็นทหารเสียแล้ว ข้าพเจ้าก็ต้องคิดหาอะไรอื่นทำในการรับราชการ ในสมัยนั้นอันเป็นสมัยสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์ การช่วยพระเจ้าอยู่หัวปกครองประเทศก็ดูเสมือนหนึ่งเป็นหน้าที่จำเป็นของผู้ที่เป็นเชื้อพระวงศ์...การเรียนเคมีบริดจ์ได้เลือกประวัติศาสตร์ เพราะเป็นวิชาทั่วไปเป็นการฝึกฝนมันสมอง ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ย่อมทำอะไรก็ได้ ถ้าไม่ใช่งานที่ต้องอาศัยความรู้พิเศษ¹⁷²

¹⁷¹ Ibid. หน้า 178

¹⁷² Ibid. หน้า 244.

ยิ่งไปกว่านั้นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังได้ศึกษาวิชา รัฐประศาสตร์ (political science) ในสมัยที่ศึกษาอยู่ชั้นปีที่สองของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์¹⁷³ เพื่อเตรียมตัวมาทำราชการ แม้พระองค์มิได้อธิบายว่าศึกษาอะไรบ้าง แต่ก็สามารถจะอนุมานได้ว่าการศึกษาในครั้งนั้นคงได้ปูพื้นฐานการศึกษาปรัชญาการเมือง และเป็นสาเหตุที่พระองค์สามารถอธิบายงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในฐานะงานเขียนทางรัฐศาสตร์ได้อย่างชัดเจนในงานเขียนเรื่อง *พระเดริคมหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์

- พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กับกระทรวงธรรมการและการส่งผ่านความนิยมการเมืองแบบอิตาลี

ความสนใจใน “การช่วยพระเจ้าอยู่หัวปกครองประเทศ” หรือการตอบสนองต่อพระราชดำรัสว่า “หนูจะต้องมาให้ลูงไ้” ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เผชิญปัญหาการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่ทรงไม่พอพระราชหฤทัยในพฤติกรรมของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาไปถึงพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์อันมีความว่า “แต่ฉันเสียใจที่ต้องบอกแก่ว่า ฉันได้ยินแต่คนเขามาเล่าสิ่งที่ไม่ดีเกี่ยวกับตัวแกทั้งนั้น”¹⁷⁴ ความไม่พอพระราชหฤทัยของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏเด่นชัดขึ้นในพระราชหัตถเลขาในปี พ.ศ. 2471 ที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาของสถานะของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์อย่างชัดเจนความว่า

แกอาจจะอยากทราบว่าคุณรู้สึกของฉันที่มีต่อแกนั้นเป็นอย่างไร ฉันบอกได้ทันทีว่าคุณรู้สึกของฉันต่อแกในฐานะญาติ ในฐานะเป็นอาຍอมมีแต่ความรัก และฉันจะพยายามทุกวิถีที่จะให้แกได้รับความเจริญ แต่ยังมีความรู้สึกอีกด้านหนึ่ง คือความรู้สึกที่ฉันมีต่อแกในฐานะที่ฉันเป็นพระเจ้าแผ่นดินและแกเป็นพระราชวงศ์ ฉันจะพูดกับแกตรงๆและหวังว่าแกจะพยายามเข้าใจความคิดของฉัน ฉันรู้สึกสะอิดสะเอียนอย่างยิ่งที่จะต้องเอามาพูด แต่เป็นการจำเป็นและแกก็รู้ตัวอยู่ดี คือแกเป็นครึ่งชาติ และเพราะเหตุนี้จึงถูกยกเว้นจากการ

¹⁷³ Ibid. หน้า 233.

¹⁷⁴ พระราชหัตถเลขาของวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2468 ใน ibid. หน้า 546,

สืบราชสมบัติ คนบางคนเขาว่าการถือเลือดต่างชาตินั้นเป็นของเหลวไหลไม่
เป็นสาระ แต่ที่จริง ความรู้สึกมันก็ยังมียู่ ฉันจึงต้องขอบอกแก่ว่า ฉันเห็นด้วย
สนับสนุนอย่างเต็มที่ในการที่แกถูกยกเว้น จนถึงกับมีคนเขารู้กันอยู่แล้ว ว่าฉัน
เคยพูดอย่างเปิดเผยว่า ถ้าแกพยายามคบคิดที่จะขึ้นราชบัลลังก์ไทย ฉันจะยิงแก
ด้วยมือของตัวเอง เอาสิ ฉันขอบอกย้ำอีกแก่ตัวแกเอง เพราะฉันเห็นว่า (การคบ
คิดกระทำเช่นนั้น - จ.จ.) จะเป็นของที่ทนไม่ได้ ฉันรู้ว่าแกไม่เคยทำผิดอะไร มัน
เป็นเรื่องความผิดของพ่อมาตกแก่ลูก พ่อแกทำความผิดอย่างใหญ่หลวง และฉัน
มีความอับอายที่สุด แกอาจจะว่าฉันยกย่องพระเจ้าวรวงศ์เธออื่น ๆ อย่างดิบตึกว่า
แก ฉันรับว่าฉันทำเช่นนั้นเพราะแกถูกยกเว้นจากการสืบราชสมบัติ และฉันจะทำ
อย่างเดียวกันกับ.....ฉันไม่ต้องการให้แกได้เข้าเฝ้าพระเจ้าออร์ซ (แห่ง
อังกฤษ - จ.จ.) เพราะแกไม่อยู่ในขอบเขตสืบสันตติวงศ์ ฐานะของแกในเมืองไทย
คือ เป็นเจ้านายและเป็นหลานแท้ ๆ ของฉัน แต่ต้องถูกยกเว้นจากได้ขึ้นราช
บัลลังก์โดยไม่มีปัญหา เดียวนี้เราต่างคนต่างรู้ใจกันดีแล้ว ถ้าแกกลืนถ้อยคำของ
ฉันได้ก็จะดีไป

ฉันเองเห็นว่าพระเจ้าอยู่หัวองค์ก่อน (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว - จ.จ.) ท่านทำผิด ในการที่ทรงตั้งแกเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เพราะท่าน
ได้ตั้งพระทัยจะยกเว้นแกมาแต่แรก การเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอมีแต่จะทำให้ฐานะ
ของแกครึ่ง ๆ กลาง ๆ แต่เดี๋ยวนี้แก้ไขไม่ได้เสียแล้ว¹⁷⁵

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความสนใจใน “การช่วยพระเจ้าอยู่หัว
ปกครองประเทศ” ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ที่เคยมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยมในรัชสมัยของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะไม่เป็นผลและไม่ได้รับการตอบรับในสมัย
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยพระองค์มิได้มีพระประสงค์จะให้พระองค์จุลจักรพงษ์มี
ส่วนร่วมในการปกครองมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ประสงค์จะให้
พระองค์มารับราชการในตำแหน่งสำคัญเหมือนเจ้าฟ้าจักรพงษ์ อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวก็ไม่โปรดในตำแหน่งของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ดังกล่าวถึงการตัดสินใจพระทัยแต่งตั้งเป็น

¹⁷⁵ Ibid. หน้า 275-276.

พระเจ้าวรวงศ์ในสมัยรัชกาลก่อนเป็นสิ่งที่ผิด ยิ่งไปกว่านั้นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังมีความขัดแย้งทางด้านการศึกษาที่พระองค์ปฏิเสธไม่เข้าเรียนทางทหารดังที่พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องการ

ความไม่พึงพอใจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์พัฒนาไปสู่ความหวาดระแวงว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะแย่งราชสมบัติ พระองค์ให้เหตุผลที่น่าสนใจว่า เพราะสายวงศ์ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มีแนวโน้มที่จะสร้างความไม่เที่ยงไม่แน่นอนและมีความมักใหญ่ใฝ่สูง เมื่อพิจารณาเหตุผลดังกล่าวก็อาจอนุมานได้ถึงบทบาทของเจ้าฟ้าจักรพงษ์พระบิดาของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ที่มีบทบาทในการสร้างความขัดแย้งในการตั้งรัชทายาท ซึ่งการอธิบายดังกล่าวดูเหมือนจะเป็นการบรรยายถึงลักษณะนิสัยมาคิอาเวลเลียนของสายวงศ์ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ที่มีบทบาทในการเมืองไทยอีกทางหนึ่งด้วย ดังปรากฏในลายพระราชหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อ ว่า

ฉันต้องยอมรับว่าฉันเกรงกลัวว่าแกอาจจะ เป็นเครื่องกีดขวาง เฉพาะอย่างยิ่งถ้าแกมีนิสัยมักใหญ่ใฝ่สูง ในทางที่ไม่สมควรแก่ตัวแก แต่ซึ่งฉันเคยนึกว่าแกอาจจะทำได้ ฉันรู้สึกที่สายวงศ์ของแกจะนำมาซึ่งความไม่เที่ยงไม่แน่นอน และความยุ่งเหยิงที่จะทำให้พระราชวงศ์ขาดความมั่นคง..... แต่ฉันหวังว่าแกจะไม่ยอมให้ใครยุแหย่ให้แกเปลี่ยนใจ¹⁷⁶

ดังนั้นเมื่อพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เสด็จกลับมาสยามในช่วงสั้นๆ ในปี พ.ศ. 2474 พระองค์ก็ได้แสดงให้เห็นว่าพระองค์มิได้สนใจถึงการช่วยปกครองประเทศโดยตรงอีกต่อไป โดยพระองค์ได้หันไปให้ความสนใจในกระทรวงธรรมการแทน เพื่อลดความขัดแย้งที่มีอยู่ โดยพระองค์ได้แจ้งให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทราบว่าพระองค์มีความประสงค์จะรับราชการที่กระทรวงธรรมการ ซึ่งทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความสบายพระทัยขึ้นอย่างยิ่ง ดังปรากฏในลายพระราชหัตถ์ว่า **“ตั้งแต่ฉันได้พบแกคราวที่แล้ว ฉันก็ค่อยสบายใจขึ้น บัดนี้ฉันเชื่อแล้วว่าแกคงจะไม่ยอมปล่อยให้ความมักใหญ่ใฝ่สูงทำให้แกทำการบ้าอะไรที่จะให้**

¹⁷⁶ Ibid. หน้า 279-281.

เกิดการวิวาทขึ้นในประเทศและภายในพระราชวงศ์¹⁷⁷ ด้วยเหตุที่เห็นว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มิได้สนใจทางการเมืองโดยตรงอีกต่อไป และไม่น่าจะเป็นภัยของพระองค์แล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ให้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เข้าเฝ้า พระองค์เจ้าธานีนิวัตน์ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ เพื่อฝากฝังเข้าทำงานในกระทรวงธรรมการ การเข้าเฝ้านี้เป็นไปอย่างดียิ่ง นำไปสู่การเสด็จดูราชการกระทรวงธรรมการรวมถึงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงเรียนเป็นจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้น พระองค์ยังได้แสดงปาฐกถาทางวิทยุเรื่อง “ผลที่สามของการศึกษา” ที่ชี้แจงให้เห็นว่าการศึกษาไม่ได้มีประโยชน์เพียงแค่วาดศาสนาจรยา ความรู้เพื่อประกอบอาชีพ แต่รวมถึงความสุขในชีวิตอีกด้วย¹⁷⁸ จึงนับได้ว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้วางรากฐานของตนเองอย่างดียิ่งลงในกระทรวงธรรมการหรือที่จะเปลี่ยนเป็นกระทรวงศึกษาธิการในอนาคต และได้เริ่มต้นสายสัมพันธ์อันดีกับพระองค์เจ้าธานีนิวัตน์เสนาบดีผู้ที่มีบทบาทสำคัญในราชสำนัก ซึ่งจะยังคงสานสัมพันธ์ต่อไปแม้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะเสด็จกลับอังกฤษในปลายปี พ.ศ. 2474¹⁷⁹

สิ่งที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น ผลลัพธ์ของความร่วมมือระหว่างพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์และพระองค์เจ้าธานีนิวัตน์ ที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายของความเป็นมาคิอาเวลเลียนและความปรารถนาแฝงเร้นที่จะเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ปรากฏอยู่ในเอกสารทางการเมืองชิ้นสุดท้ายของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ชื่อ “พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อความเห็นของนายมุสโสลินีเรื่อง การศึกษาของอิตาลี” ที่มาของเอกสารราชการฉบับนี้เกิดขึ้นจากบันทึกโครงการศึกษาที่จะนำมาใช้ในประเทศสยามของพระองค์เจ้าธานีนิวัตน์ที่เกิดขึ้นในต้นปี พ.ศ. 2475 ไม่นานนักหลังจากพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะเสด็จกลับอังกฤษในปลายปี พ.ศ. 2474 ในบันทึกโครงการนี้เป็นการแสวงหาตัวอย่างระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับประเทศไทย และอีกทางหนึ่งคือระบบการศึกษาที่น่าจะตอบสนองความต้องการที่จะรักษาระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งแน่นอนว่า พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ผู้ซึ่งกำลังทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของพระเจ้าแผ่นดินยุโรป และได้กลับมา

¹⁷⁷ Ibid. หน้า 281.

¹⁷⁸ Ibid. หน้า 258.

¹⁷⁹ Ibid. หน้า 258-261.

ฝึกงานอยู่กระทรวงธรรมการช่วงๆ สัปดาห์ก็น่าจะมีอิทธิพลต่อการเสนอโครงการนี้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อพระองค์เจ้าธานีนิวัตน์ ได้ถวายเค้าโครงการศึกษาของมุสโสลินีแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2475 ในเชิงเสนอแนะให้ประเทศไทยใช้แนวทางของมุสโสลินีเพื่อพัฒนาประเทศและดำรงไว้ซึ่งระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์¹⁸⁰ ข้อเสนอดังกล่าวนำมาสู่เอกสารทางการเมืองชิ้นสุดท้ายของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่สะท้อนถึงความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ชื่อ “พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อความเห็นของนายมุสโสลินีเรื่อง การศึกษาของอิตาลี” ในเอกสารฉบับดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แสดงทรรศนะอย่างชัดเจนต่อการปกครองของอิตาลีและอุดมการณ์แบบอิตาลี ความว่า

Interesting มาก เขาสอนให้เด็กของเขานิยมการปกครองอย่างวิธีของ Fascism ได้ แต่เราจะสอนคนไทยให้นิยมการปกครอง อย่าง absolute Monarchy ได้หรือ? ฉันสงสัยมาก เพราะถ้าทำเดี๋ยวนี้ มันเข้าเกินไปเสียแล้ว. ความนิยมและนับถือใน พระองค์สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอย่างที่เคยเป็นมาแต่ก่อน ฉันเห็นว่าจะกลับฟื้นขึ้นอย่างแต่ก่อนไม่ได้อีกแล้ว เพราะคนที่เป็นบิดาของเด็ก ๆ ที่กำลังเรียนอยู่เดี๋ยวนี้เคยชิน และชอบการนิเทศาพระเจ้าแผ่นดินเสียจนติดตัวแล้ว. เมืองเราใช้วิธีปกครองอย่าง dictator. แต่ไม่ใช่วิธีการอย่างอื่น ๆ ของ dictator กลับใช้ลักษณะการของ democracy หลายอย่าง จึงเป็นการครึ่ง ๆ กลาง ๆ และยังไม่ตกลงในกันจริงๆ ว่าจะเอาอย่างไรด้วย. ถ้าจะไม่ใช้แบบ democracy เราก็กลัวฝรั่งจะติเตียนว่า uncivilized. Italy เขาไม่ต้องกลัว ใครจะด่าก็ช่าง. เมืองเราจะต้องตก between two stools เพราะลังเลใจ. ที่จริงถ้าเอาแบบ Fascist ที่เดียวและมี Fascist party ขึ้นบางทีจะดี และจะเป็น way out ที่ดีที่สุด แต่จะทำได้หรือ? ถ้าทำ

¹⁸⁰ สนิธิ เตชานันท์, แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองของระบอบประชาธิปไตย ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2469-2475) (กรุงเทพฯ: โครงการผลิตเอกสารทางวิชาการ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2519). หน้า 281-283.

ไม่ได้ก็ควรเตรียมการที่จะเปลี่ยนเป็น Constitutional Monarchy โดยเร็วที่สุดที่จะทำได้และต้องให้การศึกษาไปในทางนั้นละกระมัง?¹⁸¹

มีข้อสังเกตประการหนึ่งสำหรับการทำความเข้าใจต่อพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวข้างต้น นั่นคือคำว่า “dictator” “Fascism” หรือ “เผด็จการ” ไม่ได้ถูกใช้ในความหมายร่วมสมัย ศัพท์ที่ใช้เป็นเพียงการถ่ายเสียงมาจากภาษาอังกฤษโดยละเลยความหมายที่แท้จริง และ ขาดน้ำเสียงที่รับรู้ความรู้สึกเผด็จการแบบอินเดียที่เรารับมาภายหลัง¹⁸² นั่นคือในแง่หนึ่งความหมายมีแนวโน้มจะเป็นในทางชื่นชมในประสิทธิภาพในการปกครองด้วย เมื่อคำเหล่านี้ไม่ได้มีที่มาจากอังกฤษหรืออินเดีย ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าชนชั้นนำสยามน่าจะรับความหมาย “เผด็จการ” ในยุคแรกมาจากกลุ่มที่ปรึกษาทางการเมืองที่นิยมอิตาลีหรือ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กลุ่มที่ปรึกษาทางการเมืองที่นิยมอิตาลีหรือ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) ได้เริ่มต้นตั้งแต่การเข้ามารับตำแหน่งของ พระสารศาสตร์พลขันธ์ (เยรีนี) สืบต่อมายังเจ้าฟ้าจักรพงษ์ และน่าจะผ่านมายังพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ผู้ซึ่งโอรสของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ และเมื่อพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เข้ามามีบทบาทในกระทรวงธรรมการ ก็น่าจะส่งผ่านความคิดแบบมาคิอาเวลเลียน รวมถึงความนิยมอิตาลีมายังพระองค์เจ้าธานีนิวัตฯ อีกด้วย ดังปรากฏว่าพระองค์ได้เสนอให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รื้อฟื้นพระราชอำนาจผ่านการหล่อหลอมผู้คน ทั้งการใช้วิธีการเด็ดขาดเพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจและความมั่นคงของชาติ ซึ่งข้อเสนอเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับสิ่งที่เยรีนีได้เริ่มต้นตีความวิธีการแบบ “มาคิอาเวลเลียน” ไว้ในแวดวงการเมืองไทยทั้งสิ้น อีกหนึ่งหลักฐานที่ว่าชนชั้นนำในขณะนั้นมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มที่ปรึกษาทางการเมืองที่นิยมอิตาลีหรือ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) คือความนิยมและต้องการจะเป็นอิตาลีที่มีความเด็ดขาดแบบคิตีมาคิอาเวลเลียนได้เพิ่มขึ้นอย่างสูงสุดในช่วงใกล้เปลี่ยนแปลงการปกครอง แม้กระทั่ง นาย R.D. Craig ประธานคณะกรรมการที่เดินทางไปดูรูปแบบการปกครองของชาติตะวันตกในปี พ.ศ. 2473 เพื่อกลับมาเสนอการเปลี่ยนแปลงในกระทรวงมหาดไทย

¹⁸¹ Ibid. หน้า 286-287.

¹⁸² โปรดดู ข้อสังเกตเพิ่มเติม ใน เบนจามิน เอ. บัทสัน, อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม, trans. กาญจน์ ละออองศรี(กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2543). หน้า 229.

โดยมีประเทศที่ต้องศึกษาได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี และเยอรมัน และจากบันทึกของคณะกรรมการดังกล่าว อิตาลีก็เป็นเพียงชาติเดียวที่ นายอาร์ ดี เครอมบี้นำคำแนะนำเฉพาะแก่สยามมาว่า “กล่าวกันว่าลัทธิฟาสซิสต์คือ บันไดทองระหว่างพื้นพิภพและสรวงสวรรค์ เพราะดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าระบบดังกล่าวในทุกระดับ ค่อนข้างที่จะเข้มงวดเด็ดขาด”¹⁸³

ทั้งหมดนี้จึงอาจจะเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า ความคิดของมาคิอาเวลลี ใน *The Prince* ได้ ถูกส่งผ่านมาอย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มที่ปรึกษาทางการเมืองที่นิยมอิตาลีหรือ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) ที่มีบทบาทในการเมืองไทยอย่างโดดเด่นตั้งแต่การสร้างรัฐสมัยใหม่จวบจนถึงยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง และถึงแม้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ผู้เป็นหนึ่งในกำลังสำคัญของ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) จะหลบเลี่ยงมาอยู่กระทรวงธรรมการ เพื่อแก้ปัญหาความหวาดระแวง พระองค์ก็ยังคงสมทานข้อเสนอของมาคิอาเวลลีอย่างเคร่งครัดอยู่เช่นเดิม

เฟรเดริกมหาราชเล่มที่ 2

ความหวาดระแวงของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อความทะเยอทะยานทางการเมืองของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ถูกลบเลือนด้วยปัญหาใหม่ที่สำคัญกว่า เมื่อเวลาต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2475 หนึ่งเดือนภายหลังการเสนอโครงการการเปลี่ยนแปลงสยามให้เป็นแบบอิตาลีจากกระทรวงธรรมการ เป็นที่น่าสังเกตว่าในเบื้องต้นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ไม่ได้มีความพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้นอย่างใดเลย ดังที่พระองค์ได้แสดงความเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นไว้ว่า “ว่าด้วยการปฏิวัตินั้นเนื่องด้วยข้าพเจ้าได้รับการอบรมมาในอังกฤษ ย่อมเกรงกลัวและรังเกียจการปฏิวัติชอบการเปลี่ยนแปลงอย่างชนิดค่อยทำค่อยไป”¹⁸⁴ และพระองค์ยังชี้แจงอีกว่านี่ก็ไม่ได้เกิดด้วยซ้ำว่า

¹⁸³ สนธิ เตชานันท์, แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองของระบอบประชาธิปไตย ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2469-2475), (กรุงเทพฯ : โครงการผลิตเอกสารทางวิชาการ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2519), หน้า 70.

¹⁸⁴ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ : สมัยบูรณาการลัทธิราชาธิปไตยและสมัยประชาธิปไตย, หน้า 282,

ใครจะกล้าคิดก่อการนั้นขึ้นในสยาม รวมถึงพระองค์ทรงโทมนัสอย่างยิ่งที่พระราชวงศ์จักรีบรรพบุรุษของพระองค์ถูกด่าว่าในใบปลิวของคณะราษฎร

อย่างไรก็ดีในเวลาต่อมา เมื่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองมีที่ท่าสงบเรียบร้อย พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้ทรงแสดงให้เห็นความเป็นมาคิอาเวลเลียนที่ซ่อนอยู่ของพระองค์ โดยการแสดงจุดยืนที่ชัดเจนว่าพระองค์จะสนับสนุนรัฐบาลใหม่ของคณะราษฎร ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพของผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของการเมืองอย่างเด็ดขาด ด้วยการกล่าวว่า

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงยินยอมรับจะประกาศรัฐธรรมนูญ ทั้งก็ได้ทรงตั้งคณะราษฎรเป็นคณะรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ดูจะเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้า ในฐานะเป็นคนไทยคนหนึ่งที่จะสนับสนุนและรับรองรัฐบาลนั้นต่อไป¹⁸⁵

เราสามารถสังเกตเห็นได้ว่าวิธีการตอบของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ สะท้อนถึงความเข้าใจของทางการเมืองของพระองค์อย่างยิ่งที่สามารถประสานความขัดแย้งระหว่าง ชนชั้นนำเดิมและคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม พระองค์เรียนรู้ที่จะอธิบายว่ารัฐบาลของคณะราษฎรนั้นสอดคล้องกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นั่นคือพระองค์ยอมรับอำนาจของคณะราษฎรก็เพื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยนั่นเอง ด้วยคำอธิบายดังกล่าวพระองค์จึงเป็นพระภคิยาธิราชผู้จงรักภักดี พร้อมๆกับการเป็นเจ้าหัวสมัยใหม่ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ท่าทีความเป็นนักการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาลคณะราษฎรของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เด่นชัดขึ้น เมื่อพระองค์ได้มีจดหมายไปถึงรัฐบาลคณะราษฎร โดยพระองค์ให้เหตุผลว่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เจ้านายล้วนถูกให้ออกจากราชการ ความคิดเดิมที่พระองค์จะกลับไปรับราชการจึงอาจจะมีปัญหา พระองค์จึงอยากทราบจากรัฐบาลว่ามีความเห็นต่อพระองค์อย่างไร และเห็นสมควรว่าพระองค์ควรจะกลับไปรับราชการหรือไม่ โดยพระองค์ได้มีจดหมายไป

¹⁸⁵ Ibid. หน้า 285.

ถาม พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีในเวลานั้น โดยทางคณะราษฎรได้มีจดหมายตอบลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2475 ความว่า

ข้อความในลายพระหัตถ์นั้น เกล้าฯ ได้นำพูดกับเพื่อนในคณะรัฐบาลแล้วทุกคนต่างรู้สึกพระคุณที่ตั้งพระทัยจะช่วย...ได้ฝ่าพระบาทคงจะได้ทรงทราบอยู่แล้วว่า การศึกษาของราษฎรในเวลานี้นับว่ายังต่ำอยู่มาก เหตุสำคัญของความบกพร่องนี้เหตุหนึ่ง คือไม่มีครูชั้นสูงพออย่างเช่นในมหาวิทยาลัย เป็นต้น ถ้าได้ฝ่าพระบาทจะทรงตั้งพระทัยช่วยราชการในทางนี้จะเป็นพระคุณล้นเกล้าฯ แก่ประชาชนชาวสยาม¹⁸⁶

ถึงแม้ผู้วิจัยไม่พบจดหมายต้นฉบับว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มีจดหมายไปถึงคณะราษฎรอย่างไร แต่ก็พอจะอนุมานจากจดหมายฉบับตอบของพระยามโนปกรณนิติธาดาได้ว่าไม่เพียงแต่เป็นการสอบถามสถานะเท่านั้น พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์คงได้เสนอความร่วมมือกับคณะราษฎรในการบริหารประเทศเวลานั้น ดังปรากฏในส่วนแรกของจดหมายว่า **“ทุกคนต่างรู้สึกพระคุณที่ตั้งพระทัยจะช่วย”** เราอาจตีความได้ว่าสถานะของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในเวลานั้นก็เป็นเสมือนมาคิอาเวลลี ที่ต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงการเมืองอันมีผลต่อตำแหน่งและการสูญเสียอำนาจ และพระองค์ก็ใช้วิธีการเดียวกันกับมาคิอาเวลลีคือมีหนังสือไปขอตำแหน่งราชการทางการเมืองกับผู้ที่มีอำนาจคนใหม่นั้นเอง

อย่างไรก็ดีดูเหมือนคณะราษฎรจะยังไม่วางใจต่อพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ผู้เป็นพระญาติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงไม่เสนอตำแหน่งบริหารใดๆให้ นอกจากเสนอให้กลับมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งไม่เป็นที่ต้องพระทัยของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เพราะพระองค์ประสงค์จะทำในทางบริหารมากกว่า แต่จดหมายตอบกลับของคณะราษฎรดังกล่าวย่อมตัดหนทางนั้นของพระองค์เสียแล้ว ดังที่พระองค์ได้กล่าวว่า

ตามความเข้าใจของข้าพเจ้า เมื่ออ่านจดหมายนั้นก็ว่า การจะทำราชการทางบริหาร แม้จะเริ่มแต่ชั้นต่ำ ย่อมจะไม่เป็นที่ประสงค์ของรัฐบาลใหม่ ถ้าจะรับ

¹⁸⁶ Ibid. หน้า 286.

ราชการก็จะต้องเป็นครูหรืออาจารย์ สำหรับใจข้าพเจ้านั้น ถ้าจะทำราชการ ข้าพเจ้าอยากจะทำอยู่ในฝ่ายบริหาร

คำตอบนี้แม้จะเป็นคำตอบธรรมดา แต่ก็สะท้อนให้เห็นร่องรอยความเป็นมาคิอาเวลลีเยนที่ชาญฉลาดและความปรารถนาทางการเมืองอย่างสูงของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เพราะถึงแม้ในช่วงปี พ.ศ. 2474 - พ.ศ. 2475 พระองค์จะแสดงความสนใจในกระทรวงธรรมการและทางวิชาการด้านการศึกษา แต่เมื่อคณะราษฎรเสนอตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยให้ พระองค์พระองค์ก็ปฏิเสธอย่างชัดเจน และเปิดเผยความปรารถนาที่แท้จริงของพระองค์ว่าอยากทำงานด้านบริหารกิจการบ้านเมือง ความขัดแย้งดังกล่าวผู้วิจัยสามารถสันนิษฐานเป็นคำอธิบายได้ว่าแท้จริงแล้วพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มีความปรารถนาที่จะทำงานด้านการเมืองการบริหารเสมอมา การที่พระองค์หันไปสนใจกระทรวงธรรมการก็เป็นแต่เพียงอุบายทางการเมืองของพระองค์ที่จะสร้างเป็นลดความสนใจทางการเมือง เพื่อลดความขุ่นเคืองและหวาดระแวงของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และเมื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ก็แสดงความปรารถนาทางการเมืองออกมาอีกครั้ง ด้วยการส่งจดหมายไปสอบถามสถานะของพระองค์กับรัฐบาลคณะราษฎร เขกเช่นที่มาคิอาเวลลีขอตำแหน่งจากราชสำนักเมดิซี น่าเสียดายที่ทั้งมาคิอาเวลลีและพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ต่างได้รับชะตากรรมเดียวกัน นั่นคือไม่ได้รับการใส่ใจให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่อย่างใด แต่ดูพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์จะโชคดีกว่าตรงที่รัฐบาลใหม่เสนอตำแหน่งทางวิชาการให้ แต่มาคิอาเวลลีนั้นไม่ได้รับการตอบสนองในทางใดๆเลย

แต่ด้วยเหตุที่พระองค์ไม่ทรงพอพระทัยที่จะรับราชการเป็นครู อาจารย์ และการจะไปทำราชการฝ่ายบริหารก็ดูจะเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในสมัยรัฐบาลคณะราษฎรดังที่ได้กล่าวไปแล้ว พระองค์จึงตัดสินใจจะเป็นนักประพันธ์อิสระแทน การเป็นนักประพันธ์อิสระนี้แม้จะดูห่างไกลกับความปรารถนาทางการเมืองของพระองค์ แต่ก็ยังแฝงเจตนาทางการเมืองของพระองค์อย่างเต็มเปี่ยม โดยพระองค์ตั้งพระทัยว่าจะสร้างงานเขียนที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของพระองค์เองคือเป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ตอนสำคัญในภาษาที่เข้าใจง่ายและต้องการให้มีผู้อ่านจำนวนมาก แม้จะดูเป็นเรื่องบันเทิง แต่ก็แฝงคำสอนทางประวัติศาสตร์ที่พระองค์ต้องการสอนไปในตัว ดังที่พระองค์กล่าวว่า “จึงคิดจะใช้ทำนองชีวิตประวัติผู้ก่อนเพื่อจะล่อผู้อ่านให้อ่านเรื่องที่ดู

เหมือนจะเป็นหนังสืออ่านเล่น แต่ก็ประโยชน์ สอนประวัติศาสตร์ไปด้วยในตัว”¹⁸⁷ งานลักษณะนี้จึงไม่ได้เป็นแต่เพียงการสร้างความบันเทิง หรือให้ความรู้แก่ประชาชนเท่านั้น แต่ด้วยความนิยมที่มีอยู่อย่างมาก ก็ยังเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่คำสอนทางการเมืองของพระองค์ไปในตัวโดยที่ประชาชนผู้อ่านไม่ทันได้สังเกตอีกด้วย

อันที่จริง พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้มีผลงานทำนองนี้ออกมาบ้างแล้วในช่วงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยตีพิมพ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงหนึ่งเดือน คือในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2475 แต่งานดังกล่าวเป็นเพียงงานเขียนเรื่องประวัติ *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย* เพียงเล่มแรกเล่มเดียว ซึ่งมีแต่ส่วนที่เป็นพระราชประวัติเมื่อยังทรงพระเยาว์ ซึ่งเราสามารถพบได้ว่าการแทรกค่านิยมชื่นชมสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจในเวลานั้นอย่างเด่นชัด ซึ่งแตกต่างจาก *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย* เล่มที่ 2 อันเป็นงานที่ผลิตหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ในเล่มที่สองนี้เป็นส่วนที่พระเจ้าเฟรเดริกครองราชย์แล้ว อันมีส่วนที่ว่าด้วยมาคิอาเวลลีและ *The Prince* รวมอยู่ด้วย ยิ่งไปกว่านั้นวิธีการเล่าเรื่องก็เปลี่ยนแปลงจากเล่มที่หนึ่งอย่างเห็นได้ชัด คือหันไปเน้นที่กลอุบายทางการเมืองของพระเจ้าเฟรเดริก มีบทเฉพาะที่ว่าด้วยการปกครองภายใน การบำรุงบ้านเมือง และการทำสงคราม โดยในแต่ละส่วนพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ก็ได้อธิบายขยายความไว้อย่างละเอียดลออ จนอาจกล่าวได้ว่า *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย* เป็น *The Prince* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ที่เขียนขึ้นไปขอตำแหน่งยังคณะราษฎร ควบคู่ไปกับจดหมายถึงพระยามโนปกรณัมนั่นเอง

ยิ่งกว่านั้นในปลายปี พ.ศ. 2475 พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังคงแสดงความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือรัฐบาลของคณะราษฎร เมื่อรัฐบาลคณะราษฎรประกาศขอกู้เงินภายในประเทศ 10 ล้านบาท ในคราวนั้นพระองค์เจ้าจุลพงษ์ได้ให้เงินกู้ถึง 8 แสนบาท ซึ่งเกือบจะเป็นร้อยละสิบของเงินกู้ทั้งหมด¹⁸⁸ โดยพระองค์อธิบายว่าแม้พระองค์จะตระหนักว่าสถานะของรัฐบาลยังไม่แน่นอน และเพราะพระองค์เป็นผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ย่อมจะระแวงระวังรัฐบาลที่เกิดใหม่ว่าพร้อมที่จะล้มได้เสมอ แต่ด้วยถือว่าเป็นรัฐบาลในพระปรมาภิไธยจึงทรงสนับสนุน นอกจากนี้พระองค์เจ้าจุล

¹⁸⁷ Ibid. หน้า 286.

¹⁸⁸ Ibid. หน้า 287.

จักรพรรดิยังให้การสนับสนุนรัฐบาลด้วยการให้ทุนการศึกษาผ่านกระทรวงธรรมการอีกด้วย¹⁸⁹ ด้วยสายพันธ์อันดีที่มีต่อรัฐบาลโดยเฉพาะกระทรวงธรรมการนี้เอง ถึงแม้รัฐบาลจะไม่อนุญาตให้พระองค์มีบทบาททางการเมือง แต่ก็มีกรสนับสนุนพระองค์ในเรื่องอื่นๆ ดังปรากฏว่า *เฟรเดริคมหาราชแห่งปรัสเซีย* ได้รับพิมพ์เป็นแบบเรียนถึงสองครั้งในปี พ.ศ. 2478 และปี พ.ศ. 2481 โดยการสนับสนุนของรัฐบาลคณะราษฎร การตีพิมพ์เป็นแบบเรียนนั้นนอกจากจะเป็นการสะท้อนให้เห็นความชาญฉลาดทางการเมืองของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ที่สามารถเอาตัวรอดได้ทั้งในรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์และรัฐบาลคณะราษฎร งานเขียนของพระองค์ก็สามารถปรับตัวเข้ากับบริบททางการเมืองได้อย่างแนบเนียนเช่นงานเขียนเรื่อง *The Prince* ที่ปรับตัวเข้ากันได้กับทุกยุคทุกสมัย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นได้ว่าชื่อมาคิอาเวลลีในฐานะนักรัฐศาสตร์และงานเขียนเรื่อง *The Prince* ในชื่อ “เจ้าผู้ครองนคร” คงจะได้ผ่านตาด่านนักเรียนในช่วงสามปีดังกล่าวไปเป็นจำนวนมาก และคงเป็นการช่วยกระจายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีให้กับสังคมไทยไม่ใช่น้อย แต่ความสำเร็จทางด้านกรตีพิมพ์งานเขียนไม่ใช่ทั้งหมดที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ปรารถนา เพราะพระองค์ยังคงทรงปรารถนาถึงความปรารถนาที่จะเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองอยู่เสมอๆว่า **“ส่วนข้าพเจ้าเองนั้นก็มิได้เคยมีโอกาสออกความเห็นในการปรีกษาราชการในการเมืองไทยเลย”**¹⁹⁰

3.3.6. การหายไปของมาคิอาเวลลีในงานของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

เพื่อทำความเข้าใจปรารถนาดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าเราควรทำความเข้าใจงานชิ้นหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับมาคิอาเวลลี งานเขียนชิ้นนี้ถูกเขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2483 อันเป็นรอยต่อระหว่างงานเขียนยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองคือ *สุภาสิตไทย* ของเยรีนี *พงศาวดารยุทธศิลป์* ของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ และ *เฟรเดริคมหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ กับงานเขียนยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่จะได้กล่าวต่อไปในฐานะจุดเริ่มต้นอีกช่วงหนึ่งของมาคิอาเวลลี งานชิ้นดังกล่าวคืองานเขียนเรื่อง *คาวัวร์* ของ

¹⁸⁹ Ibid. หน้า 307.

¹⁹⁰ Ibid. หน้า 338.

พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ งานชิ้นนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรื คาวัวร์ ในสมัยอิตาลียุคการรวมชาติ (Risorgimento) ถึงแม้จะไม่ปรากฏนามของมาคิอาเวลลีในงานเขียนชิ้นนี้โดยตรง แต่ก็นับว่ามีความน่าสนใจ ในฐานะคำอธิบายสถานะของมาคิอาเวลลีในอีกด้านหนึ่งของงานเขียนในยุคเริ่มต้นรัฐธรรมนูญที่เผยแพร่ควบคู่ไปกับแนวคิดของมาคิอาเวลลีผ่าน ยุทธโกษา ที่สืบทอดมาจากสมัยเยรีนี เป็นบรรณาธิการ

ในงานเขียนชิ้นนี้มีข้อที่น่าสนใจหลายประการเช่น ในส่วนต้นของงาน พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พยายามอธิบายว่า อิตาลีสามารถรวมชาติได้นั้น เพราะมีภาษาและวรรณคดีเป็นเครื่องร้อยรัดเอาไว้ ถึงแม้จะมีการพูดถึงงานเขียนหลายชิ้น และเจาะจงไปที่ผลงานของนครฟลอเรนซ์ แต่ก็ปรากฏเพียง Dante¹⁹¹ หาได้มีการอ้างถึงมาคิอาเวลลี และงานเขียนเรื่อง *The Prince* ซึ่งเป็นงานเขียนภาษาอิตาเลียนและถือกันว่าเป็นงานที่เขียนขึ้นเพื่อปลุกใจให้เกิดการรวมชาติ และเคยอ้างไปแล้วเป็นจำนวนมากในงานเขียนเรื่อง *เฟรเดอริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ยิ่งไปกว่านั้น ในส่วนที่กล่าวถึงบรรดานักคิดที่มีอิทธิพลต่อการรวมชาติของคาวัวร์ เราพบรายนามของนักคิดทางการเมืองและนักเขียนจำนวนมาก เช่น Comte, Lord Byron, Hume, Adam Smith,¹⁹² Tocqueville, Montesquier,¹⁹³ และ Thomas Carlyle¹⁹⁴ เป็นต้น แต่น่าแปลกที่ไม่ปรากฏ มาคิอาเวลลี หรือ การอ้างถึงงานเขียนของเขาเลย ทั้งๆ ที่ มาคิอาเวลลีนับเป็นบุคคลที่ได้รับการอ้างถึงอย่างมากในขบวนการรวมชาติอิตาลี (Risorgimento) รวมถึง Giuseppe Mazzini หนึ่งในนักเคลื่อนไหวคนสำคัญของขบวนการรวมชาติในเวลานั้นก็ยังได้เขียนถึงแนวคิดของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปลดแอกอิตาลี¹⁹⁵

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่งานเขียนเรื่อง *คาวัวร์* ของ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พยายามหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงมาคิอาเวลลี ก็เพราะพระองค์พยายามอธิบาย

¹⁹¹ คาวัวร์(คลังวิทยา, 2515). หน้า 13.

¹⁹² Ibid. หน้า 83-84.

¹⁹³ Ibid. หน้า 131.

¹⁹⁴ Ibid. หน้า 320.

¹⁹⁵ Viroli, *Machiavelli's God*. p.274.

ประวัติศาสตร์อิตาลีเพื่อตอบสนองจุดยืนสำคัญของงานเขียนชิ้นนี้ที่พยายามปฏิเสธหลักการพึ่งพาตนเองในการปลดแอกอิตาลี (L'Italia fara de se) ที่มาคิอาเวลลีเป็นผู้เริ่มต้นไว้ในงานเขียนเรื่อง *The Prince* โดยหลักการนี้มีใจความสำคัญในการต่อต้านการพึ่งพาผู้อื่น รวมถึงต่อต้านการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจ ใช้สงครามเพื่อขับไล่ต่างชาติของจากแหลมอิตาลี ที่สำคัญกว่านั้น อิตาลีจะต้องทำสงครามต่อสู้เพื่อเอกราชของตนด้วยตัวเอง ดูเหมือนว่า คาวัวร์ ของ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ปฏิเสธหลักการดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยถือว่าเป็นลัทธิที่เหลวไหล และคาวัวร์ยังเชื่อมั่นอีกว่าการที่อิตาลีจะรวมชาติและขับไล่ออสเตรียออกไปได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งมหาอำนาจในโลก¹⁹⁶ พฤติการณ์ดังกล่าวของคาวัวร์พัฒนาไปสู่การหลีกเลี่ยงสงคราม ไม่เน้นความเด็ดขาด แต่กลับไปใช้การเจรจาทางการทูตและวิธีอันแสดงถึงความอ่อนแอ อันตรงกันข้ามอย่างยิ่งกับข้อเสนอที่มาคิอาเวลลีได้เริ่มต้นไว้ ลักษณะของคาวัวร์ที่ได้รับการเสนอในหนังสือเล่มนี้ ทำให้กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ได้เสนอไว้ในส่วนของการวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ว่า “คาวัวร์เป็นศิษย์ในคติลิเบอรัลของอังกฤษ” และงานชิ้นนี้ดูเหมือนว่าจะสร้างอิตาลีให้เป็นเหมือนอังกฤษ¹⁹⁷ ด้วยการพยายามสร้างคาวัวร์ให้เป็นลิเบอรัลและแปลงขบวนการรวมชาติอิตาลี (Risorgimento) ให้เป็นแบบอังกฤษ เพื่อลดทอนกลิ่นอายของลัทธิชาตินิยม และการเชิดชูสงครามที่มีอยู่มากในนโยบายของรัฐเวลานั้น

ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงเวลาดังกล่าว พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มีที่ทำว่าจะได้กลับมารับราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ โดยการสนับสนุนของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี¹⁹⁸ และการสนับสนุนดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการยอมรับจากประเทศอังกฤษ แม้ทำที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เองก็เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมาก จากที่พระองค์หวังเพียง “การช่วยพระเจ้าอยู่หัวปกครองประเทศ” และในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองก็หวังเพียงตำแหน่งบริหารเท่านั้น แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนเช่นนี้ความสนใจแต่เพียงที่ปรึกษาทางการเมืองก็ถึงคราวยุติลง

¹⁹⁶ พระเจ้าจอร์จที่หก พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, คาวัวร์. หน้า 403.

¹⁹⁷ Ibid. หน้า 616.

¹⁹⁸ โปรดดู NARA, RG 59 Central Decimal file 1945-1949 Box 7250, Major Arkadej Bijayendrayodhin to Gentleman of the Foreign Relation Washington D.C., 16 September 1945. อ้างใน ธรรมนูญใจจริง, ขอนฝืนฝืนในฝืนอันเหลือเชื่อ (ฟ้าเดียวกัน, 2556). หน้า 119.

พระองค์แสดงความสนใจต่อราชบัลลังก์อันเป็นสิทธิที่พระองค์ควรจะได้รับต่อจากพระบิดาที่เป็น
 รัชทายาทคือน ดังปรากฏว่าในการพิมพ์ *เฟรเดริคมหาราชแห่งปรัสเซียครั้งที่ 3* พระองค์ได้เพิ่มส่วน
 ที่ว่าด้วยพินัยกรรมของพระเจ้าเฟรเดริก โดยพระองค์ได้ชี้ให้เห็นธรรมเนียมทางตะวันตก ที่พระเจ้า
 เฟรเดริกไม่มีพระราชโอรส จึงตั้งพระอนุชาธิราชเป็นรัชทายาท ภายหลังพระอนุชาสิ้นพระชนม์
 ตำแหน่งรัชทายาทก็ตกแก่ พระนัดดาของพระเจ้าเฟรเดริกซึ่งเป็นพระโอรสของรัชทายาทองค์
 ก่อน¹⁹⁹ การเล่าเช่นนี้ดูจะทาบทับกับเหตุการณ์ในชีวิตของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ นั่นคือการที่
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่มีพระราชโอรส จึงทรงมอบตำแหน่งให้รัชทายาทซึ่งก็
 คือเจ้าฟ้าจักรพงษ์ หากนับตามธรรมเนียมตะวันตก พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ก็ควรจะได้เป็นรัช
 ทายาทองค์ต่อไป แต่อย่างไรก็ดีการเรียงลำดับสันตติวงศ์กลับข้ามไปยังพระอนุชาของ
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์ถัดๆไป แต่หากพิจารณาตามธรรมเนียมตะวันตกแล้ว
 พระองค์ก็ควรจะมีสิทธิด้วย และพระองค์ก็ถือว่าอยู่ในลำดับขั้นของการสืบราชสมบัติที่ใกล้ชิดมาก
 ผิดกับคุณสมบัติของพระองค์ที่โดดเด่น พระองค์จึงเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจในการเป็นกษัตริย์หัว
 สมัยใหม่ซึ่งจะสร้างความพึงพอใจให้ตะวันตก ดังนั้นในงานเขียนชิ้นหลังๆของพระองค์เจ้าจุลจักร
 พงษ์จึงมีแนวโน้มที่จะนำเสนอสถาบันกษัตริย์ของไทยในแง่ที่เป็นผู้มีความคิดแบบเสรีนิยมแบบ
 อังกฤษ โดยพระองค์เสนอว่าเสรีนิยมนั้นเป็นคติที่ยึดถือสืบเนื่องมาตั้งแต่พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระจุลจอมเกล้าอยู่หัว²⁰⁰ จนมาถึงพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง **“ทรงเป็นผู้ที่เชื่อถือในลัทธิเสรี
 นิยมอย่างแน่วแน่”**²⁰¹ การกระทำเช่นนี้สะท้อนถึงความเป็นมาคิอาเวลเลียนของพระองค์เจ้าจุล
 จักรพงษ์ที่โดดเด่น นั่นคือในขณะที่พระองค์กำลังแสวงหาอำนาจพระองค์ใช้ชื่อและวิธีการของมาคิ
 อาเวลลีสร้างความชอบธรรมในการเขียนงานเพื่อขอตำแหน่ง แต่เมื่อพระองค์มีโอกาสจะได้รับ
 ตำแหน่งพระมหากษัตริย์ พระองค์ก็หลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงมาคิอาเวลลีอีกเลย สมกับคำกล่าว
 ของดิเดโรต์ว่า **“บทเรียนแรกของมาคิอาเวลลีสำหรับลูกศิษย์คือจงปฏิเสธงานของเขา”**²⁰²

¹⁹⁹ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, *เฟรเดริคมหาราชแห่งปรัสเซีย*. หน้า 465.

²⁰⁰ เจ้าชีวิต : พงศาวดาร 9 รัชกาลแห่งราชวงศ์จักรี(กรุงเทพฯ: ริเวอร์บุ๊กส์, 2554). หน้า 316.

²⁰¹ Ibid. หน้า 323.

²⁰² แปลจากภาษาอังกฤษว่า “I have heard that a philosopher, who was questioned by a great prince on a refutation of Machiavellianism he had just published, replied “Sire, I should think the first lesson Machiavelli taught his

ด้วยความมุ่งหมายดังกล่าวจึงทำให้มาคิอาเวลลี ซึ่งเป็นภาพแทนของอำนาจนิยมถูกทำให้หายไปจากงานเขียนชิ้นนี้ที่เขาควรจะปรากฏอยู่

อย่างไรก็ดีในบทวิจารณ์ของหลวงสารานุกรมประพันธ์ อธิปดิกรมโฆษณากการสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เชื่อมโยง คาวัวร์เข้ากับแนวคิดอำนาจนิยม ผ่านลัทธิเชื่อผู้นำชาติพ้นภัยอีกครั้ง โดยการเสนอว่า คาวัวร์นั้นคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว พลิกทุกอย่างให้กับประเทศไทย²⁰³ พร้อมจะอุทิศทุกอย่างเพื่อสร้างชาติไทยเป็นมหาอำนาจในแหลมทอง เฉกเช่นการที่อิตาลีจะรวมชาติเป็นใหญ่ในแหลมอิตาลี หรืออาจกล่าวได้ว่ากรกระทำดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นปูทางให้แนวคิดมาคิอาเวลลีปรากฏตัวอีกครั้ง (ซึ่งจะได้รับการสานต่อโดยพระยาอนุমানฯ) ความพยายามของหลวงสารานุกรมประพันธ์ อธิปดิกรมโฆษณากการ ที่ได้เชื่อมโยงคาวัวร์ หรือวีรบุรุษสร้างชาติคนอื่นรวมถึงพระเจ้าเฟรเดริกเข้ากับลัทธิฟาสซิสต์ และแนวคิดเชื่อผู้นำชาติพ้นภัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามนี้ถือเป็นการรื้อฟื้นขนบการตีความมาคิอาเวลลีขึ้นเพื่อผลประโยชน์ชาติ ของเครือข่ายมาคิอาเวลลี (Machiavellian network) ที่เริ่มต้นไว้ในกองทัพบกซึ่งเป็นฐานอำนาจของรัฐบาลในเวลานั้นนั่นเอง ซึ่งการกระทำนี้อาจเป็นอีกหนึ่งคำอธิบายของการที่มาคิอาเวลลี และคำสอนที่อันตรายของมาคิอาเวลลีไม่ปรากฏตัวอีกในงานเรื่อง คาวัวร์ เพราะพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พยายามเสนอวิธีการที่เป็นมิตรและดูเหมือนจะต่อต้านสงครามและกลบซ่อนความคิดแบบมาคิอาเวลลีในงานเขียนของพระองค์ ทั้งงานที่เขียนขึ้นใหม่อย่างคาวัวร์ และการปรับปรุงการตีพิมพ์ของเฟรเดริก เพราะการทำเช่นนั้นย่อมจะทำให้อังกฤษและคนไทยผู้นิยมอังกฤษพอใจมากกว่า ดังปรากฏในคำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 ของเฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย ในปี พ.ศ. 2494 ความว่า

อนึ่งมีข้อสำคัญที่ต้องกล่าวถึง คือหนังสือเรื่องนี้ได้แต่งขึ้นก่อนที่ฮิตเลอร์ได้อำนาจเป็นผู้นำของประเทศเยอรมนี เมื่อได้อำนาจแล้วฮิตเลอร์ได้แถลงอยู่เสมอว่า เรื่องราวในชีวิตของเฟรเดริกมหาราช มีอิทธิพลในความคิดและชีวิตของฮิตเลอร์เองเป็นอันมาก และฮิตเลอร์ได้ถือเอาเฟรเดริกมหาราชเป็นตัวอย่าง...แต่ฮิตเลอร์ก็ทำไม่สำเร็จ...ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะฮิตเลอร์อ่านประวัติศาสตร์ผิด...การ

disciple was to refute his work." อ้างใน Denis Diderot, "Machiavellianism," in *The Encyclopedia of Diderot & D'Alembert Collaborative Translation Project* (Michigan Publishing, University of Michigan Library, 2004).

²⁰³ พระเจ้าจอร์จที่หกแห่งปรัสเซีย, คาวัวร์. หน้า 625.

ที่เฟรเดอริก มหาราช สามารถสร้างปรัสเซียได้มิใช่เพราะการกระทำอย่างไร
ศีลธรรม เป็นเพราะในครั้งกระนั้นปรัสเซียเป็นประเทศเล็ก การที่ประเทศเล็กจะ
ก่อร่างสร้างตัวขึ้นนั้นมักจะมีประเทศใหญ่สนับสนุนอยู่เสมอ...เพื่อจะให้ช่วยลด
อำนาจอันใหญ่โตยิ่งเกินไปของมหาประเทศใดประเทศหนึ่งที่มีอยู่ในสมัยนั้น...
เช่นเดียวกับเมื่อต่อมาภายหลังฝรั่งเศสของพระเจ้านโปเลียนที่ 3 ก็ได้ช่วยคาวัวร์
สร้างอิตาลี...แต่ฮิตเลอร์อ่านประวัติศาสตร์นี้ผิด พยายามแผ่อำนาจไปเหนือชาติ
อื่น ๆ ที่ไม่ใช่เยอรมัน การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นการสร้างชาติ เป็นการแผ่อำนาจ
จะไปกดขี่ชาติอื่น ๆ ถึงแม้เอาอย่างการกระทำของเฟรเดอริกในแง่พฤติกรรม...ฮิต
เลอร์ก็หาได้สังเกตเห็นจุดหมายของเฟรเดอริกมหาราชไม่²⁰⁴

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงไม่พอพระทัยนักที่วิธีการ
“แบบเฟรเดอริก” หรือที่ผู้วิจัยเสนอว่าแท้จริงแล้วก็คือ “วิธีการแบบมาคิอาเวลลีเยนของเฟรเดอริก”
ถูกเลียนแบบและนำไปใช้โดยขาดการไตร่ตรองอย่างเหมาะสม โดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เริ่มต้น
ชี้แจงให้ทราบว่าหนังสือเรื่องนี้เขียนขึ้นไว้ก่อนที่ฮิตเลอร์จะขึ้นมาใช้อำนาจ แต่ในการพิมพ์ครั้งหลัง
ๆ นั้นเป็นช่วงที่ฮิตเลอร์ขึ้นมาใช้อำนาจและดำเนินรอยตามพระเจ้าเฟรเดอริกเป็นอันมาก พระองค์
เจ้าจุลจักรพงษ์เห็นว่าการดำเนินตามรอยดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ดีผลดอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการ
พยายามแผ่อำนาจไปเหนือชาติอื่น ๆ โดยอ้างว่าเป็นการสร้างชาติ แต่ความจริงเป็นการแผ่อำนาจ
จะไปกดขี่ชาติอื่น ๆ ดังนั้นฮิตเลอร์จึงเอาอย่างพระเจ้าเฟรเดอริกแต่เพียงพฤติกรรม แต่ไม่เข้าใจ
จุดหมาย โดยเฉพาะพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้ชี้ให้เห็นว่า การกระทำของพระเจ้าเฟรเดอริกใน
การสร้างปรัสเซียไม่ใช่การกระทำอย่างไรศีลธรรม หากแต่เป็นการใช้โอกาสอย่างเหมาะสม ส่วน
การลอกเลียนมาด้วยความเข้าใจทางประวัติศาสตร์นั้นจะทำให้การสร้างชาติล้มเหลว

เมื่อพิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์ในเวลานั้น ผนวกกับการพยายามตีความกรณี
ของ คาวัวร์เข้าข้างตัวเองในการชื่นชมจอมพล ป. พิบูลสงคราม ของหลวงสารานุประพันธ์ ก็พอทำ
ให้เห็นได้ว่า บริบทของการเมืองไทยในสมัยนั้นอยู่ภายใต้กระบวนการชาตินิยมของ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม เหล่าข้าราชการมีความพยายามที่จะชื่นชมและเชิดชูท่านผู้นำ โดยเปรียบเทียบกับ

²⁰⁴ เฟรเดอริกมหาราชแห่งปรัสเซีย. หน้า 2-5.

ผู้นำคนสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ล่วงแล้วแต่เป็นผู้กระหายอำนาจ อีกทั้งนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ดูจะเป็นชาตินิยมที่ก้าวร้าวมุ่งจะขยายอำนาจเหนือชาติอื่น ๆ ดังปรากฏใน “นโยบายประเทศไทยเป็นมหาอำนาจในแหลมทอง” รวมถึงเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายอักษะที่มีผู้นำเป็นฮิตเลอร์ ด้วยแนวนโยบายอันน่าหวั่นกลัวว่าจะเติบโตไปสู่การกระทำไร้ศีลธรรม ด้วยการตีความ “วิธีการแบบมาคิอาเวลลีเยนของเฟรเดริก” อย่างผิด ๆ และเป็นปฏิปักษ์ต่ออังกฤษ ซึ่งเป็นพันธมิตรสำคัญของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า การหายไปของ มาคิอาเวลลี และงานเขียนเรื่อง *The Prince* ในงานเขียนเรื่อง *ดาวัวร์* และการมีค่านำเตือนในการตีพิมพ์ครั้งหลัง ๆ ของ *เฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย* ล้วนเป็นเจตนาของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในการซ่อนเร้นความคิดของมาคิอาเวลลี จากผู้คนในช่วงเวลาที่บริบททางการเมืองและผู้นำทางการเมืองมีที่ท่าว่าจะฉกฉวยโอกาสตีความมาคิอาเวลลีอย่างผิด ๆ เพื่อผลประโยชน์ต่อของความเชื่อตนเอง และอาจเป็นเหตุให้เกิดความล้มเหลวในบ้านเมืองดังที่พระองค์แสดงความหวังใยผ่านตัวอย่างของฮิตเลอร์ และในอีกทางหนึ่งก็เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้พระองค์ดูห่างไกลจากความเป็นมาคิอาเวลลีเยนและเป็นลิเบอรัลแบบอังกฤษ อันจะช่วยให้พระองค์มีโอกาสและความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

การซ่อนเร้นมาคิอาเวลลีในครั้งนั้น แม้จะทำให้ชื่อและคำสอนของมาคิอาเวลลีหายไปจากสังคมไทยเป็นเวลานาน แต่ก็ถือเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งในการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลี เพราะการที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เลือกที่จะปิดบังพระองค์ว่าพระองค์ได้สนใจมาคิอาเวลลีมานานแล้วตั้งสมัยพระบิดา อีกทั้งยังหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงในงานที่ควรจะต้องกล่าว ในคราวที่พระองค์อาจจะได้รับเลือกเป็นกษัตริย์ก็ย่อมสะท้อนว่าความเข้าใจในมาคิอาเวลลีของพระองค์มีความลึกซึ้งมาก เฉกเช่นที่ดิเดโรต์กล่าวไว้ว่า “บทเรียนแรกของมาคิอาเวลลีสำหรับลูกศิษย์คือจงปฏิเสธงานของเขา” ซึ่งวิธีการปิดบังว่าตนไม่ได้เป็นมาคิอาเวลลีเยนด้วยการหลีกเลี่ยงจะกล่าวถึงมาคิอาเวลลีนี้จะพบได้ต่อไปในกรณีของยุทธโกษและพระยาอนุমানราชชนนในส่วนต่อไป

ปริศนาสุดท้ายจึงมีอยู่ว่าเหตุใดพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ผู้เข้าใจมาคิอาเวลลีอย่างลึกซึ้งและปฏิบัติตนตามคำสอนของมาคิอาเวลลีอย่างชาญฉลาดจึงไม่ประสบความสำเร็จทางการเมือง คำตอบอาจเป็นไปได้สองทางนั่นคือ พระองค์เผชิญหน้ากับโชคชะตาที่รุนแรงหลายประการ เช่น การสูญเสียพระบิดาไปตั้งแต่ยังเยาว์ และการสูญเสียพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใน

ระหว่างที่พระองค์กำลังพร้อมขึ้นสู่อำนาจ เป็นต้น และในอีกทางหนึ่งคือเมื่อโชคชะตาเอื้ออำนวย พระองค์ก็ไม่สามารถก้าวข้ามอุปสรรคด้วยคุณธรรมสำคัญนั่นคือ “การฆาตกรรมตัวตน” ดังปรากฏในกรณีที่มีข่าวลือว่าพระนางเจ้ารำไพพรรณีประสงคิให้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เป็นผู้สืบทอดราชสมบัติ โดยพระองค์จะต้องหย่ากับภรรยาชาวต่างชาติ แต่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ปฏิเสธ จึงไม่ประสบความสำเร็จในการขึ้นสู่อำนาจนั่นเอง²⁰⁵

3.4. จุดเริ่มต้นของมาคิอาเวลลีในการเมืองไทยยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

3.4.1. วารสารยุทธโกษกับอิตาลีนิยมและการดัดแปลงคติมาคิอาเวลลีเข้ากับยุครัฐนิยม

ถึงแม้ดูเหมือนว่าจะมีความพยายามของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในการจงใจชวนมาคิอาเวลลีจากสายตาผู้อ่านในช่วงเวลาที่สถานการณ์ทางการเมืองไม่เหมาะสม แต่เชื่อว่าแนวคิดแบบมาคิอาเวลลีจะหายไปจากสังคมไทย ในทางตรงกันข้ามแนวคิดมาคิอาเวลลิลกลับเติบโตมากขึ้นตลอดเวลาโดยเฉพาะในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพียงแต่การปรากฏของความคิดดังกล่าวไม่ได้ปรากฏว่าอ้างถึง มาคิอาเวลลีโดยตรงไปตรงมาหากแต่ปรากฏควบคู่ไปในลักษณะที่ถูกดัดแปลงให้เข้ากับสังคมไทยแล้ว โดยเฉพาะในวารสารยุทธโกษ ของกรมยุทธศึกษาที่เจริญเคยเป็นทั้งบรรณาธิการ และเจ้ากรมยุทธศึกษาคนแรก อีกทั้งเป็นผู้ควบคุมเนื้อหาและสร้างแบบแผนในการตีพิมพ์ให้บรรณาธิการรุ่นต่อไปปฏิบัติตาม ดังนั้นในเวลาต่อมายุทธโกษนี้เองได้กลายเป็นหัวจักรสำคัญในการเผยแพร่ความคิดชาตินิยมอิตาเลียน รวมถึงการเผยแพร่คติการตีความนโยบายแบบมาคิอาเวลลีในแง่ที่รัฐจำเป็นต้องเด็ดขาดโหดเหี้ยมเพราะเป็นความจำเป็น ดังปรากฏในกรณี สุภชาติ “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” อาจกล่าวได้ว่าการตีความดังกล่าวที่ถูกสืบทอดซ้ำในวารสารยุทธโกษ ของ กรมยุทธศึกษามีอิทธิพลต่อความคิดชนชั้นนำไทยชุดใหม่ที่กำลังเติบโตขึ้นในแวดวงทหารเป็นอย่างมาก รวมถึงเป็นการสานต่ออิทธิพลของที่ปรึกษาทางการเมืองในเครือข่ายมาคิอาเวลลี (Machiavellian network) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วอีกด้วย

หลักฐานที่เด่นชัดที่สุด ว่าวารสารยุทธโกษคือเครื่องมือสำคัญในการการเผยแพร่และผลิตซ้ำแนวทางการตีเพื่อสร้างความชอบธรรมกับแนวคิดของเครือข่ายมาคิอาเวลลี

²⁰⁵ ใจจริง, ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื้อ. หน้า 119.

(Machiavellian network) โดยลดทอนความเป็นตะวันตก และทำให้เป็นไทยมากขึ้นปรากฏอยู่ในวารสารยุทธโกษา ฉบับสิ้นปีที่ 5 พ.ศ.2480 ในส่วนที่ว่าด้วย ปัญหาสอบวิชาจรรยา ในการสอบไล่ใหญ่แก่นักเรียนเทคนิคทหารบกชั้น 3 ประจำปี พ.ศ. 2479 ข้อสอบทั้งหมดในการสอบครั้งนั้นมีทั้งสิ้น 5 ข้อ ล้วนเป็นคำถามเชิงวิเคราะห์ให้เชื่อมโยงความขัดแย้งระหว่างศีลธรรมและการเป็นทหาร เช่น ศีลธรรมเกี่ยวข้องกับการเป็นทหารอย่างไร กรรมเป็นอย่างไร หากสำคัญผิดถึงเพื่อนตายจะกล่าวว่าเป็นเรื่องของกรรมได้หรือไม่ เป็นต้น แต่ข้อที่สำคัญที่สุดสำหรับการพิจารณาในครั้งนี้คือข้อสอบข้อที่ 3 ซึ่งถามว่า

“ถ้ามีใครมาพูดกับนักเรียนว่า มัวแต่ละอายบาปกลัวบาป ก็ทำอะไรไม่ได้ บ้านเมืองไม่เจริญ ดังนี้ นักเรียนมีหลักจะได้เถียงเขาอย่างไร?”²⁰⁶

คำถามดังกล่าวอาจถือเป็นครั้งแรกในงานเขียนทางด้านการทหารไทยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นละเอียดอ่อนทางศีลธรรม เพราะคำถามข้อดังกล่าวสะท้อนกับดักทางจริยธรรมที่ได้อิทธิพลมาจากมาคิอาเวลลีเป็นอย่างดี นั่นคือความขัดแย้งระหว่างศีลธรรมจรรยาและความเจริญวัฒนาของบ้านเมือง และทหารจะอธิบายตนเองอย่างไร เมื่อต้องชี้แจงถึงปัญหาดังกล่าว

อีกบทความหนึ่งที่สะท้อนการสืบทอดคติแบบ Risorgimento ของเยรีนี และแนวทางการตีความเพื่อสร้างความชอบธรรมกับแนวคิดของเครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) คือบทความที่ชื่อว่า “ความผันแปร” บทความที่ชื่อว่าความผันแปรเป็นบทความสั้น ๆ ไม่ปรากฏผู้เขียนแต่เป็นบทความแรกในวารสารยุทธโกษา ปีที่ 48 เล่มที่ 10 พ.ศ. 2483 บทความนี้ถูกขึ้นในระหว่างเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อแสดงถึงสถานการณ์และแนวนโยบายที่ประเทศไทยพึงกระทำในภาวะสงคราม แม้ในส่วนของบทความจะชื่นชมการวางตัวเป็นมิตร เป็นกลาง และมีศีลธรรมของประเทศไทย แต่ในส่วนท้ายของบทความกลับชี้ให้เห็นว่าบัดนี้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ประเทศไทยไม่สามารถดำเนินนโยบายแบบเดิมได้ การอยู่รอดของชาติก็มีแต่เพียงหนทางเดียวคือการกลับไปหาแนวทางแบบมาคิอาเวลเลียนที่เยรีนีและเจ้าฟ้าจักรพงษ์เคยกล่าวเอาไว้ถึงความจำเป็นที่ต้องเด็ดเดี่ยวโหดเหี้ยมเมื่อเวลาเปลี่ยนไป ดังที่บทความเขียนว่า

“ความจำเป็นในทางยุทธศาสตร์ ย่อมอยู่เหนือเหตุผลและความจำเป็นใดๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าการที่จะต้องทำลายความเป็นกลางของชาติ บางชาติ

²⁰⁶ “ปัญหาสอบวิชาจรรยา,” วารสารยุทธโกษา ฉบับสิ้นปีที่ 5(2480). หน้า 116.

จะเป็นการขาดมิตร และเป็นการเพิ่มศัตรูในตัวขึ้นไปก็ดี ถ้าการนั้นจะช่วยให้ฝ่ายตนทำการเป็นเบียบน ได้เปรียบคู่สงคราม และมีช่องทางที่จะได้ชัยชนะแล้ว ก็จำเป็นจะต้องทำโดยทันที”²⁰⁷

นอกจากนี้ยังมีบทความ “เมื่อจะไปเลียนทรงหย่าโยเซฟิน” ของ ลัดดา ในวารสารยุทธโกษา ปีที่ 48 เล่มที่ 9 พ.ศ. 2483 ซึ่งสะท้อนคำสอนแบบมาคิอาเวลเลียน โดยเฉพาะหลักการฆาตกรรมตัวตนอย่างชัดเจน บทความดังกล่าวได้รับอิทธิพลในการตีความนโปเลียนในฐานะเจ้าผู้ปกครองที่เด็ดขาดโหดเหี้ยมและพร้อมจะทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของรัฐ ซึ่งการตีความเช่นนี้เป็นการได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจาก การตีความความคิดทางการเมืองแบบอิตาลีของ เครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) และการผลักดันไปเลียนให้กลายเป็นอิตาเลียน เพื่อให้ฝรั่งเศสเป็นต้นแบบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ของฝ่ายซ้ายของคณะราษฎรในเวลานั้น บทความ “เมื่อจะไปเลียนทรงหย่าโยเซฟิน” เสนอให้พิจารณาชีวิตส่วนตัวของนโปเลียนในแง่มุมที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะการทำความเข้าใจว่าทุก ๆ การตัดสินใจของนโปเลียนล้วนเป็นความจำเป็นทางการเมือง และเพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจและความมั่นคงของรัฐ แม้การกระทำอันเป็นบาปและขัดต่อคำสอนทางศาสนาก็เป็นเรื่องยอมรับได้ ดังที่ลัดดา กล่าวว่า “พระองค์แน่พระทัยว่าทรงกระทำถูก-ทรงรู้สึกว่าเป็นต้องเสียสละเพื่อประเทศฝรั่งเศส”²⁰⁸

ในปีเดียวกันกับการตีพิมพ์บทความ “เมื่อจะไปเลียนทรงหย่าโยเซฟิน” ก็ได้มีบทความสำคัญอีกบทความหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความนิยมในแนวคิดอำนาจนิยมแบบอิตาลีที่ชื่อ “หลักเกณฑ์ใหม่ในการป้องกันชาติอิตาลี” ของ ประสิทธิ์สุข พึ่งบุญ ณ อยุธยา บทความนี้น่าสนใจในแง่เป็นการนำเอามติคณะรัฐมนตรีของอิตาลีซึ่งในขณะนั้นอยู่ในการปกครองระบอบฟาสซิสต์มาวิเคราะห์ให้เห็นความจำเป็นของทฤษฎีสำหรับรูปแบบการปกครองในสภาวะวุ่นวาย ทั้งการมีพลเรือนเป็นทหารประจำการ และการใช้นโยบายเด็ดขาดเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของรัฐในภาวะที่มีการคุกคามของความนิยมอังกฤษและฝรั่งเศส²⁰⁹ ดังที่ประสิทธิ์กล่าวว่า “ระเบียบการจัดการอันเคร่งครัดนี้ ซึ่งแม้แต่อย่างน้อยจะเป็นทฤษฎี ก็ย่อมบ่งให้เห็นระเบียบการ

²⁰⁷ “ความผันแปร,” วารสารยุทธโกษา ปีที่ 48 เล่มที่ 10(2483). หน้า 2-3.

²⁰⁸ ลัดดา, “เมื่อจะไปเลียนทรงหย่าโยเซฟิน,” *ibid.*ปีที่ 48 เล่มที่ 9. หน้า 32.

²⁰⁹ โปรดดูเพิ่มเติมใน “นภาพานภาพของอิตาลี”, *ibid.*ปีที่ 48 เล่มที่ 2(2482).

ปกครองอันพึงยืนยันถึงการจัดระเบียบภายในให้อยู่ในวินัยที่รัดกุมยิ่งขึ้น” ถึงแม้บทความบทความดังกล่าวจะไม่มีส่วนใดส่วนหนึ่งกล่าวถึงมาคิอาเวลลีเลย แต่ประสิทธิ์ก็ชี้ชวนให้สันนิษฐานได้ว่ามีแนวคิดเก่าแก่ซ่อนอยู่ในแนวนโยบายของฟาสซิสม์ ซึ่งอาจหมายถึงนัยถึงคำสอนของมาคิอาเวลลี ดังที่เขา กล่าวว่า **“อันที่จริงหลักเกณฑ์นี้ก็มีใช้หลักเกณฑ์ใหม่อะไรก็ได้”**²¹⁰

ข้อสอบดังกล่าวและตัวอย่างอื่น ๆ ที่ได้ยืมมาจากวารสารยุทธโกษาล้วนสะท้อนหลักคิดที่เอเวรีหรือพระสารสาสน์พลขันธ์ และ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ เจ้ากรมยุทธศึกษา วางหลักไว้ในการศึกษาทางทหารของสยามในการที่จะต้องตระหนักในความจำเป็น ความมั่นคงและความก้าวหน้าของชาติเหนือสิ่งอื่นใดได้อย่างดี และยิ่งกว่านั้นยังตอกย้ำว่า กรมยุทธศึกษาที่ดำเนินกิจการสืบต่อมาจากเอเวรีก็ยังยึดหลักดังกล่าวและเผยแพร่หลักคิดนั้นผ่านวารสารยุทธโกษามาโดยตลอด ยิ่งไปกว่านั้นยังปรับเปลี่ยนตัวอย่างคำอธิบายให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันอีกด้วย อีกนัยหนึ่งเราก็อาจกล่าวได้ว่าวิถีคิดแบบมาคิอาเวลลีของเอเวรีได้เริ่มวางไว้ ได้งอกงามเติบโตและปรับตัวเองเข้าไปอย่างกลมกลืนกับอุดมการณ์ทางทหารของกองทัพไทย และมีความเป็นไทยอย่างมากเสียจนความเป็นมาคิอาเวลลีหายไปแล้วถูกภาษาเปลี่ยนจนเป็นไทยเสียหมดสิ้น และกระบวนการดังกล่าวนี้เองเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การถ่ายแบบมาคิอาเวลลีเข้าสู่การเมืองไทยมีการดัดแปลงให้แนบเนียนลงไปในการคิดของผู้คนโดยไม่รู้สึกรัดขัดเขอะเขินกับชื่อภาษาอิตาเลียน โดยเฉพาะในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่อเนื่องไปถึงนโยบายรัฐนิยม ดังที่หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ได้อธิบายถึงปรากฏการณ์รับและปรับความคิดแบบตะวันตกให้เป็นไทยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไว้ว่า

ภาษาไทยในสมัยนี้กำลังเปลี่ยนมาก ด้วยเราได้รับความคิดใหม่ ๆ จากยุโรป เราต้องพยายามสร้างทำนองเขียน (style) ใหม่ให้กะทัดรัด พุดตรงไปยังความหมาย...ภาษาไทยนี้แหละจะเป็นหลักประกันแห่งความมั่นคงของชาติไทยต่อไป เพราะถ้าเรานิยมใช้คำฝรั่งทับศัพท์ในคำที่เกี่ยวกับความคิดเห็นแล้ว เรา

²¹⁰ ประสิทธิ์สุข พึ่งบุญ ณ อยุธยา, "หลักเกณฑ์ใหม่ในการป้องกันชาติอิตาลี," *ibid.* ปีที่ 48 เล่มที่ 9(2483). หน้า 150.

อาจจะเดินเร็วเกินไปก็ได้ กล่าวคือเราอาจถ่ายแบบของเขามาโดยตรง แทนที่จะ
ตัดแปลงเสียก่อนให้เข้ารูปทำนองความคิด²¹¹

การรับและตัดแปลงความคิดในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่นนี้จะเป็นเรื่องที่มีผู้
สังเกตเห็นอยู่บ้าง ดังที่ปรากฏว่ามีวิทยานิพนธ์ของ คณะรัฐศาสตร์ ภาคปกครอง จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย คือวิทยานิพนธ์เรื่อง *บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับความคิด*
ทางการเมืองของมาคิอาเวลลี (2539) ของ นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร และ*การศึกษาเปรียบเทียบ*
ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ (2539) ของ ธงชัย ข้าสุวรรณ
วิทยานิพนธ์ทั้งสองชิ้นนี้ต่างตั้งสมมุติฐานคล้ายคลึงกันว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ หลวง
วิจิตรวาทการ ผู้มีบทบาทสำคัญในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อาจจะเคยอ่านงานเขียนของ
มาคิอาเวลลีมาบ้างจึงมีความประพุดติสอดคล้องกับคำสอนของมาคิอาเวลลี หรือไม่ก็คำสอนของ
มาคิอาเวลลีมีความเป็นสากลและเป็นสัจจะทางการเมืองที่แม้ผู้คนจากต่างท้องที่และบริบทก็
ปฏิบัติเช่นนั้น โดยวิทยานิพนธ์ทั้งสองชิ้นมีข้อสรุปตรงกันว่า ไม่มีหลักฐานยืนยันว่า จอมพล ป.
พิบูลสงคราม และ หลวงวิจิตรวาทการ รู้จักมาคิอาเวลลี ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะได้นำงาน
วิทยานิพนธ์ทั้งสองชิ้นมาสรุปและนำเสนอหลักฐานที่ผู้วิจัยค้นหาเพิ่มเติมจากข้อค้นพบของ
วิทยานิพนธ์ทั้งสองชิ้นว่า ทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ หลวงวิจิตรวาทการ น่าจะรู้จักมาคิอา
เวลลีผ่านแนวคิดของเครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) มาบ้างแล้ว

3.4.2. จอมพล ป.พิบูลสงครามและความเป็นมาคิอาเวลเลียน

แนวความคิดเกี่ยวกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2440 - 2507) และความเป็นมาคิอา
เวลเลียน นั้น ปรากฏขึ้นครั้งแรกในวิทยานิพนธ์ชื่อ *บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูล*
สงครามกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี (2539) ของ นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร วิทยานิพนธ์
นี้อาจสรุปสาระสำคัญได้ว่าพยายามศึกษาการนำเอาแนวความคิดของมาคิอาเวลลีมาอธิบาย
พฤติกรรมที่จอมพล ป.พิบูลสงครามกระทำ นิรัตน์จำกัดกรอบการศึกษาของตนเองด้วยการเสนอ

²¹¹ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ, "ปาฐกถาพิเศษเรื่องสยามพากษ์," วิทยากรย 33(2475). หน้า 67.

ว่า เราไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่านักการเมืองหรือบุคคลสำคัญทางการเมือง เคยศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจากผลงานเรื่อง The Prince หรือไม่ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องเป็นเรื่อง เป็นไปไม่ได้เลยที่จะหารอยต่อว่างานเขียนชิ้นสำคัญทางปรัชญาการเมืองส่งผลกระทบต่อผู้คนอย่างไร แต่เราสามารถศึกษาถึง “สิ่งที่สามารถมองเห็นได้” หรือสิ่งที่ เป็น “ผล” ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลเหล่านั้น ผ่าน การออกคำสั่ง การดำเนินนโยบาย หรือการบังคับใช้กฎหมายต่างๆที่เกิดขึ้น ในขณะนั้น²¹² และเปรียบเทียบสิ่งเหล่านั้นกับคำสอนของมาคิอาเวลลี

นิรัตน์แบ่งการศึกษา บทบาททางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงครามแบบมาคิอาเวลลี เลียนออกเป็นสามช่วง ได้แก่ ในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ ซึ่งแต่ละช่วงสามารถสรุปได้ดังนี้

- ช่วงของการขึ้นสู่อำนาจ

นิรัตน์อธิบาย บทบาทของจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองตามข้อเสนอของมาคิอาเวลลี อย่างชัดเจนทั้ง ด้านสติปัญญา ความสามารถ และความแข็งแรงของร่างกาย รวมถึงการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยว และความสามารถในการสงครามในคราวที่นำกำลังทหาร รัฐประหารรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และเข้าปราบปราม กบฏบวรเดชจนได้รับชัยชนะ²¹³ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ จอมพล ป.พิบูลสงครามได้สะสมกองกำลังของตนเองอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมือง นิรัตน์เสนอว่าการสะสมกำลังนั้นเป็นลักษณะการหาพันธมิตรเป็นเพื่อนร่วมรุ่นตั้งแต่สมัยเรียน จอมพล ป. ยังขยายเครือข่ายในทหารรุ่นใหม่ด้วยการเป็นอาจารย์สอนวิชาทหารปืนใหญ่ก็ และขยายต่อมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในปี พ.ศ. 2477 ไม่เพียงแต่ในกองทัพ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังขยายฐานอำนาจเข้าไปในกรมตำรวจที่ ด้วยการแต่งตั้ง หลวงอดุลเดชจรัส คนสนิทของตน เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ทำให้ตำรวจเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญของจอมพล ป.พิบูลสงคราม²¹⁴

²¹² นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, “บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี” (2539). หน้า 7.

²¹³ Ibid. หน้า 209-210.

²¹⁴ Ibid. หน้า 212-213.

นิรุตน์ยังเสนออีกว่าการสร้างฐานกำลังสนับสนุนของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังเป็นการสนับสนุนของมหาชนตามความคิดของมาคิอาเวลลีอีกด้วย เพราะจอมพล ป.พิบูลสงครามฉลาดที่จะวางตนเองให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ทำให้ประชาชนมีความหวังว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะทำหน้าที่ปกป้องรัฐธรรมนูญและสภาผู้แทนราษฎรดังที่ในคราวทำการรัฐประหารรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาเพื่อปกป้องสภาผู้แทนราษฎร หลังจากถูกพระยามโนปกรณนิติธาดาประกาศปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา นิรุตน์เสนอว่าการกระทำเช่นนั้นของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่เพียงได้ใจมหาชนทั่วไป แต่ยังเป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำอันได้แก่บรรดานักการเมืองอีกด้วย²¹⁵

ยิ่งไปกว่านั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังเป็นผู้ฉลาดที่จะแสดงบทบาททางการเมืองที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรงที่เหมาะสมกับความจำเป็นและการวางเฉยเมื่อคราวจำเป็น ดังเช่น จอมพล ป.พิบูลสงครามปราบปรามกบฏบวรเดชด้วยการใช้ยุทธวิธีที่รุนแรง โดยไม่สนใจว่าวิธีการของตนเองจะทำให้ประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องต้องเดือดร้อน โดยนิรุตน์ได้ยกตัวอย่างการออกคำสั่งให้ระดมยิงที่ฐานทัพของฝ่ายตรงข้ามในสนามบินดอนเมือง โดยไม่สนใจว่าตัวประกันจะได้รับอันตรายหรือไม่²¹⁶ ในทางกลับกัน จอมพล ป.พิบูลสงครามก็สามารถวางตัวเป็นกลางในช่วงที่ปริดี พนมยงค์ถูกโจมตีจากเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งนิรุตน์เสนอว่า เป็นการกระทำที่ไม่รักษาข้อตกลงที่จะช่วยเหลือกันระหว่างทั้งสองคน ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนเรื่องการไม่รักษาข้อตกลงและการกระทำที่สอดคล้องกับโอกาสของมาคิอาเวลลี²¹⁷ ดังนั้นการเข้าสู่อำนาจของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ.2481 จึงเป็นไปได้โดยสะดวก เพราะจอมพล ป.พิบูลสงครามได้กำจัดคู่แข่งของตนไม่หมดสิ้นแล้ว ไม่ว่าจะโดยทางตรงด้วยการใช้กำลังและโดยทางอ้อมคือการเฟิกเฉยไม่ช่วยเหลือ นิรุตน์จึงสรุปว่า เราสามารถอธิบายการเข้าสู่อำนาจดังกล่าวด้วยความคิดของมาคิอาเวลลีว่า “เป็นลักษณะของการที่โชคชะตา (fortuna)

²¹⁵ Ibid. หน้า 215-126.

²¹⁶ Ibid. หน้า 219.

²¹⁷ Ibid. หน้า 221.

เปิดโอกาสให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม และ จอมพล ป.พิบูลสงคราม สามารถประสาน
คุณธรรม (virtu) ในตัวเข้ากับโชคชะตา (fortuna) ได้อย่างเหมาะสม²¹⁸

- การรักษาอำนาจ

ส่วนที่สองของงานชิ้นนี้ริตน์ หันไปสนใจการรักษาอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงคราม
เขาเสนอว่าจอมพล ป.พิบูลสงครามกระทำการหลายอย่างเพื่อรักษาอำนาจตามแบบของมาคิอา
เวลลี เช่น กวาดล้างศัตรูทางการเมือง ตามหลักการกำจัดเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองเดิมของมาคิ
อาเวลลี โดยการคุมขังกรมขุนชัยนาทนเรนทร สั่งฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
ยังสั่งยึดวังสุโขทัยและทรัพย์สินส่วนพระองค์ให้ตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งคำสั่งเหล่านี้มีผลต่อการ
ลดทอนศักยภาพของอำนาจเก่าอย่างยิ่ง

ไม่เพียงแต่จำกัดอำนาจเก่าเท่านั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามยังมุ่งสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่
ตนเองให้เป็นผู้ปกครองที่มหาชนยอมรับอีกด้วย ทั้งการสร้างภาพลักษณ์เป็นผู้ฟื้นฟูกองทัพที่ถูก
ลดทอนศักดิ์ศรีในคราวปฏิรูปกองทัพโดยพระยาทรงสุรเดช และคืนสถานภาพการเป็น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคืนแก่นักการเมือง นอกจากนี้ในกรณีการประหารชีวิตนักโทษทาง
การเมือง 18 คนในปี พ.ศ.2481 จอมพล ป.พิบูลสงครามยังใช้วิธีการแบบมาคิอาเวลลี โดย
การปลุกภาวะความรับผิดชอบไปยังหลวงอดุลเดชจรัสโดยกล่าวโทษว่าเป็นผู้นำคำสั่งประหารชีวิต
มาให้ตนลงนาม ดังนั้นความรุนแรงจึงเป็นความจำเป็นที่ยากจะหลีกเลี่ยง หากได้เป็นความ
ปรารถนาของตนเองที่จะให้เกิดการนองเลือดไม่²¹⁹

การใช้มาตรการทางกฎหมายก็เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยการ
ดำเนินการแก้ไขบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ ในปี พ.ศ. 2483 เพื่อยืดอายุ ส.ส ประเภท2ออกไป
อีก 10 ปี เพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจของตนเอง แต่ด้วยความชาญฉลาดของจอมพล ป.

²¹⁸ Ibid. หน้า 220.

²¹⁹ Ibid. หน้า 231.

พิบูลสงคราม จึงได้ทำให้การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องทางการเมืองของสภาแทนที่จะเป็น
การริเริ่มของตนเอง²²⁰

- การสูญเสียอำนาจ

ในที่สุดท้ายนิรุตน์เสนอว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม กระทำผิดจากหลักการของมาคิอาเวลลีหลายประการ ที่ทำให้ตนเองสูญเสียอำนาจ เช่นการแต่งตั้งปรีดี พนมยงค์เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ปรีดี พนมยงค์มีเวลาและอำนาจต่อต้าน จอมพล ป.พิบูลสงครามมากขึ้นดังเช่นในกรณีที่ ปรีดี พนมยงค์ รับใบลาออกของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่แก๊งลาออก และแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ แทนจอมพล ป.พิบูลสงคราม²²¹ นิรุตน์ยังเสนออีกว่า ในช่วงก่อนการสูญเสียอำนาจ จอมพล ป.พิบูลสงคราม หลงเชื่อการประจบสอพลอของลูกน้อง โดยเฉพาะ หลวงสารานุประพันธ์และพระราชธรรมนิเทศ จึงทำให้ จอมพล ป.พิบูลสงครามหลงตัวเองและคิดว่าสิ่งที่ตนทำถูกต้อง²²² นอกจากนี้ยังมีความผิดพลาดอื่นๆเช่น ยอมให้ญี่ปุ่นมาตั้งฐานทัพ ซึ่งขัดต่อหลักการห้ามกำลังต่างชาติแทรกแซงรวมไปถึงการเสื่อมความนิยมและถูกรังเกียจอันมาจากการฟ่านแพ้สงครามโลก และการเกณฑ์แรงงานไปสร้างจังหวัดเพชรบูรณ์ให้เป็นเมืองหลวงใหม่²²³ นิรุตน์สรุปว่าการสูญเสียอำนาจของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงเป็นสิ่งที่ “ไม่สามารถฝัน/ต่อต้าน หรือแก้ไขได้ ซึ่งเปรียบเสมือนความรุนแรงของสายน้ำที่เชี่ยวกรากที่ถาโถมเข้าเล่นงานผู้ปกครองตามความคิดของมาคิอาเวลลีว่าด้วยเรื่องของโชคชะตา (fortuna)”²²⁴

โดยสรุปนิรุตน์เสนอว่า คำสอนทางการเมืองของมาคิอาเวลลีและการกระทำทางการเมืองของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีความคล้ายคลึงกันในหลายประการได้แก่ เน้นการเมืองในสภาพที่เป็นจริงมากกว่าสิ่งที่ควรจะเป็น และให้ความสำคัญกับผลลัพธ์มากกว่าวิธีการ และผลลัพธ์นั้นถูกผูกติดไว้กับแนวคิดเรื่อง “เหตุผลแห่งรัฐ” โดยมุ่งประสานประโยชน์ของรัฐกับประโยชน์ของผู้ปกครอง

²²⁰ Ibid. หน้า 232

²²¹ Ibid. หน้า 234

²²² Ibid. หน้า 235

²²³ Ibid. หน้า 236-238

²²⁴ Ibid. หน้า 241

เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามก็ตีนิรุตน์สรุปว่า ถึงแม้จะมีความสอดคล้องหลายประการแต่งานวิทยานิพนธ์นี้ไม่สามารถสรุปได้ว่าการกระทำทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเกิดขึ้นจากการศึกษาทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาก่อนหรือไม่²²⁵

ท้ายที่สุดงานของนิรุตน์จึงนำไปสู่ปัญหาสองประการนั่นคือ 1. จอมพล ป. พิบูลสงคราม รู้จักและเคยอ่านงานเขียนของมาคิอาเวลลีจริงหรือไม่ และ 2. เหตุใดกองทัพจึงกลายเป็นกำลังสำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเหตุใดวิธีการแบบมาคิอาเวลลีของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงสอดคล้องกับธรรมชาติของกองทัพ ซึ่งคำถามข้อที่หนึ่งนั้นนิรุตน์ออกตัวแต่แรกว่าจะไม่ตอบเพราะเป็นเรื่องยาก ส่วนข้อที่สองนิรุตน์ไม่ได้กล่าวถึงแต่อย่างใดเลย แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาจากหลักฐานเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยค้นพบในงานชิ้นนี้ ปริศนาของนิรุตน์ก็คลี่คลายลง นั่นคือ หากเราเริ่มต้นจากการที่กองทัพบกสืบทอดแนวคิดจากเครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) มาในโรงเรียนนายร้อยและโรงเรียนเสนาธิการ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็น่าจะเป็นผู้หยิบยืมความคิดเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้อีกครั้ง และสามารถประยุกต์ใช้อย่างกลมกลืนโดยมีกองทัพเป็นกำลังสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นความสนใจในนโยบายเลียนของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เขามีความใกล้ชิดกับแนวคิดแบบอิตาเลียนและมาคิอาเวลลี

สำหรับการทำความเข้าใจกรณีของนโยบายเลียนผู้วิจัยคิดว่ามีประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ผู้อ่านสมควรทำความเข้าใจ นั่นคือนโยบายเลียนเป็นหนึ่งในตัวแปรที่สำคัญของกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมืองในการหันมาสนับสนุนอำนาจนิยมหรืออำนาจเด็ดขาดของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จากการศึกษาของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์²²⁶ และ ศุภชัย ศุภผล ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองของกลุ่มคณะราษฎรนั้นได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของฝรั่งเศสเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแนวคิดจากรุสโซ และศุภชัย ก็ชี้ให้เห็นในกรณีที่เป็นต้นแบบในการปฏิวัติฝรั่งเศสที่เมื่อทำการปฏิวัติสำเร็จแล้ว แนวคิดของของรุสโซก็ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย แต่จุดเปลี่ยนสำคัญก็คือการขึ้นมาสู่อำนาจของนโยบายเลียน ที่ทำให้แนวคิดแบบประชาธิปไตยแต่เดิม

²²⁵ Ibid. หน้า 252

²²⁶ เมฆไตรรัตน์, *ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475*. หน้า 70.

ก็เริ่มไม่เป็นที่แพร่หลายอีกต่อไป²²⁷ ในทางกลับกันเราสามารถพบกรณีที่คล้ายคลึงในการเมืองไทย โดยที่ผู้นำทางเมืองสองกลุ่มในช่วงปลายสมัยคณะราษฎรทั้ง ปรีดี พนมยงค์ และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่างก็เป็นผู้จบการศึกษาจากฝรั่งเศส ดังนั้นการขึ้นมาใช้อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันเป็นการทำลายหลักการประชาธิปไตยที่ได้วางไว้โดยคณะราษฎรแต่เดิม จึงถูกโจมตีอย่างรุนแรงว่าเป็นการตามรอยอำนาจนิยมแบบนโปเลียน ดังปรากฏใน คำฟ้องของคดีดำที่ 4226/2521 ที่ปรีดี พนมยงค์ เป็นโจทก์ยื่นฟ้อง รอง ศยามานนท์ ในคำฟ้องนั้นปรากฏการอ้างถึงการตามรอยนโปเลียนของจอมพล ป. ความว่า

จอมพลพิบูลฯ ได้เสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ให้บัญญัติกฎหมายยกเลิกบรรดาศักดิ์ไทยเดิม โดยสถาปนา “ลอร์ดชิพ” (Lordship) ตามแบบฝรั่งเศสขึ้นใหม่ ...อันเป็นวิธีการซึ่งนักเรียนที่ศึกษาประวัติ นายพลนโปเลียน โบนาปาร์ต ทราบกัน อยู่ว่า ท่านนายพลผู้นั้นได้ขยับขึ้นทีละก้าวทีละก้าว จากเป็นผู้บัญชาการกองทัพแล้วเป็นกงสุลคนหนึ่งในคณะกงสุล 3 คน ที่มีอำนาจสิทธิขาดปกครองประเทศฝรั่งเศส ครั้นแล้วนายพลนโปเลียน โบนาปาร์ต ก็เป็นกงสุลผู้เดียวตลอดกาล ซึ่งมีสิทธิตั้งทายาทสืบตำแหน่ง...รัฐมนตรีที่เป็นผู้ก่อการฯ จำนวนหนึ่งรวมทั้งโจทก์ด้วยนั้น ได้คัดค้านจอมพลพิบูลฯ ว่าขัดต่ออุดมคติของคณะราษฎร อันเป็นเหตุให้จอมพลพิบูลฯ ไม่พอใจ²²⁸

หลักฐานจากคำฟ้องดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า กลุ่มทางการเมืองฝ่ายปรีดี พนมยงค์ มีความขัดแย้งกับกลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพยายามเชื่อมโยงเพื่อมุ่งโจมตี จอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะที่มีคล้ายคลึงกับพฤติกรรมมักใหญ่ใฝ่สูงและความคิดแบบอำนาจนิยมของนโปเลียน ผู้อ่านควรทราบต่อไปว่านโปเลียนที่เป็นต้นแบบของจอมพล ป. นั้น มีความนิยมในตัวมาคิอาเวลลีอยู่เป็นอันมาก ดังปรากฏว่า นโปเลียนได้อ้างถึงมาคิอาเวลลีในตำราพิชัยสงคราม

²²⁷ ศุภชัย ศุภผล, “อิทธิพลทางทฤษฎีการเมืองของฌอง ฌากส์ รูสโซต่อการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส ค.ศ. 1789” วารสารสังคมศาสตร์ 40(2552). หน้า159-188.

²²⁸ โปรดดูคำฟ้อง คดีดำที่ 4226/2521

ของเขา²²⁹ และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันในคราวที่ฟายแพ้สงครามที่วอเตอร์ลู มีผู้พบงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในเสื้อโค้ทของนโปเลียนด้วย²³⁰

ความเด่นชัดของการพยายามของกลุ่มที่สนับสนุนคณะราษฎรแต่เดิม ในการเชื่อมโยงความนิยม นโปเลียนเข้ากับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีและความเป็นอิตาลี และเชื่อมโยงกับกลุ่มทางการเมืองฝ่ายตรงข้ามที่มีจุดยืนแบบอำนาจนิยม ปรากฏอีกครั้งในงานเขียนชื่อ *อิตาลีในสงครามโลกครั้งที่ 2* ของคณะยุทธ ผู้แปล งานเขียนของรุสโซ ในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อสนับสนุนคณะราษฎร ในงานเขียนชิ้นนี้ คณะยุทธ พยายามเชื่อมโยงอย่างชัดเจนว่า ความเสื่อมสลายของระบอบสาธารณฝรั่งเศสอันเป็นฝีมือของนโปเลียน เป็นผลพวงมาจากนโปเลียนมีเชื้อสายอิตาลี และความเป็นอิตาลีนั้นก็เต็มไปด้วยความทะเยอทะยาน ดังปรากฏอยู่ในย่อหน้าแรกของบทที่หนึ่งในหนังสือเล่มดังกล่าว ความว่า

การทำวิมุตติให้สิ้นไปในข้อกังขาแห่งความมักใหญ่ใฝ่สูงของนโปเลียน โบนาปาร์ต นอกจากจะกล่าวว่าเป็นเพราะอุปนิสัยสันดานสืบต่อกันมาโดยตระกูลนั้นแล้ว วิลเลียม โบลิธยังยกเหตุขึ้นอ้างอีกว่าเพราะนโปเลียน โบนาปาร์ตเป็นเชื้อชาติอิตาลี²³¹

จากหลักฐานสองด้านที่ยกมาทั้งจากการที่ฝั่งสนับสนุนรัฐนิยมชื่นชมวิธีการแบบมาคิอาเวลลีของนโปเลียน และฝ่ายต่อต้านรัฐนิยมพยายามเชื่อมโยงนโปเลียนเข้ากับความกระหายอำนาจ และเชื่อมโยงความเป็นอิตาลีเข้ากับอำนาจนิยมและความทะเยอทะยาน ก็อาจสันนิษฐานได้ว่าส่วนหนึ่งมาจากพฤติการณ์ของพรรคฟาสซิสต์อิตาลีในเวลานั้น และอีกส่วนหนึ่งก็คงมาจากแนวทางการตีความมาคิอาเวลลีที่เริ่มต้นไว้ด้วยเยรีนีและได้รับการสืบทอดมาไว้ในยุทธโกษนี้ด้วย

²²⁹ Bruno Colson Napoleon I, *Napoleon on War*(Oxford University Press, 2015). p.88.

²³⁰ "Machiavelli's Dangerous Book for Men,"

http://www.telegraph.co.uk/culture/books/non_fictionreviews/3670598/Machiavellis-dangerous-book-for-men.html.

²³¹ คณะยุทธ, *อิตาลีในสงครามโลกครั้งที่ 2*(ยุทธสาร, 2478). บทที่ 1 ข้อความทั่วไป.

3.4.3. หลวงวิจิตรวาทการและการสืบทอดความคิดของมาคิอาเวลลี

แนวความคิดเกี่ยวกับหลวงวิจิตรวาทการ (พ.ศ. 2441 - 2505) และความเป็นมาคิอาเวลลีเลียน นั้น ปรากฏขึ้นครั้งแรกในวิทยานิพนธ์ชื่อ *การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมือง ของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ* (2539) ของ ธงชัย ข้าสุวรรณ ธงชัยสรุปผลัพท์สอดคล้องกับงานของนิรันดร์ ด้วยการเสนอว่าไม่พบหลักฐานการอ้างถึง *The Prince* ในงานเขียนของหลวงวิจิตรวาทการ จึงสรุปว่าหลวงวิจิตรวาทการไม่เคยรู้จักความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาก่อน แต่ความคิดทางการเมืองของนักคิดทั้งสองท่านมีความคล้ายคลึงกันโดยบังเอิญ ดังนั้น ธงชัยจึงสรุปว่า “ความคิดทางการเมือง “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีสามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้อย่างเป็นสากล บัจฉัยในเรื่องของสถานที่ เวลา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนบริบททางการเมือง มิใช่เป็นเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัด”²³² โดยธงชัยได้สรุปความสอดคล้องระหว่างงานของหลวงวิจิตรวาทการและมาคิอาเวลลีเอาไว้หลายประการ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

ความคิดในเรื่องของอำนาจ การก้าวขึ้นสู่อำนาจ การขยายอำนาจ และการรักษาอำนาจไว้ให้ยาวนาน²³³ ธงชัยเสนอว่า คำสอนของหลวงวิจิตรวาทการนั้นคือการยืนยันว่าการได้มาซึ่งอำนาจจำเป็นต้องใช้กำลังแย่งชิง ด้วยอุบายต่างๆ และต้องพร้อมที่จะทำลายล้างฝ่ายตรงข้ามโดยไม่ต้องคำนึงถึงศีลธรรมหรือจริยธรรมเพื่อความมั่นคงของรัฐ โดยธงชัยอ้างข้อความในงานเขียนเรื่อง *กุศโลบายสร้างคามยิ่งใหญ่* ความว่า

ตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของไทยเราเองก็มีอยู่เป็นอันมาก ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าพระเพทราชาหรือพระเจ้าเสือไม่เป็นผู้ยิ่งใหญ่ทางอำนาจวาสนา ท่านทั้งสองนี้ได้สร้างอำนาจขึ้นมาด้วยความเฉียบแหลมด้วยเล่ห์เหลี่ยมกุศโลบายนานาประการด้วยความสามารถในการทำรัฐประหาร แย่งราชสมบัติจากทายาทโดยชอบธรรมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ถืออำนาจเต็มเปี่ยมอยู่ในมือ การกระทำของท่านทั้งสองนี้เป็นตัวอย่างแห่งคามยิ่งใหญ่ทางการเมืองแท้ คือไม่ต้อง

²³² ธงชัย ข้าสุวรรณ, "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมือง ของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ" (2539).

หน้า 10.

²³³ Ibid. หน้า 118

นึกถึงศีลธรรมหรือความผูกพันทางจิตใจ ฆ่าได้ไม่เฉพาะแต่ศัตรูแม้มิตรก็ฆ่าได้ ถ้ามิตรนั้นจะไม่ใช่ประโยชน์อะไรอีกต่อไป เช่นเจ้าพระยาสุรสงคราม และการก้าวขึ้นสู่อำนาจนั้นจะต้องทำลายล้างฝ่ายตรงข้ามให้สิ้นซาก เพราะหากปล่อยทิ้งไว้ก็จะกลับมาหวนทำลายและแย่งชิงอำนาจจากเราไป

ยิ่งไปกว่านั้นธงชัยยังเสนอว่า มีหลักฐานว่าหลวงวิจิตรวาทการพยายามนำเสนอภาพแทนผู้ที่ก้าวขึ้นสู่อำนาจด้วยสัตว์สองชนิดคือ สุนัขจิ้งจอก กับ เสือ คล้ายคลึงกับมาคิอาเวลลีที่เปรียบเทียบด้วย สุนัขจิ้งจอก กับ สิงโต โดยกล่าวไว้ในหนังสือชื่อมหาบุรุษว่า “...คำสอนที่จะให้คนมีความสุขที่ตรงนั้นล้วนเป็นเครื่องมือของคนโกงที่จะทำให้คนโง่ตายใจแล้วตบตาเอาไปได้อย่างสะดวก กลับจะหันไปถือสุภาษิตลาตินที่ว่า มนุษย์เป็นสุนัขจิ้งจอกที่คอยทำร้ายเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน...” และในทางตรงกันข้ามก็กล่าวว่า “...ส่วนในทางร้ายนั้นเล่าก็มีมากนัก เสือที่ดูยังมีคนกลัวน้อยกว่ามนุษย์ที่ใจเหี้ยมโหด”²³⁴

ความคิดในเรื่องของความรักชาติ²³⁵

ธงชัยเสนอว่า หนึ่งในแก่นหลักของงานเขียนของหลวงวิจิตรวาทการคือความรักชาติ ซึ่งเป็นความรักที่เราสามารถสละชีวิตให้ได้ โดยปรากฏในงานเขียนสำคัญๆหลายชิ้นเช่น เชือดสุพรรณ เป็นต้น ความรักชาตินี้เป็นแก่นหลักที่สอดคล้องกับคำสอนของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* เช่นกัน

ความคิดในเรื่องของกองทัพแห่งชาติ²³⁶

ธงชัยเสนอว่า หลวงวิจิตรวาทการ พยายามปลูกฝังความคิดในเรื่องการป้องกันรักษาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเรื่องการรักชาติ โดยหากมีการรุกรานของข้าศึก ประชาชนทุกคนควรจะต้องมีหน้าที่ในกองทัพเพื่อปกป้องประเทศ ประชาชนจะต้องพร้อมอยู่เสมอตามที่ปรากฏในบทละครอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง ศีกกลาง แนวคิดดังกล่าวนี้

²³⁴ Ibid. หน้า 122

²³⁵ Ibid. หน้า 123

²³⁶ Ibid. หน้า 131

ความคิดในเรื่องของโชคชะตา²³⁷

ความคล้ายคลึงอีกประการหนึ่งของมาคิอาเวลลีและหลวงวิจิตรวาทการ คือการเปรียบเทียบโชคชะตาเข้ากับกระแสน้ำ โดยเสนอว่า **มนุษย์ที่มีความฉลาดสามารถที่จะเอาชนะมันได้** โดยยกตัวอย่างวิศวกรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากกระแสน้ำในด้านการเกษตรและพลังงาน และยังขยายความต่ออีกว่าโชคชะตาเป็นสภาวะธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้โดยทั่วไปและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้พันแต่หากมีความรู้ความสามารถก็จะเอาชนะได้

แต่ถึงแม้จะมีความคล้ายคลึงหลายประการระหว่างคำสอนของมาคิอาเวลลีและหลวงวิจิตรวาทการ แต่จากผลงานของการศึกษาวิจัยของธงชัยกลับ สรุปว่าไม่พบการอ้างอิงมาคิอาเวลลีในงานเขียนของหลวงวิจิตรวาทการมี ถึงแม้ความคิดทางการเมืองของทั้งสองจะมีความคล้ายคลึงกัน โดยธงชัยเสนอว่าสาเหตุที่ที่มีความคล้ายคลึงกันนั้นก็เพราะว่า มีบริบททางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน และคำสอนของมาคิอาเวลลีนั้นเป็นความจริงทางการเมืองอันเป็นสากล สำหรับผู้ที่สนใจประวัติของหลวงวิจิตรวาทการ และความเป็นมาคิอาเวลลีในการดำเนินชีวิตของเขา สามารถดูเพิ่มเติมได้ในงานวิทยานิพนธ์ของ ธงชัย ขำสุวรรณ ที่ชื่อ การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมือง ของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ (2539) ที่ได้เรียบเรียงข้อมูลในส่วนดังกล่าวไว้แล้ว

อย่างไรก็ดีจากการสืบค้นหลักฐานในการวิจัยครั้งนี้พบหลักฐานเพิ่มเติมว่า หลวงวิจิตรวาทการเป็นหนึ่งในผู้วิจารณ์งานเขียนเรื่อง *เฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย* ของ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี ดังนั้นหลวงวิจิตรวาทการย่อมจะต้องรู้จักมาคิอาเวลลีผ่านมายังพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์อย่างแน่นอน ยิ่งไปกว่านั้น หลวงวิจิตรวาทการ ยังเป็นผู้ผูกโยงแนวคิดการใช้อำนาจความเด็ดขาดในยามจำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐตามคติมาคิอาเวลลีที่เขานี้ได้ริเริ่มตีความไว้ในงานเขียน *On Siamese proverbs* เข้ากับความเป็นอิตาลี และวิถีคิดอำนาจนิยม (หรือแนวทางแบบอิตาลีอันเป็นชาติกำเนิดของเขานี้และมาคิอาเวลลี และในเวลาต่อมาจะกลายเป็นภาพแทนฟาสซิสต์อิตาลี) ตั้งแต่การอธิบายเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว โดยการเชื่อมโยงดังกล่าว ปรากฏในสุนทรพจน์ ณ สโมสรกระทรวงกลาโหม ความว่า

²³⁷ Ibid. หน้า 135

แผ่นดินที่พลิกใหม่ ๆ ถ้าไม่ยึดไว้ให้มั่นคง มันก็อาจจะพลิกกลับได้...ถ้าหากยังมีราษฎรที่รักเจ้าอยู่อีก “คณะราษฎร” จะต้องรังอำนาจในการปกครองให้นานที่สุดจะนานได้ คณะราษฎร จะต้องดำเนินแบบฟาสซิสต์ของอิตาลีอย่างแท้จริง²³⁸

ประโยคดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหลวงวิจิตรวาทการ ใช้คำอธิบายเรื่องพลิกแผ่นดินเหมือน เยรีนี ในการอ้างถึงความจำเป็นที่ผู้พลิกแผ่นดินจะต้องดำเนินนโยบายอย่างเด็ดขาด เพื่อรังอำนาจการปกครองที่อาจจะถูกสั่นคลอนจากฝ่ายตรงข้าม ซึ่งนโยบายแบบเด็ดขาดที่เยรีนีเรียกว่า “มาคิอาเวลเลียน” ก็ได้ถูกหลวงวิจิตรวาทการทำให้เป็นรูปธรรมด้วยคำว่า “แบบฟาสซิสต์อิตาลี” และหลวงวิจิตรวาทการผู้นี้เองผู้ที่ต่อมาจะกลายเป็นกำลังสำคัญของจอมพล ป. ในการเสนอแนวทางรัฐนิยม “แบบฟาสซิสต์อิตาลี” แทนที่แนวทางเดิมที่ดูจะเป็น “แบบฝรั่งเศส” ที่คณะราษฎรได้เริ่มต้นไว้

เรื่องที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือปาฐกถาสนับสนุนการรักษาอำนาจ “แบบฟาสซิสต์อิตาลี” ของหลวงวิจิตรวาทการนั้นถูกกล่าวที่ สโมสรกระทวงกลาโหม และเมื่อเราพิจารณาจากประวัติความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในประเทศไทยที่ได้นำเสนอมาทั้งหมด ก็จะพบว่าเป็นเรื่องที่สอดคล้องอย่างยิ่งที่กระทวงกลาโหม โดยเฉพาะในกรมยุทธศึกษาที่ทั้งเยรีนีและเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ต่างก็เคยเป็นเจ้ากรมคือจุดกำเนิดการตีความเพื่อสร้างความชอบธรรมให้นโยบายแบบมาคิอาเวลลีในยามจำเป็นและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จากการสืบค้นของผู้วิจัย ผู้วิจัยยังพบอีกว่าในวารสารยุทธโทษที่เยรีนีเป็นผู้วางรากฐานเอาไว้นั้นก็มีการผลิตซ้ำแนวคิดและบทความที่นำเสนอเกี่ยวกับศักยภาพของกองทัพอิตาลี อันเกี่ยวเนื่องกับการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมอิตาลี และแนวคิดอำนาจนิยม อันเป็นภาพแทนของเครือข่ายมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian network) อยู่เป็นจำนวนมาก

3.4.4. ปริศนาการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีที่ไม่มี *The Prince* ของพระยาอนุমানฯ

เราพบว่าหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมาชื่อและงานเขียนของมาคิอาเวลลีก็ได้ปรากฏขึ้นในงานเขียนใดอีกเลย เว้นเสียแต่การพิมพ์ซ้ำของ *เฟรดริค มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์ซึ่งเริ่มต้นเขียนไว้ตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ก็ใช่ว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลินี้จะหายไปจากการเมืองไทย ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า แนวทางการตีความ

²³⁸ หลวงวิจิตรวาทการ, มนุสสปฏิวัติ(เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญเมือง, 2483). หน้า 117.

มาคิอาเวลลีที่เริ่มไว้โดยเยรีนีที่กรมยุทธศึกษา ได้เติบโตและปรับตัวเข้ากับสังคมไทยมาโดยตลอด อีกทั้งยังถูกเชื่อมโยงจนกลายเป็นแนวคิดชุดใหญ่ ที่มีความเกี่ยวพันถึง อิตาลี การปกครองแบบอำนาจนิยม ความคิดชุดนี้ได้ถูกนำไปอ้างอิงเพื่อสนับสนุนหนึ่งในคู่ขัดแย้งของการเมืองไทยหลังการเปลี่ยนการปกครอง ความคิดของการปกครองเด็ดขาดแบบอิตาลี (หรือไม่ผิดนักที่จะเรียกว่าแบบมาคิอาเวลเลียน) เพื่อรักษามรดกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเอาไว้ได้กลายเป็นจุดยืนสำคัญของปัญญาชนฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่น หลวงวิจิตรวาทการ และรวมถึงกรมยุทธศึกษาของกระทรวงกลาโหมอีกด้วย ในอีกทางหนึ่งคือกลุ่มของปรีดี พนมยงค์ ก็เริ่มต้นสร้างวาทกรรมโจมตีความคิดทางการเมืองแบบอิตาลีว่าเป็นพวกอำนาจนิยมและขัดต่อหลักการคณะราษฎร สถานการณ์ความขัดแย้งทางความคิดเช่นนี้ส่งผลให้การปรากฏชื่อของมาคิอาเวลลีนั้นเต็มไปด้วยความยากลำบาก เพราะต้องเผชิญกับการต่อต้านจากนักการเมืองและนักคิดกลุ่มที่สนับสนุนคณะราษฎร ในฐานะที่มาคิอาเวลลีเป็นนักคิดอิตาลีที่สนับสนุนอำนาจนิยม ด้วยบริบทที่ไม่เอื้ออำนวยดังกล่าว จึงทำให้การปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี ในเวลานั้น ไม่ได้ปรากฏตัวผ่านการเรียนการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย หรือปรากฏในหนังสือที่มีการแปลหรือตีพิมพ์ หากแต่กลับปรากฏในจดหมายส่วนบุคคล การอ้างถึงมาคิอาเวลลีอีกครั้งที่ละเอียดการอธิบายถึงความคิดของเขาในประเทศไทยผ่านจดหมายส่วนบุคคลนั้น จึงเป็นเรื่องแปลกประหลาดที่ทั้งก่อนหน้านี้มีการอ้างถึงและอธิบายงานเขียนเรื่อง *The Prince* อย่างละเอียดโดยพระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์แล้ว เหตุใดพระยาอนุমানฯ จึงละเอียดอธิบายความมาคิอาเวลลีในแนวคิดของเขา การอ้างนี้จึงนับว่ามีข้อสังเกตที่สำคัญยิ่ง นั่นคือ วิธีในการอ้างถึงผู้อ้างถึง และพฤติกรรมของผู้อ้างถึง ซึ่งย่อมจะสัมพันธ์กับบริบทของการอ้างถึงมาคิอาเวลลี ที่ได้อธิบายไปเบื้องต้นแล้ว

ก่อนจะไปสู่การวิเคราะห์ส่วนอื่น ๆ เราควรทำความเข้าใจจดหมายอันเป็นต้นเหตุของการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีอย่างแปลกประหลาดเสียก่อน จดหมายได้ตอบซักถามปัญหานี้เป็นของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (พ.ศ. 2406 - 2490) และพระยาอนุমানราชชน (พ.ศ. 2431 - 2512) ซึ่งต่อมาถูกเรียบเรียงรวมเป็นหนังสือว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และมีการตีพิมพ์อีกหลายครั้ง จดหมายนี้แต่เดิมเป็นเพียงแต่จดหมายส่วนตัวเพื่อการซักถามความรู้และสนทนาระหว่างกัน อันเป็นธรรมเนียมในสมัยเวลาดังกล่าว ดังที่พระยาอนุমানฯ ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ตัดสินใจรวมเล่มจดหมายได้ตอบเหล่านี้เป็นหนังสือความว่า

“ข้าพเจ้าทราบว่ายายพระหัตถ์ที่ทรงได้ตอบท่านองนี้กับท่านผู้อื่น มีอยู่ อีกเหมือนกัน แต่จะมีกี่ท่านและจำนวนมากน้อยเท่าใด ข้าพเจ้าก็ทราบไม่ได้แน่ ถ้าไม่มีเหตุสุดวิสัย มีเมตตาเปิดเผยได้บ้างเฉพาะที่สมควรเปิดเผยได้ ก็จะเป็น บุญคุณแก่คนรุ่นหลังไม่น้อย เท่ากับทำให้กระแสแห่งวัฒนธรรมไทย ไหลได้ เรื่อยไม่ขาดตอน เพราะท่านกล่าวว่า คนที่เกิดมา มีหน้าที่เป็นกรณีกิจอยู่ 3 ประการ คือมีหน้าที่ต่ออดีต ต่อปัจจุบัน และอนาคต ต่อเนื่องกันไป สิ่งใดที่ อดีตทำไว้ให้เป็นมรดก ปัจจุบันซึ่งเป็นผู้รับ มีหน้าที่ต้องรักษาไว้ให้จงดี และมีสิ่ง ปัจจุบันทำไว้ดีแล้ว เข้าไปผนวกบวกเติมกับของอดีต เพื่อมอบให้เป็นมรดกแก่ อนาคตต่อไป ดีกว่าจะให้อนาคตตำหนิได้ว่า ปัจจุบันซึ่งกลายเป็นอดีตแล้ว ไม่ได้ ทำอะไรที่เป็นคุณความดีงาม เหลือทิ้งไว้ให้เป็นมรดกแก่อนาคต เพื่อได้สืบ ๆ ต่อ กันไปไม่ขาดสายกลางคัน”²³⁹

จากข้อความที่ยกมากจะเห็นว่าเนื้อหาที่อยู่ในจดหมายโต้ตอบนั้นมีความสำคัญยิ่งในการ ส่งต่อความรู้ให้คนรุ่นต่อไป และความรู้ในจดหมายโต้ตอบเหล่านี้ก็มีความกว้างขวางหลากหลาย สามารถรวมเล่มได้เป็นหนังสือขนาดใหญ่ได้ถึง 5 เล่ม มีเนื้อหาที่กว้างขวางตั้งแต่ ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ ครอบคลุมทั้งองค์ความรู้ทั้งตะวันออกและตะวันตก และหนึ่งในความรู้ที่บันทึกไว้นั้นคือ การปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในหนังสือภาษาไทยเป็นครั้งแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

มาคิอาเวลลีปรากฏตัว ในจดหมายที่ถูกรวมเล่มไว้ในหนังสือความรู้เรื่องต่างๆ เล่มที่ 5 โดย เริ่มต้นจากจดหมายของ สมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งเขียนที่ตำหนักปลายเนิน คลองเตย ลงวันที่ 12 พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2485 เพื่อสอบถามพระยาอนุমানฯ เกี่ยวกับความรู้เรื่อง ประวัติศาสตร์การทูตในโลก ว่าเหตุใดจึงมีทูตประจำการ และเริ่มมีทูตประจำการขึ้นเมื่อใด ความ ว่า

“...ทูตนั้นเข้าใจว่า แต่ก่อนแต่งเป็นพิเศษชั่วคราว แล้วทำไมจึงมี ประจำ เกิดขึ้นครั้งไร หวังว่าท่านจะค้นบอกให้ทราบได้ เข้าใจว่าเป็นธรรมเนียมที่

²³⁹ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ประทานพระยาอนุমানราชชน, บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2552), บทนำ.

เกิดขึ้นไม่นานนัก แต่ก่อนนี้เมื่อไม่ต้องการทูตประจำแล้ว ก็ให้หนังสือเดินทาง แต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนเป็นกักเอาตัวไว้แล้วกัน...”

ด้วยคำถามเรื่องการทูตจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ดังกล่าว พระยาอนุมาณราชชนได้นำคำถามดังกล่าวนำไปถามต่อแก่คนผู้หนึ่ง ซึ่งเมื่อได้คำตอบโดยพระยาอนุมาณฯ ใช้คำว่า “ตามที่เขาจดมาส่ง” แล้วจึงตอบเนื้อความในจดหมาย ตามที่ลงวันที่ 3 มิถุนายน ปี พ.ศ. 2485 ความว่า

...”ข้าพระพุทธเจ้าได้วานสอบถามเรื่องทูต คงได้ตามที่เขาจดส่งมาให้ ข้าพระพุทธเจ้าดังต่อไปนี้

“การตั้งทูตเป็นการประจำได้เริ่มปฏิบัติในรัฐบางรัฐแห่งอิตาลี เช่น เวนเนเซีย เป็นต้น ในศตวรรษ 15 แห่งคริสตศก คือภายหลังสมัย พิวดัล แล้วต่อมาในศตวรรษที่ 17 ประเพณีนี้จึงได้แพร่หลายออกไปในประเทศภาคเหนือของยุโรป สาเหตุที่เกิดมีทูตเป็นการประจำขึ้นก่อนในอิตาลีนั้น มีผู้สันนิษฐานไว้หลายอย่าง ที่เป็นเช่นนี้ คงจะเป็นด้วยเหตุว่า ชาวอิตาลีเลี่ยนมีชื่อเสียงว่า ชำนาญในทางเจรจาทางการทูตมานานมาแล้ว ทั้งนี้เกี่ยวกับนิสัย และอาจเป็นเพราะความเจริญได้เกิดขึ้นทางริมฝั่งทะเลกลางแถบนี้ก่อนที่อื่น ชาวอิตาลีเลี่ยน จึงต้องเผชิญกับชาวต่างประเทศมากกว่าที่อื่น ๆ จะเห็นได้เช่นMachiavelli ชาวอิตาลีเลี่ยนผู้นี้มีชื่อโด่งดังในทางการทูตจากการทูตยิ่งนัก”...²⁴⁰

ในประการแรก มูลเหตุของการอ้างถึงชื่อของมาคิอาเวลลี ชื่อของเขาถูกอ้างเพื่อตอบคำถามของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่ว่าการทูตแบบประจำการนั้นมีที่มาอย่างไร และพระยาอนุมาณฯ ได้ตอบกลับไปว่ามีตั้งแต่ในสมัยอิตาลี โดยเฉพาะนครรัฐฟลอเรนซ์ ซึ่งมีนักการทูตชื่อดังอย่าง มาคิอาเวลลี การกล่าวถึงมาคิอาเวลลีของพระยาอนุมาณฯ นั้นตามมาด้วย ข้อมูลเพิ่มเติมขยายความที่น่าสนใจหลายประเด็นเช่น อิตาลีในเวลานั้นเต็มไปด้วยรัฐใหญ่ๆน้อย การทำสงครามมีอยู่เสมอ การทูตจึงมีความสำคัญสำหรับรัฐดังกล่าว เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่พระยาอนุมาณฯ ยกมาเพื่อตอบคำถามเรื่องการทูตแบบประจำการ ก็จะพบว่าเป็นเรื่องแปลก

²⁴⁰ Ibid. จดหมายลงวันที่ 3 มิถุนายน 2485

ประหลาดที่ พระยาอนุมานฯ ผู้ที่รู้จักมาคิอาเวลลี และบรรยายสภาพการเมืองและสังคมของอิตาลี ในเวลาดังกล่าวได้อย่างเที่ยงตรงแม่นยำเช่นนั้น จะไม่รู้จักงานเขียนชิ้นเอกเรื่อง The Prince ของ มาคิอาเวลลี หรือในอีกทางหนึ่งอาจตีความได้ว่า พระยาอนุมานเลือกที่จะไม่กล่าวถึงความคิดทางการเมืองของเขาเมื่ออธิบายมาคิอาเวลลี ดังนั้นการทำความเข้าใจการเลือกไม่ถูกกล่าวถึงของ The Prince ในการกล่าวถึงมาคิอาเวลลีของพระยาอนุมานนั้น สมควรเริ่มที่การสำรวจประวัติ อย่างคร่าว ๆ ของผู้คนที่มีส่วนร่วมในงานเขียนจดหมายโต้ตอบชิ้นนี้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการ วิเคราะห์เสียก่อน

โดยเริ่มจากประวัติผู้ตั้งคำถามเรื่องการทูตขึ้นคือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้ทรงพระคุณอันสูงส่ง พระองค์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในราชสำนักสยาม ทรงรับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ หลากหลายใน สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่น เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ เสนาบดี กระทรวงกลาโหม เสนาบดีกระทรวงพระคลัง ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ผู้บัญชาการทหารเรือ และ เสนาบดีกระทรวงวัง เป็นต้น ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้ พระองค์จะทรงออกจากราชการแล้วแต่พระองค์ก็ยังคงรับราชการส่วนพระองค์ในการออกแบบ งานต่าง ๆ เช่น พระโกศพระบรมอัฐิและพระวิมานทองคำลงยาราชาวดีสำหรับประดิษฐานพระ บรมอัฐิ เป็นต้น

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงถือเป็นปราชญ์ทางด้านต่าง ๆ มากมาย รวมถึง ด้านวรรณกรรมและงานเขียน พระองค์ทรงมีผลงานทั้งในรูปแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น โคลง ประกอบภาพจิตรกรรมภาพพระราชพงศาวดารโคลงประกอบเรื่องรามเกียรติ์ ทรงพระนิพนธ์ฉลอง พระนครครบรอบ ร้อยปี เป็นต้น มีจดหมายโต้ตอบแก่บุคคลต่าง ๆ เช่น จดหมายโต้ตอบ กับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ จดหมายโต้ตอบพระสวรสตรีและ พระยาอนุมานราชชนเกี่ยวกับภาษาและประเพณี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้ซึ่งริเริ่มบทสนทนาอันจะนำไปสู่การปรากฏของชื่อ “มาคิอาเวลลี” นั้นมีความรู้เรื่องต่าง ๆ เป็นต้นทุนอยู่แล้วอย่างดี

ส่วนอีกทางหนึ่งผู้ตอบจดหมาย คือพระยาอนุমানราชธนฯ ผู้เป็นทั้งนักปราชญ์และนักการศึกษาคนสำคัญของไทย อีกทั้งท่านยังได้รับรางวัลดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมประจำปี พ.ศ. 2531 และ บุคคลสำคัญของโลกขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ประวัติส่วนตัวของท่านนั้นคือพระยาอนุมานฯ ได้รับการศึกษาในเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ ซึ่งเรียนเป็นภาษาอังกฤษ หลังออกจากโรงเรียน ได้เริ่มทำงานด้วยการไปฝึกหัดผสมยาที่โอสถศาลา และย้ายไปทำงานโรงแรมโอเรียนเต็ล ต่อมาลาออกไปทำงานที่กรมศุลกากรในตำแหน่งเสมียน ซึ่งได้รับราชการจนได้เลื่อนตำแหน่งและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยา ในปี พ.ศ. 2467 นอกจากปฏิบัติหน้าที่ราชการแล้ว พระยาอนุมานฯ ยังเขียนหนังสืออย่างสม่ำเสมอ มีทั้งงานเขียนของตนเอง ทั้งงานด้านไทยศึกษาที่เขียนร่วมกับพระสารประเสริฐ รวมถึงงานเขียนด้านตะวันตกร่วมกับ ศิลป์ พีระศรี ผลงานสำคัญของพระยาอนุมานราชธนฯ มีเป็นจำนวนมากหลากหลาย ครอบคลุมถึงสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ อีกทั้งพระยาอนุมานราชธนฯ ยังได้เป็นอาจารย์พิเศษที่ในมหาวิทยาลัยด้วย โดยเคยสอนทั้งที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พระยาอนุมานฯ ถือเป็นปัญญาชนที่มีความสำคัญมากต่อสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านจากสังคมจารีตมาสู่สังคมสมัยใหม่ ด้วยความที่มีพื้นฐานความรู้ด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ทั้งได้รับการสนับสนุนจากปัญญาชนในราชสำนักเช่น สมเด็จฯ กรมพระยानริศรานุวัติวงศ์ ทำให้พระยาอนุมานฯ มีส่วนสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ความเป็นชาติไทยและวัฒนธรรมไทยขึ้นมาเพื่อเตรียมพร้อมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นอกจากนั้นพระยาอนุมานฯ ยังมีความรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี และมีผลงานในทางด้านภาษาที่หลากหลาย เช่น ในทางวรรณกรรม พระยาอนุมานฯ เป็นผู้แปลเรื่อง *Virgin of the sun* ของ rider haggard ขึ้นด้วยตนเอง ยิ่งกว่านั้นในปี พ.ศ. 2456 เขาก็ได้ตีพิมพ์เรื่อง “อำนาจแห่งความพยายาม” ซึ่งแปลขึ้นโดยไม่ได้ระบุถึงผู้เขียนหรือต้นฉบับ จากผลงานด้านการแปลที่ยกมาข้างต้นจึงเป็นอันสันนิษฐานได้ว่าพระยาอนุมานฯ มีความชำนาญในภาษาอังกฤษดีพอที่จะเข้าใจ หรือรับรู้แนวคิดของตะวันตกได้ดี

แต่การทราบภูมิรู้ด้านภาษาอังกฤษที่ดีเยี่ยมของ พระยาอนุมานฯ ยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจการเหยียดมาคิอาเวลลีเป็นครั้งแรก ดังจะเห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีของ

บุคคลผู้คัดมาและตัวเขาเอง ย่อมมิใช่ความรู้แต่เฉพาะชื่อว่ามีชาวอิตาลียื่นชื่อมาคิอาเวลลี หรือรู้แต่เพียงมาคิอาเวลลีเป็นนักการทูตอันมีชื่อ หากแต่ยังเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับสภาพบริบทอันเป็นสาเหตุให้เกิดปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีอีกด้วย ดังที่จดหมายได้อธิบายให้เห็นถึงอุปนิสัย และสภาพการเมืองของอิตาลีที่เป็นเหตุให้ต้องใช้อุบายทางการทูตเพื่อรักษาเอกราชของตน ดังที่พระยาอนุมานตอบจดหมายไปว่า

“การตั้งทูตเป็นการประจำได้เริ่มปฏิบัติในรัฐบางรัฐแห่งอิตาลี...ในศตวรรษ 15 แห่งคริสตศก คือภายหลังสมัย พิวดัล แล้วต่อมาในศตวรรษที่ 17 ประเพณีนี้จึงได้แพร่หลายออกไปในประเทศภาคเหนือของยุโรป สาเหตุที่เกิดมีทูตเป็นการประจำขึ้นก่อนในอิตาลีนั้น มีผู้สันนิษฐานไว้หลายอย่าง ที่เป็นเช่นนี้ คงจะเป็นด้วยเหตุว่า ชาว อิตาลีเลียนมีชื่อเสียงว่า ชำนาญในทางเจรจาทางการทูตมานานมาแล้ว ทั้งนี้เกี่ยวกับนิสัย และอาจเป็นเพราะความเจริญได้เกิดขึ้นทางริมฝั่งทะเลกลางแถบนี้ก่อนที่อื่น ชาว อิตาลีเลียน จึงต้องเผชิญกับชาวต่างประเทศมากกว่าที่อื่น ๆ จะเห็นได้เช่นMachiavelli ชาวอิตาลีเลียน ผู้มีชื่อโด่งดังในทางการทูตจากการทูตยิ่งนัก”...²⁴¹

จากความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงบริบททางประวัติศาสตร์สังคมทางการเมืองของอิตาลี อันเป็นคำอธิบายประกอบการอ้างถึงชื่อ มาคิอาเวลลีดังกล่าว จึงนำไปสู่การแสวงหาหลักฐานเพื่อยืนยันสมมุติฐานว่า พระยาอนุมานฯ ไม่น่าจะรู้จักเพียงแต่ชื่อของมาคิอาเวลลี แต่น่าจะรู้จักแนวคิดของมาคิอาเวลลี รวมถึงงานเขียนเรื่อง The Prince ด้วย ดังที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ แสดงความเห็นไว้ในการสัมภาษณ์ว่า พระยาอนุมานฯ เป็นผู้ที่มีความรู้รอบด้าน และขยันศึกษาจากหนังสือและผู้รู้ชาวตะวันตก ตัวพระยาอนุมานฯ รู้จักนักปรัชญาทางการเมืองเป็นจำนวนมาก แม้กระทั่งนักคิดที่สุดโต่งเช่น โทมัส เพน ก็ตาม พระยาอนุมานฯ ก็ได้อ่านงานเขียนของเขาแล้วเช่นกัน เพียงแต่ว่าบริบททางการเมืองในเวลาดังกล่าวไม่เอื้อให้พระยาอนุมานฯ แสดงความคิดเห็น หรือประกาศตัวว่ารู้ได้ โดยที่ตนก็รู้ว่า พระยาอนุมานฯ อ่านงานเขียนของนักปรัชญาการเมืองจำนวนมาก ก็จากการฟังเรื่องเล่าจากคนเป็นลูกศิษย์อีกต่อหนึ่ง ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ พระยาอนุมานฯ จะรู้จัก The

²⁴¹ Ibid.

Prince ของมาคิอาเวลลี²⁴² ดังนั้นวิธีการที่สำคัญที่สุดในการจะเข้าใจที่มาคำว่า มาคิอาเวลลีในงานของพระยาอนูมานุช ย่อมจำเป็นจะต้องเข้าใจบทบาททางการเมืองของพระยาอนูมานุชหรือภาคปฏิบัติของความคิดของพระยาอนูมานุช ด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.4.5. บทบาททางการเมืองและงานเขียนการเมืองของพระยาอนูมานุช และความเป็นมาคิอาเวลลีเลียน

การพิจารณาบทบาทการเมืองของพระยาอนูมานุช และความเป็นมาคิอาเวลลีเลียน ในส่วนนี้ไม่ได้เป็นเพื่อสรรเสริญหรือประณามพระยาอนูมานุช หากแต่เป็นไปเพื่อการทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดถึงความสัมพันธ์ระหว่าง มาคิอาเวลลีและพระยาอนูมานุช ในฐานะที่พระยาอนูมานุชเป็นคนไทยคนแรกในยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่นำเสนอชื่อมาคิอาเวลลี พร้อมทั้งบริบททางสังคมการเมืองในข้อเขียนของตน ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยเชื่อว่า การทำความเข้าใจลักษณะแบบมาคิอาเวลลีเลียนที่แฝงเร้นอยู่ในตัวพระยาอนูมานุช อาจช่วยให้เราสามารถเข้าใจปริศนาที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอมาคิอาเวลลีและบริบทแต่หลีกเลี่ยงการนำเสนอความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี อีกทั้งการพิจารณานี้ยังเป็นไปเพื่อการอธิบายจุดเริ่มต้นของแนวคิดมาคิอาเวลลีเลียนในการเมืองไทยอีกด้วย

โดยปกติผู้คนมักจะมองพระยาอนูมานุช ในฐานะนักปราชญ์ผู้คงแก่เรียน ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์สายตานักวิชาการทั้งไทยและเทศ อีกทั้งเป็นข้าราชการที่มีความเพียบพร้อมทั้งความรู้และความประพฤติ แต่ สายชล สัตยานุรักษ์ เสนอว่า เราควรพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง “ความรู้กับอำนาจ” ที่เกิดจากข้อเสนอของ พระยาอนูมานุช ด้วย เนื่องจาก งานเขียนจำนวนมากของพระยาอนูมานุช สะท้อนให้เห็นบทบาททางการเมืองของการประกอบสร้าง “ความเป็นไทย” ผ่านการเลือกสรร และ ความหมายจากปัญญาชนในอดีตและในยุคเดียวกันเพื่อ สร้างมโนทัศน์ “ชาติไทย ที่ตอบสนองต่อบริบททางสังคมการเมืองชาตินิยมในเวลานั้น”²⁴³ และบนการสร้างมโน

²⁴² อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ ส. ศิวรักษ์ วันศุกร์ที่ 22 สิงหาคม 2557

²⁴³ สายชล สัตยานุรักษ์, พระยาอนูมานุชราชชน : ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต "ความเป็นไทย"(กรุงเทพฯ: มติชน, 2556). หน้า

ทัศนคติไทยที่หลายครั้งทับซ้อนกับนโยบายทางการเมือง เช่น “เชื้อผู้นำชาติพันธุ์” หรือ “สร้างชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจในแหลมทอง” ก็น่าจะทำให้พระยาอนุমানฯ หยิบยืมความคิดของมาคิอาเวลลีดังที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ผู้เป็นหนึ่งในบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับพระยาอนุমানฯ ก็ยืนยันอย่างแข็งขันว่าพระยาอนุมานฯ ย่อมต้องรู้จัก The Prince ของมาคิอาเวลลี ความว่า

พระยาอนุมานฯ เป็นผู้ที่มีความรู้รอบด้าน และขยันศึกษาจากหนังสือ และผู้รู้ชาวตะวันตก ตัวท่าน รู้จักนักปรัชญาทางการเมืองเป็นจำนวนมาก แม้กระทั่งนักคิดที่สุดโต่งเช่น โทมัส เพน ก็ตาม ก็ได้อ่านงานเขียนของเขาแล้วเช่นกัน ... เพียงแต่ว่าบริบททางการเมืองในเวลาดังกล่าวไม่เอื้อให้พระยาอนุมานฯ แสดงความคิดเห็น หรือประกาศตัวว่ารู้ได้ ผมก็รู้ว่า พระยาอนุมานฯ อ่านงานเขียนของนักปรัชญาการเมืองจำนวนมาก ก็จากการฟังเรื่องเล่าจากคนเป็นลูกศิษย์อีกต่อหนึ่ง ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ พระยาอนุมานฯ จะรู้จัก The Prince ของมาคิอาเวลลี²⁴⁴

ในแง่หนึ่งชีวิตทางการเมืองของพระยาอนุมานฯ นั้นออกจะคล้ายกับมาคิอาเวลลีอยู่มาก ในส่วนแรกของชีวิต โดยเฉพาะการได้รับตำแหน่งระดับสูงตั้งแต่ยังหนุ่ม และต้องโดนขับออกจากตำแหน่งโดยพิษการเมือง พระยาอนุมานฯ เริ่มต้นชีวิตราชการในกรมศุลกากรและก้าวหน้าจนได้ตำแหน่งพระยาตั้งแต่ยังหนุ่ม ในช่วงเวลาดังกล่าวเขามีความสนิทสนมและได้รับการช่วยอย่างดีจากเชื้อพระวงศ์ กระทั่งดีเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 รัฐบาลจากระบบการปกครองใหม่ ได้นำนายทหารเข้ามาแทนที่ ดังที่พระยาอนุมานฯ บันทึกถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองไว้ว่า “วันนั้นมีทหาร 4 นาย หัวหน้าเป็นพันเอก มาที่กรมศุลกากร โดยได้รับคำสั่งให้มาฝึกงาน เพื่อสวมตำแหน่งข้าพเจ้า”²⁴⁵ จึงทำให้พระยาอนุมานฯ ต้องว่างงานอยู่เป็นเวลานานกว่าสามปี เหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นช่วงเวลาอันเจ็บปวดและขมขื่นอย่างยิ่งไม่แพ้ที่มาคิอาเวลลีถูกตระกูลเมดิชีที่ยึดอำนาจจากรัฐบาลสาธารณรัฐปลดออกจากตำแหน่งดังที่พระยาอนุมานฯ เปรียบเปรยไว้เองว่า “ตกตลิ่งจ้งจ้ง...ข้าพเจ้ารู้สึกโทมัส...คล้าย

²⁴⁴ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ ส. ศิวรักษ์ วันศุกร์ที่ 22 สิงหาคม 2557

²⁴⁵ พระยาอนุมานราชชน, อดีตชีวิตประวัติพระยาอนุมานราชชน, vol. 2, งานนิพนธ์ชุดสมบูรณของศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชชน (กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535). หน้า 112.

กับฟ้าผ่าลงมาเปรี้ยง”²⁴⁶ แต่นับว่าพระยาอนุমানฯ เคาระหัดดีกว่ามาคิอาเวลลีอยู่มาก เพราะเพียงสามปีหลังจากนั้น ก็ได้เข้ารับราชการในกรมศิลปากร และเริ่มก้าวหน้าในหนทางสายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม และก้าวหน้าในระบอบการเมืองแบบใหม่อีกด้วย

ผลงานที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของพระยาอนุমানฯ เริ่มปรากฏชัดในทศวรรษที่ 2480 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามหยิบยื่นโอกาสทางการเมืองให้ พระยาอนุমানฯ จึงได้ผลิตงานจำนวนมากทั้งด้านภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เพื่อตอบสนอง “นโยบายสร้างชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจในแหลมทอง”²⁴⁷ ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นโยบายดังกล่าวดูเหมือนจะคล้ายกับกระแส Risorgimento ของกระบวนชาติรวมชาติอิตาลีที่จะรวมชาติต่าง ๆ ในคาบสมุทรอิตาลีเป็นหนึ่งเดียวและกระแสของฟาสซิสต์อิตาลี ซึ่งกระแสได้กล่าวได้ถูกจุดประกายจากการอ้างถึงบทสุดท้ายในงานเขียนเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลี

การรับใช้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง ชนชั้นนำและพระยาอนุমানฯ ที่มีอยู่เดิมเสื่อมคลายลง พระยาอนุমানฯ ยังคงได้รับการไหว้วาน ให้แต่งและแปลหนังสืออีกหลายครั้ง เช่น รายงานของเซอร์ฮาร์วอดเจ้าเมืองสิงคโปร์ และ อารยธรรมยุคดึกดำบรรพ์ แต่เหตุการณ์ครั้งสำคัญที่ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มมากขึ้นระหว่าง พระยาอนุমানฯ ผู้ซึ่งในเวลานี้ต้องรับใช้รัฐนิยมของจอมพล ป. และ ชนชั้นนำที่ต้องการฟื้นฟูอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ การที่ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงขอให้ พระยาอนุমানฯ แต่งเรื่อง “การเลิกทาสในรัชกาลที่ 5”²⁴⁸ เพราะพระองค์ทรงพระดำริว่า บริบททางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ย่อมลดทอนคุณค่าของงานเขียนสรรเสริญพระมหากษัตริย์ที่ “เจ้า” เป็นผู้นิพนธ์ ในทางกลับกัน หากงานเขียนนี้เขียนโดยสามัญชนเช่น พระยาอนุমানฯ ก็ย่อมจะได้รับการตอบสนองที่ดีกว่า ถึงแม้จะหวานล้อมเพียงใดแต่พระยาอนุমানฯ ก็ไม่ได้ทำตาม

²⁴⁶ สมศรี สุกุมลนันทน์, พ่อ: พระยาอนุমানราชชน(มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2531). หน้า 22-23.

²⁴⁷ สัตยานุรักษ์, พระยาอนุমানราชชน : ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต "ความเป็นไทย". หน้า 7

²⁴⁸ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ภายหลังพระหัตถ์ถึงพระยาอนุমানราชชน วันที่ 2 พฤษภาคม 2482, พระยาอนุমানราชชน, งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชนหมวดประวัติศาสตร์และวรรณคดีเล่มที่ 6 (กรุงเทพฯ: องค์การของครูสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535). หน้า 112.

อย่างไรก็ดี สายชล สัตยานุรักษ์ วิเคราะห์ว่า ความเปลี่ยนแปลงจากการเขียนงานรับใช้รัฐ ในสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ รัฐบาลในสมัยรัฐธรรมนูญ ไม่มีความแตกต่างในแง่สาระสำคัญ เลย งานเขียนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพระยาอนุมานฯ ใช้อุดมการณ์สมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในการค้ำจุนโครงสร้างทางการเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจตามแนวทาง “เชื้อ ผู้นำชาติพันธุ์” ยิ่งไปกว่านั้นยัง เชื่อมโยงไปสู่การสร้างความชอบธรรมให้แก่นโยบาย “สร้างชาติ ไทยให้เป็นมหาอำนาจในแหลมทอง”²⁴⁹

การสร้างความชอบธรรมผ่านงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมก็เช่นงานเขียน เรื่อง “เรื่องของชาติไทย” โดยการกล่าวถึงที่มาของชาวไทยและอธิบายของชาวไทยกลุ่มต่าง ๆ ก็ เชื่อมโยงไปสู่การเสนอให้ดินแดนต่าง ๆ ละทิ้งความต่างทางการเมืองมาสู่การเป็นแผ่นดินเดียวกัน ดังที่พระยาอนุมานฯกล่าวว่า “ดินแดนเหล่านี้ถ้าไม่พุดถึงการแบ่งแยกเป็นสี่ประเทศ โดย ลักษณะทางการเมืองแล้ว ก็จะเป็นแผ่นดินติดต่อกันโดยตลอด เท่ากับเป็นผืน เดียวกัน”²⁵⁰ และดังปรากฏอีกในเรื่อง “ประวัติินานาประเทศ” และ “สยามมาตาเทวี” ที่เสนอว่า ใน สังคมที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและการเมืองขัดแย้งก็ย่อมจะไม่สงบ และทำให้ประเทศ อ่อนแอ ฉะนั้นแล้วก็สมควรที่จะเคารพเชื้อพั้งผู้นำ มีความสามัคคีเพื่อรักษาชาติบ้านเมืองให้ดำรง อยู่ได้ต่อไป²⁵¹

อุดมการณ์เหล่านี้อยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า ชาติไทยจะเป็นอิสระ รักษาเอกราชและ กอบกู้ อิสระภาพเอาไว้ได้ก็ด้วยการมีผู้นำที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว และผู้นำที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยวที่จะรวมชาติขึ้น จากดินแดนอันกระจัดกระจายรอบแหลมทองนี้เองที่อาจเป็นอีกหลักฐานหนึ่งที่เชื่อมโยงพระยา อนุมานฯ ไปยัมาคิดอาเวลลี ดังปรากฏอยู่ในการที่พระยาอนุมานฯ และ หลวงสารานุกรมประพันธ์ วิจารณ์งานเขียนเรื่อง คาวัวร์ ของ พระเจ้าจอร์จส์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ โดยการทาบทับ วีรกรรมของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในการ “สร้างชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจในแหลมทอง” ลง

²⁴⁹ สัตยานุรักษ์, พระยาอนุมานราชธน : ปราชญ์สามัญชนผู้รักชาติ “ความเป็นไทย”. หน้า 19-20.

²⁵⁰ พระยาอนุมานราชธน, เรื่องของชาติไทย, vol. 4, งานนิพนธ์ชุดสมบูรณของศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธนหมวด ประวัติศาสตร์และวรรณคดี (กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535). หน้า 82.

²⁵¹ ประวัติินานาประเทศ, งานนิพนธ์ชุดสมบูรณของศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธนหมวดประวัติศาสตร์และ โบราณคดีเล่มที่ 1 (กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535). หน้า 37.

ไปบนวีรกรรมของคาวัร์ ในการรวมดินแดนในแหลมอิตาลี ในทางเดียวกันชุดอุดมการณ์ชาตินิยม ก็ทับลงไปบนแนวคิด Risorgimento²⁵² และออกจะเป็นการสันนิษฐานที่ไม่เกินเลยว่า แนวคิดแบบ มาคิอาเวลลีในงานเขียนเรื่อง The Prince ที่จะต้องมีผู้นำเข้มแข็งเพื่อปลดปล่อยชาติหรือเพื่อ ผลประโยชน์ชาติ ที่ได้ริเริ่มโดย พระสารสาสน์พลขันธ์ ได้รับสานต่อโดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ และหนังสือยุทธโศภนก็ได้ถูกทาบทับไปด้วย “อุดมการณ์เชื้อผู้นำชาติพันธุ์” ในยุคสมัยรัฐนิยมอย่างแนบสนิท

ไม่เพียงแต่งานเขียนด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อการสนับสนุน “อุดมการณ์ เชื้อผู้นำชาติพันธุ์และสร้างชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจในแหลมทอง” เท่านั้น พระยาอนุমানฯ ยังมีผลงานสนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป. โดยตรง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหนึ่งในขุมกำลังทางปัญญา ให้กับคณะรัฐบาล ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ กรรมการเพื่อปฏิบัติ “ราชการพิเศษ” ทั้งงาน วิทยูกระจายเสียง²⁵³ รวมถึงเขียนบทความแทน และ ปรับปรุงแก้ไขบทความของ จอมพล ป.พิบูล สงคราม ในนามปากกา “สามัคคีชัย” และ “2475” ดังที่ ธนิต อยู่โพธิ์ ผู้ได้บังคับบัญชาและ ภายหลังได้เป็นอธิบดีกรมศิลปากร บันทึกไว้ว่า

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 คุณหลวงสารานุประพันธ์มักนำบทความ มาให้ท่าน เจ้าคุณอนุমানราชชนช่วยตรวจแก้อยู่บ่อย ๆ...แล้วนำไปออกกระจายเสียงทาง สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในนามของท่านผู้อื่น (จอมพล ป. พิบูล สงคราม – โดยผู้วิจัย) ท่านเจ้าคุณอนุমানราชชนเคยเล่าให้ฟังว่า ท่านเคยกำชับ คุณหลวงสารานุฯ มิให้บอกว่าท่านเป็นคนแก้บทความนั้น ๆ หรือบอกให้รู้ว่าท่าน เป็นคนเขียนให้...และเหตุที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะขอโอนท่านไปรับราชการ ในสำนักนายกรัฐมนตรี ท่านว่าความจริงไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน แต่เข้าใจว่า คงเนื่องจากแก้และเขียนบทความตามที่หลวงสารานุฯ นำมาให้แก้และบอกความ มุ่งหมายให้เขียน...ท่านว่า แม้จะกำชับหลวงสารานุฯ มิให้บอกว่าใครเป็นคนแก้ และเขียนให้ก็ตาม เข้าใจว่าต่อมาคุณหลวงสารานุฯ คงจะบอกความจริงแก่ท่าน

²⁵² พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, คาวัร์. หน้า 625.

²⁵³ พระยาอนุমানราชชน, ประวัติราชการของพระยาอนุমানราชชน งานนิพนธ์ชุดสมบูรณโฆของศาสตราจารย์พระยา อนุমানราชชนหมวดชีวิตประวัติเล่มที่ 2 (กรุงเทพฯ: องค์การของครูสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535). หน้า 301-302.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม จิ๊งรู้คุณวุฒิของท่านเจ้าคุณอนุমানราชธนเป็นอย่างดี โดนที่คนอื่นไม่ทราบว่าจะเคยติดต่อกันอย่างไร...²⁵⁴

จากบันทึกดังกล่าวได้แสดงให้เห็นสายสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่าง พระยาอนุมานฯ กับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม การที่รัฐบาลในขณะนั้นดึงตัวพระยาอนุมานฯ มาไว้ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ย่อมแสดงความสำคัญของพระยาอนุมานฯ ในฐานะมันสมองที่ทั้งจุดประกาย ถ่ายถอด และปรับเปลี่ยน ความคิดของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลงไปในบทความและแถลงการณ์ของรัฐบาลรัฐนิยมอยู่เสมอ

นับได้ว่าพระยาอนุมานฯ เป็นข้าราชการที่เฉลียวฉลาดยิ่ง พระยาอนุมานฯ ทำงานรับใช้ทุกฝ่าย (ยกเว้นยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองในเวลาสั้น ๆ) ตั้งแต่สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยรัฐนิยม เป็นที่รักของชนชั้นนำทุกรูปแบบ ตั้งแต่คนสนิทของเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ ไปจนถึงนักเขียนเงาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงแม้จะมีความใกล้ชิดกับฝ่ายการเมืองอย่างแนบแน่น แต่กระนั้น การแสดงตัวของพระยาอนุมานกลับแสดงว่าตนไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดดังที่เคยให้สัมภาษณ์ว่า “เวลานั้นผมเฉยๆ ไม่เข้าใครหมัด ไม่รู้จักใครหมัด”²⁵⁵ ปฏิภาณทางการเมืองที่โดดเด่นของพระยาอนุมานฯ โดยเฉพาะการเข้ากันได้กับทุกฝ่ายปรากฏชัดเจนในต้นทศวรรษ 2510 ภายหลังจากล่มสลายของรัฐนิยมและการขึ้นมามีอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พระยาอนุมานฯ มีผลงานชิ้นสำคัญอย่าง “ฟื้นความหลัง” ถึงแม้งานชิ้นดังกล่าวจะอธิบายถึงการทำงานที่ผ่านมาอย่างละเอียด แต่กลับไม่มีข้อความส่วนใดเกี่ยวข้องกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือ แม้แต่จะมีความหลังเมื่อครั้งทำงานในยุครัฐนิยมปรากฏเลย

ในช่วงการขึ้นมามีอำนาจของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พระยาอนุมานฯ ก็แสดงความเข้าใจธรรมชาติของการเมืองและการขึ้นสู่อำนาจเป็นอย่างดี ดังที่พระยาอนุมานฯ อธิบายพฤติกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่กวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่าที่ฝักใฝ่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งรวมถึงตัวพระยาอนุมานฯเอง ด้วยคำว่า “ตัดหวายอย่าไว้หนามหน่อ” สุภาษิตที่ พระสารสาสน์พลขันธ์ เปรียบเปรยไว้ว่าเป็น สุภาษิตแบบมาคิอาเวลเลียน ในงานเขียนที่เปรียบเทียบสุภาษิตไทยกับ

²⁵⁴ สุกมุลนันท์, พ่อ: พระยาอนุมานราชธน. หน้า 28-29.

²⁵⁵ พระยาอนุมานราชธน, สัมภาษณ์เสฐียรโกเศศ. หน้า 244.

ภาษาอังกฤษ ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารสยามสมาคมครั้งที่หนึ่ง และเชื่อได้ว่า พระยาอนุมานฯ ผู้ที่มีความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมอย่างดีเยี่ยมย่อมไม่พลาดในการงานเขียนชิ้นสำคัญชิ้นนี้เป็นอันขาด

จากพฤติการณ์ทางการเมืองของพระยาอนุมานฯ ที่เต็มไปด้วยชั้นเชิงแห่งการเอาตัวรอด และเต็มไปด้วยกลืนอายของความเป็นมาคิอาเวลลี้น นำมาสู่สมมุติฐานอีกประการหนึ่งว่า พระยาอนุมานฯ ไม่เพียงแต่รู้จักมาคิอาเวลลีและรู้จักข้อเขียนของมาคิอาเวลลี แต่น่าจะเข้าใจในข้อเสนอของมาคิอาเวลลีอยู่บ้างเป็นอย่างดี หลังฐานที่ชัดเจนกว่าวิเคราะห์พฤติกรรมดังที่ผู้วิจัยได้ทำไปคือ ข้อเขียนของพระยาอนุมานฯ เองที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง *วิวัฒนาการแห่งวัฒนธรรม* หนังสือซึ่งพระยาอนุมานฯ ได้ชี้แจงว่า “ข้าพเจ้าแต่งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2496 ตามบัญชา ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ในตำแหน่งประธานสภาวัฒนธรรมแห่งชาติสมัยนั้น”²⁵⁶ ในบทที่ว่าด้วย “อะไรคือผิดถูกของส่วนรวม” ของหนังสือเล่มนี้ พระยาอนุมานฯ ได้แสดงความคิดทางการเมืองที่นับว่าแปลกใหม่ในสังคมไทยและดูเหมือนจะสอดคล้องกับข้อเสนอของมาคิอาเวลลีอย่างยิ่ง ในประเด็นที่เขาเสนอเรื่องศีลธรรมทางการเมืองที่แยกออกจากศีลธรรมทางศาสนา และความมั่นคงของรัฐซึ่งกินความไปถึงชุมชนทางการเมือง โดยพระยาอนุมานพยายามอธิบายว่าแรกเริ่มทีเดียวนั้น ศีลธรรม หรือมาตรฐานวัดความดีงาม ไม่ใช่สิ่งที่ดีโดยตัวมันเองเสมอไป หากแต่เป็นสิ่งที่กระบวนกรอยู่รวมฝูงหรือสังคมสร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ในการเอาตัวรอดหรือสร้างความมั่นคงขึ้นในฝูง อำนาจของจำฝูงมาจากการที่รักษาฝูงให้เอาตัวรอดได้ ดังที่พระยาอนุมานสรุปในงานของตัวเองว่า

ตามที่กล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าความรู้จักว่าอะไรเป็นถูกหรือเป็นผิด ก็มีอยู่ในหมู่สัตว์เหมือนกัน สิ่งใดช่วยให้ฝูงหรือส่วนรวมรอดชีวิตเหลืออยู่ได้ สิ่งนั้นเป็นถูก สิ่งใดทำให้ฝูงหรือส่วนรวมตกอยู่ในที่อันตราย สิ่งนั้นเป็นผิด²⁵⁷

ไม่เพียงข้อความที่ยกมา ในงานวิจัยของสายชล สัตยานุรักษ์²⁵⁸ ที่ศึกษาบทบาททางการเมืองของพระยาอนุมานฯ แสดงทรรศนะเอาไว้ว่า พระยาอนุมานฯ ถือเป็นปัญญาชนที่มีจุดยืน

²⁵⁶ วิวัฒนาการแห่งวัฒนธรรม(พระนคร: โรงพิมพ์สินทวี, 2507). คำนำผู้แต่ง.

²⁵⁷ ibid. หน้า 7.

สนับสนุนรัฐบาลอย่างชัดเจน พระยาอนุมานมีบทบาทคล้ายคลึงกับหลวงวิจิตรวาทการ นั่นคือ เลือกลงกัศอยู่ในฝ่ายชนชั้นนำ และสร้างความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับสร้างความเป็น “ชาติไทย” ซึ่งหัวใจของการสร้างชาตินั้นก็สัมพันธ์อย่างยิ่งกับคำสอนของมาคิอาเวลลี

ดังปรากฏหลักฐานอีกหนึ่งเรื่องนี้อาจเชื่อมโยงไปสู่มาคิอาเวลลีก็คือแนวคิดเรื่อง คุณธรรมของพลเมือง พระยาอนุมานฯ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมแนวคิดวัฒนธรรมทางจิตใจหรือคุณธรรม โดยคุณธรรมสำหรับ พระยาอนุมานฯ ก็ไม่ได้มีลักษณะคุณธรรมทางศาสนาหากแต่เป็นคุณธรรมแบบโลกวิสัยที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์และความมั่นคงของรัฐ โดยเชื่อมเข้ากับประวัติศาสตร์ เช่นการที่ พระยาอนุมานฯ เป็นผู้เริ่มต้นเสนอความคิดว่า “แบ็กเฮ็กเป็นกษัตริย์ไทย” (ก่อน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ถึง 10 ปี) และพระยาอนุมานฯ เสนอให้มองคุณธรรมในด้านตรงกันข้ามกับความอ่อนแอ โดยกล่าวว่า

“ถ้าเราใช้แว่นตาไทย โดยนัยที่ท่านผู้รู้ ว่า แบ็กเฮ็กเป็นกษัตริย์ไทย เราก็อาจเห็นข้อความในเรื่องกลับกันได้ว่า ที่แบ็กเฮ็กไม่ยอมอ่อนน้อมหลายครั้งหลายหน ก็เพราะ ขงเบ้งไปรุกรานตีบ้านตีเมือง”²⁵⁹

โดยนัยแห่งการตีความคุณธรรมเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ มากกว่าความอ่อนน้อมอันเป็นคุณสมบัติในทางศาสนา ก็ดูจะทำให้คำสอนของพระยาอนุมานฯ สอดคล้องกับคำสอนเรื่องคุณธรรมของมาคิอาเวลลีที่เน้นการอยู่รอดของรัฐและการตีความแบบโลกวิสัยมากยิ่งขึ้นไปอีก

เรายังสามารถพบการอ้างความคิดในแนวเดียวกันกับมาคิอาเวลลีเรื่องอื่น ๆ ปรากฏอยู่ในจดหมายโต้ตอบสมัยหลัง ๆ ของพระยาอนุมานฯ ด้วย ดังปรากฏในคำปรารภก่อนตีพิมพ์หนังสือบันทึกเรื่องต่าง ๆ ว่า

²⁵⁸ Ibid. หน้า 4.

²⁵⁹ เรื่องของชาติไทย, 4. หน้า 22.

...ที่ข้าพเจ้าอยากรู้ ไม่ใช่ว่าจะไม่รู้ว่าคุณนั้นมิชอบเขตจำกัด จะรู้หมดทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้ ถ้ารู้หมดนั้นก็เป็นที่อัปยศ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ต้องเลือกรู้แต่ส่วนที่ควรรู้ ตามแต่โอกาสจะศึกษาได้ ทั้งในสิ่งที่ดีและในสิ่งที่ชั่วด้วย...”

...ความรู้ ถ้ากล่าวกว้าง ๆ มีสองอย่าง คือรู้ดีและรู้ชั่ว ต้องรู้ทั้งสองอย่าง จึงจะเอาตัวรอดได้ ที่ต้องรู้ชั่วด้วย....ท่านกล่าวว่า ผู้ที่เคราะห์ดี คือผู้ที่พบมิตรที่เหมาะสมในโอกาสที่เหมาะสม และผู้ที่พบศัตรูที่เหมาะสมในโอกาสที่เหมาะสม ก็เป็นผู้ที่เคราะห์ดี เหมือนกัน นี่เป็นคำกล่าวของกวีชาวตะวันตกคนหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าไปจำตอนเอาของเขามา²⁶⁰

จากข้อความที่คัดมา เราพบลักษณะพิเศษในการอ้างถึง “ความรู้” ของพระยาอนุমানราช ๓ นั้นเป็นการนิยามที่คล้ายคลึงกับความรู้และข้อเสนอใน The Prince ของมาคิอาเวลลี นั่นคือความรู้แบบ พระยาอนุমানราช ๓ นั้นเป็นความรู้ที่กว้างขวางและครอบคลุมทั้งความดีและความชั่ว ไม่ใช่เมื่อเห็นว่าชั่วก็ไม่พยายามเข้าใจและหลีกเลี่ยง โดยยกคำว่า “รู้ดีรู้ชั่ว” ซึ่งอ้างอิงถึงเรื่องเล่าในรามเกียรติ์ เกี่ยวกับฤๅษีที่บำเพ็ญพรต โดยไม่รู้ว่ามีผู้หญิงเป็นอย่างไร เมื่อผู้หญิงมาช่วยก็พลาดท่าเสียที เนื่องจากมีความรู้แต่เพียงในสิ่งที่ดี ไม่รู้ว่าสิ่งที่ชั่วเป็นเช่นไร ซึ่ง พระยาอนุমানฯ เห็นว่า ความรู้เช่นนี้เป็นปัญหา เพราะผู้ที่รู้จะให้ถูกต้อง ต้องเรียนรู้ทั้งความดีและชั่ว เพื่อจะได้ตัดสินใจเลือกเผชิญกับสถานการณ์ในเวลาวิกฤติได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับใน The Prince ของมาคิอาเวลลี อย่างยิ่งที่สอนให้เจ้า เรียนรู้จากสถานการณ์และ เลือกที่จะปฏิบัติให้เหมาะสมทั้งความดีและความชั่ว โดยมีผลประโยชน์แห่งรัฐเป็นสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้น คำสอนดังกล่าวพระยาอนุমানฯ เองยังกล่าวว่า ได้อ้างมาจาก นักเขียนชาวตะวันตกท่านหนึ่งที่มีได้กล่าวว่าเป็นผู้ใดอย่างแน่ชัดด้วย ซึ่งอาจจะหมายถึงมาคิอาเวลลีก็เป็นได้

ด้วยหลักฐานที่หยิบยกขึ้นมาเพื่อสนับสนุน สมมุติฐานเกี่ยวกับความรู้เรื่องมาคิอาเวลลี เป็นอย่างดีของพระยาอนุমানฯ นี้เอง นำไปสู่ข้อสังเกตถึงเงื่อนไขของการนำเสนอมาคิอาเวลลีและบริบทของ ฟลอเรนซ์ ในจดหมายโต้ตอบ แต่หลีกเลี่ยงการกล่าวถึงผลงานหรือแนวคิดอื่น ๆ เช่น The Prince โดยอาจพิจารณาได้ในสามมิติ นั่นคือ

²⁶⁰ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ประทานพระยาอนุমানราช ๓, บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ. หน้า 3.

- ผู้ส่งจดหมายนำเสนอมาคิอาเวลลีแต่เพียงชื่อและบริบท เพราะรู้จักมาคิอาเวลลีเพียงเท่านั้น
- ผู้ส่งจดหมายนำเสนอมาคิอาเวลลีแต่เพียงชื่อและบริบท ด้วยว่าผู้รับสารรู้เรื่องนั้น ๆ ดีอยู่แล้ว
- ด้วยความที่ผู้รับส่งและสารมีพื้นความรู้ดีอยู่แล้ว ผู้ส่งสารจึงเห็นว่าเป็นเรื่องอันตรายที่จะกล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและขัดต่อศีลธรรมอันดีและความเชื่อของสังคม
- ถึงแม้ผู้รับสารจะมีความรู้ดีอยู่แล้ว แต่ไม่น่าจะรู้จักมาคิอาเวลลี และผู้ส่งสารเห็นว่าเป็นเรื่องอันตรายที่กล่าวให้ทราบถึงทั้งหมดโดยเฉพาะประเด็นที่เป็นปัญหา

ในหนทางแรกนั้นดูเหมือนจะดูถูกภูมิรัฐของพระยาอนุমানฯ เกินไป และจากการสัมภาษณ์ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ผู้เป็นหนึ่งในบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับพระยาอนุমানฯ ก็ยืนยันอย่างแข็งขันว่า พระยาอนุমানฯ “รู้จักนักคิดฝรั่งมาก จึงน่าจะต้องรู้จักมาคิอาเวลลีเป็นอย่างดี และยิ่งหากมีการอ้างชื่อแล้วก็ย่อมต้องรู้จักดีเป็นพิเศษ”²⁶¹ สำหรับหนทางที่สองเป็นแต่ว่าพระยาอนุমানฯ จงใจละความเพื่อความสะดวก แต่ก็ดูเหมือนจะไม่ใช่วิสัยงานเขียนของพระยาอนุমানฯ ผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดเพื่อให้ความรู้แก่ผู้คน ส่วนอีกสองทางสุดท้ายนั้นไม่ว่าจะเป็นในทางใดก็ตาม ล้วนสะท้อนถึงเจตนาที่จะหลบซ่อนความคิดของมาคิอาเวลลีที่ตนคุ้นเคยและดูเหมือนจะสอดคล้องกับพฤติกรรมของตนหรือไม่ก็เป็นอันตรายเป็นต่อสถานะของตน ลักษณะของการเลือกที่จะไม่พูด ทั้ง ๆ ที่ คิด เขียน และปฏิบัติ ของ พระยาอนุমানฯ นี้ สะท้อนออกมาในวิกฤติของการสถาปนานิยามประชาธิปไตยฉบับวัฒนธรรมไทยด้วยเช่นกัน ทั้งที่พระยาอนุমানฯ เป็นผู้สร้างความรู้ทางวัฒนธรรมไทยขึ้นมาอย่างมหาศาลเพื่อสนับสนุนการเมืองฉบับวัฒนธรรม แต่พระยาอนุমানฯ เลือกที่จะซ่อนเร้นคำพูดทางการเมืองของตนให้เป็นประเด็นทางวัฒนธรรมและไม่เอ่ยถึงเป้าประสงค์ทางการเมืองโดยตรง ทั้งที่มีผลงานเบื้องหลังฝ่ายการเมืองมาตลอด ดังที่สายชล สัตยานุรักษ์ ให้การอธิบายว่า

²⁶¹ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ ส. ศิวรักษ์ วันศุกร์ที่ 22 สิงหาคม 2557

แต่พระยาอนุมานไม่ได้มีส่วนร่วมในการถกเถียงหรือแสดงความคิดเห็น หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ประชาธิปไตย” ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะพระยาอนุมานฯ ไม่ต้องการให้คนทั้งหลายเห็นว่าท่านเกี่ยวข้องกับ “การเมืองนั่นเอง”²⁶²

ท้ายที่สุดเราอาจจำเป็นต้องหยิบยืมคำอธิบายของสายชลดังกล่าวมาอธิบายลักษณะอัน ผิดปกติของการปรากฏตัวของ มาคิอาเวลลีและบริบททางการเมือง ที่ขาดคำสอนทางการเมือง ใน จดหมายที่มีไปยัง สมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ของพระยาอนุมานฯ ได้ว่า การหลีกเลี่ยง ไม่เอ่ยอ้างแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ยิ่งสะท้อนความสำคัญของมาคิอาเวลลีที่มีต่อ ความคิดความเชื่อและการกระทำของพระยาอนุมานฯ และพฤติกรรมดังกล่าวก็น่าจะเป็นไปดังที่ ลีโอ สเตราส์ กล่าวไว้ ในงานศึกษาชิ้นสำคัญเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีของเขาที่ชื่อ *Thoughts on Machiavelli* (1958) ว่า

“ความเงียบของคนฉลาดนั้นมีความหมายเสมอ”

(The silence of a wise man is always meaningful.)²⁶³

ในส่วนต่อไปนี้เป็นส่วนที่ผู้วิจัยเขียนเสริมขึ้น เพื่อจะช่วยให้การตอบปริศนาว่าพระยา อนุมานรู้จักมาคิอาเวลลีอย่างดีและประสงค์จะแฝงเร้นคำสอนทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเอาไว้ หรือไม่ โดยผู้วิจัยเห็นว่าเราจำเป็นต้องกลับไปตอบคำถามสำคัญที่เราได้ละเลยไปตั้งแต่แรกที่ว่า พระยาอนุมานฯ น่าจะรู้จักมาคิอาเวลลี จากใคร? ดังที่ได้เขียนเกริ่นก่อนเข้าความในจดหมายไว้ว่า **“ข้าพระพุทธเจ้าได้วานสอบถามเรื่องทูต คงได้ตามที่เขาจัดส่งมาให้ข้าพระพุทธเจ้า ดังต่อไปนี้”**... เนื้อความส่วนนี้จึงนับว่ามีความสำคัญมากในแง่ที่ถือเป็นคำใบ้แรกสุด ก่อนการ ปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี ซึ่งนั่นย่อมหมายถึง มีผู้อื่นที่รู้จักมาคิอาเวลลีก่อนพระยา อนุมานฯ และเป็นผู้ที่ได้รับการสอบถาม และได้จัดส่งมาให้ คำถามจึงกลายเป็นว่า ผู้ที่จัดส่งมานั้น เป็นใคร?

²⁶² สัตยานุรักษ์, พระยาอนุมานราชชน : ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต “ความเป็นไทย”. หน้า 19-20

²⁶³ Strauss, *Thoughts on Machiavelli*. p.30.

3.4.6. สมมุติฐานว่าด้วยศาสตราจารย์ศิลป์ในฐานะ “ผู้จุด” และการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในจดหมายของพระยาอนุমানฯ

- พระยาอนุমানฯ กับ พันเอกพระสารสาสน์พลขันธ์ (เยรินี):มาคิอาเวลลีในสูมาคิอาเวลลี?

ตัวเลือกของ “เขา” ในชุดแรกคือ เหล่าผู้เริ่มเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย ซึ่งก็คือ พันเอกพระสารสาสน์พลขันธ์ (เยรินี) และ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ จากการสืบค้นของผู้วิจัยไม่พบหลักฐานสายสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กับพระยาอนุমানฯ พบแต่เพียงพระยาอนุมานฯ เคยเป็นผู้วิจารณ์งานเขียนยุคหลังของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เช่น คาวัวร์ แต่ในงานชิ้นนั้นเป็นดังที่ผู้วิจัยนำเสนอไปแล้วว่าเกิดขึ้นในช่วงพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ตระหนักถึงอันตรายของการทำตามแบบของมาคิอาเวลลีและพยายามซ่อนความคิดของมาคิอาเวลลีเอาไว้สำหรับในกรณีพันเอกพระสารสาสน์พลขันธ์ (เยรินี) นั้น ผู้วิจัยกลับพบร่องรอยความสัมพันธ์ที่มีนัยยะสำคัญอยู่บ้าง ดังปรากฏในคำนำของสยามสมาคม ในการจัดพิมพ์หนังสือชุดประเพณีไทย ประจำปี พ.ศ. 2518 ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งในทางวิชาการของเยรินีและพระยาอนุมานราชชน โดยเฉพาะความเคารพในในฐานะนักปราชญ์รุ่นเก่าผู้บุกเบิกความรู้เอาไว้ ผ่านผลงานชื่อ Chulakantamangala the Tonsure Ceremony as performed in Siam (จุฬากันตะมงคล ประเพณีโกนจุกในสยาม) ซึ่งตีพิมพ์ออกมาในปี พ.ศ. 2438 ความว่า

ในความเห็นของเรา งานชิ้นเยี่ยมของเขานี้ก็ยังไม่สามารถมีผู้ใดเทียบเคียงได้ แม้แต่ในวงวิชาการของไทย... การค้นคว้าครั้งนั้นได้กระทำอย่างลึกซึ้งและชัดเจนเสียจนเมื่อมีการสอบทานโดยนักปราชญ์ร่วมสมัยก็คงพบแต่เพียงความผิดพลาดปลีกย่อยบางประการเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่มีใครจะเขียนหนังสือเรื่องนี้ได้ดีกว่านี้อีกแล้ว แม้แต่เมื่อครั้งที่ท่านพระยาอนุมานราชชน หรือที่เป็นที่รู้จักกันดีในนามปากกา “เสฐียรโกเศศ” ได้เขียนหนังสือชุดประเพณีไทย ออกมาถึงสี่เล่ม ก็ยังเว้นไว้เพียงประเพณีเดียว คือประเพณีโกนจุก เนื่องจากท่าน

เห็นว่าคงไม่สามารถทำได้ดีเท่ากับนักปราชญ์รุ่นก่อน...(หมายถึงเยรีนี – โดยผู้เขียน)²⁶⁴

ยิ่งกว่านั้นในงานเขียนเรื่องพื้นความหลัง ที่พระยาอนุมานฯ เขียนขึ้นเพื่อบันทึกความทรงจำในอดีต ได้เล่าถึงเมื่อครั้งทำงานในโรงแรมโอเรียนเต็ลว่า โรงแรมโอเรียนเต็ลในสมัยนั้นไม่ได้ใหญ่โตนักมีเสมียนทำงานเพียงสองคน ห้องนอนรวมไม่เกิน 35 ห้อง สภาพความเป็นอยู่ในโรงแรมจึงมีความใกล้ชิดอย่างยิ่ง²⁶⁵ ด้วยลักษณะดังกล่าวซึ่งสะท้อนว่าสังคมคนตะวันตกในสยามไม่ได้กว้างขวางนักพระยาอนุมานฯ จึงรู้จักบรรดาชาวตะวันตกที่เข้ามาในสยามในเวลานั้นเป็นอย่างดี หนึ่งในแขกคนหนึ่งของโรงแรมโอเรียนเต็ลซึ่งเชื่อมโยงไปยังการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลี ก่อนหน้านี้ได้คือ การพบกันของ พระยาอนุมานฯ กับ พันเอกพระสารสาสน์พลขันธ์ (เยรีนี)

พันเอกพระสารสาสน์พลขันธ์ (เยรีนี) นั้นเป็นแขกของโรงแรมที่ พระยาอนุมานฯ เล่าว่าจำได้อย่างดี เพราะได้ติดตาม งานเขียนของพระสารสาสน์พลขันธ์ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ด้วยการตามอ่านเรื่องตำราพิชัยสงครามฮินดูที่มีคนนำหนังสือ ยุทธโกษา มาให้บิดา ซึ่งหนังสือยุทธโกษานี้ถือเป็นเครื่องมือหลักสำคัญที่ พระสารสาสน์พลขันธ์ใช้เป็นเครื่องมือเผยแพร่คตินิยมอิตาลี่ดังได้กล่าวมาแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นพระยาอนุมานฯ ยังได้ติดตามงานเขียนของพระสารสาสน์พลขันธ์ใน วารสารสมาคมเอเชีย (Royal Asiatic Society) และ วารสารสยามสมาคม ซึ่งรวมถึง งานแปลสุภาษิตของพระสารสาสน์พลขันธ์ที่ปรากฏในสยามสมาคมเล่มแรกด้วย โดยพระยาอนุมานฯ ได้ขยายความงานเขียนชิ้นนี้ว่าเป็นการแปลสุภาษิตที่ติดปากชาวไทย²⁶⁶ โดยเขียนเป็นภาษาอังกฤษพร้อมคำอธิบายและมีตัวอักษรภาษาไทยกำกับทุกสุภาษิต ความสำคัญของงานแปลสุภาษิตชิ้นนี้คือเป็นงานเขียนชิ้นแรกที่มีคำว่ามาคิอาเวลลีปรากฏอยู่ในประเทศไทย การที่พระยาอนุมานฯ จดจำพระสารสาสน์พลขันธ์ พร้อมทั้งผลงานได้อย่างดี รวมถึงสามารถอธิบายงานชิ้นสำคัญที่ปรากฏคำว่ามาคิอาเวลลีได้ ย่อมเชื่อได้แน่ๆ ว่า พระยาอนุมานฯ คงได้ผ่านตาและได้รับรู้คำว่ามาคิอาเวลลีไปจากงานเขียนชิ้นนี้ไม่มากก็น้อย แต่อย่างไรก็ดีการรู้จักคำว่ามาคิอาเวลลีใน

²⁶⁴ โปรดดูการตีความเรื่องนี้เพิ่มเติมใน ลูซีอาโน เยรีนี, "พระสารสาสน์พลขันธ์ (ยี่ อี เยรีนี): เส้นทางสายวัฒนธรรมอันนำหลงไหล," <http://www.muangboranjornal.com/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=49>.

²⁶⁵ เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน), พื้นความหลัง เล่ม 2(สยาม, 2547).หน้า 84.

²⁶⁶ Ibid. หน้า 86.

เชิงความหมายของคติแบบมาคิอาเวลลี ก็ยังคงไม่เพียงพอกับการอธิบายมาคิอาเวลลีพร้อมบริบททางประวัติศาสตร์ของพระยาอนุমানดังปรากฏในจดหมาย ซึ่งนั่นย่อหมายถึงความว่าพระยาอนุมานฯ น่าจะรู้จักมาคิอาเวลลีอย่างดีมาจากหนทางอื่นมากกว่าการรู้จักคำว่ามาคิอาเวลลีเียนจากงานของพระสารศาสตรพลชั้นท์เพียงอย่างเดียว และเมื่อพิจารณาจากที่พระยาอนุมานฯ ได้เขียนเกริ่นก่อนเข้าความในจดหมายไว้ว่า **“ข้าพระพุทธเจ้าได้วานสอบถามเรื่องทูต คงได้ตามที่เขาจดส่งมาให้ข้าพระพุทธเจ้าดังต่อไปนี้”** ก็อาจจะสันนิษฐานได้ว่า ผู้วานจดให้ยังมีชีวิตอยู่ในเวลาดังกล่าวและน่าจะเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของพระยาอนุมานฯ มากกว่า พระสารศาสตรพลชั้นท์ ที่ได้เสียชีวิตไปนานแล้วในเวลาที่มีการเขียนจดหมาย

- “เขา” ในฐานะชาวต่างชาติได้บังคับบัญชา

เราอาจยกระดับการวิเคราะห์ว่า “เขา” ที่เป็นผู้นำมาคิอาเวลลีมาให้พระยาอนุมานฯ นั้นเป็นใคร? ด้วยการพิจารณาบริบททางสังคมการเมืองในเวลาดังกล่าว ดังกล่าวไปแล้วในส่วนที่ผ่านมา ในเวลาดังกล่าวเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง องค์ความรู้เกี่ยวกับทางการเมืองที่มีอยู่เป็นไปอย่างจำกัด อีกทั้งการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองดังกล่าวเกิดขึ้นหลังการปฏิรูปสยามให้ทันสมัยใหม่ไม่นานนัก ความรู้เกี่ยวกับตะวันตกเองก็ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงชนชั้นสูง และเท่าที่การศึกษาในปัจจุบันจะค้นพบได้ เราก็พบแต่เพียงการอ้างถึงงานของเพลโต สำหรับกลุ่มผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เราก็จะพบว่ามันสมองของคณะราษฎรจบการศึกษาจากฝรั่งเศส การอ้างถึงความคิดทางการเมือง และนักคิดก็มักจะหยิบยืมมาจากฝั่งฝรั่งเศสมากกว่า เมื่อพิจารณาจากคนสองกลุ่มจะพบว่า คนหนุ่มหัวก้าวหน้าจากคณะราษฎรมีแนวโน้มจะหยิบยืมแนวคิดของฝรั่งเศสมากกว่าจะใช้มาคิอาเวลลีซึ่งเป็นของอิตาลี ส่วนชนชั้นสูงเดิม หลังการปรากฏของคำว่า “มาคิอาเวลลีเียน” ในงานของของชาวอิตาเลียนที่มารับราชการในสยามแล้ว ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนครพลอเรนซ์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์อันเป็นบริบทของมาคิอาเวลลีและวิชาความรู้ของอิตาลีก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่เป็นไปในทางที่เดียวกับกับศิลปะมากกว่าสิ่งอื่นทั้งหมด

สังคมกรุงเทพฯ ในเวลาดังกล่าวไม่ได้เป็นสังคมที่มีความกว้างขวางนัก ยิ่งโดยเฉพาะชาวตะวันตกและความรู้เกี่ยวกับตะวันตก ก็มักจะกระจุกอยู่ในกลุ่มคนกลุ่มเล็ก ๆ²⁶⁷ ผู้ที่จะจดมาส่งพระยาอนุমান ราชชนฯ ก็น่าจะอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย โดยเฉพาะการที่เขาเป็นผู้ชำนาญภาษาอังกฤษและเคยทำงานการโรงแรมก็ย่อมจะคุ้นเคยกับผู้คนเหล่านี้เป็นอย่างดี ประกอบการสัมภาษณ์สุลตักษณ์ ศิวรักษ์ ก็ยิ่งสนับสนุนให้เชื่อได้ว่า พระยาอนุমানราชชนฯ น่าจะรับรู้เรื่องราวของมาคิอาเวลลีมาจากชาวตะวันตกคนใดคนหนึ่ง

ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อหาความเป็นไปได้ว่า น่าจะมีชาวตะวันตก โดยเฉพาะชาวอิตาลีเขียนคนใด ที่มีแนวโน้มและความเป็นไปได้ที่จะเป็นผู้ริเริ่มทำความรู้จักมาคิอาเวลลีให้กับพระยาอนุมานฯหรือไม่? เนื่องจากไม่มีเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรองใด ๆ บ่งชี้ว่ามีผู้ใดมีความเป็นไปได้ที่จะเป็นผู้จดมา ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการแสวงหาหลักฐานจาก ผลงานเขียนที่ศึกษาได้ทั้งที่เขียนขึ้นเป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ประวัติส่วนตัว ทั้งด้านการศึกษา การทำงาน อีกทั้งภูมิหลังในอิตาลีที่อาจจะสัมพันธ์กับงานเขียนของมาคิอาเวลลี และ ความสัมพันธ์ในสยามกับพระยาอนุมานฯ รวมถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยผู้เขียนสันนิษฐานว่า ผู้ใดที่ทำงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อิตาลีหรือประวัติศาสตร์ตะวันตกในยุคที่ใกล้เคียงกับมาคิอาเวลลี อีกทั้งมีภูมิหลังที่คุ้นเคยกับงานเขียนของมาคิอาเวลลี รวมถึงมีสายสัมพันธ์อันดีกับ พระยาอนุมานฯ รวมถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ก็ย่อมจะเป็นไปได้ที่เขาผู้นั้นจะเป็นผู้จดชื่อมาคิอาเวลลีมาให้กับ พระยาอนุมานฯ หรือ อีกนัยหนึ่งคือผู้เริ่มต้น มาคิอาเวลลี ในไทยหลังยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งจากการสืบค้นด้วยหลักการดังกล่าว ผู้เขียนพบชาวอิตาลีที่น่าสนใจ และมีความเป็นไปได้ที่จะเป็นผู้นำมาคิอาเวลลีมาให้กับ พระยาอนุมานฯ เนื่องจากมีภูมิหลังที่คุ้นเคยกับงานเขียนของมาคิอาเวลลี และมีความสนิทสนมเป็นอย่างดีกับกับ พระยาอนุมานฯ นั่นคือ ศาสตราจารย์คอร์ราโด เฟโรจี (Corrado Feroci พ.ศ. 2435 - 2505) หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี” โดยในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอประวัติของ ศาสตราจารย์คอร์ราโด เฟโรจี หรือที่รู้จักกันว่าศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี โดยหวังจะเป็นประโยชน์กับผู้ที่จะทำการศึกษาด้วยวิธีการใดๆที่ละเอียด

²⁶⁷ เอนก นาวิกมูล, เจาะลึกเรื่องเก่า(กรุงเทพ: สายส่งวิญญูชน, 2547). หน้า 123.

กว่าหรือด้วยแหล่งข้อมูลที่ลึกซึ้งกว่าผู้วิจัย ในการหาหลักฐานยืนยันให้ได้โดยแน่ชัดว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ที่ศาสตราจารย์คอรัวโด เฟโรจีจะเป็นต้นธารของการนำมาคิอาเวลลีเข้ามาให้พระยาอนุমানฯ

ความเชื่อมโยงแรกที่เป็นจุดเริ่มต้นของการพิจารณาความสัมพันธ์ของศาสตราจารย์คอรัวโด เฟโรจี (Corrado Feroci) กับมาคิอาเวลลี ก็คือทั้งคู่ต่างก็เป็นชาวนครฟลอเรนซ์ แต่ยิ่งไปกว่านั้นศาสตราจารย์เฟโรจียังเติบโตมาพร้อมกับครอบครัวที่มีความสนใจในมาคิอาเวลลีอีกด้วย ในบทความชื่อ “ประติมากรหนุ่ม คอรัวโด เฟโรจี ก่อนเดินทางสู่สยาม” ของ หนึ่งฤดี โลหะผล²⁶⁸ อาจารย์คณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ชี้ให้เห็นว่า ศาสตราจารย์เฟโรจีมีสหายสัมพันธ์อย่างสนิทแนบแน่นกับนักปราชญ์ชาวอิตาลีท่านหนึ่งที่มีชื่อว่า มาริโอ ฟอเรซี (Mario Foresi) ฟอเรซีผู้นี้มีความสำคัญกับศาสตราจารย์เฟโรจีเป็นอย่างมาก ทั้งเป็นผู้เห็นแววความสามารถ เป็นผู้สนับสนุนทางการศึกษา ทั้งสนับสนุนทางด้านโอกาสให้ได้เป็นอนุสาวรีย์ผู้พลีชีพในสงคราม บนเกาะเอลบ่า และยิ่งไปกว่านั้นฟอเรซียังให้ศาสตราจารย์เฟโรจีเป็นผู้ปั้นรูปปั้นเหมือนของตัวเองอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าฟอเรซีเป็นผู้อุปถัมภ์คนสำคัญของศาสตราจารย์เฟโรจีสมัยยังอยู่ในอิตาลี ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งของฟอเรซี คือ ฟอเรซี เป็นทั้งนักคิดและนักเขียน จากการสืบค้นฐานข้อมูลหนังสือของผู้วิจัย ผู้วิจัยพบข้อมูลว่าเขามีผลงานชิ้นสุดท้ายที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีอย่างแนบแน่นนั่นคือ *Mandragola. Clizia. Commedie di Niccolo Machiavelli, con prefazione e note per cura di Mario Foresi.* (1907)²⁶⁹ ซึ่งอาจแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “แมนดราโกล่า: บทละครตลกของมาคิอาเวลลี. คำนำและคำอธิบายโดยมาริโอ ฟอเรซี” และ *Mandragola* ก็ถือเป็นภาพสะท้อนงานเขียนเรื่อง *The Prince* ในอีกทางหนึ่งด้วย²⁷⁰ เมื่อผลงานชิ้นสุดท้ายของผู้อุปถัมภ์ทางการศึกษาและการทำงานเป็นงานที่เกี่ยวข้องมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจนก็

²⁶⁸ หนึ่งฤดี โลหะผล, “ประติมากรหนุ่ม คอรัวโด เฟโรจี ก่อนเดินทางสู่สยาม”, วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 24 no. 2 (เมษายน-มิถุนายน) (2541). หน้า 73,77.

²⁶⁹“Online Books by Marioforesi,” <http://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/book/lookupname?key=Foresi%2C%20Mario%2C%201850-1932>

²⁷⁰ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่าง *Mandragola* กับงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี โปรดดู สมบัติ จันทร์วงศ์, “Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี,” รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 12, no. พิเศษ (2529-2530).

อาจจะพอสันนิษฐานได้ว่าศาสตราจารย์เฟโรจีก็น่าจะรู้จักมาคิอาเวลลีเป็นอย่างดีตั้งแต่ก่อนเดินทางมาสยามแล้ว

บริบทของศิลปะในอิตาลีในเวลาดังกล่าวก็มีการเปลี่ยนแปลงไม่แพ้ประเด็นอื่น ๆ ดำรงวงศ์อุปราช ได้อธิบายวงการศิลปะของยุโรปสมัยนั้นไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนไปทางโมเดิร์นนิสม์ และแนวคิดแบบคลาสสิกและเรียลลิสม์ ย่อมจะขัดแย้ง ตัวศาสตราจารย์เฟโรจีเองนั้นก็เป็นศิลปินในแนวทางคลาสสิกและเรียลลิสม์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงอาจส่งผลให้เขาเลือกจะมายังดินแดนห่างไกลที่ยังปลอดความขัดแย้งระหว่างแนวคิดที่แตกต่าง เพื่อนำเสนอแนวคิดแบบ คลาสสิกและเรียลลิสม์²⁷¹ ให้กับสยาม

ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์เฟโรจีกำลังจะเดินทางออกจากอิตาลีเป็นช่วงที่อิตาลีกำลังอยู่ภายใต้การครอบงำของแนวคิดฟาสซิสต์อิตาลีเป็นอันมาก ในปี พ.ศ.2466 อันเป็นปีที่ศาสตราจารย์เฟโรจีชนะการประกวดและออกเดินทางมาสยาม รัฐบาลอิตาลีได้ประกาศใช้กฎหมายเจนทิลี กฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดมาตรฐานทางศิลปะใหม่ ๆ ทั้งการสร้างสถาบันการศึกษาระดับสูง และสร้างสมาคมวิชาชีพ กฎหมายดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเหล่าช่างและศิลปินอิตาลีเป็นอันมาก²⁷² ข้อสังเกตประการหนึ่งคือกฎหมายฉบับนี้เรียกชื่อตามใจวันนิ เจนทิลี รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาแห่งชาติในเวลานั้น นอกจากนี้เจนทิลียังเป็นนักปรัชญาชาวอิตาเลียนที่ร่วมก่อตั้งลัทธิฟาสซิสต์ ยิ่งไปกว่านั้นเขายังอ้างมาคิอาเวลลีอยู่เสมอในงานของเขาอีกด้วย ดังปรากฏในงานของเขาชื่อ “L’Etica di Machiavelli”²⁷³ ซึ่งทั้งหมดเป็นหลักฐานชวนให้เชื่อได้ว่าศาสตราจารย์เฟโรจีใช้ชีวิตอยู่ในฟลอเรนซ์ที่แวดล้อมไปด้วยความเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเป็นอันมาก

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาสตราจารย์คอร์ราโด เฟโรจี ผู้ชนะการประกวดออกแบบเหรียญ ได้เดินทางจากฟลอเรนซ์มาสยามโดยทางเรือ เมื่อปี พ.ศ. 2466

²⁷¹ ดำรง วงศ์อุปราช, “ความเคลื่อนไหวของศิลปินและศิลปะยุคศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี,” วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ 100 ปี ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (กันยายน 2535-กุมภาพันธ์ 2536)(2536). หน้า 72-73.

²⁷² เอเลนา ตามานโญ, “มาริโอ ตามานโญ ยี่สิบห้าปีแห่งการเป็นสถาปนิกในราชสำนักสยาม (๑๙๓๓-๑๙๖๘),” วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 24, no. 2 (เมษายน-มิถุนายน) (2541). หน้า 30.

²⁷³ โปรดดูเพิ่มเติมใน Alejandro Barcenas, *Machiavelli's Art of Politics*, (BRILL, 2015). p.38.

โดยทำสัญญาเข้ารับราชการในตำแหน่งช่างปั้น สังกัดกรมศิลปากร ราชบัณฑิตยสภา โดยมีพระยาอาหารรฐศิลป์เป็นเจ้ากรม อย่างไรก็ตามในเบื้องต้น ศาสตราจารย์เฟโรจี ไม่ได้รับการสนใจและยอมรับจากผู้บังคับบัญชาในกรมศิลปากร จนกระทั่ง ศาสตราจารย์เฟโรจี ได้รับโอกาสจากสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ให้ปั้นพระรูปเฉพาะพระเศียร ด้วยผลงานอันยอดเยี่ยมและเป็นที่ชื่นชอบอย่างมากจึงทำให้ผู้บังคับบัญชาหันมายอมรับในความสามารถของศาสตราจารย์เฟโรจี และนำมาสู่ผลงานอื่น ๆ ที่ศาสตราจารย์เฟโรจีได้ทำรับใช้ราชสำนักสยามเช่น พระรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (เฉพาะพระเศียร) ที่พระองค์เสด็จมาเป็นแบบด้วยพระองค์เอง เป็นต้น และผลงานอันแสดงความสัมพันธ์อันดีกับปัญญาชนสยามในยุคสมบูรณาญาสิทธิ อย่าง อนุสาวรีย์ปฐมบรมราชานุสรณ์ (พ.ศ.2471-2473) ที่พระแท่นออกแบบโดยสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผลงานดังกล่าวนี้เองได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ศาสตราจารย์เฟโรจี เริ่มสนิทสนมคุ้นเคยกับปัญญาชนในสยาม²⁷⁴ ทั้งสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์และพระยาอนุমানฯ อนาคตอธิบดีกรมศิลปากรผู้ซึ่งต่อมากจะกลายเป็นตัวละครสำคัญในบทสนทนาทางจดหมายที่ปรากฏชื่อมาคิอาเวลลีขึ้นเป็นครั้งแรก

ความสัมพันธ์อันดีกับปัญญาชนสยามที่เริ่มต้นตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิ ได้เติบโตผ่านความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในยุคคณะราษฎรและนำมาสู่ความเกี่ยวข้องทางการเมืองระหว่างศาสตราจารย์เฟโรจีกับสถานการณ์ทางการเมืองสยามในยุคเปลี่ยนผ่านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังปรากฏเมื่อคราวศาสตราจารย์เฟโรจีได้รับหน้าที่ในการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี รัฐบาลของคณะราษฎรที่เพิ่งมีอำนาจในขณะนั้นมีนโยบายสนับสนุนการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีอย่างเข้มแข็งโดยสายพิณ แก้วงามประเสริฐ ให้เหตุผลว่า "ท้าวสุรนารี" เป็นภาพแทนสามัญชนซึ่งเป็นสาระสำคัญของจุดยืนทางการเมืองของคณะราษฎร การปรากฏตัวของอนุสาวรีย์บุคคลธรรมดาแทนที่จะเป็นกษัตริย์ในช่วงเวลานี้ จึงเป็นเสมือนตัวแทนของคณะราษฎรที่ต้องการทำสงครามทางความคิดด้วยการเสนอว่าสามัญชนก็สามารถเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ได้เสมอพวกเขาเช่นกัน ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างการสถาปนาอำนาจของคณะราษฎรและการรักษาอำนาจของ

²⁷⁴ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, ชีวิตและผลงานของอาจารย์ศิลป์ พีระศรี(กรุงเทพฯ: SITA Investment & Securities, 2530). หน้า

กลุ่มอำนาจเก่าได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นโดยมีศาสตราจารย์เฟโรจีเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยในฐานะผู้รับผิดชอบการสร้างอนุสาวรีย์ โดยทรรศนะของศาสตราจารย์เฟโรจีปรากฏอยู่ในจดหมายของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่มีถึงสมเด็จพระ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ 1 มกราคม ปี พ.ศ. 2477 ความว่า

เกล้ากระหม่อมไปที่ศิลปากรสถาน เห็นนายเฟโรจีปั้นดินเป็นรูปผู้หญิงยืนถือดาบตัวเล็ก ๆ หลายตัว...เกล้ากระหม่อมก็เข้าใจแล้ว ได้แนะนำว่า เราไม่รู้จักตัวหน้าตาเป็นอย่างไรไม่รู้ ทำไม่ได้ดอก ทำ Allegory เป็นนางฟ้าถือดาบดีกว่า แก (ศาสตราจารย์เฟโรจี – โดยผู้เขียน) เห็นด้วย... มาเมื่อก่อนหน้าจะเขียนหนังสือถวายนี ไปเห็นปั้นตัวเบ้อเรออย่างที่ทูลมา ถามว่าทำไมไม่ทำเป็นรูป Allegory แกบอกว่าเขาไม่เอา.....²⁷⁵

จากความในจดหมายดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ได้สังเกตเห็นนัยยะทางการเมืองของอนุสาวรีย์ดังกล่าว และพยายามที่จะใช้กลวิธีทางศิลปะเพื่อลดทอนความหมายเรื่องสามัญชนที่รัฐบาลสยามพยายามจะจูงใจสื่อ่นั้น และศาสตราจารย์เฟโรจีเองก็ได้เข้ามาสู่ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างความคิดของคณะราษฎรและปัญญาชนสยามฝ่ายอนุรักษนิยม ดังนั้นการเห็นด้วยกับ “ทำ Allegory เป็นนางฟ้าถือดาบดีกว่า” ย่อมแสดงเป็นนัยว่าศาสตราจารย์เฟโรจี ตระหนักถึงความขัดแย้งระหว่างการสถาปนาอำนาจของคณะราษฎรและการรักษาอำนาจของกลุ่มอำนาจเก่า และมีใจโน้มเอียงไปทางการสนับสนุนอำนาจเก่า หรือการปกครองของเจ้าแต่เดิมมากกว่า ดังที่ เขียน ยิ้มศิริ วิเคราะห์ว่า ศาสตราจารย์เฟโรจีมีความพอใจชีวิตและสิ่งแวดล้อมของเมืองไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่มาก²⁷⁶ แต่ในอีกทางหนึ่งหากการเห็นด้วยของศาสตราจารย์เฟโรจินั้นเป็นไปอย่างขอไปที เพราะทำยที่สุดก็มิได้ทำรูปปั้นเป็นนางฟ้าถือดาบดังที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เสนอ ก็ย่อมแสดงถึงปฏิภาณและทักษะทางการเมืองชั้นสูงของศาสตราจารย์เฟโรจีที่จะสามารถเอาตัวรอดเหนือความขัดแย้ง

²⁷⁵ สายพิน แก้วงามประเสริฐ, "การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี," (กรุงเทพฯ: มติชน, 2538). หน้า 88.

²⁷⁶ นิพนธ์ ขำวีโล, อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์(กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2542). หน้า 14.

ทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจเก่าที่ผู้เป็นอุปถัมภ์ตนมาแต่เดิมอย่าง สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ ผู้บังคับบัญชาในปัจจุบันของตนอย่างรัฐบาลของคณะราษฎร

ในยุคที่คณะราษฎรเรื่องอำนาจศาสตราจารย์เฟโรจีก็ได้รับใช้รัฐบาลอย่างดีเยี่ยม โดยอาศัยการสอดแทรกศิลปะไปพร้อมๆกับนโยบายทางการเมือง เช่น เมื่อมีการจัดงานรัฐธรรมนูญ ศาสตราจารย์เฟโรจีก็จะเสนอให้มีประกวดภาพเขียน ภาพปั้น เพื่อส่งเสริมหลักหกประการ และความสำคัญของรัฐธรรมนูญ²⁷⁷ เป็นต้น

ไม่ว่าจะด้วยความสามารถทางศิลปะอันดีเยี่ยมและปฏิภาณที่จะทำงานร่วมกับรัฐบาลสยามได้อย่างกลมกลืนทุกสมัยก็ดี ศาสตราจารย์เฟโรจีได้กลายเป็นมือไม้สำคัญของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเป็นผู้ควบคุมการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อตอบสนองนโยบายทางการเมืองแบบชาตินิยมอีกหลายครั้ง เช่น อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สวนลุมพินี กรุงเทพฯ (พ.ศ.2484) และ อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช ที่วงเวียนใหญ่ กรุงเทพฯ (พ.ศ. 2494) รวมถึงออกแบบอนุสาวรีย์ที่สนับสนุนแนวคิดชาตินิยมอื่น ๆ เช่น ประติมากรรมประดับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย เป็นต้น โดยลูกศิษย์ของศาสตราจารย์เฟโรจีก็เล็งเห็นถึงความชาตินิยมของศาสตราจารย์เฟโรจีเองด้วย²⁷⁸

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสตราจารย์เฟโรจี กับ พระยาอนุমানฯ ในสมัยรัฐธรรมนูญของจอมพล ป. เริ่มปรากฏอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2485 เมื่อ กรมศิลปากรได้ย้ายจากกระทรวงศึกษาธิการไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์เฟโรจีจึงได้มีความประสงค์ที่จะสร้างสถาบันทางการศึกษาทางศิลปะขึ้นแบบที่มีในนครฟลอเรนซ์ อิตาลีขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษาในไทย ด้วยได้รับความร่วมมือจาก อธิบดีกรมศิลปากรคือ พระยาอนุমানฯ ในขณะนั้นช่วยดำเนินการและร่างหลักสูตร ผนวกกับความไว้วางใจจาก จอมพล ป. เอง ในปี พ.ศ. 2486 มหาวิทยาลัยศิลปากรจึงได้

²⁷⁷ Ibid. หน้า 15.

²⁷⁸ Ibid. หน้า 193.

ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทย²⁷⁹ และความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่าง ศาสตราจารย์เฟโรจี กับ พระยาอนุমানฯ และ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ออกมาตามไปด้วย

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเริ่มขึ้น รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าร่วมกับฝ่ายอักษะ ซึ่งประกอบไปด้วย เยอรมัน ญี่ปุ่น และ อิตาลี ต่อมาอิตาลีแพ้สงครามและกลายเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรไป ศาสตราจารย์เฟโรจีซึ่งเป็นชาวอิตาลีเลยน จึงต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมตัวของกองทัพญี่ปุ่นที่มายึดครองประเทศไทยในเวลานั้น รัฐบาลไทยตระหนักในความสำคัญในตัวของ ศาสตราจารย์เฟโรจี จึงทำเรื่องขอให้ประเทศญี่ปุ่นปล่อยตัวจากการควบคุม โดยต้องแปลงสัญชาติจากอิตาลีเป็นสัญชาติไทย และได้ตั้งชื่อสกุลใหม่ให้เป็นชื่อไทย ด้วยเหตุดังกล่าว ศาสตราจารย์เฟโรจี จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ศิลป์ พีระศรี” โดยผู้ที่ตั้งและเปลี่ยนชื่อสกุลให้ นั่นก็คือ พระยาอนุমানฯ นั่นเอง ดังปรากฏในบันทึกของ พระยาอนุমানฯ ในฐานะประธาน อ.ก.พ กรมศิลปากร ลงวันที่ 29 มกราคม ปี พ.ศ. 2487 ถึงเลขาธิการ ก.พ. ความว่า **“ฉันรู้สึกเป็นเกียรติที่จะเรียนว่า นายซี เฟโรจี ...ได้ขอเปลี่ยนชื่อและนามสกุลจาก ซี เฟโรจี เป็น “ศิลป์ พีระศรี” ซึ่งได้รับอนุมัติจากทางการแล้ว จึงแจ้งเพื่อโปรดแก้ไขประวัติด้วย”**²⁸⁰ จากบันทึกดังกล่าวแสดงย่อมนัยถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างพระยาอนุমানฯ และศาสตราจารย์ศิลป์เป็นอย่างดี ดังที่ สุกิจ ลายเดช คัดลอกคำพูดของศาสตราจารย์ศิลป์ความว่า **“เจ้าคุณอนุมานฯ เปลี่ยนให้ฉันเป็นคนไทย”**²⁸¹

ในขณะที่เดียวกันศาสตราจารย์ศิลป์ก็เปลี่ยนพระยาอนุมานฯ ให้เป็นตะวันตก ทำให้ศาสตราจารย์ศิลป์และพระยาอนุมานฯ มีความใกล้ชิดกันอย่างยิ่งทั้งความสนใจทั้งทางการเมืองและทางด้านศิลปะ ทั้งคู่ได้แสดงทัศนะและบทบาทที่สอดคล้องกันอยู่เสมอ ในทศวรรษ 2490 ทั้งคู่ได้มีส่วนร่วมในความขัดแย้งอย่างรุนแรงในขบวนการศิลปะ ระหว่างแนวทางศิลปะเพื่อศิลปะและแนวทางศิลปะเพื่อชีวิต ดังที่จิตร ภูมิศักดิ์ บันทึกบทบาทของศาสตราจารย์ศิลป์และพระยาอนุมานฯ ไว้ว่า

²⁷⁹ Ibid. หน้า 15.

²⁸⁰ ลีสุวรรณ, ชีวิตและผลงานของอาจารย์ศิลป์ พีระศรี. หน้า 37-38.

²⁸¹ ขำวิไล, อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์. หน้า 199.

ความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีศิลปะสองสำนักมีอยู่สูงมากในเวลานั้น และนักศึกษาที่สัมพันธ์กับข้าพเจ้าได้ยื่นหยัดต่อสู้เพื่อทฤษฎีศิลปะเพื่อชีวิตอย่างเด็ดเดี่ยว...เป็นการคัดค้านทฤษฎีศิลปะเพื่อศิลปะอย่างจั่งและเผชิญหน้า ผลจึงเกิดการตีกันถึงขั้นบาดเจ็บทั้งสองฝ่าย แต่เนื่องจากนักศึกษาฝ่ายประชาชนมีศาสตราจารย์ศิลปะ พีระศรี เป็นแนวร่วมทางความคิดระดับหนึ่ง และมีพระยาอนุমানราชธนเป็นแนวร่วมในแง่ส่งเสริมการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของศึกษาที่ไม่จำเป็นต้องเกาะแฉอกอยู่กับจารีตอีกคนหนึ่ง เหตุการณ์จึงระงับลงโดยฝ่ายปฏิบัติการเป็นฝ่ายถูกทางการมหาวิทยาลัยปราบปรามให้สงบลง²⁸²

ศาสตราจารย์ศิลป์ปรีดิ์ใช้รัฐบาลจอมพล ป. มาอย่างดีโดยตลอดจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2492 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เศรษฐกิจของเมืองไทยตกต่ำ ศาสตราจารย์ศิลป์ ไม่ได้รับการขึ้นเงินเดือนมาเป็นเวลานาน จึงทำให้รายได้ไม่พอกับการครองชีพ แรงแกตตันที่เพิ่มขึ้นทำให้ศาสตราจารย์ศิลป์ ตัดสินใจเดินทางกลับประเทศอิตาลี ในเหตุการณ์นี้เองที่เราได้เห็นความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่าง จอมพล ป. พินูตสงคราม กับ ศาสตราจารย์ศิลป์ ดังปรากฏว่าจอมพล ป. มีคำสั่งให้กรมศิลปากรพยายามชักจูงไว้ อีกทั้งอนุมัติให้ลาหยุดให้กลับอิตาลีได้ 9 เดือน²⁸³ และภายหลังก็ขึ้นเงินเดือนให้จนเป็นที่พอใจ จนทำให้ศาสตราจารย์ศิลป์กลับมาทำงานในประเทศไทยจนสิ้นชีวิต

ในส่วนที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นแล้วว่าศาสตราจารย์ศิลป์และพระยาอนุมานฯ มีความสนิทสนมกันเป็นอย่างดีนำมาสู่การแสวงหาหลักฐานที่อาจสันนิษฐานได้ว่า ศาสตราจารย์ศิลป์เป็นศูนย์กลางความรู้อย่างต่างๆ ของกรมศิลปากรในเวลานั้น และพระยาอนุมานฯก็น่าจะเป็นผู้มาขอความรู้เรื่องมาคิอาเวลลีจากท่าน หลักฐานที่น่าสนใจชิ้นหนึ่งคือ งานเขียนของ ธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ที่เขียนขึ้นเพื่องานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี โดยอธิบายสถานะของศาสตราจารย์ศิลป์ในกรมศิลปากรว่า “ท่านเป็นเสมือนบ่อน้ำพุที่จะตัดดวงเอาความรู้จากท่าน เท้าใด และเมื่อใดก็ได้”²⁸⁴ พระยาอนุมานฯ ก็น่าจะเป็นผู้มาตัดดวงเอาจาก

²⁸² วิชัย นภาวิเศษ, หลายชีวิต จิตร ภูมิศักดิ์(ฟ้าเดียวกัน, 2546). หน้า 195.

²⁸³ ลีสุวรรณ, ชีวิตและผลงานของอาจารย์ศิลป์ พีระศรี. หน้า 42-46.

²⁸⁴ ธนิต อยู่โพธิ์, งานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี(2506). หน้า 4.

“บ่อน้ำพุแห่งความรู้” ดังกล่าวเช่นกัน ดังปรากฏในคำนำของหนังสือ “ศิลปะสงเคราะห์” ที่ศาสตราจารย์ศิลป์ เขียนร่วมกับพระยาอนุมานฯ ความว่า “เมื่อข้าพเจ้า (พระยาอนุมานฯ) ยังรับราชการเป็นอธิบดีกรมศิลปากร (พ.ศ.2485 –พ.ศ.2491) อยู่ได้ขอให้ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีช่วยอธิบายหลักต่าง ๆ ทางศิลปะของชาวตะวันตกให้ทราบ...”²⁸⁵

ประโยคดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่า ศาสตราจารย์ศิลป์ และพระยาอนุมานฯ มีความสัมพันธ์ในฐานะผู้แลกเปลี่ยนความรู้กันเป็นอย่างดี และความรู้ดังกล่าวไม่น่าจะจำกัดเพียงความรู้ทางศิลปะเท่านั้น หากแต่รวมถึงเกี่ยวกับชาติตะวันตกอื่น ๆ ด้วย ดังจะพบจากการที่ผู้วิจัยทำการสำรวจพิพิธภัณฑ์ศิลป์ พีระศรีอนุสรณ์ อันเป็นห้องทำงานเดิมของศาสตราจารย์ศิลป์ ผู้เขียนพบว่าในบรรดาหนังสือที่ศาสตราจารย์ศิลป์ได้นำมาสยามจากอิตาลีที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ หนึ่งในนั้นมีสารานุกรม Encyclopedia Britannica 14th edition ครบชุดทั้ง 24 เล่ม ปรากฏอยู่ด้วย สารานุกรม Encyclopedia Britannica นั้นถือได้ว่าเป็นสารานุกรมสำคัญที่รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ไว้เป็นจำนวนมาก และแน่นอนว่า มีคำค้นว่า มาคิอาเวลลี และ งานเขียนของเขาชื่อ The Prince ด้วย ยิ่งไปกว่านั้นฉบับงานเขียนของ Encyclopedia Britannica 14th edition ที่ศาสตราจารย์ศิลป์มีไว้ครอบครองดังกล่าวยังใช้คำว่า Machiavellian อยู่ทั่วไปด้วย ดังเช่น ในเล่มที่ 2 มีทั้งการอ้าง มาคิอาเวลลีในเรื่องของประวัติศาสตร์สงคราม และในประวัติของบุคคลสำคัญอื่น ๆ

ผู้อ่านควรทราบต่อไปว่า Encyclopedia Britannica ถือเป็นของล้ำค่าในการแสวงหาความรู้ของคนไทยในเวลานั้น โดยเฉพาะตัวพระยาอนุมานฯ ผู้ชำนาญในการแต่งหนังสือ ดังปรากฏว่า สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ มีจดหมายไปยังพระยาอนุมานฯ ให้แต่งเรื่องการเลิกทาสในสยาม โดย สมเด็จพระยาดำรงฯ ได้แนะนำแหล่งในการค้นคว้าทั้ง ราชกิจจานุเบกษา กฎหมาย และ สารานุกรม Encyclopedia Britannica²⁸⁶ จากจดหมายดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าพระยาอนุมานฯ นั้นคุ้นเคยสารานุกรม Encyclopedia Britannica เป็นอย่างดีอยู่ก่อนแล้ว แต่ด้วยข้อจำกัดของตำราฝรั่งในสยามเวลานั้น ดังปรากฏในวิทยานิพนธ์เรื่อง “วชิรญาณ

²⁸⁵ ลีสุวรรณ, ชีวิตและผลงานของอาจารย์ศิลป์ พีระศรี. หน้า 198.

²⁸⁶ ธนพงศ์ จิตต์สง่า, "วชิรญาณ กับการแสวงหาความรู้ของชนชั้นนำของสยาม พ.ศ. 2427-2448" (2552). หน้า 79.

กับการแสวงหาความรู้ของชนชั้นนำของสยาม พ.ศ. 2427-2448” ของ ธนพงศ์ จิตต์สง่า ที่ได้ทำการสำรวจแหล่งความรู้ของสยามพบว่า สารานุกรม Encyclopedia Britannica ที่หอสมุดวชิรญาณที่ถือว่าเป็นหอสมุดที่ดีที่สุดในสยามเวลานั้น ก็ยังมี Encyclopedia Britannica ไม่ครบทุกเล่ม และเป็นเพียงฉบับพิมพ์ก่อนครั้งที่ 11 ซึ่งนับว่าเก่ามาก²⁸⁷ ดังนั้น การที่ห้องทำงานของศาสตราจารย์ศิลป์ มี Encyclopedia Britannica ครบชุดและเป็นฉบับที่ดีพิมพ์ใหม่กว่า จึงไม่แปลกที่หนังสือเหล่านั้นจะกลายเป็นบ่อน้ำให้พระยาอนุমানฯ ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร และเป็นผู้เป็นผู้บังคับบัญชาศาสตราจารย์ศิลป์โดยตรงในเวลาที่เกี่ยวข้องจนถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (พ.ศ. 2495) ใช้ในการตอบคำถามด้านการทูตซึ่งปรากฏชื่อพร้อมบริบทของมาคิอาเวลลีที่ได้รับการอธิบายขยายความของอิตาลี่ในเวลานั้นอย่างยิ่ง

ยิ่งไปกว่าหลักฐานที่เป็นรูปธรรม ความคิดความเชื่อทางการเมืองของศาสตราจารย์ศิลป์ ก็เป็นเครื่องนำทางสำคัญมายังมาคิอาเวลลี ดังที่ดำรงค์ วงศ์อุปราชเสนอว่า **“ท่านเป็นศิลปินแบบอิวแมนนิสต์ ซึ่งเคยมีในสมัยเรอเนอซอง”**²⁸⁸ ความชื่นชมในยุคเรอเนอซองนี้เองได้แปรเปลี่ยนไปเป็นจุดยืนทางการเมือง ดังที่ กำจร สุนพงษ์ศรี อติตอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร และลูกศิษย์ศาสตราจารย์ศิลป์ ได้เขียนบทความเรื่อง อาจารย์ศิลป์กับทฤษฎีทางการเมือง กำจร เสนอว่า ศาสตราจารย์ศิลป์ ไม่ได้มีความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมหรือประชาธิปไตย หากแต่ทฤษฎีทางการเมืองของศาสตราจารย์ศิลป์มีลักษณะ **“แบบคลาสสิก”** ดังที่ กำจร กล่าวไว้

...จากจุดนี้เอง ผมเองอยากสรุปว่า อุดมการณ์ของสมัยเรอเนอซอง เข้ามา มีบทบาทต่ออุดมการณ์อันซ่อนเร้นของท่านอย่างปราศจากข้อสงสัย นั้นหมายถึง อุดมคติของลัทธิมนุษยธรรมนิยม หรือ Humanism ของพวกเอกบุรุษทั้งหลายของสมัยเรอเนอซอง...แน่นอนท่านเป็นบุคคลในศตวรรษที่ 20 แต่บุคคลผู้ที่กล่าวนาม

²⁸⁷ Ibid.

²⁸⁸ ลีสุวรรณ, ชีวิตและผลงานของอาจารย์ศิลป์ พีระศรี. หน้า 220.

มาเหล่านั้มีชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 15 ย่อมมีบางส่วนแตกต่างออกไปตามสภาพ ของกาลเวลาและสถานที่²⁸⁹

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างศาสตราจารย์ศิลป์กับนักคิดในสมัย
เรอเนาซอง และควรเจาะจงลงไปด้วยว่าเป็นนักคิดทางการเมือง เนื่องจากข้อเสนอของกำจรเป็น
การวิเคราะห์ทฤษฎีทางการเมืองของศาสตราจารย์ศิลป์ และเมื่อพิจารณาจากเงื่อนไขศตวรรษที่
15 ในสมัยเรอเนาซอง และมีความคิดแบบ มนุษยนิยม หรือ Humanism ความคิดดังกล่าวก็ย่อม
หนีไม่พ้นนักคิดคนสำคัญอย่าง มาคิอาเวลลี เพราะเมื่อพิจารณา จากจุดยืนทางการเมืองแบบ
มนุษยนิยมแห่งยุคเรอเนาซอง เราจะพบว่าหนึ่งในนักคิดยุคดังกล่าวที่สามารถเติมเต็มและเชื่อม
ความคิดทางการเมืองดังกล่าว เข้ากับรัฐบาล จอมพล ป. ที่ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระ
ศรี ให้การสนับสนุน รวมถึงสามารถอธิบายพฤติกรรมการสนับสนุนกระบวนการชาตินิยมทาง
วัฒนธรรม คือ แนวคิดของมาคิอาเวลลี เนื่องจากมาคิอาเวลลี เป็นทั้งนักคิดทางการเมืองคน
สำคัญในระแรมมนุษยนิยม และก็มีผลงานสำคัญอย่าง The Prince ที่สนับสนุนการสร้างชาติให้
มั่นคงเข้มแข็งด้วยเช่นกัน

จากหลักฐานที่ยกมาทั้งความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของ ศาสตราจารย์ศิลป์ กับ สมเด็จเจ้าฟ้า
ฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในฐานะผู้รับการอุปถัมภ์ และ พระยาอนุমানฯ ในฐานะ
ผู้ได้บังคับบัญชา และบ่อน้ำของความรู้ รวมถึง หลักฐานจาก Encyclopedia Britannica 14th
edition ครอบคลุมที่ปรากฏในท้องทำงานของ ศาสตราจารย์ศิลป์ ผนวกกับจุดยืนทางการเมืองที่ขึ้น
ชมในแนวคิดยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการและบูชาแนวคิดมนุษยนิยมที่มีมาคิอาเวลลีเป็นหัวหอกให้
เกิดขึ้นในอิตาลี ก็ย่อมจะทำให้เชื่อได้ว่าบุคคลที่พระยาอนุমানฯ ใช้ให้ไปจดเรื่องการทูตใน
ตะวันตก และได้คำตอบที่กินความรวมถึงมาคิอาเวลลีและบริบทอิตาลีในเวลานั้นมาน่าจะเป็น
ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ชาวอิตาเลียนผู้เปลี่ยนสัญชาติเป็นชาวสยามนั่นเอง

²⁸⁹ กำจร สุนพงษ์ศรี, "อาจารย์ศิลป์กับทฤษฎีทางการเมือง," in อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์(กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระ
ศรี, 2542). หน้า 350-351.

ท้ายบท การฟื้นฟูงานทางปรัชญาการเมืองและการคลี่คลายตัวของสถานการณ์ทางการเมือง

ในบทนี้ผู้วิจัยพยายามทำการค้นคว้าหาจุดกำเนิดของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ มาคิอาเวลลี หรือ คติแบบมาคิอาเวลลีเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นในประเทศไทยอย่างไร เริ่มเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใด ผ่านคนกลุ่มใด ถูกเริ่มต้นใช้งานอย่างเป็นทางการในงานเขียนสำหรับคนไทย และได้รับการแปลงเป็นภาษาไทยเมื่อใด และจากจุดเริ่มต้นดังกล่าวมีการส่งความคิดต่อไปยังงานเขียนชิ้นอื่น ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร ผู้วิจัยค้นพบแนวทางที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีเผยแพร่เข้ามาในสยามในช่วงแรกนั้น สามารถแยกออกเป็นสองแนวทางสำคัญคือ การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่รับราชการในสยาม ผ่าน เยรินี่ ซึ่งเป็นชาวอิตาลีโดยปรากฏในงานเขียนชื่อ *On Siamese proverbs* ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเผยแพร่เข้ามาในสยามเป็นหนทางแรก และอีกหนทางหนึ่งที่ตามเข้ามาในช่วงเวลาใกล้เคียงกันก็คือ การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวสยามที่ได้รับการศึกษาในตะวันตก ที่ถือว่าเป็นการแสวงหาด้วยคนไทยเอง ซึ่งปรากฏผ่านงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

การเข้ามาทั้งสองหนทางของแนวคิดแบบมาคิอาเวลลีนั้นได้พัฒนาไปสู่สองแนวทางการตีความมาคิอาเวลลี ในทางหนึ่ง *On Siamese proverbs* กลายเป็นจุดตั้งต้นของการตีความเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินนโยบายแบบมาคิอาเวลลีที่โหดเหี้ยมเด็ดขาดในยามจำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ส่วนงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ก็พัฒนาไปสู่แนวทางการตีความคำสอนมาคิอาเวลลีในฐานะคำสอนที่แยกศีลธรรมของรัฐออกจากปัจเจกชน ผู้ปกครองสามารถกระทำในสิ่งที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ซื่อสัตย์เพื่อความมั่นคงและความก้าวหน้าของรัฐได้ การตีความทั้งสองแบบได้แปรรูปความคิดของมาคิอาเวลลีให้เข้ากับสังคมไทยมากขึ้น อีกทั้งยังเชื่อมโยงไปยังประเด็นใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น “อิตาลี” “ฟาสซิสต์” “อำนาจนิยม” แม้กระทั่ง “นโปเลียน” และการสืบต่อแนวคิดเช่นนี้ได้กระทำกันอย่างต่อเนื่องผ่านวารสารยุทธโศกที่มีเยรินี่เป็นผู้วางรากฐาน

อย่างไรก็ดีการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีในกลุ่มชนชั้นนำเหล่านี้เผชิญปัญหาในสองทางนั่นคือทางหนึ่งผู้ริเริ่มเผยแพร่ถึงเห็นอันตรายที่ผู้คนจะตามรอยคำสอนของมาคิอาเวลลี ดังปรากฏในคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 4 ของเฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย อีกทางหนึ่งก็เผชิญปัญหาจากการที่ฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงครามมีแนวทางที่จะตามรอยอำนาจนิยมอิตาลี จึงทำให้ความคิดทางการเมืองแบบอิตาลีได้รับการโจมตีจากกลุ่มที่สนับสนุนคณะราษฎรแต่เดิมอยู่มาก อีกทั้งเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้เขียนเอง จึงทำให้ชื่อของมาคิอาเวลลีหายไปจากงานเขียนเป็นเวลานาน ก่อนจะปรากฏอีกครั้งในจดหมายของพระยาอนุমানฯ

ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนทางการเมืองดังกล่าวมีปัญญาชนคนสำคัญ เสนอความรู้เพื่อสร้างทางเลือกให้กับสังคมเป็นจำนวนมาก เช่น หลวงวิจิตรวาทการ ที่สนับสนุนรัฐบาลผู้มีอำนาจอย่างชัดเจน เป็นต้น หรืออีกส่วนหนึ่งที่หัวก้าวหน้าที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่ความเสมอภาค ที่มีเสรีภาพและทันสมัย เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ มาลัย ชูพินิจ สุภา ศิริमानนท์ และ ทวีป วรดิถก เป็นต้น ที่ผลิตงานเขียนออกมามากมายเพื่อสนับสนุนแนวทางดังกล่าว อีกทั้งยังมีอีกส่วนหนึ่งที่เลือกจะเชื่อในแนวคิดมาร์กซิสต์ และผลิตงานแนวสังคมนิยม เช่น จิตร ภูมิศักดิ์ อิศนิ พลจันทร์ และ อุดม ศรีสุวรรณ เป็นต้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า บนกระแสดังกล่าวความหลากหลายทางความคิดนั้น พระยาอนุমানฯ กลับเลือกที่จะผลิตงานเพื่อปรับเปลี่ยนความเข้าใจของความเป็นชาติ เพื่อสร้างความเป็นชาติไทยให้มั่นคง ภายใต้การปกครองของผู้นำ ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับข้อเสนอของมาคิอาเวลลีนักปรัชญาการเมืองที่ พระยาอนุমানฯ เองเป็นผู้นำเข้ามาสู่งานเขียนในสังคมไทยอีกครั้ง แต่กระนั้นเขาก็เลือกที่จะซ่อนเอาไว้ในจดหมายส่วนตัว

พฤติกรรมของพระยาอนุমানฯ ดังกล่าวสอดคล้องกับบริบททางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์หนังสือในขณะนั้นเป็นอย่างดี เพราะในระบอบดังกล่าว นั่นคือในช่วงปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา รัฐบาลได้เพิ่มข้อจำกัดต่อการพิมพ์หนังสือมากขึ้น จนในที่สุดสิทธิของการพิมพ์หนังสือก็ได้รับการยกเลิกโดยสิ้นเชิง ถึงแม้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามปี พ.ศ. 2475 จะได้บัญญัติเสรีภาพของปวงชน ไว้มากมายเพียงใดก็ตาม แต่สิทธิเสรีภาพของการเขียนและการพิมพ์กลับถูกลิดรอน ยิ่งกว่าสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียอีก โดยอาศัยกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติ สมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2475 จากฉบับเดิม

ในปี พ.ศ. 2470 รวมถึงพระราชบัญญัติการพิมพ์ในปี พ.ศ. 2476 เป็นต้น ซึ่งได้ให้อำนาจรัฐบาลในการตรวจสอบตีพิมพ์ ข้อความอันขัดต่อความต้องการของรัฐบาล ดังความในมาตรา 11 ว่า “**ด้วยเหตุอันอาจทำให้เสื่อมทรามแก่ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจถอนใบอนุญาตที่ให้ไปนั้นเมื่อไหร่ก็ได้ จะถอนโดยมีกำหนดหรือไม่มีกำหนดเวลาก็ตามแต่จะให้เห็นควรแก่กรณี**” ส่งผลให้ หนังสือพิมพ์ กรุงเทพเดลิเมต์ ประชาชาติ และไทยใหม่ ถูกปิดในที่สุด

การที่รัฐบาลใช้อำนาจเพื่อควบคุมการพิมพ์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และเพื่อป้องกันภัยจากคอมมิวนิสต์นั้น ยังผลให้นักเขียนต้องหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะในเรื่องการเมือง และหันไปสนใจเรื่องบันเทิงคดี หรือเรื่องที่เผยแพร่ความคิดชาตินิยม ด้วยเหตุดังกล่าว หนังสือส่วนใหญ่ จึงเป็นพวกบันเทิงคดี มีเนื้อหาชวนฝัน นักเขียนไม่ค่อยเอาใจใส่กับสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นกับสังคมไทย ไม่เอาใจใส่กับอะไรอื่นนอกจากความรัก

ในปี พ.ศ. 2495 จนถึงปี พ.ศ.2499 รัฐบาลได้มีโครงการส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมทางวรรณกรรม เพื่อส่งเสริมงานเขียนให้มีลักษณะชักนำความคิดของคนในชาติ ให้มีใจฝักใฝ่ในทางศีลธรรม พยายามยึดเยียดหลักการพุทธศาสนาลงไปในวรรณกรรมไทย สร้างคตินิยม เสริมสร้างคุณธรรม เช่น ความอดทน กล้าหาญ มีเกียรติและวินัย จัดสร้างห้องสมุดประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนเอาใจใส่วัฒนธรรม และละเลยไม่ใส่ใจเรื่องการเมืองแบบสังคมนิยม เป็นต้น ด้วยแรงผลักดันดังกล่าว ทำให้งานเขียนเกี่ยวกับเมืองเกิดขึ้นได้ยากอย่างยิ่ง มาคิอาเวลลี จึงปรากฏแต่เพียงในจดหมายของพระยาอนุমানฯ และถูกซ่อนเอาไว้ ทั้งที่ความคิดของเขาถูกนำมาไปประยุกต์ใช้เป็นจำนวนมาก

การฟื้นฟูงานทางปรัชญาการเมืองเริ่มต้นอีกครั้งหนึ่งในทศวรรษที่ 2500 นับเป็นเวลากว่า 69 ปีหลังจากมีการแปลตัวบททางปรัชญาการเมืองของเพลโตครั้งแรกในปีพ.ศ. 2431 ซึ่งงานแปลชิ้นที่ปรากฏขึ้นใหม่นี้คือหนังสือชื่อ **โสกราตีส บุคลิกลักษณะ ประวัติ และปรัชญา โดย ปริบูรณ์** ซึ่งเป็นการแปลบทสนทนาขนาดสั้นสี่เรื่องของเพลโต อันได้แก่ ยูไทโพ อปโปลเกีย ไครโต และเฟโด ของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ถึงแม้จะเป็นตัวบทที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาปรัชญาทางการเมืองของเพลโต แต่กระนั้นการแปลตัวบทในเวลานั้นก็เป็นเพียงการแปล “เรื่องสั้น” หาใช่

“หนังสือใหญ่” หรือ “งานอันสำคัญที่สุด” ที่เป็นหัวใจหลักของปรัชญาการเมืองของเพลโต หรือ รวมถึงงานหัวใจหลักของนักคิดคนสำคัญเลยดังที่สุลักษณ์กล่าวใน แถลงเรื่องของงานแปลครั้งนี้ ว่า

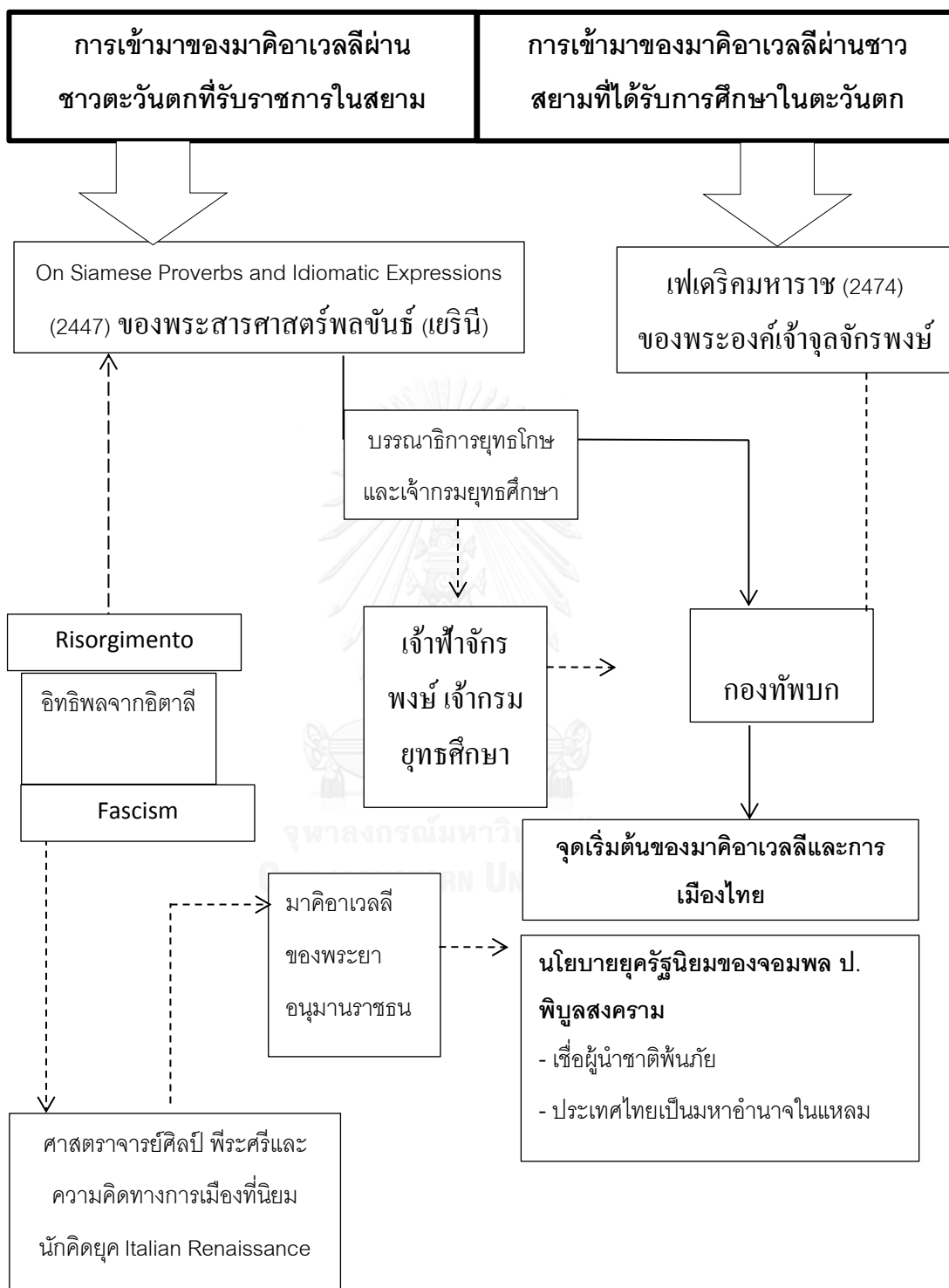
ได้นึกอยู่เนือง ๆ ว่าจักแปลเรื่อง “อุตมรัฐ” นี้เป็นสยามพากย์สักครั้งหนึ่ง ได้ลองดู บ้างแล้ว แต่ก็ยังหาสำเร็จตามความมุ่งหมายไม่ เพราะเป็นหนังสือใหญ่ ใช้โวหาร ศัพท์ยากที่จะถ่ายทอดเป็นภาษาไทย จึงเปลี่ยนมติ คิดแปลเรื่องสั้นอันท่านอัคร มหาบัณฑิตผู้เขียนไว้พลางก่อน ต่อโอกาสอำนวย จึงค่อยแปลงานนิพนธ์อัน สำคัญที่สุดนี้²⁹⁰

เช่นเดียวกับงานเขียนของมาคิอาเวลลี ในช่วงเวลาดังกล่าว การตีพิมพ์หนังสือเป็นเรื่อง ทำได้ยากยิ่ง ยิ่งหนังสือใหญ่เต็มเล่มเรื่องเช่น *The Prince* ก็เป็นเรื่องยากที่จะแปลให้เสร็จสิ้น แต่ อย่างไม่รู้ก็ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา ก็ปรากฏงานเขียนทางวิชาการชิ้นแรกทีกล่าวถึงมาคิอาเวล ลีขึ้นมา ถึงแม้จะเป็นงานแนวเขียนวิเคราะห์ที่ไม่ใช่ตัวบทหลักก็ตาม แต่ในสังคมไทยนั้นแม้ตำรา ทฤษฎีก็นับว่าขาดแคลนแล้ว ดังที่ สมบัติ จันทรวงศ์ แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “...วงวิชาการด้าน ปรัชญาการเมืองของไทย ที่ปรกติแล้วขาดแคลนทั้งด้านงานแปลตัวบท (text) และงาน แปลประเภทเขียนวิเคราะห์”²⁹¹ ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าเมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 2500 ประเทศ ไทยก็ได้เริ่มมีงานแปลวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเกิดขึ้นแล้ว และนำไปสู่ พัฒนาการของความนิยมของงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในวงการวิชาการ ที่จะ นำเสนอในบทที่ 4 ต่อไป

²⁹⁰ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, โสกราตีส บุคลิกลักษณะ ประวัติ และปรัชญา โดยบริบูรณ์ (พระนคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2507). แถลงเรื่อง.

²⁹¹ จันทรวงศ์, “คำนำ.”

แผนภาพที่ 2. แสดงจุดกำเนิดความคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทย

บทที่ 4

พัฒนาการงานเขียนและความนิยมของ *The Prince* ในวงการวิชาการ

ในบทที่สี่นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์พัฒนาการงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ในวงการวิชาการ โดยใช้ฐานข้อมูลของวรรณกรรมจากในบทที่สอง และเริ่มต้นวิเคราะห์ต่อเนื่องจากจุดเริ่มต้นที่ได้เริ่มไว้ในบทที่สาม โดยในบทนี้จะเป็นการสรุปงานเขียนชิ้นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี โดยจัดประเภทงานที่อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน และมีลักษณะคล้ายกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน และทำการจัดกลุ่มแบ่งเป็นยุคต่างๆตามเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงหาบริบท ลักษณะเด่น และผลกระทบที่มีไปสู่งานเขียนยุคอื่น ซึ่งจะนำไปสู่การทำทำความเข้าใจพัฒนาการของงานเขียนความนิยม *The Prince* ในประเทศไทยในที่สุด

การศึกษาในบทนี้จะเริ่มศึกษาหลังการปรากฏของชื่อมาคิอาเวลลีในจดหมายโต้ตอบของสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชชนน ในปี พ.ศ. 2485 ด้วยถือว่าช่วงเวลาหลังการปรากฏของผลงานชิ้นดังกล่าวจนถึงการปรากฏของงานชิ้นต่อมาคือหนังสือ “กำเนิดพรรคการเมือง” ในปี 2501 และ “ทฤษฎีการเมืองและสังคม” ในปี พ.ศ. 2504 มีความแตกต่างอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสถานภาพของความคิดทางการเมืองตะวันตกในประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อความนิยมในมาคิอาเวลลีด้วย เพราะความคิดของมาคิอาเวลลีได้เริ่มเปลี่ยนแนวทางการเผยแพร่จากที่ปรากฏอยู่แต่ในเพียงงานเขียนอ่านเล่นของชนชั้นสูงหรืองานเขียนเฉพาะทางของทหารมาปรากฏอย่างเป็นระบบในการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่พร้อมๆกับการที่คนในสังคมไทยเริ่มเปิดรับความคิดแบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้สถานะของความคิดทางการเมืองตะวันตกใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คนมากกว่าเดิม

ในทศวรรษที่ 2500 ความนิยมตะวันตกของคนไทยได้เพิ่มมากขึ้นผ่านการรับความบันเทิงจากโลกตะวันตกโดยเฉพาะภาพยนตร์ซึ่งถือว่าเป็นความบันเทิงสำหรับบุคคลทั่วไปที่ไม่จำเป็นต้องมีความรู้สูงได้เข้ามาแทนที่หนังสือที่มีความนิยมมาแต่เดิม ดังที่เกษม อุทยานิน แสดงทัศนะไว้ใน

คำนำของตำรา “ทฤษฎีการเมืองและสังคม” ตำราเรียนความคิดทางการเมืองเล่มแรกไว้ว่า นักศึกษาควรซื้อหนังสือเล่มนี้ “เพราะราคาไม่เกินค่าดูภาพยนตร์ 2-3 ครั้ง”²⁹² แต่อย่างไรก็ดี ภาพยนตร์เหล่านี้ได้นำความคิดแบบมาคิอาเวลลีเข้ามาสู่ผู้ชมด้วยเช่นกัน จากการตรวจสอบ ภาพยนตร์ตะวันตกที่ได้เข้ามาฉายในประเทศไทยเวลานั้น ผู้วิจัยพบว่าในปี พ.ศ.2508 คำว่า “มาคิอาเวลลี” ก็ได้ถูกแปลเข้าไปในบทภาพยนตร์ที่เข้ามาฉายในไทยแล้ว โดยผ่านภาพยนตร์เรื่อง “The Sound of Music” ที่ได้รับการฉายทั้งแบบพากย์เสียงและแบบเสียงภาษาอังกฤษมีบทบรรยายไทย โดยภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นที่นิยมอย่างมาก มีการฉายทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด²⁹³ สำหรับคำว่า “มาคิอาเวลลี” ในเรื่องดังกล่าว ถูกใช้ในฉากที่ Baroness Schreider พูดคุยกับ Max Detweiler ถึงแผนการที่เธอจะกำจัดลูกเลี้ยงในอนาคตด้วยการส่งไป “ดูแล” ที่โรงเรียนประจำ Max Detweiler ตอบรับแผนการดังกล่าวด้วยการเรียกเธอว่า “บารอนเนส มาคิอาเวลลี” (Baroness Machiavelli) เพื่อแสดงว่าเธอกำลังใช้กลอุบายแบบมาคิอาเวลลีในการจัดการปัญหา ลูกเลี้ยง ถึงแม้จะไม่มีหลักฐานจากผู้ชมเกี่ยวกับปฏิบัติการต่อคำว่า “มาคิอาเวลลี” ในบทภาพยนตร์²⁹⁴ แต่คำว่า “มาคิอาเวลลี” พร้อมภาพแทนของตัวละครเจ้ามารยามากกลอุบายก็ย่อมจะผ่านตาผู้ชมจำนวนมากไปอย่างไม่ต้องสงสัย

การเข้าใจคำว่ามาคิอาเวลลีและมาคิอาเวเลี่ยนว่าเป็นอุปนิสัยมากกลอุบาย ดูเหมือนจะแพร่หลายทั่วไปในช่วงเวลานั้น เช่นมีการแปลคำว่ามาคิอาเวเลี่ยนแปลเป็นคำว่าเพทุบาย ในชื่อวิทยานิพนธ์ของวันทนีย์ บุญพัฒนาติ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความอยากรู้อยากเห็น ทศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ น้ำใจของการเป็นครูและเพทุบายของนักศึกษาปีที่ 1-4 วิทยาลัยครูนครราชสีมา โดยมีชื่อภาษาอังกฤษว่า *A study of curiosity, scientific attitude, teacher's spirit and machiavellianism of students of Nakornrajsima*

²⁹² วงศ์โกมลเชษฐ์, ทฤษฎีการเมืองและสังคม. คำนำ.

²⁹³ “ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ 56 ปี ของ the Sound of Music ที่มีการสร้างละครเพลงภาคภาษาไทย โดยคนไทย”, <http://www.thaivision.com/the-sound-of-music.html>.

²⁹⁴ สำหรับกรณีศึกษาผู้ชมที่เริ่มต้นรู้จักและสนใจมาคิอาเวลลีจากคำว่า “Baroness Machiavelli” ในภาพยนตร์ The Sound of Music โปรดดู Director's Blog, “The Prince,” <http://aahdirector.blogspot.com/>.

*Teacher's College*²⁹⁵ ชื่อน่าสังเกตคือในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่มีเนื้อหาส่วนใดเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเลย มีแต่เพียงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับนิสัยเจ้าเล่ห์เพทุบาย การแปลชื่อดังกล่าวจึงเป็นการแปลเพื่อเอาความหมายของมาคิอาเวลลี้นมากกว่าความเข้าใจมาคิอาเวลลี แต่อย่างไรก็ดีอาจอนุมานได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว “มาคิอาเวลลี้น” ได้เริ่มเข้าสู่สังคมไทยอย่างเต็มตัวผ่านช่องทางที่คนทั่วไปเข้าถึงทั้งภาษาและภาพยนตร์แล้ว เพราะในช่วงเวลานี้เอง คำว่ามาคิอาเวลลี้นได้เริ่มมีลักษณะเป็น *eponym* คือกลายเป็นชื่อบทหรือชื่อเรื่องของตนเอง มิใช่เป็นเพียงถ้อยคำที่พบแทรกอยู่ในงานอื่นๆ ดังแต่ก่อน

ยิ่งไปกว่านั้นหลังทศวรรษที่ 2500 ยังถือเป็นช่วงที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีผู้รวบรวมงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี้อีกก่อนผู้วิจัยจะค้นพบการอ้างมาคิอาเวลลี้นในงานของเยรีนและพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ดังปรากฏในต้นร่างข้อเสนอแปลของ “เจ้าผู้ปกครอง” ของวิกิจ สุขสำราญ²⁹⁶ ที่อธิบายยุคบุกเบิกในการนำเข้ามาคิอาเวลลี้นว่าเป็นงานเขียนที่ใช้การเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2510 ยิ่งไปกว่านั้นในการรวบรวมรายชื่องานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี้นของ จุมพฏ คำสนอง²⁹⁷ ที่ทำการรวบรวมไว้ใน *วารสารสังคมศาสตร์* ปี 30 ฉบับที่ 3 โดยงานเขียนเก่าสุดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี้นที่ถูกรวบรวมของเขาก็คืองานแปลของ เสน่ห์ จามริก ฉบับพิมพ์ปี พ.ศ. 2515²⁹⁸ โดยจุมพฏทำการเก็บข้อมูลจนถึงปี พ.ศ. 2538 อย่างไรก็ตามการเก็บข้อมูลของจุมพฏไม่ได้มีการจัดระบบของข้อมูล เป็นแต่เพียงการแบ่งประเภทอย่างคร่าวๆ และเรียงตามลำดับอักษรของผู้แต่ง โดยมีข้อมูลแบบบรรณานุกรมเท่านั้น ข้ำยังขาดงานชิ้นสำคัญไปบางชิ้น ในแง่หนึ่งการรวบรวมของจุมพฏจึงขาดความเชื่อมโยงทางด้านพัฒนาการในประวัติศาสตร์งานเขียน และขาดคำอธิบายลักษณะเด่นๆ ของงานแต่ละชิ้น แต่ก็นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญสำหรับการเริ่มต้นทำความเข้าใจการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลี้นหลังปี พ.ศ. 2500

²⁹⁵ วันทนีย์ บุญพัฒนาชาติ, “การศึกษาเปรียบเทียบความอยากรู้อยากเห็น ทศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ นำใจของการเป็นครูและเพทุบายของนักศึกษาปีที่ 1-4 วิทยาลัยครูนครราชสีมา” (2517).

²⁹⁶ สุขสำราญ, “The Prince กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่.” หน้า 71.

²⁹⁷ จุมพฏ คำสนอง, “รวมรายชื่อบทความและหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลี้นในภาษาไทย,” *ibid.* หน้า 192-193.

²⁹⁸ ในการรวบรวมของ จุมพฏ ก็มีงานเขียนเรื่อง “*ทฤษฎีการเมืองและสังคม*” ของ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ แต่เขาเลือกใช้เป็นงานฉบับตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2524 จึงทำให้งานของเสน่ห์ เป็นงานที่เก่าแก่ที่สุดในการรวบรวมของจุมพฏ

ดังนั้นการศึกษาในบทนี้จึงเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากบทที่ผ่านมาที่มีคำถามหลักว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีเข้ามาสู่ประเทศไทยได้อย่างไร โดยในบทนี้จะมีสมมุติฐานว่าเมื่อแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้เผยแพร่ไปอย่างทั่วถึงและมีงานเขียนอย่างแพร่หลายในโลกวิชาการแล้ว พัฒนาการของความนิยมมีทิศทางเป็นอย่างไร การศึกษาในบทนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อจัดระบบของงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีตั้งแต่ที่ตีพิมพ์หลัง พ.ศ. 2500 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2558 โดยในส่วนของกรณีศึกษาที่พัฒนาการของความนิยมนั้นผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มเพื่อกำหนดยุคสมัยของงานเขียนซึ่งจะช่วยทำให้เห็นพัฒนาการของงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจนขึ้น

การแบ่งยุคสมัยในการศึกษาพัฒนาการของความนิยม The Prince ในวงการวิชาการ

ในงานเขียนของ ศุภชัย ศุภผล เรื่อง การสร้างค่านิยม และปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌากส์ รุสโซ ในบริบทการเมืองไทย²⁹⁹ ซึ่งถือว่าเป็นงานชิ้นแรกของการศึกษาความนิยมงานเขียนทางปรัชญาการเมืองในสังคมไทยนั้น มีการแบ่งยุคสมัยสำหรับการศึกษาอย่างโดดเด่น นั่นคือ แบ่งยุคตามเหตุการณ์สำคัญของการเมืองไทย โดยแบ่งออกเป็นสองช่วงเวลาได้แก่ ทฤษฎีการเมืองของรุสโซ่กับบริบททางการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2475-2490 และ ทฤษฎีการเมืองของรุสโซ่กับบริบททางการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2490-2555 โดยแบ่งส่วนย่อยๆออกตามเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งนับว่าเป็นการแบ่งที่สอดคล้องกับการศึกษาความคิดทางการเมืองของรุสโซ่อย่างยิ่ง

แต่จากการสำรวจงานเขียนเกี่ยวกับ The Prince ของมาคิอาเวลลีทั้ง ที่มีชื่อเรื่องหรือชื่อ บทของมาคิอาเวลลี รวมถึงมีอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี ดังปรากฏในการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 (หากไม่นับงานเขียนซึ่งถือเป็นจุดตั้งต้นที่ได้แยกออกมาพิจารณาโดยละเอียดแล้วในบทที่ 3 เราจะพบว่าการสร้างค่านิยมงานเขียนของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยมีพัฒนาการเชื่อมโยงอย่างมีนัยยะสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษารัฐศาสตร์ในประเทศไทย

²⁹⁹ ศุภชัย ศุภผล, "การสร้างค่านิยม และปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌากส์ รุสโซ ในบริบทการเมืองไทย" (2556).

ทั้งสิ้น ซึ่งนับว่าแตกต่างจากกรณีงานเขียนของรัสเซียในสังคมไทยอย่างยิ่ง เพราะจากการศึกษาของ ศุภชัย ศุภผล ในวิทยานิพนธ์ของเขาพบว่า บริบททางการเมืองเป็นตัวกำหนดความนิยมงานเขียนของรัสเซียในสังคมไทย แต่สำหรับมาคิอาเวลลีนั้น บริบททางการเมืองเริ่มส่งผลอย่างชัดเจนในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเท่านั้น แต่การก่อตัวของกระแสความนิยมมาคิอาเวลลีที่แท้จริงนั้นเริ่มในโลกวิชาการดังที่ วิกิจ สุขสำราญ อธิบายสถานะงานเขียนที่เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในสังคมไทยไว้ว่า **“สำหรับสังคมไทยนั้นเรานั้น ความสนใจต่อมาคิอาเวลลี ได้ถูกปลูกสร้างขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในแวดวงอันจำกัดได้ไม่นานเกินกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยผ่านทางสิ่งพิมพ์ที่อาจนับเป็นตำราชั้นสอง”**³⁰⁰ ข้อสังเกตของวิกิจแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ความสนใจต่อมาคิอาเวลลีที่เป็นรูปธรรมนั้นเพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้นในแวดวงวิชาการผ่านตำราชั้นสองไม่นานมานี้เอง

บทนี้ของงานวิจัยจึงเขียนขึ้นขึ้นเพื่อเป็นการทำความเข้าใจพัฒนาการการสร้างความนิยมงานเขียนของมาคิอาเวลลีอย่างถี่ถ้วน โดยมุ่งวิเคราะห์งานเขียนหรือการกล่าวถึงที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี ประเภทต่างๆ เพื่อหาความเชื่อมโยงกับงานเขียนอื่นๆ เนื่องจากในบทที่สองผู้เขียนเพียงแต่ทบทวนวรรณกรรม ให้เห็นภาพรวมงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ The Prince ของมาคิอาเวลลี แม้จะมีการจัดกลุ่มแบ่งประเภท ตามปีที่พิมพ์ ตามประเภทและรูปแบบของงานเขียน แต่ก็ไม่ได้มีการวิเคราะห์เชื่อมโยงอย่างเป็นทางการอย่างเป็นระบบแต่อย่างใด

โดยในบทนี้จะทำการจัดงานเขียนแบ่งออกตามยุค ซึ่งแต่ละยุคถูกกำหนดตามช่วงเวลาที่งานเขียนมีลักษณะร่วมกันหรือมีความคล้ายคลึงกัน โดยยุคอาจจะกำหนดจากสถานภาพของงานเขียน สถานภาพขององค์ความรู้ งานเขียนที่สร้างความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

โดยยุคต่างๆในบทนี้ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็นสามยุคคือ

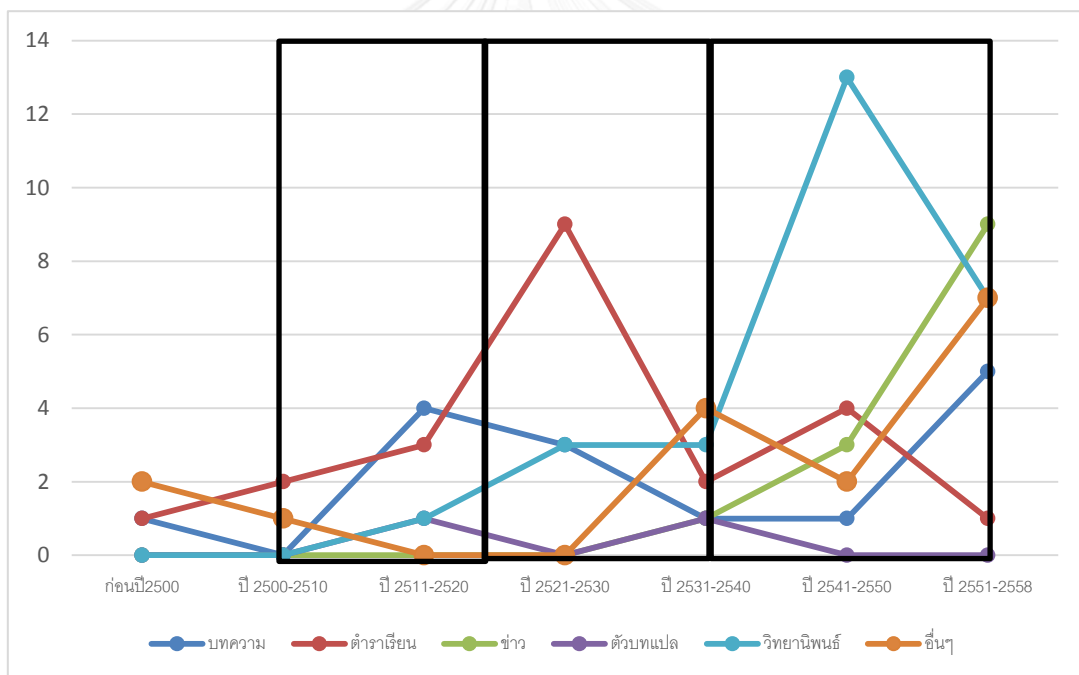
- 4.1. ยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ (พ.ศ.2500 – พ.ศ.2515)
- 4.2. ยุคแบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง (พ.ศ. 2516 – พ.ศ.2537)

³⁰⁰ สุขสำราญ, "The Prince กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่." หน้า 71.

4.3. ยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของการศึกษา (พ.ศ.2538- ปัจจุบัน)

การแบ่งยุคนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแบ่งจากทิศทางความนิยมที่เปลี่ยนไป เพราะหากพิจารณายุคที่แบ่งในบทรนี้กับแผนภาพแสดงจำนวนงานเขียนประเภทต่างๆที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจะพบว่าแต่ละยุคนั้นสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทิศทางของจำนวนที่ปรากฏบนเส้นกราฟ หากแบ่งจากจุดสูงสุดแต่ละช่วงของกราฟก็ได้เป็นกราฟเป็นสี่ส่วนถึงสะท้อนทั้งสามยุคดังปรากฏในแผนภาพด้านล่าง

แผนภูมิที่ 6. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามช่วงเวลา

โดยแต่ละยุคจะแบ่งเนื้อหาออกเป็นสามส่วนได้แก่

1. บริบททางสังคมการเมืองและการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงพื้นเพของงานเขียนว่ามีปัจจัยใดที่ส่งผลต่องานเขียนในยุคดังกล่าวและแสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านั้นได้เปลี่ยนทิศทางงานเขียนในยุคนั้นๆไปอย่างไร โดยเน้นไปที่สามปัจจัยสำคัญคือ สังคม การเมือง และการศึกษา

2.งานเขียนที่โดดเด่นเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของงานเขียนในยุคต่างๆ โดยผู้วิจัยจะทำการอธิบายและสรุปงานเขียนแต่ละชิ้นในแต่ละยุค หรือนำเสนอผ่านการเลือกสรรตัวอย่างงานเขียนที่มีความโดดเด่นจำนวนหนึ่ง

3.ผลกระทบต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียนเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของงานเขียนในยุคสมัยนั้นๆว่ามีผลต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงของงานเขียนในยุคต่อไปอย่างไร

4.1. ยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ (พ.ศ.2500 – พ.ศ.2515)

4.1.1. บริบททางสังคมการเมืองและการศึกษา

ยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ อาจนับได้ว่าเริ่มขึ้นในทศวรรษที่ 2500 เนื่องจากหลังจากการอ้างถึงมาคิอาเวลลีในจดหมายโต้ตอบของสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชธนะฯ ในปี 2485 มาคิอาเวลลีก็เงียบหายไปจากงานเขียนไทยถึง 20 ปี งานชิ้นแรกที่เกี่ยวข้องเป็นงานบุกเบิกในยุคสมัยนี้คือ *ทฤษฎีการเมืองและสังคม* ของ เดชชาติวงศ์โกมลเชษฐ ในปี พ.ศ. 2504 และ *ความคิดทางการเมืองจากเปลโต้ถึงปัจจุบัน* ของ เอ็ม เจ ฮาร์มอน แปลโดยเสน่ห์ จามริก ในปี พ.ศ. 2510 การที่ผู้วิจัยกำหนดให้ยุคดังกล่าวมีชื่อว่ายุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ และให้งานเหล่านี้เป็นจุดแบ่งของยุคสมัยเพราะถือว่าการปรากฏของผลงานที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีบนโลกวิชาการในยุคดังกล่าวแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับงานเขียนในเวลาก่อนหน้า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมการเมือง อันนำมาสู่การขยายตัวของการศึกษาในวิชารัฐศาสตร์ และส่งผลให้สถานภาพของการศึกษาความคิดทางการเมืองตะวันตกได้เปลี่ยนไปอย่างมาก สถานการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความนิยมในมาคิอาเวลลีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วย เพราะการเปลี่ยนแนวทางการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีจากที่ปรากฏอยู่แต่ในเพียงงานเขียนอ่านเล่นของชนชั้นสูงหรืองานเขียนเฉพาะทางของทหารก็เปลี่ยนมาปรากฏตัวอย่างเป็นระบบในการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะในการศึกษาความคิดทางการเมืองที่เพิ่งสถาปนาตัวเองลงไปในการศึกษารัฐศาสตร์ พร้อมๆกับการที่คนใน

สังคมไทยเริ่มเปิดรับความคิดแบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้สถานะของความคิดทางการเมืองตะวันตกใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คนมากกว่าเดิม

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจจุดเริ่มต้นในโลกวิชาการของ *The Prince* และมาคิอาเวลลี เราสมควรเข้าใจสภาพสังคมการเมืองและการศึกษาที่ทำให้เกิดผลงานในยุคดังกล่าวเสียก่อน โดยเฉพาะจุดกำเนิดของการศึกษาความคิดทางการเมืองในการศึกษารัฐศาสตร์ไทย ในบทที่ผ่าน มาผู้วิจัยได้นำเสนอการเข้ามาของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยทั้งจากชาวต่างประเทศและคนไทยที่ได้รับการศึกษาในต่างประเทศโดยเฉพาะประเด็นสำคัญคือแนวคิดแบบมาคิอาเวลลีที่ถูกแฝง รั้นไว้ในงานเขียนทางการเมืองและนโยบายทางการเมือง แต่อย่างไรก็ดีจุดเริ่มต้นของมาคิอาเวล ลีก็เป็นแต่เพียงงานเขียนอ่านเล่นดังกรณีของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ หรือการใช้มาคิอาเวลลีมา วิเคราะห์จารีตค่านิยมที่มีอยู่แล้ว และเผยแพร่ด้วยกันในหมู่นักชั้นสูงดังเช่นกรณีของเยรินี และ กรณีของการขอความรู้กันผ่านการติดต่อส่วนตัวเช่นพระยาอนุমানราชชน เมื่อพิจารณาจาก ข้อสังเกตดังกล่าว อาจทำให้เราอาจอนุมานเพิ่มเติมไปอีกได้ว่าการให้การศึกษาทางการเมืองของ ชนชั้นนำไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ย่อมไม่ใช่การศึกษาในเชิงทฤษฎีแบบรัฐศาสตร์ สมัยใหม่แต่เป็นการศึกษาผ่านประสบการณ์ อีกทั้งยังไม่ปรากฏโรงเรียนอย่างเป็นทางการแต่เป็น การเรียนรู้ศิลปะวิทยาการของผู้เฒ่าผ่านผู้อาวุโส มีการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการพูดคุย แลกเปลี่ยน หรืออย่างมากที่สุดก็เป็นการอ่านด้วยตนเอง ดังนั้นจุดเปลี่ยนของการปรากฏตัวของ มาคิอาเวลลี หรือ อีกนัยหนึ่ง คือการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในบริบททางการเมืองสมัยใหม่ จึง อยู่ที่เป็นารเริ่มต้นการศึกษาทางรัฐศาสตร์ในสังคมไทยที่เปิดโอกาสให้มีการศึกษาความคิดทาง การเมือง และการศึกษารูปแบบดังกล่าวก็เป็นผลพวงมาจาก การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเข้าสู่ ความเป็นรัฐสมัยใหม่ของสังคมไทย³⁰¹

ในระยะแรกกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ได้ทำให้ความรู้ ทางการเมืองได้เปลี่ยนผ่านจากความรู้ของชนชั้นสูงและเชื้อพระวงศ์ มาสู่ความรู้เพื่อการรับใช้ ระบบราชการของรัฐสมัยใหม่ อันหมายรวมถึงการเปลี่ยนจากการเรียนรู้จากกลยุทธ์ทางการเมือง

³⁰¹ ลิ้มมณี, พัฒนาการของรัฐศาสตร์ไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง : การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา. หน้า

เพื่อการรักษาอำนาจซึ่งเรียนรู้กันด้วยประสบการณ์เปลี่ยนมาสู่เทคนิคและกลวิธีเพื่อการบริหารรัฐกิจให้สัมฤทธิ์ผล แต่อย่างไรก็ดีในเบื้องต้นก็เป็นเพียงการฝึกข้าราชการให้เข้าทำงานในหน่วยงานราชการ ดังจะพบว่าการก่อตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ในปี พ.ศ. 2442 มีความสอดคล้องกับการปฏิรูประบบราชการของรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2435 อย่างยิ่ง โดยเฉพาะวิชาที่เริ่มศึกษาในสถาบันดังกล่าวส่วนมาก มักเป็นวิชาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการเช่น วิชาเสมียน วิชาคำนวณ วิชาหน้าที่มหาดเล็กรายงาน วิชาพงศาวดาร เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของการศึกษารัฐศาสตร์ของ อนุสรณ์ ลิมมณี³⁰² ได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่าการเรียนการสอน ของรัฐศาสตร์ ยุคนี้คล้ายคลึงกับ การศึกษาของรัฐศาสตร์ในฝรั่งเศส และเยอรมันซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อการบริหารรัฐ (state craft) โดยยังคงดำรงอยู่แม้จะมีการตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ คณะรัฐศาสตร์ครั้งแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2459³⁰³ แต่ในเวลาดังกล่าวใช้ว่าความคิดทางการเมืองในฐานะผลผลิตของรัฐศาสตร์จะไม่ได้ถูกพูดถึงเลย หากแต่เริ่มมีการพูดถึงในหมู่เชื้อพระวงศ์ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ เช่นในกรณี พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ได้ทรงนิพนธ์งานเขียนชื่อ *เฟรเดอริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* เพื่อนำเสนอความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในฐานะนักรัฐศาสตร์ แต่ก็ยังไม่ได้มีสถานะเป็นงานวิชาการสำหรับผู้ศึกษารัฐศาสตร์อย่างจริงจัง

อีกมิติหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่ที่มีผลต่อเนื่องไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย ที่ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษา รัฐศาสตร์และการศึกษาปรัชญาการเมืองตามมาด้วย โดยเฉพาะการยุบรวมคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปสู่การตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2476 การก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้นำไปสู่การศึกษาทางการเมืองอย่างจริงจังเป็นครั้งแรก หลังจากการศึกษาทางด้านนี้ให้ความสนใจแต่เพียงรัฐประศาสนศาสตร์หรือการบริหารงานภาครัฐ ดังข้อเสนอในงานของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่เสนอว่า จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองคือการให้ความรู้ทางด้าน

³⁰² Ibid. หน้า 42.

³⁰³ คณะรัฐศาสตร์ ถือเป็น 1 ใน 4 คณะก่อตั้ง ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย โดยในเบื้องต้นคณะรัฐศาสตร์ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 แผนก คือแผนกกฎหมาย และการปกครอง กับ แผนกพาณิชยศาสตร์และเศรษฐศาสตร์

ประชาธิปไตยและการเมืองให้กับประชาชน ดังนั้นทุกหลักสูตร ต่างสอนแทรกเนื้อหาทางการเมือง ไม่มากก็น้อย³⁰⁴ แต่อย่างไรก็ดีเนื่องจากผู้ก่อตั้งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านกฎหมาย จึงทำให้ การศึกษาในยุคต้น ถูกจำกัดอยู่แต่เพียงกรอบโครงสร้างสถาบัน³⁰⁵ และท้ายที่สุดยิ่งดูเหมือนว่า การแยกตัวจากรัฐศาสตร์ที่เน้นการบริหารมาสู่รัฐศาสตร์ที่เน้นการเมืองยังไม่เข้มแข็งเพียงพอจน ทำให้ รัฐศาสตร์ในเวลาดังกล่าว ยังมีความหมายเหมือนคำว่ารัฐประศาสนศาสตร์แบบเดิมอยู่มาก

นอกจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างคณะรัฐศาสตร์แล้ว บุคคลสำคัญในคณะราษฎร เช่นหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ยังมีส่วนในการตีกรอบ องค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ในระยะแรกเริ่มด้วย โดยเป็นผู้รับผิดชอบในการบรรยายวิชาที่ ครอบคลุมในประเด็นเกี่ยวกับอิสรภาพ เสรีภาพ ความเสมอภาค การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยของ รัฐและรูปแบบการปกครองชนิดต่างๆ ซึ่งก็ย่อมสะท้อนแนวคิดและประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองในฝรั่งเศส³⁰⁶ ในแง่นี้จึงอาจสรุปได้ว่า แม้การศึกษาขั้นต้นจะเป็นวิชาสามัญ และ ขาดการให้ความสนใจกับวิชาเชิงทฤษฎี จนดูเหมือนว่าไม่มี การศึกษาเชิงปรัชญาการเมืองในการ เริ่มต้นคณะรัฐศาสตร์ของประเทศไทยเลย แต่ก็ยังมีการพูดถึงประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง และ ทฤษฎีทางการเมืองที่สำคัญอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการศึกษาในทิศทางที่ ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศส เสียมากกว่า ดังปรากฏว่า ผู้ที่จบการศึกษาจากฝรั่งเศสเช่นนายปรีดีพนมยงค์ เป็นผู้ดำเนินการ สอนในวิชาที่มีขอบเขต คล้ายคลึงกับวิชาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองในปัจจุบัน³⁰⁷

³⁰⁴ Sombat Chantornvong and Chulacheeb Chinnawanno, "Thailand" in *Political Science in Asia and Pacific : Status Report on Teaching and Research in Ten Countries*(Bangkok: UNESCO, 1984). p. 70.

³⁰⁵ ลิ้มมณี, พัฒนาการของรัฐศาสตร์ไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง : การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา. หน้า 112.

³⁰⁶ Ibid. หน้า 47.

³⁰⁷ สิ่งหนึ่งที่เราสามารถวิเคราะห์ได้จากบริบทก่อนหน้าและการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในจดหมายของพระยาอนุমানนั้นก็คือ ในเวลาดังกล่าวองค์ความรู้ทางด้านความคิดทางการเมืองยังไม่กว้างขวาง ยิ่งไปกว่านั้นบุคลากรการเมืองยังไม่ ได้คุ้นเคยกับความคิดทางการเมืองอย่างเพียงพอ ความรู้ความสนใจเท่าที่มีอยู่ก็เป็นความรู้ของเหล่าผู้นำคณะปฏิวัติ ซึ่งจบ การศึกษาจากฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ และการจบการศึกษาจากฝรั่งเศส นี้เอง เป็นตัวชี้วัดสำคัญซึ่งทำให้ การปรากฏตัวของรุสโซ โดเด่นกว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีในช่วงเวลาหลังการเปลี่ยนแปลงดังงานของสุภชัย สุภผล อีกทั้ง คำสอนใน The Prince ก็จะไม่สามารถคล้องกับเจตนารมณ์ในการปฏิวัติสำหรับฝั่งหัวก้าวหน้า และก็เป็นสิ่งอันตรายสำหรับฝ่ายอื่นๆที่จะอ้างถึง โดยตรงดังปรากฏในการวิเคราะห์สถานการณ์ของยุทธโศกในบทที่ผ่านมา ดังนั้นจึงเป็นแต่เพียงความคิดของมาคิอาเวลลีที่ถูก นำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมไทย แต่ตัวตัวมาคิอาเวลลีสลับถูกปิดบังซ่อนเร้นดังในกรณีจดหมายของพระยาอนุমানราชชน

การเริ่มต้นของการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ของไทยเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในการศึกษารัฐศาสตร์นั่นคือ การศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ได้แยกตัวออกจาก การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารรัฐกิจอย่างชัดเจน ในปี พ.ศ. 2498³⁰⁸ การแยกตัวนั้นก็เป็นการส่งเสริมความเฉพาะทางที่จะผลิตบุคคลมารับความต้องการของการพัฒนาในยุคสมัยดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพขึ้น การแยกตัวดังกล่าวทรงอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสถานะการศึกษาความคิดทางการเมืองในทศวรรษที่ 2500 ดังปรากฏในการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรด้านทฤษฎีการเมือง ของคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี

พ.ศ. 2502 จนถึง พ.ศ. 2509 เพียง 7 ปี วิชาทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ เพิ่มขึ้นจากการมีเพียงหนึ่งวิชา เป็นมีถึงสามวิชา³⁰⁹ การเพิ่มจำนวนของวิชากลุ่มทฤษฎีทางการเมืองนั้นเป็นผลพวงมาจากการแยกรัฐศาสตร์ออกจากรัฐประศาสนศาสตร์ และวิชาทางด้านรัฐศาสตร์ก็ถูกย้ายไปสังกัดอยู่กับวิชาการปกครอง ด้วยความที่ภาควิชาการปกครองที่ไม่ได้มีอัตลักษณ์ของตัวเองเลยเนื่องจากวิชาทางบริหารและกฎหมายบางส่วนก็ถูกโอนย้ายไปสู่หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษาด้านการปกครองจึงจำต้องสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาผ่านการขยายจำนวนของวิชาในกลุ่มทฤษฎีการเมืองและการเมืองเปรียบเทียบ อันเป็นเหตุให้เกิดการสถาปนากการศึกษาคิดทางการเมืองลงในการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ และนำไปสู่การตีพิมพ์ตำราเล่มแรกในสาขาทฤษฎีการเมืองที่มีชื่อว่า *ทฤษฎีการเมืองและสังคม* ของ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ ในปี พ.ศ. 2504 โดย มาคิอาเวลลีก็เป็นส่วนหนึ่งในตำราเล่มแรกนี้ด้วย

บริบทอีกด้านหนึ่งของยุคสถาปนากการศึกษาคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเผยความคิดของมาคิอาเวลลีและบริบททางการเมืองในยุคนี้ คือการที่ไทยได้รับการสนับสนุนทางการศึกษาจากอเมริกาในช่วงสงครามเย็น โดยหนึ่งในการสนับสนุนเหล่านี้ได้ทำให้เกิดพื้นที่ใหม่ของการเผยแพร่องค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ นั่นก็คือ การเกิดวารสารวิชาการ เช่น การเกิด “วารสารสังคมศาสตร์” ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เริ่มตีพิมพ์

³⁰⁸ Chinnawanno, “Thailand” in *Political Science in Asia and Pacific : Status Report on Teaching and Research in Ten Countries*. p.71.

³⁰⁹ Ibid. p.111.

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 และการที่สหรัฐอเมริกาผลักดันผ่านการออกทุนให้สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยผลิตวารสารวิชาการ “สังคมศาสตร์ปริทัศน์” โดยมี สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นบรรณาธิการ³¹⁰ ซึ่งมีวารสารเล่มแรกตีพิมพ์ออกมาในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2506

อย่างไรก็ดีในครึ่งทศวรรษแรกของการตีพิมพ์ดูเหมือนวารสารเหล่านี้จะหลีกเลี่ยงการวิพากษ์สังคมและการเมืองไทยโดยตรง³¹¹ แต่เน้นไปในเชิงผลิตงานวิชาการที่มีรูปแบบมาตรฐานเสียมากกว่า ยิ่งในสาขาความคิดทางการเมืองที่ปกติก็มิได้มีการเผยแพร่มากนักก็กลับเป็นสิ่งที่มิได้อยู่อย่างจำกัดยิ่งขึ้นไปอีก โดยพบเฉพาะในตำราสำหรับการเรียนการสอนดังได้กล่าวไปแล้ว ส่วนหนึ่งอาจเป็นการศึกษาทางความคิดทางการเมืองยังไม่เป็นที่แพร่หลายและความต้องการศึกษายังไม่มากนัก และอีกส่วนหนึ่งคือคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ที่มุ่งจำกัดการตีพิมพ์งานเขียนทางการเมือง จึงทำให้การเผยแพร่งานวิชาการเกี่ยวกับความคิดทางการเมืองไม่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัดจากการสำรวจวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 -2510 ที่สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ผู้ซึ่งวิจิตร สุขสำราญ เสนอว่าเป็นผู้บุกเบิกงานเขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในไทย) ดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการ ผู้วิจัยก็ไม่พบงานที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเลย จวบจนกระทั่งในปลายยุคนี้เมื่อการศึกษาความคิดทางการเมืองเติบโตขึ้นคือในราวปี พ.ศ. 2514- พ.ศ.2515 จึงได้มีการตีพิมพ์บทความ “เมคเคยเวลลีกับธรรมชาติของมนุษย์” ของ ศิโรธ อังศุวัฒน์ ในรัฐศาสตร์นิเทศและบทความสำคัญที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นการศึกษาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองในประเทศไทยของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่ชื่อ “ปรัชญาการเมืองและรัฐศาสตร์” ในรัฐศาสตร์สาร โดยถือเป็นจุดสิ้นสุดของงานเขียนในยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ เพราะภายหลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญของความนิยมการศึกษาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองที่มีเพิ่มขึ้นอย่างมากในยุคต่อมา

³¹⁰ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, “คำนำ” “สังคมศาสตร์ปริทัศน์” 1, no. มิถุนายน 2506. หน้า 4.

³¹¹ วรณนิภา นิยมไทย, “สังคมศาสตร์ปริทัศน์กับบทบาทในการพัฒนาภูมิปัญญาทางการเมืองในสังคมไทย” (2533).

4.1.2. งานเขียนที่โดดเด่น

- *กำเนิดพรรคการเมือง ของ สวาสดิ์ อภัยวงศ์*

งานเขียนชิ้นเล็กๆ ชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจและควรนำมาพิจารณาเป็นชิ้นแรกก็คือ หนังสืองานศพ ของ คุณถวิล อภัยวงศ์ ที่ชื่อ *กำเนิดพรรคการเมือง* ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2501 งานชิ้นเต็มไปด้วย บทความทางการเมืองที่น่าสนใจจำนวนมาก จากนักเขียนหลากหลาย ทั้งกำเนิดพรรคการเมือง ระบบการเมือง และปรัชญาการเมือง โดยมาคิอาเวลลีก็ปรากฏอยู่สั้นๆ ในเล่มดังกล่าวด้วย ในฐานะนักปรัชญาการเมืองยุคใหม่ ดังที่ สวาสดิ์ อภัยวงศ์ ผู้เขียนอธิบายว่า **“มาคิอาเวลลีเป็นผู้วางหลักการที่มีความสำคัญในความคิดทางการเมืองในสมัยปัจจุบัน มากกว่านักคิดทางการเมืองคนอื่น ๆ”** เพราะ มาคิอาเวลลีมองการเมืองตามความเป็นจริง ด้วยมาคิอาเวลลีตระหนักดีว่าระบอบที่ดีที่สุดได้เสื่อมสูญไปแล้ว การจะฟื้นฟูต้องใช้อำนาจเด็ดขาด แต่เขาก็ยังมีความฝันใฝ่ในเสรีภาพและการปกครองตนเอง ข้อความที่บันทึกเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในหนังสือเล่มนี้นับว่าน่าสนใจมาก เนื่องจากการแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการศึกษาและรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของไทย เพราะผู้เขียนคนอื่น ในหนังสือเล่มนี้ นอกจาก สวาสดิ์ อภัยวงศ์ เช่น กมล จันทรวง และ ญัฐวุฒิ สุทธิสงคราม ก็ล้วนเป็นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้รับการศึกษาในด้านสังคมศาสตร์มาเป็นอย่างดี และนำความรู้ที่ได้จากในระดับมหาวิทยาลัยมาเรียบเรียงเป็นบทความในหนังสือชุดนี้นั่นเอง

- *ตำราทฤษฎีการเมืองเล่มแรก: “ทฤษฎีการเมืองและสังคม” ของ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ³¹²*

งานชิ้นสำคัญถัดจาก *กำเนิดพรรคการเมือง* และถือเป็นงานชิ้นสำคัญในยุคสถาปนาศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ คืองาน *“ทฤษฎีการเมืองและสังคม”* ของ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ ในปี พ.ศ. 2504 ประวัติของเดชชาตินั้น เขาจบการศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2497 และเริ่มเป็นอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์

³¹² วงศ์โกมลเชษฐ, *ทฤษฎีการเมืองและสังคม*.

มหาวิทยาลัยในปีเดียวกัน ต่อมาเดชาชาติ ได้จบการศึกษา Master of Arts (in Government) จาก Cornell University ในปี พ.ศ. 2501 และกลับมาสอนอีกครั้ง ก่อนจะโอนไปทำงานกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติในปี พ.ศ. 2506

งานชิ้นนี้ถือว่ามีค่ามากในการทำความเข้าใจการตีความงานเขียนเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย ไม่แพ้งานชุดแรกๆ เช่นงานของเยรินีหรือพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เพราะเป็นงานเขียนทางวิชาการชิ้นแรกที่มีการกล่าวถึง The Prince ในฐานะงานเขียนของมาคิอาเวลลีและอธิบายรายละเอียดความคิดของมาคิอาเวลลีใน The Prince เอาไว้อย่างเด่นชัดที่สุดเป็นครั้งแรกในโลกวิชาการ งานชิ้นนี้ถูกทำขึ้นในฐานะตำราเรียนประกอบวิชาทฤษฎีการเมืองและสังคม ในถ้อยแถลงแจ้งว่าเพื่อการเรียนการสอนในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่หน้าปกแจ้งว่าเป็นของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงอาจอนุมานได้ว่าเป็นตำราที่ใช้ทั้งสองสถาบัน สำหรับเนื้อหาในตัวเล่มไม่ได้กล่าวว่าแปลจากเล่มใด สันนิษฐานว่าเรียบเรียงขึ้นอย่างคร่าวๆโดยผู้เขียนเอง แต่กระนั้นผู้เขียนก็กล่าวไว้ในถ้อยแถลงอย่างน่าสนใจว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ไม่น้อย

ในคำนำของหนังสือเล่มดังกล่าวซึ่งเขียนโดย เกษม อุทยานิน คณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้บรรยายถึง ความสำคัญของการคัดสรรนักปรัชญาเหล่านี้ โดยให้เหตุผลว่า

บรรดานักปราชญ์เจ้าของทฤษฎีความคิดทั้งหลายในหนังสือเล่มนี้ ล้วนแล้วแต่ช่างคิด เป็นผู้เห็นการณ์ไกลและมีอิทธิพลต่อนักศึกษาทั้งหลายมานานับเวลาหลายร้อยปี ความคิดเห็นของท่านยังมีเหตุผลและเป็นທີ່เลื่อมใสอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้³¹³

ไม่เพียงเท่านั้น เกษม ยังพยายามอธิบายถึงความชอบธรรมของการเขียนงานชิ้นนี้โดยภูมิว่า ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะการถ่ายทอดเรียบเรียงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะถึงแม้นักคิดจะสำคัญเพียงใด หากขาดความหมั่นเพียรจดจำเอาไว้ข้อเสนอของนักคิดเหล่านั้นก็ไร้ค่า ในตอนท้ายของคำ

³¹³ Ibid. คำนำ.

นำ เกษม ยังแสดงทรรศนะต่อไปว่า หนังสือเล่มนี้ควรเป็นสมบัติของนักศึกษาและประชาชนและผู้สนใจในวิชาความรู้ ในฐานะสมบัติประจำบ้าน เพราะราคาไม่เกินค่าดูภาพยนตร์ 2-3 ครั้ง

โครงสร้างงานเขียนของหนังสือเล่มนี้ จำแนกออกเป็น 22 บท เริ่มต้นจากนครรัฐกรีก ถือเป็นบทที่ 1 ไล่ไปตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ คือแนวคิดของ โซฟิสต์ เพลโต อริสโตเติล เอปิคิวเรียน สโตอิกส์ สเคปติคว์ ไชนิกส์ เข้าสู่ยุคโรมันผ่าน เซนต์ ออออกุสติน ซีเซโร และจักรวรรดิโรมัน จบจบบทที่ 9 จึงเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี หลังจากนั้นจึงเป็นนักปรัชญาในยุคสมัยใหม่ไล่ต่อไปจนถึง โทมัส เจฟเฟอร์สัน อันเป็นนักคิดทางการเมืองคนสุดท้าย ในบทที่ 22 ลักษณะงานเช่นนี้ ถือว่าส่งผลต่อวิถีคิดในการศึกษาปรัชญาการเมืองในสังคมไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากตำราของ เดชชาติ เล่มนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นหนึ่งในตำราสำหรับการศึกษาวิชาทฤษฎีการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดที่มีความกว้างของเนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่ยุคก่อนเพลโต จนถึง การสถาปนาสหรัฐอเมริกา และกลายเป็นแม่แบบสำคัญในการจัดโครงสร้างเนื้อหา และการคัดสรรจัดลำดับการนำเสนอ นักคิดคนต่างๆ

ในส่วนของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในงานเขียนชิ้นนี้ถือว่ามีความสำคัญมากเนื่องจากการนำเสนอมาคิอาเวลลีในภาพลักษณ์นักการเมืองเป็นครั้งแรก และมีการกล่าวขำมากกว่าหนึ่งครั้ง โดยบรรยายว่า สาเหตุที่ที่มาคิอาเวลลีเขียนงานที่สำคัญยิ่งขึ้นมาก็ด้วยเหตุที่ว่า **“เมื่อมาคิอาเวลลีถูกปลดออกจากราชการ...มาคิอาเวลลีก็ได้ปฏิบัติตนเหมือนนักการเมืองไร้อำนาจคนอื่น ๆ คือ อ่านและเขียนหนังสือ”**³¹⁴

ไม่เพียงเท่านั้น เดชชาติถือเป็นบุคคลสำคัญมากในการสร้างความคิดเกี่ยวกับงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี เขาถือเป็นคนแรกที่ยกให้งานเขียนเรื่อง *The Prince* สำคัญที่สุดและเป็นที่ยอมรับที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับงานชิ้นอื่นๆ ถึงแม้จะแตกต่างจากที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ซึ่งกล่าวถึงงานเขียนเรื่อง *The Prince* เพียงชิ้นเดียว แต่ก็มีจุดร่วมเดียวกันที่ *The Prince* สำคัญที่สุด ไม่เพียงเท่านั้นเขายังเป็นคนแรกที่วาดภาพความยิ่งใหญ่ของงานเขียนชิ้นนี้ผ่าน

³¹⁴ Ibid. หน้า 78.

พฤติกรรมกรรมการการอ่านของบุคคลสำคัญของโลก ตั้งแต่ มุสโสลินีฮิตเลอร์ เลนิน ไปจนถึงสตาลิน ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

ในบรรดาหนังสือทั้ง 3 เล่มนี้ หนังสือเล่มแรก (*The Prince*) เป็นเล่มที่มีการนิยมนำมาอ่านและมีชื่อเสียงที่สุด ในสมัยที่มุสโสลินีเป็นนักเรียนได้เลือกหนังสือเล่มนี้วิจารณ์เป็นวิทยานิพนธ์เพื่อรับปริญญาเอก ฮิตเลอร์ชื่นชอบหนังสือเล่มนี้มาก จะปรากฏข้างเตียงนอนเสมอ ได้มีผู้รู้หลายท่านเปิดเผยอีกว่า เลนินกับสตาลินได้ถือว่าหนังสือ *The Prince* เป็นหนังสือสำคัญเล่มหนึ่งในชีวิตของบุคคลทั้งสอง³¹⁵

ในส่วนประวัติของมาคิอาเวลลีนั้น เดชชาติ ได้พยายามนำเสนอว่า มาคิอาเวลลี เติบโตมาในตระกูลที่ไม่ชอบการปกครองของเมดิชี และด้วยความที่บิดาของมาคิอาเวลลีเป็นนักกฎหมาย มาคิอาเวลลีจึงได้รับการสั่งสอนให้มีลักษณะขึ้นชมนระบบสาธารณรัฐนิยม และมาคิอาเวลลีก็ได้ศึกษา งานเขียนของนักปรัชญาการเมืองกรีกมาเป็นอย่างดีทีเดียว แม้จะมีประเด็นนำเสนอที่น่าสนใจ แต่เดชชาติ ก็กล่าวว่า มีหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องที่เขากล่าวอ้างถึงอยู่น้อยมาก แต่อย่างไรก็ดี ประวัติส่วนอื่นๆของมาคิอาเวลลี ก็ยังมีลักษณะดังที่กล่าวไปข้างต้นนั่นคือ เมื่อมาคิอาเวลลี ถูกให้ออกจากราชการ มาคิอาเวลลี ก็เป็นเอกเช่นนักการเมืองคนอื่นๆ คือตั้งใจเขียนงานเรื่อง *The Prince* ออกมาเพื่อเข้ากลับรับราชการ³¹⁶ ด้วยเหตุนี้ภายใต้ทรยศของเดชชาติ งานเขียนเรื่อง *The Prince* จึงเป็นงานเขียนเพื่อเสนอแนะคำแนะนำให้กับผู้ปกครอง เกี่ยวกับวิธีการปกครองอย่างไรให้สำเร็จ ทั้งการได้มาซึ่งอำนาจ การรักษาอำนาจ การทำความเข้าใจความพอใจของประชาชน และการบรรเทาความไม่พอใจนั้น

เดชชาติยังเป็นคนแรกที่น่าความคิดของมาคิอาเวลลีไปเปรียบเทียบกับนักคิดคนอื่นๆ โดยเดชชาติเชื่อว่า ความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นคล้ายกับแนวคิดของโทมัส ฮอบส์ (Hobbes) นั่นคือเชื่อว่าโดยธรรมชาติคนโง่และไม่มีเหตุผล แต่กระนั้น เดชชาติเพิ่มเติมว่า เมื่อเปรียบเทียบกับฮอบส์

³¹⁵ Ibid. หน้า 80.

³¹⁶ Ibid. หน้า 82.

ซึ่งอธิบายทฤษฎีอำนาจอธิปไตยว่ามีที่มาจากธรรมชาติมนุษย์ดังกล่าวแล้ว ในทางตรงกันข้ามมาคิอาเวลลีมิได้สนใจเกี่ยวกับปัญหาอธิปไตยแต่อย่างใดเลย³¹⁷ เพราะเมื่อมาคิอาเวลลีเข้าใจถึงสภาพธรรมชาตินี้ เขาเพียงเสนอแนะผู้ปกครองให้รู้เท่าทันและมีวิธีในการปกครองมนุษย์ที่มีธรรมชาติโง่งง³¹⁸

สำหรับข้อเสนอแนะต่อผู้ปกครองดังกล่าวนั้น เดชชาติ เสนอแนะว่า สมควรใช้คำว่า “ศิลปะแห่งการปกครองประเทศ” โดยใช้ภาษาอังกฤษว่า *art of ruling*³¹⁹ ซึ่งเดชชาติได้เป็นคนแรก ที่พยายามจัดระเบียบความคิดของมาคิอาเวลลีโดยเสนอชุดความเข้าใจใหม่ว่า มาคิอาเวลลีได้ให้คำแนะนำไว้ 4 ข้อได้แก่

หลักการที่ 1 ผู้ปกครองต้องใช้กำลังอำนาจอย่างเต็มที่ (Force) The Prince หรือที่เดชชาติแปลเป็นไทยว่า “เจ้าชาย” นั้นจะต้องรักษาอำนาจไว้ด้วยกำลัง กำลังและอำนาจเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากนี้ มาคิอาเวลลียังเสนอให้ผู้ปกครองใช้ความทารุณอย่างโหดร้าย ในครั้งเดียว และทยอยให้บำเหน็จรางวัล เขาขยายความต่ออีกว่า มีหลักการสามประการในการจัดการรัฐที่เพิ่งยึดมาได้ใหม่ 1. ปล้นสะดมกวาดต้อนทรัพย์สิน 2. ผู้ปกครองต้องไปอยู่ในรัฐนั้นด้วยตนเอง 3. ตั้งรัฐบาลของผู้ก่อกบฏขึ้นในรัฐนั้นๆ เดชชาติเปรียบเทียบว่า วิธีการดังกล่าว คล้ายวิธีการที่ไทยใช้กับประเทศราชที่ต้องถวายบรรณาการเป็นดอกไม้เงินดอกไม้ทองแก่กษัตริย์ไทย ไม่เพียงเท่านั้น เดชชาติยังย้ำว่า วิธีการที่แน่นอนในการยึดเมืองใดเมืองหนึ่งนั้นคือ ทำลายมันเสีย เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ฝ่ายต่อต้าน จะก่อการกบฏ โดยอ้างเสรีภาพ ขนบธรรมเนียมต่างๆ ที่เมื่อนั้นเคยมีมา ซึ่งอาจจะเรียกรวมกันในสมัยนี้ได้ว่า การอ้าง “ชาตินิยม”³²⁰

หลักการที่ 2 ใช้วิธีชักจูงน้ำใจคนอย่างมีศิลปะ (use persuasion artfully) ในทรรคนะของ

³¹⁷ อย่างไรก็ตามข้อสังเกตของเดชชาติในประเด็นนี้ ยังคงมีข้อถกเถียงจำนวนมาก เพราะถึงแม้มาคิอาเวลลีจะไม่ได้กล่าวถึงปัญหา “อธิปไตย” อย่างตรงไปตรงมา แต่เราก็อนุมานได้จากถ้อยคำที่ว่า *lo stato* ที่หลากหลายของมาคิอาเวลลี ที่หนึ่งในนั้นสามารถแปลได้ถึงประเด็นอธิปไตย อีกทั้งเนื้อหาในงานเขียนของมาคิอาเวลลีที่มีประเด็นเรื่องอธิปไตยสอดแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก โปรดดู Jens Bartelson, *A Genealogy of Sovereignty* (Cambridge University, 1995). p. 112.

³¹⁸ วงศ์โกมลเชษฐ, ทฤษฎีการเมืองและสังคม. หน้า 81.

³¹⁹ Ibid. หน้า 85.

³²⁰ Ibid. หน้า 82.

เดชชาติ ผู้ปกครองต้องไม่ใช้กำลังอำนาจเพียงอย่างเดียว เพราะเป็นผลร้ายในระยะยาว การตีความของเดชชาตินั้นจึงจำกัดให้ความรุนแรงแรงอยู่เฉพาะเมื่อเริ่มยึดเมืองเท่านั้น และกระบวนการชักจูงก็คือผ่านศาสนา โดยเขาเสนอว่า “ประชาชนกลัวผิดคำสาบานมากกว่ากลัวผิดกฎหมาย”³²¹ ดังนั้นผู้ปกครองต้องเพิ่มอำนาจศักดิ์สิทธิ์ โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ ในการสร้างความมั่นคงให้รัฐ

หลักการที่ 3 ดำเนินการโดยฉับพลัน (act decisively) สำหรับมาคิอาเวลลีการตัดสินใจอย่างเชื่องช้า (hesitate) เป็นปัญหาของผู้ปกครองรัฐ ผู้ปกครองต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็ว และต้องกล้าได้กล้าเสีย แต่กระนั้น สำหรับเดชชาติ การกล้าได้กล้าเสียนั้นไม่สมควรจำกัดอยู่แต่เพียงผลประโยชน์ปัจจุบันเพียงอย่างเดียว หากแต่คำนึงถึงผลประโยชน์ในอนาคตด้วย โดยเขาอธิบายผ่านอุปมาว่า “ผู้ปกครองที่ดีก็เสมือนนายแพทย์ที่ดีต้องรักษาคนไข้ก่อนที่โรคจะกำเริบ สืบสนต่อไป ก่อนที่จะสายเกินไปที่จะเยียวยา”³²²

หลักการที่ 4 บำรุงกองทัพให้เข้มแข็ง (Maintain a strong national army) สืบเนื่องจากหลักการข้อหนึ่งซึ่งผู้ปกครองต้องรักษาอำนาจไว้เสมอ และวิธีการที่จะรักษาอำนาจให้ดีที่สุดคือมีกองทัพประจำการที่พร้อมแก่การทำการรบเสมอ และมาคิอาเวลลีถือเป็นนักปราชญ์คนแรกที่เสนอให้อิตาลีมีกองทัพประจำการ

เดชชาติได้สรุปในตอนท้ายไว้ว่า สำหรับมาคิอาเวลลี “ระบอบการปกครองที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับอิตาลีนั้นคือ สมบูรณาญาสิทธิราช (Monarchy)”³²³ เพราะระบบดังกล่าวเป็นระบบเดียวที่จะทำให้อิตาลีเป็นปึกแผ่นได้ แต่กระนั้นก็ยังมิผู้วิจารณ์ว่ามาคิอาเวลลีสนับสนุนระบบดังกล่าวเพราะต้องการเอาใจตระกูลเมดิชี สำหรับเดชชาติ เขากล่าวว่า เรื่องนี้เป็น การเหยียดหยามมาคิอาเวลลีโดยไม่ชอบธรรมอยู่ ไม่เพียงเท่านั้น มาคิอาเวลลียังมีความสำคัญในการคัดค้านกับศาสนจักร ในการมองว่า “รัฐเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ” (the state is a natural entity) มิใช่เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า ไม่เพียงเท่านั้นมาคิอาเวลลียังเป็นผู้บุกเบิก

³²¹ Ibid. หน้า 83.

³²² Ibid. หน้า 84.

³²³ Ibid. หน้า 87.

แนวคิดเรื่องทฤษฎีแห่งการแข่งขันทันทีอำนาจ (Power conflict) ซึ่งมีอิทธิพลต่อมาร์กซิสต์ในเวลาต่อมา และถึงแม้ มาคิอาเวลลีจะไม่ได้กล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่เขาก็เป็นผู้ต้องการต่อต้านระบบขุนนางเพื่อสร้างรัฐชาติรวมอำนาจ ท้ายที่สุดเดซชาติยังเสนอว่า มาคิอาเวลลียังเป็นผู้เริ่มต้นชี้ให้เห็นคำว่า “**เล่นการเมือง**” (Power politic) ในการศึกษาทางการเมืองอีกด้วย³²⁴

- **ต้นกำเนิด “เจ้า” :** *ความคิดทางการเมืองจากเปลโต้ถึงปัจจุบัน* ของ เอ็ม เจ ฮาร์มอน แปลโดยเสน่ห์ จามริก³²⁵

หนังสือเล่มต่อมาที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความเข้าใจ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี และกล่าวได้ว่าทรงอิทธิพลมากกว่างานของเดซชาติด้วยซ้ำคือ คือ หนังสือแปลชื่อ *ความคิดทางการเมืองจากเปลโต้ถึงปัจจุบัน* ของ เอ็ม เจ ฮาร์มอน ซึ่งแปลโดยเสน่ห์ จามริก เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาความคิดทางการเมือง ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2510 นับเป็นเวลา 6 ปีหลังจากมีการกล่าวถึงมาคิอาเวลลีในงานของเดซชาติ งานชิ้นนี้นับว่าแตกต่างจากงานของเดซชาติเพราะเป็นการแปลมาจากงานเขียนตะวันตกมากกว่าเขียนขึ้นเองดังในงานของเดซชาติ แต่งานทั้งสองชิ้นก็มีจุดร่วมกันคือต่างก็มีจุดประสงค์ในการใช้เพื่อการเรียนการสอนด้วยกันทั้งคู่

ในงานชิ้นนี้เริ่มต้นด้วยการกำหนดบริบทการเล่าเรื่องของมาคิอาเวลลีให้อยู่ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ยุคสมัยที่อดีตถูกแยกออกจากโลกสมัยใหม่ โดยฮาร์มอนได้อธิบายว่ายุคสมัยดังกล่าวเป็นผลพวงของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ที่เกิดการแพร่ขยายทางการค้า ไปพร้อมกับการพัฒนาวิถีคิดแบบมนุษยนิยม ที่มองโลกในแง่ดี และก้าวพ้นศิลปะแบบโกธิค (Gothic) และความมั่งงายในคริสต์ศาสนา ซึ่งครอบงำวงการการศึกษาปรัชญาการเมืองมาเป็นเวลาหลายปี ซึ่งทำให้งานชิ้นนี้แตกต่างจากงานของเดซชาติด้วยการแสดงให้เห็นว่าแม้การอธิบายมาคิอาเวลลีในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ก็เป็นผลแห่งการตีความผ่านบริบททางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองในสมัยดังกล่าวด้วยเช่นกัน เพราะสมัยดังกล่าวนั้นเป็นยุครุ่งเรืองของชนชั้นกลาง ซึ่งเริ่มเข้ามามี

³²⁴ Ibid. หน้า 88.

³²⁵ ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองจากเปลโต้ถึงปัจจุบัน*

บทบาทในทางเศรษฐกิจ และยิ่งขยายมาสู่ทางการเมือง ในหลายพื้นที่ของยุโรป ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจหลักในยุคกลาง เช่น ชุนนาง นักบวช กัษัตริย์ ด้วยเหตุดังกล่าว ข้อเสนอของมาคิอาเวลลีจึงเป็นเรื่องสอดคล้องอย่างมากต่อวิถีคิดการสร้างรัฐชาติของกษัตริย์ในอิตาลี แน่แน่นอนว่าในงานชิ้นนี้ ฮาร์มอนรู้ดีว่าข้อเสนอของมาคิอาเวลลีเรื่องการไม่ใช้ความดีนั้น มิได้เริ่มต้นขึ้นโดยมาคิอาเวลลี เพราะภายใต้ความขัดแย้งของอิตาลีในสมัยดังกล่าว เหล่าทรราชย์ต่างก็ใช้ทุกวิถีการเพื่อขึ้นมามีอำนาจ จุดสนใจของคนเหล่านี้คือการมีอำนาจและการรักษาอำนาจ แต่กระนั้นวิธีการของคนเหล่านี้ มักสร้างปัญหาขึ้นมา นั่นคือ ไม่ใช่การรักษาอำนาจในระยะยาว เป็นภัยต่อประชาชน และ ไม่เป็นไปเพื่อสันติสุขและความเป็นปึกแผ่นของอิตาลี ดังนั้นภายใต้การตีความของฮาร์มอน ข้อเสนอของมาคิอาเวลลี ถูกจำกัดด้วยบริบททางการเมืองในยุคสมัยนั้นของมาคิอาเวลลีเองดังที่ เสน่ห์แปลว่า “จุดประสงค์ของมาคิอาเวลลีจะเป็นที่เข้าใจได้อย่างเต็มที่ก็เฉพาะในแง่ของภาวะการณ์ที่เป็นอยู่เท่านั้น”³²⁶ หรืออาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอของ ฮาร์มอนนั้น ได้กำหนดทิศทางการศึกษามาคิอาเวลลีแบบที่เน้น บริบท (Context) มากกว่า การพิจารณาตัวบท (Text) ขึ้นเป็นครั้งแรกในการศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

ความเหมือนของเดชาติและงานของฮาร์มอนที่เสน่ห์แปล คือเขายังคงเล่าประวัติมาคิอาเวลลีผ่านการทำงานทางการเมือง โดยบรรยายว่าเขามี “ความรักในชีวิตงานรัฐบาลอย่างไม่มีปัญหา”³²⁷ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เขาสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงอย่างรองรัฐมนตรีและเลขาธิการของคณะรัฐมนตรีได้ไม่ยาก กระนั้น ความผันผวนทางการเมืองก็เกิดขึ้น ผลักดันให้เขาพ้นจากตำแหน่ง และถูกเนรเทศให้มาอยู่ในชนบท สิ่งนี้ทำให้มาคิอาเวลลีต้องเผชิญหน้ากับความกดดันดังที่ฮาร์มอนบรรยายว่า “เวลาว่างเป็นสิ่งน่ากลัวสำหรับชาวฟลอเรนซ์ผู้มักใหญ่”³²⁸ และเวลาว่างดังกล่าวนี้เองที่ทำให้เกิดงานชิ้นสำคัญของมาคิอาเวลลีอย่าง *The Prince*

ในงานชิ้นนี้ ถือเป็นชิ้นแรกในงานเขียนภาษาไทย ที่มีการอธิบายทั้ง *The Prince* และกล่าวอ้างถึงงานเขียนชิ้นสำคัญของมาคิอาเวลลีคือ *The Discourse* โดยพยายามอธิบาย

³²⁶ Ibid. หน้า 217.

³²⁷ Ibid. หน้า 218.

³²⁸ Ibid. หน้า 219.

ความสัมพันธ์อันคลุมเครือของหนังสือทั้งสองเล่ม ว่าไม่อาจมีคำตอบตายตัว หรืออันที่จริง ความสัมพันธ์ที่แท้จริงและเจตนาที่ถูกต้องของมาคิอาเวลลีนั้น “คงฝังจมอยู่กับอัฐิของเขา” กระนั้น ข้อถกเถียงบางเรื่องก็กลายเป็นความเข้าใจร่วมกันของคนหมู่มากไปแล้ว เช่น คติแบบมาคิอาเวลลี (Machivellian)

คติแบบมาคิอาเวลลี (Machivellian) นั้น ปรากฏชัดในฐานะเป็นคำคุณศัพท์ที่ใช้อย่างแพร่หลาย แม้ในหมู่มุขมนตรีไม่เคยอ่านงานของมาคิอาเวลลี สำหรับ ฮาร์มอน เขามองว่าเราอาจสรุปใจความสำคัญของคติแบบนี้ได้ง่ายๆว่า “**ลักษณะการกำหนดให้วิธีการอยู่ภายใต้จุดมุ่งหมาย**”³²⁹ ทั้งนี้มาคิอาเวลลีได้ปฏิเสธหลักการพื้นฐานทางกฎหมายธรรมชาติ และไม่ใส่ใจความรับผิดชอบของผู้ปกครองต่อประชาชน “**เขาได้สร้างรัฐศาสตร์ขึ้นมาใหม่ ทำนองเดียวกับที่กาลิเลโอพบธรรมชาติวิทยาใหม่**”³³⁰ เขาจึงเป็นนักคิดทางการเมืองสมัยใหม่คนแรก ที่ก้าวข้ามจากการแสวงหารัฐที่ดีที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกที่จะนับได้ว่ามาคิอาเวลลียังเป็นบิดาของรัฐศาสตร์อีกด้วย

โดยในส่วนของกรอธบายงานเขียนเรื่อง *The Prince* งานเขียนชิ้นนี้นับว่าเป็นงานเขียนชิ้นแรกในประเทศไทยที่มีการแยกอธิบาย *The Prince* (ซึ่งเสนอที่แปลเป็นภาษาไทยเป็นครั้งแรกว่า “เจ้า”) เป็นบท ๆ โดยการแบ่งบทนี้ทำหน้าที่เสมือนแผนที่หรือคู่มือในการทำความเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดในตัวเล่ม โดยฮาร์มอนจัดวิธีการทำความเข้าใจในงานของเขาด้วยการจัดแต่ละบทออกเป็น 4 ส่วน ประกอบไปด้วย

ส่วนที่ 1 คือ 11 บทแรก ฮาร์มอนเสนอการตีความว่าเป็นเรื่องของระบบการปกครองแบบต่างๆ และการได้มาซึ่งอำนาจ ซึ่งในส่วนนี้จะเน้นย้ำเป็นพิเศษของเจ้าผู้ได้รับรัฐมาใหม่ เนื่องจากผู้สืบทอดอำนาจมักรักษารัฐอำนาจไว้ได้ง่ายกว่า ส่วนเจ้าผู้ได้รับรัฐมาใหม่ไม่อาจไว้ใจใครได้เลย แต่ก็ไม่ใช่ว่าผู้ปกครองจะต้องใช้วิธีอันโหดเหี้ยมเพื่อได้มาซึ่งอำนาจ ฮาร์มอนเสนอว่าควรใช้อย่างมีความคิด ไม่ใช่อย่างขาดสติ ควรใช้ให้เต็มที่จริงๆ และอย่างรวบรัด เพราะการใช้ความรุนแรงจะบั่นทอนอำนาจของกษัตริย์

³²⁹ Ibid. หน้า 221.

³³⁰ Ibid. หน้า 222.

ส่วนที่ 2 คือบทที่ 12-14 ในบทนี้ ฮาร์มอนเสนอว่า มาคิอาเวลลีพยายามอธิบายถึงการใช้อำนาจทางทหาร และกฎหมาย ทั้งนี้เพราะเขาอ้างถึงความใน *The Prince* บทที่ 12 ว่าพื้นฐานสำคัญของรัฐทั้งปวง ไม่ว่าจะใหม่หรือเก่าผสมกัน คือกฎหมายและกำลังอาวุธที่ดี ดังนั้นเนื้อหาในส่วนที่สอนจึงเป็นการอธิบายผู้ปกครองว่าต้องเตรียมสองประการนี้ให้พร้อมอยู่เสมอ เพื่อป้องกันเหตุการณ์คับขัน

ส่วนที่ 3 คือบทที่ 14-18 ซึ่งฮาร์มอนถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เป็นส่วนที่สร้างชื่อเสียงและ สร้างคำครหาให้มาคิอาเวลลีมากที่สุด เพราะเป็นส่วนที่ว่าด้วยข้อเสนอแนะแก่เจ้าทั้งหลายและหัวใจสำคัญของข้อเสนอแนะแก่เจ้าทั้งหลายนั้นอยู่ที่หลักการที่ว่าแสวงหาอำนาจไม่ว่าด้วยวิธีการใดก็ตามที่จำเป็นเพราะยอมเป็นเรื่องเสียเวลาเปล่าในการพยายามสร้างรัฐที่สมบูรณ์ ฮาร์มอนเสนอต่อว่า หัวใจของมาคิอาเวลลีคือหลักการที่ว่าผลลัพธ์สำคัญกว่าวิธีการ (the end justify the mean) ซึ่งการตีความเช่นนี้มีใจความกว้างขวางถึงการให้ส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนย่อยๆ เข้าผู้ปกครองจำต้องละเลยเรื่องเล็กน้อยเพื่อรักษาไว้ซึ่งรัฐ ดังตัวอย่างของงานเขียนเรื่อง *The Prince* ในบทที่ 17 ที่ถูกยกมาในงานเขียนชิ้นนี้เป็นครั้งแรกอันได้แก่ หลักการที่กล่าวว่า ระหว่างความรักและความเคารพผู้ปกครองควรเลือกความเคารพเพราะนั้นจะสร้างความมั่นคงให้รัฐมากกว่า อีกทั้งไม่เกิดความวุ่นวายและจลาจล กระนั้นก็มีข้อสังเกตบางประการว่า ในตัวบทของ ฮาร์มอน เสนอที่เลือกแปลจากตัวบทเจ้าว่า ว่า “ความเมตตาและความโหดร้าย” แต่ในส่วนคำอธิบายใช้คำว่า “ความรักและความนับถือ” ดังที่แปลว่า

แน่นอน ผู้ปกครองย่อมต้องการทั้งความรักและนับถือจากคนในบังคับของตน ระหว่างสองสิ่งนี้ ความนับถือสำคัญกว่า ... ถ้าผู้ปกครองเป็นที่ยำเกรงและนับถือแล้ว คนในบังคับจะไม่กล้าทำเป็นอย่างอื่นนอกจากสนับสนุนเขา แต่กระนั้นเจ้าต้องระวังอย่าให้เป็นที่เกลียดชัง³³¹

นำไปสู่ประเด็นต่อมาที่ฮาร์มอนพยายามอธิบายถึงลักษณะคำสอนของมาคิอาเวลลีคือ ข้อเสนอเรื่องการเมืองสิ่งโตและจิ้งจอก ฮาร์มอนเสนอว่ามีวิธีการสองประการในการระงับข้อขัดแย้ง นั่นคือด้วยกำลังและกฎหมาย กฎหมายเป็นวิธีการของมนุษย์ ส่วนการใช้กำลังเป็นวิธีการของสัตว์

³³¹ Ibid. หน้า 229.

ซึ่ง เสน่ห์ ใช้คำว่า “เดียรัจฉาน” มาคิอาเวลลีรู้ดีว่า โดยธรรมชาติมนุษย์มีความเป็นเดียรัจฉานอยู่สูง ดังนั้นผู้ปกครองต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้ใต้ปกครองดังกล่าว และต้องสามารถปฏิบัติตัวเป็นด้วย และวิธีปฏิบัติดังกล่าวคือการเลียนแบบทั้งกำลังของราชสีห์และความเจ้าเล่ห์ของจิ้งจอก โดยพิจารณาบทบาทของคู่ปรปักษ์ที่เขาต้องเล่นด้วยและนี่เป็นครั้งแรกในภาษาไทยที่มีการกล่าวถึงอุปมาผู้ปกครองว่า ต้องเป็นสิ่งโตและจิ้งจอกดังนั้นเจ้าผู้เป็นทั้งสิ่งโตและจิ้งจอกจึงเป็นผู้ปกครองเปี่ยมอำนาจที่เป็นยอดแห่งนักเสแสร้งด้วยนั่นเอง

ส่วนที่ 4 ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายของหนังสือเรื่อง “เจ้า” คือบทที่ 19-25 ว่าด้วยคำแนะนำของมาคิอาเวลลีเกี่ยวกับสร้างอำนาจให้เป็นปึกแผ่น ซึ่งฮาร์มอนมองว่าส่วนมากที่พูดในบทเหล่านี้เป็นเพียงแต่ถ่ายทอดเอาส่วนในบทก่อนมาใส่ไว้ ในส่วนท้ายนี้มีเนื้อหาสำคัญ ที่แตกต่างจากที่แล้วๆ มาคือ การพูดถึงเรื่องโชคชะตา โดยฮาร์มอน มองว่า นี่สะท้อนลักษณะ “ทอดอาลัย” ของมาคิอาเวลลี ฮาร์มอนเสนอว่า มาคิอาเวลลีได้เรียนรู้จากชะตากรรมของตนเองว่า ไม่ว่าจะวางแผนการไว้ดีเพียงใด ก็มีโอกาสมิติดพลาดได้ แม้จะเป็นบุคคลผู้ฉลาดและรอบคอบที่สุด ก็ยากที่จะทำให้แผนการสำเร็จโดยตลอด

ฮาร์มอนเสนอต่อไปว่า มาคิอาเวลลีมิได้เชื่อว่าจะไม่มีช่องทางสำหรับเจตจำนงอิสระเนื่องจากโชคชะตาได้เว้นช่องว่างไว้ครั้งหนึ่งเพื่อให้มนุษย์ได้ทำตามเจตนาของตนเอง โดยยกอุปมาว่าโชคชะตาเหมือนดั่งแม่น้ำที่มีกระแสไหลอย่างรวดเร็วรุนแรงมนุษย์ที่ฉลาดก็ต้องสามารถสร้างเขื่อนหรือขุดคูคลองเพื่อรับมือกับกระแส น้ำ ดังที่ฮาร์มอนยกความในบทที่ 25 อันเป็นบทสุดท้ายความว่า **“ข้าพเจ้าคิดว่าอาจเป็นความจริงว่าโชคชะตาเป็นผู้ควบคุมการกระทำของเราครั้งหนึ่ง แต่ว่าโชคชะตาคงปล่อยให้ครั้งหนึ่งหรือราว ๆ นั้น อยู่ในความควบคุมของเรา”**³³² นี่จึงเป็นครั้งแรกที่มีการกล่าวถึงเรื่องโชคชะตา (fortuna) ขึ้นในงานเขียนที่เป็นภาษาไทย และเป็นเรื่องน่าสนใจที่ว่า การตีความโชคชะตาก็เป็นการตีความไปในทางทอดอาลัยของมาคิอาเวลลี

³³² Ibid. หน้า 231.

ในบทสรุปฮาร์มอนได้อธิบายว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักนิยมในอำนาจทางการเมืองไม่ต่างจากนักคิดยุคเดียวกันคนอื่น ๆ ที่เน้นการใช้พลังเพื่อรักษาอำนาจ เช่น ซีซาร์ บอร์เจีย หรือ เฟร์ดินานด์แห่งสเปน แต่ข้อแตกต่างคือ มาคิอาเวลลีนั้นได้อธิบายและสร้างเป็นหลักการที่ช่วยให้คนอื่น ๆ ในยุคต่อมาสามารถทำความเข้าใจวิถีคิดดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบนั่นเอง ซึ่งนั่นก็เป็นไปเพื่อการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ หรือที่เรียกว่า *Raison d'etat* โดยถือว่าเป็นครั้งแรกอีกเช่นกันที่มีการนำแนวคิดเรื่องเหตุผลของรัฐ มาเชื่อมกับความคิดของ มาคิอาเวลลี ยิ่งไปกว่านั้นยังปรากฏความคลุมเครือเป็นครั้งแรกอีกว่า มาคิอาเวลลีนั้นใส่ใจต่อความอยู่ดีกินดีของพลเมืองในรัฐหรือไม่ โดยฮาร์มอนเสนอว่าในหนังสือเรื่อง *The Prince* มาคิอาเวลลีไม่ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเลย ในตอนท้ายฮาร์มอนอธิบายว่าเรื่อง *The Prince* นั้นสามารถอ่านเป็นในแง่คู่มือแนะนำจอมทรราชย์ก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาไปถึงบริบทของงานเขียนแต่ก็ไม่เป็นธรรมชาติต่อมาคิอาเวลลี เพราะงานเขียน ของมาคิอาเวลลี เป็นประโยชน์กับทุกคนที่อ่าน แต่อย่างไรก็ดีเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลียังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จะเป็นที่ถกเถียงในหมู่นักวิชาการและคนทั่วไป และอีกงานเขียนนานกว่าคนทั่วไปจะไม่เห็นด้วยกับมาคิอาเวลลี

- บทความในรัฐศาสตร์นิเทศ มาคิอาเวลลีกับธรรมชาติของมนุษย์ ของ ศิโรธ อังศ์วัฒน์³³³

บทความ เรื่อง “เมคเคยเวลลีกับธรรมชาติของมนุษย์” ของ ศิโรธ อังศ์วัฒน์ เป็นบทความแรกที่มีการกล่าวถึงงานของมาคิอาเวลลีในวารสารวิชาการ บทความนี้เป็นบทความสั้นๆ ในวารสารรัฐศาสตร์นิเทศ ฉบับที่ 3 ปีที่ 6 ประจำเดือน เมษายน และ มิถุนายน พ.ศ. 2514 ก่อนอื่นผู้อ่านสมควรเข้าใจว่าบทความ เรื่อง “เมคเคยเวลลีกับธรรมชาติของมนุษย์” เป็นงานเขียนชิ้นทำๆ ในปลายยุคแล้วงานเขียนชิ้นนี้จึงได้รับอิทธิพลโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงในการศึกษารัฐศาสตร์ เพราะในแง่หนึ่งวารสารรัฐศาสตร์นิเทศก็เป็นวารสารของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้นงานเขียนชิ้นนี้ยังได้รับอิทธิพลโดยตรงจากงานเขียนชิ้นสำคัญในช่วงต้นยุคคืองานเขียนเรื่อง *ความคิดทางการเมืองจากเปลโต้ถึงปัจจุบันของ เอ็ม เจ ฮาร์*

³³³ ศิโรธ อังศ์วัฒน์, "เมคเคยเวลลีกับธรรมชาติของมนุษย์," รัฐศาสตร์นิเทศ ปีที่ 6 no. 3 (2514).

มอน ซึ่งแปลโดยเสน่ห์ จามริก อาจารย์จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังปรากฏหนังสือเล่มนี้อยู่ในบรรณานุกรมท้ายบทความ ใจความสำคัญของงานเขียนชิ้นนี้ มุ่งอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ในความคิดของมาคิอาเวลลี โดยผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการแสดงทรรศนะต่อปัญหาการตีความของมาคิอาเวลลีว่ามีอาจตัดสินใจได้อย่างชัดเจนว่า มาคิอาเวลลีมีจุดยืนทางการเมืองแบบใดและยังมีการตีความกันอย่างหลากหลายอยู่เสมอๆ ดังปรากฏว่างานเขียนชิ้นนี้ เลือกว่าจะแนะนำงานเขียนของมาคิอาเวลลีผ่านการทำความรู้จัก “คำบรรยายเกี่ยวกับหนังสือสิบเล่มแรกของติตัส” (The Discourse) ก่อนที่จะ นำเสนอเรื่อง “กษัตริย์” (The Prince) ต่อผู้อ่าน

สำหรับศิโรธ เขาเชื่อว่าการตีความมาคิอาเวลลีนั้นแปรผันกับกาลเวลาในแต่ละยุคสมัย งานของมาคิอาเวลลีจึงมิได้นำเสนอสิ่งที่ตายตัวเฉกเช่น ธรรมชาติของมนุษย์ในทรรศนะของมาคิอาเวลลีที่ไม่ตายตัวเช่นกัน มนุษย์สามารถแปรผันไปสู่จุดที่สูงที่สุดและต่ำที่สุดได้ ดังนั้นมาคิอาเวลลีจึงหลีกเลี่ยงการมองมนุษย์แบบที่ควรจะเป็น แต่มองมนุษย์ตามความเป็นจริง ในบทความนี้ ศิโรธ อธิบายกรอบคิดของมาคิอาเวลลีที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ เกี่ยวข้องกับปัจจัยสามประการด้วยกัน คือ Fortuna, Virtue และ Necesstia เขาขยายความต่อว่า Fortuna คือสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ควบคุมไม่ได้ Virtue คือความเก่งกล้าสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ และ Necesstia คือความจำเป็นของสภาพการณ์

ดังนั้นเมื่อมนุษย์จะทำได้สิ่งหนึ่งจึงเป็นการเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไม่ได้ด้วยความเก่งกล้าสามารถของตัวเอง เพื่อตอบสนองความจำเป็นของสภาพการณ์ ด้วยเหตุนี้ศิโรธจึงสรุปว่า มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับปัญหาการอยู่รอดของรัฐ เพราะเพื่อความปลอดภัยของมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีรัฐ รัฐจึงเป็นคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับต่อสู้กับโชคชะตา โดยศิโรธปิดท้ายว่า ข้อเสนอของมาคิอาเวลลีเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ที่กระทำตามความจำเป็นนี้ว่าคำสอนนี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปกับยุคสมัยเลย

- *ปรัชญานิยาย: ปรัชญาการเมือง 1 บทสนทนาการเมืองเรื่องรัฐ* ของ มอริซ แครนสตัน แปลโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์³³⁴

อิทธิพลการตีความมาคิอาเวลลีก่อนจะมีตัวบทที่สำคัญอีกกระแสหนึ่งอยู่ภายใต้การตีความของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นอาจารย์สอนพิเศษวิชาปรัชญา อยู่ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขากล่าวถึงมาคิอาเวลลีในงานแปลของเขาชื่อ *ปรัชญาการเมือง 1 บทสนทนาการเมืองเรื่องรัฐ ระหว่างสาโวนาโรลา และ บทสนทนาทางการเมืองเรื่องความมีใจกว้าง ระหว่างจอน ล็อก และ ลอด ชาฟสเบอรี* ซึ่งแต่งโดย มอริซ แครนสตัน และจัดพิมพ์โดยโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ในปีพ.ศ. 2515 ซึ่งวิกิจ สุขสำราญ ถือว่างานชิ้นนี้เป็นหนึ่งในงานยุคบุกเบิกในการนำเข้ามาคิอาเวลลีเข้ามาสู่ประเทศไทย³³⁵

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ อธิบายว่างานแปลชิ้นนี้ไม่ได้เกิดจากเขาเพียงผู้เดียว หากแต่เกิดจากการร่วมมือช่วยกันแปลของผู้ที่สนใจการศึกษาปรัชญาการเมือง ซึ่งรวมทั้งเพื่อนและลูกศิษย์ของเขา โดยแบ่งแปลเป็นตอนๆ ในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ และต่อมาได้มีการรวมเล่มขึ้น จึงอาจกล่าวโดยไม่ผิดว่าในเวลาดังกล่าวความคิดของมาคิอาเวลลีได้เผยแพร่ไปสู่ผู้คนจำนวนมากแล้ว ทั้งที่เป็นเพื่อนและลูกศิษย์ของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เขายังบรรยายต่อไปว่า งานชิ้นนี้ของอาจยากแก่การทำความเข้าใจอยู่บ้าง เพราะเนื้อหาในทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่ยาก สำหรับผู้ศึกษาทางปรัชญาการเมืองการอ่านแต่เพียงตำราภาษาไทยเล่มนี้จึงไม่เพียงพอ หากแต่ต้องอ่านภาษาอังกฤษเพิ่มเติม

โดยรูปแบบการนำเสนอในหนังสือเล่มนี้เป็นบทสนทนาที่ มอริซ แครนสตัน แต่งขึ้นเอง มิได้เกิดขึ้นจริง แต่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นได้จริง เพราะคู่สนทนาเกิดในยุคเดียวกัน เคยอยู่อาศัยในสถานที่เดียวกัน เคยพบกัน และได้พูดคุยกันจริงๆ เช่นกรณีของสาโวนาโรลาและมาคิอาเวลลี จึงกล่าวได้ว่าเป็นงานแปลที่เป็นเรื่องแต่งขึ้นขึ้นแรกที่กล่าวถึงมาคิอาเวลลีในไทย

³³⁴ มอริซ แครนสตัน, *ปรัชญาการเมือง 1 บทสนทนาการเมืองเรื่องรัฐ*, trans. ส. ศิวรักษ์(กรุงเทพฯ: ภาควิชาอักษรศาสตร์, 2535).

³³⁵ สุขสำราญ, "The Prince กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่." หน้า 71.

ในหนังสือเล่มนี้เริ่มต้นจากของเรื่องว่า มาคิอาเวลลีพบกับบาทหลวงในปีปลายชีวิตของบาทหลวง หลังจากการสูญเสียอำนาจและถูกคุมขังรอประหารชีวิตในปี พ.ศ. 2042 ซึ่งตามประวัติศาสตร์เป็นเวลาที่เราโคโรนาไวรัส³³⁶ สูญสิ้นอำนาจสูงสุดในการบริหารนครรัฐฟลอเรนซ์ การเริ่มต้นของบทสนทนาขึ้นนี้ถือว่าสำคัญมากในการแนะนำตัวของมาคิอาเวลลีต่อผู้อ่าน โดยการอธิบายว่ามาคิอาเวลลีเห็นตัวเองเป็นอย่างไรและคาดหวังให้ผู้อื่นเป็นอย่างไร ซึ่งมาคิอาเวลลีเห็นว่าตนเป็นเพียงผู้สนใจศึกษาเกี่ยว ศิลปะทางนิติบัญญัติ หรือ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ทั้งนี้เขายังเป็นข้าราชการด้วย ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

มาคิอาเวลลี: พระคุณเจ้า ที่ข้าพเจ้าจะขออนุญาตมาสัมภาษณ์ท่านนั้น ไม่ได้มีความประสงค์อื่นใดยิ่งไปกว่าความอยากรู้ของตนเอง ข้าพเจ้าไม่ได้มาในฐานะข้าราชการ หากในฐานะนักเรียนประวัติศาสตร์ นักเรียนรัฐศาสตร์ อย่างที่นักเขียนโบราณกล่าวว่าเป็นศิลปะทางนิติบัญญัติ³³⁷

หนังสือเล่มนี้ขยายความต่อไปว่า ความเป็นนักเรียนประวัติศาสตร์ของมาคิอาเวลลีนั่นคือการทำความเข้าใจทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวซึ่งในข้อนี้คือความสำเร็จและความล้มเหลวในการปกครองของสาโคโรนาไวรัส ไม่เพียงเท่านั้นงานเขียนเล่มนี้ยังกล่าวถึงความมักใหญ่ใฝ่สูงของมาคิอาเวลลี ผ่านคำถามสำคัญของบาทหลวงว่า มาคิอาเวลลีจะนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์อะไร สำหรับมาคิอาเวลลีซึ่งเป็นเพียงข้าราชการเล็กๆ หรือมาคิอาเวลลีต้องการเป็นใหญ่ในอนาคต ซึ่งถือเป็นโอกาสให้มาคิอาเวลลีประกาศจุดยืนที่ว่า “การรับใช้ประชาชนและรัฐ คือ อุดมคติสูงสุดของมนุษย์”

³³⁶ สาโคโรนาไวรัสเป็นนักบวชลัทธิโดมินิกัน แต่ด้วยบริบทที่ร้ายล้อมหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นได้สนับสนุนให้สาโคโรนาไวรัสกลายเป็นนักบวชที่ได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างยิ่ง และกลายเป็นผู้นำของฟลอเรนซ์ในที่สุด สาโคโรนาไวรัสได้มีนโยบาย Bonfire of the Vanities โดยการส่งเจ้าหน้าที่ไปตามบ้านเรือนเพื่อรวบรวมสิ่งถือว่าเป็นสิ่งทำลายจริยธรรมเช่น กระบอก, เครื่องสำอาง, ภาพลามก, หนังสือนอกศาสนา, ประติมากรรมบางจำพวก, เกมส, หมากกรุก, เครื่องดนตรี, เสื้อผ้าหรูหรา, เครื่องโบราณ และนำมาเผาทำลาย ไม่นานนักนครฟลอเรนซ์ก็หมดศรัทธาตัวของสาโคโรนาไวรัสเพราะปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจ และสาโคโรนาไวรัสถูกตัดสินให้ประหารชีวิตในวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1498

³³⁷ แครนสตัน, ปรัชญาการเมือง 1 บทสนทนาการเมืองเรื่องรัฐ. หน้า 3.

สาระสำคัญของบทสนทนาชิ้นนี้ยังอยู่ที่การแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างสุดขั้วระหว่าง สาโวนาโรลาที่เชื่อในคริสต์ศาสนาและมาคิอาเวลลีที่เชื่อในเรื่องทางโลก ด้วยเหตุนี้บทสนทนาดังกล่าวจึงได้นำเสนอพรรณนาที่สำคัญๆหลายประการของมาคิอาเวลลี เช่น มนุษย์นั้นไม่สมบูรณ์ หรืออีกนัยหนึ่งนั้น มนุษย์นั้นเลวโดยธรรมชาติ เรามีอาจจัดการโกงและทุจริตได้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นไปได้เลยที่จะมีรัฐในอุดมคติรัฐใดรัฐหนึ่งเกิดขึ้นได้ การปกครองที่เป็นได้อย่างดีก็เป็นเพียงระบบกษัตริย์ที่จำลองแบบมาจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของสิ่งที่มาคิอาเวลลีต้องการจึงเป็นเพียงการเป็นนักบริหารมากกว่าผู้ปกครอง

สาระสำคัญประการต่อมาคือการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของศาสนาที่ส่งผลต่อสังคมการเมือง ในบทสนทนานี้ดูเหมือนมาคิอาเวลลีจะตั้งคำถามกับความเป็นไปของคริสต์ศาสนา เขาไม่พอใจกับคริสต์ศาสนาที่มีทั้งส่วนที่อ่อนเกินไปและแข็งเกินไป จนไม่สามารถทำให้อดีตรวมชาติได้สำเร็จ เขาเชื่อว่ารากฐานของศาสนาควรจะเป็นการสนับสนุนเสรีภาพมากกว่ากีดกันเสรีภาพของพลเมือง ด้วยเหตุนี้การเมืองที่ดีจึงควรจะเป็นผลพลอยได้ของการมีศาสนาที่ดี ศาสนาที่ดีในงานชิ้นนี้ตามที่มาคิอาเวลลีเสนอคือ ศาสนาแบบโรมัน เขาเชื่อว่าศาสนาแบบโรมันสอดคล้องกับการบริหารจัดการรัฐมากกว่าเนื่องจากเอื้อให้พลเมืองอุทิศชีวิตให้กับการรับใช้รัฐ ในบทสนทนาจึงเต็มไปด้วยข้อเสนอของมาคิอาเวลลีเรื่องความสูงส่งกว่าของการรับใช้รัฐ เมื่อเปรียบเทียบกับการทำให้ศาสนา ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีเนื้อหาหลายส่วนที่ใช้ตรรกะของศาสนาคริสต์เองอธิบายความชอบธรรมศาสนาโรมันของมาคิอาเวลลี

สาระสำคัญประการสุดท้ายคือในบทสนทนานี้ได้แสดงลักษณะนิสัยแห่งการประนีประนอมของมาคิอาเวลลีอย่างโดดเด่นกว่างานชิ้นอื่นๆ ดังปรากฏว่า

มาคิอาเวลลี: ที่ข้าพเจ้าพูดเข้าข้างการหลอกลวง ไม่ใช่เพราะข้าพเจ้าชอบเป็นแต่ข้าพเจ้าเกลียดการใช้กำลังอย่างรุนแรง และการหลอกลวงนั้นใช้แทนการใช้กำลังอย่างรุนแรงได้...ถ้าไม่ใช้วิธีหลอกลวงแล้ว จะมีการทูตเอาไว้ทำไมกัน³³⁸

³³⁸ Ibid. หน้า 22.

ด้วยคุณลักษณะที่มีการตีความอย่างแปลกประหลาดไปจากงานชิ้นอื่นๆดังกล่าว มาคิอาเวลลีในงานเขียนชิ้นนี้จึงเป็นนักสุขนิยม ผู้นิยมความงามและศิลปะด้วย เขาสนับสนุนการสร้างความปลอดภัยเพลิณใจแก่พลเมือง เขาต่อต้านการสอนให้พลเมืองควบคุมความสุขตนเองเหมือนบาทหลวง ด้วยเขาไม่เชื่อว่าเราควรปฏิรูปพลเมือง แต่ควรปฏิรูปโครงสร้างสถาบันต่างหาก ในงานเขียนชิ้นนี้มาคิอาเวลลีจึงเป็นทั้งนักนิยมสาธารณรัฐ นักประชาธิปไตย ที่เชื่อทั้งในสงครามและการแข่งขัน รวมทั้ง เชื่อในโลกนี้ไม่ใช่โลกหน้า โดยในท้ายของบทสนทนา มาคิอาเวลลีได้สรุปความคิดของตนเองไว้อย่างชัดเจน ความว่า

มาคิอาเวลลี: ข้าพเจ้าว่าคนเลวที่สุดเห็นจะมีน้อย คนถ้าเลวอย่างที่สุดจริงๆ อาจจะรวมขึ้นได้มากก็ได้ ที่เป็นอยู่นั้น มนุษย์มักพยายามทำอยู่แต่ตรงกลางระหว่างความดีกับความชั่ว บ่อยครั้งมนุษย์จะโยนผลไม้อันเกิดจากความชั่วทิ้งเสียเพื่อพยายามทำความดี พระคุณเจ้าก็เห็นแล้วว่า ข้าพเจ้าไม่มองการเมืองดังที่ท่านมอง คือข้าพเจ้าไม่เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้กับทรราชย์ที่เลวร้าย ไปสู่รัฐในอุดมคติที่วิเศษ ข้าพเจ้าเห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ โดยพยายามดันให้หลุดออกมาจากระบบทรราชย์ ที่มีความชั่วอยู่บ้าง ข้าพเจ้าต้องการสถาบันการเมืองชนิดที่ขจัดความชั่วให้ลดน้อยลง ยิ่งกว่าที่จะให้ได้มาซึ่งสถาบันชนิดที่มีแต่คุณความดีถ้ายเดียว ข้าพเจ้าไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับโลกหน้า จะมีหรือไม่มี ก็ไม่ทราบ แต่ชีวิตบนพื้นพิภพนี้ เราอาจเรียนรู้ได้ ถ้าเราเข้าไปจมองให้ถูกเรื่อง วิธีเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตนี้คือการศึกษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ อย่าค้นหาแต่สิ่งที่เราต้องการพบ เราควรค้นหาเฉพาะสิ่งที่เราหาได้³³⁹

- *ปรัชญาการเมืองและรัฐศาสตร์* โดย สมบัติ จันทรวงศ์³⁴⁰

หลังจากการปรากฏตัวในงานเขียนของของเดซชาติและงานแปลของเสน่ห์อันเป็นตำราเรียน อีกทั้งในวารสารรัฐศาสตร์นิเทศจนกระทั่งถึงบทสนทนาที่ถูกแปลโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์

³³⁹ Ibid. หน้า 41.

³⁴⁰ สมบัติ จันทรวงศ์, "ปรัชญาการเมืองและรัฐศาสตร์," รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 1, no. 1 (2515).

มาคิอาเวลลีก็ได้ปรากฏตัวอีกครั้ง ในบทความเปิดตัวรัฐศาสตร์สารปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ในหัวเรื่องปรัชญาการเมืองและรัฐศาสตร์ โดยสมบัติ จันทรวงศ์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถึงแม้การปรากฏตัวของคำว่า “มาคิอาเวลลี” จะเป็นเพียงส่วนสั้นๆของบทความ แต่มีใจความสำคัญที่น่าสนใจ ในแง่ที่เป็นการอธิบายตำแหน่งแห่งที่ของมาคิอาเวลลีในการศึกษาปรัชญาการเมือง โดยสมบัติเริ่มต้นที่การบรรยายสภาพการณ์ของการศึกษาปรัชญาการเมืองในปัจจุบันที่บางส่วนมองว่าปรัชญาการเมืองแบบคลาสสิกมีสภาพไม่ผิดอะไรกับเทพนิยายเท่าใดนักเพราะมุ่งแสวงหาอุดมคติ และผู้ริเริ่มในการ “ปฏิวัติ” ต่อต้านปรัชญาการเมืองคลาสสิกอย่างเปิดเผยคือ มาคิอาเวลลี ซึ่งคนทั่วไปอาจเรียกว่าเป็นบิดาของการเมืองสมัยใหม่ก็ได้

สมบัติก็ได้วิพากษ์ว่าโดยเนื้อแท้แล้ว ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ที่มาคิอาเวลลี ก็ไม่ได้ทิ้งลักษณะแนะนำในสิ่งที่ “ควรเป็น” หรือ “ควรทำ” ไม่ว่าสิ่งที่ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่สอนนั้นจะมีลักษณะของความ “ไม่ควร” ที่ขัดกับปรัชญาการเมืองสมัยคลาสสิกเพียงใดก็ตาม³⁴¹ อย่างไรก็ตาม เมื่อต้นศตวรรษที่ 20 รัฐศาสตร์ซึ่งรวมอยู่ในสังคมศาสตร์ก็กลายเป็นสภาพจากรัฐศาสตร์ที่มาคิอาเวลลีริเริ่มไว้มาเป็นรัฐศาสตร์อย่างที่เป็นอย่างทุกวันนี้โดยสมบูรณ์³⁴² มาคิอาเวลลีจึงถือเป็นรอยต่อสำคัญในการศึกษาปรัชญาการเมืองและรัฐศาสตร์ ที่ควรค่าแก่การศึกษาพิจารณาอย่างจริงจัง

ข้อเสนอของการให้ศึกษามาคิอาเวลลีอย่างจริงจังของสมบัติ จันทรวงศ์ นี้เองที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการศึกษาความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี เพราะข้อเสนอของสมบัติในฐานะอาจารย์ผู้สอนวิชาปรัชญาการเมืองได้กลายเป็นแรงผลักดันให้ พิชิต จงสถิตย์วัฒนา นักศึกษาของเขาในเวลานั้นแปล The Prince ออกเป็นภาษาไทย และเป็นจุดเริ่มต้นของยุคสมัยใหม่ในงานเขียนของมาคิอาเวลลีแตกต่างออกไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง

³⁴¹ Ibid. หน้า 10.

³⁴² Ibid. หน้า 11.

4.1.3. ผลกระทบต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียน

งานทั้งหมั้กซึ้่นที่ยกมานั้่น เกิดซึ้่นในยุคสถาปนาศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ ด้วยความเป็นยุคแรกเริ่มนี้เอง ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นช่วงเวลาที้่วงการศึกษาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองในไทยยังไม่มีตัวบท (text) ฉบับแปลเป็นของตัวเอง มีแต่เพียงตำราทฤษฎีที้ใช้ในการเรียนการสอนเท่านั้นและนักคิดแต่ละคนก็เป็้เพียงส่วนหนึ้่งของหนังสือทั้งหมด ซึ้่งแน่นอนว่าบริบทดังกล่าวย่อมเป็นข้อจำกัดในการเผยแพร่ความคิดของขอมมาคิอาเวลลีให้ออยู่ในรูปแบบงานเขียนตำราวิเคราะห์หรือตำราซึ้่นทุติยภูมิ (secondary text) กระนั้นในยุคดังกล่าวตำราในการศึกษาความคิดทางการเมืองก็มีอยู่ไม่มากนัก นั่นคือมีเพียงสองเล่มที้ได้ยกมาอธิบายไปแล้วคือ งานของเดซชาติ และงานของเสนห์ แต่ก็เป็นเรื่องน่ายินดีที้ในเวลาหนึ้่นมีตำราเรียนวิชาความคิดทางการเมืองแล้ว และยิ่งไปกว่านั้นคือในตำราความคิดทางการเมืองทั้งสองเล่มต่างก็มีบทเฉพาะที้ว่าด้วยมาคิอาเวลลีแยกออกมาด้วย อย่างไรก็ตามที้ตำราเรียนดังกล่าวก็มีปัญหาอยู่มากด้วยความที้มีจำนวนจำกัด และขาดตัวบทแปลสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบ ดังที้สมบัติเสนอว่า

เมื่อเริ่มมีการแปลตำราซึ้่นสองดังกล่าวแล้วออกมาบ้าง สถานการณ์ทางการเรียนการสอนวิชาพวกนี้ก็ดูเหมือนว่าจะยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรที้สำคัญเพราะแม้ว่าหนังสือประเภทนี้จะมีประโยชน์แก่นิสั้ตนักศึกษาอยู่บ้าง แต่ก็มีอันตรายอยู่ไม่น้อยตรงที้ว่า นิสั้ตนักศึกษาถือเอาตำราซึ้่นสอง เล่มนั้นเพียงเล่มเดียวหรือไม่ก็เล่ม เป็นเสมือน ความจริงทั้งหมด³⁴³

จากข้อความข้างต้น สิ่งหนึ้่งที้เราสามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปรากฏตัวของมาคิอาเวลลีในยุคสถาปนาศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ นั่นคือในเวลาดังกล่าวองค์ความรู้ทางด้านความคิดทางการเมืองยังไม่กว้างขวางนักด้วยความเป็นยุคเริ่มต้นการศึกษา รัฐศาสตร์เชิงวิชาการหลังจากแยกตัวออกมาจากเป็นรัฐศาสตร์เพื่อการผลิตข้าราชการที้เป็นจารีตการศึกษาที้มีอยู่แต่เดิม การเริ่มต้นจารีตการศึกษาใหม่ที้เน้นการศึกษาเชิงวิชาการมากกว่า ปฏิบัติงานจึงส่งผลให้ตำราสำหรับการศึกษาทฤษฎีและความคิดทางการเมืองการเมืองเริ่มเกิดขึ้น

³⁴³ ตัวบท (the Text) กับการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง. หน้า 3.

แต่ก็ยังมีจำนวนจำกัด อันส่งผลให้ความรู้ในสาขาความคิดทางการเมืองเป็นเพียงความรู้จากบรรดาตำราทฤษฎีที่มีจำนวนจำกัดเหล่านั้น

อย่างไรก็ดีเราอาจกล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของตำราทฤษฎีเหล่านี้ ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในยุคต่อมา โดยเฉพาะตำรา *ความคิดทางการเมืองจากแปลได้ถึงปัจจุบัน* ของ เอ็ม เจ ฮาร์มอน ซึ่งแปลโดยเสน่ห์ จามริก ที่กลายเป็นหนังสือเบื้องต้นสำหรับการศึกษาทางความคิดทางการเมือง เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ในส่วนของมาคิอาเวลลีได้ดึงดูดให้ผู้สนใจมาคิอาเวลลีอย่างมาก ดังปรากฏว่าในปลายยุคสมัยดังกล่าวได้เกิดบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร *รัฐศาสตร์นิเทศ* และในบทความนั้นก็อ้างข้อมูลจากหนังสือ *ความคิดทางการเมืองจากแปลได้ถึงปัจจุบัน* อยู่ในส่วนของบรรณานุกรมอีกด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่าบทความดังกล่าวถือเป็นบทความแรกๆ ในแวดวงวิชาการที่มีหัวข้อเฉพาะเป็นของนักคิดคนใดคนหนึ่ง จึงเป็นเรื่องไม่เกินเลยที่จะกล่าวต่อไปว่าหนังสือ *ความคิดทางการเมืองจากแปลได้ถึงปัจจุบัน* มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสร้างแรงบันดาลใจในการศึกษานักคิดแบบรายบุคคล และสร้างความนิยมเพิ่มขึ้นไปให้กับ มาคิอาเวลลี

ในทางหนึ่งตำราทฤษฎีเหล่านี้ได้แผ้วถางทางให้เกิดหลักสูตรในอนาคตที่รองรับการศึกษารัฐศาสตร์ในเชิงทฤษฎีที่สอดคล้องกับการศึกษาความคิดทางการเมืองมากขึ้น โดยมีแรงสนับสนุนใหญ่คือบริบททางการเมืองที่ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา การสนับสนุนส่วนหนึ่งคือการให้ทุนการศึกษาและการผลักดันให้การหลักสูตรแนวใหม่ จากการสัมภาษณ์ สมบัติ จันทรวงศ์³⁴⁴ ได้ชี้ให้เห็นว่าในช่วงทศวรรษที่ 2510 เสน่ห์ จามริก อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีความคิดที่จะสร้างหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่เป็นการศึกษาทางวิชาการมากกว่าการศึกษาเพื่อผลิตข้าราชการ จึงได้ขอความร่วมมือจากสหรัฐอเมริกา ผ่านทุนรอกี้เฟลเลอร์ ซึ่งต่อมาได้ให้เงินทุนคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการสร้างหลักสูตรที่รองรับการผลิตนักวิชาการที่มีความรู้ทางด้านวิชาการทางรัฐศาสตร์ในชื่อ หลักสูตรรัฐศาสตร์ศึกษา ในปี พ.ศ. 2511

³⁴⁴ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์สมบัติ จันทรวงศ์ วันพุธที่ 3 กันยายน พ.ศ.2557

จากการศึกษาของ สมบัติ จันทรวงศ์ ยังชี้ให้เห็นต่อไปว่าภายหลังการเกิดขึ้นของสาขาวิชา รัฐศาสตร์ศึกษา ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ.2511 การศึกษาทาง รัฐศาสตร์ก็ได้เปลี่ยนไปสู่การศึกษาระดับมัธยม วิชาในทางทฤษฎีได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้ง วิชาการเมืองเปรียบเทียบและวิชาความคิดทางการเมือง โดยตัวเขาที่ไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา เองก็มีต้นสังกัดในการกลับมาเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรดังกล่าวอีกด้วย แต่อย่างไรก็ดีด้วยความขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอเนื่องจากในระยะแรกมีเพียงเสน่ห์ จามริกับริบมิตรชอบแต่เพียงผู้เดียวจึงได้นำมาสู่แรงกดดันและยุบภาควิชาไปในที่สุด³⁴⁵ การยุบ ภาควิชารัฐศาสตร์ศึกษาดังกล่าวสร้างผลกระทบต่อการศึกษาวิชา รัฐศาสตร์ รวมถึงการศึกษา ในทางความคิดทางการเมืองที่กำลังเติบโตขึ้นด้วยเช่นกัน เพราะการยุบภาควิชารัฐศาสตร์ศึกษาดังกล่าวได้เปลี่ยนพื้นที่ของการศึกษาไปสู่สาขาวิชาเกิดใหม่อย่างภาควิชาทฤษฎีและปรัชญา การเมืองในปี พ.ศ.2514 ซึ่งนับได้ว่าการเกิดสาขาวิชาดังกล่าวเป็นยุคแบ่งบานของการศึกษาทาง ทฤษฎีและปรัชญาการเมืองในประเทศไทย เพราะสาขาวิชาดังกล่าวเป็นการให้ความสำคัญกับการศึกษาทฤษฎีและปรัชญาทางการเมืองอย่างชัดเจนที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่นๆของ สถาบันอุดมศึกษาในเวลานั้น อีกทั้งยังมีบุคลากรพร้อมมากที่สุด ด้วยเหตุแห่งผลกระทบดังกล่าว จึงนำมาสู่การแปลงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีขึ้นเป็นครั้งแรก ของพิชิต จงสถิตย์ วัฒนา ที่เป็นต้นกำเนิดของยุคใหม่ในการเผยแพร่งานเขียนของมาคิอาเวลลีอยู่ ที่ผู้วิจัยเรียกว่า ยุคแบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง

4.2. ยุคแบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง (พ.ศ.2516 – พ.ศ.2538)

4.2.1. บริบททางสังคมการเมืองและการศึกษา

ยุคแบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองที่มีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งนั่นคือบริบทของความตื่นตัวทางการเมือง บริบททางการเมืองในเวลานั้นเป็นผลมาจากความวุ่นวายทางการเมืองตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการ

³⁴⁵ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์สมบัติ จันทรวงศ์ วันพุธที่ 3 กันยายน พ.ศ.2557

ปกครองจากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันนำมาสู่ความผันผวนทางอำนาจระหว่างพวกเดียวกันเองในหมู่คณะราษฎร ทั้งความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารและพลเรือนได้ปะทุขึ้นเป็นระยะ จนนำไปสู่การขึ้นมามีอำนาจของคณะราษฎรคนสุดท้าย อย่าง จอมพล ป. พิบูล สงคราม ในปี พ.ศ. 2499 รัฐบาลในเวลานั้นได้ใช้อำนาจในการวิตรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดจอมพล สฤษดิ์ ได้เข้ายึดอำนาจและสถาปนาระบบจอมพลขึ้นในการเมืองไทย ในระหว่างเวลาดังกล่าว การเมืองไทยอยู่ในภาวะชะงักงันขาดซึ่งเสรีภาพ ภาวะดังกล่าวนำมาสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในที่สุด แต่อย่างไรก็ดีภายใต้สภาวะชะงักงัน การได้รับการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาในสมัยดังกล่าวก็สร้างความเปลี่ยนแปลงให้การศึกษารัฐศาสตร์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในส่วนที่ผ่านมา การพัฒนาของการศึกษารัฐศาสตร์ได้ผลิตนิสิตนักศึกษากลุ่มใหม่ที่เป็นผู้ตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าการเป็นข้าราชการรับใช้รัฐ และนิสิตนักศึกษาเหล่านี้เองได้กลายเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เหตุการณ์ซึ่งถูกเรียกอีกชื่อว่า “ชัยชนะของนิสิตนักศึกษาและประชาชน” นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ผลักดันการเมืองไทยไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและเชื่อมโยงอย่างแยกไม่ออกกับการเกิดขึ้นของ หนังสือ *เจ้า* ที่แปลจาก *The Prince* ของ พิชิต

บริบทของงานเขียนในยุคนี้จึงสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาอย่างแยกไม่ออก เพราะยุคดังกล่าวเป็นยุคที่สังคมของเยาวชนหนุ่มสาวเริ่มตระหนักถึงพลังปัญญาชน มีกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆมากมาย เช่นการออกค่ายอาสา และการชุมนุมต่อต้านความอยุติธรรมทางเศรษฐกิจและการเมือง นักศึกษาเผยแพร่สื่ออันเป็นแนวทางในการวิพากษ์รัฐบาล โดยได้รับอิทธิพลและการสนับสนุนจาก บรรดานักคิดนักเขียน สื่อมวลชน จนทำให้ประสบความสำเร็จในการสร้างศรัทธาจากประชาชนนำไปสู่การรวมพลังมวลชนขึ้นมา อีกทั้งยังมีกระแสความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยม เป็นตัวกระตุ้นอีกด้านหนึ่งสำหรับการตื่นตัวของนิสิตนักศึกษา

กิจกรรมนักศึกษานั้นสะท้อนผ่านที่นิสิตนักศึกษาทั้งระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยได้รวมตัวกันเป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเพื่อแสดงออกซึ่งความไม่พอใจต่อการผูกขาดของอำนาจเผด็จการ มีการเดินขบวนต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น รวมถึงประนามการใช้อำนาจรัฐที่

เข้าไปล่าสัตว์ที่ทุ่งใหญ่นเรศวรของคณะนายทหาร และการคัดค้านการลอบซื้อนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 9 คนจนนำไปสู่การเรียกร้องรัฐธรรมนูญในที่สุด การกระทำดังกล่าวของนักศึกษาเหล่านั้นอยู่บนความเชื่อว่าเยาวชน-คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่มีความคิดที่ว่าหากปราศจากซึ่งสิทธิเสรีภาพและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมก็เป็นไปได้ยาก ซึ่งต่อมาก็ได้มีนักศึกษา คณาจารย์และประชาชนจำนวน 100 คนร่วมแสดงพลังโดยการเข้าชื่อกันเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

การเปลี่ยนแปลงของนิสิตนักศึกษาสอดคล้องกับการเติบโตของวรรณกรรม บนความเชื่อว่าขบวนการนักศึกษาเป็นตัวแทนของคนที่ยืนตัว พวกเขาได้ปฏิเสธอิทธิพลความคิดที่ล้าหลังของ ศักดินานิยมและจักรพรรดินิยมและได้รับเอาความคิดก้าวหน้าเข้ามาแทนที่ โดยดำเนินการเคลื่อนไหวต่อสู้ในด้านการเมืองและวรรณกรรมอย่างดุเดือด ในเวลานั้นได้เกิดกลุ่มนักศึกษาที่สนใจเรื่องของบ้านเมืองรวมไปถึงกลุ่มที่สนใจศึกษาศิลปวัฒนธรรมและวรรณกรรมได้ก่อตัวขึ้นเป็นจำนวนมาก อาทิ

กลุ่มหนุ่มหน้าสาวสวยโดยสุจิตต์วงศ์เทศและขรรค์ชัยบุญปาน

กลุ่มสภาน้ำโดมและกลุ่มเศรษฐกรรมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กลุ่มสภากาแฟของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กลุ่มไซตี้สใหม่และกลุ่มวรรณกรรมพินิจของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มวลัญชัทศน์และกลุ่มยุววิปัติย์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กลุ่มศิลปะและวรรณลักษณ์ของวิทยาลัยการศึกษาประสานมิตรเป็นต้น

กลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ได้รวมตัวกันขึ้นและทำการพูดคุยถึงเรื่องสังคมการเมืองและศึกษา ความคิดทางการเมืองแบบต่างๆ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนให้มีกิจกรรมการออกค่ายอาสา พัฒนาและยังมีบางกลุ่มที่มีการติดต่อประสานงานกันระหว่างสถาบัน โดยมีการจัดสัมมนาการเสวนาเป็นต้น ทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและประสบการณ์ผู้กันและกันในบางโอกาส ยิ่งกว่านั้นพวกเขายังผลิตงานเขียนออกมาอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างวรรณกรรมในสมัยดังกล่าวเช่น บทกวีของวิทยากร เชียงกุล

หนึ่งในจำนวนนักศึกษาหัวก้าวหน้าซึ่งเขียนไว้เมื่อปี พ.ศ. 2511 ซึ่งได้ตั้งคำถามผ่านบทกวีชื่อ “เพลงเถื่อนแห่งสถาบัน” และกลายมาเป็นวรรณทองของหนุ่มสาวผู้แสวงหาในยุคนี้ว่า

**“ฉันเยาว์ฉันเขลาฉันทิ้ง   ฉันจึงมาหาความหมาย
ฉันหวังเก็บอะไรไปมากมาย   สุดท้ายให้กระดาษฉันแผ่นเดียว”**

ท่ามกลางการเติบโตของวรรณกรรมทางการเมือง ผลงานแปล *The Prince* ของมาคิอา เวลลี เป็นภาษาไทยในชื่อ *เจ้า* โดย พิชิต จงสถิตวัฒนา ก็เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน และจากคนกลุ่มเดียวกัน นั่นคืออุ้งงานชิ้นนี้แปลขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2511³⁴⁶ โดยกลุ่มสหภาพนิสิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองตั้งที่ผู้จัดพิมพ์พยายามสะท้อนบริบททางการเมืองในขณะนั้นอย่างชัดเจน ดังคำโปรยที่รองปกในว่า **“หนังสือเล่มนี้ขออุทิศแก่ประชาชนที่ถูกกดขี่”**

อย่างไรก็ดี เราไม่ควรพิจารณาการเกิดขึ้นของตัวบทของพิชิตว่าเป็นผลผลิตจากบริบททางการเมืองเพียงอย่างเดียว จากการสัมภาษณ์ของ พิชิต จงสถิตยวัฒนา³⁴⁷ ผู้วิจัยพบว่าไม่เพียงบริบททางการเมืองเท่านั้นที่ส่งผลต่อแรงบันดาลใจในการแปล *“เจ้า”* ของมาคิอาเวลลี แต่บริบททางการศึกษาก็มีอิทธิพลสนับสนุนด้วยเช่นกัน พิชิตอธิบายว่าเขารู้จักมาคิอาเวลลีผ่านการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง ในชั้นเรียนขนาดเล็ก ที่เขารู้สึกสนุกและสนใจเพราะมีอาจารย์ที่จบการศึกษาด้านนี้มาโดยตรง จนทำให้เขาหันมาสนใจมาคิอาเวลลีอย่างจริงจัง ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะเฉพาะของการที่พิชิตเป็นผลผลิตของหลักสูตรทฤษฎีและปรัชญาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สอดคล้องกับการศึกษาของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าภายหลังการเกิดขึ้นของภาควิชารัฐศาสตร์ศึกษา ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ.2511 การศึกษาทางรัฐศาสตร์ก็ได้เปลี่ยนไปสู่การศึกษาสมัยใหม่ โดยเฉพาะในภายหลังที่มีสาขาวิชาทฤษฎีและปรัชญาการเมืองในปี พ.ศ.2514³⁴⁸ ซึ่งนับได้ว่าเป็นยุคเบ่งบานของการศึกษาทางทฤษฎีและปรัชญาการเมืองในประเทศไทย เพราะในทางปฏิบัตินับได้ว่าการเกิดขึ้นของหลักสูตร

³⁴⁶ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ ส ศิวรักษ์ วันศุกร์ที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2557

³⁴⁷ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ พิชิต จงสถิตยวัฒนา วันอังคารที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2257

³⁴⁸ Chinnawanno, “Thailand” in *Political Science in Asia and Pacific : Status Report on Teaching and Research in Ten Countries*. p.73.

ดังกล่าวเป็นการให้ความสำคัญกับการศึกษาทฤษฎีและปรัชญาทางการเมืองอย่างชัดเจนที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่นๆของสถาบันอุดมศึกษาในเวลานั้น เช่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังจัดทฤษฎีการเมืองไว้เป็นส่วนหนึ่งของภาควิชาการปกครอง³⁴⁹ การให้ความสำคัญดังกล่าวนำมาสู่การเปิดกว้างของการศึกษาทฤษฎีและปรัชญาการเมืองในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดังจะพบในว่าในปี พ.ศ. 2524 วิชาเลือกในสาขาทฤษฎีและปรัชญาทางการเมือง ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีถึง 25 วิชา นับว่ามากกว่าวิชาเลือกในสาขาบริหารรัฐกิจที่มีเพียง 24 วิชา³⁵⁰ การเปิดกว้างและให้ความสำคัญกับปรัชญาการเมืองนี้เองได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พิชิตแปลตั่วบท” เจ้า” ขึ้นมา

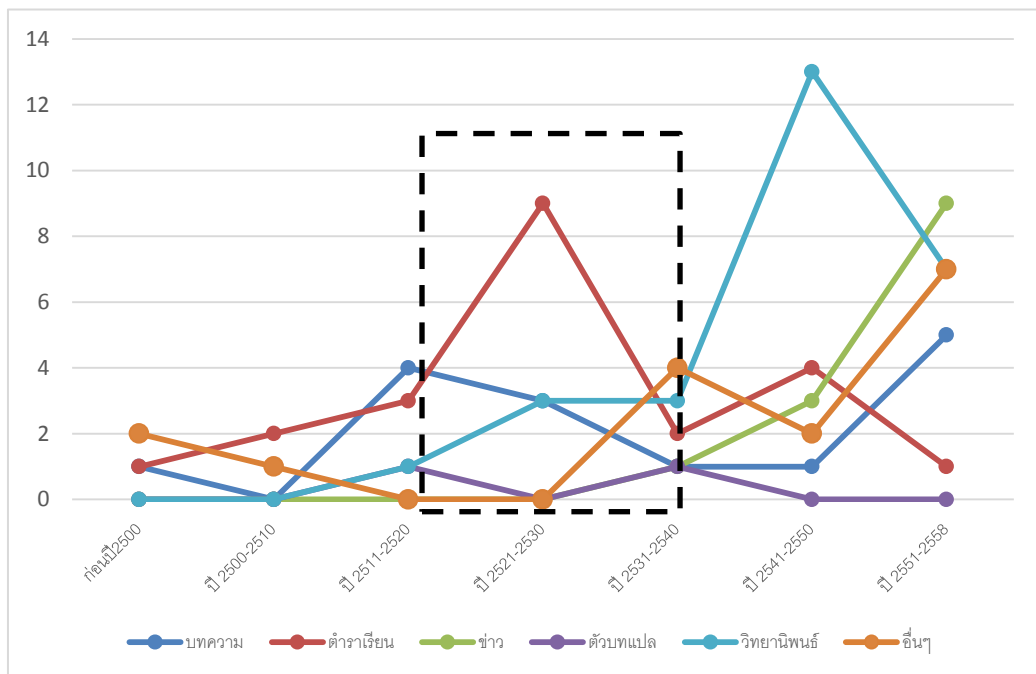
ภายหลังการแปลตั่วบทของพิชิต ในปี พ.ศ. 2516 สถานการณ์เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในประเทศไทยไม่ได้มีแนวโน้มว่าจะเป็นเอกภาพในการศึกษาหรือมีความเข้าใจมากขึ้น เรายังพบปัญหาในการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีอยู่อย่างมาก อาจเป็นด้วยว่างานแปลครั้งนี้เป็นงานแปลของนักศึกษา ที่ขาดความสมบูรณ์และมีข้อบกพร่องอยู่มาก อีกทั้งเมื่อเป็นงานของนักศึกษาก็ดูจะไม่ได้การยอมรับมากนัก ผนวกกับบริบททางศึกษาในขนาดนั้นเริ่มมีความแพร่หลายของการศึกษาความคิดทางการเมือง มหาวิทยาลัยอื่นๆนอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เริ่มเปิดวิชาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมือง อาจารย์ผู้สอนต่างสร้างตำราขึ้นมาสอนของตนเอง แต่ด้วยความที่มีได้มีจารีตทางด้านปรัชญาการเมืองจึงให้ความสำคัญกับตำราทฤษฎีมากกว่าตั่วบท ตำราที่ถูกเขียนขึ้นมาต่างก็พยายามสร้างเอกลักษณ์ให้กับงานเขียนของตนเอง เช่นการพยายามแปลชื่อมาคิอาเวลลีและชื่อหนังสือให้มีลักษณะเฉพาะไม่ซ้ำใคร จนทำให้ในเวลาดังกล่าวมีการเรียกมาคิอาเวลลีถึงกว่า 7 รูปแบบ ด้วยปัญหาในตั่วบทและอุปสรรคของความหลากหลายในบริบททางการศึกษาที่กล่าวมา จึงทำให้ตั่วบทของพิชิตดังกล่าวไม่ได้ยอมรับให้เป็นตั่วบทมาตรฐาน และส่งผลให้มีการผลิตหนังสือทฤษฎีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีแต่ไม่ได้อ้างอิงตั่วบทแปลที่ได้รับการแปลแล้วกันอีกหลายฉบับ ความหลากหลายของตำราทฤษฎีมีนี้ดำรงอยู่ในโลกวิชาการไทยกว่ายี่สิบปีและ

³⁴⁹ Ibid. p.76.

³⁵⁰ Ibid. p.77.

สร้างสีสันให้กับการทำความเข้าใจมาคิอาเวลลีอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงเรียกยุคนี้ว่า ยุคแบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง ดังปรากฏว่าเป็นจุดสูงสุดของกราฟในแผนภูมิรวมงานเขียนในกรอบเส้นประด้านล่าง

แผนภูมิที่ 7. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี
(เน้นเฉพาะช่วง พ.ศ. 2516- 2536)

4.2.2. งานเขียนที่โดดเด่น

- การแปลตั๋บท *The Prince* เป็นครั้งแรก: เผด็จการเจ้าของพิชิต จงสถิตย์วัฒนา³⁵¹

เมื่อพิจารณาผลงานแปล *The Prince* ของมาคิอาเวลลี เป็นภาษาไทยในชื่อ “เจ้า” โดยพิชิต จงสถิตย์วัฒนา เราจะพบว่างานชิ้นนี้สะท้อนบริบททางการเมืองในขณะนั้นอย่างชัดเจน ดังคำโปรยที่รองปกในว่า “หนังสือเล่มนี้ขออุทิศแก่ประชาชนที่ถูกกดขี่”³⁵² และชื่อที่หน้าปกใน

³⁵¹ มาคิอาเวลลี, เจ้า.

³⁵² Ibid. รองปก

การพิมพ์ครั้งต่อๆมาที่เปลี่ยนจากการที่พิชิตเลือกจะแปล *The Prince* เป็นภาษาไทยโดยใช้ชื่อเดียวกับของเซนต์ท์แปลในปี พ.ศ. 2510 ว่า เจ้า เป็น “สำหรับผู้จะเป็นเผด็จการเจ้า” การเลือกใช้คำดังกล่าวผนวกกับภาพหน้าปกที่เป็นภาพทหารในภาวะสงครามก็ชวนให้ผู้อ่านเห็นภาพบริบททางการเมืองในเวลานั้นมากขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตามบริบททางการเมืองเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการแปล *The Prince* เป็นงานเขียนเรื่อง เจ้า ฉบับตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2516

จากการสัมภาษณ์ พิชิต จงสถิตยวัฒน์ ด้วยความกรุณาของ ไชยันต์ ไชยพร³⁵³ ผู้วิจัยก็ได้พบข้อมูลที่น่าสนใจยิ่งขึ้น พิชิตชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่ว่าบริบททางการศึกษาก็ส่งผลต่อการตัดสินใจแปลงานชิ้นนี้ไม่ต่างจากบริบททางการเมือง พิชิต เล่าว่า ตนไม่ได้มีความสนใจทางการเมืองมาก่อนเลย ดังปรากฏว่าเมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมจากโรงเรียนอัสสัมชัญ ในแผนกภาษาอังกฤษ ก็ได้เข้าศึกษาต่อในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ.2514 บริบทของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเวลาที่พิชิตเข้าศึกษานั้นเต็มไปด้วยการเคลื่อนไหวทางการเมือง และผลักดันให้เขาเริ่มสนใจการเมืองมากขึ้น พิชิตในเข้าร่วมในกลุ่มสหภาพนิสิต โดยเข้าร่วมเขียนวารสารต่อต้านสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ตอนอยู่ปีหนึ่ง ในเวลาต่อมาพิชิตจึงตัดสินใจย้ายคณะ เนื่องจากระบบของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สามารถย้ายคณะได้ พิชิตได้ตัดสินใจย้ายจากคณะจากเศรษฐศาสตร์ไปคณะรัฐศาสตร์ และเลือกสาขาปรัชญาการเมือง พิชิตให้เหตุผลว่าเขาตัดสินใจเลือกคณะรัฐศาสตร์สาเหตุหนึ่งคือสนใจการเมืองในขณะนั้น สาเหตุที่สำคัญที่สุดที่เขาเลือกสาขาปรัชญาการเมือง เพราะเขารู้สึกว่าเรียนสนุกและมีคนเรียนน้อย เขาเล่าต่อไปว่าในการมาเรียนสาขาปรัชญาการเมืองนี้เอง เขาจึงได้รู้จักมาคิอาเวลลี ผ่านการเรียนในวิชาทฤษฎีการเมือง

ในวิชาทฤษฎีการเมือง พิชิตได้เรียนกับ สมบัติ จันทรวงศ์ ซึ่งในขณะนั้นเพิ่งกลับมารับราชการ พิชิตเล่าว่าด้วยการเรียนการสอนในชั้นเรียนเขาจึงได้จับงานเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ด้วยความที่เขาสนุกกับการเรียน เขาจึงตัดสินใจไปหาซื้อต้นฉบับ *The Prince* ภาษาอังกฤษด้วยตนเองที่ร้านหนังสือดวงกมล โดยเขาสันนิษฐานว่าเป็นต้นฉบับของสำนักพิมพ์

³⁵³ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ไชยันต์ ไชยพร ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการติดต่อคุณ พิชิต จงสถิตยวัฒน์ ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสได้สัมภาษณ์คุณพิชิต จงสถิตยวัฒน์ ในวันอังคารที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2557

เพนกวิน สอดคล้องกับการตั้งข้อสมมุติฐานของวิกิจ สุขสำราญว่าน่าจะแปลจากฉบับของ George Bull สำนักพิมพ์เพนกวิน³⁵⁴ ในเวลานั้นพิชิตไม่ได้สนใจขอลิขสิทธิ์การแปลแต่อย่างใด เขาเล่าว่าเพียงแต่คิดอยากจะแปลเพราะเขาได้รู้จักและประทับใจในชั้นเรียนเท่านั้น เขาจึงร่วมกับเพื่อนลงมือแปล *The Prince* เป็นภาษาไทยซึ่งแล้วเสร็จไม่เกินหนึ่งปี และตีพิมพ์ออกมาในปี พ.ศ. 2516

พิชิตยังย้ำต่อไปอีกว่า ในด้านของแรงบันดาลใจ งานเขียนเรื่อง *เจ้า* มีแรงบันดาลใจแตกต่างจากงานชิ้นอื่นๆของเขาในสมัยที่เขายังศึกษาอยู่ เนื่องจากเป็นการแปลที่ไม่ได้เงินแต่อย่างใด เพราะโดยปกติแล้วพิชิตและเพื่อนจะรับแปลและทำงานที่ได้ค่าจ้างอย่างชัดเจน เช่น การแปลเป็นภาษาอังกฤษของหนังสือ *เหตุเกิดที่ปิ้ง* หรือทำวิจัยการตลาดให้กับบริษัทเอกชน และหากจะกล่าวได้ว่า *เจ้า* เป็นแรงบันดาลใจทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียวก็คงไม่เพียงพอนัก เนื่องจากพิชิตให้ความเห็นว่า เขาไม่เคยรู้สึกว่าถนอมกับประชาชาติจะฉลาดพอที่จำเป็นจะต้องใช้งานเขียนของมาคิอาเวลลีไปวิพากษ์ นี่จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่งานเขียนเรื่อง *เจ้า* ไม่ขึ้นบัญชีหนังสือต้องห้าม และเราอาจวิเคราะห์ต่อไปได้ว่า หากพิชิตต้องการจะใช้ *เจ้า* เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองจริง แต่ถ้าเขาไม่ได้มีโอกาสรู้จักมาคิอาเวลลีในชั้นเรียนและได้เรียนอย่างลุ่มลึกพอ เขาย่อมไม่มีทางจะเลือกหยิบ *เจ้า* มาวิพากษ์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทเป็นแน่ ดังนั้นจึงอาจอนุมานได้ว่าการเติบโตของการศึกษาความคิดทางการเมืองที่นำไปสู่การเกิดสาขาปรัชญาการเมืองคือปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการแปลเรื่อง *เจ้า*

ภายหลังจากพิชิตตีพิมพ์เรื่อง *เจ้า* ในปี พ.ศ. 2517 พิชิตก็ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัย Purdue university ให้ย้ายไปศึกษาต่อชั้นปีที่สี่ที่สหรัฐอเมริกา เป็นเวลาสองปีแต่ด้วยปัญหาการเทียบหน่วยกิตจึงทำให้พิชิตจบการศึกษาในสาขาประวัติศาสตร์ จาก Purdue university แทนที่จะจบรัฐศาสตร์ดังที่ตั้งใจไว้ ภายหลังจากพิชิตกลับจากสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2519 เขาได้หันมาทำงานงานด้านหนังสือพิมพ์ ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ และ หนังสือพิมพ์ *The Far Eastern Economic Review* ท้ายที่สุดก็มาประกอบกิจการของตัวเองและไม่ได้ร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองอื่นๆอีก พิชิตให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า เมื่อเขาแปลหนังสือเรื่อง *เจ้า* เสร็จก็เดินทางไปสหรัฐอเมริกาเลย จึงไม่ได้

³⁵⁴ สุขสำราญ, "The Prince กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่." หน้า 70.

เห็นตัวหนังสือหลังจากตีพิมพ์จนกระทั่งถึงวันที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ พิชาติให้ข้อเสนอแนะว่า เขาเพียงแต่แปล ส่วนการทำคำโปรยอื่น ๆ นั้นเป็นผลงานของสำนักพิมพ์ที่ในเวลานั้นเป็นผู้พิมพ์ผลงานทางการเมืองจำนวนมาก จึงไม่แปลกที่จะมีการใส่ประเด็นทางการเมืองลงไป

อย่างไรก็ดีในส่วนที่ว่าด้วย “จากสำนักพิมพ์” ก็แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจว่างานของมาคิอาเวลลีนั้น ไม่สามารถตัดสินได้จากเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เพราะ เจ้า อาจเหมาะทั้งทั้ง เผด็จการผู้ประสงค์จะมีและรักษาอำนาจ พอๆกับ ประชาชนที่มีความปรารถนาจะรู้เท่าทันเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งมีแต่ผู้อ่านเท่านั้นที่จะเป็นผู้ตัดสิน จุดประสงค์ของการแปลในครั้งนี้สะท้อนชัดไปอีกในคำนำในการพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง โดยเริ่มต้นว่า **“หนังสือคลาสสิกคือหนังสือที่คนรู้จักดีแต่ไม่เคยอ่าน”**³⁵⁵ สำหรับ เจ้า เองก็เป็นหนังสือคลาสสิกเช่นว่านั้น และเสน่ห์ของหนังสือคลาสสิกคือ ผู้อ่านมีสิทธิเสรีภาพที่จะเข้าใจได้ตามระดับความรู้ของตน โดยไม่มีใครถือความชอบธรรมแต่เพียงผู้เดียวได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีจุดยืนไปทางใด นอกจากนั้นยังยกย่องมาคิอาเวลลีไว้ในคำนำอีกว่า มาคิอาเวลลีถือเป็นบิดาของรัฐศาสตร์สมัยใหม่ โดยเริ่มกล่าวถึง “สิ่งที่ควรจะเป็น” และด้วยเหตุนี้ เจ้า จึงชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญของความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ว่าควรมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร

ในส่วนของการแปล คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1 ออกตัวเป็นเบื้องต้นว่า เป็นงานแปลของนักศึกษา ที่ขาดความสมบูรณ์และมีข้อบกพร่องอยู่มาก อีกทั้งผู้แปลอ้างว่าตนแปลตามตัวอักษรเพื่อหวังจะเก็บความ และน้ำหนักรของคำ เพื่อแสดงความเคารพต่อมาคิอาเวลลีอย่างดีที่สุด และงานนี้ควรเป็นงานของอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่เพราะอาจารย์ทำตนเป็นข้าราชการมากกว่า ผู้สนใจในงานทางวิชาการ จึงทำให้ไม่เกิดการแปลตัวบทขึ้น แต่อย่างไรก็ตามก็ได้แสดงความขอบคุณต่ออาจารย์มหาวิทยาลัย อย่างสมบัติ จันทรวงศ์ ซึ่งในคำนำแสดงความคิดเห็นกำกับว่าเป็นผู้จบการศึกษาทางปรัชญาการเมืองมาโดยตรง ที่ได้ช่วยทำการแก้ไขตรวจสอบต้นฉบับทั้งหมดให้ถูกต้อง ชื่อน่าสังเกตเพิ่มเติมคือในการแปลขึ้นนี้ เริ่มต้นด้วย คำอุทิศจำนวน สิบสองหน้า ซึ่งเขียนขึ้นโดย สมบัติ จันทรวงศ์ เป็นการบูชาพระวีรชนของมาคิอาเวลลี และฉายภาพกว้างๆเกี่ยวกับข้อเสนอทางปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี บทอุทิศดังกล่าวย้ำเตือนผู้อ่านอยู่เสมอว่า สมควร

³⁵⁵ มาคิอาเวลลี, เจ้า. คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1

อ่านงานเขียนเรื่อง *เจ้า* ด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรละเลย *The Discourses* ในฐานะงานเขียนสำคัญที่สะท้อนทรรศนะของมาคิอาเวลลี และอาจกล่าวได้ว่า คำอุทิศจำนวน สิบสองหน้าของสมบัตินั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจมาคิอาเวลลีในเวลาต่อมา

โครงสร้างของการแปล *เจ้า* ของพิชิตและคณะชิ้นนี้นั้นแยกออกเป็น ยี่สิบหกส่วนย่อยๆ และหนึ่งคำอุทิศของมาคิอาเวลลีเอง โดยมีได้มีการกำหนดชัดเจนเป็นตัวเลขกำกับบทไว้ โดยเริ่มตั้งแต่ส่วนที่ว่าด้วย “รัฐ” และสิ้นสุดลงในส่วนที่ว่าด้วย “เป็นอิสระจากพวกป่าเถื่อน” โดยผู้แปลมิได้อ้างอิงว่า แปลมาจากตัวบทเล่มไหน มีแต่เพียงการตรวจสอบของสมบัติ เท่านั้นที่มีการอ้างอิงว่าตรวจทานกับฉบับของ Mark musa ฉบับปี ค.ศ. 1994 เท่านั้น

สำหรับข้อวิจารณ์ของงานแปลชิ้นนี้มักโดนวิจารณ์ว่าแปลไม่ตรงกับต้นฉบับภาษาอังกฤษ และขาดการใช้ภาษาที่มีเอกภาพ ยิ่งไปกว่านั้นจากการสำรวจของวิกิจ สุขสำราญยังยืนยันอีกว่างานแปลนี้ขาดความรัดกุมเนื่องจากแปลไม่ครบตามที่ George Bull ต้นฉบับได้เขียนเอาไว้ แม้ในส่วนของคำอธิบายคำศัพท์เฉพาะท้ายเล่มก็แปลไว้ไม่ครบถ้วน³⁵⁶

ถึงแม้งานของพิชิตจะเต็มไปด้วยข้อวิจารณ์เรื่องความถูกต้องและความรัดกุม แต่ก็ด้วยเวลาที่แปลอย่างจำกัดไม่ อีกทั้งเป็นผลงานริเริ่มของนักศึกษาที่ย่อมทำให้งานชิ้นนี้ได้สมบูรณ์อย่างที่ควรจะเป็น แต่อย่างไรก็ดีการปรากฏตัวของงานแปลเรื่อง *เจ้า* ของพิชิต ก็เป็นหมุดหมายสำคัญของความนิยมในมาคิอาเวลลีที่ถูกเริ่มต้นขึ้นด้วยแรงบันดาลใจในชั้นเรียนวิชาปรัชญาการเมืองของสมบัติ จันทรวงศ์ และด้วยบรรยากาศการทางการเมืองที่เอื้ออำนวย ตัวบทฉบับแรกของมาคิอาเวลลีจึงถูกแปลขึ้น ถึงแม้ภายหลังจะถูกนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองก็ตาม

- จาก *Machiavellianism* ถึง *Kukritism*: บทความปริทรรศน์เกี่ยวกับมาคิอาเวลลี ของ *สุลักษณ์ ศิวรักษ์*³⁵⁷

³⁵⁶ สุขสำราญ, "The Prince" กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่." หน้า 73.

³⁵⁷ ส. ศิวรักษ์, "บทความปริทรรศน์," วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3, no. 4 (2517).

ในยุคยุคเบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง สุลักษณ์ ศิวรักษ์ หนึ่งในผู้บุกเบิกงานเขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีดังปรากฏในงานแปลบทสนทนาของมาคิอาเวลลีและสาโวนาโนลา ก็ยังผลิตผลงานออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีงานชิ้นสำคัญเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีอยู่ในบทความสำคัญอีกบทหนึ่งที่ปรากฏขึ้นในวารสารธรรมศาสตร์ ในหัวข้อบทความปริทรรศน์ ปีที่ 3 เล่มที่ 4 ในปี 2517 ในบทความนี้ถือว่ามี ความสำคัญยิ่งในฐานะบทความแรกๆ ที่เริ่มใช้ แนวคิดของมาคิอาเวลลี มาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในประเทศไทย

ข้อนำสังเกตก็คือบทความชิ้นนี้อ้างอิงถึงตัวบทแปลหลัก คือ เจ้า ของมาคิอาเวลลี ซึ่งพิชิต จงสถิตย์วัฒนา เป็นผู้แปลในปี พ.ศ. 2516 โดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์ วิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการขาดความใส่ใจของแวดวงการศึกษา โดยเปรียบเทียบว่า เป็นความพยายาม ของนักศึกษา ซึ่งควรสร้างความละอายใจ ให้กับบรรดาอาจารย์ที่ไม่ได้ใส่ใจแปล ณ ขณะ นั้น ดังนั้นงานแปลฉบับนี้มิสมควรถูกวิจารณ์มากมายนักว่าด้วยเรื่องความถูกต้องสมเหตุสมผลของข้อมูล นับได้ว่าบทความนี้สะท้อนให้เห็นการตอบรับอย่างดีของ เจ้า ฉบับ พิชิต จงสถิตย์วัฒนา เนื่องจากบทความของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์เขียนหลังจากการแปลของพิชิตเพียงหนึ่งปี จึงอาจกล่าวได้ว่าเพียงหนึ่งงานเขียนเรื่อง เจ้า ก็ได้แพร่หลายโดยทั่วไป และยังคงกลายเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญสำหรับการเขียนบทความในเวลาต่อมาด้วย

ในบทความนี้สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พยายามสะท้อนให้เห็นการใช้งานความคิดแบบมาคิอาเวลลีและสำนักคิดมาคิอาเวเลียนในประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยพยายามเปรียบเทียบถึงการสร้างสำนักการคิดแบบคึกฤทธิ ที่เลียนแบบมาคิอาเวเลียน ซึ่งตัวเขามองว่าเป็นเรื่องไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม ดังที่ เขา กล่าวไว้ว่า

“ในที่นี้ข้าพเจ้าใคร่แสดงทัศนะเกี่ยวกับผู้เขียนและงานเขียนของเขาชิ้นนี้ นอกเหนือไปจากที่มีกล่าวไว้แล้วในฉบับแปลเพราะจาก ม. นี้เอง ที่เกิดศัพท์ Machiavellian และ Machiavellianism ดังที่มี ใครเอาคำอย่างนี้มาเขียนขึ้นว่า Kukritism อย่างไทยๆ และถ้าเราไม่เข้าใจความคิดของ ม. ให้ชัดเจนแล้ว เราก็จะด่วนสรุปเอาว่า ค. คือ ม. นั่นเอง และเวลานี้กำลังใช้ลัทธินี้กันในทางการเมือง

อย่างแพร่หลาย ถึงกับนำเอาทฤษฎีจาก Il Principe มาประยุกต์ใช้อย่างน่ากลัว อันตรายเป็นที่ถึง (ถ้าเป็นก่อนหน้าแล้ว ข้าพเจ้าคงขัดข้องที่แปลชื่อหนังสือนี้ว่า “เจ้า” ดังที่ปรากฏอยู่)³⁵⁸

จากข้อความดังกล่าว สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า ในสังคมไทยเวลานั้นมีการพยายามใช้แนวคิดมาคิอาเวลลีกันอยู่แล้วในระดับหนึ่ง เนื่องด้วยการศึกษาทางสังคมศาสตร์ในเวลาดังกล่าว ก็แพร่หลายไปมากแล้ว ด้วยเหตุนี้การกล่าวอ้างถึง มาคิอาเวลลี จึงสามารถกล่าวได้ด้วยเพียงใช้อักษรย่อว่า ม. ผู้คนก็สามารถเข้าใจได้โดยทั่วไป แต่กระนั้นในสายตาของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เห็นว่าถึงแม้แนวคิดของมาคิอาเวลลีจะค่อนข้างแพร่หลาย และมีการกล่าวอ้างถึงอยู่มาก แต่การรับรู้ของผู้คนก็ยังเป็นการรับรู้อย่างผิดพลาดคลาดเคลื่อน ดังที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวถึงบทวิจารณ์เรื่องความไม่มีศีลธรรมของมาคิอาเวลลี ของ กมล สมวิเชียร ที่มีต่อหนังสือ ของ มอริซ แครสตัน ที่เขาเองเป็นผู้แปลว่า “แต่ถ้าใครได้ศึกษางานของเขาโดยใกล้ชิดแล้ว จะเห็นเช่นนั้นด้วยไม่ได้”³⁵⁹ คำกล่าวนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าสุลักษณ์ ศิวรักษ์ มิได้เห็นด้วยกับข้อเสนอของ กมล สมวิเชียร หรือในแง่หนึ่งคือไม่พึงพอใจต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในสังคมไทย

ในงานเขียนชิ้นนี้ ทรรศนะของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับบทบาทของศาสนา โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ที่อยู่เบื้องหลังแนวคิดของมาคิอาเวลลี คล้ายคลึงกับในงานแปลชิ้นเก่าของเขา แต่กระนั้นในงานชิ้นนี้ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้ทำการเปรียบเทียบความคิดเหล่านั้นเข้ากับประเด็นร่วมสมัยของไทยด้วย เช่น

ที่ ม. (ในที่นี้คือมาคิอาเวลลี) กล่าวหาว่าร้ายพระคริสต์ธรรมนั้น ก็เห็นจะนำมากล่าวว่าพระพุทธธรรมได้ด้วยเช่นกัน บัดนี้เรากำลังมีนายกรัฐมนตรีที่จะนำพระพุทธศาสนามาใช้ในการปกครองประเทศ ที่น่าถามก็คือ จะทำได้หรือ ถ้าทำได้ ตรงไปตรงมาแค่ไหน จะทำได้อย่างไร โดยนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้อย่างเคร่งครัดเพียงใด

³⁵⁸ Ibid. หน้า 231.

³⁵⁹ Ibid.

การที่หัวหน้าคณะปฏิวัติบอกว่า ต้องสั่งประหารชีวิตคน โดยไม่ได้ขึ้นศาล โดยไม่ผ่าน “เจ้าชีวิต” แล้วประมุขสงฆ์บอกว่าการกระทำดังกล่าวไม่ผิด เพราะทำไปโดยความหวังดีเป็นที่ตั้งนั้น ถือว่าถูกต้องตามทำนองคลองธรรมแห่ง พระพุทธวจนะเพียงใด และคำตอบเช่นนี้ จะถือเป็นการตอบแบบ Machiavellian ได้ไหม ถ้าเราไม่คำนึงถึงแก่นี้กันให้ชัด การนำเอาลัทธิศาสนามาใช้อย่างกลิ้งกล่อนจึงเกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ ดังที่ปรึกษาคนสำคัญของคณะปฏิวัติคนก่อนหน้านั้นขึ้นไป ก็เป็นเปรียญลาภรต ซึ่งมีบทบาทในทางทำลายคุณค่าของจริยธรรมอยู่มิใช่น้อย³⁶⁰ (อาจตีความได้ว่าหมายถึง “หลวงวิจิตรวาทการ”)

สิ่งที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พยายามจะนำเสนอแนวคิดของมาคิอาเวลลี ที่มาจากหนังสือเรื่อง “เจ้า” ในประเด็นที่เกี่ยวกับศาสนาโดยชัดเจน ดูเหมือนเขาพยายามจะย้าว่าตามทฤษฎีของมาคิอาเวลลี ที่ว่า ศาสนาไม่ควรมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารจัดการของรัฐ ยิ่งไปกว่านั้นในอีกมุมหนึ่ง ศาสนาบางศาสนามีคำสอนที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนา รัฐ เช่น ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นศาสนาที่มุ่งไปสู่ความหลุดพ้นหรือเป็นความดีส่วนตัว ไม่ใช่ความดีที่เป็นประโยชน์กับรัฐและสังคมโดยรวม ดังนั้นศาสนาเหล่านี้จึงเป็นเพียง private Religion ไม่ควรเป็น state Religion เนื่องจาก มาคิอาเวลลี นั้นเชื่อว่าผู้ปกครองต้องละเว้นศีลธรรมส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของรัฐ นอกจากนี้ในงานชิ้นนี้ยังเป็นครั้งแรกที่มีการตีความ และระบุขอบเขตของ “เจ้า” ว่า “เจ้า” แบบใดบ้างที่จำเป็นต้องละทิ้งชุดศีลธรรมส่วนตัว เพื่อผลประโยชน์ของรัฐ ดังที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวไว้ว่า “The Prince ซึ่งเป็นเจ้า ลูกของเจ้า หัวหน้าคณะปฏิวัติ หรือลูกไพร่ก็ได้ที่เป็น นายกรัฐมนตรี”³⁶¹

ไม่เพียงเท่านั้น ในงานเขียนของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เขายังพยายาม เปรียบเทียบแนวคิดของมาคิอาเวลลี เกี่ยวกับเรื่อง การกระทำของผู้ปกครอง และการปรากฏเชื่อมโยงของศีลธรรมกับข้อเสนอของรุสโซ ด้วยเขาพยายามแสดงให้เห็นว่า มาคิอาเวลลีนั้นเน้นการกระทำทางโลกมากกว่า ซึ่งเขาได้จำแนกการกระทำทางการเมืองที่เป็นเรื่องจริงออกจาก การแสดงออกให้ผู้คนเห็น สำหรับ รุสโซ เขาต้องการให้ความสำคัญกับทั้งสองประการ แต่สำหรับมาคิอาเวลลีเขาให้

³⁶⁰ Ibid. หน้า 233.

³⁶¹ Ibid.

ความสำคัญกับการแสดงออกต่อภายนอกเพียงผิวเผิน แต่การตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์อย่างเป็นทางการนั้นสำคัญกว่า³⁶² ดังที่เขาเสนอว่า กิจกรรมทางการเมือง เพื่อประโยชน์สุขของคนในสังคม ไม่ใช่เรื่องการกระทำทางศีลธรรมเหมือนความปรารถนาของพระศรีอารีย์ ดังนั้นหัวใจสำคัญของมาคิอาเวลลีจึงอยู่ที่หลักการที่ว่า เจ้า ต้องแสดงตนเป็นคนมีคุณธรรม แต่ต้องฝึกใจไว้ให้พร้อมที่จะไม่มีคุณธรรม ซึ่ง สุลักษณ์ ศิวรักษ์มองว่า ระบบการศึกษาแบบไทยนั้นยากที่จะเข้าใจข้อเสนอของมาคิอาเวลลีเรื่องนี้ เนื่องจากทัศนคติทางจริยธรรมที่คับแคบ ไม่จริงจัง จะทำให้ข้อเสนอของมาคิอาเวลลีดูชั่วร้าย ทั้งที่เป็นข้อเสนอที่เป็นทางสายกลางทางการเมืองดังที่เขากล่าวไว้ว่า

ยิ่งในระบบการศึกษาแบบไทยๆ ที่ไม่คำนึงถึงจริยธรรมกันอย่างจริงจังด้วย แล้ว ย่อมเข้าใจมาคิอาเวลลีอย่างผิดๆได้ง่าย เพราะมีตัวอย่างทางปรากฏการณ์ รอบๆตัวอยู่มากมาย แล้วแท้ที่จริง เราควรเข้าใจว่า สิ่งซึ่งมาคิอาเวลลีกล่าวไว้นี้ มีความสำคัญยิ่ง เป็นมัชฌิมาปฏิปทาในทางการเมืองเลยทีเดียว³⁶³

ในสายตาของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ คนเคร่งศาสนาและคนที่มีกกล่าวอ้างถึงศีลธรรมจำนวนมากไม่อาจยอมรับข้อเสนอทางการเมืองของมาคิอาเวลลี และแสดงตนว่าไม่ชอบเข้ามายุ่งเกี่ยวทางการเมือง แต่ความเป็นจริงคนเหล่านี้กลับมีความต้องการในอำนาจ แทนต้องการอาหารหรือเงินทอง สิ่งเหล่านี้ ถือเป็นประเด็นสำคัญทางศาสนาและบทบาทของนักบวชกับการเมืองไทย ที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พยายามประชดประชต์ผ่านข้อเสนอของ มาคิอาเวลลี อยู่เสมอๆในงานของเขา

ในประเด็นต่อมา สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พยายามอธิบายถึงความสำคัญของการจัดการ โชคชะตา เขาพยายามอธิบายว่า เป็นเรื่องยากที่ผู้ปกครองจะรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งจริงๆ และยากที่ผู้ปกครองจะรู้ว่า ใครคิดอย่างไรและจะดำเนินนโยบายไปในทิศทางใดดังนั้นผู้ปกครองจำต้องมีความรอบรู้และปฏิภาณอย่างดียิ่ง เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันความคิดและการตัดสินใจของคนอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัย โชค อยู่มาก โดยเขามองว่าการจัดการกับโชคเป็นเรื่องของการจัดการกับจังหวะและเวลา โดยเขาเชื่อว่า หลักการเช่นนี้ สอดคล้องกับพระบรมราชาธิบายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินสมัยรัชกาลที่ 5 ที่พระองค์ต้องอาศัยความพยายามอย่างมากใน

³⁶² Ibid. หน้า 234.

³⁶³ Ibid. หน้า 235.

การปรับปรุงรัฐ ความว่า “มียากอยู่แต่เพียงจะเลือกเวลาให้เหมาะ อย่าให้ช้าเกินไป อย่าให้เร็วเกินไป ข้อนี้แหละยากยิ่งนัก นอกจากจะมีสติปัญญาแล้ว ยังต้องมีโชคประกอบด้วย”³⁶⁴

ทำยที่สุดในงานเขียนชิ้นนี้สุลักษณ์ ศิวรักษ์ได้สรุปฐานะงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี โดยเปรียบเทียบกับสวัสดิรักษา และ ตำราพิชัยสงครามซุนวู ความว่า

อย่าว่าแต่ มาคิอาเวลลีเลย แม้ตำรารัฐศาสตร์ทั้งหมด ก็ให้คำตอบในเรื่องของอนาคตทางการเมืองไม่ได้ สำหรับ “เจ้า” ด้วยแล้ว ว่าในทางปรัชญาการเมือง ยังเป็นหนังสือที่ขาดตกบกพร่องอยู่มาก แม้ความคิดของ มาคิอาเวลลีทั้งหมด ก็ยังไม่ได้คิดเป็นศาสตร์หรือแนวปรัชญาแห่งรัฐโดยตลอด แต่หนังสือเล่มนี้ก็เหมาะที่จะอ่านกันในหมู่คนไทยโดยเฉพาะในขณะนี้ สำหรับ “เจ้า” หรือผู้ปกครองรัฐ นอกจากจะอ่านเล่มนี้แล้ว ควรอ่าน สวัสดิรักษา ของ สุนทรภู่และตำราพิชัยสงครามของซุนวู ประกอบด้วย สำหรับเล่มหลังนี้ ไม่แม้แต่ผู้ปกครองรัฐ แม้ผู้ที่ถูกปกครองก็ควรอ่านเป็นอย่างยิ่ง จะอ่านเล่มไหนก็ตามขอให้อ่านด้วย मनสิการ กับต้องขอให้โชคช่วยด้วยในทุกกรณีไม่ว่าผู้อ่านจะเป็นเจ้าหรือไพร่ก็ตามที...³⁶⁵

งานเขียนประเภทตำราทฤษฎีและงานประเภทสรุปความคิด

ดังที่กล่าวไปแล้วในบริบทงานเขียนส่วนมากในยุคนี้มักเป็นตำราทฤษฎี ที่นำเสนอซ้ำๆกันแตกต่างกันแต่เพียงถ้อยคำที่ใช้และการจัดรูปแบบการนำเสนอเท่านั้น เพื่อให้เห็นภาพของความหลากหลายที่ขาดความลึกซึ้งของตำราทฤษฎีในยุคสมัยนี้ ผู้วิจัยจึงทำการสรุปงานเขียนประเภทตำราเล่มต่างๆมารวมไว้ในส่วนนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความเหมือนและความต่างโดยละเอียด

³⁶⁴ ส. ศิวรักษ์, บทความปริทรรศน์, วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 เล่มที่ 4 (2517), หน้า 237.

³⁶⁵ ส. ศิวรักษ์, บทความปริทรรศน์, วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 เล่มที่ 4 (2517), หน้า 238.

- ทฤษฎีการเมือง แห่งนวมัย ของ สุขุม นวลสกุล สิริวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์ และ เฉลิมพล ประทีปะวณิช³⁶⁶

ในปี พ.ศ. 2517 นอกจากการปรากฏของบทความของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ แล้ว ตำราเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองเล่มสำคัญอีกหนึ่งเล่มก็ได้ปรากฏขึ้น นั่นคือ *ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย* เรียบเรียงโดย สุขุม นวลสกุล สิริวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์ และ เฉลิมพล ประทีปะวณิช หนังสือเล่มนี้มีจุดประสงค์สำคัญในการใช้ประกอบการศึกษาวิชาทฤษฎีการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งแต่เดิมเป็นแผ่นปลิวคำบรรยาย ที่พิมพ์ไว้เป็นตอนๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เราจึงอาจเห็นได้ว่า นี่เป็นการปรากฏตัวในตำราการศึกษาเป็นทางการครั้งแรกหลังจากมีการตีพิมพ์ตัวบทแปล งานตำราเรียนชิ้นนี้ถึงแม้จะมีผู้เขียนหลายท่านแต่ก็มีเอกภาพโดดเด่นชัดเจน ซึ่งในบทของมาคิอาเวลลีนั้น ผู้ที่รับผิดชอบคือ สุขุม นวลสกุล ซึ่งเป็นอาจารย์ของคณะรัฐศาสตร์ เขาเริ่มต้นด้วยประวัติของมาคิอาเวลลี เชกเช่นงานเขียนชิ้นอื่นๆ แต่จุดที่แตกต่างคือ สุขุม นำเสนออาชีพของมาคิอาเวลลีว่าเป็นนักการเมืองมากกว่าเป็นข้าราชการ โดยเขาได้มีโอกาสเป็นทั้งรัฐมนตรีกลาโหมและรัฐมนตรีมหาดไทย³⁶⁷ สุขุม แสดงทรรศนะว่า งานเขียนของมาคิอาเวลลี เกิดขึ้นในช่วงเขตกอขัดแย้งอำนาจทางการเมือง โดยมีงานสองชิ้นคือ *The Prince* และ *The Discourse* โดย สุขุม เลือกลงแปล *The Prince* ว่า “มุขชน” และ *The Discourse* ว่า “คำบรรยาย” ในทรรศนะ ของสุขุม เขามองว่ามาคิอาเวลลีได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาคนแรกของยุคสมัยใหม่ (modern time) ด้วยคุณสมบัติ 3 ประการคือ เขาไม่สนใจกฎหมายธรรมชาติ หรือ อาณัติสวรรค์ และเขาไม่ให้ความสำคัญกับศาสนาเหมือนยุคก่อนหน้า รวมถึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เพื่อหาแบบแผนอย่างเป็นระบบ

สุขุมได้แบ่งแนวคิดของมาคิอาเวลลีในเรื่อง *The Prince* ออกเป็น 4 ประเด็นได้แก่ 1. ธรรมชาติของคนและรัฐ 2. ศิลปะแห่งการปกครอง 3. คุณสมบัติของรัฐบุรุษ และ 4. รูปแบบการปกครอง³⁶⁸

³⁶⁶ สุขุม นวลสกุล, "มาคิอาเวลลี," in *ทฤษฎีการเมือง แห่งนวมัย* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519).

³⁶⁷ Ibid. หน้า 1.

³⁶⁸ Ibid. หน้า 2-9.

ในส่วนที่ว่าด้วยธรรมชาติของคนและรัฐ สุขุมสร้างภาพให้ มาคิอาเวลลีเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย โดยมองว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้น เป็นสัตว์ที่ ก้าวร้าว เห็นแก่ตัว มนุษย์จึงเป็น สิ่งมีชีวิตที่มีความอยากอย่างไม่สิ้นสุดซึ่งนำไปสู่การอยู่อย่างยากลำบาก ปัญหาเช่นนี้ผลักดันให้บางคนยอมสยบต่อผู้มีอำนาจมากกว่า รัฐจึงเกิดขึ้นมาในที่สุด รัฐในแง่นี้จึงมิได้แปรเปลี่ยน ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ หากแต่คอยควบคุมธรรมชาติของมนุษย์มิให้ทำร้ายดูดยภาพและ ความก้าวหน้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั่นเอง ดังที่สุขุมสรุปข้อเสนอของมาคิอาเวลลีว่า

รัฐมิได้ถูกสถาปนาขึ้นเพื่อผดุงจุดมุ่งหมายที่จะจัดตั้งศีลธรรมหรือบังคับใช้ กฎหมายธรรมชาติ ความจริงแล้ว ศีลธรรมและกฎหมายคือสิ่งที่ได้รับการ พัฒนาหลังจากที่คนเริ่มมีปฏิกริยาร่วมกันในการต่อต้านผู้มีอำนาจที่จะใช้อำนาจ ทำร้ายล้างเรา³⁶⁹

ในประเด็นที่สอง ที่ว่าด้วย ศิลปะแห่งการปกครอง สำหรับสุขุมเขามองว่า สิ่งจำเป็นและ เหมาะสมที่ผู้มีอำนาจควรเชื่อและปฏิบัติ นั้นขึ้นอยู่กับวิธีการได้มาซึ่งอำนาจ หากได้มาด้วยการสืบ สันตติวงศ์ สิ่งที่เขาควรทำคือ การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ดังเดิมเอาไว้ แต่หากมาด้วยการ ยึดอำนาจนั้น ก็ต้องถ่วงดุลอำนาจให้ดีระหว่างขุนนางกับประชาชน ผู้ปกครองต้องใช้ขุนนางด้วย ความใส่ใจ และต้องมีขันติธรรมในการรับฟังอีกด้วย ซึ่งในข้อนี้ก็จะแตกต่างกับการตีความแบบ อื่นๆ และถ้าหากได้มาโดยการยึดอำนาจหรือปราบดาภิเษกนั้น เขาจะต้องใช้วิธีการอันเหี้ยมโหด เพื่อกำราบผู้ต่อต้านโดยเร็วที่สุด โดยมีกองทัพของตนเองที่เป็นกองทัพประจำการเป็นผู้สนับสนุน หลัก และหากต้องอยู่ในภาวะสงครามผู้ปกครองต้องเลือกที่จะสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่า อยู่เป็นกลาง เนื่องจากหากเลือกเป็นกลาง เมื่อสงครามจบแล้ว ก็จะไม่เป็นที่พอใจของทั้งฝ่ายที่ ชนะและแพ้ และฝ่ายที่ควรสนับสนุนคือ ฝ่ายที่อ่อนแอกว่า เพื่อจะได้ถ่วงดุลอำนาจ ในส่วนที่ว่า ด้วยศิลปะแห่งการปกครองนี้เราจะพบได้ว่า การตีความของสุขุมนั้น คล้ายคลึงกับการตีความมาคิ อาเวลลีโดยนักเขียนชาวไทยส่วนมาก เว้นเสียแต่ ในประเด็นที่ว่าด้วยหลักการใช้วิธีการที่ทารุณ โหดร้าย สำหรับ สุขุม เขาเสนอการตีความว่า “ภายหลังการใช้วิธีการทารุณโหดร้ายในระยะ

³⁶⁹ Ibid. หน้า 3.

หนึ่งแล้ว มาคิอาเวลลีแนะนำให้ผู้ปกครองหันมาใช้วิธีชักจูงคนอย่างมีศิลปะ³⁷⁰ เพราะการใช้ความรุนแรงไม่ใช่หนทางเดียวในการรักษาอำนาจ ซ้ำร้ายความรุนแรงยังมีใช้หนทางที่ยืดยาวอีกด้วย

ในประเด็นที่สามเกี่ยวกับคุณสมบัติของมุขบุรุษ สุขุมได้อธิบายว่ามาคิอาเวลลีได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณสมบัติของ มุขบุรุษ ใน The Prince ไว้ว่า ต้องมีลักษณะ 1. มัธยัสถ์ สำหรับสุขุม เขาเชื่อว่า มัธยัสถ์เป็นคุณธรรมข้อแรกที่สำคัญที่สุด โดยเขาเชื่อมโยงเข้ากับความคิดเรื่องความเมตตา เขาเชื่อว่าความเมตตา เป็นคุณธรรมที่สำคัญ แต่กระนั้นหากดำเนินไปโดยปราศจากขอบเขตก็จะมีปัญหา

2. เด็ดขาด เนื่องจากความเมตตา อาจจะถูกมองในแง่ความอ่อนแอ และความยุ่งเหยิงอาจจะตามมา ดังนั้น ด้วยพันธะหน้าที่ มุขชน จะใจดีเกินไปไม่ได้

3. รอบคอบ เหตุที่มุขชนต้องรอบคอบ เพราะเหตุการณ์ในโลกนี้หาความแน่นอนไม่ได้ โดยสุขุมอ้างถึงคำพูดของมาคิอาเวลลี ที่ปรากฏในงานของฮาร์มอน ว่า มาคิอาเวลลีคิดว่า “อาจจะจริงที่โชคชะตา เป็นผู้ควบคุมการกระทำของเราเสียครั้งหนึ่ง แต่ว่ายังคงปล่อยอีกครึ่งหนึ่งให้อยู่ในความควบคุมของเรา”³⁷¹ แต่กระนั้นเมื่อมุขชน ประสบความล้มเหลวและผิดพลาดในชีวิตไม่ควรโทษว่าเป็นเรื่องโชคชะตา

4. เป็นที่ยำเกรงของผู้ถูกปกครอง สำหรับมาคิอาเวลลี เป็นความจำเป็นที่มุขชนต้องมีคุณสมบัติทั้งสองประการ คือเป็นที่รักและเป็นที่ยำเกรง แต่เป็นเรื่องยากที่จะมีทั้งสองอย่างร่วมกัน เมื่อพิจารณาแล้ว ความยำเกรงสำคัญกว่าโดยสุขุมเลือกแปลจากงานของฮาร์มอน เกี่ยวกับความรักและความยำเกรงความว่า “แต่เนื่องจากเป็นเรื่องยากที่จะได้รับทั้งสองอย่างในเวลาเดียวกัน จะเป็นการปลอดภัย หากได้รับความยำเกรงมากกว่าความรัก”³⁷²

³⁷⁰ Ibid. หน้า 5.

³⁷¹ Ibid. หน้า 8.

³⁷² Ibid.

5. มีคุณสมบัติของจิ้งจอกและราชสีห์เข้าด้วยกัน สุขุมใช้คำว่า “**มุขชนต้องมีคุณสมบัติของสัตว์เดรัจฉาน**” สุขุมเลือกที่จะไม่นำเสนอแต่เพียงจุดเด่นเรื่อง ราชสีห์คือสัญลักษณ์ของพลัง และจิ้งจอกคือปัญญาในการเอาตัวรอดจากกับดักโดยทั่วไป หากแต่สุขุม ยังเพิ่มเติมจุดอ่อนของราชสีห์และสิงโตด้วย และจุดอ่อนของกฎหมายในการกำราบคนเหล่านี้ ความว่า

เพราะในบางครั้งกฎหมายซึ่งใช้ตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างคนไม่สามารถที่จะกำราบคนซึ่งมีความเป็นเดรัจฉานในตัวได้ การมีคุณสมบัติแห่งราชสีห์อย่างเดียวอาจทำให้คนหยิ่งในศักดิ์ศรีจนเกินไป และคุณสมบัติของจิ้งจอกอย่างเดียวก็
ไม่จะเป็นที่ยำเกรงในพลະกำลัง³⁷³

อย่างไรก็ตาม สุขุม สรุปคุณสมบัติทั้งหมดที่ มาคิอาเวลลีเสนอ ในทำนองว่า มุขชน ไม่จำเป็นต้องมีคุณธรรมเหล่านี้ทั้งหมด หากแต่สิ่งเหล่านี้ต้องแฝงอยู่ในตัวมุขชน และ แสดงออกมาได้ เนื่องจากผู้ปกครองต้องมีภาพลักษณ์เป็นสำคัญที่สุด และสุขุมได้อธิบายไว้ในส่วนสรุปเกี่ยวกับคุณสมบัติว่า ทั้งหมดที่มุขชนต้องทำคือทำตามพันธะ และ พันธะเหล่านั้นก็เป็นไปเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ

ในประเด็นสุดท้าย สุขุมพูดเรื่อง รูปแบบการปกครอง สำหรับสุขุม เขาเชื่อว่า ระบบการปกครองที่ดีที่สุด ของมาคิอาเวลลีที่ ไม่ใช่ระบบการปกครองโดยคนคนเดียว อย่างที่นักวิชาการหลายคนตีความ หากแต่เป็นระบบที่มีเสถียรภาพ ซึ่งสุขุม เชื่อว่า คือรูปแบบผสม ดังที่เขากล่าวไว้ว่า **“การปกครองรูปแบบผสมให้แบบแผนดีที่สุด ในขณะที่มันอาจจะมีความดีน้อยกว่าระบบราชาธิปไตย อนาธิปไตย หรือแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ แต่มีแนวโน้มที่จะมีอายุยืนยาวกว่า”³⁷⁴** สำหรับสุขุม เขามองว่า ปัญหาคือเรื่องของการจัดสรรความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้น สำหรับมาคิอาเวลลี นั้น คนธรรมดายินดีจะอยู่ภายใต้การปกครองของชนชั้นสูงอยู่แล้ว ปัญหาที่มีอยู่ว่า หากให้หน้าที่การปกครองแก่คนทั่วไป ชนชั้นสูงจะไม่พอใจเนื่องจากไม่ไว้ใจ ดังนั้นสุขุมมองว่า มิใช่ชนชั้นสูงมีความสามารถกว่าจึงต้องใช้ระบบผสม หากแต่สังคมจะมีเสถียรภาพกว่าถ้าไม่สร้างความขุ่นเคืองให้ชนชั้นสูง

³⁷³ Ibid. หน้า 9.

³⁷⁴ Ibid. หน้า 10.

สุขุมสรูปงานของมาคิอาเวลลีว่า มาคิอาเวลลีสนใจเพียงจุดประสงค์เพื่อความมั่นคงของรัฐ เขาแสวงหาเอกภาพในรัฐ และเพื่อการบรรลุจุดหมายนี้อาจทำได้แม้จะขัดต่อจริยธรรมอันดี ความดีและความซื่อสัตย์ไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง และสุขุมเชื่อว่าโดยภาพรวมของงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีนั้น ทันสมัย น่าเชื่อถือ และสามารถ ปรับประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีความเป็นศาสตร์สูง แต่อาจมีแนวโน้มที่จะหมกมุ่นกับรัฐบุรุษมากเกินไป

- รัฐวิทยา ของ โกวิท วงศ์สุวรรณ³⁷⁵

ในช่วงคาบเกี่ยวของทศวรรษที่ 2520 การศึกษาความคิดทางการเมืองก็เติบโตขึ้นอย่างมากพร้อมๆกับการเติบโตของคณะรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่างๆ การเติบโตนี้ทำให้งานเขียนตำราทฤษฎีของมหาวิทยาลัยต่างๆเกิดเพิ่มมากขึ้นไปด้วย งานเขียนที่เป็นตำราทฤษฎีที่สำคัญอีกชิ้นที่เขียนโดยเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2519 โดยปรากฏในหนังสือ *รัฐวิทยา* ของโกวิท

วงศ์สุวรรณ อาจารย์ภาควิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนังสือ “รัฐวิทยา” เล่มนี้ชี้แจงอย่างชัดเจนว่า ฎูกู้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาการปกครอง 111 (Goot 111) หรือวิชารัฐศาสตร์เบื้องต้น ที่ใช้ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ ในระดับปริญญาตรี

ความน่าสนใจคือในงานเขียนชิ้นนี้มีลักษณะแบบตำราทฤษฎี คือไม่ได้จำแนกเนื้อหาของมาคิอาเวลลีให้เป็นเอกเทศโดยเฉพาะ หากแต่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี ถูกรวมไว้กับเนื้อหาส่วนอื่นๆ เนื่องจากตำราเรียนเล่มนี้มีความพยายามทำเป็นตำราพื้นฐานในการศึกษาในวิชาเบื้องต้นทางการเมือง ไม่ใช่เฉพาะในทางปรัชญาการเมือง เนื้อหาจึงเกี่ยวข้องกับความรู้ทางรัฐศาสตร์อย่างคร่าวๆเช่น ปรัชญาการเมือง รัฐ การปกครอง สถาบันการเมือง แต่ไม่ได้เจาะจงลง

³⁷⁵ โกวิท วงศ์สุวรรณ, รัฐวิทยา(กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2522).

รายละเอียด เพียงแต่กล่าวถึงเนื้อหาพื้นฐานในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะในกรณีศึกษานี้คือ ปรากฏการณ์เมืองซึ่งปรากฏอยู่ในบทที่ 2 ของหนังสือเล่มนี้

ในบทที่ 2 ของหนังสือเล่มนี้ โกวิทเริ่มต้นจากการนิยามคำว่า “ปรัชญา” และนำไปสู่การทำความเข้าใจ ถึงจุดมุ่งหมายของปรากฏการณ์เมือง ซึ่งโกวิทเชื่อว่า หลักการของปรากฏการณ์เมืองมีลักษณะร่วมกัน นั่นคือ ปรากฏการณ์เมืองทุกสำนัก ล้วนมุ่งหวัง ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ความอยู่ดีกินดี มีความสงบและสันติภาพ ไม่มีปรัชญาสำนักใดที่จะที่มุ่งร้ายต่อความมั่นคงของรัฐ

โกวิทได้แบ่งปรากฏการณ์เมืองออกเป็น 28 สำนัก ตามที่อัลเฟรด เดอ กราเซีย ได้เสนอไว้ในหนังสือ Political behavior ซึ่งแบ่งออกได้เป็น³⁷⁶

1. แนวความคิดแบบอำนาจโดยชอบธรรม (Authority)
2. แนวความคิดแบบสูตรคณิตศาสตร์ (The World as mathematic Order)
3. แนวความคิดแบบแบบยึดมนุษย์เป็นหลักมาตรฐาน (Man as the measure)
4. แนวความคิดแบบประชาคมการเมือง (The Political Community)
5. แนวความคิดแบบการปกครองตามลำดับชั้น (The Division of labor and hierarchy)
6. แนวความคิดแบบประชาธิปไตยและสัญญาประชาคม (Democracy and the Social Compact)
7. แนวความคิดแบบรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)
8. แนวความคิดที่ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาการเมือง (The Empirical Method in Political study)
9. แนวความคิดแบบแสวงหาความสุขหลีกเลี่ยงความทุกข์ทางการเมือง (Pleasure Pain and Politics)
10. แนวความคิดแบบการจัดระเบียบโลกโดยกฎหมายและภราดรภาพ (A World Order: Fraternity and Law)
11. แนวความคิดแบบอัตวิภาวะนิยม (Existential Political Activism)

³⁷⁶ Ibid. หน้า 10.

12. แนวความคิดแบบมองตน (Intro perspective method)
13. แนวความคิดแบบประวัติศาสตร์โลก (Theory of world history)
14. แนวความคิดแบบจริยธรรมการเมือง (Systematic-Ethical Political theory)
15. แนวความคิดแบบรัฐบาลที่มาจากผู้แทนของประชาชน (Representative government)
16. แนวความคิดแบบรัฐวิทยาที่ไม่คำนึงถึงค่านิยม (Value-Free Political Science)
17. แนวความคิดแบบการเมืองคือเรื่องของอำนาจ (Power Politics)
18. แนวความคิดแบบเสรีภาพและรัฐแบบเสรีนิยม (Liberty and the liberal State)
19. แนวความคิดแบบศาสตร์ใหม่ (The New Science)
20. แนวความคิดแบบวิเคราะห์กฎหมายอย่างมีเหตุผล (Rationalistic Analysis)
21. แนวความคิดแบบสังคมศาสตร์ประยุกต์ (Applied Science)
22. แนวความคิดแบบที่ถือเศรษฐกิจเป็นเครื่องกำหนดสังคม (Economic Determinism)
23. แนวความคิดแบบชนชั้นในสังคม (Sociology of class)
24. แนวความคิดแบบรูปแบบต่างๆของสังคมโดยเน้นเรื่องวัฒนธรรม (Models of society: Culture)
25. แนวความคิดแบบชนชั้นผู้นำ (The Elite)
26. แนวความคิดแบบนิเทศ (Communications)
27. แนวความคิดแบบสืบสวน สวบสวน และพิสูจน์ (Operational inquiry)
28. แนวความคิดแบบพฤติกรรมทางการเมืองอันมาจากปัจจัยของจิตใต้สำนึก (unconscious factors in political behavior)

มีข้อน่าสังเกตว่าความคิดของมาคิอาเวลลีปรากฏอยู่ในหลายสำนัก ใน 28 สำนัก โดยถือเป็นนักปรัชญาการเมืองที่ปรากฏอยู่มากที่สุด ประการแรก มาคิอาเวลลีปรากฏอยู่ในสำนักที่ 8 แนวความคิดที่ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาการเมือง (The Empirical Method in Political study) โดยโกวิทบรรยายแต่เพียงว่า วิธีการนี้ถูกใช้เป็นคนครั้งแรกโดยอริสโตเติลด้วยการรวบรวมข้อมูลจากนครรัฐต่างๆ เพื่อสร้างคำอธิบายทางการเมือง เมื่อหลังจากอริสโตเติลแล้วก็ไม่มีการใช้

วิธีการเช่นนี้อีกจนได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งในศตวรรษที่ 16 โดยมาคิอาเวลลี มาคิอาเวลลีปรากฏตัวขึ้นอีกครั้งใน แนวความคิดแบบรัฐวิทยาที่ไม่คำนึงถึงค่านิยม (Value-Free Political Science) แนวคิดดังกล่าวถูกผูกเอาไว้กับหนังสือเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลี ซึ่งผู้เขียนบรรยายว่า **“ผู้ที่ศึกษารัฐวิทยาคนใด ไม่ทราบแนวคิดของหนังสือเรื่อง “The Prince ” ก็ไม่ควรบังอาจเรียกตัวเองว่านักรัฐวิทยา”**³⁷⁷ โกวิทอ้างว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือบุกเบิกความรู้ที่อาศัยหลักการวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดสังคมศาสตร์ในปัจจุบัน สำหรับผู้เขียนงานชิ้นนี้มองว่ามาคิอาเวลลีไม่ใช่คนโหดเหี้ยมดุร้าย หากแต่งานเขียนเรื่อง The Prince สะท้อนว่าเขาเป็นคนตรงไปตรงมาไม่เสแสร้ง ซึ่งแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่โกวิทหยิบยกมาเป็นแก่นหลักคือ อุปมาเรื่องจิ้งจอกและสิงโต ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การปรากฏตัวอีกครั้งของแนวคิดมาคิอาเวลลีใน แนวความคิดแบบการเมืองคือเรื่องของอำนาจ (Power Politics) ซึ่งผู้เขียนเสนอว่ามีมาคิอาเวลลีเป็นผู้นำการศึกษานั้นเอง หลังจากผู้เขียนนำเสนอปรัชญาทั้ง 28 สำนัก แล้วเขาได้สรุปแก่นของสิ่งที่เรียกว่าปรัชญาการเมืองว่า

เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่รัฐ ซึ่งแต่ละรัฐ จะต้องพิจารณาเลือกเอาพร้อมพิจารณาตุ่กำลังของตนเองด้วยว่าเหมาะสมกับวิถีทางไหน นักปรัชญาเป็นจำนวนมากได้เสนอแนะระบอบการปกครองและปรัชญาการเมืองต่างๆ เพื่อรัฐบุรุษและนักปกครองทั้งหลายจะได้นำมาประยุกต์กับการปกครองรัฐต่อไป³⁷⁸

สิ่งเหล่านี้สะท้อนความคิดเรื่อง วิธีการและเป้าหมายแบบที่ปรากฏในข้อเสนอของมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจน ไม่เพียงเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวยังปรากฏใน ข้อคิด ของโกวิทอีกครั้งว่า

ประเพณีการปล่อยนกของไทยที่ถือว่าเป็นการทำบุญ สำหรับการปลดปล่อยสัตว์ให้ได้รับอิสรภาพนั้น หากพิจารณากันให้ลึกซึ้งแล้ว ในปัจจุบันนี้ การปล่อยนกเป็นการทำบุญหรือเปล่า มันได้กลายเป็นอาชีพของคนพวกหนึ่งไป เทียบจับนกมาขายให้ผู้ใจบุญปล่อย การกระทำเช่นนี้ วิธีทาง (Means) ที่จะทำบุญกับจุดประสงค์ (Ends) ที่จะไ้บุญนั้นแทบจะไปด้วยกันไม่ได้เลย กล่าวคือ นกเหล่านั้นต้องถูกจับซ้ำแล้วซ้ำอีก ถูกกักขัง อาจเกิดความอ่อนเพลีย เกิดโรค

³⁷⁷ Ibid. หน้า 16.

³⁷⁸ Ibid. หน้า 24.

ระบอบ และเป็นการทรมาณสัตว์ ซึ่งนกเป็นจำนวนไม่น้อยต้องตายจากผลการใจบุญนี้ ด้วยข้อคิดนี้ผู้เขียนอยากให้ผู้อ่านพิจารณาดูวิชารัฐวิทยาว่าวิถีทาง (Means) กับจุดประสงค์ (Ends) จะเหมือนกับประเพณีปล่อยนกหรือปล่อย เพราะปล่อยเหลือเกินที่ผู้รู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่พิจารณาอะไรให้ลึกซึ้ง ตั้งใจจะทำคุณความดีให้ประเทศชาติ แต่กลับก่อให้เกิดโทษอย่างมหันต์ด้วยการไม่พิจารณาการกระทำของตนเองให้รอบคอบ³⁷⁹

จากหลังการเรื่องผลลัพธ์วิธีการได้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างแนวคิดของมาคิอาเวลลีและงานเขียนชิ้นนี้ ยิ่งกว่านั้นโกวิทยังแสดงทรรศนะเกี่ยวกับคุณธรรมสองระดับ อันเป็นแนวคิดแบบมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจนในบทนำ ความว่า

ยิ่งกว่านั้นการที่ขอบพูดกันว่าคนนั้นเป็นคนดี คนนี้เป็นคนเลวนั้น ได้นำเอามาตรวจ นำอะไรมาวัดว่า ความดีคืออะไร? ความเลวคืออะไร? ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีคำจำกัดความกันเสียก่อน และโปรดระลึกไว้ว่าทุกคนมีหลายบทบาท เช่นตัวของของนิสิตนั้นไม่ใช่จะมีบทบาทเพียงแต่เป็นนิสิตเท่านั้น นิสิตยังมีบทบาทเป็นลูกของพ่อแม่ เป็นพี่ของน้อง เป็นหลานของปู่ของตา เป็นเพื่อนของเพื่อน เป็นประชาชน ฯลฯ การที่ว่านิสิตเป็นคนดีนั้นจะต้องพิจารณาอีกว่า “ดี” ในบทบาทอะไร...³⁸⁰

ท้ายที่สุดเราจึงอาจกล่าวได้ว่างานของโกวิทนั้น เกิดขึ้นพร้อมกับความแพร่หลายของความคิดมาคิอาเวลลีในระดับหนึ่ง ดังปรากฏว่ามีการใช้โดยนัยในหลายส่วนของงานเขียน และที่สำคัญ โกวิทได้เป็นผู้บรรจุความคิดของมาคิอาเวลลีลงไปในความสัมพันธ์กับการศึกษาทางรัฐศาสตร์อย่างรอบด้านเป็นครั้งแรกๆ แต่กระนั้นก็ไม่หลงลืมไปที่การศึกษาด้วยบททางปรัชญาการเมืองอย่างที่ควรจะเป็น

³⁷⁹ Ibid. หน้า ค.

³⁸⁰ Ibid. หน้า ก.

- *ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ ของ สมบัติ จันทรวงศ์*³⁸¹

ตำราประกอบการศึกษาวิชาปรัชญาการเมืองอีกเล่มที่มีความสำคัญยิ่งในฐานะที่ต้องการชี้ให้เห็นรอยต่อของปรัชญาการเมืองคลาสสิกและปรัชญาการเมืองสมัยใหม่คือหนังสือปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ ที่ สมบัติ จันทรวงศ์ เป็นบรรณาธิการ และรับผิดชอบเขียนในบทที่ว่าด้วยมาคิอาเวลลี³⁸² ในงานเขียนชิ้นนี้เป็นการรวมบทความที่เขียนขึ้นใหม่ หรือมีอยู่เดิมหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางปรัชญาการเมือง หนังสือเล่มนี้ถือว่ามีค่ามากในการยกระดับการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทย โดยเฉพาะการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีตามจารีตการศึกษาปรัชญาการเมืองอย่างเป็นทางการอย่างแท้จริงเป็นจัง ดังที่งานชิ้นนี้เริ่มต้นด้วยบทนำ ที่อธิบายประวัติและผลงานของมาคิอาเวลลี ซึ่งดัดแปลงมาจากส่วนที่เป็นคำนำของ “เจ้า” ฉบับที่แปลโดย พิชิต จงสถิตย์วัฒนา อันสะท้อนจารีตการใช้ตัวบทอธิบายอย่างชัดเจน

ส่วนที่สำคัญที่สุดและเป็นเรื่องแปลกใหม่ของงานชิ้นนี้คือเนื้อหาที่ว่าด้วย ปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีซึ่งดัดแปลงมาจาก ส่วนที่สองของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของสมบัติเอง ซึ่งเขาได้ทำการศึกษาเรื่อง *"Kautilya: Is He an Indian Machiavelli?"* ที่ Claremont Graduate School.³⁸³ ส่วนดังกล่าวจึงอาจถือได้ว่าเป็นบทความแรกที่เขียนถึงมาคิอาเวลลีโดยใช้รูปแบบงานเขียนเชิงวิชาการเพื่อการศึกษาปรัชญาการเมืองและมีอ้างอิงเป็นระบบเป็นครั้งแรก ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการพิจารณามาคิอาเวลลีในฐานะ นักปรัชญาการเมืองสมัยใหม่คนสำคัญ ผนวกกับการที่งานชิ้นนี้เป็นการดัดแปลงมาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของคนไทยคนแรกที่ไปจบการศึกษาทางด้านปรัชญาการเมืองมาโดยตรงก็ย่อมสร้างกระแสตื่นตัวในการศึกษาทางปรัชญาการเมืองเป็นพิเศษ

ลักษณะเด่นของงานของสมบัติชิ้นนี้ ถือเป็นงานชิ้นแรกที่ไม่ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจแต่เพียงประวัติของมาคิอาเวลลีเป็นหลักแบบตำราเรียนเล่มอื่นที่ผ่านมา เพราะสมบัติต้องการใช้จารีตการศึกษาแบบปรัชญาการเมืองที่เน้นการทำความเข้าใจที่ตัวบทอย่างถี่ถ้วน การ

³⁸¹ สมบัติ จันทรวงศ์, *ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่*(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521).

³⁸² Ibid. คำนำ

³⁸³ Ibid. หน้า 27.

รู้จักเพียงประวัตินั้นไม่เพียงพอ ดังที่เขา กล่าวว่า “โดยทั่วไปแล้วเรารู้จักชีวิตและงานของมาคิอาเวลลีกันดีพอสมควร แต่การรู้จักและเข้าใจนั้นไม่เหมือนกันทีเดียว”³⁸⁴ การทำความเข้าใจของสมบัตินั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะมาคิอาเวลลินั้นสามารถเข้าใจได้ด้วยแง่มุมต่างๆ ที่หลากหลาย บ้างเห็นมาคิอาเวลลีเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มองโลกตามความเป็นจริง หรืออาจเป็นนักอุดมคติที่ต้องการสาธารณรัฐ ไปจนถึงที่ปรึกษาของทรราชย์เผด็จการทหาร ซึ่งการตีความบทบาทของมาคิอาเวลลีทั้งหมดเท่ากับเป็นการยืนยันความหลากหลายของความเข้าใจของมาคิอาเวลลีที่ต่างคนต่างรู้จัก แต่เข้าใจต่างกันออกไป

ประเด็นสำคัญที่งานชิ้นได้ชี้ให้เห็นเป็นครั้งคือการกล่าวว่า **“ปัจจุบันนี้คติแบบมาคิอาเวลลีไม่ได้ทำให้เราตกใจอีกต่อไป เพราะว่า คติแบบมาคิอาเวลลีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวเราไปเสียแล้ว”**³⁸⁵ สิ่งนี้ถือเป็นความแปลกใหม่ของงานเขียนที่กล่าวถึงมาคิอาเวลลีในสังคมไทย สมบัติเป็นคนแรกที่เสนอให้เห็นว่า มาคิอาเวลลินั้นเสนอคำสอนทางปรัชญาการเมืองที่สร้างความตื่นตระหนกให้กับผู้คนทั้งในอาณาจักรและศาสนจักรในช่วงเวลาของเขา แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยปัจจุบัน คำสอนของมาคิอาเวลลีกลับไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใหม่ แต่เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย และยอมรับได้ในหมู่ผู้คน ดังนั้นจึงหมายความว่าศีลธรรมของผู้คนได้เปลี่ยนไปแล้ว

ยิ่งไปกว่านั้นในงานของสมบัติชิ้นนี้กล่าวให้เห็นอย่างชัดเจนถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรมชาติและความจำเป็นต้องมีรัฐของมนุษย์ โดยสมบัติปูพื้นฐานให้เห็นความสำคัญของมาคิอาเวลลี ในฐานะปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ที่เป็นรอยแยกสำคัญกับปรัชญาการเมืองโบราณ นั่นคือการให้ความสำคัญ กับสิ่งที่เป็นอย่างมากกว่าสิ่งที่ควรจะเป็น ซึ่งสิ่งดังกล่าวนำไปสู่การตีแผ่สภาพธรรมชาติอันเลวร้ายของมนุษย์ สำหรับมาคิอาเวลลี มนุษย์เลวร้ายและเห็นแก่ตัวโดยธรรมชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีอำนาจมาคอยเหนี่ยวรั้งพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ด้วยกันได้ ดังนั้น ภายใต้มุมมองปรัชญาการเมืองแบบมาคิอาเวลลี ความดีจะเกิดขึ้นได้ก็เมื่ออยู่ในรัฐและสังคมเท่านั้น ดังนั้นศีลธรรมและรัฐจึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น และอาจจะต้องถูกสร้างขึ้นด้วยการประกอบอาชญากรรมก็ตามที่ ดังนั้นมาคิอาเวลลีในงานของสมบัติชิ้นนี้จึงจำเพาะเจาะจงลง

³⁸⁴ Ibid. หน้า 29.

³⁸⁵ Ibid.

ไปที่คุณลักษณะของผู้ปกครองแบบใหม่ ผู้ปกครองที่เข้าใจคุณธรรมและความดีแบบใหม่ที่มาคิอาเวลลีเสนอ เพราะสำหรับมาคิอาเวลลีเขาเชื่อว่า ความจำเป็นเท่านั้นที่เปลี่ยนความคิดของมนุษย์ ซึ่งส่งผลต่อการกระทำของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสิ่งที่ชีวิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นหรือเลวได้ตลอดเวลา

ในส่วนต่อมาสมบัตินำเสนอแนวปฏิบัติของผู้ปกครองในการรักษาไว้ซึ่งอำนาจ ซึ่งเกี่ยวพันกันกับสภาพธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าว นั่นคือความหวาดกลัวนั้นจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสถาปนารัฐที่ดี และสร้างความสงบสุขให้กับสังคมการเมือง ผู้ปกครองจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้ความรุนแรง ดังนั้นผู้ปกครองจำต้องเรียนรู้ที่จะเป็นคนที่ไม่ดี เพื่อจะสามารถเลือกใช้ความชั่วได้อย่างถูกต้องตามสถานการณ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับการปกครองรัฐอย่างสูงที่สุด สมบัติตั้งข้อสังเกตไว้อย่างน่าสนใจในส่วนท้ายของงานชิ้นนี้ในทำนองที่ว่าข้อเสนอของมาคิอาเวลลีไม่ครอบคลุมไปถึงสภาวะบ้านเมืองเป็นปกติสุข เพราะภายใต้สภาวะธรรมชาติ เช่นนั้น มนุษย์มีความโลภอยู่ตามธรรมชาติ

สมบัติได้ตั้งข้อสังเกตที่ท้ายเอาไว้เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีอย่างน่าสนใจ นั่นคือ มาคิอาเวลลีไม่ได้เสนอให้มองความดีโดยสมบูรณ์ แต่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายและวิธีการ ศีลธรรมไม่มีความหมายในตัวของมันเอง เป็นแต่เพียงการผลักดันตามความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ข้อเสนอของมาคิอาเวลลี จึงเป็นเรื่องที่ใหม่อย่างยิ่งในยุคสมัยของเขา และเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่ามันกลับไม่น่าตื่นเต็นอีกต่อไปแล้วกับสมัยของเรา งานชิ้นนี้จึงนับเป็นงานชิ้นแรกๆที่ย้ำหลักการนี้ไว้ทั้งส่วนต้นและส่วนท้ายของบทความ

- *พื้นฐานแนวคิดและปรัชญาการเมือง ของ บุญทัน ดอกไธสง*³⁸⁶

อีกหนึ่งตัวอย่างความหลากหลายของตำราทฤษฎีในยุคนั้นคือ หนังสือพื้นฐานแนวคิดและปรัชญาการเมือง ของ บุญทัน ดอกไธสง หนังสือเล่มนี้พยายามนำเสนอแนวคิดพื้นฐานทาง

³⁸⁶ บุญทัน ดอกไธสง, *พื้นฐานแนวคิดและปรัชญาการเมือง*(กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2523).

ปรัชญาการเมืองเพื่อใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งผู้เขียนเป็นอาจารย์จากคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) ด้วยความที่สถาบันดังกล่าวเน้นหนักในทางรัฐประศาสนศาสตร์ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับปรัชญาการเมืองมากนักดังบรรยายในคำนำของหนังสือเล่มนี้ว่า วิชาปรัชญาไม่ใช่วิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง แม้มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นฐานในบางสำนัก ดังนั้น ปรัชญาจึงเป็น “ความรู้ที่ไม่สมบูรณ์” โดยบุญทันก็เปิดโอกาสให้เกิดการถกเถียงโดยกล่าวว่า เรื่องนี้เปิดโอกาสให้นักปรัชญาตัวจริงออกมาถกเถียง³⁸⁷ การกล่าวเช่นนี้ย่อมเป็นการกล่าวโดยนัยว่า บุญทันไม่ใช่ นักปรัชญาตัวจริง และการเขียนตำรานี้ก็เพียงการเขียนเพื่อการศึกษาขั้นต้นเท่านั้น

โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 9 ส่วน คือ หนทางปรัชญา แนวความคิดของนักปรัชญาสมัยเริ่มแรกของจักรวาล ปรัชญาศาสนา ปรัชญา จริยศาสตร์ แนวความคิดในการเมือง อภิปรัชญา ปรัชญาเกี่ยวกับความคิด ปรัชญาการศึกษา และบทสรุปปรัชญา มาคิอาเวลลีปรากฏสั้นๆในงานชิ้นนี้ในส่วนที่ว่าด้วย แนวความคิดทางการเมือง และเจาะจงลงไปในยุคพัฒนา

ยุคพัฒนาในความหมายของบุญทันคือ ยุคที่ผ่านพ้นยุคกลางมาแล้ว มีความคิดที่ยอมรับสิทธิของประชาชน บุญทันยังเสนออีกว่า³⁸⁸ แนวคิดประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนี้ เพราะแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ได้ถูกทำลายลงมาตั้งแต่ยุคกลาง แรงผลักดันเหล่านี้ทำให้เกิดแนวคิดชาตินิยมก่อตัวขึ้น บุญทัน อธิบายว่า มาคิอาเวลลีเขียนหนังสือ *เดอะพริน* เขาเสนอว่ามาคิอาเวลลี เสนอให้ผู้ปกครองใช้วิธีการใดก็ได้แม้จะยุติธรรมหรือไม่ก็ตาม เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเกิดเป็นลูกผู้มีโชค³⁸⁹ เขาเสนอว่าต้องใช้ความรุนแรงเพื่อปราบฝ่ายตรงข้ามโดยปราศจากความสงสารและปล่อยยให้ฝ่ายตรงข้ามเสาะแสวงหาการแก้แค้นต่อไป เขาเสนอต่อไปอีกว่าผู้ปกครองควรจะกระหายอำนาจและเสแสร้งเป็นรักประชาชน โดยเป็นทั้งสิงโตและจิ้งจอกออกกล่าวได้ว่า มาคิอาเวลลีในทรรศนะของบุญทัน เชื่อว่ามีการปกครองเพียงสองแบบคืออาณาจักร

³⁸⁷ Ibid. คำนำ.

³⁸⁸ Ibid. หน้า 98.

³⁸⁹ Ibid. หน้า 99.

และสาธารณรัฐ โดย ปกติการปกครองแบบสาธารณรัฐดีกว่า แต่ถ้าประชาชนขาดความพร้อมระบบเจ้าผู้ปกครองดีกว่า

งานเขียนของบุญทันยังชี้ให้เห็นว่างานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในยุคดังกล่าวเต็มไปด้วยตำราทฤษฎีที่มีขาดการลงรายละเอียดแต่จำเป็นต้องผลิตออกมาเพื่อรองรับการขยายตัวของหลักสูตรรัฐศาสตร์ ดังที่บุญทันออกตัวว่าตนไม่ใช่ นักปรัชญาแท้ แต่ก็จำเป็นต้องเขียนตำราขึ้นมา

- สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คคิเอเวลลีถึงรูสโซ ของ เขียน ธีระวิทย์³⁹⁰

หนังสือสถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คคิเอเวลลีถึงรูสโซ ของ เขียน ธีระวิทย์ ก็เป็นอีกชิ้นงานสำคัญที่สะท้อนลักษณะเด่นของงานในยุคตำราทฤษฎีในคำอธิบายของหนังสือเล่มนี้เขากล่าวว่าหนังสือเล่มนี้เกิดจากบันทึกคำบรรยายของผู้เขียนที่ได้สอนในวิชาทฤษฎีการเมืองสมัยใหม่ในช่วงปี พ.ศ.2515-พ.ศ.2517³⁹¹ โครงสร้างของงานชิ้นนี้ในบทความของเขียนเขาเริ่มต้นด้วยการเล่าประวัติของมาคิอาเวลลีเช่นเดียวกับงานเขียนชิ้นอื่นๆ ในเวลาเดียวกัน แต่เขาหลีกเลี่ยงการกำหนดยุคที่แน่นอนของมาคิอาเวลลี เขาเสนอว่าความคิดของมาคิอาเวลลีไม่สามารถจัดอยู่อย่างแน่นอนได้โดยเด็ดขาด เพราะอยู่ระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อยุคกลางและยุคปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ดีความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นมีคนคิดอยู่ก่อนแล้ว ติดแต่ไม่มีใครพูดถึงอย่างจริงจัง ไม่มีใครกล้าที่จะพูดถึงเช่นเขา

เขียนแบ่งงานเขียนของเขาออกเป็นสองส่วน คือประวัติโดยย่อ และ ปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีและบริบท สำหรับเขียนเขาเชื่อว่า หัวใจสำคัญของมาคิอาเวลลีอยู่ที่บริบททางการเมืองในขณะนั้น โดยมีหนังสือเล่มสำคัญคือ The Prince และเขาเลือกจะแปล The Prince ว่า ราชชา เขาเชื่อว่างานเขียนของมาคิอาเวลลีได้รับอิทธิพลโดยตรงจากบริบทการเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางญาณวิทยาที่มองมนุษย์เป็นมนุษย์มิใช่มนุษย์เป็นพระเจ้า งานของเขียนไม่มีอะไรแปลกใหม่สำหรับตำราทฤษฎีในยุคนั้นยกเว้น วิธีการอธิบายที่ออกจะเป็นวิทยาศาสตร์ เช่น

³⁹⁰ ธีระวิทย์, สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คคิเอเวลลี ถึง รูสโซ

³⁹¹ Ibid. คำอธิบาย

อธิบายหลักการของมาคิอาเวลลีเป็นสมการว่า Political power=ends=means³⁹² และโดยเฉพาะในส่วนท้ายของงาน เขียนวิจารณ์ มาคิอาเวลลีว่า เขาเป็นบิดาของการเมืองที่อาศัยอำนาจ โดยนำเสนอในรูปแบบของศาสตร์ เขียนชื่อว่า มาคิอาเวลลิกล่าวคำสอนที่สามารถอธิบายได้ทุกยุคสมัยและทำให้เข้าใจผู้กระหายอำนาจมากขึ้น

- เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (principles and methods of political science) หน่วยที่ 1-7 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ของชรินทร์ สันประเสริฐ³⁹³

ในปี พ.ศ. 2527 มีงานเขียนอีกชิ้นที่มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจมาคิอาเวลลี นั่นคือเอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (principles and methods of political science) หน่วยที่ 1-7 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์ ตีพิมพ์ครั้งแรกในปีพ.ศ. 2527 และปรับปรุงครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2548 ในตำราทฤษฎีมูลเล่มนี้ มาคิอาเวลลีปรากฏในบทที่ว่าด้วย “การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางปรัชญาการเมือง” ในส่วนที่ว่าด้วยปรัชญาการเมืองยุคใหม่

ในบทนี้เริ่มต้นด้วยการบรรยายสภาพบริบทของการเกิดขึ้นของยุคใหม่ ยุคที่วิทยาศาสตร์มีอิทธิพลต่อวิถีคิดของผู้คนในสังคม อดีตที่มั่งคั่งอยู่กับคริสต์ศาสนาถูกแยกออกจากโลกสมัยใหม่ การแพร่ขยายทางการค้า ได้เปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมทั้ง บริบททางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ในสมัยดังกล่าวด้วย เพราะสมัยดังกล่าวนั้นเป็นยุครุ่งเรืองของประชาธิปไตย ชนชั้นต่างๆเริ่มเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ และยิ่งขยับขยายมาสู่ทางการเมือง ในหลายพื้นที่ของยุโรป ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจหลักในยุคกลาง เช่น ชุณหาง นักบวช กับกษัตริย์ นักบวชร่วมมือกับอำนาจบ้านทอนอำนาจของกษัตริย์ ทำให้เกิด เอกสารสำคัญๆ เช่น กฎบัตรแม็กนาคาตา³⁹⁴ บริบท

³⁹² Ibid. หน้า 12.

³⁹³ เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-7 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527).

³⁹⁴ Ibid. หน้า 57.

เช่นนี้ทำให้เกิดนักปรัชญาขึ้นมาจำนวนมาก แต่ผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้ให้กำเนิดปรัชญายุคสมัยใหม่คือ มาคิอาเวลลี ในหนังสือเล่มนี้อธิบายต่อไปว่าว่ามีปัญหาชนเกิดขึ้นหลักๆสองสำนักในเวลานั้นคือ กระแสแนวคิดอำนาจนิยมเด็ดขาดหรือ L'absolutisme กับกระแสแนวคิดเสรีนิยมหรือ Le' liberalism ที่ส่งผลถึงการเมืองยุคปัจจุบันทั้งคู่ อย่างไรก็ตามเมื่อพูดถึงปรัชญาการเมืองยุคใหม่ต่างก็ยอมรับกันว่า จุดเริ่มต้นดังกล่าวน่าจะเริ่มจากความคิดเชิงปรัชญาของมาคิอาเวลลี

หนังสือเล่มนี้อธิบายความยิ่งใหญ่ของมาคิอาเวลลีว่า มาจากหนังสือเล่มที่เป็นที่กล่าวขานที่สุดคือ หนังสือที่ชื่อว่า “เจ้า” (The Prince) เพราะถือว่าเป็นตำราเล่มแรกของการเมืองยุคใหม่ ในงานชิ้นนี้อธิบายว่ามาคิอาเวลลีได้ปฏิเสธ อำนาจทางการเมืองของพวกพระ จากศาสนจักร ปฏิเสธความเชื่อของศาสนา และสิ่งที่พิศุจน์ไม่ได้ แต่เน้นเรื่องของมนุษย์และเรื่องของการเมือง ภายใต้หลักการสำคัญว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จทางการเมืองคือผู้ที่ได้รับอำนาจจะได้โดยวิธีใดก็ตามและสามารถรักษาอำนาจนั้นไว้ได้นานที่สุดจะด้วยกลวิธีใดก็ตามอีกเช่นกัน เพราะฉะนั้นหัวใจของการเมืองคืออำนาจ ภายใต้หลักการเช่นว่านี้เอง ทำให้มาคิอาเวลลี ถูกตีความให้เป็นผู้ที่บัญญัติคำว่า “รัฐ” ในความหมายใหม่ขึ้นมา ซึ่งเป็นคำที่ใช้แพร่หลายในโลกตะวันตกไม่ว่าจะเป็น อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ด้วยว่าเขามุ่งมั่นจะรวมชาติอิตาลีให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ภายใต้หลักการอันหนึ่งอันเดียวกัน (Etat-nation) ในหนังสือเล่มนี้จึงตีความจุดประสงค์ที่แท้จริงของมาคิอาเวลลีในการเขียนหนังสือเรื่อง “เจ้า” ว่ามี “แนวคิดทางการเมืองเชิงปรัชญาการเมืองเรื่องชาตินิยม” ซึ่งจะสามารถทำให้สำเร็จภายใต้ข้อเสนอแนะสามประการของมาคิอาเวลลี คือ

1. อิตาลีที่เป็นเอกภาพภายใต้อุดมการณ์รักชาติที่มั่นคง
2. การมีกองทัพที่เข้มแข็งของอิตาลี
3. อิตาลีที่ปราศจากการอิทธิพลและการครอบงำของศาสนจักร³⁹⁵

³⁹⁵ Ibid. หน้า 58.

ในส่วนท้ายของเนื้อหาที่กล่าวถึงมาคิอาเวลลี หนังสือเล่มนี้ได้อธิบายว่าสิ่งเหล่านี้ที่มาคิอาเวลลีเสนอได้กลายเป็นรากฐานของปรัชญาการเมืองยุคใหม่ที่เน้นการสร้างชาติให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง ให้อำนาจรัฐและผู้ปกครองมาก่อนผู้ได้ปกครอง จนหลายครั้งดูเหมือนละเลยสิทธิเสรีภาพของผู้ปกครอง แต่อย่างไรก็ดี แนวคิดปรัชญาการเมืองยุคใหม่อื่นๆ ก็ล้วนพัฒนามาจากหลักการดังกล่าว

- *ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น ของ พลศกดิ์ จิรไกรศิริ*³⁹⁶

ในปี พ.ศ. 2529 ได้มีหนังสือชื่อ *ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น* ของ พลศกดิ์ จิรไกรศิริ โดยทำเป็นเอกสารคำสอน ในภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศกดิ์อธิบายว่า ในปัจจุบันมีการแปลตำราเพื่ออธิบายปรัชญาการเมืองเป็นจำนวนมาก ตนในฐานะผู้ทำการสอนวิชาปรัชญาการเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 จึงเห็นความจำเป็นในการเขียนตำราขึ้น โดยเกิดจากรวบรวม เอกสารที่กระจัดกระจายทั้งบทความ และ บันทึกการสอน ความน่าสนใจคือมีแนวการศึกษากำกับไว้ทุกบท โดยมาคิอาเวลลีได้จัดให้อยู่ในบทที่ 5 โดยมีเนื้อหาถึง 33 หน้า โดยถือว่าเป็นตำราเรียนความคิดทางการเมืองที่บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีไว้จำนวนมากที่สุดในยุคนั้น

ในบทที่ 5 พลศกดิ์อธิบายประวัติมาคิอาเวลลีว่าเติบโตมาในระบบอำนาจนิยม เขาต้องเติบโตภายใต้ความโหดร้ายของเหล่าทระราชย์ผู้ขาดความสำนึกทางศีลธรรม และไม่มีพันธะทางจิตใจต่อพลเมือง ความปรารถนาของคนเหล่านี้คืออำนาจ การสร้างและการรักษาอำนาจนั้น พวกเขาต่างอาศัยกลวิธีทุกอย่าง เพื่อให้ประสบความสำเร็จ แต่ด้วยขาดองค์ความรู้ในการได้มาและรักษาอำนาจ พยายามของพวกเขาจึงล้มเหลวและให้ผลร้ายแก่ตนเอง ด้วยเหตุนี้มาคิอาเวลลีจึงเติบโตมาพร้อมกับความฝันที่จะพยายามขจัดกาชังที่ชิงชัง และรวมอิตาลี ซึ่งความฝันดังกล่าว

³⁹⁶ พลศกดิ์ จิรไกรศิริ, "บทที่ 5," in *ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น* (กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529). หน้า 111.

จะประสบความสำเร็จด้วยการมีราชาที่เข้มแข็ง และความมุ่งมั่นอย่างเด็ดเดี่ยวของอุดมการณ์นี้ จะต้องไม่ลดน้อยลงไป เพราะการคำนึงถึงมนุษยธรรม ศีลธรรม หรือศาสนา

ผลของความปรารถนานี้ได้เขียนเสร็จในปี ค.ศ. 1513 ในหนังสือ The Prince ซึ่ง พลศักดิ์ ให้ชื่อเป็นภาษาไทยว่า “เจ้า” ด้วยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสาธารณรัฐฟลอเรนซ์ รัฐบาลใหม่ได้ตั้งคนอื่นแทนมาคิอาเวลลีเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาล ความมีเวลาว่างและเป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง ผลงานชิ้นนี้จึงเกิดขึ้นพร้อมๆกันนั้นมาคิอาเวลลีได้สร้างศัตรูทางการเมืองขึ้นมา มากมาย ด้วยเหตุนี้งานเขียนเรื่อง “เจ้า” ของมาคิอาเวลลีจึงเป็นการพิจารณาทั้งจากที่เป็น ประชาชนและเป็นผู้ปกครองในเวลาเดียวกัน “เปรียบเทียบประดุจการที่จะมองภาพภูเขาจะต้องมอง จากที่ราบและการที่จะมองภาพที่ราบจะต้องมองลงมาจากบนภูเขา จึงจะได้ภาพที่สมบูรณ์และ กว้างขวาง” “เจ้า” ในทัศนะของพลศักดิ์จึงสามารถแสดงให้เห็นทั้งผู้ปกครองและประชาชนได้รู้ในเรื่อง ต่อไปนี้ 1. วิธีที่จะได้รัฐมา 2. วิธีการรักษารัฐ 3. คุณสมบัติของผู้ปกครอง 4. ทหาร 5. โชคชะตาของ มนุษย์ ซึ่งพลศักดิ์อธิบายที่ละหัวข้อต่อไปนี้

ในส่วนแรก พลศักดิ์ได้อธิบายว่า มาคิอาเวลลีแบ่งรัฐออกมาอย่างหยาบๆเป็น 2 รูป คือ สาธารณรัฐและราชอาณาจักร ราชอาณาจักร โดยมี 3 ลักษณะ คือ มีผู้ปกครองสืบตระกูลมา หลายชั่วคน หรือมีผู้ปกครองใหม่ คือ ผู้มีอำนาจใหม่สถาปนาตัวเองเป็นเจ้า หรือเป็นผู้ปกครอง ใหม่ในรัฐใหม่ แต่ผู้ปกครองใหม่ผู้นี้เป็นผู้ปกครองเก่าของรัฐหนึ่ง ซึ่งลักษณะสุดท้ายนี้เป็นการ ได้รัฐมา และอาจได้มาด้วยกำลังกองทัพของคนอื่นหรือของตนเอง หรือได้มาเพราะโชคหรือไม่ก็ ด้วยความฉลาดของตนเอง ซึ่งพลศักดิ์ตีความว่ามาคิอาเวลลีให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับประเภท ที่สาม ซึ่งมีการได้มาซึ่งอำนาจ 4 ประการ ได้แก่³⁹⁷

ประการที่ 1 วิธีได้รัฐมาด้วยกำลังและความสามารถผู้ที่สุขุมรอบคอบควรดำเนินตามรอย ของผู้ยิ่งใหญ่และลอกเลียนแบบผู้คนที่ชื่อเสียง การใช้กำลังความสามารถนั้นจำต้องอาศัย แบบอย่างจากคนอื่นที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว อย่าไปหวังเรื่องโชค แต่จงพึ่งความสามารถ ของตนเอง

³⁹⁷ Ibid. หน้า 113-117.

ประการที่ 2 วิธีได้รัฐมาด้วยความช่วยเหลือจากกำลังและโชคของผู้อื่นการได้รัฐมาทั้งสองแบบนี้หาความแน่นอนอะไรไม่ได้ เพราะผู้ปกครองซึ่งมาจากสามัญชนโดยอาศัยโชคช่วยนั้นจะต้องพบกับความยากลำบากในการรักษารัฐไว้

ประการที่ 3 วิธีได้รัฐมาโดยการกระทำชั่วช้า เมื่อใช้มันเพียงครั้งเดียวแล้วจะทำให้ฐานะทั้งหมดของตัวเองมั่นคงและจะต้องไม่ใช้ต่อไปอีก หากแต่ต้องทำให้เกิดผลประโยชน์แก่ประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้และความรุนแรงนั้นควรจะทำในครั้งเดียวให้หมด เพราะยิ่งทำน้อยครั้งจะทำความโกรธแค้นแก่ประชาชนน้อยลง ส่วนการสร้างความดีที่มีประโยชน์ควรค่อยๆทำ เพื่อประชาชนทั่วไปจะได้รู้สึกดีขึ้นตามลำดับ

ประการที่ 4 วิธีได้รัฐมาด้วยความช่วยเหลือของประชาชนร่วมชาติรัฐที่ได้มาด้วยความช่วยเหลือของประชาชนหรือชนชั้นสูง ข้อแรกเกิดขึ้นจากความช่วยเหลือของชนชั้นสูง แบบที่สองเกิดจากประชาชน แบบแรกจะพบกับความยากลำบากในการรักษาฐานะของตนมากกว่าผู้ปกครองในแบบที่สอง เหตุผลก็คือในประการแรกผู้ปกครองแบบแรกไม่สามารถทำอะไรแก่ชนชั้นสูงได้ นอกจากทำตามคำสั่ง แต่ผู้ปกครองแบบที่สองกลับตรงกันข้าม คือ เขาสามารถทำตามสิ่งที่เขาเห็นว่าถูกต้องได้ โดยที่ประชาชนยินดีรับคำสั่งจากเขา

ในประเด็นต่อมาพลศักดิ์พูดถึงเรื่องวิธีการรักษารัฐให้มั่นคง วิธีการรักษารัฐให้รัฐมั่นคงนั้นแปรเปลี่ยนไปตามสภาพของรัฐในเวลาหนึ่งๆโดยพลศักดิ์พยายามอธิบายว่ามีวิธีการทำให้รัฐมั่นคง 4 ประการได้แก่³⁹⁸

ประการที่ 1 ทำให้ประชาชนคุ้นเคยกับการปกครองของตระกูลที่เก่าแก่ ผู้ปกครองมักเป็นที่รักใคร่ของประชาชน เพราะเป็นการสมเหตุสมผลที่ประชาชนจะจงรักภักดีต่อผู้ปกครองนั่นเอง โดยธรรมชาติ ผู้ปกครองต้องไม่ละเมิดข้อปฏิบัติเก่าๆ ปรับนโยบายให้เข้ากับเหตุการณ์นั้น

ประการที่ 2 ถ้าแตกต่างในด้านภาษา วัฒนธรรม และกฎหมาย ผู้ปกครองต้องเข้าไปปกครองเอง มีการอพยพคนในรัฐ เพื่อให้กลมกลืน

³⁹⁸ Ibid. หน้า 119-124.

ประการที่ 3 วิธีการรักษารัฐที่มีกฎหมายของตัวเองมาก่อนถูกรบครอง ต้องทำลายรัฐนั้นๆและผู้ปกครองต้องเข้าไปพำนักรัฐนั้นๆ แล้วจึงอนุญาตให้รัฐเหล่านั้นรักษากฎหมายของตัวเอง

ประการที่ 4 วิธีป้องกันรัฐภายในป้อมปราการ ด้วยการบูรณะให้ป้อมปราการแข็งแรงอยู่เสมอ

รัฐที่มากิอาเวลลีเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องแสวงหาวิธีใดมาป้องกันเลย คือ ศาสนจักร ซึ่งมากิอาเวลลีได้อธิบายไว้ในบทที่ 11 ว่า ผู้ปกครองแห่งศาสนาผู้เดียวเท่านั้นที่เป็นผู้ปกครองรัฐ โดยไม่ต้องป้องกันและมีคนอยู่ภายใต้การปกครอง เพราะว่าศาสนจักรมิได้รับการปกป้องจากผู้ปกครอง แต่ถูกปกป้องโดยพระเจ้า จึงไม่มีผู้ปกครองคนใดคิดจะช่วงชิงศาสนจักร ผู้ปกครองศาสนจักรจึงเป็นผู้เดียวเท่านั้นที่มีความมั่นคงและมีความสุข เพราะเป็นรัฐที่ถูกรักษาโดยอำนาจที่มนุษย์ไม่อาจมองเห็นได้ และเป็นรัฐที่ถูกละทิ้งและรักษาพิทักษ์โดยพระเจ้า การต่อสู้เพื่อตีเมืองแบบนี้จึงต้องต่อสู้กับพระเจ้าด้วย

พลศักดิ์เสนอว่าบางครั้งบางคราวบางวิธีก็ไม่ได้ผล จึงเป็นการยากเหลือเกินที่จะตัดสินว่าวิธีใดที่ดีที่สุด นอกจากจะต้องพิจารณาตามสถานการณ์ของแต่ละรัฐว่าควรเลือกใช้นโยบายใด พลศักดิ์จึงได้สร้างชุดข้อสรุปขึ้นอีกครั้ง โดยกล่าวมากิอาเวลลีเสนอสรุปถึงวิธีการรักษารัฐให้มั่นคง 8 วิธี³⁹⁹ ได้แก่

วิธีแรก ผู้ปกครองให้อาวุธแก่คนของตัวเอง

วิธีที่สอง ผู้ปกครองควรสร้างกองทัพประจำการโดยใช้ทหารพื้นเมือง

วิธีที่สาม ผู้ปกครองต้องส่งเสริมให้มีการแตกแยกกันในหมู่เมืองขึ้น

วิธีที่สี่ โดยการสร้างป้อมปราการขึ้น

วิธีที่ห้า ใช้วิธีการผูกมิตร

³⁹⁹ Ibid. หน้า 125-126.

วิธีที่หก การรื้อบ้อมปรการทิ้งไป

วิธีที่เจ็ด อยู่กับการเลือกมุขมนตรี

วิธีที่แปด หลีกเลี้ยงพวกประจบสอพลอ

ในประเด็นต่อมาพลศักดิ์พูดถึงคุณสมบัติของผู้ปกครอง ซึ่งโดยใจความหลักคือจะมีวิธีการที่จะใช้ได้อย่างใดก็ได้ แต่จุดมุ่งหมายมีอยู่อย่างเดียวคือ การรักษารัฐให้มีความมั่นคงเป็นเอกภาพสืบไป ผู้ปกครองจึงสามารถทำได้ทุกอย่าง แม้แต่การล่วงเกินพระเจ้า คุณสมบัติของผู้ปกครองที่มาคิอาเวลลีคิดว่าผู้ปกครองต้องเอาใจใส่อย่างดี พลศักดิ์ได้จำแนกออกเป็น 5 ประการ ได้แก่⁴⁰⁰

ประการที่ 1 ความตระหนี่ คือความโอบอ้อมอารีนั่นให้หมายถึงว่ายอมให้คนอื่น ๆ ได้ใช้จ่ายสิ่งที่เป็นของผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ท่านมีชื่อเสียง ผู้ปกครองอาจจะพุ่มเฟือยในการใช้จ่ายทรัพย์สินของผู้อื่น แต่ต้องประหยัดการใช้จ่ายของตนเองเป็นการฉลาดกว่าที่จะทนถูกเขาตราหน้าว่าตระหนี่ ซึ่งจะนำมาแต่เพียงความขายหน้า

ประการที่ 2 ความเมตตาและความโหดร้าย ความโหดร้ายเป็นเพียงการสร้างความกลัวมากกว่าความเกลียดชัง แต่การมีเมตตากรุณาจะทำให้คนอื่นเห็นว่าอ่อนแอและถูกดูถูกได้ง่าย มนุษย์สามารถทำอันตรายคนที่ตนรักได้ง่ายกว่าการทำอันตรายคนที่ตนกลัว

ประการที่ 3 การรักษาคำพูดและชื่อเสียงมาคิอาเวลลีกล่าววว่า ลักษณะภายนอกของผู้ปกครองนั้นควรจะเป็นคนมีเมตตา มีความรักเพื่อนมนุษย์ รักษาคำพูด และเคร่งศาสนา ผู้ปกครองจึงต้องเป็นสุณั้ขจั้งจอก เพื่อช่วยให้ตัวเองพ้นจากกับดัก และเป็นสิ่งโตเพื่อให้หมาปากแล้ว ผู้ปกครองจึงต้องเป็นนักโกหกที่ดี และนักหลอกลวงที่เก่ง

ประการที่ 4 ความระมัดระวังตัวไม่ให้ถูกคนดูหมิ่นและเกลียดชังโดยผู้ปกครองควรจะมอบหมายให้ผู้อื่นกระทำหน้าที่ที่ไม่เป็นที่นิยมของประชาชน แต่สำหรับ ผู้ปกครองควรจะเลือกกระทำหน้าที่ที่มีแต่จะทำให้ผู้อื่นนิยมชมชอบ ผู้ปกครองควรจะยกย่องพวกขุนนาง

⁴⁰⁰ Ibid. หน้า 127-130.

ประการที่ 5 การสร้างเกียรติยศและชื่อเสียง ผู้ปกครองต้องพยายามแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่มีความสามารถพิเศษจริงๆ

นอกจากจัดหลักการเรื่องการปกครองแล้ว และคุณลักษณะของผู้ปกครองแล้ว เขาเพิ่มบทที่ว่าด้วยทหารโดยเฉพาะ เขาถือว่าทหารคือการจัดองค์การเพื่อรับภารกิจดีเนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถมีกฎหมายที่ดีได้โดยปราศจากอาวุธที่ดี และที่ใดมีกองทัพที่ดี กฎหมายที่ดีก็เป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่พ้น พลศัคดีอธิบายลักษณะกองทัพและทหารของมาคิอาเวลลีเป็นลักษณะต่อไปนี้⁴⁰¹

- ทหารรับจ้าง มาคิอาเวลลีเห็นว่า กองทหารรับจ้างเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์และเป็นสิ่งที่มีอันตราย ถ้าผู้ปกครองอาศัยทหารรับจ้างเป็นกำลังในการป้องกันรัฐ เขาจะไม่มีวันพบกับเสถียรภาพและความมั่นคง
  - ทหารพันธมิตร มาคิอาเวลลีมีความเห็นว่า กองทหารพันธมิตรน่ากลัวและเต็มไปด้วยอันตราย เพราะถ้าหากว่าพวกนี้รบแพ้ท่านจะพ่ายแพ้ และเมื่อรบชนะท่านจะกลายเป็นนักโทษของคนพวกนี้
  - ทหารพื้นเมือง เป็นทหารที่มีคุณลักษณะดีเด่นหลายประการ กล่าวคือ ทหารพวกนี้รักถิ่นกำเนิด จึงรบด้วยอุดมการณ์มากกว่าด้วยเงินค่าจ้างหรือได้รับการร้องขอ ทั้งยังเชื่อผู้ปกครองคนเดียวจึงไม่กล้าทรยศต่อผู้ปกครอง ซึ่งเท่ากับเป็นการทรยศต่อผู้บังคับบัญชา
- ข ทหารผสม เป็นลักษณะของกองทัพที่มีทั้งทหารพื้นเมืองที่เกณฑ์มาช่วยชาติ กับทหารต่างชาติที่ว่าจ้างมาหรือขอรับรองให้เขามาเอง

ในส่วนสุดท้ายพลศัคดีสรุปชะตากรรมของมาคิอาเวลลีว่าเป็นบุคคลที่มีความทะเยอทะยานสูงมาก⁴⁰² กล่าวคือ เพลโตบอกว่านักปราชญ์ หรือผู้มีภูมิปัญญา (คุณธรรม) ควรเป็นนักปกครอง ดังนั้นชีวิตของมาคิอาเวลลีจึงน่าเศร้าเป็นอย่างมาก เพราะพบว่าตัวเองมีพรสวรรค์ด้านการปกครอง แต่ไม่มีนักปกครองคนใดต้องการเชิญมาทำงาน กลับขับไล่ให้ไปทำอะไรเอนาอยู่ใน

⁴⁰¹ Ibid. หน้า 132-134.

⁴⁰² Ibid. หน้า 134.

ชนบท ซึ่งมาคิอาเวลลีไม่มีความถนัด มาคิอาเวลลีมีความเชื่อว่าโชคมีส่วนกำหนดชีวิตของมนุษย์เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ส่วนอีกครึ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของมนุษย์เอง

ส่วนที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญที่สุดในงานของพลคัตตี คือการจัดระบบชุดความคิดของมาคิอาเวลลี พลคัตตีได้สรุปหลักการอันเข้าใจยากของมาคิอาเวลลีมาเป็นข้อๆ โดยแต่ละข้อก็กำหนดรายละเอียดย่อยลงไปอีก จนดูเหมือนว่าพลคัตตีได้สร้างระเบียบแห่งการเข้าใจมาคิอาเวลลีที่ซับซ้อนยิ่งกว่าของมาคิอาเวลลีเองด้วยซ้ำ แต่ที่พลคัตตีทำเช่นนั้นก็เพราะเขาต้องการสร้างเครื่องมือในการทำความเข้าใจมาคิอาเวลลี จึงต้องสร้างคำอธิบายอย่างเป็นระบบและเข้าใจง่าย ดังที่เขาพยายามสร้างเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนมาคิอาเวลลี ถึงแม้เครื่องมือดังกล่าวจะไม่ได้รับความนิยมนัก แต่การสร้างสิ่งนี้เรียกว่าแนวทางในการศึกษางานของมาคิอาเวลลีของพลคัตตีก็สะท้อนลักษณะเด่นของความนิยมในมาคิอาเวลลีในยุคแห่งการสร้างตำราเพื่อการศึกษาได้อย่างดี ดังปรากฏในแนวทางการศึกษาทำงานเขียนของเขาที่เขาพยายามสรุปคำสอนของมาคิอาเวลลีทั้งหมดเป็นคู่มือการสอน มีการกำหนดกิจกรรม สื่อการสอน การประเมินผล อย่างเป็นระบบ ดังนี้

- การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนักปรัชญาตะวันตก ของ วิรัช เตียยหงษา⁴⁰³

ตัวอย่างอีกประการหนึ่งในกรณีของมาคิอาเวลลีเป็นการปรากฏตัวอย่างสั้นๆ ในหนังสือที่แปลกแปลลาอีกครั้งในงานของวิรัช เตียยหงษา เขาบรรยายว่า ในการศึกษาและพัฒนาชุมชนนั้น ขาดการเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาการเมืองอย่างเป็นระบบ เขาจึงเสนอหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา เพื่ออธิบายการพัฒนาชุมชนตามกรอบคิดของนักคิด ในส่วนของคำนำของหนังสือเล่มนี้เองที่ปรากฏมาคิอาเวลลี วิรัช กล่าวว่า มาคิอาเวลลีเป็นผู้ปกครองที่เรารู้จักกันดี วิรัชยังกล่าวต่ออีกว่า มาคิอาเวลลีเสนอกลยุทธ์ในการทำงานในชุมชนเป็นสองแบบ ได้แก่การใช้พระคุณ และพระเดช การใช้พระเดชคือการใช้อำนาจและกำลังบังคับ การใช้พระคุณคือ กลยุทธ์แบบสมัครใจและมีส่วนร่วม

⁴⁰³ วิรัช เตียยหงษา, การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนักปรัชญาตะวันตก (ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2529).

ซึ่งส่วนแรกนั้นคือหลักรัฐศาสตร์นั่นเอง หลังจากกล่าวเพียงเท่านั้นก็ไม่ปรากฏชื่อของมาคิอาเวลลี
อีกเลย

- ภูมิปัญญาผู้นำ ยอดผู้นำของโลกแปลโดย สุภาณี ปิยพสุนทร⁴⁰⁴

งานเขียนอีกชิ้นที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในยุคนี้คือหนังสือแปลเล่มเล็กๆของสำนักพิมพ์บีบีบุก
แปลโดย สุภาณี ปิยพสุนทร โดยไม่บอกรายละเอียดต้นฉบับ นำเสนอบุคคลสำคัญของโลก หลาย
สิบคน โดยจัดแบ่งออกเป็นหมวด ได้ทั้งสิ้นห้าหมวดคือ ผู้นำประเทศ อัจฉริยะนายก ยอดขุนพล
นักคิด และนักธุรกิจ โดยในงานชิ้นนี้ได้จัดมาคิอาเวลลีเป็น อัจฉริยะนายก โดยตั้งหัวข้อบทว่า มาคิ
อาเวลลี “อัจฉริยะการเมือง ผู้ถูกบิดเบือน”⁴⁰⁵ ในงานชิ้นนี้ เรียกหนังสือ *The Prince* ว่า จักรพรรดิ
และลงรายละเอียดแต่เพียงคร่าวๆเกี่ยวกับประวัติ ผลงาน และเนื้อหาใน *The Prince* โดยกล่าวว่า
มาคิอาเวลลีเชื่อว่า หลักการสำคัญของการปกครองคือความรวดเร็วและเด็ดขาดในการตัดสินใจ
ดังนั้นจะใช้วิธีการใดก็ได้เพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่อย่างไรก็ดีหนังสือเล่มนี้ก็ยังทิ้งท้ายไว้ว่า โดย
ส่วนตัวแล้วมาคิอาเวลลีมีความนิยมประชาธิปไตยและสาธารณรัฐ

- ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่ ของ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย⁴⁰⁶

งานตำราเรียนอีกหนึ่งชิ้นที่เกี่ยวกับมาคิอาเวลลี เป็นงานชื่อ ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่ ของ
พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย ในปี พ.ศ. 2536 โดยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เขา
หวังจะให้หนังสือเล่มนี้เป็นตำราประกอบการศึกษาสำหรับผู้สนใจ โดยมีข้อหน้าสังเกตคืองานชิ้น
นี้ใช้หนังสืออ้างอิงเป็นภาษาฝรั่งเศสและใช้ศัพท์เป็นภาษาฝรั่งเศส ในส่วนแรกพงศ์เพ็ญให้เหตุผล
และความสำคัญของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ว่า เป็นเรื่องของ “อำนาจนิยมและเสรีนิยม

⁴⁰⁴ สุภาณี ปิยพสุนทร, ภูมิปัญญาผู้นำ ยอดผู้นำของโลก (กรุงเทพฯ: บีบีบุค, 2533).

⁴⁰⁵ Ibid. หน้า 103.

⁴⁰⁶ ศกุนตาทัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่.

ประชาธิปไตยนิยม” ดังนั้นงานชิ้นนี้จึงคัดเลือกนักปรัชญาการเมืองยุคใหม่ทั้งสิ้นหกคนคือ มาคิอาเวลลี ฌอง โบแต็ง โทมัส ฮอบส์ จอห์น ล็อก มงเตสกีเยอ และ รัสโซ และเหตุผลในการเลือกนักคิดหกคนนี้ก็เพราะต่างเป็นตัวแทนที่โดดเด่นแหลมคมมากที่สุดของความคิดแต่ละฝ่าย

งานของพงศ์เพ็ญ เริ่มจากการตั้งสมมุติฐานว่ามาคิอาเวลลีเป็นข้าราชการที่มีชาติกำเนิดมาจากครอบครัวชนชั้นกลาง ที่มีบิดาเป็นคนเคร่งขรึม ซึ่งมาคิอาเวลลีเกิดขึ้นในช่วงที่ชนชั้นใหม่กำลังเข้ามามีบทบาทในสังคม ชนชั้นดังกล่าว เรียกว่า “เศรษฐีใหม่” (nouveaux riches)⁴⁰⁷ ชนชั้นนี้มีบทบาทเพราะการเติบโตของธุรกิจการเงินในอิตาลี ในที่สุด ชนชั้นใหม่ที่ไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับขุนนางเก่าแก่เหล่านี้ ก็เริ่มเข้ามาเป็นชนชั้นปกครอง ซึ่งแม้จะเผชิญกับการทำทลายและต่อต้าน แต่ชนชั้นใหม่เช่นตระกูลเมดิชีซึ่งควบคุมเศรษฐกิจก็ใช้การตอรองปิดโรงงานและธนาคาร เพื่อกลับมาใช้อำนาจ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างสาธารณรัฐขึ้น ชนชั้นกลางจึงกลายเป็นตัวแปรสำคัญในการเมืองอิตาลี ในระหว่างนั้นเองมาคิอาเวลลีก็เข้ามารับตำแหน่งเลขาธิการคณะมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้ง

พงศ์เพ็ญ เชื่อว่าข้อเสนอที่เป็นบทบาทสำคัญของมาคิอาเวลลี ในสมัยที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ล้วนเป็นเรื่องที่นักคิดในสมัยของเขาก็เคยคิดไว้ก่อนแล้ว แต่ต่างก็คิดว่าปัญหาเหล่านี้เป็นไปไม่ได้หรือยากที่จะแก้ไข มีแต่เพียงมาคิอาเวลลีเท่านั้นที่ใส่ใจปัญหาเหล่านี้ ดังที่เขาอ้าง Mosca ว่า **“นี่คือความเหนือชั้นของมาคิอาเวลลีที่มีต่อนักคิดชาวอิตาลีคนอื่น ๆ ในฐานะนักทฤษฎี แต่ในขณะที่เดียวกันมาคิอาเวลลีก็ยิ่งด้อยกว่ามากในฐานะนักการเมือง”**⁴⁰⁸

พงศ์เพ็ญ พยายามนำเสนอเหมือนงานเขียนอื่นๆ งานเขียนเรื่อง *The Prince* ที่เขาเลือกแปลว่า “เจ้า” เป็นงานเขียนมีชื่อเสียงที่สุด และเขียนเพื่อให้ตระกูลเมดิชีรับมาคิอาเวลลีเข้าไปทำงานอีกครั้ง แต่งานชิ้นนี้ไม่ได้รับความสนใจและกว่าจะมีชื่อเสียงก็เป็นเวลานานต่อมา ไม่เพียงเท่านั้นเขายังได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมของการตอบสนองจากตระกูลเมดิชี ผ่านงานเขียนของ Maecel Prelot ความว่า **“ว่ากันว่าเมดิชี ซึ่งกำลังเล่นอยู่กับสุนัข เขาไม่ผู้จะให้ความสนใจ**

⁴⁰⁷ Ibid. หน้า 1.

⁴⁰⁸ Ibid. หน้า 5.

กับหนังสือที่มาจากอเวลิส่งมาให้เท่าใดนัก อย่างไรก็ตามในตอนเย็นเขาก็ได้ตอบ
ขอบคุณมาจากอเวลิพร้อมกับส่งเหล่าไวน์อย่างดีไปให้สองขวด”⁴⁰⁹

พงศ์เพ็ญเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการนิยามฐานะของมาคิอาเวลลีในฐานะนักรัฐศาสตร์ที่เป็น
ผู้บุกเบิกรัฐศาสตร์ขึ้นใหม่โดยแยกออกจากความคิดทางศาสนาในยุคกลาง อีกทั้งเขายังอ้าง
Maecel Prelot มาคิอาเวลลีเป็นผู้บุกเบิกคำว่า “รัฐ” ขึ้นมาในงานเขียนเรื่อง เจ้า ในความหมาย
ของรัฐร่วมสมัย แต่รัฐของมาคิอาเวลลีก็มีปัญหาอยู่มากคือ ไม่อาจแยกออกจากตัวบุคคล ผู้กัณฑ์
อยู่กับความเป็นเจ้า แต่อย่างไรก็ตามคิอาเวลลีก็เป็นผู้บุกเบิกการใช้วิธีการแบบการสังเกตมาแทน
หลักเหตุผล แต่กัติดที่ มาคิอาเวลลีขาดการวางใจเป็นกลาง มีผลประโยชน์ส่วนตัว ทั้งความยุ่งยาก
ทางการเงิน และความปรารถนาในความก้าวหน้าในตำแหน่งทำให้ยอมสนับสนุนเมดิซี⁴¹⁰

หลักจากบรรยายเบื้องต้นแล้วพงศ์เพ็ญเจาะจงลงไปหนังสือชื่อว่า “เจ้า” เขาเสนอว่า
ใจความสำคัญของหนังสือเล่มนี้มีสามประการคือ “วิธีการที่รัฐตั้งขึ้น การธำรงรักษารัฐ และ การ
แผ่ขยายของรัฐ” และแบ่งวิธีการอ่านหนังสือเล่มนี้ออกไปสองส่วนคือ ส่วนแรกเป็นตัวอย่างบุรุษ
ในสภาพแวดล้อมต่างๆที่ประสบความสำเร็จ และสองเป็นคำสอนและคำแนะนำของมาคิอาเวลลี
ในเรื่องของการปกครอง⁴¹¹ หลักคำสอนดังที่พงศ์เพ็ญเลือกหยิบมานั้น เขาเสนอว่าหลักการ
ประเภทนี้ถือเป็นแก่นของลัทธิมาคิอาเวลลีซิม (Machiavelisme) ซึ่งปรากฏตั้งแต่บทที่ 15 ถึง 20
โดยเริ่มต้นจากความโหดร้ายเด็ดขาด เขาอธิบาย ว่าความโหดร้ายที่ถูกนำมาใช้ในทางที่ผิดคือ
ความโหดร้ายที่มีขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก หรือเป็นการยืนยันหลักการความโหดร้ายที่ดีต้องใช้ให้เสร็จสิ้นใน
ทีเดียว ในมุมมองกันข้าม ไม่เพียงเท่านั้น เขายังอธิบายถึงมาคิอาเวลลีต่อไปว่า ข้อเสนอของมาคิ
อาเวลลีไม่อาจถูกผูกพันด้วยข้ออ้างทางจริยธรรมอย่างอื่นเพราะ “เป็นทรรณะด้านเทคนิค (ศิลปะ
ของความสำเร็จทางการเมือง) และสำหรับมาคิอาเวลลี “ความผิดพลาดซึ่งอยู่ในประเภทด้าน
เทคนิคร้ายแรงยิ่งกว่าอาชญากรรมซึ่งเป็นเรื่องทางศีลธรรม”⁴¹²

⁴⁰⁹ Ibid. หน้า 7.

⁴¹⁰ Ibid. หน้า 8.

⁴¹¹ Ibid. หน้า 9.

⁴¹² Ibid. หน้า 13.

พงศ์เพ็ญให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับบทที่ 15 ซึ่งเขาถือเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือเรื่อง “เจ้า” ผู้ปกครองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเข้าใจ “ความเป็นจริงแห่งสรรพสิ่งต่างๆ” (la realite des choses) เพราะเจ้าต้องเผชิญหน้ากับภัยอันตรายสองประการ หนึ่งคือพฤติกรรมของเจ้าและผู้ใต้ปกครองภายในรัฐ สองคือ การคุกคามของมหาอำนาจ แต่เมื่อเข้าใจความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ แล้ว เจ้าจึงสามารถที่จะหลบหลีกความชั่วร้าย หรือต่อต้านความชั่วอื่นๆ จนในที่สุดเมื่อยามจำเป็นก็สามารถหัดที่จะไม่เป็นคนดีเสมอไปได้ ถึงแม้คุณสมบัติที่ดีที่ทุกคนอยากมีไว้ในตัวจะเป็นเรื่องน่าพึงปรารถนาก็ตาม ด้วยคำสอนดังกล่าวพงศ์เพ็ญจึงสรุปคำสอนของมาคิอาเวลลีว่า มาคิอาเวลลีเป็น “บุรุษผู้หนึ่งที่รู้จักมนุษย์มากจนหมดสิ้นจากภาพลวงใจๆ รู้จักแยกแยะความดีและความชั่ว และเป็นผู้ชื่นชอบความดีมากกว่า แต่ก็ไม่ปิดตาตัวเอง”⁴¹³

ในส่วนต่อมา พงษ์เพ็ญกล่าวถึง มาคิอาเวลลีและลัทธิมาคิอาเวลลิสซึม เขาเชื่อว่า งานเขียนเรื่อง เจ้า ไม่ใช่ปรัชญาการเมือง เพราะมาคิอาเวลลีไม่ได้ต้องการศึกษาค้นคว้าว่ารัฐที่ดีที่สุดคืออะไร อะไรคือความชอบธรรม และอะไรคืออำนาจรัฐทั่วไป มาคิอาเวลลีมองว่ารัฐเป็นสิ่งที่มีความวิต แต่เขาไม่พยายามอธิบายว่าเหตุใดคนถึงพยายามมาอยู่ในรัฐ และความชอบธรรมใดที่ผู้คนควรอยู่ภายใต้รัฐ พงษ์เพ็ญเสนอต่อไปว่า หัวใจของมาคิอาเวลลีคือ “เหตุผลแห่งรัฐ” ถึงแม้เขาจะไม่ใช่มนุษย์คนคิดขึ้นเอง แต่ “มาคิอาเวลลีเป็นผู้กระทำความหมาย” ให้เป็นรัฐที่มีปกครองเป็นเจ้าของคนเดียว ดังนั้นระบอบการปกครองที่มาคิอาเวลลีเชื่อ นั่นคือ เอกาธิปไตยประชาชน (Monacratie Populaire) ซึ่งมีหลักการว่า ไม่ยอมรับให้ประชาชนปกครองตนเอง แต่ประชาชนต้องให้การเห็นชอบกับการปกครอง⁴¹⁴

ในตอนท้ายพงศ์เพ็ญอธิบายถึงความแพร่หลายของงานเขียนชิ้นนี้ โดยอ้างว่าเดิมงานเขียนชิ้นนี้เป็นคู่มือของกษัตริย์ แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 18 พวกนักคิดไม่ต้องการให้ความคิดมาคิอาเวลลีไปอยู่กับพวกทฤษฎี จึงเสนอการตีความว่ามาคิอาเวลลีใหม่ว่าเขาเสแสร้งเขียนเพื่อประชด และยกย่องว่าหนังสือของมาคิอาเวลลีคือหนังสือของ “พวกสาธารณรัฐนิยม” การตีความมาคิอาเวลลีจึงเป็นผลมาจากบริบททางการเมืองทั้งสิ้น

⁴¹³ Ibid. หน้า 15.

⁴¹⁴ Ibid. หน้า 23.

- การเมืองแนวความคิดและการพัฒนา ของ สมบัติ อ่างธัญวงศ์⁴¹⁵

งานเขียนชิ้นนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2537 โดยโครงการเอกสารตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งเขียนขึ้นเพื่อ ปรับพื้นฐานนักศึกษา โดยอ้างว่าจะพยายามเขียนด้วยภาษาที่เรียบง่ายและอธิบายความหมายให้ชัดเจน ในงานเขียนชิ้นนี้ไม่มีการเล่าประวัติของมาคิอาเวลลีที่แตกต่างกว่าชิ้นอื่น ซึ่งโดยมากเป็นการอ้างอิงประวัติจากงานชิ้นเก่าๆ งานเขียนชิ้นนี้เสนอชุดการทำความเข้าใจอันเป็นเครื่องมือเพื่อแสดงว่า หัวใจสำคัญของงานเขียนเรื่องเจ้า มีทั้งสิ้นสี่ประการ ได้แก่ 1.ลักษณะของรัฐ 2.การปกครองรัฐ 3.ทหาร และ 4.คุณสมบัติของเจ้าผู้ปกครอง

โดยสรุปในงานเขียนชิ้นนี้เชื่อว่าคำสอนของมาคิอาเวลลีเป็นคำสอนของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ ที่ใส่ใจในประวัติศาสตร์ และก็เชื่ออีกว่า คำสอนของมาคิอาเวลลีเป็นความชั่วร้าย อีกทั้งเสนอว่าหลักการที่ให้ผู้ปกครองเป็นทั้งสุนัขจิ้งจอกและสิงโตนั้น เป็นสุดยอดของอธรรม ไม่เพียงเท่านั้น ยังเชื่อว่า มาคิอาเวลลีใส่ใจประชาชน อยู่บ้าง โดยเป็นรากฐานแห่งการเอาใจประชาชน และสรุปความคิดของเขาไว้ว่า ถึงแม้คำสอนของมาคิอาเวลลี จะนำเสนอเรื่องชั่วช้าเพียงใด แต่นั่นก็ยิ่งทำให้เห็นธาตุแท้ของผู้ปกครองที่ชั่วช้าได้เท่านั้น ซึ่งเท่ากับเขาหมายความว่า มาคิอาเวลลีตั้งใจเขียน “เจ้า” เพื่อ “เจ้า” แต่ผลของมันกลับเป็นประโยชน์ต่อประชาชนด้วย ยิ่งไปกว่านั้น หลักการของมาคิอาเวลลีใช้ได้ในประเทศที่ยังไม่เจริญหรือพัฒนาเท่านั้น เพราะเมื่อพัฒนาแล้วประชาชนจะรู้ทันผู้ปกครอง

งานเขียนประเภทงานวิชาการ

⁴¹⁵ สมบัติ อ่างธัญวงศ์, การเมืองแนวความคิดและการพัฒนา(กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537).

ในขณะที่งานเขียนส่วนมากในยุคนี้มักเป็นตำราทฤษฎีปฏิบัติ ที่ถูกผลิตออกมาอย่างหลากหลายแต่ ล้วนขาดความลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามก็ยังมีนักวิชาการจำนวนหนึ่งพยายามสร้างงานเขียนประเภทตีความ ขึ้นมา ซึ่งจะนำไปสู่จุดเปลี่ยนของยุคถัดไป ผู้เขียนจึงทำการสรุปงานเขียนประเภทงานวิชาการที่มีการตีความมาคิอาเวลลีต่างๆมารวมไว้ในส่วนนี้

- การเมืองอุบายมารยา แบบ มาคิอาเวลลี ของสมบัตินันท์ จันทรวงศ์⁴¹⁶

ในช่วงเวลาที่ตัวบทแปลปรากฏและตำราทฤษฎีปฏิบัติเริ่มเพิ่มมากขึ้น สมบัตินันท์ จันทรวงศ์ ก็ได้ยกระดับการศึกษามาคิอาเวลลีไปอีกขั้นหนึ่ง โดยได้เขียนบทความซึ่งถือเป็นบทความเริ่มแรกที่เป็น การเปรียบเทียบมาคิอาเวลลีเข้ากับประวัติศาสตร์ไทยในงานเขียนชื่อ คำสอนทางการเมืองของวัน วลิต (เยเรเมียส ฟอน ฟลิท) หรือวิเทโศบายของพระเจ้าปราสาททอง ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร ธรรมศาสตร์ ฉบับมิถุนายน-กันยายน พ.ศ. 2519) โดยสมบัตินันท์ได้ใช้ฉากของสมัยพระเจ้าปราสาททอง ระหว่าง พ.ศ. 2172- พ.ศ. 2199 อันเป็นช่วงเวลาหลังเสียกรุงครั้งแรก (พ.ศ. 2112) อยู่ภายใน เวลานั้นมีความตึงเครียดสูงมากจากการเมืองภายใน อันเนื่องจากการเติบโตทางอำนาจของขุนนาง จึงทำให้สถานะของราชวงศ์ที่ไม่มั่นคง ในขณะที่เดียวกันอิทธิพลจากภายนอกก็มีบทบาทมากขึ้นทั้งด้านการค้าและการเมือง รวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าจากยุโรปแพร่เข้ามา เช่น ปืน ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมวัฒนธรรม อันนำไปสู่ การที่สมบัตินันท์พยายามอธิบายว่าพระเจ้าปราสาททองสถาปนาตนเองเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ด้วย วิเทโศบายที่เทียบได้กับการเมืองแบบมาคิอาเวลลี

ในบทความนี้มีการยกตัวบทมาเปรียบเทียบจำนวนมากเช่น ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องรักษา สัญญา ผู้ปกครองต้องสามารถทำอะไรก็ได้ เพื่อให้เกิดความสำเร็จขึ้นแก่รัฐ ผู้ปกครองต้อง เรียนรู้ที่จะเป็นทั้งสิงโตและจิ้งจอก และ สร้างความหวาดกลัวมากกว่าความรัก โดยเฉพาะในกรณี วิเทโศบายของพระเจ้าปราสาททองนั้นสอดคล้องกับการได้มาของอำนาจของเจ้าผู้ได้รับรัฐมาด้วย

⁴¹⁶ สมบัตินันท์ จันทรวงศ์, การเมือง "อุบายมารยา" แบบ มาคิอาเวลลี (Macchiavelli) ของพระเจ้าปราสาททอง, ed. สุจิตต์ วงษ์เทศ(กรุงเทพฯ: มติชน, 2549).

กำลัง ด้วยการอธิบายว่า เพราะพระเจ้าปราสาททอง เป็นสามัญชนในแผ่นดินพระเอกาทศรถ แล้วเลื่อนตำแหน่งเป็นขุนนางระดับสูงในเวลาต่อมา

นอกจากนั้นยังบรรยายให้เห็นเหตุการณ์เมื่อแผนการผลักดันให้ โอรสพระเจ้าทรงธรรมขึ้นครองราชย์ประสบผลสำเร็จ และการสร้างอำนาจให้แก่ตนเองต่อไปโดยการแนะนำให้กษัตริย์แต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งต่างๆ ที่ว่างลง โดยเฉพาะการตั้งตนเป็นออกญาภราดร เพราะเห็นว่าตำแหน่งนี้สำคัญมาก เพราะเป็นตำแหน่งที่ควบคุมทหารทั้งกองทัพ แต่พระเจ้าปราสาททองก็ชาญฉลาดที่จะกล่าววาทน์พร้อมที่จะรับตำแหน่งที่ต่ำกว่า ถ้าการกระทำดังกล่าวจะทำให้ฐานะของพระเจ้าแผ่นดินปลอดภัย ด้วยเหตุนี้โอรสพระเจ้าทรงธรรมจึงแต่งตั้งให้พระเจ้าปราสาททองเป็นออกญาภราดรด้วยความสบายพระทัย อีกทั้งยังให้น้องชายของพระเจ้าปราสาททองเป็นออกญาศรีวรวงศ์ และพระราชทานทรัพย์สินสมบัติที่รับจากขุนนางถูกลงอาญา ถูกเนรเทศหรือถูกไล่ออกให้กับขุนนางซึ่งพระเจ้าปราสาททองเสนอชื่อ และส่วนมากเป็นผู้ที่ขึ้นอยู่กับพระเจ้าปราสาททองเองยิ่งกว่าขึ้นกับพระเจ้าแผ่นดิน จนท้ายที่สุดพระเจ้าปราสาททองยึดอำนาจสำเร็จ และเมื่อพระเจ้าปราสาททองขึ้นมามีอำนาจพระองค์ก็ทรงใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการปราบปรามอริราชศัตรู ดังที่สมบัติ สรุปลงไว้ว่า พระเจ้าปราสาททองในสายตาของ วัน วลีต นั้นใช้วิธีการของมาคิอาเวลลีทั้งการขึ้นมามีอำนาจ และการรักษาอำนาจ อยู่ตลอดพระชนม์ชีพ

บทความดังกล่าวของสมบัติถือว่ามีค่าสำคัญในการขยายขอบเขตของการศึกษามาคิอาเวลลี ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองที่มุ่งเน้นทำความเข้าใจประวัติของมาคิอาเวลลีแบบท่องจำ แต่สมบัติกลับใช้การเปรียบเทียบตัวบทกับเหตุการณ์ในอีกยุคสมัยหนึ่งเพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของความแบบมาคิอาเวลลีว่าอยู่เหนือกาลเวลาและสถานที่

- ปรัชญาการเมืองฝรั่ง ของ ส. ศิวรักษ์ (2519)⁴¹⁷

⁴¹⁷ ส. ศิวรักษ์, ปรัชญาการเมืองฝรั่ง(กรุงเทพฯ: เกล็ดไทย, 2519).

หนังสือเรื่องต่อมาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี คือหนังสือเรื่อง *ปรัชญาการเมือง* ฝรั่งเศส ซึ่งเรียบเรียงโดย ส. ศิวรักษ์ ในปี พ.ศ. 2519 อีกครั้งหนึ่งซึ่งเป็นการสรุปความคิดนักปรัชญาการเมืองที่สำคัญไว้ในหนังสือขนาดเล็ก ซึ่งรองปกกล่าวอ้างถึง ความยากลำบาก ของการสรุปความของสิ่งที่ยิ่งใหญ่ เช่นการสรุปความคิดของผู้คน ผ่านอุปมา ของ ความว่า **“อนึ่ง ถ้าใครเพียรเขียนรูปพระปรางวัดอรุณ ในกระดาษเล็กเท่าสมุดนี้ ก็คงไม่มีลวดลายของพระปรางละเอียดได้ฉันใด ถ้าจะเขียนเรื่อง...ให้ละเอียดในสมุดเล่มเล็กเท่านี้ก็ไม่ได้ฉันเดียวกัน”**⁴¹⁸

ในงานเขียนของหนังสือเล่มนี้ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวถึงงานสองชิ้นของมาคิอาเวลลี นั้นคือชิ้นแรก *The Prince* เป็นชื่อไทยว่า “เจ้า” ตามการแปลของ พิชิต จงสถิตยวัฒนา และ ชิ้นที่สองคือ *Discourses on Lavy* โดยใช้ชื่อภาษาไทยว่า “อรรถาธิบายเกี่ยวกับลิวี” เขาเริ่มจากการตั้งคำถามว่า สถานะของ มาคิอาเวลลีที่ถือว่าเป็น “ผู้ร้าย” ที่สอนให้ใช้เล่ห์กลทางการเมือง เป็นการพิจารณาอย่างดีแล้วหรือไม่ โดยเฉพาะการให้นำหนักไปที่หนังสือหลักของเขาเรื่อง “เจ้า” ซึ่งทำให้เขาถูกมองในแง่ร้าย ในงานเขียนชิ้นนี้ ส. ศิวลักษณ์ พยายามแก้ต่างให้มาคิอาเวลลี โดยเสนอว่าอันที่จริง มาคิอาเวลลี ไม่ใช่คนที่เลวร้าย หากแต่ถูกตีความอย่างผิดๆ จากบรรดานักเขียนยุคหลังๆ ดังที่ เขากล่าวว่า

“มีทฤษฎีเกี่ยวกับหนังสือเรื่องนี้(The Prince)มากมาย โดยที่ต่างก็แปลความหมายของมาคิอาเวลลีออกไปต่าง ๆ กัน แต่ก็มักสรุปลง ร่วมกันว่าหนังสือเล่มนี้เล่มนี้ของมาคิอาเวลลีมีอิทธิพลไปในทางเลวร้าย แม้เจ้าตัวผู้เขียนจะเป็นคนดีอย่างไรก็ตาม”⁴¹⁹

ลักษณะความดีที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นิยาม มาคิอาเวลลีไว้นั้น มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยนิยมมหาชนรัฐ และมีมนุษยธรรมอย่างมากอีกด้วย แต่กระนั้นลักษณะดังกล่าวสะท้อนว่า มาคิอาเวลลีไม่ใช่ นักปรัชญาการเมืองอย่างแท้จริง เพราะงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีคลุมเครือ และไม่เป็นระบบมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับนักเขียนโบราณอย่างเช่น เพลโต แต่มาคิอาเวลลีก็มีความเป็นนักรัฐศาสตร์อยู่สูงมาก สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เชื่อว่าข้อเสนอของมาคิอาเวลลีเกิด

⁴¹⁸ Ibid. รองปก.

⁴¹⁹ Ibid. หน้า 86.

จากการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยความรู้เชิงประจักษ์ที่เป็นประสบการณ์ในอดีต มาสังเคราะห์สร้างเป็นกฎเกณฑ์ความประพฤติชนิดหนึ่งขึ้นมา⁴²⁰

ในงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีชิ้นนี้ นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้ แตกต่างจากงานอื่นๆ ในยุคสมัยเดียวกันอยู่เช่น เป็นงานเขียนชิ้นแรกที่ปูพื้นฐานความคิดทางการเมืองของนครฟลอเรนซ์ ก่อนความคิดของมาคิอาเวลลีจะก่อตัวขึ้น สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พยายามปูพื้นฐานให้คนเห็นผ่านการบรรยายสภาพสังคมภายใต้การดูแลของ บาทหลวงซาโวนารา ที่มีข้อเสนอให้คนในเมืองต้องวิริติและจำกัดความต้องการของตนเอง อยู่ด้วยความต้องการที่ต่ำที่สุด ด้วยแรงกดดันของข้อเสนอดังกล่าว ทำให้ ซาโวนาโรลา ถูกโค่นล้มและแขวนคอในที่สุด สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ขยายความต่อไปอีกว่าด้วยประสบการณ์ดังกล่าว ทำให้มาคิอาเวลลีได้เรียนรู้ว่า การใช้คำอธิบาย หรือการเทศนาอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ หากแต่ยังจำเป็นต้องมีกำลังทหาร หรือกล่าวได้ว่า ศาสดาต้องจับอาวุธ ในแง่หนึ่งจึงดูเหมือนว่างานเขียนของ มาคิอาเวลลี มีใจความสำคัญอีกประการอยู่ที่หัวข้อเรื่องศาสนา เขามองว่า มาคิอาเวลลี นั้นเป็นศาสนิกชนที่จริงจัง เขาพยายามวิพากษ์ศาสนาคริสต์ในสมัยของเขา เพื่อพัฒนาและยกระดับความคิดเกี่ยวกับศาสนา ให้สอดคล้องกับโลกความเป็นจริง เขาเสนอว่าความคิดของมาคิอาเวลลี อาจสรุปได้ด้วยชุดคุณธรรม (Virtu) 5 ประการ เพื่อให้ศาสนารับผิดชอบต่อชีวิตในโลกนี้ มิใช่การทรมาณชีวิตในโลกนี้ เพื่อความดีในโลกหน้า อันได้แก่

1. การรู้จักหยิ่งผยอง ไม่ใช่ความอ่อนน้อมถ่อมตน
2. การปราบศัตรูให้อยู่ในอำนาจ ไม่ใช่ด้วยการให้อภัยศัตรู
3. แสดงความกล้าหาญ ไม่ใช่ยอมทุกข์ทรมาณ
4. กระทำสิ่งต่างๆ ไม่ใช่สวดภาวนา
5. ใช้ชีวิตอย่างโอ้อ่า มิใช่ สำนวมเก็บตัว⁴²¹

⁴²⁰ Ibid. หน้า 86-88.

⁴²¹ Ibid. หน้า 91.

ข้อเสนอเหล่านี้เป็นการหวนกลับไปหาศาสนาแบบโรมันที่ใช้ต่อการใช้ชีวิตของผู้คนในนครรัฐ มากกว่าการรับใช้ศาสนาจักร เพราะต้องการให้ผู้คนได้ใช้ชีวิต และมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ของรัฐ เพราะสำหรับมาคิอาเวลลีของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ มาคิอาเวลลี มีลักษณะของ นักสภารัฐนิยมอยู่เต็มเปี่ยม และ *The Prince* ก็เป็นเพียงเครื่องมือในการล้มล้าง ระบบกษัตริย์ เพื่อฟื้นฟูสภารัฐแบบโรมัน แต่กระนั้นเขาก็รู้ดีว่า การเกิดขึ้นของรัฐในอุดมคติ เป็นไปได้ยากยิ่ง โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านจากรัฐแบบเดิม ไปสู่รัฐแบบใหม่ ที่ให้เสรีภาพชนิดที่คนไม่คุ้นเคยมาก่อน และยิ่งไปกว่านั้น การให้ประชาชนที่ไม่เคยมีเสรีภาพ มีเสรีภาพ หลังจากถูกรวบงำมาเป็นเวลานาน คนมีแนวโน้มที่เขาก็คงดีต่อทรราชย์คนแรกที่มาครอบงำเขา โดยมีการกล่าวอ้างด้วยทบทไม้อ้างที่มาของของมาคิอาเวลลีขึ้นเป็นครั้งแรก ความว่า

เพราะคนพวกนี้ไม่ฉลาดไปกว่าสัตว์ป่า ซึ่งโดยธรรมชาติและดุร้ายและคunningแต่การอยู่ในเวลา ครั้นจับเอามาพันธนาการไว้และใช้งานอย่างทาส แล้วปล่อยให้วิ่งผ่านได้ตามละแวกบ้านโดยอำเภอใจ ในขณะที่ไม่คุ้นอีกแล้วกับการหาอาหารกินเอง และไม่รู้ว่าจะหาที่อยู่อาศัยได้อย่างไร ย่อมเป็นเหยื่อได้ง่าย แก่คนแรกที่จับเอาไปจองจำไว้อีก⁴²²

สิ่งเหล่านี้สะท้อนหลักการสำคัญของมาคิอาเวลลี ที่พยายามเข้าใจประวัติศาสตร์ โดยแสวงหา กฎเกณฑ์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวอ้างด้วย ว่าวิธีการที่มาคิอาเวลลีใช้ในคล้ายกับวิธีการของมาร์กซ์ นั่นคือ “ทั้งสองต่างเชื่อว่า อำนาจทางการเมืองเกิดจากการรัฐกฎเกณฑ์ของประวัติศาสตร์ และแปลมาใช้ให้เหมาะแก่กาลเทศะ”⁴²³ มาคิอาเวลลี จึงเลือกสร้างงาน *The Prince* ของเขาให้มีลักษณะยืดหยุ่นสามารถเป็นทั้งเรื่องจริงจังและเยาะเย้ยไปในวิถีทางเดียวกัน สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวอ้างว่า งานของเขาก็คงเป็นทั้ง “เพลงยาวถวายโอวาท ของตระกูล เมดิชี” หรือ เป็นคำโกหกหลอกลวงคำโตของรัฐบุรุษก็ได้เฉกเช่นกัน

⁴²² Ibid. หน้า 93.

⁴²³ Ibid. หน้า 97.

ดังนั้นในสายตาของมาคิอาเวลลี จริยธรรม คุณธรรม จึงไม่ใช่สิ่งสากลหนึ่งเดียว หากแต่มีหลายระดับ มีระดับปกติสำหรับผู้นคนในนครรัฐ และระดับสูงสำหรับการ ปกครองของเหล่ารัฐบุรุษ ซึ่งรัฐบุรุษเหล่านี้จำเป็นต้องทำใจแสดงพฤติกรรมขัดกับหลักคุณธรรมพื้นฐานเพื่ออ้างไว้ซึ่งความสงบสุข และความมั่นคงของรัฐได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ มาคิอาเวลลีจึงยิ่งใหญ่มาก เพราะมาคิอาเวลลีได้หาทางออกให้กับนักการเมือง โดยการสร้างมาตรฐานทางจริยธรรม ให้บรรดานักการเมืองสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมศักดิ์ศรี เมื่อเขาต้องการสร้างข้ออ้างในการดำเนินการทางการเมือง⁴²⁴

- *วารสารธรรมศาสตร์*, แก่นแท้คำสอนมาคิอาเวลลี ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2523)⁴²⁵

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกคนหนึ่งเขียนงานเกี่ยวกับมาคิอาเวลลี บทความนี้เริ่มต้นจากการบรรยายถึงความนิยมของ “ผู้ปกครอง” (หรือเจ้า) *The Prince* ของมาคิอาเวลลี โดยยกตัวอย่างถึงบรรดาผู้นำสำคัญของโลก ที่อยู่ในรายชื่อผู้นิยมหนังสือเล่มนี้ เช่น จักรพรรดิ ชาร์ลส์ ที่ห้า และราชินีแคทริน แห่งเมดิชี อีกทั้ง โอลิเวอร์ ครอมเวล ที่เก็บรักษาต้นฉบับหนังสือเล่มนี้ไว้เป็นอย่างดี รวมถึงกษัตริย์เฮนรี่ที่สามและสี่แห่งฝรั่งเศส มีหนังสือเล่มนี้อยู่กับพระองค์เมื่อถูกสังหาร หนังสือเล่มนี้เป็นตัวช่วยเฟรดเดริกมหาราช กำหนดนโยบายของ ปรัสเซีย รวมถึงพระเจ้าหลุยส์ที่สิบสี่แห่งฝรั่งเศส ก็ใช้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือข้างหมอน แม้จอมเผด็จการอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ก็กล่าวเองว่า เขาเก็บหนังสือ *The Prince* ไว้ข้างเตียงตลอดมาในฐานะเป็นแหล่งบันดาใจที่สำคัญยิ่ง ก่อนปี ค.ศ.1939 มุสโสลินี ก็สนใจงานชิ้นนี้มากเช่นกันอีกทั้งชัยวัฒน์ยังแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า นักวิเคราะห์เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์บางคนเชื่อแน่ว่าทั้งมุสโสลินีและฮิตเลอร์ ประสบกับหายนะในบั้นปลาย ก็เพราะไม่ได้เข้าใจหรือตีความหลักการพื้นฐานบางประการของมาคิอาเวลลีผิดพลาด⁴²⁶

ชัยวัฒน์เสนอว่าบทความนี้จะพยายามมองลึกลงไปจากที่ผู้คนที่หลายเข้าใจมาคิอาเวลลี โดยหวังว่าความเข้าใจในแก่นแท้แห่งคำสอนของมาคิอาเวลลีซึ่งจะช่วยให้เรามองเห็นการเมืองที่

⁴²⁴ Ibid. หน้า 98-99.

⁴²⁵ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, "แก่นแท้คำสอนมาคิอาเวลลี," *วารสารธรรมศาสตร์* ปีที่ 9 no. 4 (2523).

⁴²⁶ Ibid. หน้า 111.

เป็นรูปธรรม โดยยก คำนิยม ของ มาร์โลปอนดี ต่อ มาคิอาเวลลีว่า “วิธีการทำลายใจมตี มาคิอาเวลลีแบบ มาคิอาเวเลียน (Machiavellian) ก็คือ การที่ผู้คนที่ทั้งหลาย หันหน้า ของตนเองและของเราไปมองอุดมคติของหลักการเพียงเพื่อที่จะเป็นหน้าหนีจากการ กระทำของตนเอง”⁴²⁷

เขาเสนอต่อไปอีกว่าหนังสือ *The Prince* เล่มเดียวไม่ควรจะถูกใช้เป็นมาตรฐาน ตัดสินความคิดของ มาคิอาเวลลี แต่ก็คงพอจะยุติธรรมอยู่บ้างที่มาคิอาเวลลีจะถูกมองจาก *The Prince* ซึ่งเป็นผลงานชิ้นสุดของเขาและเต็มไปด้วยแก่นแท้ของความคิดทางการเมืองของเขา โดย เน้นไปที่อำนาจแบบเจ้าผู้ปกครองซึ่งสร้างเสถียรภาพได้รวดเร็ว ซึ่งชัยวัฒน์แบ่งออกเป็นใน สถานการณ์ดังต่อไปนี้

1. เมื่อคนผู้นั้นตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะปกครองอย่างเจ้าผู้ปกครองและไม่ยอมหยุดใช้อำนาจนั้นเมื่อสมควรแก่เวลา
2. เมื่อรัฐหมดสิ้นแล้วซึ่ง “คุณธรรมความสามารถ” หรือชีวิตจิตใจของประชากรจน สาธารณรัฐไม่สามารถจะทำงานได้
3. เมื่อสาธารณรัฐถือกำเนิดขึ้นมาจากรากฐานที่ไม่เหมาะสม
4. เมื่อบุคคลจะต้องถูกกู่ให้พ้นจากความฉ้อฉล⁴²⁸

ชัยวัฒน์ได้เชื่อมโยงไปสู่แนวคิดระบอบการปกครองที่ดีที่สุดของมาคิอาเวลลีว่า อำนาจ สูงส่งแบบเจ้าผู้ปกครองก็นำมาใช้งานได้สำหรับผู้ปกครองตามสถานการณ์ดังกล่าว ส่วน สาธารณรัฐพึงดำรงอยู่ในที่ที่มีความเหมาะสม หากไม่มีเงื่อนไข รัฐอาณาจักรจะเหมาะกว่า เพราะระบอบนี้เป็นระบอบปกครองที่ดีที่สุด เพราะโดยปกติมันจะรักษารัฐไว้ได้ดีกว่าในระยะ ยาว⁴²⁹

⁴²⁷ Ibid. หน้า 112.

⁴²⁸ Ibid. หน้า 115.

⁴²⁹ Ibid. หน้า 115.

นอกจากนี้ชัยวัฒน์ยังย้ำความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทสองเล่มคือ *The Prince* และ *The Discourse* เขามองว่าคำสอนในหนังสือสองเล่มซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือทั้งสองนี้ยังเป็นปริศนาอยู่ แต่ละเล่มล้วนเสนอ “ทุกสิ่ง” ที่เขารู้พร้อมกับทัศนะต่อผู้อ่านกลุ่มที่ต่างกัน หรือด้วยวิธีการมองปัญหาแบบเฉพาะเรื่องดังนั้นการทำความเข้าใจตัวบทจึงสำคัญยิ่ง ชัยวัฒน์อ้างถึง Strauss ว่าสนใจประเด็นนี้มาก แม้กระทั่งจำนวนบทในหนังสือทั้งสองเล่มก็ยังมีผลสำคัญ ที่จริงตัว Strauss เองก็กล่าวว่าการมองจำนวนบทอย่างเป็นกลไกนี้จะเป็นการไม่ฉลาดนัก⁴³⁰

ชัยวัฒน์กระตุ้นให้เกิดการถกเถียงสถานภาพทางความรู้ของมาคิอาเวลลี โดยอ้าง Burnham ว่า “วิธีการของมาคิอาเวลลีก็คือนำเอาวิธีการวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการเมือง เขาใช้ภาษาในลักษณะที่ทำให้เกิดความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ไม่ได้ใช้ให้เกิดอารมณ์หรือทัศนคติใดๆอีกทั้งอธิบายการเมืองอย่างชัดเจนเพียงพอและมองการเมืองว่าเป็นการศึกษา การต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างมนุษย์ มาคิอาเวลลีได้รวบรวมข้อเท็จจริงจำนวนหนึ่งอย่างมีระบบมาคิอาเวลลีมักจะพยายามจัดรูปความสัมพันธ์รวมข้อเท็จจริงให้กลายเป็นหลักการกว้างๆหรือกฎเกณฑ์ โดยเขายังนำข้อเสนอของ Crick ว่าไม่เห็นด้วยกับความพยายามที่จะแสวงหาวิธีการของมาคิอาเวลลีมาได้แย้ง เขาว่าวิธีการของมาคิอาเวลลี ในตัวของมันเองเป็นความเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับธรรมชาติของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ความกระชับเข้มงวดของวิธีการถูกยึดเยียดให้กับมาคิอาเวลลี ทั้งที่เขาเองไม่มีอยู่และไม่ได้แสวงหา แม้มาคิอาเวลลีจะนับถือประสบการณ์เพียงไร แต่เหตุผลสนับสนุนข้อถกเถียงของเขาก็ล้วนถูกคัดเลือกลงมาแล้วโดยอาศัยค่านิยมเฉพาะเป็นพิเศษ⁴³¹ ชัยวัฒน์ยังอ้างถึงความคิดเห็นของ Merleau-Ponty ที่ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีว่า “จะเข้าใจคนเช่นนี้ได้อย่างไร ? เขาเขียนชัดกับความรู้สึที่ดีทั้งมวลในทางการเมือง แต่ก็ชัดกับความรุนแรงด้วย ขณะที่เขากำลังทำร้ายคุณค่าทางศีลธรรมต่างๆไปอย่างเจ็บปวดก็ยังอุตส่าห์พูดถึงคุณธรรม อีกทั้งยังยกการโจมตีของ Burns ที่ว่าसानุศิษย์ของมาคิอาเวลลีล้วนแต่ยึดหลักประสิทธิภาพและปฏิบัตินิยมเป็นหลัก Burns เสนอว่า *The Prince* ยังจะดำรงตำแหน่งหนังสือที่มีชื่อเสียงที่สุด และตำซำที่สุดในการแนะนำผู้แนะนำว่าจะช่วงชิงและ

⁴³⁰ Ibid. หน้า 116.

⁴³¹ Ibid. หน้า 119-120.

ใช้อำนาจอย่างไร สิ่งที่ผู้ปกครองจะได้รับจากคำสอนของมาคิอาเวลลี คือชัยชนะในระยะสั้นเท่านั้น ชัยวัฒน์ค้ำยันต่อไปว่า Burns ดึงแนวคิดเรื่อง “Virtue” นั้นมีองค์ประกอบในเรื่องความยืดหยุ่นปรับตัวได้อยู่ด้วย⁴³² ท้ายที่สุดชัยวัฒน์สรุปงานของมาคิอาเวลลีว่า เขาไม่เคยต้องการความชั่วร้ายหรือความโหดเหี้ยม ที่เขาต้องการคือวิธีการที่เป็นไปได้และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและบรรลุเป้าหมายของเขา เราน่าจะเข้าใจเพียงพอที่จะยอมรับเขาในฐานะนักคิดทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่ได้ อาจเป็นไปได้ว่าในอนาคตชื่อของมาคิอาเวลลี จะถูกนำไปใช้ในฐานะใหม่จากโลกทัศน์ทางการเมืองใหม่ที่ต่างไปจากที่เคยแปดเปื้อนมานับศตวรรษ

- บทสนทนาเพลโตและ The Prince ในฐานะจุดเริ่มต้นการศึกษาปรัชญาการเมือง ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2527)⁴³³

งานชิ้นนี้ของชัยวัฒน์แตกต่างจากชิ้นที่ผ่านมาในแง่ที่งานชิ้นนี้เป็นคำบรรยายประกอบการเรียนการสอน ในงานชิ้นนี้ชัยวัฒน์เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจการศึกษาที่เรียกว่า “การศึกษาปรัชญาการเมือง” เขากล่าวว่าการศึกษานี้กระทำกันอยู่หลายวิธี อาจารย์บางท่านอาจเน้นที่วิวัฒนาการของแนวความคิด (Concept) อันใดอันหนึ่ง เช่น พิจารณาแนวคิดเรื่อง “ความยุติธรรม” โดยเปรียบเทียบพัฒนาการของ concept จากความคิดของ Plato มาถึงความคิดของ Marx เป็นต้น หรืออาจศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองว่าแนวความคิดของมาคิอาเวลลี นั้นเกิดขึ้นภายใต้บริบท (Context) อย่างไร ? ประวัติศาสตร์ของประเทศอิตาลีในสมัยของเขาเป็นอย่างไร ? หรืออาจเพียงศึกษาว่า นักปรัชญาการเมืองแต่ละท่านนั้นพูดถึงเรื่องอะไรไว้ได้อย่างไร⁴³⁴

ความสำคัญของงานชิ้นนี้คือการที่ชัยวัฒน์เลือก การศึกษา *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี มาศึกษาต่อจากบทสนทนาของ เพลโต ในฐานะจุดเริ่มต้นของการศึกษาปรัชญาการเมือง

⁴³² Ibid. หน้า 123.

⁴³³ บทสนทนาเพลโตและ *the Prince* ในฐานะจุดเริ่มต้นการศึกษาปรัชญาการเมือง, เอกสารทางวิชาการหมายเลข 13 (ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527).

⁴³⁴ Ibid. หน้า 1.

เขากล่าวว่าไม่มีนักปรัชญาการเมืองคูเินที่มีแนวคิดค่อนข้างจะตรงข้ามกันแบบสุดโต่งเหมือนนักปรัชญาทั้งสองนี้ แต่การเชื่อเพียงแต่ว่า มาคิอาเวลลี เป็นศาสดาแห่งความชั่วร้าย ดังที่นักวิชาการปรัชญาการเมืองบางคนได้กระทำนั้นไม่ถูกต้อง⁴³⁵ ชัยวัฒน์เริ่มต้นด้วยการอ้างอิง Leo Strauss ว่าเป็นตัวอย่างสำคัญที่สุดของนักศึกษาที่คิดเช่นนี้ โดย Strauss เริ่มต้นงานเขียนเกี่ยวกับ มาคิอาเวลลี ของเขาว่า “เราจะไม่ทำให้ผู้ใดตกใจ เราเพียงแต่อาจจะถูกหัวเราะเยาะอย่างอารมณ์ดีอยู่บ้าง ถ้าเราประกาศว่าเราโน้มเอียงที่จะมีความเห็นแบบง่าย ๆ คร่ำครึที่ว่ามาคิอาเวลลี คือศาสดาแห่งความชั่ว” ชัยวัฒน์ยังอ้างอิงย้อนไปถึง “คู่มือของพวกก๊วย” และทฤษฎีของ Spinoza ที่เห็นว่า *The Prince* เป็นหนังสือที่จะเตือนใจให้มหาชนทราบว่าพระราชามีอันตรายต่อพวกเขา ชัยวัฒน์อ้างตามข้อเสนอของ Isaiah Berlin ว่า อารยธรรมตะวันตกนั้นดำรงอยู่ได้กรอบความเชื่อที่ว่าโลกและสังคมมนุษย์มีระเบียบชนิดหนึ่งครอบคลุมอยู่ ระเบียบนี้ก็คือ กฎธรรมชาติ หรือความสมบูรณ์ แต่สิ่งที่ มาคิอาเวลลีกล่าวถึงใน *The Prince* ทำให้ “หลักการสูงสุด” นั้นต้องเปลี่ยนแปลงไป เพราะมาคิอาเวลลีทำให้มนุษย์สงสัยว่า เป้าหมายอันสูงสุดหรือคุณค่าอันสูงสุดนั้นอาจจะมีได้มีเพียงหนึ่งเดียว และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ การพยายามจะบอกว่าคุณค่าอันสูงสุดซึ่งหลากหลายนี้ อาจจะขัดแย้งเข้ากันได้ ซึ่งเท่ากับว่าเขาได้ตั้งข้อสงสัยเอากับคำถามสำคัญที่สุดของ ไสกราติส เพราะมาคิอาเวลลี กำลังกล่าวว่าคุณงามความดีอันเป็นสากลอย่างใด ไสกราติสแสวงหานั้นไม่มีอยู่⁴³⁶

โดยชัยวัฒน์สรุปสิ่งสำคัญที่ มาคิอาเวลลีพยายามจะบอกกับเจ้าก็คือ เจ้าจะต้องเรียนรู้ที่จะไม่กระทำความดี การเรียนรู้ดังกล่าวก็คือ การเรียนรู้ว่าเมื่อใดควรจะทำ ความดี เมื่อใดควรจะทำ ความชั่ว การเรียนรู้ว่าเมื่อใดควรจะทำอย่างไรนั้นเป็นความรู้อันยิ่งใหญ่ทางการเมืองซึ่งจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อ เจ้านั้น “รู้” ว่าสถานการณ์แวดล้อมเป็นอย่างไร สาเหตุที่เจ้าจะต้องเรียนรู้ดังกล่าวก็เพื่อจะได้เป็นอิสระจากโชคชะตา (fortune) และประสบความสำเร็จนั่นเอง เขาย้ำอีกว่าหนังสือเรื่อง *The Prince* ที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของจุดเริ่มต้นในการศึกษาปรัชญาการเมืองนั้น จะต้องใช้วิธีอ่านชนิดหาความหมายระหว่างบรรทัด ซึ่งจะกระทำได้โดยการอ่านอย่างละเอียด

⁴³⁵ Ibid. หน้า 29.

⁴³⁶ Ibid. หน้า 30-31.

(close reading) หรือการวิเคราะห์ตัวเนื้อหาของหนังสือนั่นเอง (textual analysis) ซึ่งวิธีการดังกล่าวมาจาก Strauss แต่เขายังตั้งคำถามต่อไปว่า ดังนั้นความหมายของมาคิอาเวลลีที่ Strauss ค้นพบจึงอาจมิใช่เป็นความหมายที่มาคิอาเวลลีตั้งใจ แต่เป็นความหมายชนิดที่ Strauss ตั้งใจให้เป็นต่างหาก⁴³⁷

- วารสารวรรณศาสตร์, The Prince และ The Discourses: เจตนารมณ์ ของมาคิอาเวลลี ของ สมบัติ จันทร์วงศ์ (2529)⁴³⁸

บทความในวารสารชิ้นนี้ถือว่าเป็นงานชิ้นสำคัญอีกชิ้นในการตีความงานเขียนของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย แม้เป็นงานสั้นๆเพียงสิบเจ็ดหน้าก็ตาม แต่ก็สามารถแบ่งออกเป็นสามส่วนได้แก่

ส่วนแรกสมบัติเริ่มต้นจากการเล่าประวัติของมาคิอาเวลลีซึ่งไม่ต่างจากงานเขียนที่กล่าวถึงมาคิอาเวลลีโดยทั่วไป แต่ในงานชิ้นนี้สมบัติจะเพิ่มรายละเอียดที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจภูมิหลังทางปัญญาของมาคิอาเวลลีเพิ่มมากขึ้น เช่นมาคิอาเวลลีรู้ภาษาละตินแต่ดูเหมือนว่าจะไม่รู้ภาษากรีก อีกทั้งยังยืนยันถึงความต่ำต้อยของทั้งฐานะและชาติตระกูลของมาคิอาเวลลี รวมถึงมีการอ้างอิงถึงเจตนาของเขาเองเพื่ออธิบายความยากแค้นของเขาหลังพ้นจากตำแหน่งด้วย เช่นเจตนาถึง ฟรานซิสโก ในส่วนที่หนึ่งยังแสดงให้เห็นผลงานทั้งหมดของมาคิอาเวลลีว่าประกอบด้วยงานเขียนชิ้นใดบ้าง ซึ่งงานเขียนแต่ละชิ้นแยกตามลำดับเวลาซึ่งเชื่อมโยงไปถึงเจตนารมณ์ในการเขียนงานเขียนแต่ละเล่มของเขาเช่นกันว่าบางชิ้นนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการเมือง

ในส่วนที่สอง สมบัติชี้ให้เห็นความนิยมของ *The Prince* ว่าผู้คนส่วนมากเชื่อว่าหลักการของมาคิอาเวลลีถูกบรรจุอยู่ในหนังสือเล่มนี้ เพราะเนื้อหาของมันเป็นการยืนยันว่า การเมืองต้องมี

⁴³⁷ ibid. หน้า 43.

⁴³⁸ สมบัติ จันทร์วงศ์, "The Prince และ the Discourses: เจตนารมณ์ ของมาคิอาเวลลี," วารสารวรรณศาสตร์ ปีที่ 15, no. 4 (2529).

กฎเกณฑ์และศีลธรรมด้วยตัวของมันเอง ด้วยหลักการดังกล่าวมาคิอาเวลลีจึงถูกมองในแง่ร้ายว่า เป็นผู้ที่ส่งสอนความชั่ว จนถูกประณามจากทั้งศาสนจักร และ อาณาจักรอย่างกษัตริย์แห่งปรัสเซีย แต่กระนั้นก็มีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่เห็นต่างออกไป เช่นมิตรหลายคนของมาคิอาเวลลีมองว่ามาคิอาเวลลีจิตใจเขียนเพื่อลวงให้ตระกูลเมดิชีเชื่อ เมื่อทำตามจะได้พบความวิบัติ หรือสปีโนซาที่เชื่อว่ามาคิอาเวลลีจิตใจเขียนเพื่อสอนให้พลเมืองต้องครุ่นคิดและระแวงระวัง เมื่อจะต้องมอบเสรีภาพ หรือสวัสดิภาพของตนให้อยู่ในมือคนใดคนหนึ่ง สมบัติขยายความต่อว่าด้วยเหตุที่เขียนให้เจ้าผู้ปกครอง มาคิอาเวลลีจึงละเลยที่จะไม่พูดถึงหัวใจของการเมืองการปกครอง หรือเป้าหมายของการปกครอง เพราะมุ่งให้คำแนะนำเชิงปฏิบัติต่อผู้ปกครอง แต่งานของมาคิอาเวลลีมีหลายชิ้น และยาวกว่า *The Prince* คนที่รู้จักมาคิอาเวลลีแบบ ฉาบฉวยจึงมักอ้าง *The Prince* ในส่วนต่อๆมาสมบัติพยายามชี้แจงให้เห็นข้อโต้แย้งความสัมพันธ์ระหว่าง *The Prince* และ *Discourse* ในแง่มุมมองต่างๆ ทั้งขนาด เวลา เป้าหมายและผู้อ่าน โดยไม่ละเลยว่าในคำอุทิศของทั้งสองเล่มนี้ ต่างยืนยันว่าเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีรู้ทั้งหมด ซึ่งผู้อ่านจะนำเสนอส่วนนี้อีกครั้งในบทต่อไป

ส่วนที่สาม สมบัติเริ่มต้นด้วยการกล่าวว่า งานทุกชิ้นของมาคิอาเวลลี ต่างสามารถสืบสวนไปจนถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในชีวิตมาคิอาเวลลี ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกที่ส่วนท้ายของหนังสือเล่มดังกล่าวจึงจบลงด้วยปลุกใจให้รักชาติอิตาลี อีกทั้งสมบัติยังเสนอการตีความว่า *The Prince* ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อสอนคนที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองเท่านั้นหากแต่มีไว้เพื่อให้แก่คนทั่วไปที่อาจมีปัญญาความรู้พอจะเป็นผู้นำ สมบัติย้ำเตือนในส่วนที่เกี่ยวกับการตีความว่า เราต้องใช้เวลาและทักษะ และเราจะพบว่ามีความแปลกใหม่เกิดขึ้นกับสมองของเรา ไม่เพียงเท่านั้นมาคิอาเวลลียังเสนอหลักการการเป็นผู้ปกครองไว้ทั้งสิ้น 5 ประการ เช่น ต้องมาจากคนธรรมดา มีคุณธรรม ต้องสร้างรากฐานมาด้วยตนเอง มีกองกำลัง และต้องเป็นนายตัวเอง สมบัติยังเสนออีกว่า การจะเข้าใจมาคิอาเวลลีได้นั้น ต้องเข้าใจถึงระดับก่อนหลังของคำในประโยคของเนื้อหาและกลไกต่างๆ สมบัติชี้แจงให้ประเด็ตขัดแย้งอีกหลายประการ และชักชวนให้มาศึกษาตัวบทของมาคิอาเวลลีอย่างจริงจัง ซึ่งสะท้อนการศึกษาแบบจารีตปรัชญาการเมืองที่จะปรากฏเด่นชัดในงานชิ้นต่อไป

- รัฐศาสตร์สาร, Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี ของ สมบัติ จันทรวงศ์ (2529)⁴³⁹

ในเวลาเดียวกันกับงานซึ่งพยายามทำความเข้าใจ เจตนารมณ์ของมาคิอาเวลลี งานที่ช่วยให้เข้าใจมาคิอาเวลลีอีกชิ้นก็ถูกสร้างขึ้นคือ Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี ของ สมบัติ จันทรวงศ์ งานชิ้นนี้ถูกเขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2529 ปีเดียวกับบทความก่อนหน้านี้ นับเป็นบทความทางวิชาการชิ้นแรก ที่กล่าวถึงปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี ผ่านมุมมองของผลงานที่เป็นบทละครของเขาเอง ด้วยผู้เขียนเริ่มต้นเปิดฉากบทความจากจากประโยคสำคัญของ Allan Gilbert ว่า “Not to know Mandragola is not to know The Prince”⁴⁴⁰

งานชิ้นนี้เขียนขึ้นโดยสมบัติ ตีพิมพ์ในวารสารทางรัฐศาสตร์ ขนาดยาว 40 หน้า ส่วนแรกเป็นเรื่องย่ออย่างคร่าวๆของบทละครเรื่องนี้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับชายผู้หนึ่งชื่อคัลลิมาโคซึ่งหลงรักหญิงงามลูครีเซียที่มีสามีแล้วชื่อนิเซีย เขาต้องใช้อุบายและเล่ห์กล โดยขอความช่วยเหลือจากสหายที่ชื่อลิเกอริโอ ทั้งสองคิดอุบายมากมายเช่น จะล่อลวงเธอไปที่อ่างน้ำ แต่ก็กลัวจะเกิดปัญหาตามมา ในที่สุด จึงออกอุบายให้ คัลลิมาโคปลอมตัวเป็นหมอที่จะรักษาอาการมีบุตรยากให้นิเซีย โดยหลอกว่าจำเป็นต้องกินต้นแมนดราโกลา แต่ชายผู้จะสมสู่กับลูครีเซียเป็นคนแรกจะเสียชีวิต จึงสวมรอยให้คัลลิมาโคเป็น แทน ทำให้แผนของเขาสำเร็จ และทุกคนมีความสุข หลังจากเรื่องย่อแล้วเนื้อหาของบทความนี้ยังแบ่งออกเป็น 9 ส่วน แต่ละส่วนได้เชื่อมโยงบทละครเรื่องนี้เข้ากับข้อเสนอมาคิอาเวลลีในงานเรื่อง The Prince อย่างน่าสนใจยิ่ง

ในส่วนที่หนึ่งสมบัติแสดงให้เห็นว่า บทละครเรื่องนี้สะท้อนลักษณะแบบมาคิอาเวลลีเนียนอย่างชัดเจน ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและวิธีการ อีกทั้งงานชิ้นนี้ยังถูกเขียนขึ้นในเวลาเดียวกับมาคิอาเวลลีเขียนงานสำคัญชิ้นอื่นๆ ซึ่งสมบัติเสนอว่าโดยการที่มาคิอาเวลลีสร้าง

⁴³⁹ "Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี," รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 12, no. ฉบับพิเศษ (2530).

⁴⁴⁰ Ibid. หน้า 13.

กลบเกลื่อนข้อเสนอของเขาไว้ได้เรื่องชนหัว และแปลงเรื่องสาธารณะเป็นเรื่องส่วนตัวเช่นความ
รักบทละครนี้จึงมีความสำคัญยิ่ง⁴⁴¹

ในส่วนที่สอง สมบัติสะท้อนให้เห็นความเป็นวิธีการใหม่ของมาคิอาเวลลี โดยกล่าวว่าผู้ชม
จะได้เห็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยได้เห็นมาก่อน พอเขากำลังปูเส้นทางที่ยังไม่มีใครเดินมาก่อน ยิ่งกว่านั้น
ได้เชื่อมโยงบทละครเรื่องดังกล่าวเข้ากับเหตุการณ์จริงในประวัติศาสตร์ นั่นคือกรณีลูครีเซียภรรยา
ของคอลลาดินัส ที่เกิดจากการพนันของเหล่าขุนศึกโรมัน ที่พนันว่าภรรยาของใครมีคุณธรรมที่สุด
โดยขี่ม้ากลับมาดู มีเพียงลูครีเซียที่ยังคงทำงานบ้าน นำมาสู่การแย่งชิงลูครีเซียและการล้างแค้น
และความล่มสลายของโรมัน ซึ่งเป็นข้อสรุปสำคัญของมาคิอาเวลลีเรื่องการไม่แย่งชิงภรรยาของ
ลูกน้อง และคุณธรรมขึ้นอยู่กับบริบท⁴⁴²

ในส่วนที่สี่ สมบัติเชื่อมโยงลักษณะของนิเซียที่มีความพร้อมทั้งทรัพย์สินและคุณธรรมเข้า
กับการเป็นเจ้าของรัฐแบบสืบตระกูล (ซึ่งเท่ากับเปรียบเปรยว่าคัลลิมาโคเป็นเจ้าผู้ปกครองของรัฐ
ที่ได้มาด้วยกำลังความสามารถ)ไม่เพียงเท่านั้น สมบัติยังชี้ชวนให้เห็นลักษณะสำคัญของวิกเกอริ
โอผู้เป็นสหายที่ทำหน้าที่คล้ายมาคิอาเวลลีเพื่อให้อีกฝ่ายได้ตามประสงค์⁴⁴³

ในส่วนที่ห้า สมบัติชี้ให้เห็นถึงความมุ่งงำล้าหลังของนิเซีย และชี้ให้เห็นถึงภาวะล้าหลัง
ของการพยายามผสมผสานความต้องการตามธรรมชาติเข้ากับข้อกำหนดทางศีลธรรมอย่างการมีบุตร
และบรรยายให้เห็นกลอุบายของคัลลิมาโคและวิกเกอริโดยละเอียด⁴⁴⁴

ในส่วนที่หกนั้น สมบัติได้แสดงให้เห็นว่า มาคิอาเวลลีได้ใช้ตัวละครอีกหนึ่งตัว ซึ่งก็คือ
บาทหลวงให้เป็นประโยชน์ในการโจมตีศาสนาคริสต์ที่เขาโจมตีมาโดยตลอดอย่างดียิ่ง โดยเขา
แสดงให้เห็นความโลภตามธรรมชาติของบาทหลวงและการวางท่าเพื่อภาพลักษณ์ทางศีลธรรม⁴⁴⁵

⁴⁴¹ Ibid. หน้า 14.

⁴⁴² Ibid. หน้า 16.

⁴⁴³ Ibid. หน้า 24.

⁴⁴⁴ Ibid. หน้า 27.

⁴⁴⁵ Ibid. หน้า 31.

ในส่วนที่เจ็ด และในส่วนที่แปด เป็นการแสดงให้เห็นบทสรุปของอุบายและผลลัพธ์ที่ทุกคนมีความสุข สมบัติแสดงให้เห็นว่าบาทหลวงสามารถใช้คำสอนทางศาสนาล่องลวงลูกรีเซียให้ยอมรับการทำ ความชั่วได้อย่างไร ทั้งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงหลักการที่ว่าความชั่วหรือดีขึ้นอยู่กับบริบทและผลลัพธ์ รวมถึงยังย้ำถึงความสัมพันธ์กับเรื่องในสมัยโรมันอีกด้วย⁴⁴⁶

ในส่วนที่เก้า ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด สมบัติสรุปประเด็นสำคัญของเรื่องออกเป็น สี่ ประการ หนึ่ง ตัวละครนั้น มิได้ฉายจำเพาะเจาะจงว่าเป็นใคร แต่เป็นการแสดงให้เห็นภาพรวม โดยทั่วไปมากกว่า แต่เราก็อาจอนุมานได้ว่าตัวละครอย่างนิเซียที่สามารถสะท้อนถึงเจ้าแบบสืบตระกูล ริเกอริโอแทนมาคิอาเวลลีและ ลูกรีเซียแทนนครฟลอเรนซ์ สอง เป็นการแปล่าประโยชน์ที่จะเรียกร้องให้มนุษย์เป็นคนดี แม้จะผ่านสถาบันทางศาสนาก็ตาม เพราะโดยธรรมชาติมนุษย์เป็นคนชั่ว ดังที่เขายกตัวอย่างตัวละครที่เป็นบาทหลวง สาม เรื่องส่วนตัวและเรื่องส่วนรวมนั้นอาจเชื่อมโยง ประโยชน์ต่อกัน ดังนั้นจึงอาจเป็นภาพสะท้อนของกันและกัน สี่ คุณสมบัติของเจ้าผู้ปกครองนั้น ต้องมีสติปัญญาเรียนรู้คุณธรรมแบบใหม่⁴⁴⁷

ในตอนท้ายนั้น สมบัติย้ำให้เห็นว่าละครที่มีเนื้อเรื่องหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมเช่นนี้กระตุ้นให้เห็นความสำคัญในการสอนผู้ปกครองด้วยหลักการแบบใหม่ของมาคิอาเวลลี เขาพยายามก่อรอง ความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เดิมและชี้ชวนให้เห็นคุณธรรมรูปแบบใหม่ และย้ำว่ามาคิอาเวลลี ไม่ใช่แต่เพียงศาสดาแห่งความชั่ว หากแต่ยังเป็นคนฉลาดผู้เลือกจะสอนคนด้วยวิธีการ สลับซับซ้อนไม่ต่างจากบทสนทนาของเพลโตอีกด้วย ผู้อ่านควรทราบต่อไปด้วยว่า “Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี” ขึ้นนี้ภายหลังจะถูกปรับปรุงให้เป็นส่วนเสริมท้าย เล่มของการแปล *The Prince* ฉบับมาตรฐานในชื่อ “เจ้าผู้ปกครอง” ฉบับปี พ.ศ. 2538 ของสมบัติ จันทรวงศ์อีกด้วย

⁴⁴⁶ Ibid. หน้า 34-39.

⁴⁴⁷ Ibid. หน้า 40.

- วิธีบริหารคน หานเฟย Vs หานเฟย เรียบเรียงโดย ปกรณ์ ลิมปณฺสรณ์ (2534)⁴⁴⁸

งานเขียนชิ้นสุดท้ายของช่วงเวลานี้เป็นการแปลงานเขียนภาษาจีน ซึ่งเขียนโดย เฝิง ต้าฉิง โดยผู้แปล คือ ปกรณ์ ลิมปณฺสรณ์ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ โดยมี ทองแถม นางจ๋านง เป็นบรรณาธิการ งานเขียนชิ้นนี้นับเป็นงานเขียนที่สำคัญมากขึ้นหนึ่งในการนำเสนอ แนวคิดเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี เนื่องจากเป็นการแปลตัวบทโดยตรงจากงานเขียนของ มาคิอาเวลลี ถึงแม้ จะไม่ได้รับการแปลทุกบทในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี แต่กระนั้นผู้แปลก็ได้เลือกบทที่ตนคิดว่าสำคัญมาแปลจำนวนมาก และเรียบเรียงเนื้อหาขึ้นใหม่ โดยมี ใจความสำคัญอยู่ที่ “วิธีบริหารคน” ซึ่งเป็นชื่อของหนังสือดังกล่าว

โดยเริ่มต้นนั้นผู้แปลตั้งใจจะให้เป็นส่วนต่อขยายจากงานแปลเรื่อง “กลยุทธ์หานเฟย วิธีบริหารคนแบบจีนจึงทำให้งานชิ้นนี้เน้นหนักไปที่หานเฟยจื่อมากกว่ามาคิอาเวลลี โครงร่างของงานชิ้นนี้มาจากหนังสือภาษาจีนของ เฝิง ต้าฉิง จึงทำให้เป็นการเปรียบเทียบชุดความคิดของมาคิอาเวลลีและหานเฟยจื่อเป็นคู่ๆกับประเด็นสำคัญสองประเด็นหลักคือ รากฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ศาสตร์แห่งความเป็นเจ้าและความเป็นบิรวาร โดยแต่ละบทต่างแบ่งเป็นส่วนย่อยๆ ด้วย

การปรากฏตัวของ *The Prince* ในงานชิ้นนี้เป็นการอ้างถึงข้อความสำคัญ เพื่อเปรียบเทียบกับหานเฟยจื่อ ซึ่งข้อความที่ยกมาอ้างนั้นเป็นการถอดความมาจากฉบับภาษาจีนของ เฝิง ต้าฉิง อย่างไรก็ตามผู้แปลแสดงทรรศนะเรื่อง การแปล *The Prince* ไว้ในคำของผู้แปลในการพิมพ์ครั้งที่สองในปี พ.ศ.2544 ไว้ว่า

แต่ในส่วนงานประพันธ์ของมาคิอาเวลลีซึ่งหนังสือต้นฉบับที่ถือได้แปลเป็นภาษาจีนไว้นั้น ข้าพเจ้าก็ได้พยายามค้นหาต้นฉบับภาษาอังกฤษมาดูเปรียบเทียบด้วย...ถึงกระนั้นก็ต้องถือว่าล้นห่างจากต้นฉบับดั้งเดิมที่เป็นภาษาอิตาเลียน

⁴⁴⁸ ปกรณ์ ลิมปณฺสรณ์, วิธีบริหารคน หานเฟย Vs หานเฟย(กรุงเทพฯ: ชูนเขา, 2544).

ตาเลียนทั้งสิ้น จึงทำให้ข้าพเจ้าไม่สู้พอใจในส่วนนี้นัก เดชะบุญที่ต่อมาในปี 2538 ท่านอาจารย์สมบัติจันทร์วงศ์ ได้แปลเรื่อง *The Prince* เป็นภาษาไทยออกมาอย่างสมบูรณ์ สามารถให้ผู้ที่สนใจใช้สอบทานความถูกต้องได้อีกชั้นหนึ่ง⁴⁴⁹

ข้อความดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงจุดเปลี่ยนผ่านสำคัญที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2538 นั่นก็คืองานของปรกรณ์ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2534 แต่เป็นการแปลที่เจ้าตัวไม่ได้พอใจนัก จนกระทั่งในการตีพิมพ์ครั้งที่สองที่ผู้เขียนแสดงความมั่นใจในความถูกต้องอย่างเด่นชัด ด้วยเพราะ *The Prince* ได้ถูกแปลขึ้นแล้วในปี พ.ศ. 2538 โดยสมบัติ จันทร์วงศ์ จึงอาจกล่าวได้ว่างานชิ้นนี้เป็นงานชิ้นสุดท้ายก่อนการมีตัวบทมาตรฐานที่ถูกต้องแม่นยำจะเปลี่ยนแปลงการศึกษา *The Prince* ไปสู่อีกยุคสมัยใหม่อย่างแท้จริง

4.2.3. ผลกระทบต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียน

ผู้วิจัยนำเสนองานเขียนในยุคนี้จำนวนมากในส่วนที่ผ่านมา เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะเด่นของยุคแบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง ดังที่ผู้วิจัยอธิบายไปแล้วต้นยุคนี้เกิดจากการขยายตัวของการศึกษารัฐศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้การศึกษาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองกลายเป็นหนึ่งในวิชาที่มีการเรียนการสอนกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เปิดให้มีสาขาปรัชญาการเมืองและความคิดทางการเมืองโดยตรง และการเกิดสาขาวิชานั้นเองก็นำไปสู่การแปลตัวบท *The Prince* เป็นครั้งแรกของพิชิต จงสถิตย์วัฒนา

อย่างไรก็ดีตัวบทดังกล่าวกลับได้รับความนิยมแต่เพียงชื่อ คือมีงานเขียนอีกหลายชิ้นในเวลาต่อมาอ้างหนังสือชื่อ “เจ้า” แต่มีน้อยต่อน้อยนักที่อ้างถึงเนื้อความในงานเขียนเรื่อง “เจ้า” กล่าวได้ว่าถึงแม้จะมีการแปลตัวบทเป็นครั้งแรกเกิดขึ้นแต่ก็ไม่ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับทิศทางของความนิยมงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยเลย เราอาจวิเคราะห์ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ว่าเกิดจากการขยายตัวของการศึกษารัฐศาสตร์ที่ขาดความ

⁴⁴⁹ Ibid. คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 2.

ลึกซึ้ง การขยายตัวดังกล่าวในยุคสมัยนี้ยาวนานถึงกว่า 20 ปี แต่เป็นการขยายตัวในทางกว้างแต่ไม่ใช่ทางลึก นั่นคือมีการเพิ่มขึ้นของคณะรัฐศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตร์ และวิชาทฤษฎีทางการเมือง ทุกสถาบันต่างหันมาสนใจมาคิอาเวลลีกันอย่างเสียไม่ได้ในฐานะนักคิดนักทฤษฎีการเมืองคนหนึ่งซึ่งจะต้องถูกรวบรวมเอาไว้ในตำราประเภทความรู้เบื้องต้นของตนเอง อันจะใช้ในหลักสูตรการเรียนสอนที่เกิดขึ้นใหม่

สถานการณ์ดังกล่าวจึงกลายเป็นลักษณะเด่นในยุคนี้ที่อาจเรียกได้ว่า ยุคเบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง จากการรวบรวมของผู้วิจัยพบว่าในช่วงเวลาดังกล่าวมีงานเขียนจำพวกตำราเรียนหรือเอกสารประกอบคำสอนเกิดขึ้นถึง 10 ชิ้น และแต่ละชิ้นต่างพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง ทำให้มีการสะกดชื่อมาคิอาเวลลีและการแปลชื่องานเขียนเรื่อง The Prince แตกต่างกันไปถึง 7 แบบ ได้แก่ แมคเคียเวลลีและเจ้า⁴⁵⁰, มาเคียเวลลีและมุขชน⁴⁵¹, มาคิอาเวลลีและเจ้า⁴⁵², มาคิเวลลี⁴⁵³, มาเซียเวลลีและเดอะพริน⁴⁵⁴, แม็คคีเอเวลลีและราชา⁴⁵⁵, มาเคียเวลลีและเจ้า⁴⁵⁶ และแมคเคียเวลลี⁴⁵⁷

ความแตกต่างหลากหลายของการเรื่องสะกดชื่อมาคิอาเวลลีและแปลงานเขียนเรื่อง The Prince นั้นสะท้อนถึงความไร้เอกภาพของการศึกษามาคิอาเวลลีในสังคมไทย ถึงแม้จะมีการแปลตัวบทก็ไม่มีกรอ้างอิงตัวบท ในแต่ละสถาบันการศึกษาต่างพยายามสร้างตำราเรียนของตนเองขึ้นมาเพื่อให้มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ยิ่งไปกว่านั้นตำราแต่ละเล่มต่างพยายามจัดระเบียบคำสอนของมาคิอาเวลลีขึ้นมาใหม่เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น มีทั้งการเพิ่มหัวข้อและลดหัวข้อบางอย่างเพื่อหวังให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายดังที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างในส่วนที่ผ่านมาแล้ว อันที่จริงแล้วการมีตำราทุติยภูมิที่หลากหลายเป็นเรื่องที่ดีอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาปรัชญาและความคิดทางการเมือง แต่ตำรา

⁴⁵⁰ มาคิอาเวลลี, เจ้า.

⁴⁵¹ ประทีปะวณิช, ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมสมัย.

⁴⁵² ศิวรักษ์, ปรัชญาการเมืองฝรั่ง.

⁴⁵³ วงศ์สุวรรณ, รัฐวิทยา.

⁴⁵⁴ ดอกโธสง, พื้นฐานแนวคิดและปรัชญาการเมือง.

⁴⁵⁵ ชีระวิทย์, สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คคีเอเวลลี ถึง รัสโซ

⁴⁵⁶ เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-7 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

⁴⁵⁷ เตียงหงษา, การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนักปรัชญาตะวันตก.

ทฤษฎีภูมิลักษณ์จะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อมีการตีความที่หลากหลายมากกว่าแปลชื่อที่หลากหลาย และการจัดระบบความคิดใหม่ที่ขาดการตีความอย่างลึกซึ้ง เพราะเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าตำราทฤษฎีภูมิจำนวนมากในเวลานั้นต่างผลิตออกมาตามจารีตการศึกษาแบบประวัติความคิดทางการเมืองนั้นคือนำเสนอประวัติของนักคิดเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ดีไม่ตำราชิ้นใดเลยจะมีการวิเคราะห์ประวัติอย่างพิสดารตามแนวทางของ Skinner เป็นแต่เพียงการนำประวัติมาร้อยเรียงใหม่เท่านั้น⁴⁵⁸ ยิ่งกว่านั้นในส่วนของเนื้อหาการสอนของมาคิอาเวลลีก็ไม่มีการตีความอย่างลึกซึ้งเป็นแต่เพียงการนำคำสอนของมาคิอาเวลลีมาจัดระบบให้เข้าใจง่ายเพื่อสะดวกต่อการเรียนการสอนเท่านั้น จึงทำให้ในยุคสมัยแห่งความหลากหลายของตำราทฤษฎีภูมิกลับมีความก้าวหน้าของการตีความแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่ชะงักงัน

อย่างไรก็ดีในช่วงเวลาดังกล่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ก็เริ่มมีการอ้างมาคิอาเวลลีบ้างแล้ว ดังจะพบว่าเพียงหนึ่งปีก่อนที่ตัวบทเจ้าผู้ปกครองตีพิมพ์ มาคิอาเวลลีก็ได้รับการอ้างในคอลัมน์ทุนนิยมโลก ของผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2537 ของ วิษณุ โชติกุลว่า

ถ้านิโคโล มาคิอาเวลลี พ้นคืนชีพขึ้นมาจากขุมนรกที่เขาต้องรับทัณฑ์กรรมอีกครั้งในขณะนี้ หนังสือ The Prince หรือ The Discourse ภาคใหม่ของเขาจะมีสีสันกว่าเดิมหลายสิบเท่า เพราะผู้เล่นตัวเอกในหนังสือจะเปลี่ยนจากซีซาร์ บอร์เจีย บุตรลับของสันตะปาปาแห่งวาติกันมาเป็นเบอร์ลุสโคนี⁴⁵⁹

นอกจากนั้นยังมีนักวิชาการจำนวนหนึ่งซึ่งพยายามนำเสนอการตีความมาคิอาเวลลีอย่างลึกซึ้ง เช่น สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่ได้ผลิตบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่ได้ยกระดับการศึกษามาคิอาเวลลีไปอีกขั้นหนึ่งด้วยการนำตัวบทไปเปรียบเทียบกับงานชิ้นอื่นๆ เช่น จดหมายเหตุด่วนฉับพลัน ซึ่งทำให้การศึกษามาคิอาเวลลีในประเทศไทยมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่องของสมบัตินี้เองที่จะนำไปสู่การแปลตัวบท The Prince ฉบับมาตรฐานขึ้นในเวลาต่อมา และเปลี่ยนโฉมหน้ายุคสมัยของการศึกษามาคิอาเวลลีในสังคมไทยไปตลอดกาล

⁴⁵⁸ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์สมบัติ จันทรวงศ์ วันพุธที่ 3 กันยายน พ.ศ.2557

⁴⁵⁹ วิษณุ โชติกุล, "ซิลวิโอ เบร์ลุสโคนี" คอลัมน์ทุนนิยมโลก, ผู้จัดการรายวัน 31 มีนาคม 2537.

4.3. ยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของการศึกษา (พ.ศ.2538– ปัจจุบัน)

4.3.1. บริบททางสังคมการเมืองและการศึกษา

ในส่วนที่ผ่านมามีเราจะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่การแปลตัวบทครั้งที่หนึ่งในปี พ.ศ. 2516 ก็มีการผลิตงานเขียนที่นำเสนอความคิดของมาคิอาเวลลีอีกกว่า 20 ชิ้น แต่มีงานเขียนไม่กี่ชิ้นเท่านั้นที่มีการอ้างตัวบทที่ถูกแปลขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดบุคลากรที่มีจารีตการศึกษาแบบปรัชญาการเมือง อีกส่วนหนึ่งคือการขาดการยอมรับในตัวบทที่ถูกแปลเนื่องจากเป็นงานของนักศึกษาและมีข้อผิดพลาด ทำให้ตัวบทแปลเล่มดังกล่าวมิได้มีสถานะเป็นตัวบทมาตรฐานที่มีการอ้างอิงโดยทั่วไป สถานการณ์เช่นว่าทำให้งานเขียนอีกกว่า 20 ปีต่อจากนั้นล้วนเป็นตำราทฤษฎีที่มีเนื้อหาซ้ำไปซ้ำไป เปลี่ยนเพียงแต่ผู้แต่ง คำที่ใช้เรียก และการจัดระบบคำสอนเท่านั้น ความนิยมของมาคิอาเวลลีจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของนักคิดทางการเมืองทั้งหมด และเป็นแต่เพียงการขยายของจำนวนหนังสือที่ปรากฏคำว่ามาคิอาเวลลีแต่ขาดความลึกซึ้งของเนื้อหาความคิดของมาคิอาเวลลี

กระทั่งในปี พ.ศ. 2538 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งในการสร้างความนิยมของมาคิอาเวลลี โดยเฉพาะงานเขียนเรื่อง *The Prince* ในประเทศไทย เมื่อ สมบัติ จันทรวงศ์ แปลหนังสือเล่มนี้ออกมาอีกครั้งในชื่อว่า *เจ้าผู้ปกครอง* งานเขียนชิ้นนี้ได้รับความยอมรับและได้รับความนิยมจากแวดวงวิชาการอย่างยิ่งในฐานะตัวบทแปลที่มีความเที่ยงตรงตามต้นฉบับ งานเขียนชิ้นนี้จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการศึกษามาคิอาเวลลีแบบปรัชญาการเมืองโดยการอ่านตัวบทโดยละเอียด และกลายเป็นตัวบทฉบับมาตรฐานของวงการศึกษาไทยจวบจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นบริบทอันเป็นจุดเริ่มต้นของยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของการศึกษา จึงแตกต่างจากยุคอื่นๆ โดยสิ้นเชิง ในแง่ที่บริบทการกำเนิดยุคอื่นๆอาจจากปัจจัยทางการเมือง สังคม หรือการเปลี่ยนแปลงของการศึกษา แต่บริบทที่ทำให้เกิดงานเขียนยุคใหม่ในครั้งนี้กลับเป็นงานเขียนของสมบัติ จันทรวงศ์ ที่แปลตัวบทมาตรฐานขึ้นมาได้สำเร็จ เพื่อการทำความเข้าใจบริบทของยุคนี้มากขึ้นไปอีก เราสมควรทำความเข้าใจถึงบทบาทของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่มีต่อแวดวงการศึกษาทางปรัชญาการเมืองเสียก่อน

การทำความเข้าใจบทบาทของ สมบัติ จันทรวงศ์ เราสมควรทำความเข้าใจบริบททาง การศึกษารัฐศาสตร์ในช่วงทศวรรษที่ 2500 เสียก่อน ในเวลานั้นการศึกษารัฐศาสตร์ในไทยได้มี เพิ่มมากขึ้น เริ่มมีวิชาประเภทปรัชญาการเมืองทฤษฎีการเมืองเกิดขึ้นในสังคมไทย จนกระทั่งถึงใน ทศวรรษที่ 2510 ยุคที่ผู้วิจัยเรียกว่ายุคเบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมือง ก็ได้เกิด เหตุการณ์ที่ทำให้การศึกษาคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองโดยเฉพาะการศึกษาที่ เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีก็พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อสมบัติ จันทรวงศ์ เป็นคนไทยคนแรกที่จะบ การศึกษาในระดับปริญญาเอกจากต่างประเทศ ในสาขาปรัชญาการเมืองจาก Claremont Graduate University ยิ่งไปกว่านั้นยังได้ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี โดยตรงคือเรื่อง “KAUTILYA: IS HE AN INDIAN MACHIAVELLI?” (1972) โดยแรกที่เดี่ยวนั้น สมบัติจะต้องกลับมาเป็นอาจารย์ที่ภาควิชาการศึกษารัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (โปรดดูรายละเอียดได้ใน ยุคที่ 1 และ 2) แต่เมื่อ สมบัติเดินทางกลับมารับราชการเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาควิชาการศึกษารัฐศาสตร์ก็ถูกยุบไปแล้ว เขาจึงรับหน้าที่สอนวิชาปรัชญาการเมืองโดยทั่วไปแทน⁴⁶⁰

การมาสอนของผู้ที่ได้รับการศึกษาจากตะวันตกในด้านปรัชญาการเมืองโดยตรงทำให้ การศึกษาปรัชญาการเมืองในสังคมไทยเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น ถึงแม้จะอยู่ในยุคที่เต็มไปด้วยตำรา ทฤษฎีการเมืองทฤษฎีอันมีเนื้อหาซ้ำซาก แต่การศึกษาปรัชญาการเมืองก็ค่อยๆเติบโตอย่าง ต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากงานแปลและงานเขียนทางด้านปรัชญาการเมืองที่มีเพิ่มขึ้นไปพร้อมๆกับ ตำราทฤษฎี ผลที่เกิดขึ้นนั้นก็เพราะตัวสมบัติเอง เป็นผู้ที่ได้เริ่มต้นแปลตัวบทสำคัญในทาง ปรัชญาการเมือง ตลอดจนเขียนและเรียบเรียงบทความที่มีประโยชน์เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยัง สนับสนุนผู้อื่นให้แปลตัวบททางปรัชญาการเมืองด้วย ดังปรากฏว่าสมบัติเป็นผู้ริเริ่มให้นักศึกษา อ่านตัวบททางปรัชญาการเมือง จนเป็นแรงบันดาลใจให้พิชิต จงสถิตยวัฒนาแปลงานเขียน *The Prince* ในชื่อว่า เจ้า ขึ้น ยิ่งกว่านั้นสมบัติยังเป็นผู้ตรวจทานในงานชิ้นนั้นให้อีกด้วย⁴⁶¹ ซึ่งต่อมา สมบัติก็ได้แปลงานเขียนเล่มดังกล่าวอีกครั้งในชื่อว่า *เจ้าผู้ปกครอง* และกลายเป็นตัวบทมาตรฐาน จนถึงทุกวันนี้

⁴⁶⁰ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์สมบัติ จันทรวงศ์ วันพุธที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2557

⁴⁶¹ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ พิชิต จงสถิตยวัฒนา วันอังคารที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2257

บริบทอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้งานแปล *เจ้าผู้ปกครอง* กลายเป็นตัวบทมาตรฐานสำหรับการศึกษาด้านปรัชญาการเมือง คือการเพิ่มจำนวนอย่างมีนัยยะสำคัญของวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการเมืองในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากก่อนหน้านั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขาดอาจารย์ที่สอนวิชาปรัชญาการเมือง จึงจำเป็นต้องเชิญอาจารย์ภายนอกมาสอนวิชาดังกล่าว ถึงแม้คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในเวลานั้นจะมี พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช สอนวิชาเหล่านี้แล้วก็ตาม จากข้อจำกัดดังกล่าวจึงทำให้วิทยานิพนธ์แนวปรัชญาการเมืองไม่ได้รับการสนใจ จนกระทั่งในราวปี พ.ศ. 2536 ไชยันต์ ไชยพร ได้สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกและกลับมารับราชการเป็นอาจารย์สอนวิชาปรัชญาการเมืองที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะที่ ไชยันต์เป็นอาจารย์คนแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกด้านปรัชญาการเมือง ผนวกกับความต้องการที่จะให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลองทำงานในแนวปรัชญาการเมือง⁴⁶² จึงเป็นโอกาสเหมาะที่จะมีผู้ริเริ่มทำวิทยานิพนธ์สาขาปรัชญาการเมืองขึ้น ดังนั้นงานวิทยานิพนธ์ประเภทปรัชญาการเมืองจึงได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญตั้งนับแต่ ไชยันต์ ไชยพร ได้เข้ามาเป็นอาจารย์ในปี พ.ศ. 2536 และเป็นเวลาที่เหมาะสมกับการที่ สมบัติแปล *เจ้าผู้ปกครอง* สำเร็จในสองปีต่อมา งานเขียนเรื่อง *เจ้าผู้ปกครอง* ของมาคิอาเวลลีจึงกลายเป็นหนึ่งในตัวเลือกที่น่าสนใจในการทำวิทยานิพนธ์สาขาปรัชญาการเมืองที่ ไชยันต์ ไชยพร ได้เริ่มบุกเบิกเอาไว้ในเวลานั้น

4.3.2. งานเขียนที่โดดเด่น

มาคิอาเวลลีในตัวบทมาตรฐานและวารสารฉบับมาคิอาเวลลี

งานเขียนที่โดดเด่นอันเป็นจุดเริ่มต้นของยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของการศึกษาความมาคิอาเวลลีคือ งานแปลของสมบัติ จันทรวงศ์ ที่แปลด้วยบท *The Prince* ฉบับมาตรฐานขึ้นมาได้สำเร็จในชื่อ *เจ้าผู้ปกครอง* งานเขียนชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากวารสาร *สังคมศาสตร์ฉบับมาคิอาเวลลี* ที่ตีพิมพ์ในปีเดียวกันในการช่วยประกอบสร้างความเป็นตัวบทมาตรฐานขึ้น จึงกล่าวได้ว่างานเขียนทั้งสองชิ้นเป็นงานที่สามารถสะท้อนความโดดเด่นของงานในยุคนี้ได้ดีที่สุด

⁴⁶² สัมภาษณ์ไชยันต์ ไชยพร 10 พฤษภาคม 2559 และดูใน ศุภผล, "การสร้างค่านิยม และปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌาคส์ รุสโซ ในบริบทการเมืองไทย."

- เจ้าผู้ปกครอง (2538)

เจ้าผู้ปกครอง ของ สมบัติ ไม่เพียงถือเป็นงานเขียนที่โดดเด่นที่สุดของยุค และเป็นงานที่เป็นจุดเปลี่ยนแห่งยุค หากแต่ยังถือเป็นบริบทที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนการศึกษามาติอาเวลลีในยุคนี้ อีกด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจการเกิดขึ้นของ *เจ้าผู้ปกครอง* ในปี พ.ศ. 2538 ให้ต้องแท้ เราจึงต้องเข้าใจที่มาของหนังสือเล่มนี้จากการถูกปูพื้นฐานมาอย่างดีของผู้เขียนคือ สมบัติ ด้วย โดยเฉพาะในฐานะที่คนไทยคนแรกที่การศึกษาในระดับปริญญาเอกจากต่างประเทศ ในสาขาปรัชญาการเมืองจาก Claremont Graduate University ยิ่งไปกว่านั้นยังได้ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่เกี่ยวข้องกับมาติอาเวลลีโดยตรงคือเรื่อง “KAUTILYA: IS HE AN INDIAN MACHIAVELLI?” (1972) นอกจากนี้ก่อนหน้านี้สมบัติ ยังได้พบกับ แฮร์รี จัฟฟา (Harry V. Jaffa) อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญปรัชญาการเมือง ในวิชาที่เขาเรียนก่อนหน้านั้น และคนผู้นี้จะเป็นผู้แนะนำให้เขารู้จักกับ *The Prince* ฉบับของ ลีโอ โพล เอส. เดอ อัลวาเรซ (Leo Paul S. de Alvarez) ในเวลาต่อมา

อันที่จริง สมบัติ มีความเกี่ยวข้องกับงานวิชาการด้านมาติอาเวลลีในสังคมไทยมาอย่างยาวนานแล้ว ทั้งเป็นผู้ผลิตงานวิชาการด้านมาติอาเวลลีจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้ตรวจสอบงานแปลครั้งที่หนึ่งของ *The Prince* ของพิชิต ในปี พ.ศ. 2515 และการตรวจสอบในครั้งนั้น ทำให้ สมบัติ เล็งเห็นปัญหาของการแปล *The Prince* มาโดยตลอดและทำให้เขามีความปรารถนาที่จะแปลออกมาให้มีความถูกต้องเที่ยงตรงอันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาทางปรัชญาการเมืองมากยิ่งขึ้น รวมถึงเพื่อขจัดปัญหาของการอ้างอิงมาติอาเวลลีอย่างผิวเผินโดยขาดความเข้าใจที่แท้จริง ดังที่ สมบัติ จันทรวงศ์ กล่าวไว้ในย่อหน้าแรกของถ้อยแถลงสำหรับการแปล *เจ้าผู้ปกครอง* ว่า

อาจกล่าวได้ว่า *The Prince* เป็นงานเขียนทางการเมืองที่ผู้รู้ทางรัฐศาสตร์ไทยทั้งหลายพูดถึงกันมากที่สุดเล่มหนึ่ง ถ้าไม่ใช่เพียงเล่มเดียว แต่ความอัปจน

ของการศึกษาปรัชญาการเมืองในมหาวิทยาลัยทำให้ *The Prince* เป็นเพียงสิ่งที่มี การพูดถึงอย่างผ่าน ๆ มากกว่าที่จะมีการศึกษากันอย่างจริงจัง⁴⁶³

ภาวะดังกล่าวนำมาสู่ความปรารถนาของ สมบัติ ในการแปลตัวบทของของ มาคิอาเวลลี ให้เป็นภาษาไทยอย่างจริงจัง แต่ความปรารถนาดังกล่าวก็ติดปัญหาที่ *The Prince* มีต้นฉบับเป็น ภาษาอิตาเลียนซึ่งเป็นการยากต่อการแปลเป็นภาษาไทยโดยตรง สมบัติจึงจำเป็นต้องหาต้นฉบับ ภาษาอังกฤษที่มีความเที่ยงตรงมาเป็นต้นฉบับแปลแทน แต่ในเวลานั้นยังไม่สามารถหาตัวบทใดที่ มีความเป็นมาตรฐานเพียงพอสำหรับการแปลงานเขียนเรื่อง *The Prince* เป็นภาษาไทยได้

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2524 แฮร์รี่ จัฟฟา (Harry V. Jaffa) ได้พบกับ สมบัติ อีกครั้งและได้ แนะนำให้เขารู้จักกับ *The Prince* ฉบับของ ลีโอ โพล เอส. เดอ อัลวาเรซ (Leo Paul S. de Alvarez) ในฐานะตัวบทที่มีความเป็นมาตรฐานเที่ยงตรงที่สุดในเวลานั้น สมบัติ จึงได้เริ่มต้นลงมือ แปล *The Prince* เป็นภาษาไทยขึ้นมาใหม่ตามต้นฉบับของอัลวาเรซ โดยในการแปลครั้งนี้ใช้เวลา ทั้งหมด 6 ปี⁴⁶⁴ จึงสำเร็จมาเป็นการแปลที่ครบสมบูรณ์ทุกบทที่มีรายละเอียดอ้างอิงและเชิงอรรถ คำอธิบายจำนวนมากเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่าน อีกทั้งมีคำนำของ สมบัติเองที่ยาวถึงกว่า 80 หน้า เพื่อปูพื้นฐานและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ที่สนใจ และแถมท้ายด้วยบทวิเคราะห์บทละคร ตลกของมาคิอาเวลลีชื่อ *Mandragola* ที่ สมบัติถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญยิ่งในการช่วยให้ผู้อ่านทำ ความเข้าใจมาคิอาเวลลี โดยงานชิ้นนี้ได้รับความนิยมอย่างมากทำให้มีการพิมพ์ซ้ำถึงครั้งที่ 8 ใน ปัจจุบัน

ข้อที่น่าสังเกตที่สุดของงานชิ้นนี้หากไม่นับรวมตัวบทที่แปลครบถ้วนเที่ยงตรงโดยความ เคารพต้นฉบับอย่างยิ่งก็คือ คำนำ ที่เขียนโดย สมบัติ เอง คำนำชิ้นนี้ถือว่ามีค่ามากใน การเผยแพร่ความนิยมของมาคิอาเวลลีในประเทศไทยในฐานะคำอธิบายประกอบตัวบท ซึ่ง สมบัติเชื่อว่าเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ยังไม่มีผู้ใดทำการแปลฉบับอื่นๆเพิ่มเติม เพราะคำนำที่เขียนไว้ใน

⁴⁶³ มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง. ถ้อยแถลง

⁴⁶⁴ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์สมบัติ จันทร์วงศ์ วันพุธที่ 3 กันยายน พ.ศ.2557

หนังสือเล่มดังกล่าวนั้นละเอียดและมีประโยชน์อย่างยิ่งอยู่แล้ว⁴⁶⁵ คำนำในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 9 ส่วน โดยมีไม่มีชื่อส่วนย่อยๆ แต่อาจแบ่งเพื่อความเข้าใจได้ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ประวัติของมาคิอาเวลลีตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นประวัติของมาคิอาเวลลีที่เรียบเรียงเอาไว้อย่างเป็นระบบและละเอียดที่สุดในเวลานั้น⁴⁶⁶

ส่วนที่สอง กิตติศัพท์ ของงานเขียนเรื่อง *The Prince* และความสัมพันธ์กับงานเขียนชิ้นอื่น เป็นการรวบรวมการตีความสถานะงานเขียนเรื่อง *The Prince* ในแนวทางต่างๆ ตั้งแต่ผู้ที่ต้องการเขียนเพื่อของงานทำ ผู้ต้องการให้คำแนะนำผู้ปกครอง นักรัฐศาสตร์สมัยใหม่ ไปจนถึงนักสาธารณรัฐนิยม โดยเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์กับงานเขียนเรื่อง *Discourse* เพื่อชี้ให้เห็นว่ามาคิอาเวลลีอาจจะพยายามพูดในสิ่งที่เขาเชื่อในทั้งสองที่ แต่อาจแตกต่างกันที่ประเภทของผู้ฟัง⁴⁶⁷

ส่วนที่สาม ความหมายที่ลึกซึ้งใน *The Prince* ในบทนี้เป็นการชี้ให้เห็นความหมายที่ลุ่มลึกในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ที่ผู้อ่านจำเป็นจะต้องอ่านอย่างระแวดระวัง เพราะเทคนิคการเขียนของมาคิอาเวลลีนั้นมีทั้งการซ่อนความ การใช้ความหมายใหม่ ดังนั้นการจะตีความ *The Prince* ได้อย่างดีจึงจำเป็นจะต้องอาศัยการมีตัวบทแปลที่ดี และตัวบทที่ดีจะต้องรักษาลักษณะแบบของมาคิอาเวลลีเอาไว้ถึงแม้จะดูยุ่งงำก็ตาม⁴⁶⁸

ส่วนที่สี่ เป็นส่วนที่ผู้เขียนได้สรุปความจากงานเขียนของ อันเจโล โกเดวิลลา (Angelo Codevilla) ที่ขณะนั้นยังไม่ตีพิมพ์ ข้อเสนอของส่วนนี้คือการชี้ให้เห็นลักษณะเด่นของ *The Prince* ที่ใช้ภาษาเพื่อเป้าหมายบางอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในความหมายของคำต่างๆ เพราะคำในตอนที่แรกของมาคิอาเวลลีอาจกำกวมแต่ภายหลังก็จะชัดเจนขึ้นเพื่อตอบสนองจุดยืนของมาคิอาเวลลี หรือการใช้ภาษาทำให้เกิดความงุนงงสับสน โดยการใช้คำว่าดีในสิ่งที่เลว เป็นต้น⁴⁶⁹

⁴⁶⁵ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์สมบัติ จันทรวงศ์ วันพุธที่ 3 กันยายน พ.ศ.2557

⁴⁶⁶ มาคิอาเวลลี, เจ้าผู้ปกครอง. หน้า 15-22.

⁴⁶⁷ Ibid. หน้า 22-30.

⁴⁶⁸ Ibid. หน้า 31-46.

⁴⁶⁹ Ibid. หน้า 46-60.

ส่วนที่ห้าถึงเจ็ด เป็นส่วนที่ผู้เขียนสรุปความคิดของอัลวาเรซ เพื่อยืนยันเหตุใดจำเป็นจะต้องแปลงงานเขียนเรื่อง *The Prince* อย่างตรงไปตรงมา โดยยกตัวอย่างของคำที่มีปัญหาซึ่งผู้แปลไม่สมควรสรุปไปเองเพราะจำทำให้ผู้อ่านตีความคลาดเคลื่อน⁴⁷⁰

ส่วนที่แปดและเก้า เป็นการอ้างความคิดของ สเตราส์ โดยกล่าวว่าวิธีของสเตราส์ คือรากฐานการแปลแบบเคารพลายลักษณ์อักษรของอัลวาเรซ และโดยการแปลแบบเคารพต้นฉบับและการอ่านอย่างระแวดระวังเท่านั้นที่จำทำให้การศึกษาทางปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง⁴⁷¹

อาจกล่าวได้ว่าคำนำทั้งหมดของงานเขียนเรื่อง *เจ้าผู้ปกครอง* เป็นการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านคุ้นเคยกับการอ่านตัวบทอย่างละเอียดถี่ถ้วน การระแวดระวังต่อความลึกซึ้งของเนื้อหา และเรียกร้องให้ผู้อ่านทำความเข้าใจตัวบทของนักคิดเฉกเช่นที่นักคิดเข้าใจ และคงไม่ผิดที่จะกล่าวว่าในส่วนคำนำนี้เอง สมบัติ ได้วางหลักการของการศึกษาตามแนวปรัชญาการเมืองของ สเตราส์ ให้เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา *The Prince* ของมาคิอาเวลลีไปในตัว

ในส่วนเนื้อหา งานชิ้นนี้แยกออกเป็น 26 บทตามต้นฉบับของ *The Prince* และด้วยการแปลที่เคารพต้นฉบับของ สมบัติ ได้แปลให้ความหมายที่ลึกซึ้งและอธิบายให้ภาพได้ดีกว่าการแปลของพิชิตที่อาจจะง่ายกระชับแต่ขาดความลุ่มลึกโดยเราสามารถเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบด้านล่าง

⁴⁷⁰ Ibid. หน้า 60-68.

⁴⁷¹ Ibid. หน้า 78-72.

ตารางที่ 7. แสดงลำดับของบท เปรียบเทียบชื่อบทภาษาไทยของ เจ้า และ เจ้าผู้ปกครอง

● ลำดับ	● ชื่อบท ภาษาอังกฤษ	● ชื่อบทภาษาไทยของ เจ้า	● ชื่อบทภาษาไทย ของ เจ้าผู้ปกครอง
● บทที่ 1	● How Many Kinds Of Principalities There Are, And By What Means They Are Acquired	● รัฐ	● รัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง มีอยู่ที่ชนิด และได้มา โดยแบบวิธีการใด
● บทที่ 2	● Concerning Hereditary Principalities	● รัฐสืบตระกูล	● ว่าด้วยรัฐโดยเจ้า ผู้ปกครองที่มีการสืบ ตระกูลกันต่อมา
● บทที่ 3	● Concerning Mixed Principalities	● รัฐผสม	● ว่าด้วยรัฐโดยเจ้า ผู้ปกครองซึ่งเป็นรัฐ ผสม
● บทที่ 4	● Why The Kingdom Of Darius, Conquered By Alexander, Did Not Rebel Against The Successors Of Alexander At His Death	● กบฏอาณาจักร	● ทำไมราชอาณาจักร ของดาร์อุส ซึ่งพระ เจ้าอเล็กซานเดอร์ยึด ครอง จึงไม่ได้กบฏ ต่อต้านบรรดาผู้สืบ ตำแหน่งของพระองค์ หลังการ ตายของพระ เจ้าอเล็กซานเดอร์
● บทที่ 5	● Concerning The Way To Govern	● ปกครองรัฐที่มีกฎหมาย	● นครหรือรัฐโดยเจ้า ผู้ปกครอง ซึ่งก่อนจะ

	Cities Or Principalities Which Lived Under Their Own Laws Before They Were Annexed		ถูกยึดเคียดำรงอยู่ โดยกฎหมายของ ตนเองนั้น จะต้อง บริหารตามแบบ วิธีการใด
• บทที่ 6	• Concerning New Principalities Which Are Acquired By One's Own Arms And Ability •	• รัฐใหม่จากกำลัง ความสามารถ	• ว่าด้วยรัฐโดยเจ้า ผู้ปกครองรัฐใหม่ ที่ ได้มาโดยกำลังของ ตนเองและโดย คุณธรรม
• บทที่ 7	• Concerning New Principalities Which Are Acquired Either By The Arms Of Others Or By Good Fortune	• อาณาจักรใหม่จากความ ช่วยเหลือ	• ว่าด้วยรัฐโดยเจ้า ผู้ปกครองรัฐใหม่ ซึ่ง ได้มาโดยกำลังของ ผู้อื่นและโดย โชคชะตา
• บทที่ 8	• Concerning Those Who Have Obtained A Principality By Wickedness	• ผู้ปกครองที่ชั่วช้า	• ว่าด้วยบรรดาผู้ซึ่งได้ ขึ้นเป็นเจ้าผู้ปกครอง โดยอาชญากรรม
• บทที่ 9	• Concerning A Civil Principality	• รัฐแห่งประชาชน	• ว่าด้วยรัฐโดยเจ้า ผู้ปกครองที่มหาชน สนับสนุน

<ul style="list-style-type: none"> ● บทที่ 10 	<ul style="list-style-type: none"> ● Concerning The Way In Which The Strength Of All Principalities Ought To Be Measured 	<ul style="list-style-type: none"> ● วัดกำลังอาณาจักร 	<ul style="list-style-type: none"> ● พลังของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองทั้งปวงนั้น ควรจะหยั่งวัดโดยแบบวิธีการใด
<ul style="list-style-type: none"> ● บทที่ 11 	<ul style="list-style-type: none"> ● Concerning Ecclesiastical Principalities 	<ul style="list-style-type: none"> ● ศาสนจักร 	<ul style="list-style-type: none"> ● ว่าด้วยรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองทางศาสนา
<ul style="list-style-type: none"> ● บทที่ 12 	<ul style="list-style-type: none"> ● How Many Kinds Of Soldiery There Are, And Concerning Mercenaries 	<ul style="list-style-type: none"> ● ชนิดของกองทัพ 	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการทหารอยู่ที่ชนิด และว่าด้วยบรรดาทหารรับจ้าง
<ul style="list-style-type: none"> ● บทที่ 13 	<ul style="list-style-type: none"> ● Concerning Auxiliaries, Mixed Soldiery, And One's Own 	<ul style="list-style-type: none"> ● กองทหาร 	<ul style="list-style-type: none"> ● ว่าด้วยกองกำลังทหารเสริม กองกำลังผสม และกองกำลังของตนเอง
<ul style="list-style-type: none"> ● บทที่ 14 	<ul style="list-style-type: none"> ● That Which Concerns A Prince On The Subject Of The Art Of War 	<ul style="list-style-type: none"> ● ควรจัดกองทัพอย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> ● สิ่งที่เจ้าผู้ปกครองควรทำเกี่ยวกับทหาร
<ul style="list-style-type: none"> ● บทที่ 15 	<ul style="list-style-type: none"> ● Concerning Things For Which Men, And Especially Princes, Are 	<ul style="list-style-type: none"> ● การชมเชยหรือถูกติเตียน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ว่าด้วยสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าผู้ปกครองได้รับการยกย่องหรือถูกตำหนิ

	Praised Or Blamed		
● บทที่ 16	● Concerning Liberty And Meanness	● โอบอ้อมอารีและตระหนี่	● ว่าด้วยความโอบอ้อมอารีและความตระหนี่ถี่เหนียว
● บทที่ 17	● Concerning Cruelty And Clemency, And Whether It Is Better To Be Loved Than Feared	● โหดร้ายและสงสารเห็นใจ	● ว่าด้วยความทารุณโหดร้ายและความสงสาร และการเป็นที่รักนั้นดียิ่งกว่าการเป็นที่หวาดกลัวหรือกลับตรงกันข้าม
● บทที่ 18	● Concerning The Way In Which Princes Should Keep Faith	● รักษาคำพูดอย่างไร	● ในแบบวิธีการใดที่เจ้าผู้ปกครองควรจะรักษาข้อตกลง
● บทที่ 19	● That One Should Avoid Being Despised And Hated	● ไม่ให้ดูหมิ่นเกลียดชัง	● ว่าด้วยการหลีกเลี่ยงการเป็นที่เหยียดหยามและเกลียดชัง
● บทที่ 20	● Are Fortresses, And Many Other Things To Which Princes Often Resort, Advantageous Or Hurtful?	● บัอมปราการ	● บัอมปราการและสิ่งอื่น ๆ อีกมาก ที่เจ้าผู้ปกครองสร้างและทำนั้นมีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์
● บทที่	● How A Prince	● เพื่อสร้างเกียรติยศชื่อเสียง	● สิ่งที่เจ้าผู้ปกครอง

21	Should Conduct Himself As To Gain Renown		ควรทำเพื่อจะได้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญ
• บทที่ 22	• Concerning The Secretaries Of Princes	• ที่ปรึกษาของผู้ปกครอง	• ว่าด้วยบรรดาผู้ที่เข้าผู้ปกครองมีอยู่ในฐานะผู้ช่วย
• บทที่ 23	• How Flatterers Should Be Avoided	• หลีกเลี้ยงพวกประจบสอพลอ	• จะต้องหลีกเลี้ยงบรรดาคนประจบสอพลอตามแบบวิธีการใด
• บทที่ 24	• The Prince s Of Italy Have Lost Their States	• ทำไมผู้ปกครองจึงเสียรัฐ	• ทำไมบรรดาเจ้าผู้ปกครองของอิตาลีจึงสูญเสียราชอาณาจักรของพวกเขาไป
• บทที่ 25	• What Fortune Can Effect In Human Affairs, And How To Withstand Her	• ต่อต้านพรหมลิขิต	• เทพีแห่งโชคชะตาสามารถทำอะไรได้มากแค่ไหนในกิจการของมนุษย์ และจะขัดขวางนางด้วยแบบวิธีการอะไร ?
• บทที่ 26	• An Exhortation To Liberate Italy From The Barbarians	• เป็นอิสระจากพวกป่าเถื่อน	• คำแนะนำให้ยึดอิตาลีและกอบกู้เสรีภาพของอิตาลีจากพวกป่าเถื่อน

ส่วนนี้เนื่องจากเป็นส่วนที่ว่าด้วยวิวัฒนาการของงาน และผู้เขียนเพียงแต่ต้องการให้รู้จัก “เจ้าผู้ปกครอง” ในฐานะงานเขียนที่เป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการ ดังนั้นผู้เขียนจึงจะไม่ลงรายละเอียดเกี่ยวกับแปลของ สมบัติ เพิ่มเติม แต่กระนั้นเพียงการแปลชื่อบทที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ย่อมแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการแปล *The Prince* ที่ละเอียดและเคารพต้นฉบับยิ่งขึ้นในงานเขียนเรื่องเจ้าผู้ปกครอง ฉบับปี พ.ศ. 2538 ด้วยความเหนือกว่าเช่นนี้เองจึงทำให้ เจ้าผู้ปกครอง กลายเป็นตัวบทมาตรฐานที่ยกระดับการศึกษาภาคีอาเวลิในเวลาต่อมา รวมถึงในช่วงทศวรรษที่ 2540 ที่กระแสของการศึกษาปรัชญาการเมืองในสังคมไทยจะเผชิญกับปัญหาวิกฤติอัตลักษณ์ รัฐศาสตร์จรดดูเหมือนจะเสื่อมความนิยมลง ดังที่กล่าวในถ้อยแถลงครั้งที่สองว่า

ปกติแล้วการที่หนังสือหมดไปจากตลาดและต้องมีการตีพิมพ์ซ้ำนั้นน่าจะ เป็นสิ่งที่ผู้เขียนหรือผู้แปลรู้สึกพึงพอใจ และน่าจะหมายความว่าผลงานดังกล่าว เป็นที่ต้องการ หรือเป็นที่สนใจของผู้อ่าน...แต่ในกรณีของ เจ้าผู้ปกครอง (*The Prince*)...ต้องถือเป็นกรณียกเว้น เพราะจำนวนที่ตีพิมพ์เพียง 1000 เล่ม แต่ต้อง ใช้เวลาในการจำหน่ายถึงกว่า 3 ปีจึงจะหมด น่าจะหมายความว่าแท้จริงแล้ว ความสนใจใน เจ้าผู้ปกครอง (*The Prince*) มีน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับ ภาควิชาหรือคณะในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ...เมื่อพิจารณาในแง่ี้แล้ว การตีพิมพ์ เจ้าผู้ปกครอง เป็นครั้งที่สองในจำนวน 1000 เล่ม จึงน่าจะมากเกินความต้องการ ของนักศึกษาไทยในปัจจุบันอยู่มาก และไม่น่าจะมีการตีพิมพ์ เจ้าผู้ปกครอง (*The Prince*) ฉบับนี้อีกต่อไป⁴⁷²

ถึงแม้ถ้อยแถลงดังกล่าวอาจชวนให้เข้าใจว่าความนิยม *The Prince* ในไทยน่าจะมียุ่ อย่างจำกัดและความนิยมในงานเขียนชิ้นนี้น่าจะสิ้นสุดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นปีที่มีการ ตีพิมพ์ครั้งที่สอง แต่ความเป็นจริงกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม ความนิยมในภาคีอาเวลิยังคง ดำรงอยู่อย่างชัดเจน ผ่าน ความนิยมของหนังสือ เจ้าผู้ปกครอง ซึ่งหาได้หมดความนิยมลงดังที่ สมบัติ กล่าวไว้ แต่กลับเพิ่มความนิยม จนทำให้มีการพิมพ์ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2544 และมีการ ตีพิมพ์เพิ่มเติมอีกหลายครั้งจนถึงปัจจุบัน

⁴⁷² Ibid. ถ้อยแถลง

- วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 ฉบับมาคิอาเวลลี (2538)⁴⁷³

ในปี พ.ศ. 2538 ในเวลาเดียวกันกับการตีพิมพ์ *เจ้าผู้ปกครอง* ได้เกิดงานเขียนชุดหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความนิยมมาคิอาเวลลีในประเทศไทย งานเขียนชุดดังกล่าวได้ถูกรวบรวมอยู่ใน *วารสารสังคมศาสตร์* ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 ซึ่งมีชื่อฉบับว่า มาคิอาเวลลี โดยมี ไชยันต์ ไชยพร เป็นบรรณาธิการ ในงานชิ้นนี้ไม่เพียงนำเสนอว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นที่นิยมในการศึกษารัฐศาสตร์และทฤษฎีการเมือง แต่ยังรวมถึงการที่มาคิอาเวลลีพัฒนาไปสู่การสะท้อนถึงบุคลิกลักษณะของบุคคล สอดคล้องกับที่ ไชยันต์ ไชยพร แสดงทรรศนะไว้ใน “จากบรรณาธิการ” ของวารสารสังคมศาสตร์ ฉบับของมาคิอาเวลลี ว่า

ในแวดวงรัฐศาสตร์นั้น ดูเหมือนว่ามาคิอาเวลลี จะเป็นนักคิดทางการเมืองที่ถูกกล่าวถึงหรืออ้างบ่อยที่สุด แต่มักจะไม่ใช้การถกเถียงทางวิชาการ แต่เป็นการที่นักวิชาการกล่าวถึงทั้งในแง่เสียดสีและชื่นชมพฤติกรรมของคนทั้งในและนอกแวดวงวิชาการด้วยกันเอง...นักรัฐศาสตร์มักจะใช้ตราประทับของความ เป็น “มาคิอาเวลเลียน” ประทับลงไปทีหน้าผากของของคนที่ตนไม่ชอบ ไม่ว่าจะคนนั้นจะเป็นนักการเมืองหรือนักวิชาการที่ร่วมงานกันอยู่ ใครที่เป็นที่นิยมชมชอบหรือได้ความดีความชอบก็มักจะเป็นหรือเหยื่อซ้ำปากของการถูกเรียกว่า “มาคิอาเวลเลียน” และเท่าที่ตัวบรรณาธิการได้พยายามประเมินการใช้ตรา ยี่ห้อ “มาคิอาเวลเลียน” ในแวดวงรัฐศาสตร์มาตั้งแต่สมัยที่เรียนปริญญาตรี จนกระทั่งบัดนี้ ก็พบว่าคนในแวดวงรัฐศาสตร์แทบทุกคน ต่างถูกเรียกกันไปกันมา ว่า “มาคิอาเวลเลียน”⁴⁷⁴

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่าในเวลาทีวารสารฉบับนี้ตีพิมพ์ ความนิยมในมาคิอาเวลลีก็แพร่ขยายไปอย่างกว้างขวางแล้วแต่ก็ไม่ใช้การเผยแพร่อย่างลึกซึ้งในทางวิชาการ (โปรดดูรายละเอียดในยุคดี 2) กลับกันมักเป็นไปในเชิงมุขปาฐะคือเป็นเรื่องนินทากันเสียมากกว่า อย่างไรก็ตาม กิติ ไชยันต์ ก็ชี้ให้เห็นว่าท่ามกลางการใช้มาคิอาเวลเลียนกันอย่างฟุ่มเฟือย ก็ยังมีผู้ที่พยายาม

⁴⁷³ วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 (2539)

⁴⁷⁴ ไชยพร, “จากบรรณาธิการ.”

นำเสนอมาคิอาเวลลีอย่างเป็นวิชาการอยู่ ดังที่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในตอนท้ายของบทบรรณาธิการของวารสารฉบับนี้ว่า

อาจารย์สมบัติเป็นผู้ที่ในแวดวงการศึกษาปรัชญาการเมืองของไทยคงจะไม่มีผู้ใดที่ได้บุกเบิกด้วยการเขียนตำรา การแปลงานเขียนของนักคิดและทำงานหลักเป็นผู้สอนได้เสมอเหมือน วารสารฉบับนี้นอกจากจะอุทิศให้กับมาคิอาเวลลีแล้วก็ขออุทิศให้ท่านด้วยในฐานะที่ท่านเป็นผู้แนะนำมาคิอาเวลลีให้เข้าสู่วงการวิชาการปรัชญาการเมืองของไทยอย่างแท้จริง⁴⁷⁵

ยิ่งไปกว่านั้น สมบัติ จันทรวงศ์ ยังเป็นผู้เขียนคำนำของวารสารฉบับนี้อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าวารสารฉบับนี้มีการเชื่อมโยงกับการปรากฏตัวของ *เจ้าผู้ปกครอง* ฉบับพิมพ์ปี พ.ศ. 2538 อย่างแนบแน่น ด้วยการอ้างอิงถึงการตีพิมพ์งานสำคัญขึ้นดังกล่าว อีกทั้งยังมีคำนำเสนอในการพิมพ์อีกด้วย วารสารฉบับนี้จึงมีส่วนอย่างยิ่งในการตอกย้ำสถานะความเป็นตัวบทมาตรฐานของ *เจ้าผู้ปกครอง* และยืนยันสถานะผู้บุกเบิกการศึกษา มาคิอาเวลลีของ สมบัติ อย่างชัดเจนและยิ่งไปกว่านั้นงานเขียนแทบทุกชิ้นในวารสารชิ้นนี้ล้วนแต่อ้างอิง *เจ้าผู้ปกครอง* ฉบับปี พ.ศ. 2538 ทั้งสิ้น

โครงสร้างของวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยงานเขียนที่เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีอยู่ 11 ชิ้น แต่ละชิ้นนำเสนอมาคิอาเวลลีในมิติที่แตกต่าง ดังที่ สมบัติ วิจารณไว้ในคำนำว่า

บทความต่าง ๆ ที่ปรากฏรวมเล่มอยู่ด้วยในครั้ง นี้ ก็คงไม่ใช่งานที่ช่วยให้ผู้อ่านทั่วไปได้เข้าใจแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้กระจ่างยิ่งขึ้นเท่าใด หากจะดูเป็นงานที่ชี้ให้เห็นมิติแห่งความหลากหลายในการทำความเข้าใจตัวบทที่เป็นงานของมาคิอาเวลลีมากกว่า⁴⁷⁶

เราอาจจะวิเคราะห์งานเขียนชุดนี้ โดยเริ่มตั้งแต่การทำนายดวงของมาคิอาเวลลีตามหลักโหราศาสตร์ ในส่วนนี้เป็นการดูสั้นๆ โดยใช้หลักโหราศาสตร์ไทย ซึ่งถือว่ามาคิอาเวลลีอยู่ในลัคนาราศีมังกร การเลือกคำทำนายนั้นมีหลายประการที่น่าสนใจเช่น “เป็นคนมีอำนาจและความแข็งแกร่งในตัวแต่ไม่มีใครรู้... ซ่อนคม... มีไหวพริบแต่ไม่รวย... เชื่อเรื่องดวง ความสำเร็จ

⁴⁷⁵ Ibid.

⁴⁷⁶ สมบัติ จันทรวงศ์, "คำนำ," *ibid.*

ในชีวิตมีอุปสรรค⁴⁷⁷ เป็นต้น จากตัวอย่างที่ยกมาที่ล้วนเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์มาคิอาเวลลีที่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทยอยู่แล้วเกือบทั้งสิ้น

ในส่วนต่อมาก็คือบทความอันเริ่มตั้งแต่งานเขียนแรกของ ไชยันต์ ไชยพร ในชื่อ บทความว่า “ศาสตร์ ของเจ้าผู้ปกครอง: ก้าวกระโดดที่ไม่ไกลจากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี” โดย ไชยันต์พยายามนำเสนอถึงความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญของความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีที่อาจนับถอยหลังไปได้ถึงเพลโต ในงานชิ้นนี้มีการอ้างอิงงานเขียนสำคัญและข้อถกเถียง จำนวนมาก และถือเป็นบทความที่ยาวที่สุดของวารสารเล่มนี้ โดยแบ่งออกเป็น 9 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง ทวิลักษณ์ทางความคิด: เจ้าผู้ปกครองที่แท้/ไม่แท้ ในส่วนนี้ผู้เขียนพยายามเชื่อมโยงคำสอนของมาคิอาเวลลีเข้ากับเพลโต โดยกล่าวว่าสิ่งที่ทั้งสองมีร่วมกันก็คือต่างก็พยายามนำเสนอศาสตร์ของผู้ปกครอง ถึงแม้ทั้งคู่จะใช้ภาษาแตกต่างกันเพียงใดก็ตามและศาสตร์แห่งผู้ปกครองนั้นก็คือการทำความเข้าใจในธรรมชาติในสิ่งที่เขาต้องปกครองซึ่งก็คือมนุษย์นั่นเอง แต่อย่างไรก็ดีก็มีศาสตร์แห่งผู้ปกครองที่แท้และไม่แท้ด้วยดังที่ปรากฏในสรุปตอนท้ายว่า

มาคิอาเวลลีน่าจะไม่ได้ต่างจากเพลโตในการขีดเส้นแบ่งระหว่างรูปแบบของ
ผู้ปกครองที่แท้ที่มีเพียงหนึ่งเดียว (the one) กับรูปแบบของผู้ปกครองที่ไม่
สมบูรณ์แบบอันมีหลายอัน (the many) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือระหว่างของที่แท้
ที่มีหนึ่งเดียวและของปลอมที่มีอยู่หลากหลาย⁴⁷⁸

ส่วนที่สอง ผู้รู้ในศาสตร์แห่งผู้ปกครอง ในส่วนนี้ผู้เขียนพยายามตั้งคำถามกับสถานะความเป็นผู้รู้ในศาสตร์ของผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี เพราะมาคิอาเวลลีตั้งใจเขียน *The Prince* เพื่อขอตำแหน่ง ดังนั้นการรอดว่ารู้ต่อหน้าผู้ปกครองก็เป็นปัญหา ในทางกลับกันการทำให้ไม่รู้ก็ไม่แน่ว่าเชื่อถือ มาคิอาเวลลีจึงต้องนำเสนอผ่านอุปมาการวาดรูปบนภูเขาที่อยู่สูงจะมองเห็นได้ชัดกว่า อย่างไรก็ตามก็ดูเหมือนจะมีปัญหากับสถานะความเป็นผู้รู้ศาสตร์ของผู้ปกครองอยู่มาก แต่ผู้เขียนก็อนุโลมเชื่อว่ามาคิอาเวลลีมีความรู้ศาสตร์ทางการเมือง ก่อนที่จะทำการทบทวนคำสอน

⁴⁷⁷ “อ่านดวงมาคิอาเวลลี,” *ibid.* ปีที่ 30, no. 3.

⁴⁷⁸ ไชยันต์ ไชยพร, “ศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครอง,” *ibid.* หน้า 7.

ของเขาแล้วก็พบว่าคำสอนของเขาเองก็คือการเลือกใช้สลับไปมาระหว่างคุณธรรมกับสิ่งที่ตรงกันข้าม ซึ่งอาจสรุปลักษณะดังกล่าวได้ว่า

สิ่งที่เป็คุณธรรม (virtue)ที่แท้สำหรับมาคิอาเวลลีและเจ้าผู้ปกครองที่แท้ของเขานั้นคือความฉลาดหรือความสุ่มรอบคอบ (wise or prudence)ที่จะช่วยให้ผู้ปกครองรู้ว่าเมื่อไรและอย่างไรที่ควรจะรักษาสิ่งที่เป็นคุณธรรมของคนทั่วไป และเมื่อไรและอย่างไรที่ควรจะทำในสิ่งที่คุณสมบัติตรงกันข้าม⁴⁷⁹

ส่วนที่สาม ความสุ่มรอบคอบและการฆาตกรรมตัวตน: เจ้าผู้ปกครองที่แท้? ในส่วนนี้ผู้เขียนพยายามนำเสนอประเด็นใหม่ของการตีความมาคิอาเวลลีในสังคมไทยนั่นคือการฆาตกรรมตัวตน การฆาตกรรมตัวตนกลายเป็นรากฐานคำสอนของมาคิอาเวลลี ในแง่ที่จะต้องสลัดความเป็นคนทั่วไปออกจากตนเอง เพื่อรักษาความเป็นเจ้าผู้ปกครองไว้ ดังที่เรียกได้ว่า **“การฆาตกรรมมโนธรรมของตนเอง”**⁴⁸⁰

ส่วนที่สี่ ความเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้อยู่ที่การมีคุณธรรม (Virtue) ในส่วนนี้ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นความพยายามหลีกเลี่ยงหลักการโบราณของมาคิอาเวลลีนั่นเป็นเรื่องไม่จริง คุณธรรมที่มาคิอาเวลลีเสนอการตีความใหม่ก็อาจจะไม่ใช่ของแปลกใหม่ที่เดียว แท้จริงแล้ว **“ศาสตร์ใหม่ของเจ้าผู้ปกครองที่มาคิอาเวลลีสร้างขึ้นมานั้นมีปัญหาที่แทบจะไม่ต่างจากศาสตร์ของนักคิดโบราณอย่างเพลโตที่เขาต้องการจะละทิ้งและแทนที่ด้วยศาสตร์ใหม่ที่เขากล่าวอ้าง”**⁴⁸¹

ส่วนที่ห้า คุณธรรมของเจ้าผู้ปกครอง: ความรู้? และ ส่วนที่หก คุณธรรมกับโชคชะตา ในส่วนนี้ผู้เขียนพยายามนำเสนออย่างต่อเนื่องกันไปว่า คุณธรรมของมาคิอาเวลลีที่แท้นั้นเกี่ยวพันกับความเข้มแข็งทางจิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และก็ต้องอยู่ภายใต้การเอื้ออำนวยของโชคชะตาด้วย ดังที่ผู้เขียนกล่าวว่า **“สุดท้ายแล้วความหมายของ virtue ของมาคิอาเวลลีก็คือสภาพ**

⁴⁷⁹ Ibid. หน้า 16.

⁴⁸⁰ Ibid. หน้า 21.

⁴⁸¹ Ibid. หน้า 25.

จิตใจอารมณ์ที่พร้อมจะกระทำอะไรก็ตามที่จำเป็นที่จะนำไปสู่ความดีของดีแห่งปิตุภูมิ และการมี virtue และการสัมฤทธิ์ผลของ Virtue นั้นขึ้นอยู่กับโชคชะตาฟ้าดิน”⁴⁸²

ส่วนที่เจ็ด ปัญหาในการตีความ: ศึกษา-หนทาง-ความรู้? ในส่วนนี้ผู้เขียนพยายาม ถกเถียงกับสถานะความรู้และคำสอนของมาคิอาเวลลีว่าคำสอนของมาคิอาเวลลีเป็นเรื่องของ ความรู้ใช่หรือไม่ โดยถกเถียงกับงานของชัยวัฒน์ สถาอานันท์ในประเด็นดังกล่าว ก่อนจะสรุปว่า การเลือกแปลโดยมีอคติในใจเพื่อการจะนำเสนอความเชื่อบางอย่างอาจทำให้การตีความมีปัญหา

ในสองส่วนสุดท้ายคือ ส่วนที่แปด ความคิดมาคิอาเวลลี โบราณหรือสมัยใหม่? และ ส่วน ที่เก้า ก้าวกระโดดที่ไม่ไกลจากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี ในส่วนนี้ผู้เขียนพยายามทบทวนข้อถกเถียง ทั้งหมด ที่เชื่อมโยงระหว่างงานเขียนของมาคิอาเวลลีและเพลโต โดยผู้เขียนปิดฉากบทความว่า

ไม่มีนักคิดทางการเมืองที่ไม่ว่าจะได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งความคิดทางการเมืองสมัยใหม่คนใดและไม่ว่าจะกระแสนี้ได้ก็ตามสามารถที่จะทัดเทียมหรือมี ก้าวกระโดดทางความคิดออกจากผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาการเมืองผู้ หนึ่งรู้ในศาสตร์แห่งการปกครองที่แท้จริงได้เลย (เพลโต – โดยผู้วิจัย)⁴⁸³

ที่ผู้เขียนนำเสนอบทความนี้มาอย่างยืดยาวเพื่อจะชี้ให้เห็นว่าบทความดังกล่าวมีผลอย่าง ยิ่งต่อการตีความมาคิอาเวลลีใหม่ในสังคมไทย โดยเฉพาะในชนบจารีตที่ตีความมาคิอาเวลลีว่า เป็นบิดาแห่งรัฐศาสตร์สมัยใหม่มาตลอด ข้อเสนอที่ว่ามาคิอาเวลลีไม่ได้ต่างอะไรจากเพลโตเลยจึง เป็นการสร้างความแปลกใหม่ให้แวดวงวิชาการอย่างยิ่ง

บทความต่อมา เป็นบทความของจักรพันธ์ พรนิมิตร อดีตนิสิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่รู้จักมาคิอาเวลลีผ่าน ไชยันต์ ไชยพร เขาพยายามเชื่อมโยงความคิด ของมาคิอาเวลลีเรื่องความรักกับการเมือง เข้ากับความคิดของ ของเพลโต และ เวบเบอ์ แต่ด้วย ที่มาคิอาเวลลีมิได้กล่าวถึงความรักโดยตรงจึงมีหลายส่วนมิได้เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ผนวกกับเป็น “งานที่ย่นย่อเกินไปกว่าที่ผู้อ่านโดยทั่วไปจะได้ประโยชน์ไป

⁴⁸² Ibid. หน้า 41.

⁴⁸³ Ibid. หน้า 7.

เท่าที่ควร”⁴⁸⁴ มีแต่เพียงข้อสรุปสั้นๆในตอนท้ายที่น่าสนใจว่า “ทั้งราชาปราชญ์และเจ้าต่างก็เข้าสู่การเมืองตามที่ “รัก” (eros) ของเขาเรียกร้อง”⁴⁸⁵

บทความที่สามเป็นบทความสั้นๆขนาด 10 หน้าของ วิกิจ สุขสำราญ ชื่อ The Prince กับปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการดัดแปลงมาจากคำขอเสนอแปล เจ้าผู้ปกครอง ฉบับแปลโดยสมบัติในบทความนี้วิกิจพยายามอธิบายการก่อตัวของกระแสความนิยมมาคิอาเวลลีในสังคมไทยว่าเริ่มขึ้นในแวดวงวิชาการดังที่ วิกิจอธิบายสถานะงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีในสังคมไทยไว้ว่า “สำหรับสังคมไทยนั้นเรานั้น ความสนใจต่อมาคิอาเวลลี ได้ถูกปลูกสร้างขึ้นอย่างเป็นทางการในแวดวงอันจำกัดได้ไม่นานเกินกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยผ่านทางสิ่งพิมพ์ที่อาจนับเป็นตำราชั้นสอง”⁴⁸⁶ ข้อสังเกตของวิกิจแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ความสนใจต่อมาคิอาเวลลีที่เป็นรูปธรรมนั้นเพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้นในแวดวงวิชาการผ่านตำราชั้นสองไม่นานมานี้เอง และสิ่งที่วิกิจนำเสนอต่อไปในบทความของเขาคือการชี้ให้เห็นปัญหาการแปลของตัวบท The Prince ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งก็คือฉบับของพิชิต จงสถิตยวัฒน์เช่นปัญหาของการใช้คำและปัญหาของการจัดระบบเนื้อหา อันนำไปสู่ความจำเป็นต้องแปลตัวบทฉบับมาตรฐานโดยเร่งด่วน

บทความที่สี่ เป็นการทดลองตีความมาคิอาเวลลีเพื่อสนับสนุนความเชื่อเรื่องสัญญาประชาคมในปรัชญาร่วมสมัยของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ซึ่งเนื้อหาจำนวนมากนั้นซ้ำกับงานเขียนชิ้นอื่นๆของชัยวัฒน์ที่กล่าวถึงมาคิอาเวลลีดังที่เคยพูดถึงมาแล้วจะมีเพียงที่น่าสนใจคือส่วนสั้นๆท้ายบทความที่ว่า ร่องรอยสัญญาประชาคมจาก *The Discourses* ของมา *Machiavelli* ซึ่งก็พ้นไปจากขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เช่นกัน

บทความที่ห้าเป็นบทละครของแปลของมาคิอาเวลลีชื่อปีศาจผู้หาญมีเมีย เป็นการแปลบทละครบทหนึ่งของมาคิอาเวลลี โดยผู้แปลใช้นามปากกาว่า เฮร่า หรือปัจจุบันคือ ปิยฤดี ไชยพร อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁸⁴ สมบัติ จันทรวงศ์, "คำนำ," *ibid.* 30, no. 3.

⁴⁸⁵ จักรพันธ์ พรนิมิตร, "ความรักกับการเมือง" *ibid.* ปีที่ 30, no. 3. หน้า 64.

⁴⁸⁶ วิกิจ สุขสำราญ, "The Prince กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่," *ibid.* 30, no. 3 (2538). หน้า 71.

บทความที่หก ว่าด้วยการปกครอง ซึ่งเป็นการแปลงานเขียนของ ฟุโก โดย ธเนศ วงศ์ยานนาวา ซึ่ง สมบัติ กล่าวไว้ในบทนำว่า คุณจะเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีอยู่น้อย จึงขอละที่กล่าวถึงในส่วนนี้

บทความที่เจ็ด เป็นบทความของ William A. Callahan เรื่อง The Unprincipled Prince ที่พยายามนำเสนอมาคิอาเวลลีในฐานะเจ้าผู้อยู่เหนือหลักการ ถึงแม้จะกล่าวถึง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี แต่ก็ยังเป็นเพียงบทความสั้นๆ เพื่อจะนำเสนอว่าการปฏิเสธรกฎที่ครอบงำอยู่และให้อิสระต่อส่วนเล็กๆภายใต้การครอบงำนั้นจะเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดสมัยใหม่ได้

บทความที่แปดนั้นมีการนำคำสอนของมาคิอาเวลลีไปศึกษาเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์หรือบุคคล ในกรณีนี้คือ จอมพล ป. (ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 3)

บทความที่เก้า ชื่อ บทนำเสนอ เจ้า ของมาคิอาเวลลีกับ สามก๊ก ของไชยันต์ ไชยพร ในบทความนี้ชี้ให้เห็นจำนวนที่จำกัดของงานที่เปรียบเทียบความคิดของมาคิอาเวลลีกับความคิดที่เป็นตะวันออก และที่มีอยู่ก็เป็นการเปรียบเทียบกับอินเดียเป็นส่วนมาก ในงานชิ้นนี้จึงนำเสนองานเขียนเรื่อง *The Prince* โดยเปรียบเทียบกับสามก๊ก ซึ่งในเวลานั้นเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทย งานชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า สามก๊ก กับ *The Prince* มีความคล้ายคลึงกันในฐานะคำสอนทางการเมือง คือผู้ที่ศึกษาให้ความสนใจมากจะกลายเป็นคนเจ้าเล่ห์และอันตรายเหมือนกัน ดังที่มีคำกล่าวว่า “อ่านสามก๊กครบสามจบคบไม่ได้” ยิ่งไปกว่านั้นในแง่เนื้อหาสามก๊กกับ *The Prince* ก็มีความคล้ายคลึงกันอีก โดยต่างก็มีจุดสนใจในการสร้างเอกภาพและความมั่นคงท่ามกลางความวุ่นวายในบ้านเมืองของตน โดยอาศัยคุณธรรม Virtue แต่ก็ยังมีความแตกต่างกันคือสามก๊กเป็นเรื่องเล่า *The Prince* เป็นคำสอน และมีหลักการแตกต่างหลายประการ

โดยตัวอย่างที่นำมาพิจารณาคือกรณีของขุนเซ็กฆ่าอิกิเยด เพราะอิกิเยดแสดงตนเป็นผู้วิเศษ บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การฆ่าอิกิเยดนั้นถึงแม้จะอธิบายด้วยเหตุผลสมัยใหม่ว่าเป็นการทำไปตามเหตุผลของรัฐ แต่ก็สร้างความวุ่นวายให้กับรัฐและประชาชนในที่สุด ซึ่งการทำทนายผู้วิเศษนี้เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับมาคิอาเวลลีที่เตือนให้ผู้ปกครองตระหนักว่า คุณธรรมอื่น ๆ นั้นสามารถละทิ้งได้แต่การแสวงแสดงตนว่าเป็นคนเคร่งศาสนา นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรละทิ้งโดยเด็ดขาด

ซึ่งนำมาสู่ข้อสรุปของผู้เขียนที่ได้กล่าวไว้ในงานก่อนหน้าที่ว่า มาคิอาเวลลีนั้นยังมีความเชื่อในเรื่องโชคชะตาอันเป็นวิธีคิดแบบโลกโบราณอยู่มาก มาคิอาเวลลีจึงไม่อาจเป็นนักคิดสมัยใหม่ แต่เป็นเพียงรอยต่อระหว่างแนวคิดแบบโบราณกับสมัยใหม่นั้นเอง

บทความที่สืบ บทความเรื่อง ข้อมูล ความหมาย ประเด็นในใจ บทวิพากษ์สมทบ ศาสตร์ของผู้ปกครองของไซยนต์ ไชยพร ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ในบทความนี้ พยายามวิพากษ์งานเขียนเรื่อง ศาสตร์ของผู้ปกครองของไซยนต์ ไชยพร ในวารสารเล่มเดียวกัน โดยในส่วนแรกเขาวิพากษ์การตั้งข้อสงสัยต่อความเป็นบิดาของความเป็นสมัยใหม่ของมาคิอาเวลลีและฮอบส์ โดยยกเหตุผลสามประการคือ 1.ความเป็นสมัยใหม่นั้นเริ่มจากศตวรรษที่ 16 เมื่อมีวรรณกรรมแนวมนุษยนิยม มิใช่เริ่มเมื่อมีฟิสิกส์และเรขาคณิต 2.ฮอบส์เองมิได้เริ่มงานที่อาศัยฟิสิกส์และเรขาคณิต เขามีงานก่อนหน้าที่เป็นแนวมนุษยนิยมแบบมาคิอาเวลลี และ 3.ความเป็นสมัยใหม่ในความหมายของลิโอ สเตราส์นั้นซับซ้อน

ส่วนต่อมาของบทความ ชัยวัฒน์ ตั้งคำถามกับงานของไซยนต์ สามประเด็นหลักได้แก่หนึ่ง การมีเจ้าผู้ปกครองแบบพหุพจน์ และเอกพจน์ อาจไม่ได้หมายถึงเจ้าผู้ปกครองที่แท้หรือไม่แท้ตามคติอริสโตเติล ในทางตรงกันข้าม เอกพจน์ อาจเป็นการหมายถึง คำสอนเฉพาะของ โลเร็นโซ และพหุพจน์หมายถึงสำหรับคนทั่วไป สอง คำว่า Virtue นั้นอาจไม่สามารถแทนด้วย Arete ได้ อย่างแนบสนิท เพราะความหมายไม่ได้ตรงกันเสียทีเดียว Virtue ของมาคิอาเวลลีคล้ายจะเป็นสิ่งที่สั่งสอนเรียนรู้กันได้ แต่ไม่อาจรับรองผลได้ และทำที่สุด สาม ผู้เขียนบทความทุกคนล้วนมีประเด็นในใจทั้งสิ้น และการตัดสินประเด็นในใจของผู้เขียนแต่ละคนก็เป็นเรื่องทำได้ยาก

บทความที่สืบเอ็ด คือการรวบรวมงานเขียนของจุมพฏ คำสนอง ที่ได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้แล้ว

กล่าวโดยสรุป วารสารฉบับนี้ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสถาปนาตัวบทมาตรฐานฉบับ เจ้าผู้ปกครอง เนื่องจากมีจุดประสงค์ในการเขียนอุทิศให้มาคิอาเวลลีและ สมบัติ จันทร์วงศ์ ผู้ชักนำมาคิอาเวลลีเข้าสู่แวดวงวิชาการไทย อีกทั้งบทความวิเคราะห์ในวารสารนี้ก็ล้วนเป็นใช้คำสอนของมาคิอาเวลลีในตัวบทแปลมาอธิบายขยายความเกือบทั้งสิ้น ทั้งจุดประสงค์ คำอธิบาย

และการอ้างอิง ล้วนนำพาผู้อ่านไปสู่บทสรุปสุดท้ายว่า การศึกษามาคิอาเวลลีที่ลึกซึ้งซึ่งจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีตัวแปลที่มีคุณภาพ และบัดนี้ตัวบทคุณภาพดังกล่าวก็เกิดขึ้นมาแล้วในนาม *เจ้าผู้ปกครอง*

วิทยานิพนธ์ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

วิทยานิพนธ์ถือเป็นลักษณะงานเขียนที่โดดเด่นเป็นพิเศษในยุคนี้ เนื่องจากวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีเริ่มมีขึ้นอย่างจริงจังหลังปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นอีกหนึ่งหลักฐานที่ยืนยันความสัมพันธ์ของการเกิดความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมมาคิอาเวลลีกับการเกิดขึ้นของตัวบท *เจ้าผู้ปกครอง* ซึ่งแปลโดยสมบัติ ที่ตีพิมพ์ก่อนหน้านั้นหนึ่งปี ยิ่งกว่านั้นเราจะพบว่างานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับจากช่วงเวลาดังกล่าว และอาจกล่าวได้ว่าเป็นนักคิดที่มีวิทยานิพนธ์เป็นภาษาไทยมากที่สุด ดังปรากฏในตารางที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาไว้ด้านล่าง

ตารางที่ 8. แสดงวิทยานิพนธ์ประเภทปรัชญาการเมืองทฤษฎีการเมือง

	ปี	หัวข้อวิทยานิพนธ์	ชื่อผู้วิจัยและที่ ปรึกษา	ต้นสังกัด	ตัวบท
1	2528	การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองในคัมภีร์อรรถศาสตร์ ของเกอฏีลยะกับแนวความคิดในหนังสือ เรื่อง <i>เจ้าของมาเคียเวลลี</i>	ลุยง ตริยไชยาพร ที่ปรึกษา: วิจิตร เกิดวิศิษฐ์	คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	<i>เจ้า</i>
2	2539	การศึกษาเปรียบเทียบ: "เจ้าผู้ปกครอง" ในทฤษฎีการเมือง	อุทัย ทะจรสมบัติ ที่ปรึกษา: ไชยันต์	คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการ	<i>เจ้าผู้ปกครอง</i>

		ของมาคิอาเวลลีกับการเป็น "ผู้ปกครอง" ของ พลเอก สุจินดา คราประยูร	ไชยพร	ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	อง
3	2539	บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี	นิรัตน์ พงษ์สิทธิ ถาวร ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	เจ้า ผู้ปกครอง อง
4	2539	การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ	ธงชัย ขำสุวรรณ ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	ข้างเจ้า ในเล่ม ข้างเจ้า ผู้ปกครอง องใน บรรณา นุกรม
5	2541	ความคิดทางการเมืองในสามก๊ก และเจ้าผู้ปกครอง	ไพรัตน์ เทศพานิช ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	เจ้า ผู้ปกครอง อง
6	2542	การใช้อำนาจของตำรวจกับแนวความคิดเรื่องอำนาจใน "เจ้าผู้ปกครอง" ของ มาคิอาเวลลี	สุรกาญจน์ นาค สิงห์ ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	เจ้า ผู้ปกครอง อง
7	2543	การวิเคราะห์การปกครองและ	นิธิพล บุรณฤกษ์	คณะรัฐศาสตร์	เจ้า

		การบริหารราชอาณาจักรสยาม ของพระบาทสมเด็จพระพุทธ ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโดยใช้ แนวความคิดของนิโคโล มาคิอา เวลลี	ที่ปรึกษา: วัชรินทร์ ชาญศิลป์ ,สมเกียรติ วันทะนะ ,มนฤตย์พล อรุณญ นวลชาติ	มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์	ผู้ปกครอง
8	2544	ความชอบธรรมทางการเมือง : เปรียบเทียบแนวความคิดของ มาคิอาเวลลีกับปีแธม	รชง เปรมทรัพย์ ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	เจ้า ผู้ปกครอง
9	2544	คุณธรรมของผู้ปกครอง ศึกษา กรณีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตามกรอบทฤษฎีนิโคโล มา คิอาเวลลี	แสวง คำหงษา ที่ปรึกษา: พิเชฐ กาลามเกษตร	บัณฑิตวิทยาลัย จริยศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล	เจ้า ผู้ปกครอง
10	2546	บทบาทของใจโง่กับความคิด ทางการเมืองของมาคิอาเวลลี	ปิยพงษ์ แจ่มแจ้ง ที่ปรึกษา: สุรพันธ์ ทัฬหสูวรรณ์, รุจิรา เตชางกูร, ดนัย ทอง ใหญ่	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง	เจ้า ผู้ปกครอง
11	2547	แนวความคิดเรื่องอำนาจ ภาวะ ผู้นำ และการสงครามของซุนจื่อ และมาคิอาเวลลี : การศึกษา เปรียบเทียบ	มาภรณ์ ศรีม่วง ที่ปรึกษา: ไชยันต์ ไชยพร	คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการ ปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	เจ้า ผู้ปกครอง

12	2549	คุณธรรมของผู้ปกครองใน วรรณกรรมสามก๊กตามกรอบ แนวคิดของมาคิอาเวลลี	อดุลย์ ศรีคล้าย ที่ปรึกษา: รุ่งพงษ์ ชัยนาม	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ยธรรมาธิราช	เจ้า ผู้ปกครอง อง
----	------	--	--	---	-------------------------

จากการรวบรวมรายชื่อวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาความคิดทาง
การเมืองของมาคิอาเวลลีข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หากไม่นับวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษา
เปรียบเทียบความคิดทางการเมืองในคัมภีร์อรรถศาสตร์ ของเกอฏีลยะกับแนวความคิดในหนังสือ
เรื่อง “เจ้า” ของมาคิอาเวลลี ของ ดุยง ตริยไชยาพร ซึ่งทำที่คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ. 2528 แล้ว วิทยานิพนธ์ชิ้นอื่นๆอีกถึง 11 ชิ้นก็ล้วนเกิดขึ้นหลังปี พ.ศ.2538
ทั้งสิ้น และก็มีจำนวนเฉลี่ยหนึ่งเล่มต่อเนื่องทุกปี

ข้อน่าสังเกตประการหนึ่งคือในทุกชิ้นงานวิทยานิพนธ์หลังปี พ.ศ. 2538 เว้นเสียแต่
วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมือง ของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาท
การ ของ ธงชัย ข้าสุวรรณที่อ้างอิง *The Prince* ฉบับ เจ้า ของพิชิต จงสถิตยวัฒน์ในตัวเอง และ
อ้างเจ้าผู้ปกครอง ในบรรณานุกรม ก็พบว่าวิทยานิพนธ์ฉบับอื่นล้วนแต่หันมาอ้างอิงและใช้
ข้อความจากหนังสือ เจ้าผู้ปกครอง ของ สมบัติ จันทร์วงศ์ กันทั้งสิ้น จนกล่าวได้ว่า เจ้าผู้ปกครอง
ได้กลายเป็นตัวบทมาตรฐานของการศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไปแล้ว

ยิ่งไปกว่านั้นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีทุกชิ้นล้วนเป็นการนำความคิดของ
มาคิอาเวลลีจากตัวบทเรื่อง *The Prince* ไปเปรียบเทียบกับบุคคลที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ นัก
คิด หรือ ตัวละครในวรรณกรรม โดยมีรูปแบบการศึกษาในทิศทางเดียวกันทั้งหมดคือ นำตัวบทไป
เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของบุคคลที่นำมาศึกษา โดยนิยมแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ การขึ้นสู่
อำนาจ การรักษาอำนาจ การสูญเสียอำนาจ และมีแนวโน้มที่จะอธิบายว่าทุกคนที่นำมา
เปรียบเทียบกับมีลักษณะแบบมาคิอาเวลลีหมดทั้งสิ้น ยกเว้นงานของ รสชง เรื่อง ความชอบธรรม

ทางการเมือง : เปรียบเทียบแนวความคิดของมาคิอาเวลลีกับปีแธม ที่เป็นการศึกษาความคิดของนักคิดสองคนเปรียบเทียบกันเท่านั้น

วิธีการเช่นนี้ยังขบขันให้เห็นสถานะตัวบทมาตรฐานของ สมบัติ เด่นชัดขึ้น เนื่องจากรูปแบบของวิทยานิพนธ์เหล่านี้คือการตั้งแนวคิดใน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีไว้เป็นเกณฑ์ และนำไปปรับประยุกต์เพื่ออธิบายว่าสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบสอดคล้องกับความคิดของมาคิอาเวลลีหรือไม่ ด้วยการอธิบายเช่นนั้น จึงทำให้ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เหล่านี้จำเป็นต้องบรรจุถึงความคิดรวมย่อของมาคิอาเวลลีเอาไว้ และยังไปกว่านั้นวิทยานิพนธ์เหล่านี้จำเป็นต้องอ้างอิงข้อความจากตัวบทที่เที่ยงตรงไปอธิบายสิ่งที่ต้องการศึกษาด้วย ดังนั้น *เจ้าผู้ปกครอง* ของ สมบัติ จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวบทที่มีมาตรฐานและเที่ยงตรง เพราะถ้าหากขาดตัวบทที่เที่ยงตรงแล้ว วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาในแนวเปรียบเทียบคำสอนของมาคิอาเวลลีกับนักคิด บุคคลหรือปรากฏการณ์ย่อมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับแหล่งอื่นคือเกินครึ่งหนึ่งของวิทยานิพนธ์ทั้งหมด เป็นวิทยานิพนธ์ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทุกชั้นล้วนมีอาจารย์ที่ปรึกษาคนเดียวกันคือ ไชยันต์ ไชยพร ซึ่งสะท้อนให้เห็นสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งเอาไว้แต่แรกว่า ไชยันต์ ไชยพร ผู้สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกด้านปรัชญาการเมือง และกลับมารับราชการเป็นอาจารย์สอนวิชาปรัชญาการเมืองที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในราวปี พ.ศ. 2535-3536 เป็นผู้มีความสำคัญต่อการเผยแพร่ความนิยมมาคิอาเวลลีในสังคมไทยอีกคนหนึ่ง ในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่มให้มีการทำวิทยานิพนธ์สาขาปรัชญาการเมืองขึ้น ดังจะพบได้ว่างานวิทยานิพนธ์ประเภทปรัชญาการเมืองได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญตั้งนับแต่ ไชยันต์ ไชยพรได้เข้ามาเป็นอาจารย์ในปี พ.ศ. 2536 และเป็นเวลาประจวบเหมาะกับการที่ สมบัติ แปล *เจ้าผู้ปกครอง* สำเร็จในสองปีต่อมา

ไม่เพียงแต่นั้นการศึกษารัฐศาสตร์และการเมืองเท่านั้น ในปลายทศวรรษที่ 2540 งานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีก็ขยายไปยังการศึกษาสาขาอื่นๆด้วย ดังปรากฏในกรณีของ วิทยานิพนธ์คณะศิลปศาสตร มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง *ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพเดิมก่อนการดำรงตำแหน่งและบุคลิกภาพแบบ มาคิอาเวลลี รูปแบบพฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งและ*

ค่านิยมในการทำงาน ของสมาชิกวุฒิสภาไทย ของ สวัสดิ์ เสงเงิน ในปี พ.ศ.2546 และ ความสัมพันธ์ ระหว่างจริยธรรมธุรกิจ บุคลิกภาพแมคคิอาเวลเลียน ค่านิยมในการทำงานกับความเครียดของ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานคร ของ สฐิติมา วัฒนโสภาศิริ ในปี พ.ศ. 2548 รวมไปถึงวิทยานิพนธ์จากคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเรื่อง อิทธิพล ของบุคลิกภาพแมคคิอาเวลเลียนและการแข่งขันต่อพฤติกรรมประจบประแจงในบริบทขององค์กร ของ มนฤดี สายสิงห์

วิทยานิพนธ์ทั้งสามชิ้นแสดงให้เห็นว่าในปลายของทศวรรษที่ 2540 อันเป็นปลายยุคตัวบท มาตรฐานและการขยายตัวของ การตีความ การศึกษาของมาคิอาเวลลีได้ก้าวผ่านวิกฤติอัตลักษณ์ รัฐศาสตร์ไปสู่การศึกษาทางจิตวิทยา มาคิอาเวลลีเปลี่ยนตัวเองจากในฐานะผู้ให้คำสอนทาง การเมือง ไปสู่การเริ่มต้นเป็นแบบของบุคลิกภาพ ยิ่งไปกว่านั้นมาคิอาเวลลียังถูกนำไปใช้ในภาค ธุรกิจอีกด้วย และเป็นที่น่าสนใจว่างานเหล่านี้ต่างอ้างตัวบท เจ้าผู้ปกครองของ สมบัติ ทั้งสิ้น ปราบฏุกการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การมีตัวบทมาตรฐานที่อ้างอิงได้อย่างน่าเชื่อถือ ใด้ยกระดับและขยายแวดวงการศึกษา มาคิอาเวลลีให้กว้างขวางขึ้นอย่างชัดเจน

งานวิชาการประเภทอื่นๆ

นอกจากการเกิดตัวมาตรฐานและการขยายตัวของวิทยานิพนธ์ที่ศึกษามาคิอาเวลลีอย่าง กว้างขวางในยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของ การตีความมาคิอาเวลลีนี้ ก็ยังมีงานเขียนที่ พูดถึงมาคิอาเวลลีโดยทั่วไปผลิตออกมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งหนังสือทั่วไป และ ตำราทฤษฎีภูมิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปลายทศวรรษที่ 2540 การศึกษารัฐศาสตร์ได้เผชิญกับวิกฤติทางด้านอัต ลักษณ์อย่างหนัก ทำให้ทั้งตัวคณะรัฐศาสตร์และบัณฑิตที่จบการศึกษาทางรัฐศาสตร์พยายาม เชื่อมต่อความรู้ของสาขาวิชาเข้ากับศาสตร์อื่นๆ โดยเฉพาะเพื่อการรองรับตลาดของภาคเอกชน ทำ ให้เวลานั้นเกิดงานเขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีและหลักการบริหารธุรกิจขึ้นมา

- ข้อคิดทางยุทธศาสตร์ ของนักยุทธศาสตร์ระดับโลก ของ พลโทอภิชาติ ธีรธำรง (2539)⁴⁸⁷

⁴⁸⁷ อภิชาติ ธีรธำรง, ข้อคิดทางยุทธศาสตร์ ของนักยุทธศาสตร์ระดับโลก(กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ, 2539).

งานชิ้นนี้แตกต่างจากงานส่วนมากคือการพูดถึงแนวคิดของมาคิอาเวลลีในทางการทหาร และเจาะจงลงไปในด้านยุทธศาสตร์ ดังนั้นในงานชิ้นนี้จึงกล่าวถึง *The Prince* แต่เพียงสั้นๆ เพราะให้ความสำคัญกับ *Art of Wars* ของมาคิอาเวลลีเสียมากกว่า ผู้เขียนกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเจ้าผู้ปกครองว่า ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องรักษาคำพูดของตน ต้องเป็นทั้งสิงโตและจิ้งจอก เพราะมีกฎหมายอย่างเดียวไม่พอ ต้องมีกำลังอำนาจบังคับด้วย และย้ำในท้ายที่สุดว่าหัวใจของการปกครองหรือการครุ่นคิดของผู้ปกครองคือการทำสงคราม⁴⁸⁸ ถึงแม้บทความนี้จะป็นงานที่มีการอ้างมาคิอาเวลลีแต่เพียงสั้นๆ แต่ก็สะท้อนขนบการตีความมาคิอาเวลลีในการศึกษาทางการทหารที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งวารสารยุทธโภษของเยรีนี หรืออาจกล่าวได้ว่าในขณะที่ยานวิชาการเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีเติบโตขึ้น ขนบการตีความของทหารในกองทัพบกก็ยังเข้มแข็งมั่นคงอยู่เช่นเดิม

- สารานุกรมนักปรัชญาบุรพสมัย ของ นวม สงวนทรัพย์ (2540)⁴⁸⁹

งานอีกชิ้นที่น่าสนใจคือสารานุกรมของของ นวม สงวนทรัพย์ จัดพิมพ์ โดยสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ในงานเขียนชิ้นนี้ประกอบไปด้วยนักคิดนักปรัชญา 226 คน ตั้งแต่ 600 ปีก่อนคริสต์ศักราช จนถึงคริสต์ศักราชที่ 1550 สำหรับมาคิอาเวลลี นวม จัดให้อยู่ในช่วงคริสต์ศักราชที่ 1300 – 1550 และมีเนื้อหาเพียงสั้นๆว่า มาคิอาเวลลีถือรัฐเป็นศูนย์กลางของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ศีลธรรมและศาสนาอยู่ภายใต้รัฐ และด้วยการศึกษาโรมันอย่างละเอียดละออ เขาจึงเบื่อหน่ายความเหลวแหลกของศาสนาจักร นวมเชื่อว่า หัวใจสำคัญของคำสอนมาคิอาเวลลีคือเทคนิคการแก้ปัญหาทางการเมือง งานของนวมถึงแม้จะสั้นๆ แต่ก็เป็นการตอกย้ำถึงที่ทางของมาคิอาเวลลีว่าในเวลานั้นเขาได้รับการยอมรับเป็นหนึ่งในนักปรัชญาตะวันตกแล้ว

- นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก: ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองของ ทินพันธุ์ นาคะตะ (2541)⁴⁹⁰

⁴⁸⁸ Ibid. หน้า 10.

⁴⁸⁹ นวม สงวนทรัพย์, สารานุกรมนักปรัชญาบุรพสมัย(กรุงเทพ: โอเดียนสโตร์, 2540).หน้า 141.

หนึ่งในหนังสือที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีและร่วมสมัยกับบริบทของยุคนี้คือเล่มหนึ่งคือหนังสือชื่อ *นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง* ของ ทินพันธุ์ นาคะตะ ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2541 โดยโครงการเอกสารและตำรา สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิذاء หนังสือเล่มนี้นับว่าน่าสนใจอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นตำราทฤษฎีการเมืองเพียงไม่กี่เล่มที่เกิดขึ้นหลังจากการแปลตัวบทมาตรฐาน “เจ้าผู้ปกครอง”

ในส่วนของคำนำหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนอธิบายว่าตนเองแม้จะจบปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็เคยเป็นอนุกรรมการปรับปรุงหลักสูตรในทบวงมหาวิทยาลัยเป็นเวลาหลายปี มีส่วนในการพิจารณาเสนอแนะเพื่อปรับปรุง หลักสูตรให้มหาวิทยาลัยต่างๆ อยู่เสมอ หนึ่งในความพยายามของผู้เขียนคือ บรรจุวิชาทฤษฎีการเมืองเข้าไปในหลักสูตร ทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ด้วยเห็นในความสำคัญของวิชาดังกล่าว⁴⁹¹

ในงานชิ้นนี้อธิบายประวัติของ *The Prince* (ซึ่งเรียกว่า “เจ้า”) แตกต่างไปจากงานชิ้นอื่น ทินพันธุ์มองว่า มาคิอาเวลลีเขียน *The Discourses* (ซึ่งเรียกว่า “คำอธิบาย”) ค้างไว้ก่อน เมื่อมีเหตุเปลี่ยนแปลงการปกครองในนครฟลอเรนซ์ไปสู่ระบอบการปกครองแบบใหม่ เขาจึงได้นำเอาบางส่วนของคำบรรยายมาปรับปรุงเป็น *The Prince* เพื่ออุทิศให้ผู้ปกครองในตระกูลเมดิชี ซึ่งหลังจากถูกปฏิเสธ เขาจึงหันไปเขียน *The Discourses* ต่อ ซึ่งส่งผลให้เป็นงานที่ยาวกว่า ครอบคลุมกว่า สมบูรณ์กว่า ในทางกลับกันทินพันธุ์เสนอว่า *The Prince* กลับยิ่งใหญ่กว่าเพราะ “มีความเข้มข้น สดุดึง เป็นตำราของผู้ปกครองโดยแท้” ด้วยเหตุดังกล่าวในหนังสือเล่มนี้ ทินพันธุ์ จึงเลือก *The Prince* เป็นหลักในการอธิบายมาคิอาเวลลี⁴⁹² เพราะถึงแม้จะมีการค้นพบงานเขียน

⁴⁹⁰ ทินพันธุ์ นาคะตะ, *นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก: ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง* (กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำราสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิذاء, 2541).

⁴⁹¹ Ibid. หน้า vii.

⁴⁹² Ibid. หน้า 37.

ในศวรรษที่ 19 ยืนยันว่าเขาเป็นนักชาตินิยมและนักประชาธิปไตย แต่ก็ไม่สามารถอธิบายเขาได้ดีเท่า *The Prince* โดยเขาแนะนำให้ใช้ตัวบทแปลฉบับของ สมบัติ จันทรวงศ์ใน พ.ศ. ปี 2538⁴⁹³

ทินพันยังคงใช้วิธีการเดียวกับตำราทฤษฎีอื่นๆ คือแบ่งการอธิบาย *The Prince* ของ มาคิอาเวลลีออกเป็นส่วนๆ ได้แก่ การปกครองรัฐต่างๆ คุณสมบัติผู้ปกครอง และ การปกครองแบบอื่น ๆ (ซึ่งจะไม่กล่าวถึงในส่วนนี้เนื่องจากไม่มีรายละเอียดถึงคำสอนของมาคิอาเวลลีใน *The Prince*) โดยในแต่ละส่วนต่างมีหัวข้อย่อยๆ ลงไปอีกดังนี้

ในประเด็นที่ 1 การปกครองรัฐต่างๆ ทินพันแยกรัฐออกเป็นสองแบบคือ สาธารณรัฐ และ ระบอบกษัตริย์ โดยใน *The Prince* เขาสนใจแต่เพียงระบอบกษัตริย์ สิ่งที่น่าสนใจนี้ให้ความสำคัญต่อไปคือ การรักษาอำนาจในรัฐ โดยทินพันสร้างเป็นหลักการ 12 ประการได้แก่⁴⁹⁴

1. ในรัฐที่มีเจ้าที่สืบตระกูลกันมา ให้รักษาอำนาจด้วยการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีเดิมก็เพียงพอแล้วสำหรับการรักษาอำนาจไว้
2. ในรัฐใหม่ที่มีปัญหามากกว่า เนื่องจากคนเต็มใจจะเปลี่ยนนายของตนด้วยหวังว่า จะทำให้พวกเขาดีขึ้น อยาได้พยายามทำดีด้วย เพราะอย่างไรเขาจะผิดหวัง หากแต่ต้องใช้มาตรการรุนแรง ที่เดียวให้เด็ดขาด
3. ในรัฐที่ข้าราชการบริพารเป็นผู้ช่วย จะยากในการปราบปราม แต่เป็นประโยชน์ต่อการปกครอง ส่วนรัฐที่มีชนชั้นสูงนั้นง่ายที่จะปราบปรามในตอนเริ่ม แต่ยากที่จะปกครองในภายหลัง
4. ในรัฐที่เคยชินกับการมีชีวิตอยู่ภายใต้กฎหมายของตนเอง ต้องทำลายทิ้ง ไม่ก็เข้าไปอยู่เอง หรือไม่ก็ให้ส่งเครื่องราชบรรณาการ
5. ในรัฐที่ใหม่ทั้งหมดต้องพึ่งโชคชะตาแต่น้อย ใช้กำลังตัวเองให้มาก
6. ผู้ที่ได้รัฐมาด้วยโชคชะตาและอำนาจของผู้อื่นจะต้องระวัง และตรวจสอบอยู่เสมอ

⁴⁹³ Ibid. หน้า 38.

⁴⁹⁴ Ibid. หน้า 38-44.

7. ผู้ที่ได้รัฐมาด้วยการใช้ความรุนแรงนั้น จะต้องใช้หลักการที่ว่าความโหดร้ายทารุณนั้น หากจำเป็นก็ควรทำให้หมดเสียทีเดียว จะได้ไม่ต้องไปทำซ้ำอีก แล้วหันไปทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและเมื่ออยู่กับผู้อื่นเจ้าจะต้องคุมตัวเองไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทางหากไม่จำเป็นด้วย

8. ควรเลือกเป็นพันธมิตรกับประชาชนมากกว่าชนชั้นสูง เนื่องจากพวกเขาจะไม่แก่งแย่งอำนาจกับผู้ปกครอง

9. ในรัฐที่ปกครองด้วยรูปแบบรัฐศาสนา ถือว่าดีที่สุด เนื่องจากได้การค้ำจุนจากศาสนา

10. การปกครองรัฐหนึ่งๆ จะเข้มแข็งหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าเมื่อเผชิญกับศัตรูแล้ว จะพึ่งพาตนเองได้มากน้อยเพียงใด

11. รัฐที่ดีมีรากฐานมาจากกฎหมายที่ดีและกองทัพที่ดี

12. การปกครองในอีกแง่หนึ่งเป็นเรื่องของศิลปะการทำสงครามหรือกำลังทหาร

ในประเด็นที่ 2 คุณธรรมของผู้ปกครองที่ทินพันธ์เชื่อว่า มาคิอาเวลลีพยายามแยกตัวออกจากแนวคิดดั้งเดิม ที่เป็นเรื่องจินตนาการ เพราะเขาเชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่องการพูดถึงความเป็นจริง และการมีคุณธรรมกับการไม่มีคุณธรรมนั้น อาจนำมาซึ่งการถูกตำหนิและการยกย่องได้เช่นกัน ดังนั้นจึงต้องรู้จักปรับใช้ตามกาลเทศะ ซึ่งทินพันธ์ อธิบายการเลือกใช้คุณธรรมไว้ 10 ข้อ ดังนี้⁴⁹⁵

1. ความโอบอ้อมอารีไม่ควรมีมากไปจะเป็นความฟุ่มเฟือย
2. ความเป็นที่กลัวเกรงย่อมเป็นความปลอดภัยมากกว่าเป็นที่รัก
3. มีความซื่อสัตย์ แต่เมื่อเป็นประโยชน์รัฐสนใจข้อตกลงแต่น้อย และรู้วิธีจัดการกับคนฉลาดแกมโกง เมื่อต้องใช้กำลัง สามารถเป็นทั้งสิ่งโตและจิ้งจอกเพื่อกำราบหมาป่า
4. หลีกเลี้ยงการดูถูกเหยียดหยามและการเกลียดชัง

⁴⁹⁵ Ibid. หน้า 44-49.

5. ความมั่นคงของรัฐ อยู่บนหลักการหกประการ

- 1.) ตีตราวุธให้ผู้ได้ปกครองตามความเหมาะสม
- 2.) แบ่งแยกแล้วปกครอง
- 3.) อุปสรรคคือสิ่งท้าทายความสามารถ
- 4.) ใช้ความระมัดระวังผู้ที่ยังสงสัยในตอนแรก
- 5.) ใช้ประโยชน์จากผู้ต่อต้าน
- 6.) การไม่ถูกประชาชนเกลียดคือบ่อมปรการที่ดีที่สุด

6. ทำเฉพาะในสิ่งที่สร้างชื่อเสียงและความรุ่งโรจน์และต้องเลือกข้างในสงคราม

7. หลีกเลี่ยงการประจบสอพลอ

8. เลือกเฉพาะผู้ใกล้ชิดที่มีความรู้ความสามารถและป็นบำเหน็จตามความเหมาะสม

9. โชคชะตาควบคุมความสำเร็จของมนุษย์อยู่ครั้งหนึ่งต้องใช้ความรุนแรงรวดเร็ว

10. ควรทำทุกประการที่กล่าวมาเพื่อประโยชน์ของประชาชน เพราะนั่นเป็นการป้องกันรัฐที่ดีที่สุด

โดยสรุปทินพันธ์เสนอว่า มาคิอาเวลลีเน้นพัฒนาทฤษฎีของเขาขึ้นมาเพื่อรองรับเหตุการณ์เฉพาะโดยเน้นที่ชนกลุ่มน้อยที่เป็นผู้ปกครอง คนพวกนี้ต้องพัฒนาคุณสมบัติเพื่อควบคุมโชคชะตาให้ได้ ดังนั้นมาตรฐานทางศีลธรรมของคนทั่วไปจึงไม่อาจได้ผลกับเขา อีกทั้งเนื่องจากคนส่วนมากจะไม่สนใจการเมือง รวมทั้งมองกันที่เปลือกนอกมากกว่าความเป็นจริง ยิ่งกว่านั้นยังสนใจในทรัพย์สิน ศักดิ์ศรี ความมั่นคงปลอดภัยส่วนตัว มากกว่าจะสนใจความมั่นคงของรัฐ แต่กระนั้นในทรรศนะของทินพันธ์ เขาเชื่อว่าสำหรับมาคิอาเวลลี ระบบการเมืองที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้คือระบบสาธารณรัฐที่พลเมืองมีคุณสมบัติพร้อม⁴⁹⁶

⁴⁹⁶ Ibid. หน้า 52.

ทินพันธ์ได้สรุปวิธีคิดเรื่องศีลธรรมของมาคิอาเวลลีว่า ไม่ใช่มาคิอาเวลลีเชื่อว่าศีลธรรมสองระดับ หากแต่เขาเชื่อว่าศีลธรรมไม่เกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองเลยต่างหาก ดังนั้นเป้าหมายของรัฐจึงสำคัญกว่าวิธีการ และถึงแม้ข้อเสนอแบบนี้จะมีรากฐานมาจากนักคิดโบราณหลายคน แต่ความคิดของมาคิอาเวลลีนับว่าโดดเด่นที่สุด เนื่องจากละทิ้งความเป็นเรื่องที่ดีควรจะเป็นมาเป็นเรื่องที่เป็นอยู่ หรือกล่าวในอีกแง่หนึ่งว่า

“มาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองสมัยใหม่คนแรก เขาเป็นผู้บุกเบิกการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในรัฐศาสตร์สมัยใหม่ และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อนักทฤษฎีประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 17 เช่น มองเตสกีเออ รูสโซ เบอร์ก ฮอบบ และ ทอคเคอวิล รวมถึงนักทฤษฎีที่เน้นอำนาจทางการเมืองอย่างพาเรโต มอสคา และมิชเชลอีกในยุคต่อมาไม่น้อยเลย”⁴⁹⁷

ดังนั้นความคิดของมาคิอาเวลลีจึงถือเป็น ต้นตำรับของแนวทางการวิเคราะห์ที่เน้นความเป็นจริงทางการเมืองเรื่องอำนาจ ผู้นำทางการเมือง ธุรกิจ หรือในชีวิตส่วนตัว ย่อมแสวงหาและยึดติดอยู่อย่างเหนียวแน่น ข้อเสนอของทินพันธ์เรื่องหลักการความจริงที่เอาไปประยุกต์ใช้ได้มากกว่าการเมืองคือในเรื่องส่วนตัว และธุรกิจ ได้กลายเป็นหนึ่งในตัวอย่างสำคัญที่จะมีการปรับความคิดของมาคิอาเวลลีไปใช้กับการบริหารธุรกิจในเวลาต่อมา

ในส่วนที่เพิ่มเติมที่น่าสนใจ คือข้อวิจารณ์ของทินพันธ์ต่อมาคิอาเวลลี เขาวิจารณ์ว่ามาคิอาเวลลีนั้นใช้การศึกษาอดีตมาสรุปผลเป็นปัจจุบันจึงยากที่กล่าวว่าเป็นจริงแค่ไหน อีกทั้งมีตัวอย่างไม่เพียงพอ และยากที่จะพิสูจน์ได้แน่นอนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ สองเขายังยอมรับอีกว่า ความสำเร็จของกิจกรรมหนึ่งๆ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ทั้งเวลาและสิ่งแวดล้อมนั้นเท่ากับเป็นการยืนยันว่า การตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมานั้น คนเราอาจต้องพิจารณาตัวแปรต่างๆ ที่สลับซับซ้อน หลายมิติ ด้วยน้ำหนัก เหตุผล เทคโนโลยี ที่ไม่เหมือนกัน สาม **“คู่มือในการปกครองก็เช่นเดียวกับคู่มือการทำอย่างอื่น...ไม่เป็นหลักประกันได้ว่า เมื่อทำตามคำแนะนำแล้วจะประสบความสำเร็จกันทุกคน”**⁴⁹⁸ และประการที่เลวร้ายที่สุดคือ มาคิอาเวลลีเอง ก็ประสบความสำเร็จล้มเหลวทางการเมือง จนวาระสุดท้ายต้องเป็นเหยื่อของโชคชะตา ดังนั้นองค์

⁴⁹⁷ Ibid. หน้า 54.

⁴⁹⁸ Ibid. หน้า 55.

ความรู้ของมาคิอาเวลลีเพียงพอจะเข้าใจดี แต่ไม่เพียงพอที่จะพยากรณ์อนาคต แต่ก็ยังทำให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีการเมืองที่ยึดในหลักพฤติกรรมศาสตร์ในเวลาต่อมา

- รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก ของ ประยงค์ สุวรรณบุบผา (2541)⁴⁹⁹

หลังจากที่ความคิดของมาคิอาเวลลีได้อยู่ในตำราปรัชญาการเมืองตะวันตกเป็นเวลายาวนาน ในช่วงเวลานั้น ก็ได้เกิดงานเขียนชิ้นสำคัญที่เปรียบเทียบมาคิอาเวลลีกับวิถีคิดโลกตะวันออกรุ่นเป็นครั้งแรกในหนังสือ เรื่อง รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก ของ ประยงค์ สุวรรณบุบผา ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2541 งานเขียนชิ้นนี้มีที่มาจากเอกสารที่ผู้เขียน ใช้ในการประกอบการเรียนการสอนวิชา รัฐปรัชญา หรือปรัชญาการเมือง ของ คณะสาสนาปรัชญาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็น การนำเสนอมาคิอาเวลลีผ่านกรอบแบบพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก

ในงานเขียนชิ้นนี้แม้จะไม่ได้มีบทที่เขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลี โดยตรง แต่ในบทที่ 9 ซึ่งกล่าวถึง รัฐปรัชญาในยุคต้นสมัยใหม่ (the early modern political philosophy) ประยงค์อุทิศเนื้อหาของทั้งหมดให้กับมาคิอาเวลลี โดยถือว่ามาคิอาเวลลีเป็นตัวอย่างที่เป็นภาพแทนของปรัชญายุคต้นสมัยใหม่ ดังที่เขาเรียกมาคิอาเวลลีว่า “มาคิอาเวลลี นักปรัชญาผู้แข็งแกร่ง”⁵⁰⁰ งานของประยงค์บรรยายประวัติของมาคิอาเวลลีแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ เพียงบางประเด็น เขาอธิบายว่าบิดาของมาคิอาเวลลีไม่ใช่เพียงทนายธรรมดา หากแต่เป็นนักนิติศาสตร์ ที่จบปริญญาตรีจากบัณฑิตวิทยาลัย⁵⁰¹ ไม่เพียงเท่านั้นเขายังบรรยายว่ามาคิอาเวลลีนับเป็นนักการทูตที่เฉลียวฉลาดมากผู้หนึ่งด้วย

ในส่วนของงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ประยงค์ให้ความสำคัญกับ คุณมคติของมาคิอาเวลลี ซึ่งก็คือ “อิสรภาพอธิปไตยของชาวอิตาลี และความเป็นอิสระเสรีจาก

⁴⁹⁹ ประยงค์ สุวรรณบุบผา, รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก(กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2541).

⁵⁰⁰ Ibid. หน้า 124.

⁵⁰¹ Ibid. หน้า 125.

การครอบงำของศาสนาจักร” ประยงค์เชื่ออีกว่า มาคิอาเวลลีก็ไม่ต่างกับคนในยุคสมัยนั้นๆ ที่การปกครองที่ดีที่สุดคือ “ระบอบสาธารณรัฐอย่างเดียวกับรูปแบบของสปาร์ตา โรม และเวนิส”⁵⁰² แต่การจะเกิดรัฐที่ดีแบบนั้นต้องอาศัยคุณธรรมของพลเมืองที่เป็นเรื่องกระทำไต่ยาก ด้วยเหตุดังกล่าวมาคิอาเวลลีจึงเลือกกล่าวถึงความเป็นไปได้ ว่าภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบันของอิตาลี ระบอบการปกครองที่เหมาะสมที่สุดที่จะไปถึงปลายทางคือเสรีภาพและอธิปไตยมีเพียงอย่างเดียว คือ การปกครองแบบเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้เป้าหมายแห่งความมั่นคงต่อรัฐจึงสำคัญกว่าวิธีการอื่นใด เพราะความชั่วร้ายต่างๆ ทั้ง ความรุนแรง กลอุบาย ความเข้มงวด ล้วนจำเป็นน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่คือความสงบสันติของบ้านเมือง

ประยงค์เชื่อว่าสาเหตุสำคัญที่มาคิอาเวลลียอมรับได้กับความรุนแรงเพราะเขามีความเชื่อว่าลักษณะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีความชั่วติดต่อมาแต่กำเนิด มนุษย์จึงเป็นคนที่ทั้งบาปหนา (wicked) และเห็นแก่ตัว (selfish) ทะเยอทะยานและมีความเห็นตัวเองสำคัญกว่าผู้อื่น (egoism) ประยงค์วิจารณ์ทัศนคติของธรรมชาติมนุษย์ที่ชั่วร้ายเช่นนี้ว่า “ผิดตั้งแต่การตั้งสมมุติฐาน อาจเป็นด้วยว่าเขาตั้งสมมุติฐานว่ามนุษย์มีความชั่วมาแต่กำเนิด”⁵⁰³ ประยงค์วิเคราะห์ต่ออีกว่า อาจเป็นเพราะมาคิอาเวลลีเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย (pessimist) เนื่องจากมีประสบการณ์ทุกข์ระทมขมขื่น ประสบเคราะห์กรรมจากการถูกกลั่นแกล้ง ข่มเหง และได้รับความไม่เป็นธรรม ดังนั้น “ความคิดของมาคิอาเวลลีจึงเป็นความคิดที่น่าเวทนาและน่าเห็นใจ”⁵⁰⁴

ประเด็นสำคัญที่งานของประยงค์ให้ความสนใจเป็นพิเศษคือ ทัศนคติของมาคิอาเวลลีที่มีต่อศาสนาและศีลธรรม เขามองว่า มาคิอาเวลลีเชื่อว่าศีลธรรมจรรยา มีสองระดับ ระดับหนึ่งของรัฐ สาธารณชน นักปกครองและนักการเมือง อีกระดับคือของปัจเจกชน สำหรับมาคิอาเวลลี “ศีลธรรมสำหรับสาธารณะสำคัญกว่าศีลธรรมสำหรับปัจเจกชน มาคิอาเวลลีถือเอาศีลธรรมของสาธารณชนเพื่อรัฐเป็นหลักสำคัญกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคล ประยงค์อธิบายต่อไปอีกว่า มาคิอาเวลลี ปฏิเสธอุดมคติโบราณ และใช้ประเพณีใหม่ ซึ่งคือการเชื่อว่า “เรามีชีวิตอยู่อย่างไร สำคัญ

⁵⁰² Ibid. หน้า 126.

⁵⁰³ Ibid. หน้า 127.

⁵⁰⁴ Ibid. หน้า 127.

กว่าเราควรจะมีชีวิตอยู่อย่างไร ความจริงจึงเป็นเรื่องโกหกที่ประดิษฐ์ขึ้น มีแต่เพียงนักประวัติศาสตร์เท่านั้นที่รู้ว่าการเมืองคืออะไร เพราะรัฐศาสตร์เป็นผลพวงจากประวัติศาสตร์⁵⁰⁵ สำหรับ ประยงค์มาคิอาเวลลีจึงไม่ใช่นักวิทยาศาสตร์ และไม่ใช่วิทยาการทางวิทยาศาสตร์ แต่เป็นนักประวัติศาสตร์ รัฐของมาคิอาเวลลีจึงเป็นรัฐที่มีชีวิตและมีเป้าหมายของตัวเอง ซึ่งก็คือสภาพและเอกราชซึ่งเป็นผลมาจากบริบททางประวัติศาสตร์นั่นเอง

ในส่วนต่อมาประยงค์พยายามอธิบายแนวคิดเรื่องเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี กับประเด็นทางศาสนา เขาเชื่อว่า มาคิอาเวลลีพยายามปฏิเสธรหัสสัญญาใหม่ของคริสต์ศาสนา ที่เชื่อว่า อำนาจให้คุณความดีเสื่อมเสีย ไม่เพียงเท่านั้น การไม่ยึดถืออำนาจมากเกินไปจะนำไปสู่คุณธรรมความดี ประยงค์จึงนำมาคิอาเวลลีไปเปรียบเทียบกับคำสอนในพุทธศาสนาที่สอนว่า “อำนาจเป็นใหญ่ในโลก”⁵⁰⁶ โดยขยายความว่าพุทธศาสนานั้นยังเสนอต่อไปว่าอำนาจที่ดีต้องมีธรรมกำกับ ประยงค์ เชื่อว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักชาตินิยม ที่เป็นสังคมนิยม และอำนาจนิยม และมีคนไม่น้อยยกย่องเขาเป็นบิดาของรัฐศาสตร์ยุคใหม่ เฉกเช่นเพลโตและอริสโตเติลที่เป็นบิดาของรัฐศาสตร์ยุคโบราณ เพราะเขาพยายามเสนออิสระเสรีทางการเมืองให้กับรัฐ โดยประยงค์กล่าวว่า มาคิอาเวลลี “มีเสรีภาพทางความคิด กล้าคัดค้าน แสดงความคิดเห็น มีลักษณะแข็งกร้าว แบบศิระชนก่าแพง (ศิระพังแต่ก่าแพงไม่พัง)” เขาวิจารณ์ต่อไปอีกว่ามาคิอาเวลลีมีลักษณะ “กล้านักมักบิ่น และ แข็งนักมักหัก”⁵⁰⁷ ซึ่งแตกต่างจากลักษณะประนีประนอมและนักการทูตที่เล่มอื่นๆพยายามนำเสนอ

ท้ายที่สุดประยงค์ได้นำหลักการทางพุทธศาสนามาเปรียบเทียบกับคำสอนของมาคิอาเวลลีดังนี้

1. เวนของผู้จองเวรย่อมไม่ระงับ เวนของผู้จองเวรย่อมระงับ เวนย่อมระงับไปด้วยไม่มีเวร ในกาลไหนๆเวรในโลกนี้ย่อมระงับด้วยเวรไม่ได้

2. ชนะตนนั้นแหละดี

⁵⁰⁵ Ibid. หน้า 130.

⁵⁰⁶ Ibid. หน้า 129.

⁵⁰⁷ Ibid. หน้า 131-132.

- 3.คนทำบาปเองย่อมเศร้าหมองเอง
- 4.ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย ผู้ไม่ประมาท ย่อมไม่ตาย
- 5.ความโกรธไม่ดีเลย
- 6.ความโกรธย่อมก่อความพินาศ
- 7.ความโกรธครอบงำนรชนเมื่อใด ความมีดมนย่อมมีเมื่อนั้น
- 8.ฆ่าความความโกรธเสียได้อยู่เป็นสุข

โดยสรุปว่าหากมาคิอาเวลลีผู้นำสงสาร ได้รับการศึกษาพระพุทธศาสนาก็อาจมีทัศนคติตรงกันข้ามกับที่เขาเสนอ แต่น่าเสียดายที่ชาวอิตาลีไม่มีโอกาสได้สัมผัสพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้คำสอนของมาคิอาเวลลี จึงเป็นแนวคิด “**ประดุจจะเกี่ยวหญ้ามุงทุ่ง เอาฝ่ามือปิดฟ้า จึงต้องเป็นทุกข์ ชีวิตมีแต่ระทมขมขื่น มาคิอาเวลลีแบกโลกเอาไว้แท้ๆ**”⁵⁰⁸

- ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกจากโสกราตีสถึงยุคอุดมการณ์ ของ ไบรอัน เนลสัน แพลโดย สมนึก ชูวิเชียร (2548)⁵⁰⁹

งานชิ้นนี้เป็นงานแปลโดยส่วนตัว ไม่มีการจำหน่าย แต่มีเก็บอยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆจำนวนหนึ่ง งานนี้ถูกตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2548 เพราะผู้แปลอ้างว่าในไทยมีหนังสือเพื่อการศึกษาปรัชญาการเมืองน้อย และผู้ศึกษาจะต้องใช้เวลามากเมื่ออ่านงานเขียนที่ไม่ใช่ภาษาของตน สมนึกจึงเลือกแปลจากหนังสือที่เป็นบทบรรยายในชั้นเรียนมาก่อน ในงานเขียนชิ้นนี้นำเสนอมาคิอาเวลลีผ่านบริบททางเศรษฐกิจการเมืองของโลกตะวันตกปลายยุคกลางเฉกเช่นงานเขียนชิ้นอื่นๆ แต่ความแตกต่างอยู่ที่ มีการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับ “ผู้ประกอบการทางการเมือง (Political entrepreneur) ซึ่งเป็นการตีความใหม่ว่า เจ้าของมาคิอาเวลลี ก็คือผู้ประกอบการทางการเมือง

⁵⁰⁸ Ibid. หน้า 133.

⁵⁰⁹ ไบรอัน เนลสัน, ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกจากโสกราตีสถึงยุคอุดมการณ์, trans. สมนึก ชูวิเชียร(กรุงเทพฯ: เอ็มแอล ครีเอชั่น แอนด์ พับลิชิ่ง, 2548).

อันเป็นชนชั้นที่พัฒนาตัวเองมาจากผู้ประกอบการทางธุรกิจ “ผู้ที่สร้างตนเอง โดยใช้ความชำนาญ เข้ายึดแย่งรัฐมาเป็นของตนเอง

สมนีกยังได้ย้าความยุ่งยากของจำแนกยุคของมาคิอาเวลลี ไว้ด้วย เขาเชื่อว่ามาคิอาเวลลี อยู่ระหว่างยุคกลางและยุคใหม่ ดังนั้นข้อเสนอใหม่ๆของเขาก็ยังคงผูกพันอยู่กับอดีต เพราะต่อให้ มาคิอาเวลลีเสนอรัฐสมัยสมัยใหม่เพียงใด แต่เขาก็พูดเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับการจัดองค์กร แต่อย่างไรก็ตามมาคิอาเวลลีก็ถือเป็นนักคิดผู้บุกเบิกความเป็น “อุดมคติชาตินิยม” ซึ่งถือได้ว่าก้าวไปไกลกว่านักคิดคนอื่นๆ ดังนั้น สมนีก จึงสรุปว่างานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี (สมนีกมิได้แปลชื่อเป็นภาษาไทย) เป็นงานเขียนทางปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ชิ้นแรก สำหรับ จุดมุ่งหมายของงานเขียนเรื่อง *The Prince* สมนีกมองว่า มาคิอาเวลลี เป็นนักสาธารณรัฐนิยม เขาเพียงแต่เขียนสนับสนุนกษัตริย์เพราะบริบทบังคับ และ ในสาธารณรัฐนั้นต้องอาศัย ผู้ประกอบการทางการเมือง งานเขียนเล่มนี้จึงเป็นคู่มือของผู้ประกอบการทางการเมืองไปในตัว ด้วย สมนีกจึงสรุปว่า มาคิอาเวลลีนั้นมีอุดมคติด้านประชาธิปไตยเสรีนิยม

สมนีกวิจารณ์มาคิอาเวลลีในส่วนที่ว่า ข้อเสนอเขาแยกตัวออกจากศีลธรรมอย่างสิ้นเชิง (a moral) และมาคิอาเวลลีขาดพื้นฐานทางด้านปรัชญา ในการอธิบายความจำเป็นของการมาอยู่ร่วมกันเป็นรัฐ เขาเอาอุดมคติมาจากโบราณ ในการยกตัวอย่าง แต่ไม่สามารถปรับใช้กับสมัยใหม่ ทำได้ดีที่สุด เขาสรุปว่า วิสัยทัศน์ของมาคิอาเวลลีครอบคลุมได้มากกว่าการเมือง แต่คือวิสัยทัศน์ เกี่ยวกับมนุษยธรรมที่หลุดจากประเพณี และข้อจำกัดยุคกลาง รวมทั้งข้อจำกัดทางจริยธรรม

- วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มาคิอาเวลลีสอนอะไร ของ สมเกียรติ วันทะนะ (2548)⁵¹⁰

งานชิ้นสุดท้ายในยุคนี้ที่จะหยิบมาพิจารณาคือบทความขนาด 10 หน้า ของ สมเกียรติ วันทะนะ งานชิ้นนี้สะท้อนลักษณะเด่นของงานเขียนในยุคนี้อย่างชัดเจน นั่นคือในงานเขียนชิ้นนี้ทั้ง

⁵¹⁰ สมเกียรติ วันทะนะ, "มาคิอาเวลลีสอนอะไร," วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 31พ.ค.-ส.ค.(2548). หน้า 81-93.

ชื่อและงานเขียนของมาคิอาเวลลีได้กลายเป็นแบบเดียวกันที่ใช้กันโดยทั่วไปในแวดวงวิชาการไทย อย่างเป็นมาตรฐาน เช่น สะกดชื่อว่า “มาคิอาเวลลี” เรียกหนังสือ *The Prince* ว่า “เจ้าผู้ปกครอง” และอ้างอิงถึงฉบับแปลของของ สมบัติ จันทรวงศ์ บทความชิ้นนี้เริ่มต้นอย่างน่าสนใจด้วยการตั้งคำถามว่า “มาคิอาเวลลีสอนอะไร จึงทำให้ผู้มีอำนาจในศาสนาจักรห้ามอ่านหนังสือของเขา”⁵¹¹ โดยผู้เขียนมีสมมุติฐานว่ามาคิอาเวลลีสอนให้เป็นตัวของตัวเอง และคำสอนนี้ไม่เปลี่ยนแปลง คงเส้นคงว่าตลอดทั้งเล่ม โดยผู้เขียนได้คัดเลือกคำสอนของมาคิอาเวลลีมา 12 ประเด็นเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานดังกล่าว ดังตารางสรุปที่ผู้วิจัยคัดมาด้านล่าง⁵¹²

● ทักษะของคนทั่วไป	● ทักษะของมาคิอาเวลลี
● ส่งกองทหารไปดูแลดินแดนที่ได้มาใหม่	● ไปปกครองด้วยตนเอง
● ประสบความสำเร็จด้วยความช่วยเหลือของคนอื่นได้	● ชักชวนคนอื่นมาช่วยเหลือจะประสบความสำเร็จเร็ว
● อาจได้แว่นแคว้นมาเพราะโชคช่วยหรือผู้อื่นกรณา	● ต้องมีประสบการณ์ตรงจึงจะปกครองได้
● ควรเอาใจประชาชน	● คงเส้นคงว่าในวิธีการของตน
● อาจใช้ทหารรับจ้างหรือกองทหารพันธมิตร	● ควรตั้งกองทัพของตนเอง
● กองทหารเสริมจากพันธมิตรช่วยเราได้	● กองทหารเสริมจากพันธมิตรเป็นอันตรายกว่าทหารรับจ้าง
● ความล้มเหลวของชีวิตคือเป้าหมาย	● สงครามคือหัวใจของผู้ปกครอง
● ปฏิบัติตนอย่างมีเกียรติในทุกเรื่อง	● ต้องสามารถปฏิบัติอย่างไร้ศีลธรรมเมื่อถึงคราวจำเป็น
● ควรโอบอ้อมอารี	● ต้องตระหนี่
● ควรทำตัวให้ประชาชนรัก	● ต้องทำให้ประชาชนเกรงกลัวโดยไม่

⁵¹¹ Ibid. หน้า 81.

⁵¹² Ibid. หน้า 92-93.

	เกลียดชัง
● รักษาความมั่นคงสัญญา	● ไม่ต้องวิตกกับการรักษาความมั่นคงสัญญา
● ความสำเร็จของผู้ปกครองขึ้นอยู่กับ โชคชะตา	● กำหนดโชคชะตาด้วยตนเอง

จากตารางทั้งหมดผู้เขียนสรุปว่า เราสามารถใช้หลักการทั้ง 12 ข้อตรวจสอบสมมุติฐานได้อย่างชัดเจนว่า คำสอนของมาคิอาเวลลีอยู่บนหลักการพึ่งตนเอง โดยให้มีความเป็นตัวของตัวเองตลอดเวลา ผู้เขียนยังย้ำอีกว่า “ผู้อ่านสามารถทดสอบการพิสูจน์สมมุติฐานดังกล่าวด้วยการอ่านงานของมาคิอาเวลลีอย่างถี่ถ้วนด้วยตนเอง”⁵¹³ นับเป็นเรื่องแปลกใหม่อย่างยิ่งของงานวิชาการที่ผู้เขียนจะทำทนายให้ผู้อ่านมีโอกาสพิสูจน์ข้อเสนอได้ด้วยตนเอง ซึ่งแน่นอนว่า การอ่านทดสอบซ้ำของผู้อ่านทั่วไปดังกล่าวจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่มีการเกิดตัวบทมาตรฐานอันเป็นลักษณะพิเศษของงานเขียนในยุคนี

- ประวัติปรัชญาการเมือง ของลีโอ สเตราส์ และ โจเซฟ คโรปชีย์ แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์ (2550)

ดังได้กล่าวไปแล้วในส่วนที่ผ่านมามาว่า ภายหลังจากเกิดตัวบทแปล ของสมบัติ จันทรวงศ์ ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้มีโอกาสสัมผัสตัวบทของนักปรัชญาการเมืองโดยตรง ได้สร้างผลให้เกิดการชะลอลตัวของตำราปรัชญาการเมืองหรือหนังสือประเภทประวัติความคิดทางการเมืองเบื้องต้นที่ปัจจุบันมีอยู่อย่างมากมายในแวดวงวิชาการ สมบัติ จันทรวงศ์ผู้แปลงานชิ้นนี้ก็ตระหนักดีในข้อจำกัดดังกล่าวเช่นกัน ดังที่เขากล่าวไว้ในคำนำของผู้แปลว่า

ทุกวันนี้ การจะมีหนังสือประเภทประวัติปรัชญาการเมืองเพิ่มเติมขึ้นมาในวงการการศึกษารัฐศาสตร์ไทยอีกสักเล่มหนึ่ง อาจต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมบ้าง

⁵¹³ Ibid. หน้า 92.

ว่า ยังมีอะไรในหนังสือเล่มนี้อีกที่แตกต่างจากตำราเรียนที่มีอยู่แล้วมากมาย ทั้งที่เป็นงานแปล งานเขียน และงานเรียบเรียง⁵¹⁴

คำนำดังกล่าวย้าให้เห็นสิ่งที่ผู้วิจัยพยายามนำเสนอในส่วนที่ผ่านๆมาว่าวงวิชาการไทยนั้นมีตำราทฤษฎีอยู่มากแต่ล้วนขาดการศึกษาอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นในการแปลหนังสือเล่มนี้สมบัติจึงชี้ให้เห็นความแตกต่างของหนังสือประวัติปรัชญาการเมืองเล่มนี้กับเล่มอื่นๆ ในประเด็นแรกสมบัติชี้ให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นเล่มที่เขาใช้เรียนสมัยอยู่ที่มหาวิทยาลัย Claremont ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือเล่มนี้ยังก้าวข้ามข้อจำกัดของการเขียนหนังสือปรัชญาการเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งจะต้องให้ผู้เขียนศึกษางานอย่างละเอียดถี่ถ้วนของนักคิดคนต่างๆ แน่หนอนว่าเรื่องดังกล่าวเกิดได้ยาก แต่งานชิ้นนี้ก็ยังมีทางออกที่ดีคือ รวบรวมงานจากนักวิชาการที่เชี่ยวชาญของนักปรัชญาเฉพาะราย⁵¹⁵

การศึกษาด้วยทออย่างละเอียดถี่ถ้วนนี้คือลักษณะสำคัญของหนังสือเล่มนี้ ซึ่งสะท้อนถึงวิธีการศึกษาด้วยทอในลักษณะที่นักปรัชญาเข้าใจตัวเอง อันเป็นวิธีการของสเตร้าส์ และสมบัติก็ชี้ให้เห็นว่าวิธีการนี้อาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากบรรดาผู้รู้ที่เขียนตำราไว้อย่างมากมายในสังคมไทย แต่วิธีการอ่านด้วยทออย่างละเอียดถี่ถ้วนนี้เองจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจนักคิดคนนั้นๆอย่างแท้จริง⁵¹⁶ ดังนั้นจึงทำให้หลายส่วนของงานเขียนชิ้นนี้ออกจะอ่านยากและต้องอ่านซ้ำๆอย่างละเอียด อย่างไรก็ตามในทอระณะของสมบัติ เขาเชื่อว่า มีบางบทที่อ่านไม่ยากจนเกินไป และจะเป็นงานเขียนที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจงานเขียนดั้งเดิม”สนุก”กว่า การกล่าวเช่นนี้ก็เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นความแตกต่างของหนังสือเล่มนี้กับตำราประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองโดยทั่วไปอย่างชัดเจน เนื่องจากตำราทั่วไปที่พบในแวดวงวิชาการมักมีลักษณะสรุปความให้รู้จักมากกว่าจะทำให้ผู้อ่านสนุกและหันไปอ่านงานต้นฉบับ มาคิอาเวลลี เป็นหนึ่งในบทที่สมบัติยกตัวอย่างว่า งานเขียนของสเตร้าส์ในเล่มนี้จะชี้ให้เห็นว่า “ความร้ายกาจ” ของมาคิอาเวลลีไม่ใช่ของพื้นๆธรรมดาที่ทุกคนที่พูดถึงมาคิอาเวลลีจะเห็นได้เท่ากันหมด แต่ด้วยการอ่านอย่างลึกซึ้งเท่านั้นที่จะได้เห็นสีสันอันแท้จริงของมาคิอาเวลลี

⁵¹⁴ โจเซฟ คอปปีย์ ลีโอ สเตร้าส์, ประวัติปรัชญาการเมือง, trans. สมบัติ จันทร์วงศ์(กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2550). หน้า (11).

⁵¹⁵ Ibid. หน้า (15).

⁵¹⁶ Ibid. หน้า (16).

- บทความในวารสารวิชาภาษาและรัฐศาสตร์สารของ พิศาล มุกตาร์ศมี (2551-2552)

หนึ่งในผู้ที่ช่วยเผยแพร่ความคิดที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีที่สำคัญคือ พิศาล มุกตาร์ศมี พิศาลมีบทความสั้นๆ ที่อ้างถึงมาคิอาเวลลีอยู่หลายบทความ โดยเฉพาะในบทความชุด จากนครรัฐถึงนครหลวง ซึ่งเป็นบทความในวารสารวิชาภาษา ที่เขียนขึ้นขณะเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ในบทความ จากนครรัฐถึงนครหลวง: ปรัชญาการเมืองคลาสสิก ได้สั่งสอนให้อะไรแก่เรา พร้อมการหาทางออกให้ปรากฏการณ์สุญนิยม⁵¹⁷ พิศาลพยายามอธิบายอิทธิพลของการโจมตีแนวคิดเสรีนิยมที่เกิดขึ้น โดยเน้นไปที่เหล่านักปรัชญาชาวเยอรมัน พิศาลเชื่อในการพิจารณาจากบริบททางประวัติศาสตร์ เขาเชื่อว่าเหตุของปรากฏการณ์ดังกล่าว คือเยอรมันเป็นชาติที่ใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานในการสร้างชาติเพราะมีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่าชาติอื่นๆ กว่าจะก้าวมาถึงความมีวุฒิทางปัญญาและเดินทางมาถึงจุดสุดยอดทางความรู้ ซึ่งปรากฏอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1760-1830 การใช้ระยะเวลาที่นานกว่าชาติอื่นๆ (late enlightenment) ดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลให้องค์ความรู้ แนวคิดในทางปรัชญาเยอรมัน ดำเนินอยู่ในลักษณะการวิพากษ์ไปจนถึงการดูหมิ่นดูแคลนปรัชญาตะวันตก (contempt of western philosophy) พิศาลยกตัวอย่างที่สามารถเห็นได้ชัดเจนจากงานเขียนของนีทเชอชื่อ *"Beyond Good and Evil"* ซึ่งเขียนโจมตีนักปรัชญาคนสำคัญๆ ของอังกฤษว่าชาวอังกฤษเหล่านี้ไม่ได้มีเชื้อสายทางปรัชญา เพราะการนำเสนอของฟรานซิส เบคอน คือการโจมตีจิตวิญญาณทางด้านปรัชญาในแบบที่มันควรจะเป็น ขณะที่โทมัส ฮ็อบส์, เดวิด ฮูม, จอห์น ล็อก ได้ลดคุณค่าและลดระดับแนวคิดของนักปรัชญามาเป็นเวลานานกว่าศตวรรษ

พิศาลเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึกในลักษณะที่ได้เกิดขึ้นกับปัญญาชนเยอรมันเข้ากับอดีต โดยเขากล่าวว่าเราอาจสามารถมองย้อนกลับไปได้ถึงสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการของยุโรป (renaissance) ผ่านตัวอย่างนักปรัชญาการเมืองชื่อนิโคโล แมคคิเวลลี (Niccolo Machiavelli) ที่

⁵¹⁷ พิศาล มุกตาร์ศมี, "จากนครรัฐถึงนครหลวงปรัชญาการเมืองคลาสสิก ได้สั่งสอนให้อะไรแก่เรา พร้อมการหาทางออกให้ปรากฏการณ์สุญนิยม," วิชาษา ปีที่ 1, no. 5 (2550).

กล่าวไว้ในงานเขียน *The Prince* เขาได้แสดงความน้อยใจกับอิตาลีที่ไม่สามารถเป็นดินแดนที่ผู้นำหรือกษัตริย์มีความเข้มแข็ง รวมตัวสร้างความเป็นเอกภาพเหมือนชาติที่เป็นมหาอำนาจของยุโรปในช่วงนั้นอย่างอังกฤษ สเปนและวาติกัน ที่เข้ามารุกรานรังแกอิตาลี เพราะอิตาลีในเวลานั้นตกอยู่ในสภาพแตกกระจาย เจ้าผู้ปกครองตั้งตนเป็นอิสระ ทำให้มาคิอาเวลลีต้องเขียนตำราอย่าง *The Prince* ขึ้นมาเพื่อเสนอแนะแก่เจ้าผู้ปกครอง

มาคิอาเวลลีของพิศาลปรากฏสั้นๆ อีกครั้งในบทความ จากนครรัฐถึงนครหลวง: ว่าด้วยชาวพิฆาตเสรีนิยมประชาธิปไตย ในปรัชญาการเมือง⁵¹⁸ บทความชิ้นนี้ของพิศาลมุ่งนำเสนอแนวคิดที่ต่อต้านเสรีนิยม เขากล่าวว่าหนึ่งในความคิดสำคัญ ที่ถือเป็นต้นกำเนิดของสมัยใหม่คือ มาคิอาเวลลี และ มาคิอาเวลลีเชื่อว่าเจ้าผู้ปกครองสามารถใช้กำลัง และความรุนแรงได้เพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งรัฐในยามจำเป็น

นอกจากนั้นในบทความจากนครรัฐถึงนครหลวง: ว่าด้วยสิ่งสสารสัตว์ในบริบทความคิด และงานเขียนของนักปรัชญาการเมือง⁵¹⁹ พิศาลยังอธิบายความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ ในคำสอนทางปรัชญาการเมืองโดยเริ่มต้นจากกรีกโบราณ และมาคิอาเวลลีปรากฏเพียงสั้นๆ ในบทความดังกล่าว โดยปรากฏในตอนจบของบทความเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะเด่นของมาคิอาเวลลีที่สนับสนุนให้ในยามไม่ปกติเจ้าผู้ปกครองสามารถใช้ความสามารถเยี่ยงสัตว์คือเป็นทั้งสิงโตและจิ้งจอก แต่ในสภาวะปกติเจ้าผู้ปกครองต้องใช้ความกล้าหาญและปัญญาในการแก้ไขปัญหาและปกครองรัฐ

หลังจากพิศาลมีงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีหลายชิ้นแต่เป็นเพียงสั้นๆ ในปี พ.ศ. 2552 พิศาลได้เขียนบทความขนาดยาวเพื่ออุทิศให้กับมาคิอาเวลลีในรัฐศาสตร์สาร ชื่อ *The Prince* และ *The Discourses* สองหน้าของมาคิอาเวลลีระหว่างอำนาจของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองกับเสรีภาพในมหาชนรัฐ⁵²⁰ บทความนี้เริ่มต้นจากการพูดถึง ใจความสำคัญของคำสอนของมาคิอาเวลลี ว่าเป็นอย่างไร โดยทำความเข้าใจ ผ่านงานเขียนสำคัญสองชิ้น คือ *The Prince* กับ *The*

⁵¹⁸ "จากนครรัฐถึงนครหลวงว่าด้วยชาวพิฆาตเสรีนิยมประชาธิปไตย ในปรัชญาการเมือง," วิชาษา ปีที่ 2, no. 1 (2550).

⁵¹⁹ "จากนครรัฐถึงนครหลวงว่าด้วยสิ่งสสารสัตว์ในบริบทความคิดและงานเขียนของนักปรัชญาการเมือง," วิชาษา ปีที่ 2, no. 3 (2550).

⁵²⁰ "The Prince และ the Discourses สองหน้าของมาคิอาเวลลีระหว่างอำนาจของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองกับเสรีภาพในมหาชนรัฐ," รัฐศาสตร์สาร 30 ปี(2552).

Discourse ซึ่งทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนกันและกัน โดยในบทความนี้แบ่งการตีความมาคิอาเวลลีออกเป็น 8 มิติได้แก่

1. “มาคิอาเวลลี” ในฐานะผู้สำรวจและบุกเบิกเส้นทางใหม่ทางปรัชญาการเมือง
2. มาคิอาเวลลีกับความรู้และคำสอนทางการเมืองที่เจ้าผู้ปกครอง (รัฐใหม่) ไม่อาจปฏิเสธ
3. มาคิอาเวลลีกับแนวคิดที่ว่าด้วย “Virtus” โชคบันดาลหรือจะสู้ผู้นำลึกลับ
4. รู้เขารู้เรา: มาคิอาเวลลีกับการไขปริศนาในธรรมชาติของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง
5. คำสอนของมาคิอาเวลลีศิลปะของความจำเป็นที่จะต้องชั่วร้าย
6. มาคิอาเวลลีกับการค้นพบ กฎทางการเมือง (Law of politics)
7. มาคิอาเวลลีว่าด้วยศิลปะแห่งรัฐ (the art of the state) และรัฐคือผลงานทางศิลปะ (state as a work of art)
8. มาคิอาเวลลีในฐานะนักปรัชญาการเมืองของผู้ชื่นชมในแนวคิดมหาชนรัฐ (republicanism)

โดยแต่ละมิติพิศาลได้ยกเอาตัวบทและความคิดเห็นของคนสำคัญที่ได้ศึกษามาคิอาเวลลีขึ้นมากลึงเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แต่ดูเหมือนบทความนี้ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก

- รัฐศาสตร์สาร, การเรียนการสอนแนวคิดของนิโคโล มาคิอาเวลลี เจ้าผู้ปกครอง ในฐานะสาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเอกชน ระดับปริญญาตรี ของ ดุษฎี วรรณธรรมดุษฎี (2551)⁵²¹

บทความของ ดุษฎี ถูกเขียนในฐานะการสรุปความคิดเห็นของอาจารย์คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ที่พยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษามาคิอาเวลลีใน

⁵²¹ ดุษฎี วรรณธรรมดุษฎี, "การเรียนการสอนแนวคิดของนิโคโล มาคิอาเวลลี เจ้าผู้ปกครอง ในฐานะสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชน ระดับปริญญาตรี," *ibid.*ปีที่ 29, no. 3 (2551).

สาขาวิชาทางรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะการใช้ตัวบท *เจ้าผู้ปกครอง* ของสมบัติ จันทรวงศ์ บทความนี้ ถือว่ามีความสำคัญมากในการช่วยอธิบายความนิยมของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยในยุคที่ หลักสูตรรัฐศาสตร์เริ่มขยายตัวในหลักสูตรเอกชน เพราะชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับมาคิอาเวลลีไปสู่คนทั่วๆ คุษฎีแบ่งงานออกเป็น 5 ส่วน ประกอบไปด้วย ขอบเขตของการเรียน บางส่วนของการบรรยาย รายงานของนักศึกษา *เจ้าผู้ปกครอง*และรัฐศาสตร์ไทย และ บทสรุป

ในส่วนที่ว่าด้วย ขอบเขตการเรียน งานชิ้นนี้อธิบายว่าโดยทั่วไปการเรียนการสอนมักใช้ตัวบทแปลของสมบัติ โดยใช้เวลาสอน 5-6 ครั้งต่อภาคการศึกษา และมักสอนชั้นปีที่ 2-3 ขึ้นไป โดยเน้นสอนบทที่ 2 3 6 7 11 15 16 17 18 และ 25

ในส่วนที่ว่าด้วย บางส่วนของคำบรรยาย เขาพูดถึง ประวัติอย่างคร่าวๆ แนวความคิดเรื่อง สิ่งโตและจิ้งจอก คุณธรรม และโชคชะตา โดยเป็นการบรรยายให้เห็นลักษณะเบื้องต้น โดยไม่กล่าวถึงข้อถกเถียงเพิ่มเติมมากนัก

ในส่วนที่ว่าด้วย รายงานของนักศึกษา คุษฎี อธิบายว่า มีรายงานทั้งสิ้น 5 ประเภท ได้แก่ รายงานประเภทย่อความที่สรุปใจความสำคัญของมาคิอาเวลลี ประเภทนำคำสอนของมาคิอาเวลลีมาวิเคราะห์ในบริบททางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป ประเภทนำมาคิอาเวลลีไปวิเคราะห์กับแนวคิดอื่นๆ ทำยที่สุดคือประเภทนำมาคิอาเวลลีไปเปรียบเทียบกับบุคคล

ในส่วนที่สามและสี่ นั้นเป็นการอธิบายความสำคัญของมาคิอาเวลลี และ *เจ้าผู้ปกครอง* ในแวดวงรัฐศาสตร์ไทย ในฐานะงานเขียนที่เป็นตัวบทมาตรฐานที่จำเป็นต้องอ่านทั้งการศึกษาของ มหาวิทยาลัยรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน ไม่ว่าจะผู้ที่เรียนจบไปทำราชการ หรือไปทำภาคธุรกิจก็ตาม ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปว่าวิชาปรัชญาการเมืองนั้นเป็นวิชาที่ต้องอยู่ควบคู่ไปกับการศึกษารัฐศาสตร์

4.3.3. ผลกระทบต่อความนิยมและพัฒนาการของงานเขียน

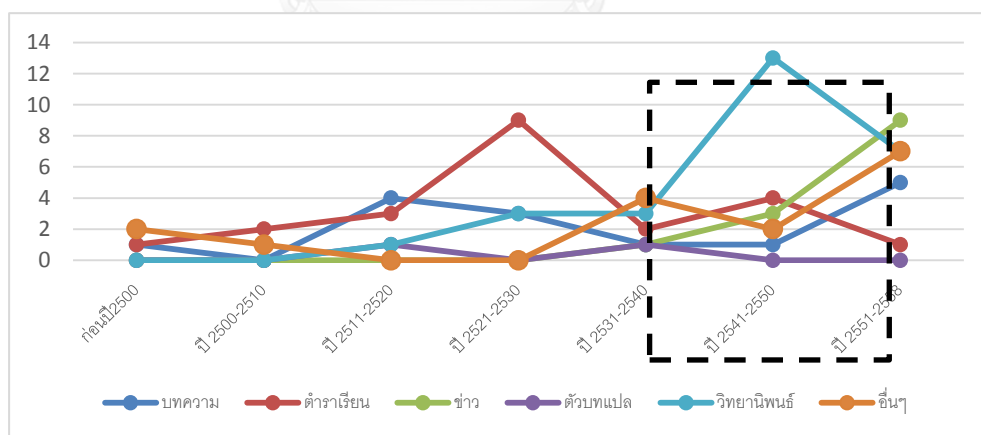
ผลกระทบโดยตรงของการเกิดขึ้นของตัวบทมาตรฐานในยุคนี้ คือการยุติยุคสมัยของตำราทฤษฎีที่มีเนื้อหาซ้ำไปซ้ำมา หากจะมีอะไรใหม่ก็เป็นแต่เพียงเปลี่ยนผู้แต่ง เปลี่ยนคำที่ใช้เรียก และการจัดระบบคำสอนใหม่เท่านั้น ซึ่งตำราทฤษฎีดังกล่าวจำกัดความนิยมของมาคิอาเวลลีในยุคก่อนหน้าให้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงของความนิยมในตำราประเภทดังกล่าวเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งในการสร้างความนิยมของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย เมื่อ สมบัติ จันทรวงศ์ แปลหนังสือ *The Prince* ออกมาอีกครั้งในชื่อว่า *เจ้าผู้ปกครอง* ในปี พ.ศ. 2538 และงานเขียนชิ้นนี้ได้รับความยอมรับและได้รับความนิยมจากแวดวงวิชาการอย่างดีในฐานะตัวบทแปลที่มีความเที่ยงตรงตามต้นฉบับ งานแปลชิ้นนี้จึงปิดฉากการศึกษาแบบฉาบฉวยและกลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการศึกษามาคิอาเวลลีแบบปรัชญาการเมืองที่ให้ความสำคัญกับการอ่านตัวบทโดยละเอียด ยิ่งไปกว่านั้น ตัวบทแปลฉบับนี้ยังเป็นการแก้ปัญหาการศึกษาปรัชญาการเมืองที่มีมานาน และยกระดับฐานะมาคิอาเวลลีให้สมศักดิ์ศรี ดังที่วิกิจ สุขสำราญ กล่าวไว้ใน คำนำเสนอของการแปลตัวบทเจ้าผู้ปกครองว่า

แต่ถึงอย่างไรก็ยังไม่สายจนเกินไปที่จะเริ่มต้นเสียใหม่ เพื่อจุดรั้งกระบวนการศึกษาให้รอดพ้นขึ้นมาจากหุบเหวแห่งการฉวยโอกาสตีกินของบรรดาผู้ไม่รู้จริงแต่อวดดีทั้งหลายเข้าสู่แนวทางที่ถูกที่ควร ด้วยการเร่งผลิตต้นฉบับภาษาไทยที่เชื่อถือได้ที่สุดของมาคิอาเวลลีออกมาสู่สายตาแวดวงวิชาการเพื่อจะได้ใช้ศึกษากันอย่างจริงจัง หากทำได้ดังนี้การศึกษาทำความเข้าใจมาคิอาเวลลิกี้จะได้ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติและสมศักดิ์ศรีของทุกฝ่าย ทั้งมาคิอาเวลลีเองและผู้ศึกษามาคิอาเวลลีด้วย มาคิอาเวลลีจะได้ไม่ต้องกลายเป็นบุรุษแห่งความลึกลับหรือยกย่อนซ่อนเงื่อน ด้วยอาการอย่างเดียวกับที่เคยถูกขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งความชั่วร้ายโดยที่ผู้ศึกษายังไม่มีโอกาสจะประเทืองปัญญาและชื่นชมความลึกลับยกย่อนซ่อนเงื่อนหรือแม้แต่ความชั่วร้ายที่รำลึกกันด้วยตนเอง⁵²²

⁵²² สุขสำราญ, "The Prince กับการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่." หน้า 80.

จากความคิดเห็นของวิกิจได้ชี้ให้เห็นว่า การเกิดของตัวบทแปลที่เป็นมาตรฐานของสมบัติได้ทำให้ ผู้ศึกษาได้มีโอกาสชื่นชมความลึกลับยอกย้อนซ่อนเงื่อนของมาคิอาเวลลีด้วยตนเอง และการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้มีโอกาสสัมผัสตัวบทนี้เองก็กลายเป็นผลกระทบหลักที่ทำให้การศึกษาศีความมาคิอาเวลลีเพิ่มความนิยมอย่างกว้างขวาง ดังปรากฏในการเพิ่มจำนวนอย่างมีนัยยะสำคัญของวิทยานิพนธ์ปรัชญากการเมืองที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา โดยส่วนมากเป็นงานวิทยานิพนธ์ในที่ปรึกษาของไชยันต์ ไชยพร ซึ่งได้เข้ามาเป็นอาจารย์ในปี พ.ศ. 2536 อันเป็นเวลาไล่เลียบกับการที่ สมบัติแปล เจ้าผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามการเติบโตในแวดวงวิชาการของมาคิอาเวลลีก็เผชิญปัญหาในช่วงทศวรรษที่ 2540 เมื่อการศึกษารัฐศาสตร์ไม่เป็นที่นิยมนัก แต่ด้วยการแปลตัวบทมาตรฐานจึงทำให้ความคิดของมาคิอาเวลลีสามารถไปเผยแพร่ในพื้นที่ที่แตกต่างและสาขาที่หลากหลาย เพราะผู้คนสามารถเข้าถึงตัวบทได้อย่างทั่วถึง เกิดงานที่เน้นการตีความที่หลากหลาย และลดจำนวนตำราทฤษฎีภูมิที่ฉาบฉวยลงดังปรากฏในแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 8. จำนวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีประเภทต่างๆจำแนกตามรายปี (เน้นเฉพาะช่วง พ.ศ. 2536- 2558)

ในช่วงเวลานี้มีผลงานที่น่าสนใจของการอ้างอิง The Prince ของมาคิอาเวลลี อยู่อีกหนึ่งชิ้น ถึงแม้ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากบริบทในยุคสมัยนี้ แต่ก็มีส่วนในการทำความเข้าใจความนิยมในมาคิอาเวลลีที่กำลังเพิ่มขึ้นนอกแวดวงวิชาการ นั่นคือหนังสือ The revolutionary king ของ

William Stevenson ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2542 หนังสือเล่มนี้ เป็นการเล่าพระราชประวัติของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และในส่วนหนึ่งนั้นได้อ้างว่า เมื่อพระองค์ได้ เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ก็ตระหนักว่าตำรารัฐศาสตร์ที่ได้ศึกษาเมื่อครั้งอยู่โศกานไม่เป็น ประโยชน์กับพระองค์อีก พระองค์จึงหันมาสนใจในหนังสือ *สามก๊ก* *ตำราของมุซาชิ* และ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี อันเป็นหนังสือที่ช่วยให้พระองค์ชนะความขัดแย้งโดยไม่ต้องรบ⁵²³ การ อ้างในครั้งนี้อย่าง William Stevenson ถือเป็นจุดกำเนิดของการอ้างมาคิอาเวลลีของบรรดา บุคคลสำคัญทางการเมืองที่จะเพิ่มขึ้นอย่างมากมาในยุคนั้น

อย่างไรก็ดีการเติบโตในแวดวงวิชาการของมาคิอาเวลลีก็เผชิญปัญหาในช่วงทศวรรษที่ พ.ศ. 2540 เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมในการศึกษารัฐศาสตร์ และตลาดไม่สามารถ รองรับผลผลิตบัณฑิตของคณะรัฐศาสตร์ได้อย่างเพียงพอ ในช่วงเวลาดังกล่าวคณะรัฐศาสตร์ใน ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องนำศาสตร์อื่นๆมาศึกษาร่วมด้วย เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่ ตอบสนองต่อตลาดได้มากขึ้นโดยเฉพาะตลาดของภาคเอกชน แม้ต้องการบูรณาการกับศาสตร์ อื่นๆ แต่รัฐศาสตร์ก็จำเป็นต้องรักษาอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ด้วย⁵²⁴ ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็น บริบทเสริมอีกประการหนึ่งของยุคนี้ในฐานะวิกฤติอัตลักษณ์รัฐศาสตร์ และวิกฤตินี้เองก็นำมาคิอา เวลลีไปเผยแพร่ในพื้นที่แตกต่างและสาขาที่หลากหลาย พร้อมๆกับการที่บัณฑิตรัฐศาสตร์ได้ ขยายตัวออกไปทำงานในสาขาที่แตกต่างออกไป

ท้ายบท การเติบโตที่ไม่สิ้นสุดของความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี

โดยสรุปในบทนี้เราได้เห็นพัฒนาการงานเขียนของมาคิอาเวลลีในวงการวิชาการไทยอย่าง ต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การปรากฏตัว ของมาคิอาเวลลี ในยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมือง

⁵²³ William Stevenson, *The Revolutionary King: The True-Life Sequel to "the King and I"* (Robinson Publishing, 2001). p. 103.

⁵²⁴ ลีมนณี, พัฒนาการของรัฐศาสตร์ไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง : การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา. หน้า 156.

ในรัฐศาสตร์ ซึ่งในเวลานั้นองค์ความรู้ทางด้านความคิดทางการเมืองยังไม่กว้างขวางนัก ด้วยเป็นยุคเริ่มต้นการศึกษารัฐศาสตร์เชิงวิชาการหลังจากแยกตัวออกมาจากเป็นรัฐศาสตร์เพื่อการผลิตข้าราชการที่เป็นจารีตการศึกษาที่มีอยู่แต่เดิม การเริ่มต้นจารีตการศึกษาใหม่ที่เน้นการศึกษาเชิงวิชาการมากกว่าปฏิบัติงานจึงส่งผลให้ตำราสำหรับการศึกษาทฤษฎีและความคิดทางการเมืองการเมืองเริ่มเกิดขึ้น แต่ก็ยังมีจำนวนจำกัด อันส่งผลให้ความรู้ในสาขาความคิดทางการเมืองจึงเป็นเพียงความรู้จากตำราทฤษฎีมีจำนวนจำกัดเท่านั้น

จากการขยายตัวของการศึกษารัฐศาสตร์ได้นำเข้าสู่ยุคใหม่ที่เปิดโอกาสให้การศึกษาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองกลายเป็นหนึ่งในวิชาที่มีการเรียนการสอนกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เปิดให้มีสาขาปรัชญาการเมืองและความคิดทางการเมืองโดยตรง และการเกิดสาขาวิชานั้นเองก็นำไปสู่การแปลตัวบท *The Prince* เป็นครั้งแรกของพิชิต จงสถิตวัฒนา อย่างไรก็ดีตัวบทดังกล่าวกลับได้รับความนิยมแต่เพียงชื่อ คือมีงานเขียนอีกหลายชิ้นในเวลาต่อมาอ้างหนังสือชื่อ “เจ้า” แต่มีน้อยต่อย่อยนักที่อ้างถึงเนื้อความในงานเขียนเรื่อง “เจ้า” กล่าวได้ว่าถึงแม้จะมีการแปลตัวบทแปลเกิดขึ้นแต่ก็ไม่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับทิศทางของความนิยมงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยได้เลย การขยายตัวในเวลานั้นขาดความลึกซึ้ง เป็นการขยายตัวในทางกว้างแต่ไม่ใช่ทางลึก นั่นคือมีการเพิ่มขึ้นของคณะรัฐศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตร์ และวิชาทฤษฎีทางการเมือง ทำให้

ท้ายที่สุดการเกิดขึ้นของตัวบทแปล เจ้าผู้ปกครอง ของสมบัติ จันทรวงศ์นำไปสู่การยุติยุคสมัยความหลากหลายของตำราทฤษฎี ดังจะสังเกตได้ว่าตำราทฤษฎีที่พยายามนำเสนอมาคิอาเวลลีอย่างฉาบฉวยลดจำนวนลงอย่างมีนัยยะสำคัญ ในทางกลับกันการศึกษาเชิงลึกที่มีการนำตัวบทแปลของมาคิอาเวลลีไปวิเคราะห์กับบุคคลและสถานการณ์มากยิ่งขึ้น ดังปรากฏในกรณีวิทยานิพนธ์ทางรัฐศาสตร์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง และท้ายที่สุดการเปิดโอกาสให้ผู้คนได้สัมผัสตัวบทเช่นนี้จะนำไปสู่การที่ผู้คนนำความคิดของมาคิอาเวลลีไปใช้ในงานต่างๆอย่างแพร่หลาย

ในปัจจุบันการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในเพียงการศึกษาทางรัฐศาสตร์อีกต่อไปแล้ว มาคิอาเวลลีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของข้ออ้างทางการเมืองของนักการเมืองซึ่งมีการกล่าวอ้างกันอย่างแพร่หลาย ยิ่งกว่านั้นการเปิดกว้างยอมรับที่มากขึ้นได้เป็นช่องทางให้มาคิอาเวลลีปรากฏในชีวิตประจำวันของผู้คน มาคิอาเวลลีกลายเป็นส่วนหนึ่งของความบันเทิง ทั้งหนังสืออ่านเล่น การ์ตูน และละครเวที จนดูเหมือนว่ากระแสความนิยมของมาคิอาเวลลีจะเติบโตอย่างไม่สิ้นสุดในสังคมไทย

บทที่ 5

การแพร่กระจายความนิยมของ The Prince ในสังคมทั่วไป

พัฒนาการของความนิยมในโลกวิชาการอันนำไปสู่ การปรากฏตัวของตัวบทมาตรฐาน *เจ้าผู้ปกครอง* ในบทที่ผ่านมามีได้ยกระดับการศึกษาภาคอาเวลิในแวดวงวิชาการไปสู่การตีความตัวบทอย่างลึกซึ้ง และพัฒนาไปสู่การศึกษาเปรียบเทียบที่หลากหลาย จนอาจถือได้ว่าภายหลังการมีตัวบทมาตรฐานดังกล่าว การศึกษาภาคอาเวลิในทางวิชาการของไทยได้เติบโตขึ้นสู่จุดสูงสุด ตัวอย่างร่วมสมัยที่แสดงให้เห็นถึงความการสถาปนาตัวเองอย่างมั่นคงของความคิดที่เกี่ยวกับภาคอาเวลิในแวดวงวิชาการได้แก่การที่ *The Prince* และภาคอาเวลิได้กลายเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของคณะรัฐศาสตร์และการศึกษารัฐศาสตร์ในสังคมไทย เช่น การแข่งขันตอบปัญหา รัฐศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2557 ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่อธิบายถึงหนังสือ *เจ้าผู้ปกครอง* ซึ่งเป็นรางวัลการแข่งขันว่า “หากไม่ได้อ่าน *เจ้าผู้ปกครอง* แล้ว ถือว่าไม่ได้เรียนรัฐศาสตร์เลยทีเดียว”

โครงการแข่งขันตอบปัญหาวิชาการทาง
รัฐศาสตร์ประจำปี คณะรัฐศาสตร์ มร. added 2
new photos
August 16, 2014 · Edited · 🌐 Like Page

นอกเหนือไปจากเงินรางวัล และประกาศนียบัตร ที่โครงการจะมอบผู้ที่ได้รับรางวัล 5 ลำดับแรกของทุกรุ่นแล้ว ผู้ได้รับรางวัลทั้ง 5 ลำดับแรกในทุกรุ่น จะได้รับหนังสือโดยอภินันทนาการจาก อ. สาธิต สุนทรพันธ์, อ. ดร. พัด ลวางกูร และ ผศ. โกศล โรจนพันธ์ ที่เหมาะสมกับระดับและสาขาของผู้ได้รับรางวัล ดังนี้

ระดับ Freshman และ Junior จะได้รับหนังสือเรื่อง ปัญหาการเมืองเบื้องต้น: บทวิเคราะห์โสมเกรตัส ของอาจารย์สมปวีต จันทร์วงศ์ โดยกล่าวไว้ว่า พื้นฐานของการศึกษารัฐศาสตร์ทุกสาขาวิชา ย่อมเริ่มต้นมาจากยอดปรัชญาเมธีอย่างโสมเกรตัสและเพลโต ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะอย่างยิ่งที่จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญแก่นักศึกษารัฐศาสตร์เมื่อก่อนทุกท่าน

ระดับ Senior สาขาวิชาการปกครอง จะได้รับหนังสือเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง (The Prince) ของ Niccolo Machiavelli ที่มีการแปลโดย สมบัติ จันทร์วงศ์ กล่าวกันว่า ผู้ที่เรียนรัฐศาสตร์สมัยใหม่ หากไม่ได้อ่าน เจ้าผู้ปกครอง แล้ว ถือว่าไม่ได้เรียนรัฐศาสตร์เลยก็แล้ว ดังนี้ เจ้าผู้ปกครอง จึงเป็นหนังสือที่เหมาะแก่นักศึกษาระดับ Senior ในสาขาวิชาการปกครองเป็นที่สุด

ระดับ Senior สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จะได้รับหนังสือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน ของ สมพงษ์ ชุมภักดิ์ กล่าวไว้ว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับพื้นฐานที่ดีที่สุดเล่มหนึ่งของภาษาไทยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่จะใช้เรียนก็ได้ หรือจะใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไปก็ได้

ระดับ Senior สาขาวิชาการบริหารรัฐกิจ จะได้รับ หนังสือของ พิทยา บรรณานา รัฐประศาสนศาสตร์ : ทฤษฎีและแนวการศึกษา ทั้งสองเล่ม ที่กล่าวไว้ว่า เป็นหนังสือพื้นฐานทางทฤษฎีการบริหารรัฐกิจที่ดีที่สุดภาษาไทยตอนหนึ่ง เมื่อเอ่ยถึงทฤษฎีการบริหารรัฐกิจ ย่อมไม่มีใครไม่เอ่ยถึงงานของพิทยา บรรณานา เลยทีเดียว

ถึงแม้ว่าศึกษาบางท่านอาจจะมีหนังสือบางเล่มในครอบครองแล้ว แต่หนังสือเหล่านี้ก็ยังคงควรค่าแก่การสะสม และเหมาะที่จะเป็นของขวัญกับมิตรและพี่น้องที่ศึกษารัฐศาสตร์เช่นเดียวกันเป็นอย่างยิ่ง!

รูปที่ 1. ประกาศการแข่งขันตอบปัญหา รัฐศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2557 ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่อธิบายถึงหนังสือ *เจ้าผู้ปกครอง*

แต่สิ่งที่น่าสนใจกว่าการเป็นภาพแทนของการศึกษารัฐศาสตร์ในแวดวงวิชาการที่ได้
นำเสนอไปแล้วในบทที่ผ่านมา คือการขยายความนิยามของวิชาการที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ
โดยเฉพาะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับรู้ของบุคคลในสังคมทั่วไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจาก
การที่ความคิดของ มาคิอาเวลลีได้สถาปนาตัวเองอย่างมั่นคงในโลกวิชาการผนวกบริบทของ
สังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2540 นั้นเอง

การสร้างควมนิยมของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไป (The popularization of Machiavelli)

การสร้างควมนิยมของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไป เป็นกระบวนการที่แตกต่างจากบทที่
ผ่านมาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นั่นคือไม่ใช่การศึกษาควมนิยมในกลุ่มเฉพาะ เช่นจุดเริ่มต้นที่
พิจารณาจากกลุ่มชนชั้นนำ หรือพัฒนาการในแวดวงวิชาการ แต่เป็นการทำความเข้าใจว่า
กระบวนการส่งผ่านควมนิยมของมาคิอาเวลลีไปยังบุคคลธรรมดาทั่วไป ซึ่งเป็นคนจำนวนมากใน
สังคม ที่ไม่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ไม่ได้มีการศึกษาสูง และเน้นเฉพาะทางในด้าน
รัฐศาสตร์ อย่างไรก็ดี การอธิบายว่าแนวคิดหนึ่งๆ เป็นที่นิยมในกลุ่มคนทั่วไปมีหลายแนวทาง แต่
แนวคิดหนึ่งที่สามารถอธิบายกระบวนการส่งผ่านควมนิยมสู่คนทั่วไปและเป็นที่นิยมในการศึกษา
เกี่ยวกับกระบวนการสร้างควมนิยมของแนวคิดหรือสินค้า⁵²⁵ คือแนวคิดเรื่อง จุดพลิกผัน (The
Tipping Point) ของ มัลคอล์ม แกลดเวล (Malcolm Gladwell) ซึ่งเขานิยาม จุดพลิกผันว่า คือ
ช่วงเวลาที่เป็นการเปลี่ยนแปลงควมนิยมของสิ่งหนึ่งเข้าสู่มหาชน (the moment of critical
mass)⁵²⁶ เขาเสนอต่อไปว่า ความคิด สินค้า ข้อความ และพฤติกรรม มีการแพร่กระจายคล้ายไวรัส
(Ideas and products and messages and behaviors spread like viruses do)⁵²⁷ ดังนั้นหาก
เราเข้าใจกระบวนการผ่านผู้แพร่แนวคิดก็จะเข้าใจการเพิ่มขึ้นของควมนิยมได้ โดยในงานของเขา

⁵²⁵ โปรดดู วิทยานิพนธ์เรื่อง พัฒนาการของกระแสนิยมภาพยนตร์เรื่องบางระจัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดกระแสนิยมในสังคม (2543) ของ ทรงพล วงษ์คนดี คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ กระบวนการสื่อสารในการสร้างกระแสนิยมในย่านสยามสแควร์ (2546) ของ อรวีภา จินตนาวัน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵²⁶ Malcolm Gladwell, *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference* (Little Brown, 2000). p. 12.

⁵²⁷ Ibid. p. 7.

ได้ใช้แนวคิดดังกล่าวอธิบายการเพิ่มความนิยมที่ซอกรองเท้า Hush Puppies ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 และ การลดลงของจำนวนอาชญากรรมในนครนิวยอร์กหลังปี ค.ศ. 1990 เป็นตัวอย่าง

คำอธิบายสำคัญอีกประการหนึ่งของแนวคิด จุดพลิกผัน (The Tipping Point) คือความสำเร็จของการแพร่ระบาดในสังคมขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องของผู้คนกลุ่มเฉพาะที่หาได้ยาก และมีพรสวรรค์ในการเข้าสังคม (The success of any kind of social epidemic is heavily dependent on the involvement of people with a particular and rare set of social gifts)⁵²⁸ โดยกลุ่มคนต่างๆที่มีส่วนร่วมในการสร้างความนิยมให้สังคมทั่วไปเป็นวงกว้างมีอยู่ 3 กลุ่มได้แก่

- ผู้เชื่อมต่อ (Connectors) หมายถึงผู้คนที่มีความสามารถในการดึงดูดผู้อื่นเป็นจำนวนมาก และสามารถชักนำความสนใจของคนให้มาต่อผู้อื่นได้ คนเหล่านี้เป็นยอดสูงสุดของความสัมพันธ์ต่างๆ เป็นผู้บังคับบัญชา หรือ ผู้ที่มีคนรู้จักมาก
- ผู้รู้ (Mavens or information specialists) หมายถึงผู้คนที่เต็มไปด้วยข้อมูล เป็นแหล่งความรู้ของคนอื่นๆ และพร้อมจะแบ่งปันฐานข้อมูลให้คนอื่น คนเหล่านี้เป็นผู้สร้างความนิยม หรือ แพร่กระจายความระบอบทางสังคมผ่านคำพูดหรือที่ แกลดเวล เรียกว่า "word-of-mouth epidemics" ที่ได้รับการสนับสนุนจากความรู้ ทักษะ และความสามารถในการสื่อสาร
- นักขาย (Salesmen or persuaders) หมายถึงผู้คนที่มีความสามารถในการเจรจาและสามารถดึงดูดผู้คนได้ คนเหล่านี้ทำให้ผู้ที่พูดคุยสนใจและตื่นตัวไปกับสิ่งที่ตนเสนอได้อย่างชัดเจน โดยอาจเป็นทั้ง ดารา นักเขียน นักพูด หรือบุคคลที่มีอำนาจชักนำคนอื่น

เราอาจใช้แนวคิด จุดพลิกผัน (The Tipping Point) ของ แกลดเวล มาใช้อธิบาย การสร้างความนิยม *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไปได้ด้วยเช่นกัน โดยอธิบายผ่านกฎคนส่วนน้อย และแทนที่กลุ่มต่างๆที่มีอิทธิพลในการสร้างความนิยมในงานเขียนของมาคิอาเวลลี ผ่านกลุ่ม

⁵²⁸ Ibid. p. 33.

ทั้งสามของ แกลดเวล ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า ในบทที่ 3 นั้นเป็นกรณีศึกษาของกลุ่ม ผู้เชื่อมต่อ (Connectors) ที่สะท้อนผ่าน ชนชั้นนำในสยามยุคก่อนและระหว่างเปลี่ยนแปลงการปกครอง คนกลุ่มนี้เป็นผู้ริเริ่มความสนใจในมาคิอาเวลลี และด้วยฐานะที่เป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ในหลาย ๆ มิติ ทั้ง ผู้บังคับบัญชา และ ผู้ให้ความรู้ ทำให้ความสนใจของเขาได้รับการส่งต่อมา เช่น เยริณี เจ้าฟ้าจักรพงษ์ เป็นต้น จนกระทั่ง ในบทที่ 4 ผู้รู้ (Mavens or information specialists) หรือแวดวงวิชาการได้เริ่มก่อตัวอย่างเข้มแข็งและผลิตงานวิชาการทางด้านมาคิอาเวลลีขึ้นมาจำนวนมาก โดยเฉพาะฉบับแปลมาตรฐานของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่กลายเป็นแรงผลักดันให้งานเหล่านี้ได้แพร่กระจายไปสู่ส่วนต่างๆของสังคม ผ่าน นักขาย (Salesmen or persuaders) ในหลาย ๆ มิติ เช่น นักจิตวิทยา นักธุรกิจ นักการเมือง และ นักข่าว ที่พยายามนำเสนอมาคิอาเวลลีให้ง่าย และน่าดึงดูดสำหรับคนทั่วไปที่อยู่นอกแวดวงรัฐศาสตร์ ซึ่งจะเป็นเนื้อหาหลักที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในบทต่อไป

โดย กระบวนการสร้างค่านิยมของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไป (The popularization of Machiavelli) ผ่านกลุ่มผู้มีความสามารถในการชักจูงต่างๆที่จะทำการศึกษาในบทนี้ แบ่งออกเป็น 4 มิติคือ

- 5.1. บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลีเลียน
- 5.2. มาคิอาเวลลีในฐานะนักบริหาร
- 5.3. มาคิอาเวลลีในฐานะนักการเมือง
- 5.4. มาคิอาเวลลีในงานวรรณกรรม

5.1 บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียน

จากบริบททางสังคมและความนิยมในคณะรัฐศาสตร์เปลี่ยนไป และทำให้วิทยานิพนธ์ความคิดทางการเมืองทรงตัวและมีแนวโน้มจะลดจำนวนลงจากช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังปรากฏว่าวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับมาคิอาเวลลิดูจะหายไปจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งที่เคยมีเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ดีวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลิตีปรากฏอยู่อย่างประปรายก็ยังคงลักษณะเดิมคือนำความคิดของมาคิอาเวลลิตีในงานเขียนเรื่อง *The Prince* มาเปรียบเทียบกับบุคคลและสถานการณ์ แต่ดูจะเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ร่วมสมัยขึ้น เช่นวิทยานิพนธ์ของ ธนภัทร แก้วบ่อ เรื่อง *การเมืองของนายกรัฐมนตรียุคพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ศึกษาผ่านแนวคิดของนิโคโล มาคิอาเวลลิตี (Niccolo Machiavelli)* ของคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในปี พ.ศ. 2550 ที่เขียนขึ้นเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของนักการเมืองในช่วงเดียวกับการเกิดวิกฤติการเมืองร่วมสมัยอย่างเหมาะสมเจาะ หรือการเชื่อมโยงไปสู่หลักสูตรรัฐศึกษาด้วยการเปรียบเทียบความคิดของสตาลินกับมาคิอาเวลลิตี ดังปรากฏในวิทยานิพนธ์ของ จิรายุ สุขสุริยะโยธิน เรื่อง *ศึกษาภาวะความเป็นผู้นำของโจเซฟ สตาลินตามทฤษฎีของนิโคโล มาคิอาเวลลิตีที่ปรากฏในหนังสือเจ้าผู้ปกครอง* ของหลักสูตรรัฐศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2553 วิทยานิพนธ์ทั้งสองฉบับนี้ยังคงสะท้อนขนบการศึกษาความคิดของมาคิอาเวลลิตีที่เริ่มต้นด้วยการใช้ความคิดของมาคิอาเวลลิตีในหนังสือ *เจ้าผู้ปกครอง* ฉบับแปลโดยสมบัติ จันทรวงศ์ เป็นหลัก และเปรียบเทียบกับ บุคคลหรือ สถานการณ์ต่างๆ การใช้วิธีการศึกษาเช่นนี้นับว่าแพร่ขยายไปอย่างกว้างขวาง และทั้งหมดก็มีแนวโน้มจะนำไปสู่การอธิบายลักษณะของสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบกับสะท้อนถึงบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียน หรือ ลักษณะมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian)

บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียน เป็นการตีความอีกแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมในงานเขียนของไทย และแพร่หลายอย่างกว้างขวางไปยังบุคคลทั่วไป อีกทั้ง เป็นการตีความแบบแรกที่ได้รับการเผยแพร่ในไทยด้วย ดังปรากฏว่าเฮอร์นีย์เลือกใช้คำว่า “มาคิอาเวลเลียน” (Machiavellian) อธิบายสุภาษิตคำพังเพย “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก”⁵²⁹ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2447 ซึ่งการตีความนี้ถือว่าเป็นการตีความที่สร้างความเชื่อพื้นฐานที่เป็นที่นิยมต่อไปว่า บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลิตีคือ

⁵²⁹ Gerini, "On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions." p. 24.

“ความโหดเหี้ยมอันมาจากความจำเป็นทางการเมือง” แต่เยรีนี่ตีความในความหมายเชิงบวกโดยการเลือกเหตุการณ์กับกรรมคุณกษัตริราชูชิต มานำเสนอผ่านกลยุทธ์แบบข้อโต้แย้งเชิงปฏิเสธ (negative argument) ด้วยการนำเสนอว่าหากกษัตริย์ไม่เชื่อคำโบราณและไม่ปฏิบัติตามหลักการ “ตัดทอนอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” เพราะมีความเมตตา สุดท้ายก็จะต้องเผชิญปัญหาหากฎและกลับมาใช้ความรุนแรงอยู่นั่นเอง จึงทำให้คำว่า มาคิอาเวลเลียน (Machiavellian) เป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

คติแบบมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian) ถูกขยายความในฐานะคำคุณศัพท์อย่างต่อเนื่องในแวดวงวิชาการ โดยเฉพาะในงานฮาร์มอน ซึ่งเขาสรุปใจความสำคัญของคติแบบนี้ได้ง่าย ๆ ว่า **“ลักษณะการกำหนดให้วิธีการอยู่ภายใต้จุดมุ่งหมาย”**⁵³⁰ สอดคล้องกับงานของ พงศ์พิชญ ศกุนตารักษ์ ที่เสนอว่าแก่นของลัทธิมาคิอาเวลลิซึม (Machiavelisme) ซึ่งปรากฏตั้งแต่ปีที่ 15 ถึง 20 คือการยืนยันหลักการความโหดร้ายที่ดีต้องทำให้เสร็จสิ้นในทีเดียว และสำหรับมาคิอาเวลลี **“ความผิดพลาดซึ่งอยู่ในประเภทด้านเทคนิคร้ายแรงยิ่งกว่าอาชญากรรมซึ่งเป็นเรื่องทางศีลธรรม”**⁵³¹ ในทางตรงกันข้ามยังมีนักวิชาการจำนวนหนึ่งตั้งคำถามกับความหมายของคำว่า มาคิอาเวลเลียน เช่น ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่เสนอว่า **“วิธีการทำลายใจเมตี มาคิอาเวลลีแบบมาคิอาเวเลี่ยน (Machiavellian) ก็คือ การที่ผู้คนที่หลาย หน้หน้าของตนเองและของเราไปมองอุดมคติของหลักการเพียงเพื่อที่จะเป็นหน้าหนีจากการกระทำของตนเอง”**⁵³² จากข้อความดังกล่าว ชัยวัฒน์ได้ปกป้องสมมุติฐานผิด ๆ ที่ว่า มาคิอาเวลเลียน (Machiavellian) คือข้อเสนอให้ใช้วิธีการที่ชั่วร้ายใด ๆ ก็ได้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง เพราะความจริงแล้วแนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นเรื่องวิธีการทำงานการเมืองให้สำเร็จ หรือเสนอความจริงที่มีผล ไม่ใช่เสนอที่ขัดกับโลกความจริงที่ไม่มีผลหรือเป็นเพียงอุดมการณ์นั่นเอง

ในปัจจุบันผู้วิจัยพบว่า ในความสนใจผู้คนในสังคมทั่วไป คติมาคิอาเวลเลียน (Machiavellian) ได้มีความหมายใหม่ในทางจิตวิทยา และแพร่หลายผ่านวิทยานิพนธ์ในสาขาจิตวิทยาโดยทั่วไป วิทยานิพนธ์ทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลเลียนเหล่านี้มีส่วนอย่าง

⁵³⁰ ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตได้ถึงปัจจุบัน หน้า 221.

⁵³¹ ศกุนตารักษ์, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่. หน้า 13.

⁵³² สถาอานันท์, “แก่นแท้คำสอนมาคิอาเวลลี.” หน้า 112.

ยิ่งในการประกอบสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้มาคิอาเวลลีผ่านบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียน ที่เริ่มมีการใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งล้วนแต่เป็นภาพลักษณ์ที่ไม่่น่านิยมทั้งสิ้นเช่นการโกหก หลงตนเอง หรือประจบประแจง

ด้วยเหตุดังกล่าว ความเคลื่อนไหวที่โดดเด่นที่สุดในงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีจึงปรากฏในสาขาจิตวิทยา โดยการดัดแปลงคำสอนของมาคิอาเวลลีไปใช้อธิบายชุดความคิดพฤติกรรมที่แบบแผนทางจิตวิทยาซึ่งเรียกว่า “พฤติกรรมแบบมาคิอาเวลเลียน” (Machiavellian personality) โดยงานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมดังกล่าวมีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ดังที่ปรากฏในตารางที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาไว้ด้านล่าง

ตารางที่ 9. แสดงวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียนในสาขาจิตวิทยา

ปี	หัวข้อวิทยานิพนธ์	ชื่อผู้วิจัยและ ที่ปรึกษา	ต้นสังกัด
2550	ความสัมพันธ์ระหว่างเซวาร์นอรมณ์ บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียน และ จริยธรรมในการทำงานของผู้ประกอบการ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขต กรุงเทพมหานคร	ทิพย์สุดา เผือกสกลนธ์ ที่ปรึกษา: ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมในการทำงาน บุคลิกภาพแบบแมคคิอาเวลเลียนและ จริยธรรมในการทำงานของผู้สอบบัญชี : กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง	นพรัตน์ นิยมญาติ ที่ปรึกษา: ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2553	การทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองในประเทศไทยที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัยด้วยตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน	สุมาลัย พวงเกตุ ที่ปรึกษา: ธีระพร อุวรรณโณ	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
2553	ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแมคคิอเวเลียน เจตคติต่อจริยธรรมธุรกิจและพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักบรรษัทภิบาลของพนักงานตัวแทนจำหน่ายสินค้า	สมพงษ์ สิงหา ที่ปรึกษา: มุกดา ศรี ยงค์, นवलละออ สุภา ผล	คณะศึกษาศาสตร์ หลักสูตรจิตวิทยา อุตสาหกรรมและ องค์การ มหาวิทยาลัย รามคำแหง
2554	อิทธิพลของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนและลักษณะนิสัยวิตกกังวลต่อการรับรู้ความสามารถในการโกหก	ณัฐพร ใจอยู่ ที่ปรึกษา: อภิชนา ไชยวุฒิกรณวานิช	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
2554	ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบแมคคิเวเลียนกับความพึงพอใจในงานโดยมีโครงสร้างองค์การเป็นตัวแปรกำกับ	สิรินญา อมรเสถียร พงศ์ ที่ปรึกษา: อภิชนา ไชยวุฒิกรณวานิช	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
2554	ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแมคคิเวเลียน บุคลิกภาพหลงตนเอง และการเลือกที่รักมักที่ชัง	นิเช็ง นิเงาะ, ประกาศิต ถาวรศิริ, พิเชฐพัชร ประทีปะ วณิชที่ปรึกษา: จรุง กุล นูรพงศ์	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์ทั้งหมดที่ยกมาล้วนวางอยู่บนการศึกษาที่แบบทดสอบพฤติกรรมทางจิตวิทยาเป็นตัวอ้างอิง โดยแบบทดสอบนี้มีชื่อว่า MACH-IV test ถูกสร้างขึ้นโดย Richard Christie and

Florence L. Geis ในปี 1970⁵³³ แบบทดสอบนี้ได้แบ่งลักษณะบุคลิกแบบมาคิอาเวลเลียน ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสูง (High – Mach) และระดับต่ำ (Low – Mach) โดยใช้คำถามทั้งสิ้น 20 ข้อ โดยให้แสดงความเห็นด้วย 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด จนถึงไม่เห็นด้วย คำถามเหล่านี้ครอบคลุมตั้งแต่เรื่อง การพูดความจริง การประจบประแจง ธรรมชาติของมนุษย์ที่ดีหรือไม่ดี ซึ่งเกี่ยวข้องหรือขยัน การกระทำที่มีคุณธรรมและผลประโยชน์ แบบทดสอบทางจิตวิทยาและการตีความทางจิตวิทยาเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการลดทอนความยุ่งยากของการศึกษา *The Prince* และมีส่วนอย่างยิ่งในการประกอบสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้มาคิอาเวลลีผ่านบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลี ที่เริ่มมีการใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งล้วนแต่เป็นภาพลักษณ์ที่บุคคลทั่วไปเข้าถึงได้ง่ายทั้งสิ้นเช่นการโกหก หลงตนเอง หรือประจบประแจง แต่อย่างไรก็ดีวิทยานิพนธ์เหล่านี้แม้จะอธิบายบุคลิกภาพมาคิอาเวลเลียนแบบวิชาจิตวิทยา แต่ก็ไม่ได้ลืมที่จะใส่อ้างอิงงานเขียน *เจ้าผู้ปกครอง* ของมาคิอาเวลลีฉบับ สมบัติ จันทวงศ์ ประกอบในส่วนอ้างอิงด้วยเช่นกัน และต่างก็ช่วยกันเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งผ่านความนิยมในมาคิอาเวลลีให้บุคคลทั่วไป

5.2. มาคิอาเวลลีในฐานะผู้บริหาร

การตีความสถานะของมาคิอาเวลลีที่เป็นที่นิยมและแพร่หลายในบุคคลทั่วไปในสังคม อีกแนวทางหนึ่งคือการตีความมาคิอาเวลลีเป็นนักบริหารหรือผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์การบริหารเรื่องทั่วไป อันแตกต่างจากการเป็นนักรัฐศาสตร์หรือนักปรัชญาในบทที่ผ่านมา การตีความแนวนี้อาจกล่าวได้ว่าเริ่มต้นตั้งแต่งานของฮาร์มอนที่เสนอว่า มาคิอาเวลลีเป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และงานเขียนเรื่อง *The Prince* ก็เป็นผลแห่งการตีความผ่านบริบททางเศรษฐกิจและสังคม ในสมัยดังกล่าวด้วยเช่นกัน เพราะสมัยดังกล่าวนั้นเป็นยุครุ่งเรืองของชนชั้นกลาง ซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ และยังขยายมาสู่ทางการเมือง ในหลายพื้นที่ของยุโรป ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจเก่าที่เป็นรัฐสืบตระกูลและพ่อค้าที่สนับสนุน

⁵³³ R. & Geis Christie, F, *Studies in Machiavellianism*(NY: Academic Press., 1970).

สาธารณรัฐ โดยตัวมาคิอาเวลลีก็เคยทำงานให้ฝ่ายสาธารณรัฐที่เน้นเรื่องการบริหารเพื่อประสบความสำเร็จมากกว่าการปกครองตามจารีตแบบเดิม⁵³⁴

การตีความว่ามาคิอาเวลลีใส่ใจการบริหารมากกว่าเมืองได้รับการตีความอย่างต่อเนื่องในงานของ คีโร อังศุวัฒน์เขาเสนอว่าถึงแม้ มาคิอาเวลลีจะมีบทบาททางการเมืองในนครฟลอเรนซ์ แต่เขาก็คลุกคลีทางการบริหารมากกว่าการเมือง มาคิอาเวลลีจึงเข้าใจหลักการการบริหารมากกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด ดังนั้นเขาจึงนิยามอำนาจที่แท้จริงของมาคิอาเวลลีคือการที่สามารถได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตัวเองต้องการมาได้⁵³⁵ ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารว่าใครควรทำอะไรและได้อย่างไรมากกว่าการจะพูดถึงเรื่องการเมืองอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานของมอริซ สแควนตัน ที่แปลโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ที่เสนอว่าทรรคนะสำคัญ ๆ หลายประการของมาคิอาเวลลี เช่น มนุษย์นั้นไม่สมบูรณ์ หรืออีกนัยหนึ่งนั้น มนุษย์นั้นเลวโดยธรรมชาติ และเรามีอาจจัดการโกงและทุจริตได้ นำไปสู่ข้อสรุปว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่จะมีรัฐในอุดมคติรัฐใดรัฐหนึ่งเกิดขึ้นได้ และการปกครองที่เป็นได้อย่างดีก็เป็นเพียงระบบกษัตริย์ที่จำลองแบบมาจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของซึ่งมิใช่วิสัยของมนุษย์ ดังนั้นสิ่งที่มาคิอาเวลลีต้องการจึงเป็นเพียงการเป็นนักบริหารมากกว่าผู้ปกครองที่จะต้องตามรอยเท้าของพระเจ้า⁵³⁶ ความคิดเรื่องนักบริหารดังกล่าวปรากฏชัดเจนขึ้น เมื่อ สุลักษณ์ระบุขอบเขตของ “เจ้า” ว่า “เจ้า” แบบมาคิอาเวลลีนั้นเป็นใครก็ได้ที่ปรารถนาจะอุทิศเพื่อการบริหารรัฐดังที่เขา กล่าวว่า “*The Prince* ซึ่งเป็นเจ้า ลูกของเจ้า หัวหน้าคณะปฏิวัติ หรือลูกไพร่ก็ได้ที่เป็น **นายกรัฐมนตรี**”⁵³⁷

การอ้างว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักบริหารนั้นปรากฏมากขึ้นในการใช้มาคิอาเวลลีในสาขาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐศาสตร์ หรือในอีกทางหนึ่งคือเมื่อมาคิอาเวลลีแพร่กระจายไปยังสังคมทั่วไป ดังปรากฏในงานเขียนเกี่ยวกับการศึกษาและพัฒนาชุมชน ของวิรัช เตียหงษา มาคิอาเวลลีได้กลายเป็นนักบริหารที่เน้นการพัฒนา โดยการที่มาคิอาเวลลีเสนอกลยุทธ์ในการทำงานในชุมชนเป็นสองแบบ ได้แก่การใช้พระคุณ และพระเดช การใช้พระเดชคือการใช้อำนาจและกำลังบังคับ การใช้พระคุณ

⁵³⁴ ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากแปลได้ถึงปัจจุบัน หน้า 217.

⁵³⁵ อังศุวัฒน์, "เมคเคยเวลลีกับธรรมชาติของมนุษย์."

⁵³⁶ แครนสตัน, ปรัชญาการเมือง 1 บทสนทนาการเมืองเรื่องรัฐ. หน้า 41.

⁵³⁷ ศิวรักษ์, "บทความปริทรรศน์." หน้า 233.

คือ กลยุทธ์แบบสมัครใจและมีส่วนร่วม⁵³⁸ การปรากฏที่เด่นชัดที่สุดของการตีความเช่นนี้ปรากฏอยู่ในบทความเจ้าผู้ปกครองบริษัท ตั้งแต่วิธีการเขียนเลียนแบบคำอุทิศของมาคิอาเวลลีว่า “บรรณาธิการเรียนค่านับมายังผู้อ่านผู้ประเสริฐ” และพยายามทำให้ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีนั้น เป็นอะไรก็ได้ ตั้งแต่ เจ้าไปถึง โพร่ฟ้า เจ้าของกิจการ ไปจนถึง ลูกจ้าง ศาสตราจารย์ของมาคิอาเวลลีจึงไม่ใช่ผู้ปกครองแต่เป็นนักบริหารด้วย⁵³⁹

โดยสรุปเราอาจอนุมานได้ว่าการตีความมาคิอาเวลลีเป็นผู้บริหารนั้นมีรากฐานมาจากการเขียนที่พยายามชี้ให้เห็นบริบทของมาคิอาเวลลีในการสนับสนุนระบบสาธารณรัฐของชนชั้นกลาง และการสนับสนุนการบริหารมากกว่าการปกครองอันเป็นธรรมชาติของชนชั้นใหม่ในฟลอเรนซ์ การตีความมาคิอาเวลลีเป็นผู้บริหารนี้ปรากฏเด่นชัดในงานเขียนยุคหลัง ๆ อีกครั้ง เมื่อมีการพยายามนำคำสอนของมาคิอาเวลลีไปเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่น ๆ เช่นการพัฒนาและการบริหารธุรกิจ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะภาพลักษณ์ของมาคิอาเวลลีในฐานะบิดารัฐศาสตร์และนักการเมืองเป็นประโยชน์เฉพาะการโฆษณามาคิอาเวลลีในโลกการศึกษาทางรัฐศาสตร์ แต่ดูจะเป็นเรื่องน่าหวาดระแวงเมื่อนำคำสอนของนักการเมืองมาใช้ในโลกธุรกิจ ในทางกลับกัน ภาพลักษณ์ในฐานะนักบริหารดูจะเป็นมิตรกับภาคเอกชนมากกว่าภาพลักษณ์ของผู้ที่เล่นการเมือง ซ้ำยังสามารถช่วยนำเสนอมาคิอาเวลลีไปสู่ศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

ตัวอย่างที่โดดเด่นของการนำมาคิอาเวลลีมานำเสนอในด้านนักบริหารธุรกิจ คือ บทความที่ชื่อเจ้าผู้ครอบครองบริษัทในนิตยสาร *cooperate Thailand* (2545)⁵⁴⁰ บทความนี้ ปรากฏอยู่ในนิตยสาร *cooperate Thailand* โดยมีปกเป็นเรื่องเดียวกันนั่นคือ “เจ้าผู้ครอบครองบริษัท” ซึ่งถือเป็นให้มีความสำคัญกับแนวคิดเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีอย่างยิ่ง โดยในกรณีนี้คือการนำมาประยุกต์กับธุรกิจ การหยิบยืมความคิดของมาคิอาเวลลีมาประยุกต์ใช้นั้นปรากฏตั้งแต่ในบทบรรณาธิการของนิตยสารฉบับนี้แล้ว โดยการกล่าวในทำนองอุปมา “มองภูเขาจะต้องมองจากพื้น และหากจะวาดพื้นก็ต้องมองจากภูเขา”⁵⁴¹ ของมาคิอาเวลลี ในส่วนต้นของบทความ

⁵³⁸ ไบรด์ดู เตียงหงษา, การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนักปรัชญาตะวันตก. คำนำ.

⁵³⁹ “เจ้าผู้ครอบครองบริษัท (เรื่องจากปก),” *cooperate Thailand* ปีที่ 7(2545).

⁵⁴⁰ Ibid.

⁵⁴¹ Ibid.

ผู้เขียนยังใช้วิธีการเขียนเลียนแบบคำอุทิศของมาคิอาเวลลีว่า “บรรณาธิการเรียนค่านับมายังผู้อ่านผู้ประเสริฐ” และมีความพยายามทำสำนวนภาษาให้เป็นแบบงานเขียนของมาคิอาเวลลี นอกจากนั้นผู้เขียนยังพยายามทำให้ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีนั่น เป็นอะไรก็ได้ ตั้งแต่ เจ้าไปถึง ไพร่ฟ้า เจ้าของกิจการ ไปถึง ลูกจ้าง เพราะบทความนี้พยายามทำให้เหมือนเป็นความรู้อันพึงปฏิบัติ ที่มุ่งตรงไปยังตัวผู้อ่าน ดังนั้นผู้เขียนจึงมีจุดประสงค์เพื่ออธิบาย *The Prince* ที่มีผู้รู้จักและถือเอาว่าเป็นศาสดาแห่งความชั่ว หรือศาสดาแห่งปีศาจ แต่น้อยคนจะได้อ่าน ของมาคิอาเวลลี โดยเอาวิธีการเหล่านี้มาใช้ในโลกธุรกิจ ซึ่งกระทำโดยอ้างอิงตัวบทของมาคิอาเวลลีเป็นระยะๆ และตัวบทที่ใช้ใช้นั้นก็คือตัวบทของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่บรรณาธิการเรียกว่า “นักวิชาการท่านเดียวที่ได้บากบั่นแปล *The Prince* เป็นภาษาไทยอย่างสมบูรณ์ในนาม *เจ้าผู้ปกครอง*” โครงสร้างของบทความนี้เป็นบทความที่แบ่งคำสอนของมาคิอาเวลลีสำหรับโลกธุรกิจออกเป็น 6 บท สั้นๆ ได้แก่

บทที่ 1 การแย่งชิงบริษัทและการควบบริษัทที่เพิ่งเขมือบมา⁵⁴² โดยเปรียบเทียบเข้ากับการยึดครองรัฐ ของเจ้าผู้ปกครองที่เพิ่งได้รัฐมาใหม่ของมาคิอาเวลลี เปรียบเปรยผลกำไรเป็นผลประโยชน์ของรัฐ ชูนางกับผู้บริหาร การเข้ายึดครองของรัฐคือการซื้อบริษัทและการเทคโอเวอร์ โดยผู้เขียนปรับประยุกต์ใช้คำสอนของมาคิอาเวลลีทั้งสิ้น เช่นจะต้องจัดการผู้บริหาร จัดการกับระเบียบที่มีอยู่ กระทบความโหดเหี้ยมให้เสร็จแต่ทีเดียว เพื่อป้องกันความวุ่นวาย

บทที่ 2 การริเริ่มธุรกิจ: อย่าเสียน้ำ จงเก่งตาม และบทที่ 3 อุปสรรคหักเหแห่ง ธุรกิจครอบครัว⁵⁴³ ในสองบทนี้เป็นการหยิบส่วนหนึ่งของคำสอนของมาคิอาเวลลีเกี่ยวกับผู้ปกครองแบบรัฐสืบตระกูล ว่าควรทำตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิมที่มีอยู่ ไม่ควรริเริ่มสิ่งแปลกใหม่เพราะจะทำให้เสี่ยงต่อความผิดพลาด ผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นถึงการออกจากวิถีที่ประสบความสำเร็จอยู่แล้วว่าจะนำไปสู่ปัญหาได้บ้าง โดยการยกตัวอย่างบริษัทที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว

⁵⁴² Ibid. หน้า 80.

⁵⁴³ Ibid. หน้า 92.

บทที่ 4 การก้าวขึ้นสู่อำนาจ⁵⁴⁴ ในบทนี้เป็นการเปรียบเทียบหลักการของมาคิอาเวลลี โดยเน้นที่หลักการว่าผู้ปกครองควรจะเป็นที่รักหรือเป็นที่หวาดกลัว โดยผู้เขียนพยายามเปรียบเทียบและชี้ให้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนโดยเปรียบเทียบคู่ขนานไปกับโครงสร้างองค์กร เพื่อพิจารณาว่าการแสดงอำนาจแบบใดเป็นเรื่องที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์หนึ่งๆ

บทที่ 5 การเงิน และธาตุแท้ของสถาบันการเงิน⁵⁴⁵ โดยเปรียบเทียบหลักการพึ่งพาสถาบันการเงิน เข้ากับ หลักการไม่ขอความช่วยเหลือของมาคิอาเวลลี ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าธนาคารอาจไม่ใช่พันธมิตรที่แท้จริงเพราะตักตวงผลประโยชน์ ดังนั้นการขอความร่วมมือกับธนาคารด้านการเงินก็ไม่ได้ต่างจากรัฐขอความร่วมมือการทหารจากผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่อันตราย และ บทที่ 6 หลีกเลียงความตกต่ำและล่มสลาย⁵⁴⁶ เป็นบทสรุปสุดท้ายเพียงครั้งหน้าโดยเปรียบเทียบความสำเร็จรุ่งเรืองเรื่องทางธุรกิจเข้ากับรัฐ

อีกหนึ่งตัวอย่างล่าสุดของการตีความมาคิอาเวลลีในฐานะนักบริหารที่มีความชำนาญในด้านธุรกิจ ปรากฏอยู่ใน หนังสือพิมพ์โพสท์ทูเดย์ ฉบับวันที่ 21 และ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยปรากฏอยู่ในคอลัมน์ไครซิสสวอตช์ ของ ทัธกร ธนาวรินทร์ ในชื่อตอน ผู้ปกครอง⁵⁴⁷ ในคอลัมน์นี้ ทัธกร ได้นำเสนอ หลักการเกี่ยวกับการเลือกที่ปรึกษา ที่จะต้องไม่เลือกผู้ประจบประแจง และ ผู้ปกครองต้องมีความสุขรอบคอบของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น ต้องเลือกผู้ใต้ปกครองที่เหมาะสม และมีวิธีปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม ความน่าสนใจของบทความนี้คือมีการอ้างอิงข้อความตัวบทมาอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลของการแปลตัวบทมาคิอาเวลลีซึ่งได้สร้างมาตรฐานของการอ้างอิงดังกล่าวไปในบทที่แล้ว

บทความเจ้าผู้ครอบครองบริษัท และ ผู้ปกครอง ถือเป็นเครื่องหมายยืนยันการขยายตัวของความนิยมมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไป ได้เป็นอย่างดี เพราะการที่มาคิอาเวลลีได้เปลี่ยนที่ทางการศึกษาจากในรัฐศาสตร์มาสู่การศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจได้นั้นย่อมจะแสดงถึงว่าคน

⁵⁴⁴ Ibid. หน้า 101.

⁵⁴⁵ Ibid. หน้า 104.

⁵⁴⁶ Ibid. หน้า 107.

⁵⁴⁷ ทัธกร ธนาวรินทร์, "ผู้ปกครอง," โพสท์ทูเดย์, 21 มิถุนายน 2559.

ทั่วไปได้รู้จักมาคิอาเวลลีมากขึ้นแล้ว และมีผู้เห็นประโยชน์ความคิดของมาคิอาเวลลีว่าสามารถประยุกต์ใช้ได้นอกแวดวงวิชาการ

5.3. มาคิอาเวลลีในฐานะนักการเมือง

หากพิจารณาจากจุดกำเนิดจะพบว่า การตีความมาคิอาเวลลีในภาพลักษณ์นักการเมืองนั้นมีที่มาอยู่อย่างยาวนาน โดยได้รับการตีความเป็นครั้งแรกในงานเรื่อง *ทฤษฎีการเมืองและสังคม* ของ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ โดยอ้างอิงสาเหตุที่ที่มาคิอาเวลลีเขียนงานที่สำคัญยิ่งขึ้นมาก็ด้วยเหตุที่ว่า “เมื่อมาคิอาเวลลีถูกปลดออกจากราชการ...มาคิอาเวลลีก็ได้ปฏิบัติตนเหมือนนักการเมืองไร้อำนาจคนอื่น ๆ คือ อ่านและเขียนหนังสือ”⁵⁴⁸ และเดชชาติได้สรุปว่ามาคิอาเวลลียังเป็นผู้เริ่มต้นชี้ให้เห็นคำว่า “เล่นการเมือง” (Power politic) ในการศึกษาทางการเมืองอีกด้วย คติการตีความแบบเดชชาติส่งผ่านมาในงานของฮาร์มอนที่เสนอให้แปล โดยยังคงเล่าประวัติมาคิอาเวลลีผ่านการทำงานทางการเมือง และอธิบายว่ามาคิอาเวลลีมี “ความรักในชีวิตงานรัฐบาลอย่างไม่มีปัญหา”⁵⁴⁹ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เขาสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงอย่างรองรัฐมนตรีและเลขานุการของคณะรัฐมนตรีได้ไม่ยาก กระนั้น ความผันผวนทางการเมืองก็เกิดขึ้นผลักดันให้เขาพ้นจากตำแหน่ง และถูกเนรเทศให้มาอยู่ในชนบท สิ่งนี้ทำให้มาคิอาเวลลีต้องเผชิญหน้ากับความกดดันดังที่ฮาร์มอนบรรยายว่า “เวลาว่างเป็นสิ่งน่ากลัวสำหรับชาวฟลอเรนซ์ผู้มักใหญ่” และเวลาว่างดังกล่าวนี้เองที่ทำให้เกิดงานชิ้นสำคัญของมาคิอาเวลลีอย่าง *The Prince* สอดคล้องกับการที่ตีความของสุชุม นวสกุลที่นำเสนออาชีพของมาคิอาเวลลีว่าเป็นนักการเมืองมากกว่าเป็นข้าราชการ โดยเขาได้มีโอกาสเป็นทั้งรัฐมนตรีกลาโหมและรัฐมนตรีมหาดไทย⁵⁵⁰ แต่กระนั้นความเป็นนักการเมืองของมาคิอาเวลลีก็ยังคงถูกตั้งคำถามในทางวิชาการ

⁵⁴⁸ วงศ์โกมลเชษฐ์, *ทฤษฎีการเมืองและสังคม*. หน้า 78.

⁵⁴⁹ ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองจากแปลได้ถึงปัจจุบัน*. หน้า 218.

⁵⁵⁰ ประทีปะวณิช, *ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมสมัย*. หน้า 1.

ดังที่ ฟงศ์เพ็ช ศกุนตาทัยอ้างแนวคิดของ Mosca ว่า “แต่ในขณะที่เดียวกันมาคิอาเวลลีก็ยังต้อง
กว่ามากในฐานะนักการเมือง”⁵⁵¹

อย่างไรก็ดีความนิยมในการตีความมาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองนี้ ได้พัฒนาไปสู่การตีความ
ในงานประเภทอื่นๆ ที่เป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคมทั่วไปเมื่อไม่นานมานี้ เช่นในงานเขียนเรื่อง ภูมิ
ปัญญาผู้นำ ยอดผู้นำของโลก ของ สุภาณี ปิยพสุนทรา ที่ได้อ้างว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักการเมือง
และจัดมาคิอาเวลลีเป็น อัศจรรย์ระนายก โดยตั้งหัวข้อบทว่า มาคิอาเวลลี “อัศจรรย์การเมือง ผู้ถูก
บิดเบือน”⁵⁵² อีกทั้งภาพลักษณ์นักการเมืองของมาคิอาเวลลีก็ยังปรากฏในนวนิยายเรื่อง บัญญัติ
โฉดมาคิอาเวลลี ด้วยการเสนอว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองที่ต้องการอำนาจและสร้างองค์กร
ของนักการเมืองที่ขยายอำนาจขึ้นมาดังปรากฏในต้นนวนิยายว่า...**คุณพูดว่าอิทธิพลแข็งแกร่ง
ทางการเมืองใช้มัยทำนประธานาธิบดี...จะเป็นยังไงถ้าบัญญัติของมาคิอาเวลลีไม่ใช่
ภาคผนวกของหนังสือ *The Prince* แต่เป็นความจริง? เป็นบางสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งยึดถือ
เหมือนมันเป็นไบเบิลแล้วนำไปสู่การปฏิบัติ**⁵⁵³ ข้อความในรูปแบบดังกล่าวได้ช่วยตอกย้ำ
ภาพลักษณ์มาคิอาเวลลีในฐานะนักการเมืองเจ้าเล่ห์ที่สร้างองค์กรทางการเมืองและผลักดันให้
ผู้อื่นปฏิบัติตามแพร่หลายมากยิ่งขึ้นไปอีก

โดยสรุปเราอาจอนุมานได้ว่าการตีความมาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองนั้นสามารถแบ่งออกได้
สองประเภท ในหนทางแรกคือการตีความมาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองเพื่อนำเสนอลักษณะนิสัย
กระหายอำนาจ ทะเยอทะยาน ส่วนอีกหนทางหนึ่งเป็นการชื่นชมความสามารถทางการเมืองของ
มาคิอาเวลลีอันเป็นรูปแบบหนึ่งของการโฆษณาชวนของเขา ดังปรากฏว่างานเขียนจำนวนหนึ่ง
ต่างพยายามเขียนตำแหน่งมาคิอาเวลลีให้สูงเกินความเป็นจริง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี
กล้าโหมและรัฐมนตรีมหาดไทย เป็นต้น การอ้างความเป็นนักการเมืองที่ประสบความสำเร็จใน
ตำแหน่งแบบนี้ได้กลายเป็นแรงจูงใจในการชักจูงให้ผู้อ่านทั่ว ๆ ไปหันมาให้อ่านงานเขียนของมาคิ
อาเวลลี และเพิ่มระดับความนิยมของมาคิอาเวลลีในสังคม โดยเฉพาะในช่วงที่การเมืองเผชิญ
วิกฤติในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

⁵⁵¹ ศกุนตาทัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่. หน้า 5.

⁵⁵² ปิยพสุนทรา, ภูมิปัญญาผู้นำ ยอดผู้นำของโลก หน้า 103.

⁵⁵³ อัลแลน ฟอลซัม, บัญญัติโฉดแม็คเคียวเวลลี, trans. สุวิทย์ ชาวปลอด(กรุงเทพฯ: วรณวิภา, 2554). หน้า 339-340.

เพื่อเป็นพื้นฐานทำความเข้าใจบริบททางการเมืองอันนำไปสู่การเติบโตของอำนาจมาคิอาเวลลีอย่างกว้างขวางในวิกฤติการเมืองปัจจุบัน เราสมควรเข้าใจประวัติศาสตร์ในช่วงเวลานั้นเสียก่อน เหตุการณ์เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2548 เมื่อมีการขับไล่ทักษิณ ชินวัตร จากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะข้อหาทุจริต การขับไล่ได้ขยายตัวเป็นวงกว้างยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความเห็นต่างทางการเมือง จนในที่สุดเกิดรัฐประหาร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมีผู้นำคือพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ต่อมาคณะรัฐประหารดังกล่าวได้ตั้งรัฐบาลชั่วคราว โดยมีพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อดูแลการร่างรัฐธรรมนูญและจัดการเลือกตั้งในปีพ.ศ. 2550 ในการเลือกตั้งครั้งนั้นพรรคพลังประชาชน ซึ่งเชื่อมโยงกับทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ชนะการเลือกตั้งทั่วไปและจัดตั้งรัฐบาล ทำให้เกิดการชุมนุมอีกครั้ง ความขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้น และสงบลงเมื่อศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรคพลังประชาชน เมื่อเกิดการยุบพรรครัฐบาลทำให้ต้องมีการลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีใหม่ และผลการลงมติ ปรากฏว่าอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้รับเลือก ทำให้กลุ่มที่ไม่พอใจออกมาต่อต้าน การชุมนุมดำเนินไปอย่างต่อเนื่องแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ในที่สุดก็เกิดการปะทะอันนำไปสู่การสลายการชุมนุมในปี พ.ศ. 2553 และนำไปสู่การยุบสภาในปีต่อมา ภายหลังการเลือกตั้งใหม่ในปี พ.ศ. 2554 พรรคเพื่อไทยซึ่งนำโดยยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้รับชัยชนะและได้เป็นรัฐบาล แต่ก็นำไปสู่การชุมนุมประท้วงเรื่องปัญหาการทุจริต มีการยุบสภา และเกิดการรัฐประหารโดยคณะรักษาความมั่นคงแห่งชาติในปี พ.ศ. 2557

เราจะเห็นได้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายนี้ ดูจะเอื้อประโยชน์อย่างยิ่งที่จะมีการหยิบยืมแนวคิดของมาคิอาเวลลีมาใช้ประโยชน์ ทั้งนำมาปรับใช้กับสถานการณ์โดยตรง หรือใช้แต่เพียงชื่อของมาคิอาเวลลีไปโจมตีคนอื่นก็ตาม ยิ่งกว่านั้นชื่อของมาคิอาเวลลียังเป็นคำอ้างที่มีความชอบธรรมของบรรดานักการเมือง ที่จะเอ่ยอ้างแนวคิดของมาคิอาเวลลีเพื่อรองรับจุดยืนของตนเอง แต่สถานการณ์ทางการเมืองไม่ใช่บริบทเดียวที่เอื้อให้เกิดการอ้าง มาคิอาเวลลีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของนักการเมือง เพราะการได้รับการศึกษาทางการเมืองก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน

บริบทอีกประการหนึ่งที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่มีความวุ่นวาย คือการขยายตัวของหลักสูตรการศึกษารัฐศาสตร์ ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษในมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน การขยายตัวนี้นับรวมตั้งแต่ในระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก ซึ่งผู้เรียนจำนวนมากในระดับบัณฑิตศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตร์ก็คือ นักการเมืองระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ รวมถึงข้าราชการพลเรือนและทหารด้วย เมื่อผู้คนเหล่านี้ได้รับการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ ที่เริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาตัวบทคำสอนทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ประกอบกับตัวบทของมาคิอาเวลลีเป็นตัวบทที่ได้รับความนิยมเพียงไม่กี่ชิ้นที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยแล้ว⁵⁵⁴ ก็ยิ่งส่งผลให้คนเหล่านี้นำคำสอนของมาคิอาเวลลีไปอ้างอิงและเผยแพร่มากยิ่งขึ้นไปอีก การเปิดกว้างทางการศึกษา และการขยายตัวของการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์นี้เองได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดบริบทของยุคสมัยของงานเขียนสมัยล่าสุตนี้ ที่เราจะพบได้ว่า บรรดานักการเมืองหรือข้าราชการที่จบการศึกษาระดับสูงทางด้านรัฐศาสตร์มีแนวโน้มที่จะอ้างคำพูดของนักคิด นักปรัชญามาสนับสนุนข้อเสนอของตน และมาคิอาเวลลีก็เป็นหนึ่งในตัวเลือกที่นำเอามาอ้างเหล่านั้น ยกตัวอย่างเช่น สนธิ บุญยรัตกลิน ที่ศึกษาต่อทางด้านรัฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงกับ สมบัติ จันทรวงศ์ ผู้แปล *เจ้าผู้ปกครอง* เป็นต้น

หลักฐานที่สำคัญที่สุดของกระบวนการสร้างความนิยม *The Prince* ในสังคมทั่วไปในมิติด้านการเมืองคือการนำมาคิอาเวลลีไปอ้างอิงอยู่ในข่าวการเมือง ทั้งที่เป็นส่วนหนึ่งของการให้สัมภาษณ์ การอ้างอิง หรือแม้แต่เป็นหัวข้อบทวิเคราะห์ ซึ่งถือเป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลอย่างมากในการส่งผ่านความคิดเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีไปยังผู้อ่านทั่วไป ลักษณะการกล่าวถึงมาคิอาเวลลีนี้มีลักษณะแตกต่างกันทั้งใช้อ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมของตนเอง ไปจนถึงการหยาบคายมาวิจารณ์ผู้อื่น โดยเราอาจเริ่มนับว่าข่าวเช่นนี้มีจุดกำเนิดตั้งแต่การเกิดวิกฤติการเมืองในปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ของ สุรพงษ์ โสภนะเสถียร ในคอลัมน์ *สงครามป่วน “บิ๊กบัง-บิ๊กแอด” เข้าเป้า “ทักษิณ” เปิดเกมรุก-ส่งสัญญาณพลพรรคเขย่าต่อ* ของ ผู้จัดการรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ 24 พฤศจิกายนพ.ศ. 2549 ที่สุรพงษ์เสนอให้ยึดทรัพย์อดีตนายกและชี้แจงต่อประชาชนถึงเหตุผลของการรัฐประหารอย่างเด็ดขาด โดยอ้างหลักการของมาคิอาเวลลีว่า

⁵⁵⁴ โปรดดู วรรณกรรมดุฎี, "การเรียนการสอนแนวคิดของนิโคโล มาคิอาเวลลี เจ้าผู้ปกครอง ในฐานะสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชน ระดับปริญญาตรี."

ผมยังเชื่อว่าแนวคิดของ นิโคโล มาคิอาเวลลี นักปราชญ์ชาวอิตาลีที่ว่า การกระทำร้ายควรทำเพียงครั้งเดียว นั้นเป็นแนวคิดที่ควรทำที่สุดเมื่อคิดทำรัฐประหาร แต่ รัฐบาลและค.ส.กลับไม่เด็ดขาดและเมื่อเหตุการณ์ดำเนินมาถึงจุดนี้แล้วการกระทำที่เด็ดขาดย่อมทำไม่ได้ และหากทำรัฐบาลและค.ส.จะได้รับผลเสียเอง⁵⁵⁵

ในข่าวชิ้นนี้ดูเหมือนว่ามาคิอาเวลลีจะถูกมองในแง่บวกในฐานะที่เสนอวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงของรัฐ นั่นคือความเด็ดขาดในช่วงเวลาที่จำเป็นนั้นจะทำให้เกิดประโยชน์ในทางกลับกันหากละเลยเสียก็จะเป็นภัยต่อผู้มีอำนาจเอง ซึ่งต่อกรณีนี้ สุรพงษ์ เสนอว่าผู้มีอำนาจในขณะนั้นคือคณะรัฐประหารควรทำตามมาคิอาเวลลี ในหลักการของความเด็ดขาดนี้

อีกบทความหนึ่งที่น่าสนใจ คือบทความที่ชื่อ เหตุผล 8 ประการที่มัดรัฐบาลรัฐประหารของไชยันต์ ไชยพร⁵⁵⁶ ที่สรุปความมาจากเวทีสัมมนาวิชาการ "สังคมการเมืองไทย 4 เดือนหลังรัฐประหาร" จัดโดยสำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน ร่วมกับคณะทำงานสัมมนาและเผยแพร่ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 19 มกราคม 2550 ในการสัมมนาครั้งนี้ ไชยันต์ได้กล่าวถึงมาคิอาเวลลีว่า เมื่อเกิดการรัฐประหาร ตนก็นึกถึงคำสอนของมาคิอาเวลลีในงานเขียนเรื่อง *The Prince*

แต่น่าเสียดายที่รัฐบาลในขณะนั้นไม่ได้เด็ดขาดตามคำสอนของมาคิอาเวลลี โดย ไชยันต์ได้วิเคราะห์เหตุผล 8 ประการ ที่จำกัดรัฐบาลไม่ให้เด็ดขาด อันได้แก่ 1. รัฐบาลเก่ามาจากการเลือกตั้ง คณะรัฐประหารจึงไม่สามารถใช้กำลังในการกวาดล้างโดยตรงไปตรงมา 2. ต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมในการพิสูจน์ความผิดของรัฐบาลเก่า 3. คณะรัฐประหารจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแสดงจุดยืนที่เป็นกลาง 4. การทำรัฐประหารครั้งนี้ มีภาพที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ 5. คณะรัฐประหารไม่มีความเป็นปึกแผ่น 6. เครือข่ายของรัฐบาลเก่ามีจำนวนมาก 7. ต้องการสร้างบรรยากาศที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถเกิดขึ้นได้ 8. ไม่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ

⁵⁵⁵ "สงครามป่วน "บ๊อง-บ๊อง" เข้าเป้า "ทักษิณ" เปิดเกมรุก-ส่งสัญญาณพลพรรคเขย่าต่อ ", <http://www.manager.co.th/mgrWeekly/ViewNews.aspx?NewsID=9490000144471>).

⁵⁵⁶ ไชยันต์ ไชยพร, "เหตุผล 8 ประการที่มัดรัฐบาลรัฐประหาร," <http://prachatai.com/journal/2007/01/11327>.

โดยสรุป เหตุผลทั้งหมดจึงมุดตัวรัฐบาลไม่ให้อำนาจได้อย่างเด็ดขาด ตามคำแนะนำของมาคิอาเวลลีในงานเรื่อง *The Prince* นั้นเอง

การอ้างอิงมาคิอาเวลลีมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏในข่าวชิ้นต่อมาที่มีการหยิบยืมมาคิอาเวลลีมาวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองและพิจารณาคำสอนทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในแง่ลบ โดยมุ่งโต้แย้งกับบทความชิ้นก่อนหน้าของ ไชยันต์ ไชยพร ว่า พล.อ. สุรยุทธ์ ก็มีความเป็นมาคิอาเวลลีเลยน บทความนั้นคือบทความในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2550 ที่ชื่อ *มาเคียเวลลี สอนอะไร พล.อ.สุรยุทธ์* เขียนโดย การุญ ไสงาม อดีต ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยในบทความนี้การุญได้วิจารณ์ พล.อ. สุรยุทธ์ว่า

การที่ พล.อ.สุรยุทธ์ มีท่าทีที่เปลี่ยนไป เป็นเพราะมีใครมาบอกระไรท่านหรือเปล่า ผมได้อ่านงานเขียนของมาเคียเวลลีแล้วช่างน่าตกใจ ไม่น่าเชื่อว่าขณะนี้ผู้นำผู้ปกครองของเราจะยึดตำรา *The Prince* ไปแล้วหรือเปล่า⁵⁵⁷

ในงานเขียนชิ้นนี้ดูเหมือนการุญ จะใช้งานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเป็นเครื่องในการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล โดยเขาใช้ภาพลักษณ์ในแง่ลบของมาคิอาเวลลีมาเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ในแง่ลบของ พล.อ. สุรยุทธ์ ด้วยเช่นกัน ซึ่งการุญได้จำแนกลักษณะของการตามรอยมาคิอาเวลลีไว้ 7 ประการได้แก่ 1. ผู้ปกครองต้องแบ่งแยกแล้วปกครอง 2. ผู้ปกครองต้องพยายามสร้างพันธมิตรกับฝ่ายต่างๆ ตลอดเวลา 3. ผู้ปกครองต้องเป็นสุนัขจิ้งจอกและราชสีห์ 4. ผู้ปกครองบางครั้งต้องเมตตาบางครั้งต้องเด็ดขาด 5. ผู้ปกครองควรใช้ความโอบอ้อมอารีให้เป็นประโยชน์ 6. ผู้ปกครองต้องรักษาคำพูด 7. ผู้ปกครองควรเลือกคนรอบข้างที่จงรักภักดีมากกว่าคนที่ฉลาด

การุญชี้ให้เห็นว่าการที่ พล.อ. สุรยุทธ์ ดำเนินนโยบายทางการเมืองตามมาคิอาเวลลีเช่นนี้จะเป็นปัญหา เพราะคะแนนนิยมจากผลโพลของรัฐบาลกำลังลดอย่างต่อเนื่อง จนมีแนวโน้มว่าจะมีแรงกดดันให้เปลี่ยนนายกรัฐมนตรี และการที่ตนพยายามชี้ให้เห็นปัญหาจากการตามรอยมาคิอา

557

การุญ ไสงาม,

"มาเคียเวลลี สอนอะไร พล.อ. สุรยุทธ์,"

เวลลีนี้ก็ด้วยความหวังดีที่จะให้พล.อ. สุรยุทธ์ใช้เวลาที่เหลือไม่กี่เดือนมาบริหารประเทศอย่างจริงจัง

ในเวลาสองปีต่อมาก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการอ้างมาคิอาเวลลีในอีกระดับหนึ่งเมื่อ พล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้ดูเหมือนจะเป็นนักการเมืองไทยคนแรกที่อ้างมาคิอาเวลลี ในการให้สัมภาษณ์ทางการเมืองแทนที่จะถูกนักวิชาการหรือนักข่าวเลือกหยิบมาวิพากษ์วิจารณ์ ดังปรากฏในการสัมภาษณ์ของหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ในหัวข้อ *"ความล้มตายกับตัว"*⁵⁵⁸ ที่ตีพิมพ์ในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2552 ในคราวนั้นไทยโพสต์ได้สัมภาษณ์ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ในหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 ในประเด็นหนึ่งไทยโพสต์ได้ถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวของ พล.อ.สนธิ ว่ามีการเตรียมพร้อมมานานแค่ไหน พล.อ.สนธิ ได้ตอบด้วยการอ้างมาคิอาเวลลี ความว่า **"เตรียมมานานมันก็ต้องรู้ ของพวกนี้เตรียมนานไม่ได้หรอก คนมันปิดข่าวดูได้ทีไหน ถ้ารู้เกิน 2 คนข่าวรั่ว มาเคียเวลลีเขียนไว้ 2,000 กว่าปี บอกเลยว่าการทำงานที่เป็นงานปิดลับรู้เกิน 4-5 คนเลิกทำ"** การอ้างนี้นับว่าน่าสนใจมากในการนำมาคิอาเวลลีไปสนับสนุนการกระทำของตนเอง ว่าด้วยการรักษาความลับ แต่อย่างไรก็ดีมาคิอาเวลลีตามทฤษฎีของ พล.อ.สนธิ ก็ยังมีจุดคลาดเคลื่อนในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อยู่มาก นั่นคือมาคิอาเวลลีเป็นคนในศตวรรษที่ 15 และงานเขียนของเขาเพิ่งมีอายุ 500 ปีเท่านั้น

อย่างไรก็ดีในปีต่อมา พล.อ.สนธิ ก็ยังคงได้อ้างมาคิอาเวลลีอีกครั้ง ในสัมภาษณ์พิเศษเปิดอก พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน 4 ปี รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ยอมรับ *'พลาด'* - บ้านเมืองดูถูกเป็นไฟ โดย บุญเลิศ ช่างใหญ่ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์ ฉบับประจำวันที่ 3-9 กันยายน 2553 (ปีที่ 30 ฉบับที่ 1568) ในบทสัมภาษณ์นี้ความเกี่ยวข้องของระหว่าง พล.อ.สนธิ กับมาคิอาเวลลีก็ปรากฏอย่างเด่นชัด โดยบุญเลิศได้อุทิศส่วนหนึ่งของบทสัมภาษณ์ให้กับประเด็นเรื่องมาคิอาเวลลีและเป็นการอธิบายให้เห็นว่าเหตุใดก่อนหน้าพล.อ.สนธิจึงได้อ้างมาคิอาเวลลี ในบทสัมภาษณ์

⁵⁵⁸ "ไทยโพสต์แทบลอยด์ สัมภาษณ์ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน: "ความล้มตายกับตัว,"

ส่วนดังกล่าวเริ่มต้นด้วยการปูพื้นฐานว่า พล.อ.สนธิ กำลังศึกษาปริญญาเอกที่คณะรัฐศาสตร์ รามคำแหง ดังที่เขากล่าวในบทสัมภาษณ์ว่า

ต้องขอบคุณคณาบดีคณะรัฐศาสตร์ และท่านอธิการบดีรามฯ ที่ชวนผมไปเรียน เมื่อเรียนแล้วก็รู้สึกว่ สิ่งที่ได้รับมามีคุณค่ามหาศาล รู้ว่าการเมืองคืออะไร ทำไมสังคมเป็นอย่างนี้ ระบบเศรษฐกิจเป็นยังไง...ผมเป็นทหารเหล่าเดียวที่ไม่เคยอยู่ในเมือง เคยอยู่แต่ในป่า เมื่อกลับมาในเมืองแล้วรู้สึกว่ มันโง่กว่าเขามาก เราจึงต้องไปศึกษา เพื่ออะไร เพื่อจะได้รู้ว่ โลกมันเป็นยังไง โลกมันกว้าง ไม่ได้แคบ เราเห็นโลกแคบๆ มาตลอด⁵⁵⁹

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษารัฐศาสตร์ต่อตัว พล.อ.สนธิ ที่เป็นทหาร ที่ชี้ให้เห็นทหารมีความรู้ทางการเมืองจำกัด และการได้ศึกษารัฐศาสตร์ทำให้เห็นกลไกระบอบการเมืองดีขึ้น การกล่าวอ้างดังกล่าวจึงนำไปสู่คำถามหลักของบุญเลิศในการสัมภาษณ์ครั้งนี้คือ ถ้าสมมติว่ พล.อ. สนธิ ได้เรียนรัฐศาสตร์มาก่อนหน้านี้ อาจมีแนวโน้มที่ พล.อ. สนธิ จะไม่คิดรัฐประหาร ใช่หรือไม่? และคำตอบของ พล.อ. สนธิ ได้อ้างถึงมาคิอาเวลลีอีกครั้งความว่ “แมคเคียวเวลลีได้เขียนหนังสือไว้เมื่อ 500 ปีมาแล้ว พูดถึงว่คนที่ทำรัฐประหาร หลังรัฐประหารมันจะออกมายังไง ถ้าเราได้อ่านอันนั้นก่อน การที่จะมีความคิดวันที่ 19 กันยายน ต้องคิดหลายตลบ” ในคำตอบครั้งนี้ดู พล.อ.สนธิ จะรู้จักมาคิอาเวลลีดีขึ้นกว่าคราวก่อนมาก นั่นคือข้อมูลเรื่องเวลาที่มีความถูกต้องว่างานของมาคิอาเวลลีเขียนเมื่อ 500 ปีมาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับส่วนแรกที่อ้างว่กำลังเรียนปริญญาเอกทางด้านรัฐศาสตร์ แต่ถึงแม้ พล.อ.สนธิ จะอ้างมาคิอาเวลลีว่ชวนให้เขาตระหนักถึงปัญหา แต่เมื่อบทสัมภาษณ์ถามต้องว่างานของมาคิอาเวลลีชวนให้คิดหลายตลบบอย่างไร เขาก็กลับตอบแต่เพียงว่จำไม่ได้แล้ว ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ว่

ต้องขอโทษ ผมจำเนื้อหาไม่ได้ทั้งหมด มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ต้องคิดหลายตลบบว่จะทำปฏิรูป (รัฐประหาร) ดีไหม เพราะเมื่อทำไปแล้วจะเกิดผล

⁵⁵⁹ "มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที่ 3-9 กันยายน 2553 ปีที่ 30 ฉบับที่ 1568,"

กระทบต่อระบบ...เอ่อ หลายอย่าง ผลจะออกมาในรูปไหนหลังจากปฏิรูปแล้ว มีผลเชื่อมโยงกัน...

บทสัมภาษณ์เหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าชื่อเสียงและความคิดของมาคิอาเวลลีได้รับความนิยมอย่างดีในหมู่นักการเมืองไทย โดยเฉพาะนักการเมืองที่จบระดับการศึกษา ด้วยการเรียนต่อทางด้านรัฐศาสตร์ในระดับบัณฑิตศึกษา อันเป็นผลพวงมาจากการขยายตัวของหลักสูตรการศึกษาในภาคพิเศษและมหาวิทยาลัยเอกชน แต่ปัญหาของการเผยแพร่เช่นนี้ก็คือการเข้าใจคลาดเคลื่อนโดยมุ่งเน้นจะให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อเสนอมากกว่าข้อเท็จจริง ดังในกรณีที่เพิ่มอายุงานของมาคิอาเวลลีไปกว่า 1500 ปี

การตีความมาคิอาเวลลิกับวิกฤติการเมืองปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดในงานของ วสันต์ ติမ်ปีเฉลิม ในข้อบทความ มองความขัดแย้งการเมืองไทยผ่านแนวคิดมาคิอาเวลลี ที่ออกเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2554⁵⁶⁰ เขาเริ่มจากการปกป้องสมมุติฐานผิดๆที่ว่า มาคิอาเวลลีเยินนิสม์ (Machiavellianism) คือข้อเสนอให้ใช้วิธีการที่ชั่วร้ายใดๆก็ได้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง แต่ความจริงแล้ว แนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นเรื่องวิธีการทำงานการเมืองให้สำเร็จ หรือเสนอความจริงที่มีผล ไม่ใช่เสนอในสิ่งขัดกับโลกความจริงที่ไม่มีผล วสันต์เสนอว่า ฝ่ายอนุรักษนิยมในการเมืองไทยปัจจุบันยึดหลักมาคิอาเวลลีสอดคล้องชัดเจน ด้วยการใช่วิธีการที่รุนแรงเด็ดขาดเพื่อขจัดปัญหา ในการจัดการฝ่ายตรงข้ามก็ใช้แบบมาคิอาเวลลี ที่อนุมานได้ว่า เหมือน หลัก “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ” ของเขวียนี่ แต่อย่างไรก็ดีฝ่ายอนุรักษนิยมก็ดำเนินผิดหลักของมาคิอาเวลลี คือยึดทรัพย์ของฝ่ายตรงข้าม ทั้งๆที่มาคิอาเวลลีสอนว่า การฆ่าบิดาของฝ่ายตรงข้ามสร้างความทุกข์น้อยกว่าการถูกยึดทรัพย์เสียอีก จึงดูเหมือนว่าฝ่ายอนุรักษนิยมไทยไม่ค่อยปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ดังนั้น วสันต์จึงสรุปว่า “ยุทธศาสตร์และท่าทีหลักของฝ่ายอำมาตยาธิปไตยที่กล่าวมาสะท้อนถึงเนื้อแท้เรื่อง “คุณค่า” ตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีจริงหรือไม่ เพราะแนวคิดเรื่องคุณค่าของมาคิอาเวลลีไม่ได้กำหนดเป็นสูตรตายตัวในหนังสือ แต่ขึ้นกับบริบทสถานการณ์”

⁵⁶⁰ “มองความขัดแย้งการเมืองไทยผ่านแนวคิดมาคิอาเวลลี,” <http://www.prachatai.com/journal/2010/02/27635>

มาคิอาเวลลียังคงถูกอ้างในวิกฤติการเมืองอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในบทความเรื่อง *ชนชั้นกลางพัดกันเอง 'กองทัพ' นั่งบนภู* ของ ปกรณ์ พึ่งเนตร ใน หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม 2555 ในบทความนี้ ปกรณ์ พยายามชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นกลาง โดยเขาเสนอว่าวิกฤติการเมืองไทยเป็นเพียงเกมทางการเมือง ที่ชนชั้นกลางเป็นเหยื่อเท่านั้น เพราะแท้ที่จริงแล้วทุกคนก็ล้วนแล้วแต่จะแสวงหาอำนาจดังที่ ปกรณ์ อ้างบทสัมภาษณ์ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ความว่า

ผมไม่เคยเชื่อทฤษฎีของแมคเคียเวลลีเลย แต่หลังๆ เมื่อนำมาอ่านและเปรียบเทียบกับสิ่งที่เรากำลังเจอตอนนี้ในบ้านเรา มันเหมือนกันชัดๆ ฉะนั้นผมไม่เชื่อว่าชนชั้นปกครองที่ไหนจะรักประชาชน มองประชาชนเหมือนเป็นลูกของเขา มันไม่มีจริง⁵⁶¹

ข้อความนี้แม้จะเหมือนพิจารณา มาคิอาเวลลีในแง่ทฤษฎี แต่ก็แฝงลักษณะเชิงลบอยู่ในที่คือการแสดงภาพว่า มาคิอาเวลลีกำลังสอนในสิ่งที่เลวร้ายเกินกว่าจะจินตนาการให้เป็นไปได้ และบัดนี้สถานการณ์ทางการเมืองไทยก็พาเราไปใกล้จุดนั้นแล้ว ทศนะในการมอง มาคิอาเวลลีในแง่ร้ายยังคงสามารถพบได้อยู่เสมอแม้ในช่วงเวลาต่างๆของการเก็บข้อมูลของการวิจัยชิ้นนี้ ดังเช่นบทสัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ฉบับวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ของ จตุพร พรหมพันธุ์ ที่พยายามใช้ มาคิอาเวลลี มาเปรียบเทียบกับข้อเสนอทางการเมืองของ คสช. ความว่า

คสช. จะอยู่ต่อไปอีก 5 ปี ก็อยู่ไปเลยอย่ามาเขียนกฎหมายแบบนี้ เพราะมันคือการเขียนรัฐธรรมนูญแบบหน้าด้าน นิโคโล มาคิอาเวลลี ผู้เขียนหนังสือ *The Prince* ก็ไม่สามารถเขียนอะไรที่เป็นอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตอนนี้ได้เลย⁵⁶²

จากข้อความดังกล่าวดูเหมือน จตุพร ต้องการจะประชดข้อเสนอที่ไม่อาจยอมรับได้ของ คสช. ที่ จตุพร เรียกว่า การเขียนรัฐธรรมนูญแบบหน้าด้าน และรัฐธรรมนูญเช่นนี้แม้ มาคิอาเวลลี ก็

⁵⁶¹ "ชนชั้นกลางพัดกันเอง 'กองทัพ' นั่งบนภู," <http://www.thaisocialist.com/word/?p=361>.

⁵⁶² "จตุพร" ไล่ "บวรศักดิ์" ไปพบจิตแพทย์ หลังเสนอไอเดียกระชูด ชัดเสนอยึดอำนาจทำไม ออกมาได้เอาไปเลย อย่าทำให้คนไทยรู้สึกโง่," <http://www.bangkokbiznews.com/mobile/view/news/660806>.

เขียนให้ไม่ได้ การอ้างอิงดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นภาพลักษณะในแง่ลบของมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจน เพราะการกล่าวว่า มาคิอาเวลลีก็เขียนไม่ได้ ย่อมหมายถึง มาคิอาเวลลีเป็นภาพแทนความหน้าด้านทางการเมืองอยู่แล้ว แต่ก็ไม่สามารถที่จะเทียบเคียงปรากฏการณ์ที่จุดพรมองว่าแยกกันในปัจจุบัน

งานเขียนในหนังสือพิมพ์อีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งออกเผยแพร่ในกลางปี พ.ศ. 2558 คือ บทความในชุด บุคคลสำคัญและคำสอนมาคิอาเวลลี ของ ศักดิ์ทิพย์ เชาวรัตน์ลักษณสกุล ในหนังสือพิมพ์ประชาไทออนไลน์⁵⁶³ งานของเขาชิ้นแรกเริ่มด้วยการวิเคราะห์ ลี กวน ยู อดีตประธานาธิบดีสิงคโปร์ เขาเริ่มงานเขียนของเขาด้วยการอ้างคำพูดของ ลี กวน ยู ว่า **“เขาไม่เชื่อการจัดทำโพล พวกผู้นำที่เชื่อการทำโพล คือผู้นำที่อ่อนแอ ตามความหมายของ มาคิอาเวลลี”** ศักดิ์ทิพย์จึงสรุปว่าเมื่อลี กวน ยู อ้างถึงมาคิอาเวลลีในฐานะแบบแผนของผู้ปกครองที่เข้มแข็งก็อาจจะเชื่อได้ว่า ลี กวน ยู ก็คงเป็นผู้ศึกษาทฤษฎีทางการเมืองของ มาคิอาเวลลี จากหนังสือ *The Prince* มาบ้าง และในงานชิ้นนี้เขาจะพยายามนำความคิดของมาคิอาเวลลี มาใช้วิเคราะห์บทบาทของ ลี กวน ยู ในฐานะผู้ปกครอง ศักดิ์ทิพย์ทรงแบ่งประเด็นพิจารณาเป็นสองประเด็น เริ่มต้นด้วยรัฐและผู้ปกครอง

ในส่วนที่ว่าด้วยรัฐ ซึ่งเขาเรียกว่ารัฐมหาชนที่มาจากรัฐโดยเจ้าปกครอง ในส่วนนี้ผู้เขียนเสนอว่า การที่สิงคโปร์แยกตัวออกจากสหพันธรัฐมาเลเซีย ทำให้สิงคโปร์เป็นรัฐใหม่ที่มาจากรัฐโดยเจ้าปกครองที่ถูกปกครองโดยอังกฤษนั่นเอง แต่การเรียกร่องเอกราชจากอังกฤษคุณธรรมความสามารถ อันนำไปสู่รัฐธรรมนูญที่ประชาธิปไตย ก็ทำให้สิงคโปร์เป็น “มหาชนรัฐ” ในที่สุด

ในประเด็นที่สอง ว่าด้วยเจ้าผู้ปกครองใหม่ที่มาโดยกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม ผู้เขียนเสนอว่า ลี กวน ยู มักจะถูกวิจารณ์ว่าเข้มงวดเกินไป ทั้งในด้านนโยบายบริหารประเทศและการควบคุมสื่อ จนหลายครั้งแทบจะเป็นเผด็จการ แต่การเป็นเผด็จการนี้ก็ไปในแนวทางเดียวกันกับมาคิอาเวลลี ซึ่งเสนอว่าผู้ปกครองต้องใช้อำนาจรุนแรงที่สุดแต่น้อยครั้งที่สุด เช่นเดียวกับลี กวน ยู ที่ทำให้ประชาชนเคารพกฎหมายเพื่อให้รัฐสงบสุข ทำายที่สุด ลี กวน ยู

⁵⁶³ “มอง “ลี กวน ยู” ผ่านแว่น “มาคิอาเวลลี”,” <http://www.prachatai.com/journal/2015/04/58712>

พยายามสร้างหนทางของตนเองเพื่อสิ่งคิปร้อยยู่เสมอ ดังที่ผู้เขียนสรุปด้วยคำของมาคิอาเวลลีว่า “เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญาจึงควรวางรากฐานของตนบนสิ่งที่เป็นของตน ไม่ใช่บนสิ่งที่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น”

บทความที่สองของศักดิ์ภักดิ์ ชื่อ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กับ ทฤษฎี “เจ้าผู้ปกครอง” ของ “มาคิอาเวลลี”⁵⁶⁴ เขาพยายามวิเคราะห์พฤติกรรมของ พล.อ.ประยุทธ์เทียบเคียงไปกับข้อเสนอของมาคิอาเวลลีในหลายมิติ ศักดิ์ภักดิ์สรุปว่าวิธีการได้มาซึ่งอำนาจของ พล.อ.ประยุทธ์ เป็นวิธีการเดียวกับอากาธอคลีส ที่เป็นการกระทำอาชญากรรมในการจัดการพลเมืองหรือกลุ่มตรงข้ามทางการเมืองด้วยการวางแผนกำจัด โดยกรณีนี้คือการเชิญเรียกกลุ่มการเมืองที่มีอำนาจเข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางยุติความขัดแย้งของประเทศ และต่อมาหลังจากนั้น ก็ทำการรัฐประหารหลังจากจับฝ่ายการเมืองที่เหลือไว้ได้ ยิ่งกว่านั้นศักดิ์ภักดิ์ ยังวิจารณ์ว่า พล.อ. ประยุทธ์ มิได้เคารพหลักการ การใช้อำนาจที่รุนแรงแต่น้อยครั้ง หากแต่กลับใช้อำนาจบ่อยครั้งแม้ในเรื่องเล็กน้อย อันนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดี และนำไปสู่การถูกตำหนิและเกลียดชัง ดังที่เขากล่าวไว้ว่า “ถือได้ว่าประเด็นนี้ไม่สามารถทำให้ประชาชนกลัวตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้ แต่กลับทำให้ประชาชนดูหมิ่นเกลียดชัง” เขาสรุปในตอนท้ายว่า พล.อ. ประยุทธ์ เป็นผู้ปกครองที่ได้อำนาจมาแบบอาชญากรรมตามคติของมาคิอาเวลลี และพล.อ. ประยุทธ์ ก็เปลี่ยนตัวเองสู่การเป็นเจ้าผู้ปกครองที่มหาชนสนับสนุนได้ ด้วยสนับสนุนจากชนชั้นสูง แต่ พล.อ. ประยุทธ์ จะต้องทำให้ประชาชนเป็นมิตรโดยแท้จริงและไม่จำเป็นต้องพึ่งชนชั้นสูง แต่อย่างไรก็ดีสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ก็แต่ในกรณีที่ “พลเอกประยุทธ์ฯไม่ต้องการเพียงแค่ความเด็ดขาด แต่ต้องการความรุ่งโรจน์ด้วย” เท่านั้น

โดยสรุป แม้การตีความมาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองหรือในทางการเมือง จะเริ่มมีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ และยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในแวดวงวิชาการ แต่ภาพลักษณ์มาคิอาเวลลีในทางการเมืองเริ่มเข้าสู่สังคมโดยทั่วไป และประชาชนธรรมดา ก็ต่อเมื่อมีการอ้างอิงโดยนักข่าว รวมถึงบทสัมภาษณ์ของบรรดานักการเมืองที่ศึกษาต่อในทางรัฐศาสตร์และนำมาคิอาเวลลีมาอ้าง การ

564

"พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กับ ทฤษฎี “เจ้าผู้ปกครอง”

ของ “มาคิอาเวลลี” ,

อ้างในข่าวเหล่านี้ได้ลดทอนความยากในการเข้าถึงงานเขียนต้นฉบับและทำให้มาคิอาเวลลีเข้าถึงบุคคลทั่วไปได้ง่ายยิ่งขึ้น

5.4. มาคิอาเวลลีในงานวรรณกรรมและความบันเทิง

ลักษณะเด่นอีกประการของการสร้างความนิยมงานเขียนเรื่อง *The Prince* แก่สังคมทั่วไปคือการนำมาคิอาเวลลีไปอยู่ในความบันเทิงทั่วไปของผู้คน มาคิอาเวลลีได้กลายเป็นทั้งส่วนหนึ่งของตัวละครลับๆในงานเขียนอิงประวัติศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งในนิยาย ถูกแปลงเป็นการ์ตูน และกลายเป็นบทละครเวที ลักษณะเช่นนี้ได้สะท้อนว่าในเวลาที่มาคิอาเวลลีไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่การศึกษารัฐศาสตร์อีกต่อไป และความคิดของมาคิอาเวลลีคงจะแพร่กระจายไปสู่พื้นที่อื่นๆสำหรับบุคคลทั่วไปอย่างต่อเนื่อง โดยผู้วิจัยได้คัดงานที่น่าสนใจมาดังต่อไปนี้

- ละครเวทีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเผยแพร่ที่น่าสนใจอีกด้านหนึ่งของมาคิอาเวลลี คือการนำแนวคิดของมาคิอาเวลลีมาแสดงละคร ดังปรากฏว่าชมรมรัฐศาสตร์การละคร ได้มีการดัดแปลงบทละครเรื่อง แมนดราโกลาของมาคิอาเวลลี ที่ศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ เสนอว่าเป็นบทเกริ่นนำของการทำความเข้าใจ *The Prince* มาเป็นละครเวที

ละครเวทีเรื่องแรกที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี คือ ละครเวทีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จัดแสดง ในงานจุฬาริชาการ ประจำปี พ.ศ. 2545 โดยมีชื่อว่า "*Mandragola*" เรื่องชุดๆที่สามมีอนุญาต โดย จัดแสดงในวันที่ 6-9 ธันวาคม พ.ศ. 2545 โดยละครเรื่องนี้ผู้เขียนบทได้แรงบันดาลใจ จากการศึกษา มาคิอาเวลลี ในวิชาปรัชญาการเมือง กับ ไชยันต์ ไชยพร ที่สอนอยู่ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั่นเอง⁵⁶⁵ โดยการแสดงละครครั้งนั้นดำเนินเรื่องตามบท

⁵⁶⁵ สัมภาษณ์ไชยันต์ ไชยพร วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2559

ประพันธ์ของมาคิอาเวลลีอย่างเคร่งครัด โดยมี สมบัติ จันทรวงศ์ ผู้แปล *เจ้าผู้ปกครอง* มาร่วมชมด้วย

การในการจัดทำละครครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2558 (แสดงวันที่ 4-6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558) ผู้เขียนบทก็ได้ปรับเปลี่ยนฉาก ชื่อตัวละครให้เข้ากับบริบทร่วมสมัย แต่ยังคงรักษาโครงเรื่องของมาคิอาเวลลีที่ชี้ให้เห็นการใช้อุบายเพื่อได้สิ่งที่ปรารถนา โดยในการแสดงละครเรื่องนี้ก่อนแสดงก็จะมีพิธีให้ผู้ชมรับทราบว่าเป็นการปรับเค้าโครงมาจากบทละครเรื่องแมนดราไกลาของมาคิอาเวลลี จากการสัมภาษณ์ผู้เขียนบททำให้ทราบต่อไปอีกว่า ผู้เขียนบทรู้จักและได้รับแรงบันดาลใจให้ทำละครเรื่องนี้จากการเรียนวิชาเทศกกับการเมือง ในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับ ไชยันต์ ไชยพร ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีมาตั้งแต่การทำละครครั้งแรกนั่นเอง⁵⁶⁶

กลวิธีการนำเสนอผ่านละครเวทีนั้น เป็นการเผยแพร่ความนิยมโดยลดความรุนแรงจากคนสอนดั้งเดิมของมาคิอาเวลลี โดยการเลือกที่จะแปลงงานเขียนด้วยคำที่มีความหมายนุ่มนวลกว่า และใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันมากกว่าโดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับต้นฉบับ การทำเช่นนี้เป็นไปเพื่อลดทอนความรู้สึกต่อต้านในตัวผู้อ่านในกรณีที่ต้องเจอถ้อยคำที่มีความหมายรุนแรง หรือเรื่องการเมืองหรือประวัติศาสตร์ที่มีความยุ่งยาก เราอาจกล่าวได้ว่าการทำเป็นละครเวทีนี้มีขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้านการยอมรับ เพราะเมื่อต้องเพิ่มการยอมรับจากสังคม การลดทอนเนื้อหาให้มีกระแสต่อต้านน้อยลงก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ผู้คนมีแนวโน้มที่จะไม่พร้อมรับกับคำสอนที่แปลกใหม่และขัดต่อความเชื่อเดิม การลดความรุนแรงของเนื้อหาโดยแสดงผ่านละครเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความนิยมของมาคิอาเวลลีแพร่กระจายได้ง่ายขึ้น

- ปมมรณะบุคคลก้องโลก ของ กฤษดา ศิรามพุช (2552)⁵⁶⁷

⁵⁶⁶ สัมภาษณ์กรรช สมนิจทรานุกิจ, ผู้เขียนบท วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2559

⁵⁶⁷ กฤษดา ศิรามพุช, ปมมรณะบุคคลก้องโลก(กรุงเทพฯ ฐานบุ๊คส์, 2551).

ในงานชิ้นนี้เป็นงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อบรรยายมรดกกรรมของบุคคลสำคัญต่างๆ หนึ่งในนั้นคือบุคคลที่อยู่ร่วมสมัยกับมาคิอาเวลลี อย่างตระกูลเมดิชี ในส่วนที่ว่าด้วยอุบายลอบทำร้ายสองพี่น้องตระกูลเมดิชี พบข้อความสั้นๆกล่าวถึง มาคิอาเวลลี และงานเขียนเรื่อง *The Prince* ที่น่าสนใจอย่างยิ่งในแง่ที่ว่า มาคิอาเวลลี เป็นต้นความคิดของการเป็นนักการเมืองที่เห็นแก่ตัว โดยเปรียบเทียบกับ เฟอร์เดริโค เด มงเตเฟลโตร ดยุกแห่งเออร์บีโนว่าลอบแบบมาคิอาเวลลีขึ้นมา นั่นคือแสดงตนว่ามีคุณธรรมสูงส่ง แต่ปลิ้นปล้อนจอมปลอม และมาคิอาเวลลีน่าจะมีส่วนในการผลักดันให้เกิดอาชญากรรมครั้งนั้น ความน่าสนใจของงานชิ้นนี้คือ กฤษดา ศิรามพุช เป็นนายแพทย์ การที่เขาสามารถอ้างอิงมาคิอาเวลลีในงานเขียนของเขาก็อาจแปลได้ว่ามาคิอาเวลลีได้เริ่มเผยแพร่ในคนทั่วไปอย่างกว้างขวางแล้ว

- นวนิยายเรื่องบัญญัติโหดแม็คเคียวเวลลี ของ อัลแลน ฟอร์ดซัม แปลโดย สุวิทย์ ฆาวปลดอด⁵⁶⁸

นวนิยายเล่มนี้แปลจากนวนิยายเรื่อง *The Machiavellian Covenant* ของ Allan Folsom ความน่าสนใจของนวนิยายเล่มนี้คือดำเนินเรื่องโดยมีผู้คนที่เชื่อในคำสอนของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* เป็นตัวแสดงหลัก ถึงแม้จะเป็นนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวน แต่ตลอดทั้งเล่มก็มีประเด็นทางการเมืองแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก และที่สำคัญที่สุด ในนวนิยายเล่มนี้ยังมีการตีความงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีที่แปลกใหม่ ด้วยการเสนอว่ามาคิอาเวลลีไม่เพียงเขียนหนังสือเรื่อง *The Prince* หากแต่เขายังเขียนภาคผนวกของ *The Prince* ที่คนทั่วไปไม่รู้จักอีกด้วย ภาคผนวกที่ถูกแต่งเสริมขึ้นมาคือการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดชุมชนลับของผู้ที่ตามรอยมาคิอาเวลลี อันเต็มไปด้วยความรุนแรง ดังปรากฏในหนังสือว่า

ว่ากันว่ามาคิอาเวลลีเขียนภาคผนวกให้กับหนังสือชื่อดัง *The Prince* ของเขา...ในภาคผนวกนี้เขาสร้างแนวคิดของสังคมลับที่มีพลังอำนาจมากขึ้นในแต่ละปีด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิกของมันด้วยการฆ่าตามพิธีกรรมที่ซับซ้อนมาก

⁵⁶⁸ ฟอร์ดซัม, บัญญัติโหดแม็คเคียวเวลลี.

แนวคิดคือความรอบคอบในการฆาตกรรมผูกพันพวกเขาเข้าด้วยกันด้วยเลือด และให้สิทธิพวกเขาที่จะกระทำอย่างรุนแรง...คุณพูดว่าอิทธิพลแข็งแกร่งทางการเมืองໃໝ່ທ່ານປະຖານາທິບໍດີ...จะเป็นยังไงถ้าบัญญัติของมาคิอาเวลลีไม่ใช่ภาคผนวกของหนังสือ *The Prince* แต่เป็นความจริง? เป็นบางสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งยึดถือเหมือนมันเป็นไปเบิกลแล้วนำไปสู่การปฏิบัติ⁵⁶⁹

ข้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นทัศนคติของผู้เขียนต่อมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจน ทั้งความรุนแรง และบุคลิกภาพอันเต็มไปดด้วยแผนการเพื่อความแข็งแกร่งทางการเมือง การดำเนินเรื่องโดยการนำเอาคำสอนใน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีไปปฏิบัติ ได้ช่วยตอกย้ำการรับรู้ภาพลักษณ์มาคิอาเวลลีในสังคมไทยมากยิ่งขึ้นไปอีก ถึงแม้การตีพิมพ์ครั้งแรกในจำนวน 2000 เล่ม และขายราคาสูงถึงเล่มละ 380 บาท อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่งานเขียนเล่มนี้อยู่บ้าง แต่กระนั้นงานเขียนเล่มนี้ก็หมดจากท้องตลาดอย่างรวดเร็ว แม้ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยก็ไม่ได้มีเก็บเอาไว้

- การ์ตูน *The Prince* เจ้าผู้ปกครอง ของ นิโคโล มาคิอาเวลลี แปลโดย ฤทัยวรรณ เกษสกุล⁵⁷⁰

ไม่เพียงจะปรากฏในนวนิยายเท่านั้น *The Prince* ของ มาคิอาเวลลี ยังปรากฏในรูปแบบการ์ตูนอีกด้วย การ์ตูนเล่มนี้ ถูกเขียนไว้ที่หน้าปกว่า “จากบทประพันธ์อันลึกลับของมาคิอาเวลลีสู่วรรณกรรมคลาสสิกฉบับการ์ตูนสำหรับเยาวชน” แต่อย่างไรก็ดีเนื้อหาทั้งหมดเป็นแต่เพียงการสรุปประวัติของมาคิอาเวลลีให้อยู่ในฉบับการ์ตูนเท่านั้น มิได้มีเนื้อหาของ *The Prince* อย่างจริงจังเป็นแต่เพียงการแทรกประเด็นเสริมเข้าไปในแต่ละบทของประวัติศาสตร์เท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นผู้เขียนการ์ตูนที่แท้จริงก็ไม่ถูกอ้างถึงในเล่ม ที่ซ้ำร้ายที่สุดคือข้อมูลบรรณานุกรมหอสมุดแห่งชาติยังกล่าวว่มาคิอาเวลลีเป็นผู้เขียนเอง แต่อย่างไรก็ดีเราก็อาจกล่าวได้ว่างานเขียนชิ้นนี้ได้นำพามาคิอาเวลลีไปสู่เยาวชนคนรุ่นหลังเรียบร้อยแล้ว

⁵⁶⁹ Ibid. หน้า 339-340.

⁵⁷⁰ นิโคโล มาคิอาเวลลี, *The Prince* เจ้าผู้ปกครอง, trans. ฤทัยวรรณ เกษสกุล(กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊ค, 2555).

รูปที่ 2. ภาพจากการ์ตูนเรื่อง The Prince เจ้าผู้ปกครอง แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของมาคิอาเวลลี

โดยสรุป กลวิธีสำคัญกลวิธีหนึ่งในการนำเสนองานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ผ่านงานวรรณกรรมคือการเล่าแบบโคกนาฏกรรม กลวิธีดังกล่าวคือการที่ผู้เขียนงานเขียนขึ้นต่าง ๆ เลือกที่จะเล่าประวัติของมาคิอาเวลลี หรือแนวคิดของมาคิอาเวลลี ด้วยการเล่าเรื่องแบบโคกนาฏกรรมแทนที่จะเล่าเรื่องอย่างเป็นทางการว่าเกิดอะไรขึ้นกับชีวิตของมาคิอาเวลลี การใช้โคกนาฏกรรมนี้ส่วนหนึ่งเป็นการลดแรงต่อต้านจากคำสอนอันโหดเหี้ยมของมาคิอาเวลลี เพราะเป็นการนำเสนอว่ามาคิอาเวลลีเองก็ทำสิ่งที่เขาเสนอไม่สำเร็จ อีกทั้งยังเป็นการชี้ให้เห็นว่าเพราะมาคิอาเวลลีสั่งสอนเรื่องธรรมจึงต้องมีชีวิตที่น่าสงสาร กลวิธีนี้มีขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้านการยอมรับ เพราะการนำเสนอชะตากรรมที่เลวร้ายของมาคิอาเวลลี ทำให้ผู้คนยอมรับและไม่รู้สึกขัดเคืองต่อประเด็นที่อ่อนไหวทางศีลธรรมได้ กลวิธีเช่นนี้พบได้ตั้งแต่งานของฮาร์มอนที่กล่าวถึงลักษณะ “ทอดอาลัย” ของมาคิอาเวลลี⁵⁷¹ ฮาร์มอนเสนอว่า มาคิอาเวลลีได้เรียนรู้จากชะตากรรมของตนเองว่า ไม่ว่าจะวางแผนการไว้ดีเพียงใด ก็มีโอกาสผิดพลาดได้ แม้จะเป็นบุคคลผู้ฉลาดและรอบคอบที่สุด ก็ยากที่จะทำให้แผนการสำเร็จโดยตลอด ความล้มเหลวในชีวิตของมาคิอาเวลลี

⁵⁷¹ ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากแปลได้ถึงปัจจุบัน หน้า 231.

ได้รับการตอกย้ำในงานของ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย ที่นำเสนองานเขียนเรื่อง *The Prince* ว่าไม่ได้เป็นที่นิยมในยุคแรก และไม่มีใครสนใจมาคิอาเวลลีมากนัก ดังปรากฏผ่านเรื่องเล่าของเขาว่า “ว่ากันว่าเมดิชี ซึ่งกำลังเล่นอยู่กับสุนัข เขาไม่สู้จะให้ความสนใจกับหนังสือที่มาคิอาเวลลีส่งมาให้เท่าใดนัก อย่างไรก็ตามในตอนเย็นเขาก็ได้ตอบขอบคุณมาคิอาเวลลีพร้อมกับส่งเหล่าไวน์อย่างดีไปให้สองขวด”⁵⁷² และกลวิธีนี้เริ่มชัดเจนขึ้นเมื่อมาคิอาเวลลีปรากฏในโลกวรรณกรรม ดังกรณีละครเวที นิยาย และ การ์ตูน

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่ากลวิธีการนำเสนอมาคิอาเวลลีผ่านวรรณกรรมได้กลายเป็นกลวิธีสำคัญอีกวิธีหนึ่งในการสร้างความนิยมมาคิอาเวลลีแก่สังคมทั่วไปในปัจจุบัน ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่ากลวิธีนี้ช่วยให้ผู้นำเสนอสามารถลดทอนความยุ่งยากในคำสอนของมาคิอาเวลลีได้โดยง่าย อีกทั้งยังทำให้ผู้อ่านที่คุ้นเคยกับเรื่องราวต่างๆในวรรณกรรมสามารถยอมรับมาคิอาเวลลีได้ง่ายขึ้นนั่นเอง

ท้ายบท

เราอาจกล่าวได้ว่า การสร้างความนิยม *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ได้ก้าวผ่านจุดพลิกผัน (The Tipping Point) และประสบความสำเร็จในการเข้าสู่สังคมทั่วไป โดยผ่านกลุ่มต่างๆที่มีอิทธิพลในการสร้างความนิยมในงานเขียนของมาคิอาเวลลี ทั้ง ผู้เชื่อมต่อ (Connectors) ที่สะท้อนผ่าน ชนชั้นนำในสยามยุคก่อนและระหว่างเปลี่ยนแปลงการปกครอง คนกลุ่มนี้เป็นผู้ริเริ่มความสนใจในมาคิอาเวลลี และด้วยฐานะที่เป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ในหลายๆมิติทั้ง ผู้บังคับบัญชา และ ผู้ให้ความรู้ ทำให้ความสนใจของเขาได้รับการส่งต่อ เช่น เจริณี เจ้าฟ้าฯจักรพงษ์ เป็นต้น รวมถึงผ่าน ผู้รู้ (Mavens or information specialists) หรือแวดวงวิชาการได้เริ่มก่อตัวอย่างเข้มแข็งและผลิตงานวิชาการทางด้านมาคิอาเวลลีขึ้นมาจำนวนมาก โดยเฉพาะฉบับแปลมาตรฐานของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่กลายเป็นแรงผลักดันให้งานเหล่านี้ได้แพร่กระจายไปสู่ส่วนต่างๆของสังคม และที่สำคัญที่สุดคือการเข้าสู่สังคมทั่วไป ผ่าน นักขาย (Salesmen or

⁵⁷² ศกุนตาทัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่. หน้า 7.

persuaders) ทั้ง นักจิตวิทยา นักธุรกิจ นักการเมือง และ นักข่าว ที่พยายามนำเสนอมาคิอาเวลลีให้ง่าย และน่าดึงดูดสำหรับคนทั่วไปที่อยู่นอกแวดวงรัฐศาสตร์ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความนิยมและการเผยแพร่ปรัชญาการเมืองในหนังสือ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีที่ปรากฏอยู่ในบริบทการเมืองไทย โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามสำคัญตั้งแต่ส่วนต้นของวิทยานิพนธ์ไว้ 4 ประการได้แก่

1. งานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเริ่มต้นเผยแพร่ในเมืองไทยได้อย่างไร
2. ความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี มีพัฒนาการในเมืองไทยอย่างไร
3. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย
4. การนำแนวความคิดใน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีมาใช้ในประเทศไทยมีกลวิธีในการนำเสนอและแนวทางในการตีความอย่างไร

โดยในบทสรุปนี้ผู้วิจัยจะทำการสรุปเนื้อหาวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ผ่านการตอบคำถามที่ได้ตั้งไว้ทั้งหมด

จุดเริ่มต้นของงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย

ผู้วิจัยค้นพบว่าจุดเริ่มต้นที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีเผยแพร่เข้ามาในสยามในช่วงแรกนั้นสามารถแยกออกเป็นสองแนวทางสำคัญคือ การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวตะวันตกที่รับราชการในสยาม ผ่านเยร์นี ซึ่งเป็นชาวอิตาเลียน โดยปรากฏคำว่า “มาคิอาเวลลีเยน” ในงานเขียนชื่อ *On Siamese proverbs* ที่ตีพิมพ์ในวารสารสยามสมาคมปี พ.ศ. 2447 ซึ่งผ่านมายังพงศาวดารยุทธศิลป์ของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ และอีกหนทางหนึ่งก็ตามเข้ามาในช่วงเวลาใกล้เคียงกันก็คือ การเข้ามาของมาคิอาเวลลีผ่านชาวสยามที่ได้รับการศึกษาในตะวันตก ที่ถือว่าการแสวงหาด้วยคนไทยเอง โดยปรากฏผ่านงานเขียนเรื่อง *เฟรเดอริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักร

พงศ์ ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2475 และได้อธิบายถึงงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ให้อย่างละเอียดในฐานะงานเขียนชิ้นสำคัญของนักรัฐศาสตร์

การเข้ามาทั้งสองหนทางของแนวคิดแบบมาคิอาเวลลีนั้นได้พัฒนาไปสู่สองแนวทางการตีความมาคิอาเวลลี ในทางหนึ่ง *On Siamese proverbs* กลายเป็นจุดตั้งต้นของการตีความเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินนโยบายแบบมาคิอาเวลลีในที่ใดที่หนึ่งให้มิดชิดในยามจำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ส่วนงานเขียนเรื่อง *เฟรเดริก มหาราชแห่งปรัสเซีย* ของพระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์ ก็พัฒนาไปสู่แนวทางการตีความคำสอนมาคิอาเวลลีในฐานะคำสอนที่แยกศีลธรรมของรัฐออกจากปัจเจกชน ผู้ปกครองสามารถกระทำในสิ่งที่ไม่เป็นธรรม หรือไม่ซื่อสัตย์ เพื่อความมั่นคงและความก้าวหน้าของรัฐได้ การตีความทั้งสองแบบได้แปรรูปความคิดของมาคิอาเวลลีให้เข้ากับสังคมไทยมากขึ้น อีกทั้งยังเชื่อมโยงไปยังประเด็นใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น “อิตาลี” “ฟาสซิสต์” “อำนาจนิยม” แม้กระทั่ง “นโปเลียน” และการสืบต่อแนวคิดเช่นนี้ได้กระทำกันอย่างต่อเนื่องผ่านวารสารยุทธโกษาที่มีเขรินีเป็นผู้วางรากฐาน

อย่างไรก็ดีการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีเผชิญปัญหาในสองทางนั้นคือทางหนึ่งผู้ริเริ่มเผยแพร่ถึงเห็นอันตรายที่ผู้คนจะตามรอยคำสอนของมาคิอาเวลลีดังปรากฏในคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 4 ของเฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย อีกทางหนึ่งก็เผชิญปัญหาจากการที่ฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงครามมีแนวทางที่จะตามรอยอำนาจนิยมอิตาลี จึงทำให้ความคิดทางการเมืองแบบอิตาลีได้รับการโจมตีจากกลุ่มที่สนับสนุนคณะราษฎรแต่เดิมอยู่มาก และทำให้ชื่อของมาคิอาเวลลีหายไปจากงานเขียนเป็นเวลานาน ต่อมาภายใต้การปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีแนวทางเดียวกับข้อเสนอของมาคิอาเวลลี พระยาอนุมานะฯ จึงนำมาคิอาเวลลีเข้ามาสู่งานเขียนในสังคมไทยอีกครั้ง แต่กระนั้นเขาก็เลือกที่จะซ่อนเอาไว้ในจดหมายส่วนตัว ในปี พ.ศ. 2495 พฤติการณ์ของพระยาอนุมานะฯ ดังกล่าวสอดคล้องกับบริบททางการเมืองเป็นอย่างดี เพราะในระยษะเวลาดังกล่าว รัฐบาลได้เพิ่มข้อจำกัดต่อการพิมพ์หนังสือมากขึ้น จนในที่สุดสิทธิของการพิมพ์หนังสือก็ได้รับการยกเลิกโดยสิ้นเชิง

ข้อค้นพบในส่วนนี้ของผู้วิจัยถือเป็นข้อค้นพบใหม่ที่ยังไม่เคยมีการค้นพบมาก่อน เพราะจากการสำรวจวรรณกรรมที่ผ่านมา มักสรุปว่ามาคิอาเวลลีเข้ามาในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2500 แต่การค้นพบของผู้วิจัยพบว่าจุดเริ่มต้นของการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีในประเทศไทยสามารถนับย้อนไปได้ไกลกว่านั้นมาก ยิ่งกว่านั้นการปรากฏของการคำว่า “มาคิอาเวเลียน” ในปี พ.ศ. 2447 ยังถือได้ว่าเป็นการอ้างถึงนักปรัชญาการเมืองตะวันตกในงานเขียนในประเทศไทย ด้วยการใส่คำคุณศัพท์ที่เก่าแก่ที่สุดด้วย

ไม่เพียงเท่านั้นการเลือกเหตุการณ์กับกฎมณเฑียรบาล มานำเสนอพร้อม ๆ กับคำอธิบาย “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” ว่าเป็นคติแบบมาคิอาเวลลีของเยรีนี สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวอย่างกลมกลืนระหว่างการนำเข้ามาแนวคิดทางการเมืองตะวันตกและการปรับตัวของจารีตดั้งเดิมในไทย

เยรีนีจึงใจแสดงให้เห็นว่าองค์ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีที่ตนรับใช้นั้นมีความเมตตา กรุณา มิได้โหดเหี้ยมเหมือนกษัตริย์สยามคนอื่น ๆ ที่ยึดหลักแบบมาคิอาเวลลีโดยเคร่งครัด แต่เยรีนีก็แสดงให้เห็นต่อไปว่าความเมตตาไม่ได้สร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นแก่รัฐโดยตลอด เพราะเมื่อเวลาและสถานการณ์เปลี่ยนไป เมื่อสิ้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสียแล้ว คนที่พระองค์ไว้ชีวิตก็พร้อมจะกบฏยึดอำนาจอันนำมาสู่การประหารชีวิตเฉกเช่นที่ได้ละโทษไว้

การตีความของเยรีนีในครั้งนี้เป็นทั้งการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่กษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ว่ามีเมตตาหาได้มีพระอุปนิสัยโหดเหี้ยมโดยธรรมชาติเหมือนกษัตริย์อยุธยา อีกทั้งยังเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่คติแบบมาคิอาเวลลี โดยการนำเสนอว่า ความเมตตาของกษัตริย์มีอาจถ่วงรัฐไว้ได้ยืนยาวนัก และด้วยความจำเป็นที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งความสงบของอาณาจักรพระองค์ก็จำเป็นต้องใช้วิธีการอันโหดเหี้ยมแบบมาคิอาเวลลี การตีความมาคิอาเวลลีของเยรีนีครั้งนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญมากในการเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายแบบมาคิอาเวลลีของสยามในเวลาต่อมา

โดยสรุปเราอาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาของมาคิอาเวลลีในสยามยุคแรกนั้น มีจุดเริ่มต้นจากการที่สยามต้องการเปลี่ยนตัวเองให้ประเทศสมัยใหม่ และต้องการเปิดรับองค์ความรู้จากตะวันตก

การแสวงงองค์ความรู้ของชนชั้นนำสยามจากตะวันตกเป็นไปอย่างแข็งขัน ดังพบว่ามีงานเขียนภาษาอังกฤษอยู่ในหอสมุดวชิรญาณเป็นจำนวนมาก แต่ด้วยสยามกำลังมีข้อพิพาทกับอังกฤษ และต้องการหาทางเลือกอื่น ๆ ให้พ้นจากการครอบงำของอังกฤษ อิตาลีที่ไม่ได้มุ่งหาอานานิคมในทวีปเอเชียดูจะเป็นคำตอบหนึ่งสำหรับสยาม ความสัมพันธ์ระหว่างอิตาลีกับสยามเพิ่มขึ้นตามลำดับ และสยามก็ไว้วางใจในองค์ความรู้และความรู้ความสามารถของชาวอิตาเลียนถึงขั้นตั้งชาวอิตาเลียนผู้หนึ่ง ซึ่งมีชื่อว่าเยรีนี เป็น เจ้ากรมยุทธศึกษาคนแรกของประเทศ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการศึกษาของทหารทั่วทั้งราชอาณาจักร เยรีนีผู้นี้เกิดและเติบโตมาในช่วงที่แนวคิด Risorgimento เบ่งบานไปทั่วอิตาลี เหล่านักคิดและวีรบุรุษคนสำคัญต่างกล่าวถึงแนวคิดการรวมชาติและอิสรภาพที่ได้เริ่มไว้โดยมาคิอาเวลลีได้งานเรื่อง *The Prince* ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกที่เมื่อเยรีนีบรรยายถึงกรุงสุโขทัยจึงเต็มไปด้วยคำว่า การรวมชาติ ปลดปล่อย และเป็นอิสรภาพ การทาบทัพสยามลงไปประวัติศาสตร์อิตาลี และการวางตัวเขาเองลงไปบนแนวทางของมาคิอาเวลลีเด่นชัดในงานที่เขาเขียนเกี่ยวสุภาษิตไทย เขาอธิบาย “ตัดทอนอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ้ออย่าไว้ลูก” ว่าเป็นคติแบบมาคิอาเวลลีเลียน แต่กระนั้นก็เลือกตัวอย่างที่ผู้ปกครองสยามเลือกที่จะเมตตาไม่ใช้มาตรการโหดเหี้ยม และชี้ให้เห็นว่าเมื่อเวลาและสถานการณ์เปลี่ยน คนผู้ได้รับการไว้ชีวิตก็จะกลับมาทำลายความมั่นคงอีก ดังนั้นวิธีการที่รุนแรงแบบมาคิอาเวลลีเลียนนี้จึงเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยการทำเช่นนี้เอง เยรีนีจึงได้ทั้งเทิดพระเกียรติกษัตริย์สยามพร้อม ๆ กับเสนอการตีความนโยบายแบบมาคิอาเวลลีเลียนในแง่ความจำเป็น การตีความของเขาได้แพร่หลายไปสู่ชนชั้นนำผ่านการตีพิมพ์ในวารสารของสยามสมาคมฉบับที่ 1 และยังเผยแพร่ไปสู่ข้าราชการทหารในฐานะที่เขาดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนนายร้อยทหาร เจ้ากรมยุทธศึกษา และบรรณาธิการวารสารยุทธโภษ จึงอาจกล่าวได้ว่าอย่างก้าวแรกของลัทธิมาคิอาเวลลีเลียนในประเทศไทย ได้เริ่มต้นขึ้นด้วยชาวอิตาเลียนผู้มารับราชการทหารในสยามที่มีนามว่า เยรีนี นี้เอง

พัฒนาการความนิยมในงานเขียน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในวงการวิชาการ

ผู้วิจัยเริ่มศึกษาพัฒนาการความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ด้วยถือว่าช่วงเวลาดังกล่าวสภาพของความคิดทางการเมืองตะวันตก

ในประเทศไทยได้เปลี่ยนไปจากยุคก่อนหน้าเป็นอย่างมาก และอาจกล่าวได้ว่าในเวลานั้นความนิยมในงานเขียนเรื่อง The Prince ได้เริ่มก่อตัวอย่างเป็นรูปธรรมในวงการวิชาการแล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับยุคเริ่มต้นในส่วนก่อนหน้า โดยผู้วิจัยได้แบ่งยุคต่าง ๆ ของงานเขียนออกเป็นสามยุคคือ

ยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ (พ.ศ.2500 – พ.ศ.2515)

ยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ อาจนับได้ว่าเริ่มขึ้นในทศวรรษที่ 2500 โดยมีลักษณะเด่นคือการปรากฏของผลงานที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีบนโลกวิชาการในยุคดังกล่าวแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับงานเขียนในเวลาก่อนหน้า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมการเมือง อันนำมาสู่การขยายตัวของการศึกษาในวิชารัฐศาสตร์ สถานการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความนิยมใน มาคิอาเวลลีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วย เพราะเป็นการเปลี่ยนแนวทางการเผยแพร่ความคิดของมาคิอาเวลลีจากที่ปรากฏอยู่แต่ในเพียงงานเขียนอ่านเล่นของชนชั้นสูงหรืองานเขียนเฉพาะทางของทหาร มาปรากฏตัวอย่างเป็นระบบในการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะในวิชาความคิดทางการเมืองที่เพิ่งสถาปนาตัวเองลงไปในการศึกษารัฐศาสตร์

ยุคเบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง (พ.ศ.2516 – พ.ศ.2537)

ยุคเบ่งบานของการศึกษาความคิดทางการเมืองและความหลากหลายของตำราชั้นสอง เกิดขึ้น โดยมีผลงานแปลเรื่อง เจ้า โดย พิชิต จงสถิตวัฒนา เป็นจุดแบ่งสำคัญ งานเขียนชิ้นนี้เป็นผลพวงของการเติบโตของวรรณกรรมทางการเมือง ที่มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองอย่างชัดเจนดังที่ผู้จัดพิมพ์พยายามสะท้อนบริบททางการเมืองในขณะนั้นอย่างชัดเจน ดังคำโปรยที่รองปกในว่า **“หนังสือเล่มนี้ขออุทิศแก่ประชาชนที่ถูกกดขี่”** ยิ่งไปกว่านั้น พิชิต จงสถิตยวัฒนา⁵⁷³ ยังเป็นผลผลิตของภาควิชาทฤษฎีและปรัชญาการเมืองของคณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาทฤษฎีและปรัชญาทางการเมืองอย่างโดดเด่นอีกด้วย

⁵⁷³ อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ พิชิต จงสถิตยวัฒนา วันอังคารที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2257

ในยุคดังกล่าวเริ่มมีความแพร่หลายของการศึกษาความคิดทางการเมืองใน มหาวิทยาลัยอื่น ๆ อาจารย์ผู้สอนต่างสร้างตำราขึ้นมาสอนของตนเอง ตำราที่ถูกเขียนขึ้นมาเหล่านี้ต่างก็พยายามสร้างเอกลักษณ์ให้กับงานเขียนของตนเองแต่ก็ขาดความรู้เฉพาะทาง จึงส่งผลให้มีหนังสือทฤษฎีที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีแต่ไม่ได้อ้างอิงตัวบทแปลเกิดขึ้นหลายฉบับ ความหลากหลายของตำราทฤษฎีนี้ดำรงอยู่ในโลกวิชาการไทยกว่ายี่สิบปี และสร้างสีสันให้กับ การทำความเข้าใจมาคิอาเวลลีอย่างยิ่ง

ยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของกรณีศึกษา (พ.ศ.2538– ปัจจุบัน)

ยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของกรณีศึกษา เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์สำคัญในปี พ.ศ. 2538 ที่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งในการสร้างความนิยมในหนังสือ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี เพราะ สมบัติ จันทรวงศ์ ได้แปลหนังสือเล่มนี้ออกมาอีกครั้งในชื่อว่า *เจ้าผู้ปกครอง* งานเขียนชิ้นนี้ได้รับความยอมรับและได้รับความนิยมจากแวดวงวิชาการอย่างยิ่ง ในฐานะตัวบทแปลที่มีความเที่ยงตรงตามต้นฉบับ และนับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการศึกษามาคิอาเวลลีแบบปรัชญาการเมืองโดยการอ่านตัวบทโดยละเอียด ยิ่งไปกว่านั้นงานชิ้นนี้ยังกลายเป็น ตัวบทฉบับมาตรฐานของวงการศึกษาไทยจวบจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นบริบทอันเป็นจุดเริ่มต้นของยุค ตัวบทมาตรฐานและ การขยายตัวของกรณีศึกษา จึงแตกต่างจากยุคอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง ในแง่ ที่บริบทการกำเนิดยุคอื่น ๆ อาจเกิดจากปัจจัยทางการเมือง สังคม หรือการเปลี่ยนแปลงของการศึกษา แต่บริบทที่ทำให้เกิดงานเขียนยุคใหม่ในครั้งนี้กลับเป็นงานเขียนของนักวิชาการ

การสร้างความนิยม *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไป

การปรากฏตัวของตัวบทมาตรฐาน *เจ้าผู้ปกครอง* ในยุคที่ผ่านมาได้ยกระดับการศึกษา มาคิอาเวลลีไปสู่กรณีศึกษาตัวบทอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับการขยายตัวของหลักสูตรการศึกษา รัฐศาสตร์ โดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา ที่มีผู้เรียนส่วนมากของหลักสูตรเป็นนักการเมือง งานเขียนในยุคนี้มีจึงลักษณะเด่นคือการขยายนอกรวงวิชาการอย่างมีนัยยะสำคัญโดยเฉพาะที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการเมือง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากบริบทของวิกฤติการเมืองที่

เริ่มขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2540 สถานการณ์ทางการเมืองที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายนี้ ดูจะเอื้อประโยชน์อย่างยิ่งที่จะมีการหยิบยืมแนวคิดของมาคิอาเวลลีมาใช้ประโยชน์ ทั้งนำมาปรับใช้กับสถานการณ์โดยตรง หรือใช้แต่เพียงชื่อของมาคิอาเวลลีไปโจมตีคนอื่นก็ตาม ยิ่งกว่านั้นชื่อของมาคิอาเวลลียังเป็นคำอ้างที่มีความชอบธรรมของบรรดานักการเมือง เพื่อรองรับจุดยืนของตนเองอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้นเราอาจใช้แนวคิด จุดพลิกผัน (The Tipping Point) ของ แกลดเวล มาใช้อธิบาย การสร้างความนิยม *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไปได้ด้วย โดยอธิบายผ่านกฎคนส่วนน้อย และแทนที่กลุ่มต่างๆที่มีอิทธิพลในการสร้างความนิยมในงานเขียนของมาคิอาเวลลี ผ่านกลุ่มทั้งสามของ แกลดเวล ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า ในบทที่ 3 นั้นเป็นกรณีศึกษาของกลุ่ม ผู้เชื่อมต่อ (Connectors) ที่สะท้อนผ่าน ชนชั้นนำในสยามยุคก่อนและระหว่างเปลี่ยนแปลงการปกครอง คนกลุ่มนี้เป็นผู้ริเริ่มความสนใจในมาคิอาเวลลี และด้วยฐานะที่เป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ในหลายมิติ ทั้ง ผู้บังคับบัญชา และ ผู้ให้ความรู้ ทำให้ความสนใจของเขาได้รับการส่งต่อมา เช่น เยริณี เจ้าฟ้าฯจักรพงษ์ เป็นต้น จนกระทั่ง ในบทที่ 4 ผู้รู้ (Mavens or information specialists) หรือแวดวงวิชาการได้เริ่มก่อตัวอย่างเข้มแข็งและผลิตงานวิชาการทางด้านมาคิอาเวลลีขึ้นมาจำนวนมาก โดยเฉพาะฉบับแปลมาตรฐานของ สมบัติ จันทรวงศ์ ที่กลายเป็นแรงผลักดันให้งานเหล่านี้ได้แพร่กระจายไปสู่ส่วนต่างๆของสังคม ผ่าน นักขาย (Salesmen or persuaders) ในหลายมิติ เช่น นักจิตวิทยา นักธุรกิจ นักการเมือง และ นักข่าว ที่พยายามนำเสนอมาคิอาเวลลีให้ง่าย และน่าดึงดูดสำหรับคนทั่วไปที่อยู่นอกแวดวงรัฐศาสตร์ และสามารถทำให้มาคิอาเวลลีเป็นที่สนใจของบุคคลทั่วไปได้สำเร็จ

โดยสรุป มาคิอาเวลลีในไทยเริ่มตั้งแต่การปรากฏตัว ของมาคิอาเวลลี ในยุคสยามเข้าสู่สมัยใหม่และการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนเข้าสู่ยุครัฐนิยม ก่อนจะผันตัวเข้าสู่โลกวิชาการในยุคสถาปนาการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ ซึ่งในเวลานั้นองค์ความรู้ทางด้านความคิดทางการเมืองยังไม่กว้างขวางนัก จากการขยายตัวของการศึกษารัฐศาสตร์ได้นำเข้าสู่ยุคใหม่ที่เปิดโอกาสให้การศึกษาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองกลายเป็นหนึ่งในวิชาที่มีการเรียนการสอนกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เปิดให้มีสาขาปรัชญา

การเมืองและความคิดทางการเมืองโดยตรง และการเกิดสาขาวิชานั้นเองก็นำไปสู่การแปลตัวบท *The Prince* เป็นครั้งแรกของพิชิต จงสถิตวัฒนา อย่างไรก็ตามการขยายตัวของหลักสูตรในเวลานั้นขาดความลึกซึ้ง เป็นการขยายตัวในทางกว้างแต่ไม่ใช่ทางลึก นั่นคือมีการเพิ่มขึ้นของคณะรัฐศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตร์ และวิชาทฤษฎีทางการเมือง แต่ความสนใจอย่างลึกซึ้งในมาคิอาเวลลี และมีแต่เพียงตำราความรู้เบื้องต้น

ท้ายที่สุดการเกิดขึ้นของตัวบทแปล เจ้าผู้ปกครอง ของสมบัติ จันทรวงศ์นำไปสู่การยุติยุคสมัยของตำราทฤษฎี ดั่งจะสังเกตได้ว่าตำราทฤษฎีที่พยายามนำเสนอมาคิอาเวลลีอย่างฉาบฉวยลดจำนวนลงอย่างมีนัยยะสำคัญ ในทางกลับกันการศึกษาเชิงลึกที่มีการนำตัวบทแปลของมาคิอาเวลลีไปวิเคราะห์กับบุคคลและสถานการณ์มากยิ่งขึ้น ดังปรากฏในกรณีวิทยานิพนธ์ทางรัฐศาสตร์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง และท้ายที่สุดการเปิดโอกาสให้ผู้คนได้สัมผัสตัวบทเช่นนี้จะนำไปสู่การที่ผู้คนนำความคิดของ มาคิอาเวลลีไปใช้ในงานต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย

ในปัจจุบันการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในเพียงการศึกษาทางรัฐศาสตร์อีกต่อไปแล้ว มาคิอาเวลลีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของข้ออ้างทางการเมืองของนักการเมือง ซึ่งมีการกล่าวอ้างกันอย่างแพร่หลาย ยิ่งกว่านั้นการเปิดกว้างยอมรับที่มากขึ้นได้เป็นช่องทางให้มาคิอาเวลลีปรากฏในชีวิตประจำวันของผู้คน มาคิอาเวลลีกลายเป็นส่วนหนึ่งของความบันเทิง ทั้งหนังสืออ่านเล่น การ์ตูน และละครเวที จนดูเหมือนว่ากระแสความนิยมของมาคิอาเวลลีจะเติบโตอย่างไม่สิ้นสุดในสังคมไทย

อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะดูเหมือนว่าพัฒนาการงานเขียนของมาคิอาเวลลีในประเทศไทยนั้นเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริงงานเขียนเหล่านี้ล้วนบริหารจัดการกระจาย งานแต่ละชิ้นถึงแม้จะส่งผลต่อกัน แต่ก็ต่างมีเอกภาพต่อกันและกันเช่นกัน ยุคที่ผู้วิจัยแบ่งขึ้นจึงอาจไม่ใช่ยุคที่มีอยู่จริงๆโดยมีเส้นเวลาที่ชัดเจน หากเป็นแต่เพียงเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อทำความเข้าใจในภาพกว้างและช่วยให้สามารถประติดประต่อชิ้นส่วนที่ขาดวันของประวัติศาสตร์ได้ง่ายขึ้นเท่านั้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ในประเทศนั้นมีผลกระทบต่อการศึกษาทางงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ซึ่งส่งผลให้เกิดยุคสมัยของงานเขียนใหม่ และรูปแบบงานเขียนใหม่ ๆ และส่งผลต่อภาพรวมความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี โดยปัจจัยดังกล่าวอาจจำแนกออกได้ 5 ประการได้แก่

ปัจจัยสนับสนุนจากต่างประเทศ

ปัจจัยสนับสนุนจากต่างประเทศนับว่ามีความสำคัญในการเผยแพร่ความนิยมของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย เนื่องจากงานเขียนของมาคิอาเวลลีไม่ใช่ภาษาอังกฤษ การเข้าถึงในยุคแรก ๆ จึงเป็นเรื่องยาก และการแปลให้ถูกต้องเที่ยงตรงจากภาษาอิตาเลียนก็เป็นเรื่องยากเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าหากขาดปัจจัยสนับสนุนจากประเทศที่เอื้อโอกาสให้มาคิอาเวลลีมาเผยแพร่ในไทยเสียแล้ว ความนิยมของมาคิอาเวลลีในปัจจุบันคงไม่เติบโตเท่าทุกวันนี้

ปัจจัยทางด้านการขยายตัวของการศึกษา

การขยายตัวและการเปิดกว้างที่ให้ความสำคัญกับปรัชญาการเมืองในแวดวงการศึกษา เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้มาคิอาเวลลีเป็นที่นิยมขึ้นมา อีกทั้งส่งผลต่อแรงบันดาลใจในการแปล “เจ้า” ของพิชิต จงสถิตวัฒนาอีกด้วย ไม่เพียงเท่านั้นการขยายหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ยังส่งผลให้ผู้เรียนที่หลากหลายนี้นำคำสอนของมาคิอาเวลลีไปอ้างอิงและเผยแพร่มากยิ่งขึ้นไปอีก โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยทางด้านการศึกษาคือปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมความนิยมของมาคิอาเวลลี ทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการเผยแพร่ในโลกวิชาการ และเป็นจุดส่งต่อไปสู่โลกการเมืองอีกด้วย

ปัจจัยด้านบุคลากรที่มีความพร้อม

ปัจจัยด้านบุคลากรที่มีความพร้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการสร้างความนิยมในงานเขียนของมาคิอาเวลลี เพราะหากไม่เกิดการแปลด้วยบท *เจ้าผู้ปกครอง* ของ สมบัติ จัน

ทรงศ์ ก็คงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญในการศึกษามาคิอาเวลลีในประเทศไทย อีกทั้งสมบัติยังมีความเกี่ยวข้องกับงานวิชาการด้านมาคิอาเวลลีในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งเป็นผู้ผลิตงานวิชาการด้านมาคิอาเวลลีจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้ตรวจสอบงานแปลครั้งที่หนึ่งของ *The Prince* ของพิชิต ในปี พ.ศ. 2515 อีกด้วย บุคคลอีกผู้หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการสร้างค่านิยมในงานเขียนมาคิอาเวลลีเช่นกัน คือ ไชยันต์ ไชยพร ดังจะพบได้ว่าวิทยานิพนธ์ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกชิ้นที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีส้วนมีอาจารย์ที่ปรึกษาคนเดียวกันคือ ไชยันต์ ไชยพร ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญของ ไชยันต์ ในการสนับสนุนให้นิยามของมาคิอาเวลลีแพร่หลายมากยิ่งขึ้นไปอีก

ปัจจัยด้านการยอมรับ

ปัจจัยด้านการยอมรับของคนในสังคม เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสังคมไทยในช่วงแรกมีการยอมรับมาคิอาเวลลีไม่มากนัก ทำให้งานยุคแรกเช่นงานของเยรีนีและงานของเดซชาติจำเป็นต้องซ่อนลักษณะของมาคิอาเวลลีในถ้อยคำที่ดูนุ่มนวล เมื่อสังคมไทยเติบโต กลวิธีในการนำเสนอมาคิอาเวลลีให้สอดคล้องกับการยอมรับของผู้คนก็เปลี่ยนไป พร้อม ๆ กับความยอมรับและการเปิดกว้างทางศีลธรรมก็เพิ่มมากขึ้น

กลวิธีในการนำเสนอ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย

กลวิธีนำเสนอหรือกลวิธีที่งานเขียนและผู้เขียนปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยที่สร้างค่านิยมและบริบททางสังคม ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างค่านิยมให้กับงานเขียนของมาคิอาเวลลี โดยแบ่งออกได้ 6 ประการได้แก่

การแปลโดยลดความรุนแรงของคำ

กลวิธีการแปลโดยลดความรุนแรงของคำ คือการเลือกที่จะแปลงานเขียนด้วยคำที่มีความหมายนุ่มนวลกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับต้นฉบับเพื่อลดทอนความรู้สึกต่อต้านในตัวผู้อ่านในกรณีที่ต้องเจอถ้อยคำที่มีความหมายรุนแรง กลวิธีนี้มีขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้านการยอมรับ

เพราะเมื่อต้องเพิ่มการยอมรับจากสังคม การลดทอนถ้อยคำให้มีกระแสต่อต้านน้อยลงก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง กลวิธีในการนำเสนอเช่นนี้ปรากฏมากในยุคแรกของการนำเสนองานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี เพราะในเวลานั้นผู้อ่านมีแนวโน้มที่จะไม่พร้อมรับกับคำสอนที่แปลกใหม่และขัดต่อความเชื่อเดิม การลดความรุนแรงของคำจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความนิยมของมาคิอาเวลลีแพร่กระจายได้ง่ายขึ้น

การเรียงลำดับและการจัดระบบใหม่

การเรียงลำดับและการจัดระบบเนื้อหาของมาคิอาเวลลีนั้นเป็นกลวิธีสำคัญที่สอดคล้องกับปัจจัยด้านการศึกษาที่มีการขยายตัวของหลักสูตรรัฐศาสตร์ เมื่อมีการขยายตัวของแวดวงการศึกษามากขึ้น การเรียงลำดับและจัดระบบใหม่เพื่อเพิ่มความนิยมที่หลากหลายก็เพิ่มมากขึ้นไปด้วย ขึ้น การเรียงลำดับและจัดระบบใหม่นี้ยังช่วยให้ผู้เขียนสามารถตีความมาคิอาเวลลีในทิศทางใหม่ ๆ ได้อีกด้วย

การเปรียบเทียบนักคิดคนอื่น

กลวิธีการเปรียบเทียบกับนักคิดคนอื่นเพื่ออธิบายความคิดของมาคิอาเวลลีเป็นวิธีที่พบได้บ่อยในงานที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี และเป็นกลวิธีที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสนับสนุนปัจจัยการขยายตัวทางการศึกษา เพราะการนำมาคิอาเวลลีไปเปรียบเทียบกับนักคิดที่มีชื่อเสียงอยู่แล้วจะช่วยให้ผู้อ่านคุ้นเคยกับมาคิอาเวลลีดีขึ้น

การเปรียบเทียบและการอ้างอิงกับสถานการณ์ในไทย

กลวิธีการเปรียบเทียบมาคิอาเวลลีกับสถานการณ์หรือบุคคลในไทย เป็นกลวิธีที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นวิธีการง่ายที่สุดที่จะใช้ความคิดของมาคิอาเวลลีเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งกลวิธีแบบนี้เป็นการตอบสนองปัจจัยสนับสนุนทางการเมืองที่สร้างความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* อย่างชัดเจน เพราะเมื่อสภาวะทางการเมืองสอดคล้องกับคำสอนทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ก็ก่อให้เกิดกลวิธีการเปรียบกับเหตุการณ์และบุคคลในเมืองไทย ซึ่งส่งผลให้มีความนิยมในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีเพิ่มขึ้น

การเล่าแบบโคกนาฏกรรม

กลวิธีหนึ่งในการนำเสนองานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี คือการเล่าแบบโคกนาฏกรรม กลวิธีดังกล่าวคือการทำผู้เขียนงานเขียนขึ้นต่าง ๆ เลือกที่จะเล่าประวัติของมาคิอาเวลลี ด้วยการเล่าเรื่องแบบโคกนาฏกรรมแทนที่จะเล่าเรื่องอย่างเป็นทางการว่าเกิดอะไรขึ้นกับชีวิตของมาคิอาเวลลี การใช้โคกนาฏกรรมนี้ส่วนหนึ่งเป็นการลดแรงต่อต้านจากคำสอนอันโหดเหี้ยมของมาคิอาเวลลี เพราะเป็นการนำเสนอว่ามาคิอาเวลลีเองก็ทำสิ่งที่เขาเสนอไม่สำเร็จ อีกทั้งยังเป็นการชี้ให้เห็นว่าเพราะมาคิอาเวลลีส่งสอนเรื่องอธรรมจึงต้องมีชีวิตที่น่าสงสาร กลวิธีนี้มีขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้านการยอมรับ เพราะการนำเสนอชะตากรรมที่เลวร้ายของมาคิอาเวลลี ทำให้ผู้คนยอมรับและไม่รู้สึกขัดใจต่อประเด็นที่อ่อนไหวทางศีลธรรมได้

การใช้ภาพเพื่อสื่อความหมาย

กลวิธีใช้ภาพเพื่อสื่อความหมายเป็นกลวิธีที่โดดเด่นเฉพาะในงานของ สมบัติ จันทรวงศ์ เนื่องจากงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลีโดยมากมักใช้ภาพของมาคิอาเวลลีที่เป็นภาพเขียนมาประกอบ แต่ในงานของ สมบัติ จันทรวงศ์ โดยเฉพาะในการแปลตัวบทเรื่อง *เจ้าผู้ปกครอง* สมบัติกลับเลือกที่จะใช้รูปอื่น ๆ แทนรูปมาคิอาเวลลี เช่นรูปหน้าปกสำหรับการพิมพ์ครั้งแรกเป็นรูป “จาร์กที่เสียมกุก” และในครั้งต่อ ๆ มาเป็นรูป “กระดานหมากรุก” จากการสัมภาษณ์ สมบัติ แสดงให้เห็นว่าการเลือกปกที่ไม่จำกัดอยู่ที่ภาพเขียนมาคิอาเวลลีเป็นการยืนยันถึงความ เป็นปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในบริบททางประวัติศาสตร์ และเป็นองค์ความรู้ที่ไม่จำกัดกาลและเทศะนั้นเอง

แนวทางในการตีความ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีในประเทศไทย

ในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ผู้วิจัยนำเสนอ ประเด็นการตีความในงานเขียนเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลี ในประเด็นที่มีความน่าสนใจ 6 ประเด็น โดย 3 ประเด็นแรกเป็นภาพรวมทั่วไป ได้แก่ สถานะของมาคิอาเวลลี ยุคสมัยของมาคิอาเวลลี ความสัมพันธ์ระหว่าง *The Prince* และ

งานชิ้นอื่น ๆ และอีก 3 ประเด็นเป็นส่วนของการตีความรายละเอียดในตัวบท คือ รูปแบบของ รัฐที่ดีที่สุด คุณสมบัติและคุณธรรม และบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลี

สถานะของมาคิอาเวลลี

สถานะของมาคิอาเวลลีเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่มีการตีความอย่างหลากหลาย โดยการตีความที่มีความนิยมกันมากที่สุดและส่งผลกระทบต่อความนิยมในมาคิอาเวลลีในสังคมไทยมี 3 ประเภท ได้แก่ มาคิอาเวลลีในฐานะบิดาของรัฐศาสตร์และปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ มาคิอาเวลลี ในฐานะนักการเมือง และมาคิอาเวลลีในฐานะผู้บริหาร

ยุคสมัยของมาคิอาเวลลี

การตีความยุคสมัยของมาคิอาเวลลีสะท้อนชัดถึงขอบเขตการศึกษาที่แตกต่างกันของงาน เขียนที่เกี่ยวข้องกับมาคิอาเวลลี ในตำราทฤษฎีภูมิที่ใช้ขอบการอธิบายแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะจัดมาคิอาเวลลีไว้ในยุคสมัยใหม่ โดยอาศัยบริบททางประวัติศาสตร์จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างชัดเจน แต่ในงานที่ศึกษาตัวบทอย่างละเอียดตามขอบการศึกษาปรัชญาการเมืองกลับไม่ตัดสินยุคสมัยของมาคิอาเวลลีอย่างเด็ดขาด แต่ชี้ชวนให้เห็นประเด็นและข้อถกเถียง พร้อมทั้งความเป็นไปได้ที่ความคิดของมาคิอาเวลลีจะสอดคล้องกับงานเขียนยุคอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่าง The Prince และ The Discourse

โดยสรุป เราอาจกล่าวได้ว่าเพื่อการสร้างความนิยมให้แก่งานเขียนของมาคิอาเวลลีอย่างรวดเร็วและไม่ซับซ้อนเกินไปสำหรับคนทั่วไป ตำราทฤษฎีภูมิส่วนมากเลือกที่จะนำเสนอมาคิอาเวลลีในมิติเดียวคือผ่านงานเขียนเรื่อง *The Prince* เพราะเป็นงานที่โดดเด่น และเห็นภาพของมาคิอาเวลลีชัดเจนกว่า ในขณะที่งานวิชาการที่ศึกษามาคิอาเวลลีอย่างลึกซึ้งพยายามนำเสนอมาคิอาเวลลีผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญของเขามากกว่าหนึ่งชิ้นและไม่ด่วนสรุปว่าแต่ละชิ้นสัมพันธ์กันอย่างไร และชิ้นใดคืองานชิ้นเอก

รัฐและรูปแบบของรัฐ

การแปลที่ใช้คำว่ารัฐคำเดียวแทนคำว่า lo stato ของสมบัติ จันทรวงค์ และใช้คำหลายคำแทนคำว่า lo stato ของพิชิต จงสถิตย์วัฒนา นั้นส่งผลตามมาที่แตกต่างกัน ในกรณีของการใช้คำคำเดียวนั้นจะทำให้งานเขียนมีเอกภาพ และรักษาความลุ่มลึกและรักษาแนวทางของมาคิอาเวลลีที่ต้องการให้เกิดความสับสนแก่ผู้อ่านเพื่อจะได้ตระหนักถึงความหมายที่แท้จริงของคำคำนั้น ในทางกลับกันการแปลไว้หลายคำโดยเลือกความหมายที่สอดคล้องกับบริบทจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายกว่า แต่ก็ย่อมนำไปสู่การตีความและแปลความกันอย่างหลากหลาย ซึ่งต่างก็มีแนวทางแปลเป็นของตนเองซึ่งท้ายที่สุดอาจจะเป็นคนละสิ่งกับที่มาคิอาเวลลีตั้งใจจะนำเสนอ ยิ่งกว่านั้นในส่วนของรูปแบบของรัฐในอุดมคติก็ยังมี การตีความแตกต่างกันไปตามจุดยืนของผู้เขียนอีกด้วย

คุณธรรมและคุณสมบัติ

การแปลที่ใช้คำว่าคุณธรรมคำเดียวแทนคำว่า Virtù ของสมบัติ จันทรวงค์ และใช้คำหลายคำแทนคำว่า Virtù ของพิชิต จงสถิตย์วัฒนา นั้นส่งผลตามมาที่แตกต่างกัน ในกรณีของการใช้คำคำเดียวนั้นจะทำให้งานเขียนมีเอกภาพ และรักษาความลุ่มลึกและแนวทางของมาคิอาเวลลีที่ต้องการให้เกิดความสับสนแก่ผู้อ่านเพื่อจะได้ตระหนักถึงความหมายที่แท้จริงของคำว่าคุณธรรม และยังให้ความรู้สึกต่อต้านกับ ศาสนจักร ในทางกลับกันการแปลไว้หลายคำโดยเลือกความหมายที่สอดคล้องกับบริบทจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายกว่า แต่ก็ย่อมนำไปสู่การตีความและแปลความที่คลาดเคลื่อน ดังจะพบว่าในงานเขียนประเภทตำราทฤษฎี เลือกที่จะแปลคำว่าคุณธรรมว่า ข้อแนะนำ หรือ คุณสมบัติ และลดทอนความหมายในเชิงคุณธรรมที่มีความหมายลึกซึ้งของมาคิอาเวลลี

บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลีเลียน

บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลีเลียน เป็นการตีความอีกแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมในงานเขียนของไทย และเป็น การตีความแบบแรกที่ได้รับการเผยแพร่ในไทยด้วย ดังปรากฏว่าเยรีนเลือกใช้คำว่า “มาคิอาเวลลีเลียน” (Machiavellian) อธิบายสุภาภิตคำพังเพย “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้

ลูก”⁵⁷⁴ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2447 ซึ่งการตีความนี้ถือว่าเป็นการตีความที่สร้างความเชื่อพื้นฐานที่เป็นที่นิยมต่อไปว่า บุคลิกภาพแบบ มาคิอาเวลลีคือ “ความโหดเหี้ยมอันมาจากความจำเป็นทางการเมือง” โดยในปัจจุบันการตีความบุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลลีนั้นได้เผยแพร่ไปยังการศึกษาทางด้านจิตวิทยาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้มีข้อจำกัดหลายประการนั่นคือผู้วิจัยไม่สามารถทราบขอบเขตของงานเขียนทั้งหมดได้เนื่องจากฐานข้อมูลงานในประเทศไทยยังไม่เป็นระบบเพียงพอ ยิ่งไปกว่านั้น คำว่า “มาคิอาเวลลี” ยังไม่ถูกรวบรวมอยู่ในฐานข้อมูลหนังสือพิมพ์อีกด้วย การค้นพบของพบผู้วิจัยจึงเกิดจากการตรวจสอบงานเขียนต่าง ๆ ด้วยการอ่านอย่างละเอียด ซึ่งแน่นอนว่าอาจมีความผิดพลาดและตกหล่นงานชิ้นสำคัญ ๆ ไปได้ สำหรับผู้ที่ศึกษาเรื่องนี้ให้ลึกซึ้งสมควรที่จะขยายฐานของข้อมูลไปให้มากกว่าที่ผู้วิจัยได้เริ่มไว้ อีกประการหนึ่งการระบุงานเขียนขึ้นใดมีการอ้างอิงถึง *The Prince* หรืออ้างอิงชื่อ มาคิอาเวลลี ในระดับอนุภาค (motif) เป็นเรื่องทำได้ยากยิ่งเพราะการตรวจสอบเช่นนั้นนั้นในหลายครั้งจำเป็นจะต้องอ่านทุกตัวอักษรของงานเขียนเล่มหนึ่งๆ จึงมีความเป็นไปได้ที่น่าจะมีงานเขียนที่อ้างอิง *The Prince* หรือ มาคิอาเวลลี ตกหล่นอยู่บ้าง อีกประการหนึ่งผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงข้อค้นพบเรื่องงานเขียนทางปรัชญาการเมืองในประเทศไทยที่อาจเก่าแก่กว่ามาคิอาเวลลีในหอสมุดวชิรญาณ และยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีผู้สนใจทำการศึกษาต่อโดยเชื่อมโยงกับวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้เพื่อให้เกิดคำอธิบายประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองตะวันตกในประเทศไทยที่เป็นระบบยิ่งขึ้น และท้ายที่สุดวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้เป็นเพียงการศึกษาพัฒนาการความนิยมและการตีความที่มีอยู่ในประเทศไทย แต่มิได้มุ่งต้องการตัดสินว่าการตีความแบบใดถูกหรือผิด ดังนั้นจึงสมควรจะมีการศึกษาเพื่อตรวจสอบการตีความมาคิอาเวลลีแต่ละแนวทางเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต

⁵⁷⁴ Gerolamo Emilio Gerini , On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions , The Journal of Siam Society, Vol. I, 1904, p.24.

รายการอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Adler, Mortimer. *How to Read a Book: The Art of Getting a Liberal Education*.
Newyork: Simon and Schuste, 1940.
- Andaya, Leonard Y. , Van Ravenswaay, L. F. , Wyatt, David K. , Van der Kraan, Alfons. ,
Thirawat Na Pomphet. , Baker, Christopher John. *Van Vliet's Siam*. Chiang Mai:
Silkworm Books, 2005.
- Bacon, Francis. "Of the Advancement of Learning."
- Barcenas, Alejandro. *Machiavelli's Art of Politics*, . BRILL, 2015.
- Bartelson, Jens. *A Genealogy of Sovereignty*. Cambridge University, 1995.
- "The Beginnings of the Great Books Movement at Columbian." *Columbia Magazine*
Winter (2001).
- Berlin, Sir Isaiah. *The Originality of Machiavelli* G. C. Sansoni editore, 1972.
- Blog, Director's. "The Prince." <http://aahdirector.blogspot.com/>.
- Chinnawanno, Sombat Chantornvong and Chulacheeb. "Thailand" in *Political
Science in Asia and Pacific : Status Report on Teaching and Research in Ten
Countries*. Bangkok: UNESCO, 1984.
- Christie, R. & Geis, F. *Studies in Machiavellianism*. NY: Academic Press., 1970.
- Cruyssen, Dirk Van Der. *Siam and the West 1500-1700*. Silkworm Books, 2002.
- Diderot, Denis. "Machiavellianism." Translated by Timothy Cleary. In *The Encyclopedia
of Diderot & D'alembert Collaborative Translation Project*: Michigan Publishing,
University of Michigan Library, 2004.
- Doren, Mortimer J. Adler and Charles Van. *How to Read a Book: The Art of Getting a
Liberal Education Revised Edition*. Newyork: Simon and Schuste, 1972.
- Fiore, Silvia Ruffo. *Niccolò Machiavelli: An Annotated Bibliography of Modern
Criticism and Scholarship*. New York Greenwood Press, 1990.

- Gerini, Gerolamo Emilio. "On Siamese Proverbs and Idiomatic Expressions." *The Journal of Siam Society* 1 (1904).
- Gilbert, Allan H. *Machiavelli's Prince and Its Forerunners*. North Carolina: Durham, 1938.
- Gisela Bock, Quentin Skinner. *Machiavelli and Republicanism*. Cambridge University Press 1993.
- Gladwell, Malcolm. *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference*. Little Brown, 2000.
- Glenn Joseph Ames, Ronald S. Love. *Distant Lands and Diverse Cultures: The French Experience in Asia, 1600-1700*. Greenwood Publishing Group, 2003.
- Gramsci, Antonio. "Note Sul Machiavelli." In *Opera*. Turin, 1949.
- Hacker, Andrew. "Capital and Carbuncles." *American Political Science Review* 48, no. September (1954).
- Haydn, Hiram. "The Counter-Renaissance." New York, 1950
- Header, Harry. *Cavour*. Routledge, 2014.
- . *Italy in the Age of the Risorgimento 1790 - 1870*, . Routledge, 2014.
- Jackson, Peter A. *Buddhism, Legitimation, and Conflict: The Political Functions of Urban Thai Buddhism*. Singapore:: Institute of Southeast Asian Studies, 1989.
- Jowett, Benjamin. *Dialogues of Plato: Translated into English, with Analyses and Introduction*. Cambridge University Press, 2010.
- Kershaw, Roger. *Monarchy in South East Asia: The Faces of Tradition in Transition*. Routledge, 2002.
- Kirsch, Adam. "The Five-Foot Shelf" Reconsidered"." *Harvard Magazine* 103, no. 2 (November–December 2001).
- Konig, Rene. *Niccolo Machiavelli: Zur Krisenanalyse Einer Zeitenwende*. Zurich 1941.
- Loubere, Simon de La. *The Kingdom of Siam with an Introduction* Translated by David K. Wyatt. London: Oxford University Press, 1969.
- "Machiavelli's Dangerous Book for Men."
http://www.telegraph.co.uk/culture/books/non_fictionreviews/3670598/Machiavellis-dangerous-book-for-men.html.

Mattingly, Garret. "Machiavelli's the Prince: Political Science or Political Satire?".
American Scholar 27 (1958).

Meinecke, F. trans. Douglas Scott. *Machiavellianism*. London: Routledge, 1957.

Napoleon I, Bruno Colson. *Napoleon on War*. Oxford University Press, 2015.

Olschki, Leonardo. *Machiavelli the Scientist*. California: Berkeley, 1945.

"Online Books by Marioforesi."

<http://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/book/lookupname?key=Foresi%2C%20Mario%2C%201850-1932>

Patrick, Jory. "'Thai and Western Buddhist Scholarship in the Age of Colonialism: King Chulalongkorn Redefines the Jatakas.'" *The Journal of Asian Studies* 61, no. 3 (2002).

Ritcher, William. *Approaches to Political Thought* Lanham: Rowman and Littlefield, 2009.

Sabine, George H. *A History of Political Theory*. London 1951.

Samuels, Richard J. *Machiavelli's Children: Leaders and Their Legacies in Italy and Japan*. Cornell University Press, 2005.

Skinne, Quentin. *Liberty before Liberalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Skinner, Quentin. *Machiavelli*. Oxford: Oxford University Press, 1987.

Soll, Jacob. "The Reception of the Prince 1513-1700, or Why We Understand Machiavelli the Way We Do ". *Social Research: An International Quarterly* 81, no. No. 1 Spring (2013).

Stevenson, William. *The Revolutionary King: The True-Life Sequel to "the King and I*. Robinson Publishing, 2001.

Storing, Herbert J. *Essay on the Scientific Study of Politic*. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1979.

Strauss, Leo. *Thoughts on Machiavelli*. Illinois: Glencoe, 1958.

Sveistrup, Chas. S. *Catalogue of the Books of the Royal Vajirajan Library*. R. Götte, 1892.

Turpin. *Histoire Civile Et Naturelle Du Royaume De Siam*. Vol. 2, 1711.

Viroli, Maurizio. *Machiavelli's God*. Princeton University Press, 2010.

ภาษาไทย

. ยุทธโกษ 2 no. แผ่นที่ 14 ประจำวันพุธที่ 27 ธันวาคม (2436).

(พระยาอนุমানราชชน), เสฐียรโกเศศ. พื้นความหลัง เล่ม 2. ศยาม, 2547.

(เส็งวิริยศิริ), พระยาศรีสทเทพ. จดหมายเหตุเสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. 116. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา, 2541.

กรมพระยาเทววงศ์วโรปการ. "ว่าด้วยมิตรหรือเพื่อน." วารสารสังคมศาสตร์ 1-2 (2549).

กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ, เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ. พงศาวดารยุทธศิลปะ. 2459.

กุหลาบ, กศร. สยามประเพณี, ฉบับวันที่ 11 เมษายน 2444.

แก้วงามประเสริฐ, สายพิน. "การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี." กรุงเทพฯ: มติชน, 2538.

ข้าวโล, นิพนธ์. อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2542.

ข้าสุวรรณ, ธงชัย. "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมือง ของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ." 2539.

คณะยุทธ. อิตาลีในสงครามโลกครั้งที่ 2. ยุทธสาร, 2478.

"ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ 56 ปี ของ the Sound of Music ที่มีการสร้างละครเพลงภาคภาษาไทย โดยคนไทย

". <http://www.thaivision.com/the-sound-of-music.html>.

"ความผันแปร." วารสารยุทธโกษ ปีที่ 48 เล่มที่ 10 (2483).

คำมณี, คำนวล. ปรัชญาการเมือง. ปัตตานี: สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2547.

คำสอนง, จุมพฏ. "รวมรายชื่อบทความและหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับมาคิอาเวลลีในภาษาไทย." วารสารสังคมศาสตร์ 30, no. 3 (2538).

แครงสดัน, มอริช. ปรัชญาการเมือง 1 บทสนทนาการเมืองเรื่องรัฐ. Translated by ส. ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ: ปาจารย์สาร, 2535.

"จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินพระเจ้าเสือแลพระเจ้าท้ายสระ (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 37)."

https://th.wikisource.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%87%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A3_%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_%E0%B9%93%E0%B9%97.

"'จตุพร'ไล่'บวรศักดิ์' ไปพบจิตแพทย์ หลังเสนอไอเดียกระโดด อัดเสนอยึดอำนาจทำไม อยากได้เอาไปเลย อย่าทำให้คนไทยรู้สึกโง่." <http://www.bangkokbiznews.com/mobile/view/news/660806>.

- จันทรวงศ์, สมบัติ. "Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี." รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 12, no. พิเศษ (2529-2530).
- . "Mandragola: คำนำว่าด้วยปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี." รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 12, no. ฉบับพิเศษ (2530).
- . "The Prince และ the Discourses: เจตนารมณ์ ของมาคิอาเวลลี." วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 15, no. 4 (2529).
- . การเมือง "อูบายมารยา" แบบ มาคิอาเวลลี (*Macchiavelli*) ของพระเจ้าปราสาททอง. edited by สุจิตต์ วงษ์เทศ กรุงเทพฯ: มติชน, 2549.
- . "คำนำ." วารสารสังคมศาสตร์ 30, no. 3 (2539).
- . ดัวบท (*the Text*) กับการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- . "ปรัชญาการเมืองและรัฐศาสตร์." รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 1, no. 1 (2515).
- . ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.
- จิตต์สง่า, ธนพงศ์. "วชิรญาณ กับการแสวงหาความรู้ของชนชั้นนำของสยาม พ.ศ. 2427-2448." 2552.
- จิรไกรศิริ, พลศักดิ์. "บทที่ 5." In ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- "เจ้าผู้ครอบครองบริษัท (เรื่องจากปก)." *cooperate Thailand* ปีที่ 7 (2545).
- ใจจริง, ภูพล. ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ. ฟ้าเดียวกัน, 2556.
- "ชนชั้นกลางพืดกันเอง ' กองทัพ ' นั่งบนภู." <http://www.thaisocialist.com/word/?p=361>.
- ชัยพร, ไชยันต์. "จากบรรณาธิการ." วารสารสังคมศาสตร์ 30, no. 3 (2539).
- โชติกุล, วิษณุ. "ซิลวิโอ เบร์ลุสโคนี" คอลัมน์ทุนนิยมโลก." ผู้จัดการรายวัน 31 มีนาคม 2537.
- ไชยพร, ไชยันต์. "การแปลตัวบททางปรัชญาการเมือง (ตอนที่ 1): การแปลตัวบททางปรัชญาการเมืองครั้งแรกในเมืองไทย : จุดมุ่งหมายและนัยความหมาย." วิชา 6 (2555).
- . "ศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครอง." วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 30, no. 3 (2539).
- . "เหตุผล 8 ประการที่มีรัฐบาลรัฐประหาร." <http://prachatai.com/journal/2007/01/11327>.
- ดอกโรส, บุญทัน. พื้นฐานแนวคิดและปรัชญาการเมือง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2523.
- ตามานโญ, เอลเนา. "มาริโอ ตามานโญ ยี่สิบห้าปีแห่งการเป็นสถาปนิกในราชสำนักสยาม (๒๔๔๓-๒๔๖๘)." วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 24, no. 2 (เมษายน-มิถุนายน) (2541).

- เดชานันท์, สนธิ. แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองของระบอบประชาธิปไตย ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2469-2475). กรุงเทพฯ: โครงการผลิตเอกสารทางวิชาการ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2519.
- เตียงหงษา, วิรัช. การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนักปรัชญาตะวันตก. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2529.
- "ไทยโพสต์แทบลอยด์ สัมภาษณ์ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน: "ความล้มตายกับตัว."
<http://prachatai.org/journal/2009/09/25806>.
- ธนาวารินทร์, ทศกร. "ผู้ปกครอง." โพสต์ทูเดย์, 21 มิถุนายน 2559.
- ธำรงธัญวงศ์, สมบัติ. การเมืองแนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.
- ธีรดำรง, อภิชาติ. ข้อคิดทางยุทธศาสตร์ ของนักยุทธศาสตร์ระดับโลก. กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ, 2539.
- ธีระวิทย์, เขียน. สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คเคิลเอดลีย์ ถึง รูสโซ กรุงเทพฯ: วิชาการ, 2523.
- "นภาพของอิตาลี ". วารสารยุทธโศข ปีที่ 48 เล่มที่ 2 (2482).
- นภาร์ศมี, วิชัย. หลายชีวิต จิตร ภูมิศักดิ์. ฟ้าเดียวกัน, 2546.
- นวลสกุล, สุขุม. ทฤษฎีการเมือง:สมัยโบราณและสมัยกลาง. พระนคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516.
- . "มาคิเอดลีย์." In ทฤษฎีการเมือง แห่งนวมสมัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- นาคตะ, ทินพันธุ์. นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก: ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำราสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิต้า, 2541.
- นาคตะ, ทินพันธุ์. ปรัชญาการเมือง. กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย, 2549.
- นานา, ไกรฤกษ์. ค้นหารัตนโกสินทร์ : สิ่งที่เราไม่รู้ อาจไม่ใช่ทั้งหมด. กรุงเทพฯ: มติชน, 2552.
- นาวิกมูล, เอนก. เจาะลึกเรื่องเก่า. กรุงเทพฯ: สายส่งวิทยุชน, 2547.
- นิยมไทย, วรณนิภา. "สังคมศาสตร์ปริทัศน์กับบทบาทในการพัฒนาภูมิปัญญาทางการเมืองในสังคมไทย." 2533.
- เนลสัน, ไบรอัน. ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกจากโสกราตีสถึงยุคอุตสาหกรรม. Translated by สมนึก ชูวิเชียร.
 กรุงเทพฯ: เอ็มแอล ครีเอชั่น แอนด์ พริ้นติ้ง, 2548.
- บัทสัน, เบนจามิน เอ. อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม. Translated by กาญจน์ ละอองศรี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2543.
- บุญศิริ, ศิรินันท์. "บทบาททางการทหารและการเมืองของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ." ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุพพันชาติ, วันทนีย์. "การศึกษาเปรียบเทียบความอยากรู้อยากเห็น ทศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ หน้าที่ของการเป็นครูและเพชฌุบายของนักศึกษาปีที่ 1-4 วิทยาลัยครูนครราชสีมา." 2517.

ประทีปะวณิข, สุขุม นวลสกุล สิริวัฒน์ สุภรณ์ไพบูลย์ และ เฉลิมพล. ทฤษฎีการเมืองแห่งนวสมัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.

ปราโมช, ศีกฤทธิ. พม่าเสียเมือง. นานมีบุ๊ค, 2548.

"ปัญหาสอบวิชาจรยา." วารสารยุทธโกษ ฉบับสิ้นปีที่ 5 (2480).

ปิยพสุนทร, สุภาณี. ภูมิปัญญาผู้นำ ยอดผู้นำของโลก กรุงเทพฯ: บิ๊กบุ๊ก, 2533.

"ผบ.ทบ.เป็นปร.วันสถาปนากรมยุทธศึกษา120ปี." <http://news.sanook.com/1842986/>

พงษ์สิทธิถาวร, นิรัตน์. "บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี." 2539.

พรนิมิตร, จักรพันธ์. "ความรักกับการเมือง." วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 30, no. 3 (2539).

พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์. เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ : สมัยบูรณาญาสิทธิราชย์และสมัยประชาธิปไตย.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ริเวอร์บุ๊กส์, 2547.

————. คาวัวร์. คลังวิทยา, 2515.

————. เจ้าชีวิต : พงศาวดาร 9 รัชกาลแห่งราชวงศ์จักรี. กรุงเทพฯ: ริเวอร์บุ๊กส์, 2554.

————. เฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซีย. ขอบจิตต์เมตต์, 2494.

พระยาอนุমানราชชน. งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชนหมวดประวัติศาสตร์และวรรณคดีเล่มที่ 6.

กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535.

————. ประวัติานาประเทศ. งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุमानราชชนหมวดประวัติศาสตร์และโบราณคดีเล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535.

————. ประวัติราชการของพระยาอนุमानราชชน งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุमानราชชนหมวดชีวประวัติเล่มที่ 2. กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535.

————. เรื่องของชาติไทย. งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุमानราชชนหมวดประวัติศาสตร์และวรรณคดี. Vol. 4, กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535.

————. วิชาการแห่งวัฒนธรรม. พระนคร: โรงพิมพ์สินทวี, 2507.

————. สัมภาษณ์เสฐียรโกเศศ. งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุमानราชชนหมวดชีวประวัติเล่มที่ 2. กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535.

————. อดีตชีวประวัติพระยาอนุमानราชชน. งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุमानราชชน. Vol. 2, กรุงเทพฯ: องค์การของครุสภาและมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2535.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2516.

พระสารสาสน์พลขันธ์, ร้อยเอก ยี.อี. เยรินี (พันเอก). พิชัยสงครามอินทโบริวมและตำราพิชัยสงครามค้ำกลอน. นนทบุรี: ศรีปัญญา, 2548.

"พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กับ ทฤษฎี “เจ้าผู้ปกครอง” ของ “มาคิอาเวลลี”.

<http://www.prachatai.com/journal/2015/05/59164>.

พอลซัม, อัลแลน. บัญญัติโศดแม็คเคียวเวลลี. Translated by สุวิทย์ ชาวปลอด. กรุงเทพฯ: วรณวิภา, 2554.

"มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที 3-9 กันยายน 2553 ปีที่ 30 ฉบับที่ 1568."

<http://serichon.org/board/index.php?topic=35876.0:wap2>.

"มอง " ลี กวน ยู " ผ่านแว่น " มาคิอาเวลลี " ." <http://www.prachatai.com/journal/2015/04/58712>

"มองความขัดแย้งการเมืองไทยผ่านแนวคิดมาคิอาเวลลี."

<http://www.prachatai.com/journal/2010/02/27635>

มาคิอาเวลลี, นิโคโล. *The Prince* เจ้าผู้ปกครอง. Translated by ฤทัยวรรณ เกษสกุล. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊ค, 2555.

———. เจ้า. Translated by พิชิต จงสถิตย์วัฒนา. กรุงเทพฯ: โคมทอง, 2524.

———. เจ้าผู้ปกครอง. Translated by สมบัติ จันทร์วงศ์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2551.

มุกดาร์ศรี, พิศาล. "The Prince และ the Discourses สองหน้าของมาคิอาเวลลีระหว่างอำนาจของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง กับเสรีภาพในมหาชนรัฐ." รัฐศาสตร์สาร 30 ปี (2552).

———. "จากนครรัฐถึงนครหลวงปรัชญาการเมืองคลาสสิก ได้สั่งสอนให้อะไรแก่เรา พร้อมการหาทางออกให้ปรากฏการณ์สูญนิยม." วิชาษา ปีที่ 1, no. 5 (2550).

———. "จากนครรัฐถึงนครหลวงว่าด้วยชาวพิฆาตเสรีนิยมประชาธิปไตย ในปรัชญาการเมือง." วิชาษา ปีที่ 2, no. 1 (2550).

———. "จากนครรัฐถึงนครหลวงว่าด้วยสิ่งสารพัดวิบริบทความคิดและงานเขียนของนักปรัชญาการเมือง." วิชาษา ปีที่ 2, no. 3 (2550).

เมฆไตรรัตน์, นครินทร์. ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475. กรุงเทพฯ: สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533.

เยรีนี, กนกวรรณ. "ดินสอกับดาบเคยเป็นคู่กันเสมอ: การเขียนเพื่อสยามของ ยี.อี. เยรีนี." วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 39 no. ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) (2556).

เยรีนี, ลูซีโอ. "พระสารสาสน์พลซัน (ยี อี เยรีนี): เส้นทางสายวัฒนธรรมอันน่าหลงใหล."

<http://www.muangboranjournal.com/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=49>.

ลัดดา. "เมื่อนะโปเลียนทรงหย่าโยเซฟิน." วารสารยุทธโฆษ ปีที่ 48 เล่มที่ 9 (2483).

ลิมปนูสรณ์, ปกรณ์. วิธีบริหารคน หานเพย Vs หานเพย. กรุงเทพฯ: ขุนเขา, 2544.

ลิมมณี, อนุสรณ์. พัฒนาการของรัฐศาสตร์ไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง : การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา. กรุงเทพฯ: โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2543.

ลีสุวรรณ, วิบูลย์. ชีวิตและผลงานของอาจารย์ศิลป์ พีระศรี. กรุงเทพฯ: SITA Investment & Securities, 2530.

ลีโอ สเตรียาส, โจเซฟ ครอบชัย. ประวัติปรัชญาการเมือง. Translated by สมบัติ จันทร์วงศ์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2550.

โลหะผล, หนึ่งฤดี. "ประติมากรหนุ่ม คอร์ราโด เฟโรซี ก่อนเดินทางสู่สยาม". วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 24 no. 2 (เมษายน-มิถุนายน) (2541).

วงศ์สุรวรรณ, โกวิท. รัฐวิทยา. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2522.

วงศ์โกมลเชษฐ, เดชชาติ. ทฤษฎีการเมืองและสังคม. พระนคร: บุญส่งการพิมพ์, 2504.

วงศ์อุปราช, ดำรง. "ความเคลื่อนไหวของศิลปินและศิลปะยุคศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี." วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ 100 ปี ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (กันยายน 2535-กุมภาพันธ์ 2536) (2536).

วชิราวุธ, งาม. ประวัติต้นรัชกาลที่ 6. ศิลปวัฒนธรรม, 2545.

วธรรณดุขฎี, ดุขฎี. "การเรียนการสอนแนวคิดของนิโคโล มาคิอาเวลลี เจ้าผู้ปกครอง ในฐานะสาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเอกชน ระดับปริญญาตรี." รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 29, no. 3 (2551).

วรวรรณ, หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร. "ปาฐกถาพิเศษเรื่องสยามพากษ์." วิทยากรย 33 (2475).

วันทะนะ, สมเกียรติ. "มาคิอาเวลลีสอนอะไร." วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 31พ.ค.-ส.ค. (2548).

ศกุนดาภัย, พงศ์เพ็ญ. ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547.

ศิริรามพฤษ, กฤษดา. ปมมรณะบุคคลก้องโลก. กรุงเทพฯ: ฐานบุ๊คส์, 2551.

ศิริรักษ์, ส. "บทความปริทรรศน์." วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3, no. 4 (2517).

———. ปรัชญาการเมืองฝรั่ง. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2519.

ศิริรักษ์, สุกฤษณ์. "คำนำ". สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 1, no. มิถุนายน 2506.

———. โสกราตีส บุคลิกลักษณะ ประวัติ และปรัชญา โดยบริบูรณ์. พระนคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2507.

ศุภผล, ศุภชัย. "การสร้างค่านิยม และปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌากส์ รูสโซ ในบริบทการเมืองไทย." 2556.

———. "อิทธิพลทางทฤษฎีการเมืองของฌอง ฌากส์ รูสโซต่อการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส ค.ศ. 1789". วารสารสังคมศาสตร์ 40 (2552).

"สงครามป่วน "บักบั้ง-บักแด้" เข้าเป้า "ทักษิณ" เปิดเกมรุก-ส่งสัญญาณพลพรรคเขย่าต่อ".

<http://www.manager.co.th/mgrWeekly/ViewNews.aspx?NewsID=949000014447>

1).

สงวนทรัพย์, นวม. สารานุกรมนักปรัชญาบุรพสมัย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2540.

สถาอานันท์, ชัยวัฒน์. "แก่นแท้คำสอนมาคิอาเวลลี." วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 9 no. 4 (2523).

———. บทสนทนาเพลโตและ *the Prince* ในฐานะจุดเริ่มต้นการศึกษาปรัชญาการเมือง. เอกสารทางวิชาการหมายเลข 13. ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527.

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ประทานพระยอนุนามราชาชน. บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2552.

สมาคมไทย-อิตาลี. ชาวอิตาลีในราชสำนักสยาม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2539.

"สยามสมาคมฯ" คลังความรู้...อนุรักษมรดกไทย." เดลินิวส์ (กรอบบ่าย), ฉบับวันที่ 30 พฤศจิกายน 2552.

สตีเวนรัทซ์, สายชล. พระยาอนุমানราชชน : ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต "ความเป็นไทย". กรุงเทพฯ: มติชน, 2556.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. วัตพัฒนาการของนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงและนักเรียนทุนรัฐบาล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2540.

สุกมลนันท์, สมศรี. พ่อ: พระยาอนุमानราชชน. มุลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2531.

สุขสำราญ, วิกิจ. "The Prince กับการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยใหม่." วารสารสังคมศาสตร์ 30, no. 3 (2538).

สุนพงษ์ศรี, กำจร. "อาจารย์ศิลป์กับทรศนะทางการเมือง." In อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2542.

สุวรรณบุบผา, ประยงค์. รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2541.

ใสงาม, การุญ. "มาเคียเวลลีสอนอะไร พล.อ.สุรยุทธ์."

<http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9500000038410>

หนึ่งฤดี โลหผล, ฉัญญพร อาเรีย. อาครนิทรศการสยาม ณ งานเอ็กซ์โปเมืองตูริน 2454. สถานเอกอัครราชทูตอิตาลี ประจำ กรุงเทพฯ, 2555.

หลวงวิจิตรวาทการ. มนุสสปฏิวัติ. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญเมือง, 2483.

อยุธยา, ประสิทธิ์สุข พึ่งบุญ ณ. "หลักเกณฑ์ใหม่ในการป้องกันชาติอิตาลี." วารสารยุทธโกษ ปีที่ 48 เล่มที่ 9 (2483).

อยู่โพธิ์, ธนิต. งานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี. 2506.

อรสม สุทธิสาคร, สุธาทิพย์ โมราลา. 100 ปี จุลจักรพงษ์ 1908-2008. ริเวอร์ บุ๊คส์, 2008.

อังศุวัฒน์, ศิโรธ. "เมคเคียเวลลีกับธรรมชาติของมนุษย์." รัฐศาสตร์นิเทศ ปีที่ 6 no. 3 (2514).

"อ่านดวงมาคิอิตาลี." วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 30, no. 3 (2539).

เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-7 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.

ฮาร์มอน, เอ็ม.เจ. ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน Translated by เสน่ห์ จามริก. กรุงเทพฯ: สถาบันวิสิทธรรศน์, 2555.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายกานต์ บุญยะกาญจน เกิดเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2532 สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี รัฐศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2553 เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอกด้วยเงื่อนไขผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเกียรตินิยม ที่ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2554 ในระหว่างศึกษาปริญญาเอก ได้รับทุน เรียนติมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ไปศึกษาต่อยังประเทศอังกฤษ และสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาโท Master of Arts In Politics, Philosophy and Religion และได้รับ รางวัล The Ninian Smart Prize for the best dissertation in Religious Studies จาก Lancaster University ในปี พ.ศ. 2558

